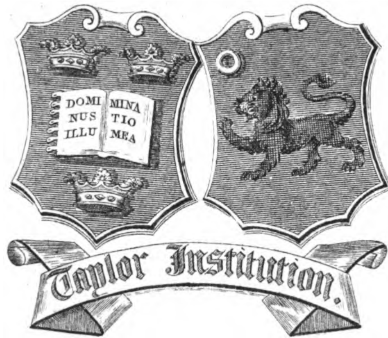
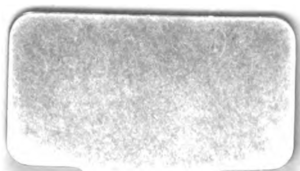

DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA
Taylor Institution.

UPSALA UNIVERSITETS HISTORIA.

BIHANG

I

HANDLINGAR 1477—1654

ENLIGT UPPDRAG UTGIFNA

AF

CLAES ANNERSTEDT

DOCENT VID UPSALA UNIVERSITET.

UPSALA

W. SCHULTZ.

OXFORD

Förteckning på handlingarna.

1.

Sixti IV:s bulla, genom hvilken Sveriges prelater och stormän erhålla rätt att i Upsala upprätta ett privilegieradt Studium Generale dat. Rom d. 27 Februari 1477.

Sixtus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Si juxta sanctorum decreta patrum humanum genus naturali jure ac morali regitur et gubernatur, legibusque divinis pariter et humanis omnis bene vivendi ratio consistit, profecto literarum studia, quibus et humani et divini juris scientia comprehenditur, et in quibus ingenia hominum ad interpretandum altos divinæ mentis conceptus, et salubres sacrorum canonum intellectus erudiuntur, modis omnibus ampliare et confovere debemus, ut exinde doctorum virorum copia, qui quasi flores vernantes decorem pulchritudinis præ se ferant in populis, dextera Domini assistente propitia, valeat feliciter provenire.

Sane pro parte venerabilis fratris nostri Jacobi, Archiepiscopi Upsalensis, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ipse olim et venerabiles fratres nostri, universi episcopi provinciæ Upsalensis, suffraganei sui, nec non dilectorum filiorum, Capitulorum singularum ecclesiarum cathedralium ac totius cleri provinciæ prædictæ procuratores, sufficientibus suffulti mandatis, provincialem sinodum juxta sacrorum canonum instituta solenniter celebrantes, inter cetera, quæ pro salubri statu et felici directione eiusdem provinciæ in dicta sinodo fuere propo-

sita, omnibus visum fuit, quod pro statu et commodo tam ecclesiasticarum quam quarumcunque aliarum fidelium personarum provinciæ supradictæ, et catholicæ fidei corroboratione ac animarum salute, unum generale Studium in civitate Upsalensi, ubi aëris temperies, victualium ubertas, et aliarum rerum ad humanum genus necessariarum copia existit, dummodo ad id apostolicæ sedis licentia et auctoritas accederet, erigeretur ac institueretur. Quare pro parte archiepiscopi et suffraganeorum, ac capitulorum et cleri prædictorum, nec non dilectorum filiorum majorum, nobilium et consiliariorum regni Sueciæ nobis fuit humiliter supplicatum, ut generale studium hujusmodi in civitate prædicta, ad instar Bononiensis aut cujusvis alterius privilegiati generalis studii erigere, ac alias super hiis oportune providere de apostolica benignitate dignaremur. Nos igitur archiepiscopi, episcoporum ac capitulorum et cleri, ipsorumque nobilium prædictorum in hac parte supplicationibus inclinati, ad laudem divini nominis, et fidei catholicæ propagationem, exaltationemque sanctæ Romanæ ecclesiæ, auctoritate apostolica, tenore presentium, unum Studium universale ad instar Studii Bononiensis, cum honoribus, præeminentiis, privilegiis, prærogativis, exemptionibus et immunitatibus, quibus Bononiense Studium prædictum potitur et gaudet, erigimus, creamus, et in præfata civitate Upsalensi instituimus, statuentes pariter et ordinantes, dictisque archiepiscopo, episcopis, capitulis, clero, nobilibus et consiliariis de specialis dono gratiæ concedentes, ut in eadem civitate de cætero sit Studium Generale, idque perpetuis futuris temporibus in sacra Theologia, nec non in Canonico et Civili juribus, ac etiam in Medicina, Philosophia et quibuscunque aliis Facultatibus a jure permissis vigeat; quodque illud et in eo pro tempore legentes et studentes, omnibus privilegiis, libertatibus et immunitatibus concessis docentibus et discentibus in iisdem Facultatibus in universitate præfati Studii nostri Bononiensis, et quibus inibi utuntur et gaudent, uti et gaudere possint et debeant pariformiter, et absque ulla differentia: inibique præfatum archiepiscopum, et qui fuerit pro tempore archiepiscopus Upsalensis, Cancellarium facimus et perpetuo deputamus cum facultate et auctoritate concedendi personis bene meritis Bacallariatus, Licentiæ, Doctoratus et Magisterii gradus, juxta morem dicti Studii Bononiensis, et alia omnia et singula faciendi circa ea necessaria et oportuna. Et insuper quod universi et singuli Magistri, Doctores, Scolares et Studentes in præfata universitate Studii Upsalensis, omnibus et singulis prærogativis, privilegiis, præeminentiis, antelationibus, voluntatibus, libertatibus, exemtionibus, immunitatibus, honoribus et indultis, per nos vel Romanos Pontifices prædecessores nostros, seu nostra, vel illorum, vel alia quavis auctoritate præfato Bononiensi Studio, ejus-

que magistris, doctoribus, scolaribus et studentius in genere vel specie sub quacunque verborum forma hactenus concessis et in posterum concedendis, uti, potiri et gaudere possint et debeant, in omnibus et per omnia, perinde ac si eidem Upsalensi Studio ac illius magistris, doctoribus, scolaribus, et studentibus particulariter et individue concessa fuissent, aut in futurum concederentur, ac in eorum favorem specialiter emanassent vel emanarent. Et insuper ut eo ferventius ipsi magistri, doctores, scolares et studentes in dicto erecto Studio erga literarum studia valeant insudare, quo adversus eorum turbatores propitii protectoris suffragio cognoverint se munitos, eidem Jacobo et pro tempore existenti archiepiscopo Upsalensi per apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus per se, vel alium, vel alios, magistris, doctoribus, scolaribus et studentibus prædictis efficacis defensionis et protectionis præsidio assistentes, faciant magistros, doctores, scolares et studentes præfatos, prærogativis, privilegiis, præeminentiis, antelationibus, voluntatibus, concessionibus, libertatibus, exemtionibus, immunitatibus, honoribus et indultis præfatis pacifice et quiete frui et gaudere, non permittentes illos, contra ea et præsentium nostrarum literarum continentiam et tenorem, vel alias a quoquam quavis ecclesiastica vel mundana præfulgeat dignitate impeti, seu etiam indebite molestari, contradictores ac etiam molestatores quoslibet et rebelles per censuram ecclesiasticam et alia juris remedia, appellatione postposita compescendo, invocato etc. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII, prædecessoris nostri, quibus cavetur ne quis extra suam civitatem vel diœcesin, nisi in certis exceptis casibus, et in illis [non] ultra unam dietam a fine suæ diœcesis, ad judicium evocetur seu ne judices a sede apostolica deputati extra civitatem vel diœcesin, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, seu alii vel aliis vices suas committere præsumant, et de duabus dietis, in Concilio generali edita [ɔ:-is] aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque; aut si aliquibus communiter vel divisim a dicta sit sede indultum, quod interdici suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam et expressam et de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, et quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis, et litteris apostolicis, generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta suæ jurisdictionis explicatio valeat quomodolibet impediri et de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda esset in nostris literis mentio specialis. Nulli ergo etc. nostræ erectionis, creationis, institutionis, statuti, ordinationis, concessionis, deputationis, commissionis et man-

dati infringere etc. Si quis autem etc. Datum Rome apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, tertio kalend. Martii, Pontificatus nostri anno sexto.

D. SERRANO, P. DE MONTE.
L. de sancto Gem:o.

(Efter prof. P. A. Munchs afskrift ur Vatikanska Arkivets registratur; "Sixtus IV. Bull. div. Tom. 7, folio 204 verso." Något spår efter en original-bulla hafva vi icke kunnat upptäcka i våra inhemska arkiv, der endast afskrifter, tagna i 17:de seklet efter vidimationer, anträffas; efter en dylik vidimation är bullan förut tryckt hos Spegel, "Skriftelige bevis hörande till Biskops Chrönikan", n. 24, men har der såsom nästan öfverallt blifvit förd till år 1476).

2.

Svenska Riksrådets privilegiebref för Upsala Universitet, dat. Strengnäs d. 2 Juli 1477.

Wij Jacob medh Gudz nad, Erchibiscop i Upsala, Henric i Lyncöpung, Hanes i Scara, Hanes i Strengenes, Lydecka i Westerars, Niclis i Wexio och Conrad i Abo medh samma nad Biscopa, Sten Stwre Sweriges Rikes forstendare, Niclis Stwre, Ywar Axelsson, Gotstaff Karlsson, Eskil Ysaachsson, Fadher Vlfson, Thwre Jenson, Gregers Mattisson, Ake Jensson, Staffan Vlfson, Karl Knutsson, Gotstaff Olson, Thord Philpusson, Ywar Green, Niclis Fadherson, Hanes Akasson, riddare, Arwid Trolle, Eric Karlsson, Niclis Clawsson, Knut Eskilsson, Magnus Karlsson, Jenis Knutsson, Sigge Laurinsson oc Lindorm Biornsson, wepnare, Sweriges Radh och men, görum witerlicht, at effter at wor heligiste fadher Pawen hauer effter allis wore ödhmiwka bön oc begerilse nadelige vndt, giffvit oc sticktat, Gudi til loff, hedhers oc äro, Cristenheten oc menige Swerigis Rike, til bestand, hugnad oc gledi, et Studium privilegiatum i Vpsala medh alle the fordela och friiheter som thet Studium i Bononia niwter, brukar och hauer, Ther fore vpa thet at Rector fornempde Universitatis, Doctores, Mestere, Studentes och theris folk moge thes roligare bliffwa oc liffwa, studera oc i theris lerdom sigh forkoffra, anama wij alle fornempde oc hwar serdelis widh sigh i Rikesens oc wor besynnerlige friid, hegn, beskermilse oc förswar, til thet Studium kommande, ther bliffwande oc tedhen farande, oc swa oc at theris Rector Universitatis schal wara theris domare i alla handa sakir, kirkiones in-

geld oc jordaträtto undantagno. Oc moge oc schola the friit köpa utan landzköp, hwat them heltzst behoff giöris, til födho oc kledhe ther i stadhen oc alla andra stedher her i Riket, vtan hwar mans gensighilse. Oc forthij at thet erende är oss swa nyligen vpakommit oc for annor rikesens erende schuld haffuom wij icke tijdh oc stund til at betencka oc besinna fornempde Studii bestand swa yterligha som wij gerna willom; Thy giffvom wij oc vnnom fornempde Studio och Personer alla swadanna privilegia och friheter, som konungen aff Frankarike giffvit oc unt hauer Universitati i Paris. Schola oc alle the til fornempda Studium kommande warda oc thesse privilegia niwta willia, swäria i Rectoris Universitatis hand, at the schola ingen breff scriffua eller budh senda om vpsaat, tidhende eller nagre andre erende her ut aff riket, the rikene kunne komma til schadha eller forfang i nagra matto, vtan hulle oc tro wara konungenom eller rikesens forstendare, oc Swerigis rijke, swa lenge at the som vtlendzske äre her inne i riket bliffva, widh then allerstorste oc strengeligheste thes helige kirkios rätt, hembd och plicht. Thet loffvom wij alle stadhugt, fast och obröteligit vpa rikesens wegna hallas til ewigh tiidh for oss oc alla wore rikes efferkommande konunga oc råd. Til ytermera förwaring oc stadfestilsse latom wij hengia Swerigis rikes oc erligs oc welborins mans herre Sten Stwres wor hoffwitzmans incighle widh thetta breff. Datum in civitate Strengenensi Anno Domini M.CD.LXX septimo ipso die visitacionis beate Virginis gloriose.

(Original på pergament i Upsala Univ:s Konsistorii Arkiv. Ett sigill är bortfallet; af det andra eller rikssigillet återstår ännu ett betydligt fragment. Brefvet är förut tryckt i Spegels Skriftlige Bevis etc. n. 25.

3.

Ärkebiskop Jacob Ulfssons bref om tiden för Upsala Universitets invigning, dat. Upsala d. 20 Juli 1477.

Jacobus miseratione divina Archiepiscopus Upsalensis ac almæ Universitatis Upsalensis Cancellarius, universis et singulis ecclesiarum Prælatis et Abbatibus, Provincialibus, Rectoribus, Vicariis, Prioribus, Ministris, Gardianis, Curatis, Altaristis, Scholaribus ceterisque spiritualis status personis, nec non nobilibus et inclitis dominis Baronibus, Mili-

tibus, Militaribus, Civitatibus, Oppidis, Consulibus, Civibus et Communitatibus nostræ Upsaliensis [diocesis] ubicumque terrarum constitutis salutem in Domino sempiternam! Quoniam in fine temporum divina sapientia de coelis elapsa nondum coecitatis ignorantia ac infidelitatis tenebris obvolutum lucis suæ radiis et cognitionis illustrare dignabatur per sanctos suos apostolos et eorum successores, prædicatores et doctores, totum terrarum orbem, in quem exivit sonus eorum, ad sui fidem et cognitionem reducere ex sua misericordia decrevit, præcipiens ut cunctos docerent et baptizarent omnes gentes, ipsa denique divina sapientia, quæ sola, quidquid de Deo recte et fideliter sentimus, inspirat, aperit os mutorum, et linguas parvulorum facit disertas, justo tali suo consilio universitates et studia privilegiata multis per orbem terrarum locis instituit, ut in ipsis veri literati, qui gregem dominicum sacris doctrinis et informationibus pascerent, crearentur. Nos Jacobus supradictus, cum consensu, consilio et voluntate ac cooperatione reverendorum patrum, fratrum nostrorum coepiscoporum provinciæ nostræ Upsalensis, prælatorum ac capitulorum, eorumdem consideratione, paucos in nostra provincia ad plenum eruditos posse fieri, tum quia usque ad nostra tempora studium apud nos privilegiatum nullum exstiterat, tum quia multi quamvis ingenio pollerent, tamen nihil propter paupertatem vel animi pussillanimitatem ad loca remotiora se transferre non valuerant, tum quia etiam hi pauci, qui ob studia liberalia ad universitates privilegiatas se transtulerunt, et rerum suarum jacturam et personarum discrimina et pericula vel ex mari vel piratis vel guerris et aliis incommodis crebro et persæpe perpessi sunt, decrevimus strenuorum et nobilium virorum Majorum, Militum, Militarium, regni Sveciæ Consiliariorum, consensu et voluntate ad hoc specialiter accedente, sanctissimum dominum nostrum Papam humiliter nostris supplicationibus adire, ut sua sanctitas, caussis superioribus allegatis a sua sanctitate pensatis, attento etiam, quod hic in fine mundi gentilibus et aliis schismaticis quasi cirumvallati magis necesse habemus in fidei sinceritate et veritate solidari, ex sua gratia speciali et apostolicæ largitionis solita benignitate in Upsalia apud metropolitanam ecclesiam Upsalensem regni Sveciæ studium privilegiatum erigere et privilegiis, quibus ejusmodi studium salubriter manuteneri* possit, dotare dignaretur. Sanctissimus igitur dominus noster Papa, supplicationibus hujusmodi tanquam piis et rationalibus paternaliter inclinatus, studium privilegiatum in præfata civitate Upsalensi, ut præfertur, instituit ac universos ejusdem studii Magistros, Doctores, Licenciatos, Baccalaureos, Scholares et Studentes,

---

* Så tolka vi Ihres corrumperade text "salubriteran muteneri".

ad instar studii Bononiensis, omnibus et singulis ejusdem studii privilegiis, prærogativis, præeminentiis, antelationibus, voluntatibus, conceptionibus, libertatibus, exceptionibus, immunitatibus, honoribus et indultis perpetuis temporibus, prout in bulla desuper concessa et apud nos recondita plenius continetur, insignivit nosque Jacobum supradictum ac successores nostros, archiepiscopos, Cancellarium ac studii et privilegiorum hujusmodi conservatorem instituit et perpetuis temporibus deputavit. Insuper ut eo securius et liberius magistri, doctores, licenciati, baccalaurei, scholares et studentes, ac ejusdem universitatis supposita in universitate Upsalensi stare ac studere valeant, illustres et nobiles domini, Steno Gubernator ac consiliarii incliti regni Sveciæ his privilegiis, per sanctissimum dominum nostrum Papam in spiritualibus concessis, etiam suas concessiones et singula privilegia in temporalibus, quæ rex Franciæ Universitati Parisiensi concesserat, magnifice addiderunt, et super hoc literas suas patentes regni Sueciæ et præfati domini Stenonis gubernatoris sigillis munitas effectualiter tradiderunt. Omnes igitur et singuli magistri, studentes et scholares in præfata jam noviter fundata universitate legere, disputare et studere volentes, libere admittentur, præscriptis privilegiis in spiritualibus et temporalibus gavisuri. Literas vero sanctissimi domini nostri Papæ desuper concessas intendimus, Domino concedente, in civitate Upsalensi ipso die b. Mathei Apostoli proxime affuturo, cum certis venerabilibus, strenuis et nobilibus dominis, regni Consiliariis, ad hoc per certos consiliarios deputatis, eo quo tenemur et possumus honore ac solempnitate introducere, ac demum ipso die Brigittæ, Regni Sveciæ Patronæ, qui est septima dies mensis Octobris proxime sequentis, ut ipsius apud Deum interventu negotium ipsum prosperetur, inchoabuntur lectiones et exercitia in Sacra Theologia, Jure Canonico et Artibus, ac continuabunt ad audire volentium voluntatem. Datum Upsaliæ xx die mensis Julii [anno] domini MCDLXXVII. nostro sub secreto inferius inpresso.

(Efter Ihres edition i Upsalia Illustrata, (disput. acad. in 4:to pars VI Upsal. 1771) der han tryckt Scheffers handskrifna rättelser och tillägg till sitt (Scheffers) arbete Upsalia. Hvar åter Scheffer funnit handlingen, är oss obekant, och vi hafva icke häller på något annat ställe sett den ens omtalad, ehuru den tydligen varit bekant för Messenius vid utarbetandet af Scondia Illustrata).

4.

Ärkebiskop Jacobs bref till Wadstena kloster om Mag. Petrus Astronomus. Upsala d. 25 Februari 1509.

Jacobus miseratione divina Archiepiscopus Vpsalensis &c.

Sinceris nostris dilectione et salute præmissis Kere Gudz oc wara wenner, som i nv scriffue om Mester Peder Astronomo, at i förnummet haffve, är här i Vpsala oc brwkar mykit thet som honum eij borde in philosophica et aliis tam contra jura quam contra privilegia Ordinis vestri &c. Swa ma i wethe at nv i hösth war han aldeles widherredhe oc akthe siig vtöffver til siit conuentz closter, män fore then sivkdom skul, som honum tha bekränkte betröste han eij giffua siig til siös swa seent för liffsfare skul, swa gaff han siig epter wort radh hengat til staden at bliffve här til täss Gud fögher open watn, oc haffver han hafft siig her eij annars an erliga oc skäliga oc inghen del brvkat, ther eder orden äre til straff, oc pa thet han skulle haffve nagot holle siig med, haffuer han me[d] wore samtykkie oc epter nogre gode vnge mens begär läsit her för them Spheram materialem, hwilchet eij forbiudz i Laghen. Hade han her annenlunda stælt siig än wäl, wij wille honum thet eij tilstædie. Thet wore wäl mange andre Lekmen som wille han skulle wara them fölafftige, män han ingalunda göre wille, oc pa thet han skulle wara ther for vthan, gaff han siig hengat i bland tesse gode men wort elskelige capitel, som wethe oc med oss huru hans vmgængilse har warit. Med thet förste i waar wil han giffua siig heden utöffuer, ther twifflen inthet om. Hwar wij kunne wethe eder oc eders clösters besta, göre wij altiid gerna, eder her med Gud befalandes ok sancte Erich konger. Raptissime ex Vpsalia dominica XL:me Anno Domini MD nono, nostro sub signeto

Inscr:

Religiosis ac Deo deuotis Abbatisse et Confessori generali, Conventualibus Monasterii Vastenensis, Amicis nostris Charissimis.

(Afskrift efter "charta originalis" (som vi dock ej lyckats återfinna) af P. Hellman i Upsala Bibl.: O. Knös, Acta ad Hist. Acad. Ups. s. 137, MS in folio).

5.

Eric XIV inrättar en professur i Grekiska språket vid Upsala universitet, som han ämnar återställa, dat. Svartsjö d. 8 Juni 1566.

Wij Erich then fiortende medh Gudhs nådhe, Swerigis, Göthis, Wändis sampt flere thes tillbehöringers konungh, göre wetterligit, att effter wij hafwe udi sinnet, såsom wij och hafwe oss alldeles betencht och beslutet, att wele uprätte här uthi wårt rijke Swerige ett collegium eller universitet, ther ungdomen udi frye boklige konster oss ock menige ryksens ständer och inbyggere till ähre och tiensth mhå rätteligen institueret och uptuchtedt blifwe, hwilcket oss udi wår stad Upsale att uprätte hafwer synts lijkest ware. Så uppå thet att sådant wårt upsåth måtte udi wärcket rätteligen stält blifwe, therföre hafwe wij nu uppålagt och befallet thenne oss elskeligh M. Lars Petri, att han skall sig företaga ther läse publice bådhe elementa Græcæ linguæ och andre lectiones, som till ungdomens förmering och uptuchtning tiänligest ware kunne. Wij hafwe och gunsteligen effterlatit, att thet huus, som ligger sunnan till Upsale domkirkiegårdh och i förtijden kalledes capitellshuus, mhå her efter till lectorium eller collegiihuus anammet och bruket blifwa. Och när wij medh tijdhen kunne förfare och förnimme, att någen synnerlig tillförhning medh skickelige personer till samme upprettede collegium skee kan, så wele wij lathe förschaffe ther till flere lärde män och them medh underhåld, privilegier och annet mehre effter nödtorfften förse och försöria lathe, och wele wij här medh tage och anamme alle the, som förberörde collegium visitere och besökie, udi wår konglige hägn, beskydd och förswar för alt öfwerwåld, och skall ingen, uthi hwadh ståndh eller condition hann helst ware kann, fördriste sig till någen af them ther studerendes warde, uthenn wårt wettskap ock samplycke ther ifrån fordre eller rappe, mycket mindre nödge, widh wår ogunst och tillbörlige straff. Thes till wisse att wij hafwe alt thette förskrefne bewilliget, hafwe wij latit trycke wårt secret nedenn för thette bref och medh egen handh underschrifwit. datum Svartzö then 8 Junii, anno 1566.

Under wårt kongl. secret
Ericus XIIII. m. p.

(Afskrift utan angifven källa, dock troligen efter sjelfva originalet, med Elias Palmskölds hand i Upsala Univ. Bibliotek, Palmskölds saml. n. 281. s. 21; brefvet är förut tryckt af E. M. Fant i Observationes selectæ etc. n. XVI. s. 168).

6.

Johan. III. anslår tionde till stipendium för 12 studenter vid Upsala Universitet, Stockh. d. 25 Juni 1574.

"Wij Johan then Tridie medh Gudz nådhe etc. Giöre witterligit, at effter såsom wij aff wårt regements begynelse haffve beflithet at upretta och widh macht hålla itt Collegium och universitet wthj wår stadh Vpsala, på thet the personer med tidhen, ther med fliitt studere, och retteligen lere, och wnderuises måge,' så at the tienlige kunne bliffve till at bruka, både wthi andelige och wersslige saker gudh till ähre, oss och menige Suerigis riike till nytte och gagnn, Så ähre wij och benegne, sådant ytterligere heer effter at fulfölie, och effter at månge fattige personer finnes iblandh the förmögne, som her i riikett födde ähre, huilke med synnerligh naturligh benegenheett så och gåt minne aff gudi begoffuede ähre, the ther och haffue lust och wilie till at studere och haffve doch eij rådh till at holla sigh sielffve kost och annatt meere, som the behöffue och förnöden haffua till at hielpa och framfordra sine studia medh, therföre haffue wij aff gunst och nådhe vndt och efterlåthet, som wij och nu med thetta wårdt öpne breff (oss till een behageligh tidh) vnne och nådigst effterlåtha till sådane fattige förberörde personers nödtorfftige vppehelle, huilke vthj taledt, på thenna tidh, tolff bliffue schole, Sex läster spannemåll aff tienden, som faller vthi Ångermanneland, ther wårt cammerrådh, camererer, befalningzmen sampt wår fougthe j för:ne Ångermanneland och alle andre, som för wåre schulld wele och schole, giöre och låthe, måge weethe sigh effterrette, icke giörendes för:de personer her emott något hinder heller försorg, giffuit på wårt konungzlige slott Stocholm then 25 Junij Anno etc. 74".

(copia i Kammar-arkivet: Hans Anderssons räkenskap för Ångermanland 1575).

7.

Johan III:s konstitutions- och privilegie-bref för Upsala universitet (odateradt förslag).

Nos Johannes tertius, dei gratia, Svecorum, Gothorum, Vandalorum etc. rex, universis ac singulis cujuscunque status, gradus, dignitatis, præeminentiæ, conditionisve fuerint, ad quorum notitiam hæ nostræ pervenerint, in perpetuam rei memoriam notum testatumque facimus: Quemadmodum nobis ab eo tempore, quo dei omnipotentis singulari providentia et clementi benignitate ad regni Suetiæ administrationem pervenimus, nihil prius fuit neque adhuc est, quam tum ut multa civilia ornamenta hisce superioribus annis fratris nostri Erici XIIII. Svecorum quondam regis sub imperio partim ob diuturnum illud bellum, quod inter hæc vicina Svetiæ, Daniæ et Norvegiæ regna in annos septem gerebatur, partim dicti Erici regis ejusque malorum consiliariorum pessimis consiliis vel deleta vel quassata dei auxilio nostra cura et diligentia restituerentur ac munirentur, tum vel maxime, ut religio ac doctrina christiana hisce postremis mundi temporibus serenissimi ac potentissimi principis ac domini, domini Gostavi Suecorum Gothorum Vandalorum etc. regis, domini parentis nostri carissimi et desideratissimi, inclytæ memoriæ, sub imperio divina misericordia in hisce septentrionalibus Suecorum et Gothorum regnis rursus a multis erroribus Pontificiis repurgata accensa et vero nitori restituta conseruari, pura et incorrupta seram ad posteritatem transmitti possit [non potest enim dissimulari aut negari multos articulos doctrinæ Evangelicæ ita repurgatos esse, ut satis appareat diuinitus hanc lucem ecclesiæ redditam esse] *: ita considerantes Academiam oppidi nostri Vpsalie ante annos abhinc centum fere graui et optimo quodam majorum nostrorum consilio constitutam, erectam et fundatam, privilegiis ornatam et confirmatam, non sine magno regni Suetiæ malo ac detrimento temporum injuria neglectam et collapsam esse, coepimus de illa schola dei optimi maximi auxilio reformanda atque instauranda cogitare, ut esset aliquis illustris locus, ubi studia doctrinarum vigeant, ubi vera in omnibus disciplinis et necessariarum linguarum atque artium doctrina integre ac ordine tractetur ac conservetur, et inprimis ut essent publici coetus, qui integre scripta prophetica et apostolica, historiam ecclesiæ, certamina omnium temporum et

* Parenthesen *non potest - - redditam esse* är tillskrifven i kanten.

controversiarum gravissimarum dijudicationes noverint et testes sint posteris acceptæ sententiæ ab autoribus probatis. In hanc cogitationem eo magis pervenimus, tum quod videamus summam esse maximæ partis in genere humano securitatem et ingratitudinem erga salutare dei verbum, tum quod intelligamus in exterarum nationum Academiis non solum voluntates ac studia doctorum disjungi et distrahi, sed etiam consensum de doctrina dirimi disputationibus leuibus periculosis et non necessariis, atque ita turbari communem tranquillitatem, involvi obscurari ac labefactari veræ doctrinæ coelestis scientiam, nouas corruptelas in ecclesiam dei induci, partim ex privato odio atque invidia, partim ambitione et excellenti cupiditate, partim studio partium. Hæc autem mala a nostris regnis averti, puritas [ɔ: -tatem] doctrinæ coelestis hactenus constanter in hisce oris servata [ɔ: -tam], velut præclarissimum et fidelissimum depositum nobis commendatum, conservari et juventu[tem] ad ecclesiæ atque reipublicæ usum recte institui ac doceri accomodatius posse non existimavimus, quam si publica universalis schola instituatur. Cum imperia non tantum vi et armis, sed religione, legibus et disciplina regantur et conserventur, sicut omnibus temporibus pii principes et reges his ipsis de causis cum bonarum artium atque disciplinarum studiis veræ religionis et doctrinæ coelestis conservationem et propagationem fouerunt, juvarunt ac promoverunt, Nos quoque hoc officium in ornandis et juvandis studiis doctrinæ ecclesiæ, artium et linguarum, quæ illi doctrinæ illustrandæ servire debent, deo optimo maximo, librorum propheticorum et apostolicorum lectionem et interpretationem toti generi humano seueris mandatis commendanti, nos primum omnium debere gratissimo erga deum animo agnoscimus et fatemur, deinde patriæ nostræ hisce regnis nostrisque subditis, quorum egregia et præclara in nos hisce temporibus fides et virtus probata est, hanc gratiam referendam esse duximus, ut hæc regna, quantum possimus maxime, veris bonis et ornamentis condecoraremus. Magna sane ornamenta sunt regnorum copia rerum necessariarum ad vitam tuendam, multitudo, robur gentis, opes, munitiones, civitates, arma, apparatus, quæ quia incurrunt in oculos et per se quidem sunt necessaria, a plerisque ita considerantur atque magni fiunt, sed alia sunt tamen longe præstantiora decora ac verius imperiorum ac politiarum nervi, leges, disciplina, judicia, boni mores, neque hæc tamen adhuc absoluta bona sunt, nisi in iis ipsis imperiis et politiis ecclesiæ et studia floreant. Quapropter ut hisce nostris regnis et præsentibus et futuris temporibus rectissime consulatur, nos ad divini verbi explicationem, conservationem et propagationem, ad controversiarum gravissimarum dijudicationes, ad doctrinæ falsæ, errorum, corruptelarum et sectarum cum verbo dei et vera doctrina eccle-

siæ pugnantium refutationem, ad artium et linguarum, quæ ecclesiæ inprimis necessariæ sunt, illustrationem, ad veram christianam religionem, disciplinam, honestatem et modestiam tuendam atque ita in honorem et gloriam dei et salvatoris nostri, in totius regni nostri subditorum et juventutis publicam utilitatem et commodum Academiam et Scholam universalem in oppido nostro Vpsalia reformare, restituere ac instaurare voluimus et tenore præsentium, quod felix faustum et fortunatum sit, eam reformamus, restituimus et instauramus. Addidimus quoque honesti ordinis et publicæ tranquillitatis, concordiæ atque amicitiæ servandæ causa leges, quæ omnes et singulos, qui volunt ejus Academiæ membra esse ibique versari, in officio contineant. Summa et legitima autoritate Academiam munivimus et privilegiis ornavimus atque confirmavimus.

Volumus itaque, ordinamus et statuimus in Dei omnipotentis nomine, ut inposterum in Universitate nostra Upsaliensi hæc sequentia ab omnibus et singulis cum scholasticis tum professoribus eius academiæ summa cura, diligentia et studio [serventur]*. Primum quia bene constitutæ Academiæ quatuor distinctis collegiis constant, Theologiæ scilicet, Juris, Medicinæ et Artium, quibus linguarum studia includuntur, nos eandem distinctionem a majoribus propter multas causas excogitatam retinere voluimus, facultatibus singulis idonea loca et lectores destinantes. Professorum itaque alii tradant juventuti Latinam linguam et artes dicendi ad puram et natiuam Latini sermonis formam, ad rationem recte atque ad veterum imitationem scribendi, quantum fieri potest, assuefaciant; alii Græcæ et Ebreæ linguæ autores proponant, quod hæ linguæ fontes doctrinæ ecclesiasticæ contineant; alii Mathemata et veram philosophiam illustrabunt. Alii denique explicabunt doctrinam ecclesiæ, juris civilis et artis poeticæ, ut non desit facultas cupidis discendi ullam partem disciplinarum, quæ in bene constitutis Academiis proponuntur et vitam hominum aut regunt aut ornant.

Ex his professoribus eligendus est die Michaelis Archangeli annuus magistratus, Rector Academiæ, cui omnes subjecti erunt. Penes eum jus esto tuendi disciplinam, convocandi senatum collegii ad deliberationes, taxandi errores tam collegarum quam scholasticorum, exercendi judicia secundum leges Academiæ et honestatem publicam [*et puniendi contumaces atque vagabundos, qui sine studio literarum oberrant nec audiunt ullas prælectiones privatas aut publicas nec discunt ullam honestam artem, item alios sceleratos*]**. Item horas et materias distribuat Rector professoribus et coetera disponat, quæ ad bonum ordinem in exercitiis disputationum, declamationum, vitæ atque conversationis faciunt. Jura-

* Ordet är nästan utplånadt.

** Hvad vi tryckt med kursivstil är i conceptet öfverstruket.

mentum autem tum professores, cum in collegium* assumuntur, tum studiosi, cum nomina dant Rectoribus, præstabunt Rectori se seruaturos leges Academiæ sequentes.

Cum autem in scholastico coetu multi sint rudes et aliqui feri et contumaces, attribuimus etiam Rectori ac gubernatoribus Academiæ potestatem politicam cohercendi et puniendi contumaces, qui ad eorum jurisdictionem pertinent, exceptis causis *criminalibus seu** capitalibus. Reos itaque re inquisita et cognita in judicio Rectoris pro modo delicti aut carceri includent aut relegabunt aut excludent ex Academia tamquam infames, ut judex armato [ɔ: -tus] gladio majore severitate eos propter mandatum dei et propter pacis defensionem puniat**.

Quemadmodum vero volumus gubernatores Academiæ nostræ in censura et gubernatione morum vigilantes et severos esse, (qua[m] ad legem necesse est accedere executionem poenarum adversus contumaces et feros), ita quoque volumus, serio mandamus ac præcipimus omnibus et singulis, qui membra sunt illius academiæ et in ea commorari decreverint, ut debitam obedientiam magistratui scholastico, rectori et professoribus exhibeant atque præstent.

Nominatim pronuntiamus perjuros et infames esse eos, qui retenti mandato Rectoris seu aresto, ut vocant, contra voluntatem Rectoris hinc discedunt, sicut et eos, qui legitime condemnati contumaciter detrectant autoritatem Rectoris nec sententiis Rectoris parere volunt.

Volumus Rectori Decanum in singulis Facultatibus adjunctum more Academiarum, qui suffragiis collegii eligatur, cujus officium est cognoscere libros edendos, referre causas suæ facultatis ad Rectorem, servare sigillum Facultatis et librum continentem nomina Professorum, quo anno venerint. Quotiens convenerint, collegarum roget Decanus sententias ordine, quo in Collegium singuli adscripti sunt. Decani videre debent, ut testimonia doctrinæ et morum, quæ tribuuntur, idoneis dentur bona fide. Nulla disputatio aut declamatio proponatur publice, non inspecta a Decano aut Magistris, quorum judicium probat Decanus.

Nolumus materias futiles et inhonestas proponi, nolumus et sugillari quemquam docentem in ea Academia aut manifesta criminatione lacerari et accendi discordias hoc more disputandi aut declamandi, qui institutus est, ut prosit juventuti ad eruditionem et ad virtutem, non ut lividorum affectibus et petulantiæ serviat.

Ut autem eo melius constet, qua ratione leges seruentur, aliquot capita complexi sumus, quibus omnino volumus, vt omnes et singuli qui

* Här var förut skrifvet *catalogum*.

** *Reos* - - - *puniat* äro tillagda i kanten.

nostra in Academia versaturi sunt pareant, quibus qui non volent obtemperare, hos a coetu modestiorum remoueri volumus, nec deerimus nos nostro erga tales obedientes officio, vt intelligant omnes velle nos omnes et singulos obtemperare mandatis suorum gubernatorum.

Primum professores fideliter et recte docebunt eam doctrinam, cujus propagatio illis commendata est; inter docuedum studiosam juventutem ad pietatem erga deum, patriam, parentes, præceptores, ad munditiam atque gestus convenientes assuefaciant. Et hortatores sint adolescentium, ut ordine et diligenter discant linguas et omnes artes, quæ his comprehensæ sunt, et assuefaciant adolescentes ad quærendos fontes doctrinarum, quæ ecclesiæ et communitati necessariæ sunt.

Cum vero omnes labores ad ecclesiam fouendam, tuendam et servandam præcipue referendi sunt, nec minor sit virtus doctrinam celestem puram et incorruptam tueri quam eam quærere, suscipere et mandare, ne juventus pravis et periculosis opinionibus inficiatur et traducatur, itaque volumus, vt omnes professores et quicunque membra nostræ academiæ esse volunt in docendo, scribendo, disputando retineant et propagent veram sententiam legis et evangelii juxta scripta prophetica et apostolica et symbola Apostolicum, Nicæanum, Athanasii et Ambrosii, et, sicut ea doctrina in confessione Augustana suo simplici et genuino in sensu intellecta breviter comprehensa est, ad quam se semper referant, consensum de doctrina ecclesiæ, quem complectitur hoc regnum, et sicut ea doctrina in confessione imperatori Carolo V exhibita a principibus Germaniæ in conventu Augustano anno Christi MDXXX pie sequantur. *Eam enim doctrinam ecclesiarum nostrarum speramus esse purioris antiquitatis et veræ ecclesiæ doctrinam. Audiant igitur vocem dei sonantem de coelo ac præcipientem, ut filium docentem audiamus.

Non gignant nova, non varia inferant, sed depositum custodiant et novitates atque absurditates, quæ a vera fide abstrahunt, vitent et corde, ore et manu improbabunt omnesque corruptelas et errores cum illa confessione pugnantes, sive jam coeperint sive futuri sint, quocunque nomine vocentur, fugiant nec quicquam contra eam doctrinam tentabunt vel palam vel domi quacunque ratione. Et volumus itaque, ut in docendo, Theologi vitent dissimiles, perplexos, ambiguos, novos, a canone scripturæ et testimoniis orthodoxis, quæ gravi auctoritate recepta et comprobata sunt, discrepantes modos loquendi, qui involvunt et obscurant dogmata, consensum de doctrina dividunt, erroribus fenestram aperiunt, voluntates disjungunt, operas et studia distrahant et licentiam

* Vi våga ej afgöra, om följande mening blifvit på sin rätta plats insatt. Conceptet är här ytterst svårt att hopsätta genom mängden af rättelser och tillägg.

audaciamque quævis fingendi in levibus ac petulantibus ingeniis confirmant. Qui fanaticis opinionibus imbutus esse deprehenditur vel aliquam corruptelam vel sectam in ...... * defendere vel tueri repugnantem dictæ Augustanæ confessioni, nisi admonitus resipuerit, non sinatur nostra in academia, sed e vestigio detundi debet. Nihil enim perniciosius rebus publicis [quam] teneræ ætati præesse, qui noxias suas opiniones spargant, quibus quasi contagio[ne] juventus inficitur et seminarium quoddam pravarum opinionem [in]stituitur. Theologi ratione officii sacrosancti monebunt, cavebunt et deo juvante avertant, quantum poterint, ne agnita veritas et confessio doctrinæ in ullo articulo depravetur et mutetur. Et quisque veritatem acceptam et solus et cum aliis servare studebit.

Quia etiam volumus, ut nemo professorum famam academiæ vel collegarum contumeliosis scriptis aut sermonibus lædant vel struant insidias adversus quemquam, non adjuvabunt factiose oppugnantes alterius dignitatem. Sed sit vera benevolentia inter collegas tamquam fratres, quæ concordiam alat et tueatur, tribuant doctoribus et collegis suo cuique loco debitam reverentiam et quantum in ipsis sit officiose communem concordiam tueri studeant. Nam quamvis summe concordes fuerint, tamen magnum erit ipsis negocium, ut bona et salutaria sua in officio Dei auxilio præstent. Quid ergo futurum erit, si inter se discordes et dissentientes fuerint? Omnibus temporibus serit Sathan discordiarum semina, et languescit veritas spiritualis, nisi Deus eum conseruet.

Ut autem præueniatur periculosis et prauis contentionibus et dissensionibus in vera religione volumus, si forte, quod Deus clementer auertet, inter universitatis nostræ professores dissensio in doctrina religionis orietur vel aliquis præsumserit temere in doctrina novare aliquid quod repugnet justo verbo dei, Augustanæ confessioni eiusque apologiæ et nostræ in nostris ecclesiis ...... * et ad bonorum aliorum collegarum et professorum admonitiones opiniones et consilium suum mutare noluerit, de ea re nobis reliqui significabunt, et interea tales personæ a tam periculosis sermonibus et scribendo sub genuissima indignatione nostra omnino abstineant. Quia vero iudicium doctrinæ de religione ad ecclesiam refertur, volumus eo in casu eiusmodi dissentionum et controversiarum causam in conuentu aliquo piis et doctis hominibus ex senatoribus, consiliariis, professoribus, superintendentibus et pastoribus nostri regni iuxta verbum Dei pie discutiendam et dirimendam committemus.

Quod si aliqua vocatio seu conditio in nostra universitate vel morte vel alio casu vacau[erit], Rector et professores et precipue decanus et senior facultatis, in qua hic casus factus est, nobis hoc literis signi-

---

* Ordet är oläsligt. Hela satsen är för öfrigt, som lätt synes, anakolutisk, hvilket äfven gäller om den följande.

ficabit et aliquos, qui ad lectionem suscipiendam idonei fuerint: nos re deliberata unum eligemus et vocatione professorum ......* nostra premissa clementer suscipiemus. Quod vero nobis de aliquo magis idoneo quando constiterit, quam qui nobis significatur et haberi possit: tum reseruamus nobis ius eum uocandi et in professorem assumendi, nihilominus tamen professorum consilium et deliberationes clementer audiemus.

(Samtidigt concept på papper i RiksArkivet bland Academica Upsal:a, Tom. I. Det har ej lyckats oss att af handstilen utröna, till hvilken tid af Johans regering, som handlingen hörer, ej heller att afgöra, om den är defekt, då texten tyckes jämt utfylla conceptets sista sida).

8.

Professorerna i Upsala till rikets råd (något före d. 15 Januari 1593).

Ädle och wälborne herrer, wår ödmiuke och trogne tienstwillighett skal E. H. altid wara redebogen. Ädle herrer, E. H. wethe wij fattige män både på wår så och hele församlingenes wegne på tedh ödmiukeligste och flitigeste til att betacke för then christelige och önschade suuar, som E. H. sampt medh then högborne Furste och Herre, Hertig Carl, senest i Stockholm om concilio och collegio gunsteligen utgåfwe. Och efter wij fattige män förnemligen på tenna hugnelige tilsegningh os til att wårt ombetrodde kal på tedh flitigste och troligste förestå och föresagde consilij tidh afbide, igen hafwom begifwidt, och såsom wij fattige män ofta tilförene hafwom klageligen tilkenna gifwidt, ährom icke alenest vtfattige och nödstälte, vtan och myckit gälbundne, och wår fulla tilförsynn, näst Gudh, hafwom till E. H., att wij förmedels E. H. höge och flitige förfordring vthur thenne iemmeren och daglige qualet mågom warda förlossade, teslikes och til E. H. wisserligen förhåppoms, att E. H. icke os fattigom män och wår fattige wårdnådh wil lathe til tetta tilstundande mötet sitie snuppeligen oförsorgde, vtan myckit heller ther til förhielpe att wij mågom hafwa wår nödtorfter, så och wåre slekt och wener, som på then tiden os besökende warda, kunnom vnfå, terföre ähre wij fattige män til E. H. samptligen på tedh ödmiukeligste och flitigste bönfalne, att E. H. wärdes för Gudz, rättwi-

* Ordet är oläsligt.

sones, eders christelige warkunsamhetz sampt wår store nödh och trångmåls skul gunsteligen os förfordra, att wij både vår åtherstäd mågom bekomma, så och vppå tetta åhrs vuderhalning mågom blifua förwissade. Sådana E. H. christelige warkunsamhetz gerningh warder Gudh then alzwoldigeste E. H. rikeligen wedergellendes, vthi huilkens gudomlige bescherm wij fattige män E. H. sampt E. H. höge öfwerwägande och hele wårdnadh welom på tedh ödmiukeligeste hafua befalet.

E. H.

ödmiuke och tienstwillige

Professores vthi Vpsala.

(Original i RiksArkivet bland «Akademi Kanslerers och Kons:i Acad:i i Upsala skrifvelser 1593—1718»; a tergo: «Professorernes begeren om theres åthersted och underhold den 15 Jan. a:o etc. 93 inlagde»)

9.

Odateradt betänkande af professorerna om Universitetets och undervisningsväsendets ordnande, troligen affattadt under tiden mellan Upsala möte och följande bref af 1 Augusti 1593.

Vnderdånig berättelse, hwr man förnämlighen några aff thesse punchter eenkanneligheu åstundar och begärer, therom man förnimmer några fåå kunna haffwa ytermera betänckiande.

Om vnderhåldh.

Wisse och stadighe vnderhåld begärar man icke, såsom een part föregiffua, för ährgirigheet, stoore fordeel och eghen nytto skuld, vthan förnämbligen för thesse orsaker

1) Efther Capitle[n] ähre myckith förswagade, widh Academien feeles ännu Professores, scholerne ähre ännu mestedeles ynckelighen besättne, och så länge owisse och ostadighe vnderhåld äre widh thesse kallen, ähr ingen som något lärdt haffwer, hwilken gärna sigh thervtinnan bruka låther, vthan hwar drager sigh vndan till annor kall och myckith heller sigh på landzbygden nidersättia. Therföre att församblingenes förmän, här igenom bliffwa förorsakade till att vpsökie skickelighe pärsoner vidh hwart kall, och the siälff krafde och godwillige finnas till att widertaga, är aff nöden att man wist och stadight vnderhåld warder förwissat.

2) Att öffwerheten må theste högre rätt haffwa till att ther medh insee och straffa, ther icke skickelighe pärssoner hwardt kall besittie, eller the oflitighe vthi thetta ämbete befinnas.

3) Theslikes att öffwerheten måå medh myckit onödight och fåfängdt omach och förtätteligh offuerlopp bliffwe förskonte och theste bätre tilfälle haffwe till att theras höge kall effthcrkomma.

4) Ytermere att the som församelingenes embete besittia, icke antingen ogärna theres kall och åhörare, inthet vthan stoor åsaknath, skada och förargelse, nödgas försumma, eller medh suckan förarbete, vtan måge haffwe lägenheet så och hugh och willie till att gladelighen och flitelighen göra theras ämbete, effther the om födan äre obekymradhe, och här igenom från månghe resningar, tillhoffwaliggningar, tidenötande, stoor bekåstningh och myckit omack warda förlossade, och således theras åhörare nämbligen vngdomen vthi academien och scholerne rätteligin uptuchta, läre, underwise och öffwe.

5) Att läroämbete måghe behålla sin tilbörligh ähre och myndigheet, hvilken ther igenom icke ringa warder förklenath, att församblingenes förmän hoftrapparne offte nöte och een och annan nodgas om förfordringh bemöda, och hwar igenom fast månge ifrå thesse kallen ähre wordne afskreckte och ännu dagelighen afskreckias.

6) Att tilförene några resor både vthaff höglofflig i hugminnelse saligh konung Gostaff och konungh Johan sådana ordningar på wisse och stadige vnderhåld äre i wärket stälte och mestedelen öffwade; men för någre fåås affwundh och egen nytto om kullslagna, såsom vthaf E. F. N. sampt the the wälborne Herar [chris]teligen och wääl sådana ordningh uptagith haffwa til sinnes warith och nu nylighen vnder händer hafft, men alt här till igenom annor högre bekymmer förhindrat, hwilket dogh hwar [thet] utaf E. F. N. sampt the wälborne herrar fulkommelighen ändas och i bruket föres, warder thet E. F. N. sampt the wälborne herrar berömligit, och hela församblingen, dogh förnämbligh prästeskapet hugneligit och wår wederpart sorgeligit och förfärligit. Hwar och icke kunne wij see, hwad församblingenes tiänare haffwe för ith welkoor i framtiden förmoda, befinne wij alrede att månge för fatigdoom och älendigheet skuld nödgas theras kall vpsettia med församblingens skada och wår wederparts högste glädie och åtlöie.

Om Academiæ Rättigheter.

Thetta begärer man ingalunda therföre att wij förtänckte ähre vngdomen vthi siälffzwåld inryma, eller någrom vthi sin onsko styrkie eller till tresko och olydno emoth någrom förorsaka, vthan efther icke alenast alle Academier, vthan och scholer vthi christenheten ytermere priwile-

gier ähn man här medh begärer altidh haffwa åthnutith och än åthniutha, och icke möieligit är att man widh professionen bliffue kan eller ungdomen vnder skäligh agha till studeringen långhwarachtigt förhalla, medh mindre att sådana tilbörlighe friheeter och rättigheter warda efterlåthne.

Om Academiæ Cancellario.

Vthi mestedelen aff the vthläntske academier är een aff siälffwe förstern, som academien vnderhålle, och ther jämpte academiæ Cancellarius, hwilken i alle promotioner antingen i eghen persson tilstädes ähr eller tilförord[nar] een vice Cancellarium, af hwilkom decanus både tilförene så och vthi siälffua promotionen förlåff och tilståndh måste begäre till att hålla promotion. Till thenne cancellario skiutes och alle twistige saker, som af senatu academiæ icke kunne förrättas, och then något hafwer emoth academien, besöker ingen annan allena cancellarium; Men huru storlighen i thenne wår tidh aff nödene ähr, att academien någon myndigh politisk herre af wår religion haffwe till Cancellarium, then till hoffwe hwadh som fhele kan fordrar, och hwad klagomåål vppå komma kan lagheligen förhörer, för än thet till hoffwa vpföres, stelle wij till alle förståndhighes höge betänckiande, efther wår enfålligheet kunne wij någorlunde see, vthi hwadh fare academien medh tidhen will ståå, om hwar och een besynnerliga vtaf wåre affellingar som haffwa fritt tilträde måghe hvem them synes till hoffwa angiffwe, och huru lätteligbe icke alenast i synnerheet några academiæ pärssoner kan komme på fall vthan heele academien ödeläggias eller medh andre skadelighe pärssoner vpfyllas.

Om Scholemästare till att förhöras i Academien och haffwa medh them vpseende.

Thetta begärer man ingalunda till att sökia någon högheet eller welde öffwer någon, myckit mindre till att församblingenes förmän förringa och theres digniteet och myndigheet i någon måtte förklene, hwilkom man gärna all tilbörligh ära och lydno will bewisa, vthan för höghwichtighe och i thenne tiden högnödighe saker skuldh.

Ty först är i sanningh, att een tidh långh mästedelen i hele rycket fast swaghe och otiäneligbe scholemestare waridt haffwa och än ähre medh ungdomzens fördärff och menighe församblingenes och annor kalls alsomstörste åsaknath. Och ändog trångzmåål een vrsack ther till finnes kan, therföre att ingen aff gemene warder underhållin, ungdomen besöker inthet academien inrijkes, och the som henne besökie för fattigdom skuldh ther inthet kunde städias, draghe olärde till Tysklandh och komme föge

bäter ighen, dogh likväl finnes twenne förnämblighe huffwud vrsaker, bådhe till thenne nödstältheten, och till hele handelen.

Then förre att man scholemestare haffwer oexaminerade och opröffwede tilsa[tt], ther igenom vngdomen, som antingen hemma eller i främmande landh studerer och till att bliffwe scholemestare ähre tilförtänckte, dogh likwäl lithet eller inthet sigh ther till bereder, vthan lijthe på frendskap, gunst och wänskap, item på hofförfordringar, på präntet magisterbreff, hwilke the nu medh stoore missbruck vthländes lätteligen bekomma och sedan theruthaf sigh förhäffwa, studera någoth i the högre konster, på thet the icke aldeles skole synes olärde, men thet som förnämblighen bör läsas i scholerna haffwe the inteth actat. Således ähre mestedeles i förledne åren til scholerne komne, och andre som fast tiäneligare ähre, the gåå brede weder tiänstlöse ij hunger och armodh.

2) Then andre vrsak är, att ringa, ia mestedelen platt inthet inseende haffwer waridt medh scholemestare sedan the ther till ähre satte, vthan hwar haffuer läsit När och hwar och huru honom haffwer syntz, ther igenom scholemestare een part till att skyla sitt oförstånd nöta tidhen medh onyttigt dicterande och låtha alla öffningar liggia, somblige som något kunna, läsa högre läxor än vngdomen fata kan; ther uthöffwer äre nästan vthi hwar schole nije åtskillighe böcker om een konst, och vnderstundom vthi samma schola flere slagz auctores, alene examina weet man mestedeles inthet aff säia. Thetta alt önske wij aff hiärtath gärne att capitlen stode till att förbätra, så ath wij [ɔ:utij] scholerne ingen worde tillåten, förränn han lagheligheu och rätteligheu examineradt är, och att man häruthinnan icke ansåge willie och wändhskap, föreschriffter, andras föreböner eller förgylte mesterbreff, vthan siälffwe personsens lärdom och skickeligheet, och att när een scholmestare tilsatt ähr, warde hållith noga inseende, att eenformighe böcker i alle kånster och öffwningar måge bliffwa läsne, repetitiones, imitationes, disputationes icke förgätne, på en tijdh om åhret i alle scholer på begynnas och ändas, i synnerhet att in Scholis Cathedralibus i Bispens, hele Capitles och andre gode mäns närvaru, i annor Scholer i Pastoris och Sacellani närwarhu måghe publica examina 3 resor om åhret en i hwar räpp hallin bliffwa. O hwar så skedde hvilken almenne nytte wordhe ther medh föliande. Men när man grannelighen inseer Capitlens lägenheet, hvilke nu ähre besittne endeles wääl aff högbegåffwade och höglärde männ, dogh fast ålderstegne och frå scholeämbeter och barn regler affwande, medh hwilke Professores dagheligen vmgåå, och i hwilket förnämbligen Scholmestarene skole examinera, endeles äre swagha och widh scholeämbeter owana, allesamman förtunge och förtröttna till att något eenkannerlighen achta på scholer, haffue och andra theras ämbetes sysslor betrachte och ther

iämpte hwad ämne ännu kan vara i förrådh till scholemestare och att lätteligen ennu skee kan thet här till skedt är, hwar icke nye synesmän ther till förordnes, hwilka haffwe acht then eene på then andra, haffwer man wisserligen stoor vrsak till befruchta, att thet [ɔ:therest] icke warder alffwarlighen befalat, att scholemestarne bliffwe uthi Academien examineradhe, och ther till förhålne att the årlighen göra reda för sitt kall, att mechtigh fåå stedes här i rijket skeer medh scholerne någon förbätringh, hwilken dogh måste skee, så framt att Academien, som aff Scholerne böör tillplantas, icke sampteligen skall förfalla, och innan kort tijdh än man troor een sorgeligh och skadeligh brist finnes vppå sådana pärssoner, som man något andligt eller werdzligit kall tilbetroo kan. Hwarföre endogh Professores meth theres kall nogsamblingen haffwa till ath skaffa, och thenne mödan wääl kunne wara föruthan; dogh likwäl för Gudz nampns ähre och menighe bäste skuldh, äre the obeswärade henne vppå sigh tagha. Therutöffwer ähr mykith nyttigt och gagneligit till att behålla enigheet både i religionen så och vthi vngdomsens vptuchtelse, att scholer medh Academien ähre bebundne, ty efther nu så åthskillige meningar vthi religionen thet Gudh bättre dagheligheu vpkomme och wåra Studenters nyfikenheet icke är okunnugh, kan igenom twenne examina bätre än ighenom een eller ingen pröffwes hwadh meningar vthi religionen [then] fatat haffwer, hwilken till Scholetiänst sigh täncker begiffwa, och förhindras att icke falske meningar ungdomenom ingiutes, kunne och the lätteligen bliffwe underviste medh ordh så och ögonskinligit exempel vthi Upsala Schola, hwad sätt man vthi vngdomens vptuchtelse fölier; Och när samma persoon warder aff Bisperne och Capitlet förhörda, kunna the lättelighen förfara om Academiens religion, lexor och öfninghar.

Hwar och thet Gudh förbiude, någon Biskop uthi någhon eerdoom (!) eller wilfarelse fölle, huru lätteligin kunne han then iblandh ungdomen vthsprida, om han effter sin egen willie må sättia scholmästare, men jhu flere åthskillighe äre tilförordnadhe, hwilke som haffwa inseende på hwar annan, jhu beswärligen kan någon eerdom uthspridas och ju lättare förekommas och afskaffwas. Bisperne drages och inthet vthaff, vthan här medh förm(e)hres theras myndigheet, efter att them icke wägras, vthan heller vppåläggias, såsom i högre myndigheet stadde, stelle Examen på then, som vthi Academien tilförene är examinerat, och ingen vthaf Academien sätties till Scholemestare, vthan Bispen och Capitlen haffwa walet till att tagha vtaff them som äre examineradhe hwem them synes. Vthan the warde och, som man sade, medh them otiänligit arbete förskonath, och thet legges uppå Professoribus, såsom the och meth theras affwundh och förtaal, hwilke kunne finnas i proben odugze, warde friadhe,

och thet henger Academien öffwer huffvudet, ther the wäl kunde [friade warda], hwar icke gemene nytto them rolighen [thet] till att draga bewägadhe.

Att studenter icke medh gemene vnderhåld vthländes förskickas, för än the i Vpsala examineradhe och gilladhe ähro.

Hwilket man icke begärar till att falla uthi ens annors kall; vthan nöden siälff oss ther till tränger. Ty mest allom är kunigt, hwad Constitution som uthländes ähr vthi vmliggiande Evangeliske Academier, att ingen warder nödgatt till att något lära, icke heller hålles någon till att ordenteligh lära. The ringare kunster warda och icke drefne. Hwarföre och the, som grundwalen icke hemma lagt haffwa, vthan draga i förtijdh åstad olärdhe, komma mestedelen lika goda undertidhen wärre ighen, och antingen förtäre gemene vnderhåldh onyttelighen eller ihu mere vnderhåld och tijdh behoffwer, ähn then som något kan när han åstad drager. Icke är heller twifwelsmåål, att, then som vthi academien studerat haffwer, warder befunnen skickeligare till ath vthsända ähn then som vthi ehn particular schola vreges, och therföre mindre tidh behoffuer ther vthe dwelias, behoffwer och mindre kostnath, och meth större frucht kan ighen komma. Och om hwar Bisp vthur sitt Sticht måtte hwem honom synes åstadhsända, så låghe thet them till näpst, som vthi Academien wore, att vthan them näplighen en kunde bliffwa vthländes förfordrat. Ther igenom icke många skole bliffwa myckith willige till att bliffwa uthi Academien, vthan heller in Schola triviali vthi then förhopningh, att han ex publico stipendio kunne bliffwa deelachtigh.

(Afskrift in folio af samtidig hand i Upsala Univ:s Bibliotek, Nordins saml., vol. «Gymnasier, skolor» etc. s. 1—5).

10.

Hertig Karls och riksrådets bref om Upsala Universitets återupprättande, Stockholm d. 1 Augusti 1593.

«Wij Karll medh Gudz nåde Sweriges Rijkes Arffurste, Hertig till Sudermanlannd, Närike och Wermelannd. Och Wij vnderskrefne Sweriges Rijkes Rådh göre witterligidt, at efter egenom then splijtt och oenigheet, som på någre förledne åhr i Religionen här i wårt käre fäderneslannd Swerige warit hafuer, ähr och (ty wärr) thenn Achademia i Vpsala, som af framfarna Konunger och Regenter här i rijkedt hafuer vprettet waridt, blefuet om intet och förfallen. Therföre på thed at i ett sådane berömeligitt konungerijke motte iw till thed rinngeste ehn högschole ware, ther sådane personer motte lährde och vnderwijste warde, som kunne ware skickelige att bruke både i thed anndelige och werldzlige regementedt, så hafue Wij samptligen för nyttigt, nödigt och rådsampt achtadt, att förskrefne Academia i Vpsala motte åther igen vprättet blifue vnder then frijheet och wilkor, som honn tilförennde och af ålder waridt hafuer, och med sådanne personer försöries, som ther till dugelige och brukelige wara kunne, hwarföre Wij och Gud till ähre, och thenn christelige försambling till nytte och förmeehring förnempde Achademia nu hafue latit komme i bruck igenn. Och till the personers vnderhold, som ther skole brukede blifue, hafue Wij på Konn. Mtz. i Swerige och Polens wår elskelige käre her broders och allernådigeste herres nådige stadtfestelsse sådanne förordning giordt som här efter följer. Först Mester Niels Olai Bothniensis, som är förordnedt till Præpositus och professor Theologiæ, huilken och i Collegio skal läsa Vetus Testamentum Hebraice, skal hafwa till vnderhåld al den tijennde, som wid Waxala och Bonndekyrckienn åhrligen falla kann, och besittie förbemelte Bondekyrkies prästegeld, effter som thed tilförende warit hafuer och ähnu är, frijtt för alle vthlager. Thernäst är Mester Peer Chenicius Bothniensis förordnet till Pœnitentiarius, huilken och i Collegio skal läsa Novum Testamentum Græce och skal hafua åhrligen till vnderhold all denn kyrkietijennden, som faller wid Börcklinnge och Fundbo och förnempde Fundbo prestegeld, som tilförende vnder capitelet legat hafuer, frijtt för alle wthlager aht besittia. Tesslikest så är M. Jacobus Erici Stocholmensis förordnet till Decanus, thenn ther i Collegio skall läsa Articulos Doctrinæ Christianæ et Controversias Religionis. Hann skal hafue i vnderhold all den tijende, som faller wid Berie och

Nääs sochner i Vllåkers häredt, och ther till förnempde Nääs prestegeld, som och tilförennde vnder capitelet legat hafuer, frijt för alle vthlager. Till Professores (!) Philosophiæ är först förordnet M. Ericus Jacobi Stocholmensis till Rector Collegij och honom till vnderhold efflerlatit all den tijennde, som faller wid Danmarckz, Lösta och Tegelsmora sochner. Den som framdeles kann blifue Professor Astronomiæ skal hafue tijennden wid Balingstada, Wengis och Ladebyies kyrkieherberger falle kann. Professor Physices skal hafue all kyrkietijende wid Alundes och Holnääs sochner. Och Professor artium dicendi all thenn kyrkietijennde vdi Åkers och Alssekes kyrkieherberge åhrligen falle kann. Och är denne förordning således giord om vnderhollen på högz:te Konn. Matz. nådige behag och ytterligere stadfestelsse, der på man intet twijffler att H. K. M. alt sådannt stadfestendes warder. Stocholm denn Förste Augusti Anno 1593

CAROLUS
(Sigill)

Nicolauus Gyldenstern — Hogenskilldtt Bielcke — Erich Sparre

Gustaff Banner — Claus Bielcke — Sten Banner — Gustaff Gabrielsonn

Göstaf Biörnsonn

(Original på papper i Konsistorii arkiv).

11.

Hertig Karls och riksrådets bref om upprättande af ett Kommunitet för fyratio studenter vid Upsala Universitet. Stockholm d. 26 Augusti 1593.

Wij Karl etc. och wij underschrifne Riksens Rådh, göre witterligit, at efter Konung. Maj:t wår elskelige käre herbroder och aller nådigste herre (salig och christelig hos gud i åminnelse) hafwer något för sit aflidende nådigst bewilget och samptyckt, at then Academia i Upsala, som någen tidh hafwer warit förfallen, motte åter blifwe förnyet och uprettet igen, hwarföre Hans K. Mtt. läth förordne tijt til professores och läsemestere några gode män, som tilförende hafwe brukede warit och skickelige nog äre til at lähre och underwyse dem som samma Academia besökie wele, hwilke och strax ther opå blefwe tijt sende, och för-

tröstning gifuit om vnderhåld och annen deel, och meden sådant för Hans Konungl. Mttz. lifs kortheet icke blef då aldelis fulkombligen stelt i wärcket som det sig borde om alle deeler, Derföre hafwe wij nu seden, thenn christelige församblingh til godho, opå Konungl. Mtt. i Swerige och Pålens wår elskelige käre herbroders och aller nådigste herris behagh och stadfestilse, latidt fulföllie med samme christelige wärck, at thet motte komme i bruuk, och efter monge sköne ingenia kunne finnes, som lust hafwe til at studere och lähre, och ther hos ingen rådh at hålle sigh til at fulföllie sådant medh, så hafwe wij samptligenn för nyttigt och rådsampt achtet, at it Communiteet motte ther vprettet blifwe, ther fijretije personer kunne hafwe theris vnderhåld och uppehälle bådhe til födhe och kledhe, på thet man motte och hafwe några wisse personer tiltage, som skickelige och tiänlige kunne ware at bruke til menige beste så wäl i thet werldzlige som andelige ståndet Hafwe förthenskuld her med opå K. Mttz. behag stichtet och förordnet, at samma Communiteet må och skall blifwe hållit nidre wid strömmen opå Studenteholmen, meden fornempde platz af ålder hafwer der til förordnet warit, och ther skole förbenempde fyretije personer dageligenn spisede och elliest med wåninger nödtorfteligenn försorgde blifwe. Till hwilkes vppehälle både til födhe och klede wij hafwe lagdt och förordnet al then kirckietijende, som af thesse efterschrefne sochner åhrligenn falle kan, nembligenn vthi Vpland Simetuna och Torstuna sochner, vthi Wessmanneland Biörckesta och Tortuna sochner, vthi Helsingeland Alfta sochn, vthi Ångermanneland Sielewaad sochn, uthi Westrebothnen Lula sochn, thesslikes vthi Östergötland Risinge och Eneby sochner, vthi Småland Säby sochn, vthi Westergötland af tijenden, som faller i Kindh, March och Redwegz häreder, fijre pundelester, och vthi Österbothnen i Finland af Klockererenten tre lester spannemåll, hwilken spannemåll, som nu förbenempd är, ther til ewerdeligenn behålles och blifwe skall, och åhrligen vpbäres af then som förordnet warder at stå samme Communitet före, til at föryttredt och förwändet vthi den deel, förnempde studenter til nödtorftigt vppehälle behöfwe kunne, efter den ordning som der opå af oss samptligenn giord och vnderschrifwinn är, hwilken och skall frijtt ware, at förhandle den deel allene, som han till vpbörd hafwer, bådhe med fremmende och inlendske förbemelte studenter til gagnn och beste, vthan alt missbruk med anners mans godz, bytende och seliende, vnder samme wilkor som förbemelt är, oachtet hwad förbodh, som kan giordt och påbudit warder [ɔ:-da]. Och såsom vndertiden för riksens lägenheet nägen affkortning på vnderhåld skee kann, så skole lijkwel altid thesse förschrifne sochner och rente ware vndentagne vtan al förminskning at

blifwe der til som the nu förordnede äre. Och meden wij nu thette förschrifne således vthi ehnn christeligh god mening giordt och förordnet hafwe, som lender menige man til gagn och beste, både vthi andelige och werldzlige måtho, derföre twifle wij intet, at K. Mtt. til Swerige och Pålen, wår elskelige käre herbroder och aller nådigste herre, warder sådant och annet mere som til almenneligit beste giordt är, vthi sin Konungl. Cröning oförwägret stadfestendes, at thet så oryggeligt och stadeligenn ware och blifwe må nu och ewerdeligen. Gifwit Stocholm then 26 Augusti åhr efter Christi byrdh 1593.

CAROLUS

(Sigill.)

Nicolaus Gyldenstern Hogenschildtt Bielcke Gustaf Banner
Erich Sparre Claus Bielke Sten Baner Erick Abrahamson
Bänckth Ribbing Thuro Bielke 23 Octobris A. 93
Gustaf Gabrielsonn Göstaff Björnsonn Jörenn Påsse

(**Original på papper i Kons. Arkiv**).

12.

«Furstlige nådes, Hertig Karls betenckiende opå de punchter Presterskapet opå menige clerckerijedz wägne hafwe lathitt öfwerantwarde d. 27 Febr. åhr 1595.»

— — — — — — — — — — — — — — —

Om the Privilegier som till Academien begäres.

Såsom först om frijheet och tilstånd, att förhandle bokelige konster, nödige tungemål och tillathne faculteter, sådent synes H. F. N. wäl skee må.

Till thet andre, att academien måtte af politische personer hafue en Cancellarium, medh huilkens macht Collegium måtte hafue tillstånnd att promouere Baccalaureos, Magistros, Licentiatos, Doctores, thet synes H. F. N. att och wäll måtte tillatidt warde och academien hafue macht att wellie thenn till cancellarium, som the wele.

Till thet tridie, att så wäl Studenter som Professores, motte blifwe fridkallede för öfwerwåld och orätt, och vthi förswar annammede, sådent

är vthi sig sielfft tilhörligen och rätt, såsom och academien må hafwe sin eigen Rätt. Thett synes H. F. N. och wäl att så må ware, doch vndentagendes Lifzsaaker, som är Hoor, Mordh, Förräderij, Tiufnet, Wåldzwercken och andre högmålssaaker: hwilcke som ther medh beslåes, motte strax vthi konungens fengielsse öfwerantwardede blifwe. När och någen kunde blifwe tiltaelet om Geldh, Arf, och annedt som efter Swerigis lag för werldzlige dommere ordentligen förhöres och dömes skole, då synes H. F. N. att thett och för werldzlig rätt skee må. Doch måge wäl sådene saaker först ransaakes för academien, men ther beggie parther icke wele lathe sigh nöie, medh thett som för Academien och Cancellario afsagdt warder, då må klagenden hafwe wåld, att wädie ther ifrå vnder häredz, lagmans och seden vnder rijksens rådz dom, och än på sidlyckten vnder konungen, om så behof görs, som all sanning effter lagen vttleete bör.

Ther och så hende, att några medh högmåls eller andre lifzsaaker beslåes, och the seden af academien fördöllies och niderstinges, då synes H. F. N., att academien borde ther före leggies saak opå till 40 mark.

Att Collegij personer, såsom och Capitulares och Scholmestere, motte ware frij för Schatt och skuld, gäst och gångende, afkortninger och andre vttlager, thett synes H. F. N. och tilbörligen ware att skee motte.

Thett ingen Professor motte instedies, medh mindre han af Erchiebiskopen, Professoribus och heele Capitelet vthi Vpsala examineret och gillet wore och af the andre Bisper samptychter, och så af Academiæ Cancellario stadfest blefwen, sådent må och wäl skee, doch försth och förnempligesth medh Cancellarii, och the andre Bisperners bewilling och samptyckie.

Att ther som någen af Professoribus warder funnen oflitig och försummelig i sitt kall, eller vthi lefwernet förargelig, att han af Rectore och Professoribus må medh Cancellarii och Erchiebispens rådh och samptyckie afsetties, thett synes H. F. N. och wäl skee, dogh icke vthan the andre Bispers rådh, när noge ransakning föregången är. Ther af han som anklagedt blifwer förmeener sådent ware skeedt af afwund och hafwe ther insager emoth, då må han apellere om sin saak vnder Rijkzens Rådh och Konungen.

Att ingen motte setties till Scholemestere, ehwar han och studeret hafwer, för än han vthi Academien i Vpsala examineret [är], der om är H. F. N. mening, att hwar Biskop vthi sitt stifft, motte wäl hafwe macht att förordne till scholemestere, then som the kunne tenckie tienlige och nyttige kunne ware: men hwar Academien förnumme, att någen blefwe af Bispen tilsatt af weld för mågsemio, skylskap eller andre saaker,

och icke wore vngdomen till nyttie, då motte wäl academien hafwe der inseende vthi och der om förhöre, hwar då befunnes, att Bispen för någre sådene saaker skuld som förbemelde äre, hade någen oskickelig till Scholmestere förordnet, då motte the wäl förordne een annen som skickelig wore i staden igen, och Bispen blifwe seden i thet kallet icke dess lenger. Och lijke såsom Academien i så måthe och elliest må hafwe inseende medh Bisperne och Capitulares vthi hwartt stift, hure the sigh förholle, så må och Bisperne i lijke måthe hafwe vpseende medh Academien och dess personer både om theres lexor och annedt, så att icke någen wilfarelsse vthi Religionen eller annen oskickeligheet må der infalle. Dy såsom det är menniskieligit och mögeligit, att andre kunne sigh försee, så är det icke mindre att och sådent kan hende medh academien, efter som exempell nogh finnes, att medh andre höglerde män vthi förnemblige academier annorstädes skeedt är.

Att Scholemesterne motte ware förplichtede hwart åhrsmoth att förskicke schrifftelige bewis till academien af Bispen vthi the städer Domkyrckier äre, och af Pastore och [ɔ:uthi] andre städer, hwad lexor och öfninger han det åhret ändet hafwer, sådent synes ware af nöden, att skee må och wäl till gillende.

Att ingen motte intages till student vthi academien, före än han af Rectore är förhörd och befunnen hafwe lärdt thett honom hafwer bordt i scholen, thet må och wäl skee.

Att Professoribus inrymmes kyrckiones hws att boo vthi, hwardeere ett, thet synes H. F. N. att och bör ware, om elliest så monge kyrckiones hws finnes ther till tienlige. Och när the då äre wäl tilflyede medh bygning, som thet sigh bör, så holle då hwar sitt hws widh machtt med taek och annedt, att thett af wanrychtt icke förderfwes. Men är thet så att någer lather förfare sitt hws, då skall han, eller effter honom hans erfwinger, aff hans godz förplichtede ware sådent igen böte och förbettre, så gott som thett war, när han thett annammede och sådene böther vthgifwes för altt arff.

Om Communitetet och den Ordning the hafwe förmeltt att ther medh bör holles, lather H. F. N. sigh aldeeles wäl behage, och synes af nöden ware att så holles må.

Såsom och begäres, att af hwar stifft, motte holles vthi vttlenske Ewangeliske Academier någre Studenter, sådent är H. F. N. och gerne benägen, att lathe vthi werckett stelle, till hwilckes vppehälle nödtorfftige vnderhold hoos wisse kyrckior förordnes skole. Men att ingen skulle vorstädies, för än han af Academien i Vpsala förhörd och ther ifrå witnesbyrd hade, sådent synes H. F. N. icke behöfwes, vthan wore nog när Bispen af stifftet han vttsendes sådent giorde, aldenstund dhe

då seden motte af academien examineres, när the komme in igen, för än the till någedt embete brukede blifwe.

— — — — — — — — — — — — — — —

(Hertig Karls registratur 1595 fol. 44 och 45. Det andra momentet om Kanslern, som der är uteglömdt, hafva vi tillagt efter en samtidig afskrift, som förvaras i Riksarkivet, Oxenst. saml. «Handl. r. Sigism. och Karl IX:s reg.»).

13.

Hertig Karls och riksrådets privilegie bref för Upsala Universitet, Stockholm d. 15 Mars 1595.

Wij Carl etc., och wi effterschrifne Swerigis Rijkes Rådh göre wetterligit medh thette wårt öpne bref, at ändogh then Academia i Upsala, huilchen af fordom konunger och regenter hafuer waridt stichtedt, nu på någen nästförliden tidh tillgörende icke är worden widh mact hollen, som thedh sig borde, så haffuer dogh likwäl denn stormechtigeste höghbornne furste och herre, Konung Johan, wår elskelige käre herr broder och wår nådigste konung (högloflig i hugkommelse) i sin förste regementz tidh, såsom och nu någedt för sitt aflidende, bewilligedt och samptycht, att samme academia skulle igenn bliffue fornyet och vprättet. Och effter thed thenn stormechtigste, högborne furste och herre herr Sigismundus, Konung till Swerigie och Polen, wår elskelige käre herr broder och wår allernådigste konungh, (oansedt H. K. M. är medh oss skilachttig i religion) icke dess mindre haffuer lofuedt och bebrefuedt thette wårt käre fäderneslanndh, att blifue widh thenn rätte ewangeliske läre effter den Ausburgiske Confession och thenn allmennelige förehning, som för tu åhr seden i så måtte af allom här i rijkedt skedt är, och inngen ting är der till tiänligere, änn at holle kyrckier och skolor widh machtt, på thedh mann motte hafwe wisse personer tilltage, som skickelige och tiänlige ware kunne, att cristeligen och sannfärdeligenn före denn rätte ewangelij lähre, som nu här i rikedt brukes, och allmenneligen wedertagen är, thenn försware och reen holle af alle andre sechter oc willfarelser, såsom och eliest i werldsligit ståndh late sigh bruke rijkedt till gagn och gode, derföre haffue wij på Konngelige Mai:tz nu regerennde nådige löfte, eedh och tillsage och effter wår religions friheet och föreening, thenn cristelige för-

sambling till gagn och gode weledh fullföllie medh samme Academias vprättelse igen. Såsom wi och nu medh thette wårt öpne breff denn stedie och förordne vnder sådane Priwilegier och Friheeter, som hon af wåre förfäder, konunger och regenuter, biscoper och prælater, huilcke henne först funderet och stichtedt hafue, skäligen hafwer warit medh begåfuedt, och såsom een academia af wår religion effter thenne riksens lägenheet hafwe kan och niute bör, huilcke härefter artikelwijs blifwe förmälte:

Till thedh Förste, skall thedh ware fritt och efterlatidh vdi samme academia, at läse, tractere och förhanndle, alle booklige konster, främmende tungomål och alle låflige facultet.

Item skall academien haffwe en Cantzeler, huilchenn bör welies aff Archiebiscopen så och the anndre Biscoper och Academien, som dertill tiänlig oeh skickelig är.

Och Collegium medh archiebischopens och cancelerens tillstondh hafue macht at promouere Baccalaureos, Magistros, Licentiatos, Doctores.

Item skall academien haffwe macht att ransaka och döme, när någhen hafwer Collegij personer till at tale, skole oc icke af andre fengzles, dömmes eller straffes, undentagendes när de sig grofueligen förset hafwe (dedh Gudh förbiude) som är medh Förräderi, Hoor, Mordh, Förgerning. Der någen medh sådant blifuer tagen medh ferske gerninger, skall föres i Collegij fengelse och i de näste tre dager aff academien ransakes och seden lefreres wärldzlige dommere i hennder, när hann således är laghwunnen.

Männ annedt, som är Jordeträtte, Arfskipte, tilltael om Gielldh oc annedt sådant, der academiæ personer någen kann hafwe till at tale, då sökies thedh på Häreds och Lagmands Tinngh, och seden widere som lagh säger, så framt thed eliest icke medh begge parternes samptycke kann blifue slitidh af academien.

Så skole och Professores i samme academia, såsom och sielfue Studenterne, ware frije för all Skat och Skuldh, Gest och Gångande, Tax, beswäring och pålaghe, ehuadh nampn thedh hälst hafwe kann, dogh när stor försambling thersammestädz hennde kunde, att the då tage till sigh till herberge, the gode männ af Clercheridt, så månnge the kunne hafwe rådh och lägenhet till.

Skall och inngen Professor innstedies, medh mindre hann af Academien och heele Capitteledt vdi Upsala både vdi religionen och lärdomen examineret och gillat warder, och af the andre biscopers samptycke, huilchen och seden af erchiebiscopen, cancelario och rectore skall stadfestes, och skall dem kyrckiones hus så långt the reckie bliffue in-

rymbde, och thertill hielpes dem att forbättre och forbyggie. Och när de således äre tillfliede, seden wårde och holle huar sitt hus widh macht, både medh taak och eliest; later han thedh förfalla, ware hann eller hans arfwinger forplichtedt att göre så gått som han thedh tog, eller böte för husröte efter lagen, och thedh tages af oschipto.

Thär någen ex Professoribus warder funnin oflitig oc försummelig vdi sitt kall eller vdi sitt leffuerne förargelig, må rector [och] professores medh archiebiscopens, cantzelarens och the andre biscopers rådh och samptycke, effter nogsam föregången warning honom afsetie. Der och han, som anklaget blifuer, förmeener och sägher sådant af afundh skeedt ware och hafuer der skälige innsagher emot, då må han wedie medh sin saak till samtlige bispers och allmennelige clärckeridz af alle landzänder eller deres fullmechtiges ransakning och dom, dogh närwarendes på Konungens wegnne någre aff rikzens rådh. Så skole och innge grofue lifz och höghmåls saker wettendes fördölies, sker thedh, så bör then werldzlige öfuerheet hafue dervdi ett tillborligit inseende, och then som thedh gör, ett tillborligit straff pålegges.

Skall och ingen Skolemestere warde vdi någen stadh annamet, för änn han vdi Upsala collegio rätteligen examineret, witnesbördh bekommidt hafuer, och seden i like motte förhördh, gilledt och wedertagen af biscopen och capitteledh i thedh stichtt eller stadh, der hann skall brukes, serdeles vdi Upsala, männ vdi the andre stigtt hafwe biscopen macht at förordne then till skolemestere, som synes vngdomen nyttigh och tiänlig ware. Män huar och biscopen någen af weld eller för wenskap skuld insatte till skolemestere, som otiänligh wohre, eller och eliest skilactig i religionen, då hafwe academien medh cancelario, archibiscopen och the andre biscoper macht at hafue ther inseende vdi. Finnes och något feel hoos academien eller dess personer, då skall thedh af the andre samptlige biscoper och clercheri in generali cleri conuentu skerskodes och ransakes, närwarende någre å konungens wegne som förscrifwit är.

Skall och academien sampt med archie- och lydebiscoper haffue innseende medh skolor och skolemestere om theres lähres öfning och disseplin, och att the äre eenformige medh teres lexer, böker och öfninger, efter thenn ordning som theropå giordh är, och thervdi ingen förändring giordh [ɔ:giöres] vthen eenhälligt och friwilligt samptycke. I like motte skole the och ware forplictede huart åhrsmoot att förskicke scriftelige bewijs till academien både om lexer och öfninger dem the thedh åhredt hafwer änndet, skoole och holle tucht och ahge widh macht och icke tillstedie siälfzwålldh, otidigtt och trägit terminerende, icke heller att diäknerne så offte omskipte skolorne som för ske pläger, uten att the

trij åhr skole stadigt blifue wid huar skoole och enn gång om åhret examineres, och när trij åhr vte äre, seden till andre skolor eller academier, medh skolemesterens bref och bewijs på theres lärdom oc lefwerne commenderes. Och när Sochner skole skiptes iblandh Diäknerne, skall thedh inngelunde ske effter weldh, wennskap, skyllskap eller gåfuor, vten som personerne äre skiclige och wärdige till. Udi academiæn skall och inngen student inntages, för änn hann af rectore förhörd är oc befunnen, att hann themmeligen hafuer lacht sinn grundwal i skolen och ther lärt thedh honom borde, och seden ware af rechtore inskrifuen. Huadh collegij Lexer och Ordning, Öfninger och Repetitioner tillkommer, dermedh skall så hollit blifue, effter som thedh tryck, som serdeles derom är vthgångit, klarligen förmäler.

Är och herbredeuidh förordnedt ett comunitet i Upsala på fyretie personer, dog theriblandh fyre och tugu personer fridt till heele ahrs kåst holldes, huadh seden kan ware öfuer, skall effterlates anndre, dogh till att gifue om wekan otte öre.

Skole och the medh wåhninger nödhtorfteligen försorgde ware. Och skall samme comunitets kostholldh ware på Studenteholmen nedre widh strömen, huilchen plats af ollder dertill hafuer warit förordnet, och derhoos nyties til wåhninger och studentecamrer decani och prostehusen, som stå kring om domkyrckien, dem undentagendes, som professores vdi wistes och boo skole, huilche wi och wele hielpe till at late förbätre och förbyggie.

Widere är samptycht och besluthidt wordet, at vdaf huart sticht vdi rijket skall åhrligen holles uthländes till studium i de ewangeliske academier twå studenter, effter som Konngelige Maiestet och sielf hafuer lofwedt och sig förskrifwidt, dog att the samme personer, mäden the ex publico blifue holldne, först af cancelario, collegio och the som till medhförståndere till förskrefne academia förordnede äre, sampt biscopen i thedh sticht, thär hann sitt uppehelle hafue skall, blifuer examineret och gilledt, och när någen af tem frånfaller, skole åter andre så månge tilseties.

Huadh nu unnderhollet tillkomer, så väl för professores som comunitet, så och the thär vthländes skole holles, deropå är serdeles bref utgiffuit, huilchet och så ewerdeligen skall hollidt blifue.

Till thedh sidzte wele wij på Kongelig Mai:tz såsom och wåre eigne wegnne härmedh hafwe taget oc annammet förskrefne academia medh alle dess professoribus, studenter, hion och tiänere medh allt thedh them tillhörer löst och fast, rörligit oc orörligit, vdi högbemelte Konng:e Mai:tz (effter H. K. M:tz egidt konungelige löffte och tillseijelsse) desslikiest wår och rijkzens allmennelige hägn, wern, fridh och försuar till

lag och rätte, och alt thette förnämbde obrotsligen holle och niute lathe, försee oss och aldeles fulkommeligen at högbemälte Konung:e Mai:t nu regerende, wår elskelige käre herr broder och wår allernådigste konung, warder sådant obrotzligen hollendes, effter som H. K. Maiestetz edh vdi sin konungslige cröning gifuen clarligen och vthtryckeligen förmäler.

Dess till wisse att wij thette för oss och wåre efterkommende troligen holle wele, haffue wij latidh hänge wårt furstlige secret och insigle här näden före, och wij andre medh wåre eigne händer vnderschrifwit. Datum Stockholm ten 15 Martij Åhr 1595.

CAROLUS.

Nicolaus Gyldenstern
Hogenschildtt Bielckee
Erich Sparre
Thuro Bielcke
Aksell L. greffwe till Rasborgh
Gustaf Banner
Claus Bielcke
Gustaff Gabrielsonn

(Original på pergament i Riksarkivet. Hertigens sigill har blifvit borttaget; de öfriga 8 finnas qvar. Förut tryckt i Thyselii Handlingar etc. II. s. 6—13).

14.

Hertig Karls och riksrådets bref om anslag till Kommunitetets underhåll och professorernas löner, Stockholm d. 15 Mars 1595.

Wij Carl etc. Och wij underschriffne Swerigis rijkes rådh göre witterligitt med thette wårt öpne breef, att efter den academia i Upsala, som af fordom konunger och regenter hafwer warit stichted och funderet, är nu på nytt worden oprättedt, till att ewerdeligenn wed macht holles, med sådene wilkor och priuilegier, efter som ded stadfästelse breef, som der på särdelis gifwed är, förmäler, så på thed de personer, som them skole förestå och sig der bruke late, måge nödtorfteligen blifwe försörgde och oppeholdne, haffwe wij på denn stormechtigeste, högborne furstes och herres her Sigismundi, wår elskelige käre herr broders och wår allernådigeste konungz och herres wägne, mäden H. Kon. Mai:t nu vtrijkes är, effter H. Kon. Mai:tz eed och löffte, dertill denne efternemde ränte och opbörd förordnet.

Såsom är först till Communiteet på fyretye personer både till föde och cläde, nemlig, vdi Upland, all kyrckietiend af Simetuna och Torstuna sochner, vdi Wesmanneland i Siende häred Biörkestada och Tortuna sochner, vti Helsingland Deelsbo sochnn, vdi Ångermanland Sielewad sochn, vti Westerbotn Lulå sochn, tesligest vti Östergötland vdi Lysingz häred, Ödesio sochn, vti Westergötland all tiende i Dala, Bergunda, Höstena, Edåsa och Liunghem sochn i Gudhems häred. Item i Småland i Wäxiö sticht tienden i Kolswick och Jätt sochn vti Kindewals häred, och Anaboda sochn i Albo häred; och vti Österbotnen och Finland, tienden i Närpis och Karlby sochner, huilken spannemål som förschrifwit är, till för:de communiteet oryggeligen blifwe skall, och åhrligen opbäres aff then som förordnet warder att stå samme Communiteet före, och förytred och förwendet vti den deel, förbe:de studenter till nödtorftigt oppehälle behöfwe kunne, effter den ordning, som af oss samptligen giord och vnderschrifwen är, hwilken och skall fridt ware att förhandle den deel allena, som han till opbörd hafwer, både med fremmende och inlendske förb:te studenter till gagn och beste, dog att han icke vnder samme frijheet drifwer nogen annen köpenskap, eller intager andres godz och penninger, till att förytre och förhandle. Och skall ingen instedies i samme Communiteet, vten ærchebischopens, cancelarij och professores sampt rectoris samptyckie, huilke och schole hafwe opseende, at icke nogen der inkommer, som otienlig och oskickelig är, eij heller nogen som eliest hafwer råd sig sielf vnderholle, och skole de i Communitetet tre reeser om åhred blifwe examinerede, hwad huar och en haffwer sig i sine studijs förbettred, och hurulunde han leffwet hafwer, och den, som warder befunnin hafwe denne wälgerning misbruket eller och till studeringen owillig och obequem, då vthsätties, och en annen skickelig och tienlig i hans rum intages.

I lijke måtte är och efterlatid vnder forskrefne Communiteet till en afwelsgård ett cronones hemman benemd Wårsätter, en mark land, såår tiugu span, eng sex Lass, renter åhrligen penninger en och en siundedeels mark, spannemål trij pund, fåår ett, hampo fyre mark, dagswerker tije, åhrlige hester otto, liggendes i Bondkyrke sochn och Ullåkers häred, med all konng:e ränte och rättigheet, som ther af åhrligen bör eller kan vtgå, till att niute och beholle, så lenge för:de Academia wid macht ståndendes warder.

Till the personers vnderhold, som der skole brukede blifwe, hafwe wij på Hög:te Kon. Ma:tz., wår elschelige käre her broders och allernådigste herres, nådige stadfästelse sådene ordning giort som her efter fölier. Först den, huilken blifwer förordnet till Præpositus och Professor Teologiæ, skall hafwe till vnderhold all den tiende, som wid Waxala,

och Bondekyrckien faller, och besittie för:de Bondekirckie prestegäld, efter som ded tillförende warit hafwer och ännu är, frij för alle vtlager, och schal besittie domprostehused.

Dernest Pænitentiarius skall hafwe åhrligen till vnderhold all den kyrckietiende som faller wid Biörcklinge och Fundbo, och för:de Fundbo prästegäld, som tilförende vnder capitlet leget hafwer, frij för alle vtlager, och besittie ded domkyrckiehuset, som Pænitentiarius tilförende besitted haffwer.

Decanus skall hafwe i vnderhold all den tiende, som faller wid Böria och Nääs sochner i Ullåkers häred, och der till för:de Nääs prästegäld, som tillförende vnder capitlet leget hafwer, frij för alle vtlager, dog att församblingen hwarken i den ene eller andre sochn till gudztiensten blifwer försumed, och besittie Decani huss.

Till Professores Philosophiæ är förordnet först Rector Collegii all den tiende som faller wid Danmark, Lösta och Tegelsmora sochner, och besittie Greff Peers hus på kyrkiegården. Thesligest ett prebende godz till affwelsgård, nemlig Säffwa i Danmarkz sochn, sex öre och sexton penningers land.

Professor Astronomiæ skall hafwe tienden wid Wenga, Balingstada, och Ledeby kyrckieherberger, och besittie ded domkyrckiehuset wester på kyrckiegorden, sampt ett Sancte Erichs gods, benemd Sunnerstad vti Bondekyrckie sochn, till affwelsgård, som är siu öris land.

Professor Physices skall hafwe all kyrckietiende wid Adelunda och Hollnäs sochner, och besittie domkyrckiehused och wester på kyrckiegården, thesligest till affwelsgård ett Sanct Erichs gods i Waxala sochn vti Torneby, som är sex öre sexton penningers land. Och Professor Artium dicendi, all denn kyrckietiende i Åkers sochn i Hagunda häred och Alsicke i Erlinge hundrets häredh kyrckieherberger åhrligen falle kan och besittie ded domkyrckiehused öster norr på kyrckiegorden, och till affwelsgård eet Sanct Erichs gods i Danmarkz sochn vti Biärby, som är siu öris land.

Professor Medicinæ all den kyrckietiende i Wåla sochn åhrligen faller, och besittie Greff Axels hus, tesligest till affwelsgård eet prebende gods i Waxala sochn i Setuna, som är fyre öris land.

De andre och öffrige huss inrymmes studenterne till wåninger. I lijke motte skole och förnemde hemmen ware effterlated, så att hwar professor, som icke hafwer gäll, skall hafwe frijheet för alle utskylder, så lenge han sig in Collegio bruke later, och när nogen affaller, skall hans successor af samme facultet, niute och beholle samme vilkor, dog hwad the effter lathne hus och hemman tillkommer, dem skole the som dem besittie, när the äre nödtorftelig bygde och förbätrede, dertill wij wele

hielpe late, seden wårde och holle wid macht, både med taak och eliest, later han ded förfalle, ware han heller arffwinger förplichted att göre thed så gott, som han thed tog, eller böthe för husröthe efter lagen, och thed tages af oskiffto.

I lijke motte skall dem och ware effterlatid nothe drechter effter lägenheeten i Ekolen, der som almeent fijske är.

Till the twå studenter, som af hwart sticht skole vtholles, skall åhrligen bliffwe tilldeelt. De twå aff Upsala sticht, all den tiende vti Nora och Hara sochner i Wåla häred falle kan; vdi Linköpings sticht, fyre lester aff behollen tiende i Säby i Norrewidbo; vdi Skare sticht, all behollen tiende i Gudhem och Siögerstad gälld; vti Wäxio sticht, fyre lester aff behollen tiende i Skattelöf sochn i Albo häred; vdi Wäsmanland, behollen tiende i Dingtuna; vdi Finland, aff presterenten i Nor Finland fyre lester. Och skall förnemde opbörd och vnderhold, altid ware och bliffwe wed för:ne academiæ communiteet och studenter, och den frijdt åhrligen till att annamme och opkräfie aff för:de kyrckieherberge, dog i fougtens närware, huilke och schole hafwe kegen register, och huad förbud som kan giort warde, och såsom vnder tiden för rijksens lägenheet nogen affkortning på vnderhold skee kan, så schole lickwel altid desse förnemde sochner och ränte warde wndentagne vten all förminskning, att blifwe der till, som den nw förordnet är. Och skall med förbe:te studenter som vtlendes bliffwe vnderholdne ware ett flitigt opseende hwad de förbettre sig, äre de försumelige, schole de vtsätties, och andre i deres stad till samma vnderhold förordnes, när de och blifwe inkallede i rijked till någed bruk, schal åther andre till samme vnderhold blifwe inschrifne.

Att allt dette som förschrifwit står af oss och wåre efterkommende, ewärdeligen schall obråtsligen holled bliffwe, hafwe wij latid hänge wårt furstlige secret och insigle här neden före. Och wij andre med wore eigne hender vnderschrifwit.

Datum Stockholm denn 15 Martij Åhr 1595.

CAROLUS.

Nicolaus Gyldenstern	Aksell L. greffwe til Rasborgh
Hogenschildt Bielckee	Gustaf Banner
Erich Sparre	Claus Bielcke
Thuro Bjelke	Gustaff Gabrielsonn.

(Original på pergament i Riksarkivet. Hertigens sigill är borttaget; de öfriga åtta finnas qvar. Förut tryckt i Thyselii Handlingar etc. II. s. 14—19).

15.

Ärkebiskop Abrahamus Angermannus till Rikskanslern, Erik Sparre, Upsala d. 7 December 1596.

Min ödmiuk helsan, medh all lycklig wälmågos tilönskan i Christo Jesu, altidh tilförenne etc. Edle wälborne herre her Cantzeler, gunstige wän och fordrere, en merkelig meen, försuagelse och skada tagher wår academia ther af, at tryckiet icke warder hit transfereret. Och althenstund thet allenest står til E. Herligheetz goda befordring, såsom i fiord af Furstlige N. samt the gode herrer Rikes Rådh beleffuat bleff, thet E. H. willie tryckiarenom befala. Therföre wij allesammans i capitlet och academiæ consistorio, som och alle studiosi ödmiukeligen och fliteligen bidie, at ther medh icke lenger måtte dröjas. Ty huar samma besuäring ytermere infaller til then stora armodh, som the fattige män professores mestadeels i thenna tidhen här lydhe (: ther the dagliga medh suckan bidia om annor prouision:), går wäl theres spodska trotz snarth för sigh, som begynna ropa, at academiæ onyttige grässhoppor förtära thet andre nu rettere borde haffua. Hvad tryckarens qvijdho belangar, kan han icke thes mindre genom E. H:tz gode tilstond bekomma och niuta the partzeler, som han årligen af Stocholms slott, efter thet mesta ringa är som honom här är tildeelt, plägar bekomma. Och försee wij oss ödmiukeligen som och bidie thet E. H. och för sin egin christelige rådslags tilskyndan i academiæ uprettelse, wille wåra bön rum giffva och låta thetta wårt bekymmer komma til enda.

Yterligere wälborne herre, huadh oroligheet, tuist, aagg, haat och undsägelse, besynnerliga emot presterskapet, som Konglige Mandats förkunnare hafve kommet til wägha, i thet the om Ceremonierne uthan tilbörliga förklaring eller entskyllan hafva upläsit, och en part förtröstat om uphöyelsens igengiffuelse, kan iagh icke nogsamt quidha uthan måste oss i alla åkomo Gudi betro, huilken iagh och E. H:tt. ödmiukeligen och troligen befaler til alla wälfärd och saligheet. Dat. Upsaliæ 7 Decembris A:o 96.

E. H:tz

ödmiuke welwillighe

Abrahamus A. Upsaliensis.

(Original på papper i Upsala Univ. Bibliotek «Handl. om Upsala Univ:t, I.»; på ryggen: «Then ädle .... her Erich Sparre, Sweriges Rikes Cantzeler och herre till Sundby» ... «Bekommed die s. Thomæ, A:o 96).

16.

Hertig Karls varningsbref till Universitetet angående tiondeuppbörden, Örebro d. 10 Februari 1596.

Breff till Lässemesterne vthi Vpsala, att the hafue fördragh medh theres öfuerdådige företagende. Actum Örebro den 10 Februarij 1596.

Wår synnerlige benägenheet. Wij wele ider godhe männ nådeligen icke förholle, att oss är til wettendes wordet, huruledes i hafue låthitt hengie eder egne låås för the kyrkieherberhk, som wij hafue effterlathitt tiende både till eders så och studenternes och communitets vnderholdningh, så att fougterne, som ther öfuer befalningen hafue, icke enns motte wette, huadh ther inkommer, eller och ther af kunde lefreret warde, och enn parth hafuer och låtidt falle några ord som inthet höfdz hade. Så förundrer oss icke lithet, att i eder sådanne dristigheet tilmäthe, vthöfuer then frijheet och rettigheet, som wij vthi wårtht och richsens rådhz gifnne priuilegie bref förunede, dy ther vthinnen står vttryckeligenn, att vthaff the kyrkiehäfrgberge *(sic)*, som huar wore förordnet till, skole han sielf fordre, huadh ther till tiende wore fallitt, doch skulle thet skee i fougtens nervare, som skulle holle ther emoth kegenn register, huilket inthet skeet är eller af ider är tilstadt blefuen, thet oss slett inthet behager. Huarföre wij och wele hafue edher förmanet, att i medh sådanth offtere hafue fördragh, dy i måge thet wäll wette, att meden wij regeringen förestå skole, wele wij hafue hollitt och efterkommitt, huadh wij egenom wåre bref och befalninger tilseije och påbiude låthe, och så frampth thet icke skeer, då tenckie wij icke att hollett till godhe, af huem thet och tillbudet warder, vthan blifue förorsakede att göre ther annet till saken. Men i låthe medh sådanne eder handell på skynne, att i icke så alfwarth mehne religionen, som i myckit afsyer, vthan meere then påuiske frijheet som i ther hoss åstunde och gerne hafue wele. Dy är thet rådh, att i thage sachtere före, wettendes att werlzlige herrer hörer regementett effter lagh och retuiso till, och ider icke så. Och effter Gudh bettre, att allerede i landzenderne stor nödh och klagenn är om spannemåll och befruchtendes, att framdeles i sommer fasth större blifuer både till föde och säde, derföre hafuer och oss synttz af nöden ware, att thet Bygningz och Winkorn, som till alle kyrkier effterlåthitt är, så och then spannemåll som vthi alle sticht till studenternes vnderholdh och communitetet, så myckitt

ther till icke nödtorffteligen behöfues, är samptyckt och beuilliget, ithem Domkyrkietunnen motte blifue tilstedes till att vndsettie them, som trengde blifue til sädeskorn och elliesth till theres nödtorfft. Huarföre och wår förmaningh är, att i icke låthe samme spannemåll förrycht vthan oförhindret och oförandret tilstedes blifue, them till lösse som thet behöfue för ehn skäligh betalningh; så frampt huar annerledes skeer, då warde wij förorsakede att beklage oss öfuer edher, och huadh som ther till vthi alle landzender fallitt är, dett begere wij, att i oss oförtöfuet wisse register wele tilsende, Actum vt supra.

(Riksregistraturet 1596, fol. 88 och 89).

17.

Universitetets anslag af tionde och hemman för år 1596.

— — — — — — — — — — — — — — —

Clärckeriedt.

Mester Abraham erchiebiskop i Upsala hafuer till underhold all behollen tiende af Gambla Upsala, Skwtunge, Hageby, Tierp och Järffsiöö sokner rentade anno 95.

spannemåll 14 lester 4 pund $1^1/_4$ spen
löper 860 daler, 3 mark, 1 öre
Item taxann af Belinge prestebord löper
spannemåll 2 lester
löper 120 daler
Summa 980 daler, 25 öre.

— — — — — — — — — — — — — — —

M. Niels Olai, præpositus i Upsala hafuer till underhold all behollen tiende vid Bondekyrkie och Waxala s. rentade anno 95.

Tiendespannemåll 2 lester, 11 pund, $6^1/_2$ spen
löper 179 daler, 2 öre
Item brwkar han till prestebord Staby gerde i Bondekyrkie socken, rentar
Peninger 2 mark spannemåll 8 pund
löper $40^1/_2$ daler
Summa 219 daler, 2 mark, 2 öre.

M. Per Köningson[1] poenitentiarius hafuer till underhold all behollen tiende wid Börcklinge och Fundbo sockner rentade anno 95.

Tiendespannemåll 3 lester, 7 pund, 2 spen

löper 216 $^{1}/_{4}$ daler

Item taxan af Fundbo prestebord löper

.Peninger 20 mark

Summa 221 $^{1}/_{4}$ daler.

M. Erich Jacobi Skinnere rector academiæ hafuer till underholdh all behollen tiende wid Danmarck, Löstad och Tegelsmora sockner, rentade anno 95.

Tiendespannemåll 3 lester, 2 pund, $^{1}/_{2}$ spen

löper 190 daler 10 öre.

Item brwkar han till affuelsgård ett prebendegodz om 6 öre-, 16 penningeland i Säffuia i Danmarcks socken rentar

Penninger 6 öre 16 penninger		Spannemåll	4 pund
Giees	$^{1}/_{2}$	Dagsverken	10
Årlige } hester	8	Fodernöt	$^{1}/_{6}$
Konungz } hester	2		

löper 24 daler 5 öre 4 penninger

Summa 214 daler 15 öre 4 penninger.

M. Jacob Erici Decanus[2] hafuer till underhold all behollen tiende wid Börie och Näs sockner rentade anno 95.

Tiendespannemåll 2 lester, 7 pund, 5 spen

löper 158 daler 4 öre

Item taxann af Näs prestebord

löper penningar 10 mark

Summa 160 daler 2 $^{1}/_{2}$ mark.

M. Hans Olai phisicus[3] i Upsala hafuer tienden af Hollenes och Adelunda sockner

Spannemåll 2 lester, 4 pund, 4 $^{1}/_{2}$ spen, 2 fjerd:r

löper 142 daler 28 $^{1}/_{2}$ öre.

S. Erichs hemman n. Torneby i Waxala socken räntar[4]

löper 18 daler, 30 öre, 16 penningar.

Summa 151 daler 27 öre 4 penningar.

---

[1] I brädden har annan hand skrifvit: *är nu biskop i Skara och en annan uti hans stad* n. M. Jacob Erici.

[2] I brädden af förenämda hand: ähr nu poenitentiarius och *M. Hans Olai är i hans stad.*

[3] I brädden af förenämnda hand: *är nu Decanus och Olaus Olai i hans stadh.* Det sista namnet måste vara misskrifning för »Olaus Johannis» (Salemontanus).

[4] Jag har förbigått persedlarne i det följande.

M. Lars Pauli professor astronomiæ hafuer tienden i Ladeby, Wenge och Balingsta socknar

Tiendespannemåll 1 lest, 8 pund 3 spen 1 fj:d
löper 102 daler 1 öre

Sancte Erichs hemman n. Swersta i Bondekyrke s. rentar
löper 18 daler 31 öre
Summa 121 daler.

Professor Artium[1] haffuer bekommidt aff tienden i Wåla
Spannemåll 2 lester, 9 pund, 1 spen
löper 165 daler 2 ½ mark.

S. Erichs hemman n. Bärby i Danmarcks socken rentar
löper 18 daler 31 öre
Summa 184 daler 19 öre

— — — — — — — — — — — — — — —

Her Jachim kyrckieherde i Upsale hafuer fridt then wreet, som af ålder hafuer legat till prestegårdenn n. Kåbotädh, rentar

Spannemåll 2 pund, 3 ½ spen
löper 12 daler 6 öre.

Item aff tienden wid Erentuna, Tolffta, Elffkarby och Weslanda socknar
Spannemåll 2 lester 4 pund 6 ½ spen

— — — — — — — — — — — — — — —

Her Anders sysleman och economus i Upsala hafuer till underhold af tienden wid Goteröra och Närtuna sockner

Tiendespannemåll 5 pund 7 spen
löper 29 daler 1 ½ mark

— — — — — — — — — — — — — — —

Skolemesteren i Upsala hafuer af tienden wid Åkerby, Jomekijl och Rasbokiil

Tiendespannemåll 2 lester 3 pund 7 spen 3 fj:r
löper 139 daler 27 öre

— — — — — — — — — — — — — — —

Upsala Academie aff Simetuna, Torstuna, Björkesta, Törtuna och Dilsbo sockner item Sielewad i Ångermanneland samt Lula i Westerbotten

Spannemåll . . . . .[2]

---

[1] Allt hvad som rör professor artium är på en inhäftad lapp ditskrifvet af förenämda hand, hvilken också i brädden tillagt: *war beskedd att bekomme aff Alzeke och Åker och fick ther inthet, professor medicine war beskedd till förnempde Wåla.*

[2] Beloppet är utraderadt.

Kyrkehemman 1 n. Wålsätter i Bondekyrke socken
löper 18 daler 7 öre $4^4/_5$ penninger

— — — — — — — — — — — — — — —

(Kammararkivet, »Förläningzregister öffwer Vplandh, Norlandh, Wesmanneland och Dalerne pro anno 1596»).

18.

Utdrag ur Kommunitets räkenskaperna för år 1601.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — Så ähr retta summa opburit*

Penninger	130 daler 21 öre	Fårekiött	9 kropper
Hwete	1 t:na	Nötetungor	37
Huetemiöll	4 t:nor	Nöterygger	37
Rogh	$7^1/_2$ t:na	Syltha	3 t:or
Rogmiöll	102 t:or $5^1/_2$ fjerd:r	Korfuar	$4^1/_2$ t:na
Korn	42 t:or 5 f:r	Lius	9 lb 12 f:r
Biugmiöll	5 t:or 4 f:r $^1/_2$ fat	Talg	8 lb 6 mk
Malt	132 t:or	Kökenfeet	2 lb 5 mk
Gryn	3 t:or 3 f:r $^1/_2$ fat	Salt Lax	3 t:or 1 f:r
Hafregryn	2 lb	Röcht Lax	2 st:r
Erther	1 t:na	Salt	4 t:or 7 lb $16^1/_2$ mk
Senap	5 lb 12 mk	Humbla	15 lb 17 mk
Smör	58 lb $16^1/_2$ mk	T. gröne geddor	$2^1/_2$ t:na; t:a = 12 lb
Ost	3 lb	Sill	3 t:or
Miölk	94 kannor	Åäll	3 lb
Oxer	2 } str.	Torsk	4 t:or
Stut	1 } str.	Ströming	24 t:or
Lamb	1 } str.	F. Ströming	1 t:na
Flesk	13 lb	F. Fisk	3 f:r
Torkadt kiött	32 nötefall 42 lb 3 mk	T. Fisk	7 skipp 16 lb
Ferskt kiött	9 nöt:ll 5 lb	Krampesill	50 t:or 15 mk
Saltgrönt kiött	1 t:na	Nors	3 lb 14 mk

* I uppbörden ingår, såsom synes, äfven inventariet.

Oxehuder	22 st:r	Steenfaat	19
Fårskinn	14 st:r	Salseer	8
Lambskinn	1 st:r	Kruka	1
Skoor	38 paar	Steenskål	1
Stöfler	1 paar	Träfaat	3
Tömmer	2 paar	Trätallerker	1 dussin 13 st:r
Silior med ophälle	2 paar	Skifwor	5
Hofuudkååll	6 t:or	Stolar	10
Moröther	6 t:or	Wagn	1
Rofuor	4 t:or	Kerror	2
Höö	20 las	Yxer	2
Ryior	2	Kelkar	2
Wepa	1	Dräth	1
G. Hyende	1	Longsläde	1
Hofuudbolster	2	Kirmsläde	1
Lakan	1	Ember	1
Särker	6	Fotebunckar	2
Bordukar	4	Hinckestong	1
Handkläde	1	Wannor	2
Lärufft	49 alner	Bryggekaar	3
Saltwelsk	3 alner	Bordh	1
Halfengelst	12 alner	Stekehalster	1
Görlesk	6 alner	Senapz quarn	1
Lybest gråth	16 1/2 alner	Liusestakar	3
Handskar	2 paar	Stålweska	1
Papyr	1 book	Timberstockar	24 st:r
Koppar	12 lb 6 mk	Wedh	36 fampnar 130 las
Wadh	1	Spiäll	1
Ölträd	4	Hestskoor o. Söm	1 gång
Baketrog	2	Miälar	12
Såll	1	Bast	1 lb
Såår	2	Hestar	2 st:r.
Kannor store och små	5		

— — — — — — — — — — — — — — —

Wtgiften

Årslöön

Hafwer Her Oluf oeconomus bekommit för sin halfue års tienst 1600 efter capitels samtyckie

Peninger 10 daler

Än pro Anno 1601 med sin hustro

Korn	24 t:or	Lärufft	5 alner
Skoor	8 paar	Fårskinn	12 st:r.
Stöfler	1 paar		

Efter capitels samtycke och läsemesternes befalning hafuer her Erich Nicolaij communitetzens fordom förestondere bekommit för sin halfue åhrs tienst 1600

Rogh	1 t:na
Korn	8 t:nor
Oxe	1 st:r.

— — — — — — — — — — — — — — —

Betalninger

Betaledes Lasse Andersonn guldsmidh för 19 st:r oxer ifrå Köping till Vpsala ath framfordre

Peninger 4 daler 3 mk

Betaledes för the 19 st. oxer vthi 2 näther emellan Köping och Vpsala, theres fodher

Peninger 2 mk

Betalades oxedrifwere som drefwo oxerna ifrå Småland och Westergötland till Köping

Peninger 7 mk

Betalades Knut i Torpet för 20 st:r oxer han försörgde vthi beet vthi 4 veckor

Peninger 6 mk

Åhr Betalt Gerdt Westerman borgare vthi Vpsala, som her Erich Nicolai fordom communitetzens förestondare af honom optagit hade effter M. Jacobi läsemesters befalning

Peninger 14 daler 14 öre

Betalades her Jöran scholemestere, för ith lb humbla her Erich Nicolai af honom optagit hade till köpz anno 1600 effter läsemesternes befalning

Peninger 1 daler

Betalades M. Petro Jsopedio för 3 mk peninger han lånt hade till communitetet, och her Erich Nicolai af honom anammat hade

Peninger 3 mk

Åhr betalat Peder Gislasonn för thet honom restade Anno 1600 på 2 oxer han till communitetedt [sålt], och honom eij mera thet år betaledes än 10 mk effter som rekenskapen thet åhr förmäler

Peninger 11 dal:r

Betaledes skorsteens fäijeren för 9 schorstener han sotade för eldzwåda skuldh

Peninger 2 mk

— — — — — — — — — — — — — — —

Summa vtgifuit

Peninger	118 dal. $28^1/_2$ öre	Salt	4 t:or 7 lb
Hwete	1 t:na	Humbla	14 lb 15 mk
Huetemiöll	3 t:or 2 f:r	Torsk	4 t:or
Rogh	$6^1/_2$ t:na	Ströming	18 t:or 8 lb
Rogmiöll } 100 t:or		F. Ströming	1 t:na
Biugmiöll }		F. Fisk	3 f:r
Korn	40 t:or 4 f:r	Torfisk	5 skipp 17 lb
Malt	126 t:or $5^1/_2$ f:r	Krampesill	36 t:or
Gryn	2 t:r 5 f:r $^1/_2$ faat	Nors	3 lb 14 mk
Erther	1 t:na 1 f:r	Fårskin	14 } 15 st:r
Hafra Gryn	$1^1/_2$ lb	Lambskin	1 }
Senap	3 lb 3 mk	Skoor	37 paar
Smör	47 lb 13 mk	Stöflar	1 paar
Ost	3 lb 3 mk	Hofuudkååll	6 t:or
Miölk	94 kannor	Moröther	4 t:or 1 f:r
Oxar	2 st:r	Rofwor	4 t:or
Lamb	1 st:r	Höö	20 las
Flesk	13 lb 16 mk	Bast	1 lb
Tort kiött	20 Nötefall	Papyr	1 book
Ferskt kiött	9 Nöt:ll 6 lb	Borduker	3 st:r
Salt grönt kiött	1 t:na	Handkläde	1 st:r
Fårkiött	9 kropper	Lärufft	$44^1/_2$ alner än 3 alner
Nötetunger	37	Särker	3 st:r
Nöterygger	37	Saltwelsk	3 al:r
Syltha	1 t:na 9 lb 8 mk	Halfengelst	12 al:r
Korfwar	$4^1/_2$ t:na	Görlesk	6 al:r
Talg	0	Lybest gråth	$16^1/_2$ alner
Kökenfeet	18 mk	Handskar	2 paar
Salt Lax	2 t:or 3 f:r	Timberstockar	24 st:r
Röcht Lax	2 st:r	Wedh	36 f:r 130 las
S. gröna Geddor	$2^1/_2$ t:na	Hestskoor och Söm	1 gångh.
Sill	3 t:or		
Ååll	3 lb		

— — — — — — — — — — — — — — —

Lengden på Comunitetz förtäring på Anno 1601 ifrån thenn 1 Octobris in till then 8 Octobris

På 36 personer

Miöll och brödh	2 t:or	Malt	3 t:or
Biuggmiöll till redning	1 t:a	Humbla	5 mk
Gryn	2 faat	Smör	1 lb

Miölck	2 kanner	Koruer	3 lb
F. kiött	1 f:r	Syltta	$1^{1}/_{2}$ lb
T. kiött	3 lb $3^{1}/_{2}$ mk	Lax	1 lb
Sild	14 kast	Oxetunga	1 st:e
Krampsild	$1^{1}/_{2}$ lb	Rofuer	$^{1}/_{2}$ sp.
Salt	$^{1}/_{2}$ lb	Kåll	1 f:g
Ströming	$1^{1}/_{2}$ f:r	Senap	5 mk
Torsk	2 lb	Morötter	1 f:g
T. fisk	2 lb	Ost	4 mk
Flesk	6 mk		

— — — — — — — — — — — — — — —

Summarum På Communiteetz Förtäringen öffuer heele åhredt Pro Anno 1601.

Hwetemiöll	3 t:or	Saltgröne Geddor	$2^{1}/_{2}$ t:na 1 lb t:nan 12 lb
Miöll till brödh	$93^{1}/_{4}$ t:na	F. Strömingh	1 t:na
Miöll till afredhningh	5 t:or	Krampsill	36 t:or
Grynn	5 spn $5^{1}/_{2}$ faat	Syltta	1 t:na 9 lb 8 mk. t:nan 12 lb
Mallt	124 tunnor $4^{1}/_{2}$ f:r	Korfuar	$4^{1}/_{2}$ t:na, t:nan 8 lb
Humbla	14 lb 15 mk:r	Nöthetungor	37 st:r
Smör	$47^{1}/_{4}$ lb	Norsz	3 lb 14 mk:r
Miölck	93 kannor	Ijdh	3 lb
Flesk	13 pund	Sijk	4 lb
T. kiött	7 skpth 19 lb 2 mk	Åell	3 lb
F. kiött	$9^{1}/_{2}$ Nötfal 1 lb. Nöthfall 10 lb	T. Lax	2 st:r
Lax	$2^{3}/_{4}$ t:na	Braxn	4 lb
Torsk	4 t:or	Rofuor	6 t:or
Sildh	33 walar 3 kast	Kååll	6 t:or
Strömingh	18 t:nor	Morötter	$4^{1}/_{2}$ t:na
F. Fisk	3 f:r	Senap	3 lb 3 mk:r
T. Fisk	116 lb 4 mk:r	Ertther	$1^{1}/_{8}$ t:na
		Hafregryn	$1^{1}/_{2}$ lb
		Osth	3 lb 2 mk:r
		Szaltt	21 lb 8 mk:r

(Ur «Communitetets i Upsala räkning år 1601», original i Kammar-Arkivet).

19.

Karl IX:s förslag till Ordning för Upsala Universitet, framlagdt för presterskapet i Mars 1604 på Norrköpings riksdag och sedan inryckt i Kyrkobalken af hans eget förslag till ny landslag.

Cap. 17.

I Swerige äger ena höga schola wara, eller academia, som man then elliest kallar. Der uthi äge wara läsamestare eller professores, som man them på latin plägar kalla: uthi theologia eller then heliga schrifft twå doctores. En juris consultus eller jurist, hwilken bör till att läsa och profitere jurisprudentiam, thet är lagen, ethicam och politicam. En medicus, hwilken skall underwijsa ungdomen uti medicina eller läkiarekonst, och elliest skall han en gong hwart åhr holla en anatomiam, opå thet medicinæ studiosi derigenom kunde deste bättre underwijste och förfarne blifwa. Uthi then philosophische facultet skole desse effter:ne professiones widh macht holdne blifwe: först skall ther wara en logicus, en rhetor eller orator, en poeta, hwilken skall och läsa historias, en mathematicus, honom bör läsa aritmeticam, geometriam, opticam, mechanicam och isoropicam, en astronomus, hwilken skall profitere astronomiam, astrologiam och geographiam, en physicus, hwilken skall och läsa metaphysicam, en linguarum professor, hwilken skall läsa grekisk och hebraisk.

Cap. 18.

Ingen af deszom äge prester wara, utan the twå theologi. Medh dessom förbenempdom professoribus äger konunger inseende hafwa, så att ingen der till skipat eller tagen warder såsom odugse är, eller medh falska läro finnes beladd wara. Och äger en gong om åhret twå af rijksens rådh medh erkebiskope och twå lyde biskopar och twå af konunge cantzelij lärde män der till skepas, som granneligen ransaka, huru hwarie af thessom kall thera förestått hafwa. Hwar någon odugse finnes och oflitig: då skall han afskaffas, och annan i stadh settias, som konunge och landeno nöije och nyttiger är.

Cap. 19.

Nu kan henda, at en af deszom såsom i academien och på swensko kallas höge scholar*, igenom döden frånfaller, eller och wahnför warder

* Synes böra vara: Nu kan henda, at en af deszom i academien, såsom och (som ock) på swensko kallas höge scholan.

af ålder eller andra sooth, eller odugse så att han embete sitt eij gitter eller kan förestå, och skäligen pröfwas kan, att han konunge och landeno i thy kall eij kan nyttoger wara, då äger konunger honom afsettia och annan i stadh skipa, den ther konunge och landeno nyttiger är: han må eij till embete komma, förr än han konst sina bewijst hafwer, i konunge, rijksens rådh, erchiebiskope och biskope, sampt professorum, som på swensko kallas läsamestare, närwaru, och då skall han uppenbarligen i academien, som på swensko kallas höge scholan, disputere och konst sina bewijsa. Pröfwes att han der til skickelig är, då äger konunger honom medh lön försörja och underhold gifwa, effter som han konst sina bewijsar och han kan landi tienist göra. Nu kan hända, at någrom utaf läsamestarom wanför warder, så at han i ingom tienist kan brukader warda, då äger konunger honom ärligit oppehelle gifwa så länge han lefwer, så at han för konst sine eij nöd lijder. Ingen må i academien eller höge scholan läsemestare wara, som medh falsk läro beslagen warder och skäligen thet öfwertygat är, som förr är sagdt: eij heller någon af them wid kall och embete there blifwa, som i oppenbara rychte medh någon skam eller last beslagen warder, heller och i lefwerne ond exempel gifwer, eller och försumelig i kall och tieniste sino är, så att konung och landene tager ther skada af, och ungdomen warder försumat. Tolkom äger konunger medh macht och myndigheet sine afsettia, och andre i staden skepa, som konunge och landeno nyttige äre, och the äge konst sina bewijsa, som förr är sagdt.

Cap. 20.

I för:de höga schola eller academia äger konunger hundrade studenter eller Stipendiater holla å sin egen kost, och thet tages af kyrkiotijenden öfwer alt rijket, hwarest och huru myket konungenom sielff synes. Ingen må konungens stipendiat wara, medh mindre han medh sigh ingifwer uthi Communitetet fyretijo mark swenska penningar, och eij länger der uti födho och uppehälle hafwa, än try åhr, och skall hwar och en stipendiat utöfwer the fyretijo mark, som för:de äre, gifwa hwar weko en mark swenska penningar. Will han länger der wara, då gifwi å nyo fyretijo mark, och hafwi än try åhr konungens stipendia. Och hwar han förbettrar sigh intet i desse sex åhr, då hafwi eij macht länger i schola gonga, utan antingen gifwi sigh i konunga tienist, eller warde hofman, eller footgångare, borgare eller embetzman, eller bonde, och ingen hafwi macht att skyle sigh länger under studente och diekne frijheet än sex åhr, och eij länger. Finnes skuld hoos professores och läsemestare eller scholemestare, att the för wäld skull någon låthe skyla sigh under academien och scholestufwu rätt, warde satt af embetet och

böte fyretije mark, och det är till treskiptes konunge, academiæ och scholestufwu lijka lott: * der om äge konungens rådh medh erkebiscop och biscope och twå aff konungens cantzelij åhrligen ransakning hafwa. Nu när som konungens rådh, biskope och förnempde godhe män, som nempde äre, till Upsala komma, der academien äger wara och eij annorstädes i lande konungz, då äger examen hollas opå konungens omkostnad öfwer alle the uthi scholestufwun åhret öfwer gongit hafwa, och fliteligen ransakas, huru alle lexer i scholestufworne drefne äre, och hwar som brist eller feel finnes, bötes och bättras. Ingen student eller diekne hafwi macht at draga ifrån academien eller scholestufwun, medh mindre han ther ett åhr warit hafwer. Warder någon funnen som löper ifrån then ene scholestufwun och till then andra, och eij fullt åhr studerat hafwer och bewijs tager af scholemestaren der han studerat hafwer, förwijses scholestufwun och tages ther sedermehra aldrig in.

Nu kan hända, att academien hielp och bätring behöfwer: tå äger konunger rådh sitt sammankalla, biskope och twå clerker af hwart stift, medh them ägher konunger sigh berådslå, huru academien bäst kan hulpen warda och bättring få: och hwad hielp konunger med rijksens rådh, biskope och clerke för godt finne, och academien kan hulpen warda, thet ägher aller allmoghe eij motsägie, uthan efter förmågo dera till hielp komma, dogh eij öfwer 2 mark Stockholms mynt, och der ägher ingen frij för wara, hwarken riddare eller swen, prest eller leekman, uthan alle the i landeno ähre äghe the 2 mark utgiöra Stockholms mynt och eij meer**.

(Afskrifvet efter «Lagförslag i Karl IX:s tid», Stockholm 1864, in 8:vo, ss. 73—77; en defekt utskrift utan kapitelindelning finnes i Riksarkivet på Norrköpings riksdags handlingar).

---

* I ofvan omtalade utskrift står: och det är academiens och skolestuguns eensak.

** I ofvan omtalade utskrift fins följande tillägg: Vdi Strengnäs och Wadzstena skole och ethundrade studenter holles, femptije på hwar orth, effter then ordning som giord är medh Upsala Communitet.

20.

Biskoparnas och professorernas betänkande om Karl IX:s förslag till ordning för Upsala Universitet, Norrköping d. 14 Mars 1604.

Bispernes och professorum eenfollige betänkiande om thenn ordningh, som then stoormächtige oc högborne furste och herre, her Carl, Suerigis Rijkes vtkorade Konungh och Arffurste, hertigh till Sudermannelandh, N. och W. hafuer skrifteligen författe och öfuerantwarde låtidh om academiæ constitution oc förbättringh, Norcopiæ actum 14 Martij Anno 1604.

Till thet första, såsom wij nu görligen förnimma och alltijdh tillförrende förnwmmit hafua, at H. F. N. sigh högeligen beflitar, at Wpsala Academia, gudh till äre, hans christeligh församlingh till vpbyggelse, H. F. N. till högh berömelse måte wid macht hållas och förbättras, såå wele wij och för wåre personer, såsom och gemene presterskapet, och hele Swerigis rijkes församlingh, H. F. N. för sådane fursteligh ynnest och omwårdnadh tillbörligen och wnderdånighen betacke. Och allthenstundh H. F. N. nu nyligen hafuer öfuerantuarda låtit een ny ordningh, hwruledes academien skulle rundeligen förbättres och andre wälbestälte academier vthi fremmande landh lickmätigh warda, therföre hafua wij H. F. N. wårt korte och eenfållige betenckiande på thet aldre vnderdånigeste welet till kenna gifua, ödmiukeligen bediandes, at H. F. N. wille sådant i beste meningh wptaghe och sigh nådeligen behage låtha. Ändoch then förre ordningen, som H. F. N. om academiæ personer och theres lexer sampt exercitiis, disputationibus och declamationibus tillhörande medh sin furstlige secret och wnderskrifningh nådeligen hafuer beuilliet och bekreftiget, synes efther thenne besuerlige tidz lägenhet rijkena dugeligaste warda och författa meste deeles thee lexer så wäll in Theologia och Philosophia, såsom i thet Hebraiske oc Grekiske tungemålet som icke [ɔ:reckia] till wngdomsens rätte och liflige information, hwilke oc af thee föå personer, som här till dagz ther vthj brukade warit, på thet Theologiske (efther then lägenhet, som på färde warit hafuer) äre förehafde och drifne, lickuel, medan nu af sielfue förfarenheten j sanningh förnimmes sådant willia falla så föå personer, som här till warit hafue, allt för suårt, och andre nötorftige Faculteter, som äre Jvridica och Medica, icke än här till dagz hafua warit vprättade. Therföre will thet och alldeles wara af nödenne, såsom thet och H. F. N. christeligen och wäll hafuer betänckt, at så månge personer till thet ringeste måtte wid aca-

demien brukade blifue, som vthi hans F. N. öfueranduardade ordningh äre förmälte. Män huad sielfue faculteterne och lexerne till lange, så är thet wår wälmente meningh, thet och efther tette rijckzens legenhet och wår swenske församlingz nödtorfther will wara nyttigest och gangnelest, nemligen: först at vthi Theologia eller then Helige Skrift, at 4 personer af infödde Swenske brukade blifue, vtaf huilke en explicerer Mosen et Prophetas ex veteri testamento, then andre Euangelia et Epistolas Apostolorum ex novo testamento, then tredie Articulos Christianæ doctrinæ, them man geement plägar kalle locos communes eller catechesin, sampt medh A[u]gustana confessione, hwilken och medh thet samme tracterer articulos controversos. Then fierde blifuer professor Hebreæ lingvæ, huilken för then orsaken skull, måtte recknes inter Theologos, at han vthi ingen annan authore kan demonstrere veritatem et verum vsum linguæ Hebreæ, vthan allenest af veteri testamento. Thernest hwad Ivris Consultum och Medicum tillkommer, sampt thee exercitia, som thenne faculteter widkomma, synes oss wara rätteligen betänckt, thet H. F. N. ordningh förmäler, doch så at jvris consultus vthi sine prælectionibus vngdomen till större vnderwissningh conferere wår swenske laghbock cum ivre jmperialj. Vidare hwad then philosophiske facultetet belångar, kommer thet logici profession widh, at han jempte wid prælectionem logicam demonstrerer thes vsum ex vsum [ɔ:vsu] et bonis authoribus latinis, och allthenstundh wngdomen efther then ordningh, som någre åår hafuer warit brukeligit, böre hafua lärt præcepta Grecæ lingvæ, för än the komme ex schola particulari in academiam, therföre syntes oss likast warda, at både Orator et Poeta (hwilken bör lässe historias) drifuer usum tam grecæ, quam latinæ lingvæ ex probatissimis vtriusque lingvæ scriptoribus. The andre professores philosophiæ: Mathematicus, Physicus och Astronomus, hwilken tracterer potiorem et subtiliorem naturalis philosophiæ partem, blifue wid thee lexer som H. F. N:s ordningh förmäler. Behöfuer förthenskull academien efther thette betänckiende: tolff professores.

Till thet andre begäre wij och på thet ödmiukeligeste, at H. F. N. wille nådigest taga i betänkiande, hwad ordningh medh rectore academiæ här efther hålles skall, antingen H. F. N. synes nyttigere och rådeligere wara, at ther blifuer en perpetuus rector, som i then förre ordningen war beuilliat, eller thet skall blifua annuus et [ɔ:vel] semestris rector, som mästadels ij Tyssland oc annorstadz brukeligit är; wårt ödmiuke betänckiande, såsom och wnderdånige begäran är, at hwar hans F. N. wille beuillie, at then högborne Hertigh, Göstaph Adolph S. Rijkes arffurste, hertigh till Swdermanland, Närike och Wermelandh, måtte blifua primus et perpetuus academiæ vpsalensis rector, och vice

rectoris (!) må sedan årligen ibland professores om skifther warda, såsom vthi några wälbestälte academier till större nyttighet och berömmelse sedwanligit åhr.

Till thet tridie såsom vthi alle andre wälbestälte academier bruckeligit ähr och af nödenne, at och till thenne academien en vice Cancellarius vtkorat och tillförordnader warder, som alle academiæ anliggande och förefallande saker och ärende wptager och ther om öfuerheten andgifuer och befordre kan. Ther till wij ingen i synderhet nampn gifue kunnom, vthan vthi all vnderdånighet hemställe thet H. F. N. nådige betänkiande, hwilken H. F. N. vthaf the aedle och wälborne herrar, som vthi rijckzens rådh äre, nådeligen synes ther till kalla oc förårdne, hälst vthaf them som icke myckit långt ifrån academien hafue sine sätegårdar oc hemwijst.

Till thet fierde ther professores welies och tillsätties skolla, så är thetta wår trogne meningh oc betänckiande, nemligen at theę först warda förhörde vthi academiæ consistorio, och sedan vthi arcebispens, cancellarij och andre gode lärde mens närvarelse, som tå till städes kunne komma, publice disputere, och om han tå af förnemde gode men warder befunnen dugeligh och skickeligh, och sampt medh oss [och] flere rijckessens ständer will wnderskriue then rätte, äldste och oförändrade Ausburgeske confession och Wpsala consilio, skall han sedan till höge öfuerheten förskickiat och ther vthi sin profession och embete stadfest och confirmerat blifua. Men medh examine och förhöre, huru huar och en af professoribus skall ther för ståndet hafua, är rett oc wälbetänckt, som vthi H. F. N. ordningh stadgat är, nemligen at een gångh om åået med arcebispen, 2 af rijckzens rådh, cancellario [ɔ:-us] och 2 af konungens cantzelj ther till skickias, som ther om granneligen ransaka, och huar någen brist eller feel finnes, bötes och bättres.

Till thet fempte begäre wij till thet wnderdånigeste, att H. F. N. wille nådigaste låthe förnimme sitt betänckiande, huru H. F. N. täckies wnderholle thee professores, som wid academien brukes skolle, och huru myckit H. F. N. synes förordne till hwar profession, så at personerne som arbetet wppehålle skolle, måtte nödtorfteligen blifue försorgde. Och efther H. F. N. nådigest hafuer beuilliat, at en lector Theologiæ och en Conrector hoss thee förnempste scholer måge vnderholles, therföre bedie wij på thet wnderdånigste, at thee sampt rectores scholarum motte medh wist och nötorftigt wnderhåldh försorgde blifue, at the för theres oförmögenhet skuld icke warde förorsakade antingen sitt kall försumligen förestå eller med suckan, såå mycket som här till skett är, göre, eller och sitt embete öfuergifue.

Till thet siette är thet ij sigh sielft christeligit oc berömmeligit, som och hans F. N. betänckt hafuer (herföre wij och H. F. N. wnderdånligen betacke), [at] Konungen må hundrade studenter hålla åå sin egen kost, men doch bedie wij på thet ödmiukeligeste, at ther medh måtte then ordningh hållas, som i fremmande land är brukeligit: nemligen at thee som konungens stipendiater äre måtte alldeles gratis både till kost och kläder håldne blifue, men thee andre som vthi Communitetet behöfue och begäre hafua thess vppehälle, måge ingifua medh sigh 40 marker Swenske peninger, och eij lenger ther vthj föde och vppehälle hafua än 3 åår, och sedan medh then eene marken, som huar och en vthöfuer thee 40 marker efther hans F. N. betänckiande skulle huar weke vthgifue, warda förskonede; såsom H. F. N. ij Wpsala, sammalunda i Linköpingh, nådeligen hafuer förnimma låtit. Elliest will thet falla them för suårt, och sökie tå heller månge till vttlänske academier, ther thee för 8 och somlige städes för 6 öre i Communitetet sin wekokost bekomme kunne, och blifue tå medh thee 40 mark förskonade, och kunne the vthi medelmåtige åår för så månge peninger, som H. F. N. ordningh förmäler, hoss borgerskapet ij städerne tämeligh kost och wppehelle bekomma. Thet och yterligare förmeles om them lengre ther wid wara, och åå nyo 40 mark wppå andre 3 åår gifua skole, såsom och om thett, huilket H. F. N. them föresteller, som sigh vthi thee 6 åår inthe förbättre, synes oss got och rätt wara, som H. F. N. betänkiande och ordningh innehåller.

Till thet sijste önske wij för wåre personer af allo hierte, att en sådan förmögenhet finnas måtte vthi wår käre fädernesland, thet någre wnge personer både i Stregnes och Wadstena kunde wppå konungens och cronones omkostnat till theres studier nödtorfteligen wnderhåldne blifua, som H. F. N. nådeligen tillbiuder. Doch ther thet icke allt sådant nu strax på thenne tijden för andre rijkzens anliggende lägenheter skull kan efftherkommit blifua, som hans F. N. christeligen oc berömligen betänckt hafwer, så bedie wij vthi all vnderdånighet, att doch medh Vpsala academiæ och communitets wprättande och förbättringh måtte vthan widare fördrögningh eftherkommes, efther såsom H. F. N. thet nådeligen bewilliat hafuer, och församlingenes geemene nötorft, alldeles fordrer. Gud then aldrahögste warder H. F. N. för sådanna H. F. N. höge omwårdnad och bekostnat vthi thee rätferdigas wpståndelse rikeligen belönandes.

(Samtidig afskrift i Riksarkivet bland «Riksdagshandlingar 1604, Comitia Norcopiana»).

21.

Karl IX:s svar på en skrifvelse från Upsala stifts presterskap, Stockholm d. 13 Juli 1604.

Then högburne furstes och herres her Carls swar opå thet breff, som presterskapet ifrån Vpsala stifft haffue schriffuitt H. F. Nåde till, Actum Stockhollm den 13 Julij 604.

Till thet förste, att academien kunne komme till sitt förre stånd igen, der swarer H. F. Nåde så till, att H. F. N. begärer att wette, huem som hafuer kommit henne vthur sitt förre ståndh, eller huilken som hafuer warit academien till förhinder, att hon icke ähr blefuen i sitt rette ståndh.

Till thet andre, att academien motte blifue med flere personer förbettret, swarer H. F. N. således till, att när H. F. Nåde fhår förnimme, huem ther äre tillfångz som ther till brukes skole, så will H. F. Nåde försörie dem med nödtorfftigit vnderhold och giffue them tilbörligh bestelningh, så att the skole haffua orsaack att tacka H. F. Nåde derföre.

— — — — — — — — — — — — — — —

Till thet fierde om trycket, att thet må komme till Vpsale, och att biblien motte komma på nytt i trycket igen, så haffuer H. F. N. nu förschriffuit ther en booktryckiare till, och om bibliens tryck ther haffuer ingen beflitett sigh mhere om, än H. F. Nåde, ty H. F. N. haffuer giffuitt der till 4000 daler, som Michill Remmer skyldigh war, men nu ähr han död blefuen, och miste så H. F. N. fördenskuld samme penningar, och tryckett blifuer inthet befordrat, och sådant ähr Arffuidh Swans och Ture Jacopszons skuld, och wore fördenskuld inthet orett, att the suarede der till.

— — — — — — — — — — — — — — —

(Riksregistraturet 1604. fol. 259).

22.

Biskoparnas och presterskapets skrifvelse till Riksens Råd rörande Upsala Universitet, Stockholm d. 13 December 1604.

Edhle och welborne herrer, gunstighe wenner och befordrere, E. N:r och H:ter Gudz mildrijke nådhe och wälsignelse, genom frelsarenn Jesum Christum altijdh kärlighenn och tienstwillelighenn önskandhes.

Edhle och wälborne herrer, E. N:r och H:ter ärom wij på thet flijtheligeste och kärligeste betackendes för thet gudfruchtighe och behagheligbe swar, E. N:r och H:ter på wår förrighe skrifwelse och nödtorfftighe begärenn gunsteligen låthe förnimma, vthaf hwilket wij ärom wordne förorsakedhe E. N:r och H:ter om andre församblingenes åliggiandhe höghe nödtorfter vthj lijka motto ödmiukelighenn till att besökia, på hwilke wij af E. N:der och H:ter sådana swar otwiflachtelighen williom förmodhe, som sakerners nödtorftigheter och alles wåra gemeena wälferd äska och krefwia. Aldenstundh, edle, wälborne och gunstighe herrer allom nogsampt witterlighit är, ath Gudz reena och salighgörandhe ordz plantering ingalundha kan hålles widh macht eller hafwe någhon lyckeligh framgångh, medh mindre scholer och academier vthi rijke och regementhe vprettede, befordredhe och medh nödtorftighe wilkor och läghenheter besorgde warde, hafwa fördenskuld alla christelighe öfwerheetz personer, keijser, konungher och furster, iblandh andre nyttighe och höghe saker, som förfarenheten nogsampt medgifuer, sigh och om dette ährendet altidh christelighen och alfwarlighenn beflijtedt; såsom ock den stormechtighe högborne furste och herre her Carll, Swerigis rijkes vthkoredhe konungh och arffurste, wår aldernådigste herre och konungh medh sielfwe werckett höglofligheun hafuer påskijna låtit, i thet H. M:tt. icke allenest någhre åhr sedhan vprettadt dhen loflighe academien i Ubsala och den sampt thes personer medh nödtorftighe privilegier, conditioner och vnderhåldninger gunstelighenn försorgdt, vthan och nu nylighenn uthi denne beswärlighe dyre krijgztijdhen hafuer nådhelighen påbegyndt att restaurere communitetet dersammestädis, som på någhon tidh tilgörende [ɔ:tilförene] hafwer warit förfallit. För hwilka konungzlige höghe wälgerninger och wälmeeningh om församblingenes gagn och beste icke wij allenest för wår ringhe personer, vthan jemwäll alle andre

rijkezens stender och heele almoghenn wette H. M:tt. tilbörlighen beprijse och beröma, och på det vnderdånligste och ödmiukeligste till at betacke. Så på thet att dette christelige werket motte hafwe dess framgång heele rijkett och församblingen till styrkio och bijståndh, är fördenskuld om academiæ befordringh denne wår flijtighe och ödmiuke bön och begären.

Till thet förste, at E. N:r och H:ter wille anlangha hoos H. F. Nåde wår aldernådigste Herre, att H. F. Nåde nådhelighenn wille efterlåthe dhenn högborne furste och herre, Hertigh Gustaff Adolph till Rectorem Academiæ, såsom i fremmande land vthi sådanne saker plägher brukelighit wara. Om thet så hoos oss skee kundhe, förhoppes mann, att thet skulle lenda H. F. Nåde alles wår nådighe herre och öfwerheet till berömelse och academien till högre styrckie och befordring.

Till thet andre, att E. N:r och H:ter wille hoos H. F. Nåde befordre, såsom och sielfwe ther om berådhslåå och ther till förhielpe, at een Cancellarius Academiæ motte vthwald och tilförordnet warda.

Till thet tridie, att Communitetet således måtte blifwa bestelt, att H. F. Nåde nådheligenn techtes hålla någre personer gratis, och de andre som någon förmöghenheet hafwe, kunna gifwe allenast een marck om weckone, ty gifwa the tijo Daler ther öfwer på hwart tridie åhr, förmerkie wij, at thet wil blifwa fattige personer för swårt, efter som wij och af mångom alredha förnummidt hafue.

Till thet fierde, att the sochner vnder academien genom H. F. Nådes vnderskrefne bref förordnede ähro, som äre Bondekyrckien, Fundbo och Nääs, måtte der wijdh oförrychte blifwa, eller och andra i staden igen förordnede, aldenstund omöijeligit är, at academiæ personer sigh elliest där nödtårfteligen behielpa kunne.

Till thet fempte, begärom wij ödmiukeligen, at M. Jacop motte dhette åhret niuta sitt vnderhåld, aldenstundh han thet i fiord icke bekom och dher igenom är kommin vthj stoor geld och oförmöghenheet.

Till thet ythersta, efter the fattighe prestmän, som här snart öfuer heele sommaren och hösten hafwa warit anhåldne för Pedher Larsons tijendefougdens angifwelse skull, jcke äre genom någon doom ännu saakfelte, kunnom wij icke heller them saakfella, vthan bidie ödmiukeligh, at the motte blifwa hädan förlossade, eller och efter kyrkieordninghenn må göra sigh frij widh heredtztinget om the kunna.

Dhesse äre wåra ödmiuke postulata, hwilke wij ödmiukeligh begära Ed. N:r och H:ter wille låta sigh wara befalte, och dhem hoos then stormechtighe herre och furste wår aldernådigste herre och konungh till thet besta befordra. Actum Stocholm, then 13 Decembris, Anno Domini 1604.

Ytherligere tackom wij vthi all vnderdånighet, at hwad som blef i Norköpingz herredagh af H. F. Nåde om presternes Wederlagh, frijheter och andra wilkor nådheligen bewilliet, ähr här till dagz oryggelighen hållit; bidiom ock vthi all vnderdånigheet at sådant motte ther wijdh blifwa, wij williom på wår sijdha thet medh all flijth och troheet efterkomma

E. N:der och H:ter Altidh tienstwillelighe
Olaus Martini A. Vpsal.
P. Jonæ Sträng.
Olaus Steph. Aros.
L. Paulinus Gothus, Acad. Rector.
Johannes Bened. Lector Theol. Aros.
Petrus Matthiæ Lector Theol. in Schola Streng.
Ministerium Stocholmense.
Laurentius Olavj Telboensis.
Petrus Svenonis Biorlundensis.
Siggo Christopheri in Fors.
Olaus Laurencii in Bottkirchio.
Christopherus in Jästa.
Laurentius N. in Sala.
Ericus Thomæ in Balunda.

in tergo: Bispernes och Presterskapeds Skriffwelsse till Rickzsens Rådh, öffwerantwardedh den 13 Xbris Anno 1604.

(Samtidig afskrift i Riksarkivet bland 1604 års Riksdagshandlingar).

23.

Karl IX:s svar på Universitetets och presterskapets skrifvelse. Stockholm d. 16 December 1604.

Then stoormechtighe högborne furstes och herres, her Carls etc. swar på erchebiskopens, biskopers, professorers och andre aff prästerskapsens skrifwelse till Rijkzens Rådh, hwilcken är H. F. Nåde i dag af Cantzleren Swante Bielke öfwerantwardat. Stockholm den 16 December 1604.

Först, såsom the skrifva, att academier och skoler skole hållas wedh macht, så hadhe den påminnelsen intet giortz behoof, förty H. F. Nåde

och Rijkzens Rådh wette wäl, att uthan sådane intet regemente kan hafva något bijståndh, therföre hafver H. F. Nåde och deste mera beflijtat sig, att academier och skoler motte komma uthi sitt rätte bruuk och derföre giort ther en ordning uppå, huru såsom ther medh skulle handlas, på thet man kunne fåå dugelige personer bådhe i thet andelige och verldzlige regemente, och feeler för den skull intet annat, än att the gifwa theras mening till kenna, om the wetta sådane ordning till att förbettra.

Till thet andre, att the begera thet H. F. Nåde vill efflerlåta, thet H. F. Nådes son, Hertig Göstaf Adolph, skall varda Rector Academiae, thet swarar H. F. Nåde så till, att hans åhr och ålder säger thet ännu så icke till, och ther till medh så är academien med sådane faculteter ännu intet bestält, som en rätt academia bordhe wara, derföre måtte sådant instellas och först academien rätt warda bestält med dugelige personer i hwar facultet; när thet är först skedt, så kunne åhren i medlertijdh meera förlöpa sig, om H. F. Nådes lijfstijdh så länge warar, och kan H. F. Nåde wäl lijda, att H. F. Nådes sonn, Hertig Göstaff, må vara rector, när han saaken bettre lärer förstå och åhren kunna blifva flere, om han thet sielf will wedertaga.

Thet tredie, att een Cancellarius academiae måtte tillförordnat warda, thet samptycker H. F. Nåde till och må the nampngifva een ther till.

Till thet fierdhe, om Communitetet, swarer H. F. Nåde så till, att then ordning som H. F. Nåde hafver giort, befinner H. F. Nåde intet wara odrägelig, och the som icke wele wåga 10 daler på theras barn i try åhr, the måge blifva therifrå. Men wekepenningarne vill H. F. N. låta blifwa widh en half mark. Och ther H. F. Nåde förnimmer några som hafva giort sådan progressum uthi dheras studier, att förmodeliget är, att the skole framdeles tiäna dheras fäderneslandh, them vill H. F. Nåde opå sin omkostnad uthi fremmande academier underhålla, deslijkes, hvar och några finnes som hafwe godhe ingenia och äre så fattige, att the icke hafwa rådh till 10 dahler, så will H. F. Nåde hielpa them 10 dahler af academiens opbördh, doch skall intet uthgifvas uthan H. F. Nådes wettskap och willie, och will H. F. Nåde hafwe tree inspectores widh fougten som skole see opå academiens uthgiffter, och ther till hafver H. F. Nåde deputerat Rijkzens Cantzler Swante Bielke, Lubert Cawer och Doctor Niels.

Till thet fempte, att the sochner, som under academien förordnadhe äre, måtte blifwa dher widh, ther till swarer H. F. Nåde att professores kunne icke achta både booken och sochnerne tillijka, uthan een präst skall wara i hwar sochn, effter som bönderne begera, och professores blifwa försorgde medh theras stipendiis och een afwelsgårdh.

Till thet siette belangandhe Mester Jacobs underhåldh der swares så till, när han hafwer betalt, hvad som han är blefwen Academien skyldigh, så skall han bekomma sitt underhåldh.

Till thet siuende hwadh the prästmän till kommer, som så skamligen hafwe försedt sigh både emoot Pauli lära, som förmaner att man skall wara all werdslig öfwerheet undergifwen, så och kyrkio-ordningen och dheras eedh, hwilchen innehåller, att the skole styrkia allmennelig landsfredh, så förundrer H. F. Nåde sig icke lijtet theruthöfwer, att biskoperne och prästerskapet skulle dierfves att beskylla them, som effter sin eedh och plicht är skyldig att warna sin herre för skada, och nempna tijende fougten, att han skulle hafwa angifwet them, thet som doch lichwäl intet är skedt, mera än såsom hans eedh och plicht medgifwer. Och ther till bordhe biskoperne och prästerne styrkia hwar och een, som H. F. Nåde tiänar, att the trooligen thet skulle efterkomma och icke beskylla dhem, som dhet giort hafwa, lijke som the hadhe behag ther till, att hwar och een skulle göra som han wille och rätta ett oproor an, när thet icke ginge efter hans eget hufwudh såsom honom lyste.

Sådant står inge ewangeliske predikanter wäl an, att gifwa then skuldh, som ingen skuldh hafwer, och undskylla dhen, som medh oppenbare gerning är beslagen. Och förnimmer H. F. Nåde icke uthan stoort misshag, att the såsom hafwe varit priverade för thet the hafwe icke skempt sig att bruka dheras otillbörlige munn på H. F. Nåde, them hafwe the åter satt till dheras förre kall och embete igen, och gifwet them gäldh, effter som är skedt medh then prästen Vincentius i Balung; then hafwer biskopen i Westeråhs satt till predikoembetet igen och gifvet honom giäldh uthan H. F. Nådes vettskap, tillstatt honom hålla tijdegärd hoos Christiern Claeson, efter såsom lijka foglar flyga gerna till samman. Hwarföre swarar H. F. Nåde till then punchten således, att här är tijendefougtens bewijs såsom och prästernes egen bekennelse, att the kunne icke neeka sig hafwa hafft sådane ordh och så handlat, och derföre så skole de degraderas, oeh gäll och prest ifrå them tages, uthan the serdeles niuta H. F. Nådes nåder, och hwilcken biskop efter denne dag som understår sig att gifwa sådane prästemän deras predikoembete igen eller deeler them gäld till, som lagligen igenom bewijs och sandfärdige wittne warda öfwertygadhe dheras misshandell, och tager der böter före, hwadh heller saken geller lijf eller gods an, då skall han som denne myndigheet sigh opåtager, miste sitt biskopsdöme och tillbörligen blifwa ther öfwer straffat, såsom then ther handlar både emoot lagh oeh rätt och H. F. Nådes förbudh.

Till thet sidste belangande then tacksäijelse som the göra, att theras wederlag, frijheter och andre willkor, som prästerskapet uthi Nor-

köping blef bevillgat, är oryggeligen blefwet hållet, der swarar H. F. Nåde så till, att medan H. F. Nåde hafwer hafft regementet i händer, är them hwarken förr eller sedan något skedt emoot theras wederlag, frijheter och andre villkor, och skall her efter eij heller skee, effter som H. F. Nåde bekenner sig plichtig wara att hålla uthöfwer alt hwadh lagligen och skäligen wara kan, och befordrar, hwadh Gudh till ähro och thet gemene besta till gagn och godo, lända kan.

Datum ut Supra.

(Efter afskrift i Riksarkivet, «Preseteståndets arkiv, Sv. Eccl. Handl. II. n. 18»; efter samma källa förut tryckt hos Thyselius: Handl. rör. Svenska kyrk. och lärov. hist. II. s. 20 ff.).

24.

Presterskapets betänkande öfver Karl IX:s svar (föregående n. 23), Stockholm d. 17 December 1604.

Vppå thenn stormechtigh högborne furstes och herres, her Carlls Swerigis Rijkes vthkoradhe konungh och arffurstes, hertigh till Sudermannelandh Närike och Wermelandh, wår aldernådigste herres och konungz nådigh swar på presterskapzenz skrifwelse till the edhle och wälborne herrer Rijkesens Rådh, förbemeltte presterskapz ödmiuke resolution och betenckiandhe. Actum Stocholm then 17 Decembris anno domini 1604.

Till thet första hwadh Ordningen om academien och communitetet sampt rectore och cancellario academiæ ahnlanger, aldenstund H. F. Nåde nådheligen hafuer deputerat till academiæ inspectores twenne edhle och wälborne herrer aff rijkesens rådh samt then högbetrodde mannen Doctor Nills, Hofcantzeleren, ähr fördenskuld wår enfallighe meeningh, att alt dhetta må skiuthas till theres ransakningh och betenckiende, och der hoos wår ödmiuke och vnderdånighe bönn till H. F. Nåde wår aldernådigste herre, att wälbemältte jnspectores måtte medh thet aldraförsta komma till Ubsala, dher om alla academiæ nödtorffter till att ransaka och berådhslåå.

Till thet andra, efter åhrzens tidh nu fast lidher, ährom wij på thet ödmiukeligste bönfallendes till H. F. Nåde, att wår tilförordnedhe vnderhåld måtte oss obehindrat nådheligen efterlåtes, och att H. F. Nåde nådheligen techtes låthe blifue wijdh denn ordningh om Presterborden till professores Theologiæ, som tilförende giordt är och här till waritt hafwer, hwadh theras flijth och arbethe vthi academien widkommer, skall (medh Gudz tilhielp) ingen deel der ighenom warda [försummad].

Till thet tridbie, belangende presternes wedherlagh, frijh[eeter och] andre wilkor, som dhem vthj Nörköpingz rijkesdagh nådheli[gen] blef bewilliett, tackom wij H. F. Nåde på thett vnderdånligeste [nu] som tilförendhe, att thet icke allenest här till oryggeligen är wordet hållet, vthan ock, att H. F. Nåde nådheligen tilsäger, at der emoth ingalunda skal här efter handlett och företagidt warda, såsom och wij fhåå personer här tilstädis ährom, ingalunda kunnom bewillia eller samtycke, att emoth förbemeltte Nörköpingz besluth, så wäl i denne som thes andre punchter, motte något företages eller förandres.

Till thet sidste, medhen högtidhen nu snart tillstundher ähr wår ödmiuke begären, att wij måtte för församblingenns tienst skuld, bekomma itt gunstigt förloff, at begifwe os hwar heem till sitt igen.

(Concept i RiksArkivet bland 1604 års Riksdagshandlingar).

25.

Postulata professorum, Stockholm d. 16 December 1605.

Postulata professorum Upsaliensium.

I) Att deras vnderhåldt måtte dem obehindrat äffterlåtit warda, äfter årsens tijdh så förlijdhen är, och deras höghe nödtårfter thet kräfwia och fordra.

II) Att the Kyrkieherberger, som till deras vnderhåldh tillförene förordnade och på någre år därifrån förrykte warit hafwa, såsom äre Waxala, Alunda och Balningstad, måtte däm igen uplåtne warda, aldenstund numerus professorum nu är så stoor, såm han i förstone war; elliest bekåmmer professor Astronomiæ, M. Martinus Stenius, inthet vnderhåldt och nödhgas för dän skuld sijn nyje antaghne profession öwergiwa, icke vthan vngdomens största skadha.

III) Att itt wist vnderhåld måtte förordnas till professorem Linguæ Hebreæ, M. Claudium Opsopæum.

IV) Att Typographia för månge ordsaker, synnerligh för academiæ skuld, måtte derhedhan transfererat warda.

V) Alldenstundh Bondekyrkicherberget icke hawer legadt under Pastoratum Upsaliensem (såm man weet) öfwer 35 år, begäres at dedt vnder Academien måtte behållit blifwa, äfter som H. K. M:ts ordnings bref innehåller.

Actum Stockholm 16 Decemb. Anno 1605.

(Samtidig afskrift i RiksArkivet, Academica Upsal:a I).

26.

Karl IX:s svar på professorernas förfrågningar genom Johan Jöransson och Johan Skytte, Stochholm d. 26 December 1605.

Den stormächtige, högborne furste och herre, herr Carl, Swerigis rijkes vttkorede konungz och arffurstes, hertig til Sudermanneland Närichie och Wärmeland etc. etc., swaar, opå the puncter, som professores i Vbsale hafue latidt igenom Johan Jörensson och Johan Skytte hooss H. K. M:tt. förfråge. Actum Stochholm den 26 Decembris åhr 1605.

Först, huad sielfue professores huar vdi sitt facultet ahnlanger, så giller H. K. M:tt dem och att the wäl kunne passere, Blanchouio vndentagende, som är theologiæ professor, denn mann näpligen troor någon frucht i dett facultet skulle kunne skaffe, doch mhå han blifue där, så länge mann någon ahnnan til dett facultet bekomma kann. Dett ähnnu nogre fheeles in Politicis, Facultate Medica, så wäl som in Linguis, Græca och Hæbræa, dett är H. K. M:tt nådigst til fridz, huar några woro til fhångz, som där til tiänlige woro, att de kommo dijtt, så will H. M:tt dem med vnderhold så wäl som dhe andre försörie. Åhr dett och så, som professores meehne, att Claudius Opsopæus, som är Rector scholæ Vbsaliensis, han är tienlig til professionem Linguæ Hebræe, då mhå han där til blifue brukett, ech skal honom blifue vn-

derhold tildeeltt. De andre, som i Tyshland äre och kunne ware tienlige til att brukes i de andre faculteter, som ähndå fheeles, dem måge professores nampngifue, att H. K. M:tt mhå wette huilke dhe äre, om de icke äre een hoop Papister och Jesuitæ, som desse skiälmer, H. K. M:tt nu hafuer händer emellan, och på allt ondt äre jhnkompne att skynde deris fädernesland vdi. Sedan när H. K. M:tt fhåår som förbemält är att wette, huilke de äre där vthe, som professores begiäre, så wil H. K. M:tt sig der opå nådigest förklahre.

Dett dhe begiere att doomkyrkian som nu förfaller, hon måtte blifue någorleedes med försörgd, där opå är H. K. M:ttz swaar, att de skole först giöre beskeedh huartt doomkyrkietunnan som i månge åhr tilförende är opburin och hafuer waritt till doomkyrkions förbättring är tagen väghen. Och när dett skeer och dett blifuer restitueret, som denn härr Claus med någre fleere hade domkyrkion ifrån försnillat, då kan man wäl komma henne til hiälp och vndsättning igen, menn huad doomkyrkietunnan sedan hafuer räntatt, att H. K. M:tt toge sig där af att latitt hafue opseende med, dett skal wäl komma tilstädhes.

Dett de begiere vdi den siette punct een goodh Oeconomum, så hafuer H. M:tt där een tilförordnedt, Joen Knuthsson benempd, som H. K. M:tt tänker skal kunne wara der til dugelig och tienlig.

Huad ahnlanger att de tree soohner, som opå någre åhr hafue waritt där ifrån förrychte, som är Alunda, Ballingsta och Waxala, de måtte der åter igen tillagde blifue, så är där opå H. K. M:tz swaar, nähr H. K. M:tt fhår fulkomblig wette, huad huar och een nu hafuer, derom H. K. M:ttz wttskickede skole fhöre H. K. M:tt wiss beskeed tilbaaker igen, då will H. K. M:tt både den eene och andre late giöre den förordning, att de skole huar bekomme så myckitt, att de jntett skole hafue orsaak någott att klaage vttöfuer.

(Riksregistraturet 1605 fol. 268 och 269).

27.

Utkast till konstitutioner för Upsala Universitet af år 1606 (troligen författadt af Professor Johannes Rudbeckius).

Leges Academiæ Ubsaliensis Anno 1606.

a Professoribus ibidem conscriptæ et ad tempus usurpatæ, sed postea vicissim injuria temporum aliquandiu spretæ et neglectæ*.

Diploma Regium si haberi possit.

Legum Academiæ Ubsaliensis.

Sectio prima.

De quibusdam ad Academiam communiter attinentibus.

Caput I.

De causis scribendarum legum.

Diuturna experientia approbatum est, quod Aristoteles (2 polit. c. 8) inquit: «Omnia melius lege fieri, quam hominum, quæ non est tuta regula, voluntate». Lex enim, ut idem alibi (4 pol. cap. ult.) testatur, nihil aliud est quam mens affectibus libera, quam qui præesse cupit, Deum ipsum præesse velle videtur; qui autem hominem**, is etiam belvam adjungit, cum præsertim cupiditas et iracundia ejusmodi sint, ut hisce optimus quisque a via seducatur. Unde Cicerone (2 de legibus) approbante, constat ad salutem hominum vitamque omnium quietam et beatam leges apprime idoneas esse. Quæ si non habeantur, quemadmodum Demosthenes contra Aristogitonem fatetur, et pro sua cuique libidine vivendi licentia detur, non respublica duntaxat intereat, sed nihil etiam inter nostram et belvarum vitam intererit. Nam si his alicubi vigentibus, multa inordinate fieri videmus, iisdem abrogatis aut nondum rogatis, quod futurum esse putemus?

Cum igitur in confesso sit leges proxime et secundum Deum omnium conventuum conservatrices esse, primariis hujus Reipublicæ civibus utile, imo necessarium visum est, leges hasce huic academiæ (ut videtur) convenientes conscribere. Quam authoritatem si quis forte illis denegare eorumque leges improbare annitatur, eas ejusmodi esse sciat, quæ nec patriæ legibus repugnant nec alicujus juri et potentiæ derogant, sed

* Ofvanstående är titel å första sidan. Å den andra står ensamt den följande satsen «Diploma ... possit».

** Sc. præesse jubet. Citatet är för öfrigt ur Polit. III. cap. 12.

intra hujus academiæ privilegia et immunitates ad amussim continentur. Quæ si tales et præterea communi consensu approbatæ rogatæque fuerint, non secus atque alius honestus contractus, ut omnium hominum congressui, ita et illis indulgeri possunt, donec vel a summo magistratu revisæ et approbatæ vel etiam aliæ pro his meliores datæ fuerint.

Ut autem ab omnibus sine molestia legi et cognosci possint, examinatæ quidem et ab omni parte ventilatis rationibus approbatæ et coroboratæ sunt, nudæ tamen et ab his sejunctæ publicari voluerunt (!). Ut enim a Seneca (Epist. 95) dicitur: legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur; jubeat non disputet; dicat quid fieri velit, non doceat, hoc enim ad politicum, illud ad legislatorem spectat. Sed ista sufficiant.

Nunc ad leges ipsas deveniemus.

Cap. II.

De publicis et privatis lectionibus.

Cuilibet lectioni publicæ sua hora deputata esto. Ante meridiem inter sextam et septimam Rhetoricæ vel latinæ linguæ, inter hanc et octavam Logicæ. Ab hac ad nonam Mathesi, seu Arithmeticæ et Geometriæ. Ad decimam Theologiæ. A meridie inter primam et secundam Theologiæ, inter hanc et tertiam Astronomiæ, ad qvartam Physicæ, ad qvintam Græcæ et Hebreæ linguæ.

Privatim nemo doceat vel disputet, nisi quod ipsi publice in consistorio permissum fuerit.

Dum publica exercitia habentur, nemo privatim aliqua habere sibi præsumat. Secus qui fecerit dalerum prima vice in fiscum dabit; si sæpius redierit, poena duplicabitur.

Cap. III.

De declamationibus.

Declamationes inter duodecimam et primam diebus Mercurii habebuntur. Ut declamationes qualibet septimana habeantur, studiosi præsertim primarii per vices declamabunt eo ordine, quo in classium translatione fuerit injunctum. Quando declamationes habebuntur, professores philosophiæ per vices aderunt, ut eo decentius omnia fiant.

Cap. IV.

De disputationibus.

Disputationes inter septimam et decimam diei Sabbathi fiant.

Si quis disputare voluerit, octidua ante theses decano exhibebit, eoque approbante januæ collegii affiget.

In disputationibus opponentes separatim sedeant, sonora voce, distincte et memoriter suas objectiones afferant. Præter opponentes singulæ classes certa subsellia occupent, ut absentes notari queant. Nemo ad respondendum vel opponendum invitatus sese excuset, nisi satis graves excusandi se causas afferre possit.

Inter disputandum præses opponentem non increpet, aut durioribus verbis excipiat. Secus marcam fisco luat. Si tamen admonitione indigeat, a decano hoc fiet.

Cap. V.

De Examine.

Examen quotannis fiat mox a festo pentecostis.

Singulis diebus singulæ classes examinentur. In examine professor eloquentiæ omnibus thema compositionis dictabit, quod ex tempore seorsim collocati vertant et examinatoribus exhibeant. Quilibet etiam orationem eo anno proprio marte conscriptam et publice habitam examinatoribus tradat. Theses denique eo anno publice disputatas singuli ostendant.

Cap. VI.

De Translatione Classium.

Nemo ex classe oratoria vel logica transferatur, nisi laudabilem in hisce studiis progressum fecerit. Si quis intra triennium in aliqua harum classium eum profectum non fecerit, ut cum fructu transferri possit, tanquam ad literas discendas ineptus ex academia eliminetur. Qui in superioribus classibus rationis recte loquendi et scribendi obliti sunt, in oratoriam classem redeant. Ex coeteris classibus promiscue omnes transferentur.

Cap. VII.

De Novis Magistris creandis.

Nemo magisterii titulo insigniatur, nisi a collegio philosophico integram septimanam examinatus et approbatus, nisi publice pro gradu disputaverit, declamaverit et tractatum sibi propositum enarraverit. Nemo approbetur nisi Latinæ linguæ et artium dicendi gnarus fuerit, tum etiam in Græca lingua, Mathesi, Physica et Ethica mediocriter versatus; nisi juramentum fidei et religionis præstiterit. Nemo infamis, scortator, aut adulter, aliove notabili crimine pollutus, ad hunc gradum admittatur nec qui monstrosas in philosophia opiniones fovet et defendit.

Examen eorum fiat mox ab examine publico in Academia. Promotioni dicatus dies 12 Augusti esto, nisi in diem Dominicum incidat, quod si fiat, in diem differatur proxime sequentem.

Cap. VIII.

De Consistorio.

Singulis Sabbathis inter duodecimam et præces vespertinas consistorium convocetur. Si quis legitime vocatus non comparuerit, didrachmam solvat.

In consistorio causæ inter studiosos latino sermone agantur, ut hanc exercendi occasionem habeant.

In consistorio nullus alicui parti litigantium, ut actor vel patronus, sese adjungat, quod qui fecerit, in dicendis sententiis nullum suffragium habeat. Si quis munus acceperit ut hoc faciat, id ipsum restituat ejusque triplum fisco luat. Omnes causæ poena relegationis dignæ in consistorio audientur, secus judicium irritum esto, et qui causam diremit dalero mulctetur.

Nemo a consistorio ad aliquam functionem vocetur vel aliis commendetur, nisi ab omnibus exploratus approbatusque fuerit.

In consistorio postquam causæ satis auditæ et ab omni parte disceptatæ fuerint, mandato præsidis quilibet suam sententiam libere dicat, initio facto ab inferioribus, nec propter ea illum ex collegis vel assessoribus aliquis objurget aut indignis modis excipiat. Quando omnes in sententiis ferendis non conveniunt, multitudo suffragiorum concludat.

Quod publice in consistorio est conclusum nemo privatim rescindat, ne frustra consistorii sententia et judicium queratur. In subscribendis consistorii decretis nemo alterius nomine subscribat, secus irritum esto, et faciens 10 daleris mulctetur. Sigillo academiæ vel consistorii si quis abutatur, vel ad confirmandum ea quæ a minori parte consistorii urgentur, vel ea quæ plane in consistorio non sunt disceptata, vel denique ad proprias res procurandas, infamis esto.

Qui consistorii judicia et deliberatones, quas divulgare non oportebat, aliis communicat, pro negotii magnitudine censura reliquorum severe punietur.

Consistorium jus habeat vocandi rectorem.

Cap. IX.

De Fisco.

Fiscus ad sumptus publicos faciendos est habendus. Fiscus in consistorio publico, non alibi reponatur. Nemo, quæ fisco adjudicata sunt, ultra proximum diem consistorii apud se retineat, nisi duplum solvere velit. Nemo unquam ex fisco aliquod in privatam utilitatem convertat aut convertere conetur, secus duplum reddat.

Cap. X.

De Carcere.

Carcer a nemine violetur, nec inde aliquis sine venia exire audeat, secus facto ipse ad annum relegetur. Carceri inclusus pro singulis noctibus cursori solidum dabit, antequam emittatur.

In carcere si quis vociferetur, potet aut alioquin se petulanter gerat, duplo diutius quam judicatum erat in eo detineatur.

Legum Academiæ Ubsaliensis.

Sextio Secunda.

De professoribus atque aliis Academiæ civibus, qui aliquo munere publico funguntur.

Cap. I.

De novo professore suscipiendo.

1. Sit reliquis professoribus saltem quibusdam notus et de meliori nota commendatus.

2. Antequam recipiatur, semel publice disputabit, semel declamabit, denique tractatum aliquem in ea facultate ad quam adspirat breviter enarrabit.

3. Symbolis etc., Confessioni Augustanæ, concilio Ubsaliensi et legibus academiæ subscribat.

Denique clare testetur et promittat se hanc doctrinam et leges secuturum et defensurum esse. Hisce peractis secundum Academiæ privilegia confirmetur.

Cap. II.

De officiis professorum in genere.

Quilibet lectionem sibi deputatam ad examen absolvat, nisi vel diuturno morbo, vel publicis avocamentis impeditus fuerat, secus poenam a consistorio irrogatam subeat. Si sæpius id fiat, æquo animo ferat, si secundum regias literas et academiæ privilegia cum eo procedatur.

Quilibet bis quotannis publice disputabit, alias pro disputatione 4 daleros expendat. Semel quotannis orationem publice habeat, alias pro oratione 4 daleri numerentur. Qui octiduo abfuerit, nisi forte publico nomine, joachimicum solvat,

Si quid typis mandetur, quilibet in sua professione id perspiciet et approbabit.

Cap. III.

De M. Rectore.

Novus Rector quotannis finito examine creetur ex professoribus, ordine initio a senioribus facto, nisi evidens ratio sit, cur ordo servari

nequeat. Dies huic rei dicatus 21 Junii esto, nisi dies Dominicus sit, tunc enim in diem proxime sequentem differri potest.

Rectoris est negligentes aut alia ratione peccantes officii admonere, secus a decano consistorii nomine admonebitur.

Qui a M. rectore admonitus aut in consistorio accusatus, quod officium non faciat, contumeliose responderit aut ipsum propterea calumniatus fuerit, thalerum fisco dabit.

Rector potestatem habeat convocandi consistorium. Quæ in consistorio conclusa sunt, rector exsequatur.

A rectore ad consistorium provocare licet. Rectoris est causas dirimere, quæ relegationem non merentur, nisi fiat appellatio. Si M. rector secundum leges non judicaverit, sed vel asperiorem vel mitiorem sententiam protulerit, in consistorio rescindi potest, rectorque ære mulctetur, quanto sententia mitior legibus vel asperior fuerit, nisi ex circumstantiis se æquitatem secutum esse docuerit.

Cap. IV.

De Decano.

Quando novus Rector, novus etiam Decanus est eligendus.

Decanus disputationibus et declamationibus publicis intererit, et si quod minus legitime actum fuerit, tempestive admonebit, sin abfuerit, marcam fisco dabit. Theses publice disputandas, antequam affigantur, perspiciet et si videbitur approbabit. Quicunque aliquid privatim docere aut proponere cupit, decanum alloquatur, ut illius opera illud a consistorio obtineat.

Decanus depositos a Beanismo absolvat et certis lectionibus audiendis adscribat. Decanus in libro collegii huic usui destinato singulares eventus et res gestas eo anno notet.

Decanus potestatem habeat convocandi suæ facultatis collegas. Decanus in consistorio primus sententiam dicat, deinde ab inferioribus reliqui.

Si quis confuse et sine Dialecticis formis cum stomacho disputat aut conviciatur, ei decanus dicat quod Socrates Menoni apud Platonem *Δεῖ πραότερόν πως καὶ διαλεκτικώτερον διαλέγεσθαι.*

Si Rector officium non fecerit, decanus nomine consistorii oportune eum admonere et erroris accusare debet.

Cap. V.

De Academiæ Notario.

Notarius est habendus, qui acta consistorii et academiæ notet. Hic juramentum fidelitatis præstabit.

Rationem fisci et reliquorum quæ sunt Academiæ habebit. Rationem acceptorum et expensarum academiæ annuatim reddat.

Publico nomine scribenda scribat. Quoties consistorium habetur adsit, aut marcam fisco dabit. Juramentum novo rectori, novo professori aut magistro præstandum recitabit.

Leges academiæ in consistorio secum habeat, jussuque præsidis ab aliquo violatas recitet.

Cap. VI.

De Depositore.

Nuper ex scholis advenientes ritu consueto deponat. 10 solidos ab unoquoque pro labore accipiat, elementa ipse ad absolutionem requisita præbeat. Plus si exegerit duplum reddat. Neminem nisi consensu decani philosophici ad absolutionem a beanismo adducat.

Nullum ex Beanis sive magnum sive parvum depositioni gratis interesse permittat.

Cap. VII.

De Cursore.

Cursor ad consistorium nomine rectoris citabit. Ejus mandato carceri includat et ex carcere dimittat. Cursori aliquid publico nomine facienti qui vim intulerit pro rei magnitudine severe punietur. Cursor et Depositor morum censores sunto; si quem delinquentem ex studiosis viderint aut audiverint, apud M. rectorem legitime accusent.

In creatione rectoris aut promotione magistrorum vestitu publico hisce officiis destinato induti, sceptra Academiæ argentea gestent. In conviviis horum publicis, mensæ administrent.

Legum Academiæ Ubsaliensis.

Sectio Tertia.

De Studiosis.

Cap. I.

De novo admittendo discipulo.

Qui studiosus fieri et privilegiis academiæ frui* voluerit, apud M. rectorem nomen suum profiteatur. Idque nemo faciat, nisi vel prius in alia academia fuerit, vel etiam nunc a decano examinatus, approbatus, depositus et denique a beanismo sit absolutus. Nemo absolvatur, nisi in Latina Lingua et Rhetoricis prima jecerit fundamenta et testimonium habuerit a rectore scholæ unde venit, vel aliquot saltem habeat in Aca-

* Öfver «frui» är «gaudere» tillskrifvet.

demia, qui eum norunt et de vita ejus testimonium ferre possunt. Antequam inscribatur, juramentum rectori præstet et legibus obedientiam promittat.

Cap. II.

De prophanitate vel impietate.

Si quis ex verbis aut factis impius et prophanus deprehensus fuerit, sine mora ex cœtu scholastico excludatur, ne alios secum inficiat, et contaminet.

Cap. III.

De juramentis et maledictis.

Si quis perjurii reus peragatur, hanc solam ob causam octiduo carcere mulctetur. Qui maledictis alterum incesserit, eidem poenæ obnoxius esto. Qui ex levitate in consistorio vel alibi juraverit, nulla urgente necessitate, triduo carceri includatur.

Cap. IV.

De contemptu verbi Divini.

Si quis verbum et sacramenta contempserit ex academia relegetur. Qui sub concione præsertim die festo deambulaverit aut potaverit aliaque ludicra tractaverit, ut hanc ob causam absit, triduo carcere puniatur.

Cap. V.

De inobedientia et contemptu superiorum.

Qui a M. rectore citatus aut carceri adjudicatus fuerit, dictaque hora non comparet aut ingrediatur, ad annum relegandus. Qui de aliquo vitio (ut levitate in vestitu vel aliis hic non expressis)*, a M. rectore admonitus, non destiterit, triduo carceri includatur, posteaque in consistorio admonebitur; si adhuc non destiterit, biennium relegetur. Qui publice citatus non comparuerit dicto die, quinquennium relegetur. Qui mandato rectoris aresto detentus aufugerit, quinquennium relegetur. Qui relegatus vel non abierit, vel ante tempus prefinitum redierit, politico magistratui est tradendus. Qui hospitem aut alium superiorem violat, gravius punietur, quam si alium sibi parem aut inferiorem offendat.

Cap. VI.

De pugnis et grassationibus.

Qui alterum percusserit, ita ut infirmus evadat medicoque opus habeat, tot dies in carcere maneat, quot alter sub medico fuerit, et pre-

* Parentesen är efteråt af samma hand (!) tillskrifven i brädden.

terea medico persolvat. Si alter in lecto manere cogatur, insuper victum ei præbeat.

Qui gladium, pugionem aut bombardam aliaque eiusmodi arma gestaverit, quoties fecerit, toties integrum diem carceri includatur. Qui gladium evaginat, bombardam explodit, aut hastam vibrat in urbe aut alibi, ut alium lædat, etiamsi nihil profecerit, 7 dies carceri includendus.

Qui publica violaverit, utpote consistorium urbis oppugnando aut pontes publicos dejiciendo, damnum resartiat et triennium relegetur. Qui privatas ædes oppugnat, fenestras effringit, aut aliquod aliud damnum dederit, duplum reddat quotque marcis damnum æstimatum fuerit, tot dies in carcere detineatur.

Qui alium ad dimicandum provocaverit quatriduo carceri includatur; si dimicaverit ad quatriennium relegetur. Si quis provocatus cum altero dimicaverit, biennium relegetur.

Qui Studiosos convocaverit, et tumultum excitaverit, ex Academia plane excludatur.

Cap. VII.

De ebrietate et nocturnis clamoribus.

Qui ebrius deprehensus fuerit, aut post decimam horam noctis æstate, vel nonam hijeme, in platea divagaverit, aut in caupona manserit, aut in platea clamaverit, hoc solo per diem carceri includatur. Qui necessum habent, ut per plateas noctu incedant, cum laternis id faciant. Qui noctu in hospitio non fuerit, et aliquod mali contigerit, cujus causa esse potest (!) libere in consistorio ob hoc ipsum accusari permittitur. Si quis ebrius deliquerit, utriusque delicti legibus punietur.

Cap. VIII.

De libidine.

Qui virginem viduamve corruperit, 10 daleros pendat et insuper ad triennium relegetur. Qui cum scorto rem habuerit, ad biennium relegetur.

Cap. IX.

De Furto et desidia.

Si quis alicujus hortum depopulatus fuerit, aut aliud ejusmodi furtum commiserit, damnum resartiat et ad biennium relegetur.

Quilibet studiosus duas lectiones publicas audiet, unam theologicam, alteram in philosophia. Qui scholæ beneficio aut regis stipendio fruitur, quot horis sine venia e lectione quam erat auditurus abfuerit aut etiam disputatione, tot dies carcere puniendus. Qui propriis sump-

tibus vivunt, quot septimanis sine venia defuerint, tot dies carceri includantur. Qui vel orationem non habuerit, quando ordo ipsum tangit, vel in examine mediocriter non respondet, vel etiam plane abfuerit, aliquot dies carcere puniatur.

Cap. X.

De Calumniis et legitimis accusationibus.

Si quis alterum diffamaverit et probare nequeat, eam subeat poenam, quæ alteri convicto debebatur.

In consistorio aliquem ex probabilibus signis accusare permittitur, ita tamen ut si probationes deficiant, neque prius neque deinceps alicubi illum diffamet, nisi poenam priori lege definitam subire velit.

Si quis alterum in consistorio legitime accusaverit et causam obtinuerit, mulctaque pecuniaria reo irrogetur, delator pecuniæ particeps fiet.

Si quis facinoris alterius conscius fuerit eumque statim non accusaverit, poenæ particeps esto.

Cap. XI.

De Mendacio.

Qui alteri ignominiosum nomem dederit, triduo carcere puniatur. Qui schedam famosam publicaverit, aut alioquin in alicujus contumeliam, parietes, portas, aliave loca omnium conspectui objecta depinxerit, ad annum relegetur.

Cap. XII.

De non affectandis alterius bonis.

Qui alterius bona inique affectaverit sibique competere probare non potuerit, tantum amittat, quantum speravit.

Appendix

De Stipendiariis.

Stipendiarii sub archiepiscopi, rectoris et consistorii inspectione in omnibus sunto. Ex stipendiariis alii Theologiæ, alii Politicæ studebunt. Utrique præter publica exercitia etiam aliqua privatim habebunt, quorum rationem similiter in publico examine reddant.

Qui Theologiæ studebunt, aliquod in græca vel hebræa privatim audient, et similiter articulos fidei quotannis sub alicuius presidio disputabunt. Ad quam rem aliquem ex professoribus Theologiæ sibi eligant quem ipsi velint.

Qui Politicæ operam dabunt, primatim aliquid in eloquentia vel ethicis et politicis, vel historiis et legibus audient, et de hisce inter-

dum disputent, interdum declamationes habeant. Ad quam rem aliquem ex philosophis sibi eligant, quemcunque velint, modo ad examen aliquem in hisce profectum se fecisse ostendant.

Finis.

(Samtidig skrift, 18 sidor in 4:o i Riksarkivet, Academica Upsaliensia I: om handen är Johan Rudbecks tilltro vi oss ej att afgöra; att han åter är författaren synes vara höjdt öfver allt tvifvel, om utkastet jämföres med de i mycket likalydande Constitutiones Gymnasii Arosiensis, tryckta af Thyselius, Bidrag t. svenska kyrk. och lärov. hist. Stockh. 1848 s. 4–28).

28.

Karl IX:s instruktion för L. Cawer och Johan Skytte angående det svar, de skola i Upsala afgifva å Universitetets senaste hemställan, Stockholm d. 14 Nov. 1606.

Instruction och underwisningh, hwad wij hafwe opålagdt oss elskelige, edle Lubert Cawer till Ökna, wår och Swerigis rikes troo man och rådh, och Johan Skytte att bestelle och vthrette widh Academien i Vpsala medh professoribus dersammestedes. Actum Stockholm then 14 Novembris åhr 1606.

Först effter archiebiscopen medh professoribus hafwe öfwerantwardet oss senest wij woro der i Vpsala några puncter, så skole wåre uthskickede godhe män gifwe dhem sådhan swar på hwar punct i synnerheet för sigh, som effterfölier.

Thett dhe begäre i deres förste punct, att wij nådigest wille ahnsee dhen fattige vngdomen, som der i universitetet studere, att the medh nödtorfftigt oppehälle måtte blifwe försörgde, der skole wåre vthskickede godhe män sware så till, att wij hafwe thet altidh giordt och lathet göre der een sådhen ordningh på, att etthundradt perssoner som wackre ingenia woro skulle ther åhrligen på Communitetet blifwe holdne och spisede, och hwar person som toges der in, skulle först då han intoges gifwe tijo daler medh sigh in, och der på skulle han blifwe der inne i try åhr, doch att han skulle förvthan dhe tijo daler gifwe alle weker i dhe try åhren han der inne wore een marck, effter som ordningen som

för:de wåre godhe män medh sigh hafwe widere inneholler. Och [ɔ:Om] nu seden är der medh hollit, att någre tienlige personer äre der opå intagne, och hafwe gifwit så monge peninger in medh sigh, dett kunne wij icke wette, hwarföre skole wåre uthskickede gode män der om ransake, huru monge der äre på Communitetet, huru lenge dhe hafwe warit der inne, hwadh dhe hafwe förbettradt sigh sedhen dhe komme dher in, och hwadh hop dhe kunne merkie på dhem, om dhe till något gott i framtiden kunne blifwe lijke. Är dette icke, då skole dhe drifwe dhem vth, och tage der andre in igen som doglige kunne blifwe.

Til thet andre, att archiebiscopen och professores dhe begäre, wij wele hielpe till, att academien och dess tilförordnede hws och wåningar motte blifwe medh tak och indömme förbettradhe, att dhe professores som ingen annen lägenhet hade, finge der boo vdj, dett wele wij göre så snart för:de wåre vtskickede godhe män komme tilbake och wette oss beskeed hwadh dhem fehler, och skole professores gifwe tilkenne, huru mykit der till will behöfwes, bådhe till sparrer, bielker och annedt att renovere dhem medh.

Til thett tridie theres begeringz punct, att academien medh dhess personer måtte obehindrat niuthe och beholle dhe privilegier och friheter som dhem aff oss äre gifne, der skole wåre vthskickede sware till och förfråge, hwad för privilegier the meene: Är thet the som wij medh rikzens rådh hafwe vnderskrifwit, då wele wij dem inthet bestå, vthan dhe skole gifwe dhem tilbakar från sigh igen; sedhen wele wij wäl lathe gifwe dhem sådane privilegier och friheter, att the skole ware belåtne medh, och som i andre Ewangeliske Academier är brukeligidt, doch effter dette landz lägenheet.

Til then fiärde puncten, att the begere een politisk person till Cancellarium, medh huilkens tilstånd academien må hafwe macht att promovera baccalaureos och magistros; skall så swares till, att wij nu settie dhem sielfwe tree personer i walet, huilke dhe nu af dhem sielfwe wele wällie står hoos dhem, och är Grefwe Abraham den eene, Lubert Cawer som nu dijtt drager den andre, och Johan Jörensson den tridie.

Anlangande then fämpte och siätte puncten, att till academien motte förordnes itt Latiniskt Tryck, på thet hwadh öfninger och disputationes, som hades före medh vngdomen, motte androm kunnigt blifwe, såsom och att een särdeles bokförare måtte förordnes dhem, som der blifwe boendes och nödtorfftelige böker och materier för studenterne vthaf Tyskland inbestelle kunne, skall så swares till om Trycket: att dhe iu hafwe een, som är der till inbestelt, och kan dhen samme, som trycker Swenske och Tyske, äfwen så wäl tryckie Latin medh. Boockföraren

wele wij lathe förhöre, om någon af dhe här äre wele flyttie derheden, eller och de kunne skaffe sigh een sielfwe, så wele wij honom medh vnderhold försörie och försee, när wij fåå wette, hwad dett för en är som dijtt will.

Til thet siwnde, att de professores som huarken hemmen eller gield hafwe på bygden, måtte något sådant bekomme, wele wij slätt inthet efterlathe vthan läsemästere de skole blifwe i staden och hwar achta sitt embete, efter de dess förvthan medh vnderholdh wäl äre förseedde, och lathe de prester som på bygden boo achte deres stompner och bonden sin plogh på bygden, och om the hafwe för lithet till vnderhold, så wele wij dhem förbettre och föröke, att de inthet skole hafwe behof göre något bondearbete.

Til den sidste deres begeren, att talet på läsemästerne motte blifwe tilfyllest, som på Norköpingz Herredagh blef bewilliet, och att Laurentius Paulinus motte komma til sin profession igen, skall dem så swares, att wij wore nådigest till fridz, att talet måtte blifwe fult, hwar man wiste några tienlige till att bekomma. Men den som icke hafwer falcker han måtte beetha med ugler, derföre sände wij dhem derheden som hafwe warit der förr, och gifwe them andre som der nu äre i betenckiende, om de wele hafwe sådane karler som oss så oförskylt hafwe trachtet effter lif och welferd i vmgenge hoos sigh, andre wette wij inthet tilgå, ähr der och någon af dhem der nu äre, och icke hafwe waritt medh desse i rådh som kan tiene twänne professioner, då wele wij åther öke deres vnderhold, och gifwe dhem så mycket som man elliest skulle gifwe twå, till dhess man kan få flere som der äre tienlige till.

(Riksregistraturet 1606 pars II. fol. 105 v.).

29.

Odaterad böneskrift från professorerna till Karl IX (troligen från slutet af år 1607 eller början af 1608).

Thenn stormechtighe högbornne fursthe och herre her Carll, Swergis Götthes och Wendes Konung, wår underdånige, trooplijcktighe tiennst, så lenge wij leffwom.

Stormechtighe konungh, allernådigesthe herre, E. K. M. kunnom wij uthi underdånighett icke förhålla, adt academien uthi Wbsala genom hännes tilstånndt och läghennhet förfaller och ingalunda länger tilhopa hålles kann, eij heller någre öfningar fruchsambligenn widare företages, medh mindre E. K. M. hänne nådeligenn wärdes tilhielp komme och undsättia. Först efther någre antignne professores, som thetta framlednneååhr sigh icke uthann stor kostnadt ther förholledt och arbettadt, hafua inthet underhåld bekommet, för gäld och stoor fattigdom skuld nöghgas sig åther ther ifrå begiffwa; eenn ähr för någre weckor sedann dödh blefuenn, och twå till Tyslanndt afferdighe. Sedann, att the fattige studendher, som sigh i framledin tidh på thenn förhopning ther förholledt hafua, adt ther någhott communitet skulle anrettas, ähre nu mästhedelz förskijngrade och icke kunde sigh tijtt begifua, för ähnn the någhon wiss constitution förnimma. Yttherligare medann allom kunnugdt ähr, adt academiæ priuilegie bref är tilbacka kalladt, kunnom wij huarken oss sielffue, wårt hussfolk eller studentherna, thet dock klagelighitt ähr, under förre friheett, jurisdiction och disciplin behålla, besynnerligen för borgarenar ther i stadenn, huilke literatis ähre mästhe delz obenägna, thet wij nogsampt röntt hafuom. Endtligh att till collegij auditoria och andre academiæ hwss inge innkomsther ähre, medh huilke the wprettas och widh macht hålles kunne. Är fördenskuld wår underdånige bönn, att E. K. M. wille hänne medh wnderhåld, personer, comunitet, priuilegier och innkomsther, efther sine nådige löfther nödtorftheligenn försöria och bekräftha, att the som sigh ther ifrå icke ähnnw hafue begifuidt, motthe åther i rätthann tidh tilhopa komma och sina begynthe öfningar fullenda. Hwadh personerne anlanger, att E. K. M. wille först nådeligenn förordnna wnderhåld till Claudium Opsopæum och Samuelem Matthiæ, huilke E. K. M. tilförnne till Linguarum professores hafuer confirmerat, adt thenn ena, som theetta åhrett arbettatt hafuer, någhott till födhe och betala sinn gäld medh bekomma motthe,

och thenn andra kunde öfuergifua Scholam enom androm och antagha professionem, thet han icke gerna giör, för ähnn iw till thet ringasthe så godt wnderhåld honom tillförordnes, som thet hann i scholann hafdt hafuer. Sedann om E. K. M. nådeligenn synthes så godt wara, begiära wij alle samptligen, adt för the twå som till Tyslannd resa motthe nw strax i stadenn igen förordnas och confirmeras Olaus Elemæus, scholemestare i Ennekiöpping, och Laurentius Laurentij, tilförne conrector i Strängnes, i huilkes stadh andre nylighenn ifrå Tysland kompne wäll bruckas kunne. På E. K. M. nådighe behagh begiärom wij thessliickes ifrånn Tyslanndt Johan. Fabricium och Johan. Bottuidi Norcopensem och till them wisse underhåld. Gudh then aldra högsthe Konungen, huilkens wijnngård sådana skoler ähre, then och idkeligenn på them och theras arbetare öghatt hafuer, warder E. K. M. sampt E. K. M. eftherkommande medh andeligh och lekamligh welsignelse sådan bekostnat och arbethe rikelighenn belönandes, wthi huilkens beskydt och beskerm E. K. M. sampt E. K. M. elskelighe kiäre hwssfrw, wår allernådigesthe Drotning, medh bägges eders M:sters kiärkompne höghe wårdnett, och thett hele konungzlighe och furstheliglie hwss, till godh lijfz sundhett, och lyckligt, roligt, longwarachtight regementhe, wij ödmiwckeligenn befalle.

E. K. M:tz

wnderdånighe tienare
professores uthi Wbsala.

(RiksArkivet: Kanslerns och Konsistorii skrifvelser, samtidig afskrift).

30.

Professorernas betänkande om en af Karl IX nyligen uppsatt Ordning för Upsala Universitet, Upsala d. 25 November 1608.

Stormägtigste, högborne furste och herre, allernådigste konung, E. K. Maj:t wij sampt medh heele Gudhs försambling uthi all underdånighet betackom för alle edhers konunglighe höghe umvårdnet, såm E. K. Maj:t på åtskillelighe sätt för Gudhs församblingh dagheligheun dragher, och i synderhet att E. K. Maj:t nådheligen hafwer een konungligh åhogha om Academien här i Upsala, att hoon må blifwa medh nödh-

tårftig uppehälle försörgt och widh macht hållen, thet wij och förnimma af thän ordning, såm E. K. Maj:t nu om hänne giort hafwer, och äfter E. K. M. nådhelighen hafwer befalat, att wij skole tän öfwersee och wår meening tär om tillkännagifwa, så låte wij uthi all underdånighet förnimma, att ändågh förbenemde ordning någorlunda kan nyttigh wara, så hafwer hoon likwäll tässe beswerningar med sigh.

1) Att ändågh archiepiscopus och pastor stundom i Academien Theologiam läsa kunna, likwäl blifwa the ofta förhindrade genom theras kall i församblingen och i stiftet, såsom och archiepiscopus genom reesor till rijkesdaghar etc., så att the icke altidh kunne drifwa thet arbetet såsom thelogica professio kräfwer. Thärföre måste ått minsto enn professor theologiæ stadigt widh academien wara, huilko[m] archiepiscopus och pastor kunne wara till hiälp, när the obehiindradhe ähre.

2) Will thet och falla professoribus för suårt, om the skola uthaf så många åtskillelighe soknar underhållet tillsamman hämpta och sigh emillan byta och icke hafwa wissa soknar, utaf huilke huar för sigh sitt underhål bekåmma; derföre begäre wij underdånligen, at huar professio må behålla the sokner, såm af E. K. M. tillförene tär till lagdhe ähre och nu i månge åhr legat hafwa.

3) Äfter här i Upsala mästedeeles ähr en tor landsort och professores ingen annan inkåmpst hafwa till att uppehålla sigh medh uthan blåtta underhållet, bidie wij underdånlighen, att E. K. M wille förbenemde underhåll uthi förbenemde ordning nådhelighen förbättra och synnerlighen till huar profession ett hemman förordna, på huilket the kunna någhen afwel och annan hiälpp hafwa.

4) Widhere all tän stundh wij i föregångit åhr icke allenast af wårt underhåldh enn stoor part mist hafwa, uthan och af thet wij finge hafwe gifwit huar femte tunna och betalt såldaterna i förgångne winter huar wåre 2 mark om weckan, bidhie wij underdånlighen och ödhmiukelighen, att E. K. Maj:t nådigst wille unne oss wårt underhåll frij uthen taxering och frijkalla oss för alla andra uthlagor.

5) Här äre och tuå professores theologiæ sampt och professor hebrææ linguæ, såm i thätta åhr i academien arbetat hafwa, huilke i förbenämde ordning inthet medh något underhåll blifwe försörgde; thärföre bidhie wij underdånlighen, att E. K. M. täm medh ett nådheligit underhåll wille betänkia, synnerlighen äfter sådana personer äfter E. K. M. befalning, huilken till oss skedde, när E. K. M. lijtet för E. K. M. höghlofflighe cröning* till samme professiones antaghne ähre; och all tän stundh M. Johannes Blanchovius skall äfter E. K. M. befalning kåmma här ifrån, bedhie wij underdånlighen, att E. K. M. wille honom nådhe-

* Här hafva synbarligen några ord uteglömts.

lighen försörje mädh Uma prästegäll, äfter han längie bådhe i Strängnäs schola och här i academien tiänt och arbetat hafwer.

6) Ähr och thet förslagh om kyrkiohärbergerne uthi förbenämde ordningh stält uppå thet godha och ymnigha åhr, såm war anno 1607, män thär Gudhi synes förminska åhrsvexten, såsom man förnimmer, thet Gudh bätter, att i tätta åhret skett är, så will thet blifwa förtungt medh professorum underhåldh, och the måste så giöra sitt ämbete medh stoor besuäring, äfter theras umsårg om uppehället i mångo måtto thäm förhindra kan.

7) Wij förnimma och att thet såm förordnat är till professores äfter inkåmpsten anno 1607 icke fyller tän summan, såm thär hoos ståår, nämligh 1374, uthan thär fattas 160 tunnor.

Thänne wår underdånighe begiäran bidhe wij underdånlighen och ödhmiukelighen, att E. K. M. mädh konungslighe gunst och nådhe wille uptagha. Gudh alzmächtigh skall äfter sitt lyfte E. K. M. och hela konungslighe huset rykieligh wedhergälle och lööne. E. K. M., E. K. Maj:ts höghborne förstinna alles wår nådhige drotning sampt bäggies E. M. höghborne lifsarfwinger wår nådhige förster och frökien Gudhi thän alldrahögste till långwarachtigt lykkosampt och rooligit regemente wij på thet underdånligeste befalla.

Upsaliæ thän 25 Novembris

E. K. M.

underdånighe och troopliktighe undersåter

Professores in Acad. Upsal.

in tergo: Professorum betenckiende om den ordningh K. M:tt hafuer giöra lathit på deres underhåldh öfverantvardat af erchiebispen den 25 Novemb. åhr 1608.

(Original på papper i Kammararkivet i Kamrer C. Sandbergs samlingar om läroverken, supplementet).

31.

Berättelse om uppkomsten af striden mellan Messenius och de öfriga professorerna om våren 1610, författad af en af Konsistorii medlemmar.

28 Januarii

Inter Capitulares et Johannem Messenium.

När M. Johannes Rudbecchius antog profession i Vpsale och hade haft sin oration wthi academien och thär wthinnan angripitt jesuwithärna medh theras stemplingar, togh Messenius thet til sig och blef strax swåra förtörnadt och separerade sigh ifrån the andre professores och wille icke komma till städes wthi therass samquemd, som på then dagen hölz, och sedan hölt sigh ifrån theras huss.

21 Januarij slog Messenius [an], att han wille den 27 Januarij disputera, men eptär han icke fick thärras [ɔ:theses] färdigha för en som imoott lögerdagen, och resspondens war intät berädder, sattä han sin disputation wp in till andre marcknas dagen om tisdagen. I medel tijdh finge the andre professores wätta, at han wille medh owanligh sädh annerledes, en som wthi alle andre ewangeliske academier bruckelligit ähr, sin disputation hålla. Syntäs them så wäll för thenna orsaken skull såsom och att the sielfuä elliest (!) studiosi kunde bätträ ofwärlesä thesses, och så professores wthi sådanna suspect materia bättär ofwärwäga kunde, huadh som wthi academien förswaras och publiceras och studiosi medh thes större berömelse disputhera kunde, låthe the seija honom genom ministrum academiæ att wpsättia sin disputation till lögerdaghen, som plägar wara ordinarius dies disputationis, att wij om de ceremonier, som han brucka wille, os bäträ kunde betänkia, om the wthi sådana disputation woro wthaf nödhene. Dhå thätta Messenio sacht war, swarade han sigh icke wara professorem (!) eij eller sköthta om, huad the biuda eller förbiuda, wthan han wille disputera, när honom syntäs. Slog fördennskull om söndagen ann emoott capituli besluht, och [ɔ: at] han wille endligen om tisdagen disputhera: när capitulares thett sågo, at han icke mera therass befalning achta wille och the för tijdsäns korthet och närwarande marcknadt skull icke kunde ofwärwäga heller ofwärsee hans disputationn, huad han ther wthi wngdomenn förhåller, syntäs them allom samp[t]ligenn godt wara, at han häär om blifwär tilltallatt i capitelett och latäd (!) så then dagen kalla capitelet tillsamman.

När the i capitelet samman kommo, .höltt rector academiæ ratione officij med the andras samtyckio sacthmodeligh Messenio för thessä frågor.

I. Om han kände Wpsale collegium för een academia? Dhär till swarade han medh bitthärheett: ia giör jagh så.

II. Sädan om han kände academiæ rectorem pro magistratu scholastico? Där till swaradä han medh samma moodh jha, [men ej] öfwär sigh till att något förskrifua eller förbiudha och [ɔ:utan] offwär studentärna allena.

III. Fråghades om han icke war academiæ membrum och thärföre wnder samma capitel, huilkett honom bordt lydha i alla rätmättige saker, swaradä han; jha jag ähr maxime [ɔ:-um] membrum præcipium [ɔ:-puum] och bordhe fördenskull icke lydha wthan rådha.

Då sade M. Johannes Rudbecchius, att han måstä passeligh förhäfwa sigh, ty laus in proprio ore sordescit, och, oanseedt at han hade studeratt hoss jesuwithärna, kunde finnas lijckwäll så godh karl i academien som han war, och hade wäll tillförende warij bättär en som han.

Tå frågat Messenius, om han skyllte honom för enn jesuwiihtt.

Tå sade M. Petrus* och M. Johannes Rudbecchius, om så wore, kunde thett wäll finnas skiäll till, och eftär thätt han jesuwiiht wariit hadhe, må han en nu wäll så hiäta meth them, men ingen mer trohettd säger [ɔ:sätta] till honom, en som till the andra förlopna jesuwitherska skiälmerna, till thes han annat bewisar.

Sedan fölle nägrä ord på båda sijdor, och thet samma oftad repeteradhes. På lychtennä sade M. Claudius** och the andre professores, at han skulle inga nya ceremonier införa wthi academien, hälst medan han os suspect ähr wthi religionen.

IV. Frågedäs och huarföre om tisdaghen och icke om lögerdagen, som var ordinarius dies at disputera, synerligh efter respondens war föga beräder, som han sielf sade, och huarken professores eller studiosi hade synnerligen [tid] antingen komma till stähdes eller see öfwär thesses för marchnadhz tijdhen, swarade han sigh willia disputera och sådana ceremonier brucka in honorem academiæ efter thät war tå mar[k]nath och stor församblingh. Sade fördenskull professores, om han wille något göra in honorem academiæ thätt som bruckligätt war, och [ei] någott nytt införa, skulle han thett giöra medh the andras samtyckio, thett wore större honor, att allt skickeligitt ginge till, och man disputerade the dagar som wandt ähr.

---

* Rudbeckius, bror till Johannes R. och professor physices.

** Troligen C. Opsopæus, förut professor i Hebreiska, nu kyrkoherde i Upsala.

Om lögerdagen komme wäll mera folck till städhes, ty en tå woro marknats foelkett quart och hadhe tå bättär tijdh komma till städz; sedan wiste the wäll, att thesses woro andslagnä och disputatio skulle hållas; komme och tå nobilitas till städs för S. H. Bielkäs begrafning skall stå; om man marknadt dagen skulle disputera, kunde the tå tänckia, att man sättä [ɔ:sökte] berömelse hooz gemmene man, och eliest aldri heller några exercitia hades. I andra marcknads dagar plägar feriæ wara på marcknas dagannar, jha att [ɔ:om] man skulle disputera alla marcknadher, skulle thätt wara wthaf consistorio besluthigt, så kunde enn annan så wäll som han disputera.

Tärföre ähr iicke thenna then rätta orsaken till hans förhafwande, wthan [han] forachtade the andra, och söcktä sijn ägän ähra och applausum vulgi, liika [som] han ther allenna woro thenn som något kunde och allenna hålla exercitia widh macht, och att han thett [ɔ:thess] bättär, när han hade någon myndigheett bekommitt, [skulle] sinn willfarelse i wngdomen inställa.

V. Frågadhes huarföre han med nya ceremonier wille hålla sin disputation nemliga att låtha kläda collegium, låtha spella och siunga för sigh, thett icke häär, eller i andra ewangeliska academier bruckeligitt ähr, wthan hooz jesuwithärnna? Swarade han, [at han thet] till academie berömelse giöra willie.

Dhå swaradhe professores som till förende, om han söcthe academiæ och icke sijn berömelse, skulle han först rådhfråga the andra och medh therass samtyckio sådantt förtaga, så kunde the wäll och thett samma giöra, jha thet woro academien till skam och obestånd, att en genast ifrån jesuwithärnar och när wår n. öffuärheett [kommen]* wthan biskoparna och consistorium oåhttspordt ja emoott theras willia wår academiam reformera och eftär sitt hufut regera wille, thär om ingen honom betrodt hafuär, ty när hans magistratus eller rector academiæ skulle han fordenskull sådant låtta**, thill thez wij öfwärheetenäs willia förnumo och thär om i consistorio kunde beslutatt [varda].

VI. Frågades huarföre här [ɔ: han] först Regiæ Maiestatis Constitutiones Academi[c]as förachtadhe och sädan magistratum academiæ et totum consistorium. Begärade han bewisas, at han hade them förachtat; thåå bewistä professores thet således:

I. Efter thätt emoott thett som wthtrykelighen formeles vthi constitutionibus han icke wille wara consistorij och rectoris befalning wnder gifwen, wthan giöra thär emoott, hwad honom syntes godtt wara. Sade

---

* Vi tolka nemligen det föregående «när», likasom Bergius med «hos, till».

** D. v. s. Han skulle lemna afgörandet hos sin öfverhet.

han [at han] intät wille achta the constitutiones eller privilegia, thy thee woro sijn koos och wthaff H. K. M:tet igen kalladhe. Swarade professores at [the] aldrig woro igen kalladhe, whtan at the them ähnn nu nytia och brucka skulle. Swarade Messenius: huaräst ähre the thå. Sade professores, at här wthaff [finnes] copian, och wår n. konung hafuer sielfuär befalt [them tilbaka] icke till at om intät giöra, wthtan förbättra, och H. K. M. haffuer munteligen sachtt oss thill samma priuilegier till thes the bliffua förbäträtt, eftär H. K. M:tt eij wille haffua therass handh ther wnder, som medh K. M:tt thär wnder skrifuit haffuär. Cancellarius hade och sacht, att wij skulle behålla them, så länge wij finge them förbätrat igenn och låta inga lunda officium rectoris et decani försaaka, och huar thetta icke woro, skull wij lickawist os emellan hålla ödmiucka och skickelachtige och ställa wår academie, såsom thett till går wthi andre högloflige och ewangeliska academ[i]er och icke efter jesuwihterske skoler. Ithem sades at thet ähr icke de essentia legis aut privilegiorum, at the skulle wara skrifnä och in tabulis förfatadhe, men allenast the ährä rogatæ et publicatæ af them som legittimam authoritatem [dant] legibus, huilkett lacedemoni giffuit haffuär (!), the inteth skrifne woro, och aff flera argument. Hade wij icke så wäll som j och alle till förende tillhopa in consistorio talladt widh och os samsätht at broderna* som altijd klandras, att wij wille them behålla som priuilegia förmeela, till thez H. K. M. sielf them inkallade, dhär aff föllier iu, at i på then tidhen iu beskärde (!), at wij priuilegier haffua.

II. Efter han emott consistorij rectoris och academiæ bruck icke will lära [ɔ:låta] examineras dhe, som skulle deponeeras och blifua studenter, thett dock vtryckelig i constitutionibus på biudes. Swarade han, then han wille låtha deponera, ähr wäll så godh som några andra the som före ähro deponerade. Swarade professores: här frågas icke, huru godh han ähr, vthan huarföre han emott sädwänian och constitutiones icke wille låtta honom stå examen och tagher sigh thenna myndhett före och dristigheett, at han alla godha ordningar om intät giöra wille och åhter nya påbegynna; derföre hålläs examen, att man skall förhörra om the ähnn kunna med fructh thill fogo (!) lectiones.

Efter han thillängnade sigh thett främsta rummet för professores, jha för rectore academiæ. Swaradhe han honom icke wara rectorem, för ähn han wore eligeratt, som ähr meth studiosorum suffragijs och medh seedhwannlighe ceremonier citerat [ɔ:creerat]. Sade professores, at han medh archepiscopi piæ memoriæ och communi consistorij consensu war electus och creatus, oanseedt thett icke war skett solennibus ritibus,

* Förmodligen syftas på de «Prestebordshemman», som 1595 anvisades.

at han hade sielf här till kändt honom för rectore och så kallat honom, och han beställer alt thätt rectori till hörrer. Bådho the honom bewisa, att antingen här i Wpsalle eller ij någon ewangelisk academia wår i bruk, att studiosi eligerade rectorem. Så kunnde han ingen nämpna whtan någre jesuwitherske. Sade tå professore[s], at the intädh regulera sig efter jesuwithärs skolar, wthan thär vtaff och annatt ähr klart, att han jesuwithers seeder och mera aff theras handling will införa: frågade therför ythärmera, huarförre han tog sigh locum öfwär rectorem. Swarade Sigfridus Aronus Fortius fuller och druckin, han war en doctor och therfore ähr han bätträ en som en annan. Tå swaradhe the andre, att the och woro doctores philosophiæ så wäll som han, oanseedt the icke bruka then thittellen, medan hooz oss icke brukatt war, och är förthenskul en skönnerlig (!) högfärd, at skrifua sigh doctorem här ibland studenterna, lika som han allena wore poeta och hade en gradum ofwär andra in philosophia, thett dock intät ähr. Sade Messenius sigh wara doctorem theologiæ, juris et medicinæ, thett är meedh eett ord doctorem sapientiæ. Sade professores att the wille see hans bewiss, och om så woro weett han well, att om then ringstä in facultate philosophica wår rector, går han och står fram för alla andra doctores, så wäll här, som i alla andra vniwerssiteder. Sadhe Messenius: jagh weett thätt jag weett, och jag wett huad jag är för en karl. Sade professores huadh thå? Jag ähr af Cæsarea nobilitate. Sade the: bewiss? och om så wore, gillas thet intät här, ty alle dignitates et tituli, antingen militares eller scholastici som här gillas, skulle confereras af summo huius reipublicæ magistratu aut eo approbante aut sanciente conferri, nam hoc etiam ad regalia et jus majestatis spectat. Sade Messenius neij; H. K. M:tt kan intät taga the dignitethän ifrån honom. Sade professores: cuius est conferre, eius etiam est auferre; sed summi magistratus est conferre istas dignitates, ergo. Messenius respondit: qvoad bona, non qvoad titulum. Professores respondent: qvoad vtrumque, nam ipsum harum dignitatum bonum includitur in ipso titulo, et perexiguum illarum bonum est præter ipsum titulum. Derföre gellär inthtät häär, om han är nobilis eller ignobilis, quia Cæsar neque in nos neque in patriam nostram aliqvod ius habet. Och om han änn vore nobilis, wett han wäll, att i andre academier icke allenast gemene nobiles wthan att grefwär och friherrer stå nedan för magnifico rectore; ähr förthenskull een stor förmätenheett, att sigh sielfwär en sådanna ähra tillängna. Dehtt och våre studiosi af honom alleredo lärt haffue, att the nu sielfua, licka som han skrifuer sigh sielf wara clarissimum et doctorem doctissimum et professorem ethicæs, politices, et U[triusque] J[uris], alså skrifua the sigh eruditos et doctos trium

facultatum, philosophiæ, legum et theologiæ studiosos, huilken högfärd är wthaff diefuulen, ähr olideligh, och them gamblom och alla philosophis obruckeligh. Socrates som war sapientissimus iudicatus war så modestus, att han sade sigh intät wetta mera, ähn thett han intät wistä. Men nu lära wåra studenter af honom mena att the ähre lärde, för ähnn the blifua thär i forfarne, och här [bör] os hafua inseende, ty the ähre icke allenast os betrodde att them instruera in literis, wthan och in humanitate et virtutibus, oportet ut Carites [ɔ: virtutes] musis coniungantur.

IV. Skall thett bewisas sålunda. Efter han gaf orlof draga bortt ifrån academien, huilka studiosis han wille, och när han wille, rectore och consistorio oåtspordt, synnerligen aff stipendiarijs.

V. Efter han satte af stipendio och till stipendium, huilka han wille, synnerliga haffuär han insatt rijckä mans barn, thär intät stipendio behöfde: och icke medh [ɔ:talt] eett ord huarken medh rectore eller med consistorio, emott thet som wthtryckeligitt står in constitutionibus, moott alla academiers bruck, mott konungens willia, och fattigom, som stipendium är gifuit wthaf H. K. M:tt, till stor orätt.

Så skulle (säije wij) thett som nu sacht ähr bewisas. Men han sade: Jag seer wäll, att j willen hafua consistorium för eder sielfua, efter i skällen mig; thett må så wara, hafuär thett, jag begärar thett intäth, eij eller kommer thett mig wädder, ty jag ähr ingen präst, eij hällär will jag någon tijdh blifua; beställer thätt sielfua bäst j willen, jag will allenast läsa för studenternar och kan well efterlåta eder thet omakätt.

Svarade [wi] honom så, att han wille alt giöra sielf, andra oåtspordt och thärföre separeradhe sigh ifrån oss. Och elliest så längä wij skulle wara j hopp, så bör os wara i hoop och göra eett, thett som os bör görass och wårt ämbäte kräfwär.

(Handlingen finnes i Upsala Bibliotek bland »Handl. rör. Upsala Universitet» in 4:o och är enligt påteckning inköpt på auktionen efter Arrhenius. Den är skrifven på fyra blad af samtidig hand. De många felen vittna, att skrifvaren varit en högst okunnig person, men kunna ock delvis bero derpå, att han haft före sig ett i hast nedskrifvet concept af den bland professorerna, som varit berättelsens upphofsman. Det är samma handskrift som Bergius aftryckt i Nytt Förråd af Äldre o. Nyare Handl. etc. s. 147—163).

32.

Karl IX:s fullmagtsbref för Doktor Johannes Raumannus såsom Öfversteläsemästare vid Upsala Universitet, Stockholm den 6 November 1610.

För Dochtor Johan at wara Öfwerste Läsemästare i Vpsala. Af Stockholm then 6 Novembris, Åhr 1610.

Wij Carl etc. Giöre witterlighet, att efter wij förnimme, at vthi wår Academia i Vpsala går fast orichtigt och oskickelighen till, så att en part af professoribus läse någhot om åhret, en part lithet, och en part slätt inthet, der igenom vngdomen, som thijt söker, till at lähra bookliglie konster, wäxer op vthi sielfzwåld, försummer sine vnge åhr, och lähre föghe annet ähn skalkheet, derföre och på det, at vthi förbemälte wårt vniversitet måtte här effter gå skickelighere och ordentheligere till, ähn som här till dagz skeedt är, och vniversitetet må blifwe wäl oprättedt och komme till någhen sedhwanligh academies form, såsom vthi andre land och konunge rijken brukelighen är, hafwe wij nu förordnet wår tro man, som här till hafwer waret kyrkieherde vthi Stockholm, oss elskeligh wyrdigh och höglärd Doctorem Johannem Raumannum, at han skall wara öfwer samma vniversitet· en tilsynes man och öfwerste läsemästere der sammastädes. Och skall han först och främst wara oss, wår elskelighe kiäre huusfru och lifzerfwinger huld, troghen och rätträdhigh, wår nytto och gagn altidh sökie, fordre och främie, skadhe och förderf i tijdh förekomma och afwäria, efter sin yttersta förmöghenheet, såsom hans der opå gifne revers vthi bookstafwen vtwiser. Der näst skall han ware förplichtedt att lähra och profitera den helghe Biblische skrifft, såsom hon af propheterna och apostlarne författedt och sammansatt är, vthan någhen superstition och spitzfundighe menniskie påfund. Deslikes skall han och vnderwisa och exercera vngdomen vthi den rätte Socratiska philosophia och honom der till föreholla, at han icke förnöther tijdhen vdi onyttigt sophisterij, der af huarken det andelighe eller werldzlighe ståndet hafwer någhen nytta, gagn eller bijstånd, effter som förfarenhethen det noghsampt medhgifwer. Till thet tridie, skall han och hafwa ett flitigt opseende medh wåre professoribus och läsemästare der sammastädhes, att de giöre deres kall och embete till fyllest. Och der någhen funnes af dem försumeligh och förde ett oskickelighit lefwerne, vngdomen till förarghelse, då

skall han i tijdh gifwe oss der om tilkänna, at wij sedhan de odughelighe afskaffe kunne och andre skickelighe personer i stadhen förordne. Till dett fierde skall han och sampt medh erchiebiskopen hafwa en nogha inspection på wåre stipendiater, så att the någhot gått lähre, der medh de oss och deres fädhernesland vthi framtidhen tiäna kunne, och wår omkåstnedh icke måtte blifwa på dem förgäfwes ahnwändt. Och der någhre ibland wåre stipendiater finnes kunne, som sigh otilbörlighen förholle och inthet gått lähra wille, då skall han gifwe oss der om tilkänna och dem förskicke till oss, at wij sedhen kunne bruke dem vthi annen tiänst, der till de kunne pröfwes ware dugelighe, så at wij icke måghe giöre på dem någhen fåfängh bekostnedt. För sådan hans trogne tiänst hafwe wij nådighest vndt och effterlathet, som wij och nu vthi dette wårt öpne breefz krafft vnne och effterlathe honom till åhrlighet vnderhold af oförlänthe Tyende spannemål vthi Vpland fyrehundrede tunnor, vthan någhen taxeringh och afkortningh. Deslikes en gård, Öfwernäs benembd, vthi Nääs sochn liggiendes till att holla sin afwell opå. Befale fördenskuld wåre professoribus, stipendiater och alle studenter vthi wårt vniversitet Vpsala, att de sigh här effter rätta och optaghe och bekänne förnempde Doctorem Johannem Raumannum för deres förman och lähremästare, bewisendes honom på wåre wäghnar all ähre, hörsamheet och lydno. Wij befale och wår tijende fougdte, som nu är eller här effter kan förordnedt blifwe, at han lather förnempde Doctori Johanni sitt förordnedhe vnderhold vthi rättan tijdh och vthan någhen oppeholdningh och afkortningh bekomme. Der huar i sin stadh weet sigh effter rätta. Datum ut supra.

(Riksregistraturet 1610, fol. 392).

33.

Professorerna anhålla hos Gustaf Adolf om de forna privilegiernas återgifvande m. m. Nyköping d. 19 December 1611.

Then stormechtighe höghborne furste och herre, her Gustaff Adolph, Swerigis, Göthes och Wendes etc. arffurste, storfurste til Finlandh, hertigh til Esthlannd och Wässmanneland, wår nådige herre och furste, tilbiudhe wij wår vnderdånighe och ödmiuke tiänst, såsom och önske af Gudh Alzmechtigh all andeligh och lekammeligh wälfärdh.

Stormechtighe högborne furste och herre, efther thett E. F. N. hafwer nådigest låthit tilbiudhe ständerna, som til thenne rikzdagh komne ähre, sigh wilja hwars och eens gravamina och postulata gunsteligenn vptagha, och sigh ther vpå nådeligenn förklara, tacke wij E. F. N. på thett ödmiukeligeste och bidie ther hoos vnderdånlighenn, at E. F. N. af gunst och nåde wille academiæ vthi Ubsala närwarannde tilstånnd och lägennheet mildeliga ansee, och så wäl henne som andre rickzenz höghnödige saker sigh nådeligen hafwa befalat. Och alldenstundh academiæ privilegier och vnderhållsordningh, som saligh höghlofligh i åminnelse, then stormechtige högborne furste och herre, her Carl then Nijonnde, S. G. och W. etc. konungh, E. F. N. salige herfadher nw hoos Gudi, hafwer academien medh nådeligen begåfwat, ähre vthi högstbemälte K. M:tz kröningh vthi Cantzelijtt taghne, och sedan vnderhållen ther ifrån komme, så att på någhre år hwarken privilegier heller wisse vnderhåldh ther til waridt hafwa; begäre wij på thett vnderdånligaste, att E. F. N. wille aff synnerlig gunst och nådhe samma privilegier och vnderhåldh academien åter igen gifwa.

Och medhan vthj privilegiis förmäles, att academien skal hafwa eenn cantzeler, som academiæ förnämlighe saker kan vptagha och hoos högha öffwerheten förfordra, begäre wij på thett ödmiukeligeste och vnderdånligeste, att E. F. N. wille för rikzenns och academiæ närwarande tilståndh oss thän medh thett första efther academiæ privilegier gunstelighenn deputere och efterlåtha. Thes förvthan begäre wij sammaledes, att E. F. N. wille nådigest til academien låta komma itt tryk, ther igenom bådhe professores och studenterna vpwäckes til thes större flijtt, och tesslikest E. F. N. medh hela riket må see hwadh exercitia vthi academien åhrliga förhändher hafwas.

Detta ähr ther om wij högheligenn ähre förorsakade E. F. N. på thenna tidh vthi vnderdånigheet att besökia, bidiandes på dett vnderdånigeste och ödmiukeligaste E. F. N. wille oss här vpå nådigest lâtha bekomma itt gunstight swar. Befale här medh E. F. N. vthi Gudz dens aldrehögstes beskydd til lânghwarigh wälfärdh. Datum Nykiöpingh den 19 Decembris Åhr 1611.

E. F. N.
ödmiuke och vnderdånighe tienare
Professores i Ubsala.

(RiksArkivet: Kanslerns och Konsistorii skrifvelser. Ehuru handlingen saknar både ryggskrift och sigill, är den sannolikt original; stilen är densamma, som i böneskriften ofvan n. 29).

34.

Gustaf Adolfs fullmagt för Mag. Jacobus Johannis (Buræus Zebrozynthius) såsom professor logices, Stockholm d. 30 Mars 1612.

Wij Gustaf Adolph medh Gudz nåde Sweriges, Göthes och Wendes vthkorade Konung och Arffurste, Storfurste till Finland, Hertig till Estland och Wässmanneland, göre witterligit, att effter wij förnimme gerna oeh åstunda, att Academien uthi Vpsala medh lärde, dugelige och skickelige män och professoribus må försörgd blifwa, och särdeles att alle artes och facultates ther må läsas och vngdomen förehållas, och aldenstund professores uthi för:de academia hafwe nästholdne Rijkzdagh uthi Nykiöpung oss ödmiukeligen tillkänna gifwit, att hoos them feltes en Professor Logices, underdåneligen begärandes, att wij till samme profession nådigast wille tillåthe, confirmere och stadfäste brefwijsare, hederligh och wällärde M:r Jacobum Johannis, så aldenstund wij wele Logicam, så wäl som alle andre artes uthi för:de academia må läsen blifwa, och wij ther hoos förnimme, att för:de M:r Jacobus Johannis är en lärd och skickelig person, så att academiæ rector och the andre professores honom ther till skickeligh och tienligh achte; så wele wij honom till för:de profession medh dette wårt öpne brefz krafft här medh confirmeret och stadfäst hafwe; doch medh sådane skiäl och förord, att han skal wara förplichtadt att publice läsa och underwijsa ungdomen

Logicam Rami, att göre sin störste flijt, att ungdomen uthan wijde ambagibus kan opå allehanda sätt transferera præcepta ad usum, som en rätt Logices Professor ägnar och bör, efter then ordinantie, som om lectionerne och öfningen uthi academien och scholarna här i rijket giordt är. Hwad hans underhåld anlangar, effter wij opå för:de rijkzdagh uthi Nykiöping nådigast hafwe lofwat, att wij medh wårt elskelige Rijkz Rådz rådh och samtyckie wele låta göra then förordning, att hwar och en professori skal sådane underhåld tilldelt warda, som hwar och en kan behöfwa och rijkzens lägenhet kan medgifwa, så wele wij och när så widt kommer then förordning låte göra, att och bem:te M:r Jacobus skal och så wäl såsom the andre få sitt tillbörliga underhåld och uppehälle. Befale förthenskuld här medh alle studenter och serdeles them, som Logicam höre och läre wele, att the anamme för:de M:r Jacobum för sin præceptore och professore, bewijsandes honom all hörsamheet och lydno uthi alle måtto, ther hwar och en weet sigh effterrätta. Datum Stockholm d. 30 Martij Åhr 1612.

Gustavus Adolphus».

(Afskrift i Konsistorii Arkiv: «Fullmagtsboken 1612 – 1745»; brefvet fins äfven i Riksregistraturet).

35.

Universitetet anhåller hos Gustaf Adolf om återfående af sina forna privilegier (utan dato, men från loppet af 1612).

Then stormäcktigste högborne furste och herre, herr Gustaf Adolf, Sweriges, Giöthes och Wendes arffurste och utwalde konung, storfurste till Finland, hertig till Wesmanneland och Estlandh, wår allernådigste herre och konung önska wij underdånige och troplichtige undersåtare Guds nåde och welsignelse i all andelig och lekamlig måtto.

Stormächtigste högborne furste och herre, aldenstund then stormächtigste och högborne herre och konung, högloflig i åminnelse, konung Carl den IX, E. K. Maj:ts sahlige her fader, af sitt höge konungslige förstånd och betänckiande wäl kunnat förmärckia, at både Guds försambling och thet werldzlige regementet mycket till gagn och nytto

wore, att uti detta höglåflige ryket en academia uprättades och wid macht hölles, hafwer H. K. Maj:tt strax uti sin regemäntz tijd intet högre låtit sig angå och umwårda, än at tetta måtte efterkommet och uti wärcket stält warda, hafwer fördenskull academien här i Upsala med det första uprättat och med nödtorftige privilegier och uppehälle nådeligen bekräfftat. Men all den stund H. K. Maj:tt uti sin höglåfflige kröning för wictige ordsaker skull samma privilegier och underhåldz ordning hafwer igen fordrat, them widare til at förbättra och stadfästa, hwilket lickwäl här till dagz icke hafwer skie kunnat. Och medan wij förnimma, at academien them för utan icke wäl bestå kan, hafwa och i förledne åhr på håldne rijksdag i Nykiöping wäl förnummit Eders K. Maj:ts nådiga wilia och benägenhet till samma academia, äre wij fördenskull förordsakade effter Eders K. Maj:ts nådige tillsägelse underdånligen härom Eders K. Maj:tt att besöka, på det underdånligaste och ödmiukaste bediandes, att Eders K. Maj:tt nådigast wille oss samma privilegier effterlåta, widare stadfästa och förbättra, academien och thes personer till widare styrko och förswar och till nödtorfftigt uppehälle. Wij förhoppoms, att här igenom sker thet Gud är till ähra, Eder K. Maj:tt och wårt k. fädernesland till berömelse och ungdomen här i rijket till mycken nytta och förbättring. Hwad oss tillkommer wilia wij med Gudz hielp wårt kall med all möjelig flit och trohet effterkomma och befalla wij här med Eders K. Maj:tt uti Gudz thens aldra högstes nådiga beskydd, såsom och önske Eder K. Maj:tt et långwarigt, roligt och lyckosamt regemente.

E. K. M:tts
ödmjuke och underdånige tjenare
Professores i Upsala.

(Afskrift från 1700:talet utan angifven källa i Kongl. Bibl:t, Engeströms saml. «Handl. rör. Ups. Domkap. och Academien» in 4:o, sign. B. IX.. 1. 36).

36.

Postulata af Universitetet framställda för Axel Oxenstjerna och troligen affattade om hösten år 1612.

All lyckos och wälferdz önskann af Herranom Christo tilförene, såsom och enn tienstwilligh och ödmiuk tacksäijelse för all godh benägenheet och gunstigh förfordringh.

Generose et magnifice domine Cancellarie, dett wij nu så träghet vestram G. et M. bemödha, äre wij förorsakadhe af academiens besuärligha lägenhett, som nu för handenn är, huilken synes plat wilia förfalla, rijkett och gudz församblingh till en merkeligh afsaknat, så frampt ther till icke warder vthan längre drögzmåll rådh skaffatt. Och kunne wij icke heller till någonn hafua större tilförsicht om förfordringh på denne tijdhenn, än till V. G. et M. Bidie fördenskull på thet flitigaste och ödmiukeligaste att V. G. et M. wille sigh låta denna sakenn wara befaladt, och Gudz församblingh och wårt fäderneslandh till thett bästa förhielpa, at oss denna efterskrefne postulata måtte af H. K. M:tt nådigest warda efterlåtna.

I) Att wij till wår frijheet och jurisdiction måtte blifua genom H. K. M:tz öpna breff privilegeradhe, till thess något fulkomligen aff H. K. M:t kunde blifua ther om ordnat, på thet wij måtte hafua ther oppå wij kunne oss referera, academien och thess personer försuara, tucht och disciplijn widh macht holla.

II) Begiäre wij ödmiukelighenn till att weta, huru medh Rectoratu skall hållidt warda, aldenstund här till hafuer mäst warit rectoratus annuus, och wij icke hafua någon H. K. M:tz vttryckeliga eller skrifteliga befalningh, at här efter skall annorlunda ther medh hållas.

III) Aldenstundh professorum vnderhåld äre så förringade, att the nu lefua i alsomstörsta fattigdom och hafue plat inga andra accidentia, lijdha och mykit meen af tiendefougdar och bekomma sit vth i otijdh, är wår ödmiuke begären at oss må wissa kyrkioherbergh warda förordnadhe till nödtorftigt oppehälle; att wij obehindrade måge göra wårt kall och hafua må, ther wij oss medh klädha och födha.

IV) Är och wår ödmiuke och vnderdånige begären, at H. K. M:tt nådigest wille efterlåta tu hemman vnder Academien, efter flere personer äre änn gårdarna, och the 3 prästegäld som låghe vnder academien äre ther ifrånn komne. Item at wij motte academiæ hemmann behålla aldeles frij.

Detta är thet wij af H. K. M:t i all vnderdånighett begära, förhoppandes att V. G. et M. är oss här vthinnann behielpeligh.

V:æ G. et M:æ
Tienstwillige altijdh
Professores Upsalienses.

(Samtidig afskrift eller concept i RiksArkivet. Academica Upsal:a VI).

37.

Gustaf Adolf återgifver Universitetet tillsvidare sin faders privilegier och utfärdar tillika några bestämmelser om Rektorsembetet, Stockholm d. 29 November 1612.

Wij Gustaf Adolf etc. göre witterligit, att effter wij för den affection wij drage emot bokelige konnster och alle christelige öfninger, ther igenom all dygd och ährligheet främies och widh macht hålles, gärne åstunde och wele förfordre, at alle bokelige konster, såsom och the personer, som dem läre, förfrämie och befordre skole, måtte förfrämiede och befordredhe blifue, såsom wij och intet hällre såge, än at fädernes landsens lägenheet nu så medhgåfue, att wij sådant wårt upsåt efterkomme kunde, så ändogh the privilegier, som höghloflig uti åminnelse wår salige käre herfader Upsala academia medh begåfuet hafuer, uti någre puncter wäl behöfde öfuersees och förbettres, lijkwäl efter wår lägenhet nu så tilsäger, at wij medh andre rijkzens högnödige saker så beladde och förhindrede ähre, at oss sådant wårt upsåt at efterkomma nu ingen tijdh eller tilfälle kan gifues. Derföre på thet at alle bokelige konster och christelige öfninger, som i andre loflige academier brukelige äre, uti Upsala academia i medlertijdh, til thes oss tilfälle ther om kan gifues, at wij förnemde wår salige käre herfaders gifne privilegier efter wårt upsåt öfuersee och förbättre kunne, icke måge förhindres och ödelägges, så hafue wij för godt anseedt, at så wäl studenter som professores uti förnempde Upsala academia uti medlertijdh måge niute alle the frijheter och welkor, som uti högstbe:te wår käre herfaders gifne privilegier förmäles, så framt the hålle sigh christeligen och dygdeligen och inbördes medh sämia utan någon smäleek bruke then rette libertate philosophica, som nu i alle andre loflige Academier sedhwanlig är. Och synnerligen efter wij förnimme, at månge oseder, för-

argelse och oskikkeligheter, therigenom studia och ungdomens christelige öfninger mykit förhindres, therutaf upkomne äre, at Annuus Rectoratus på någre åhr icke hafuer i bruk waridt, derföre wele wij här medh alfuarligen befalet hafue, at professores åhrligen, så nu som tilförende, medh archiebispen, til en wiss dag efter andre evangeliske academiers lofligc sedwane skole utwälia af sitt medhel en rectorem, huilken medh flijt och alfuar skal hålle ungdomen i tucht och aga och flijtigheet i theres studeringer, och ingalunda tilstädie them then store lättfärdigheet, förargelige scismata och tuistheter, olijdelige siälfzwåld och skalkheet, som the nu öfua. Der då någon sigh här emoot förseer, må han honom i consistorio när så behöfues tilltala och efter som saken är til, straffa lathe. Hwar och någor så geenwördig är, at han sine præceptores och theras näpst förachter och wanwörder, wele wij här medh alfuarligen våre stadthollere och befallningzmän befalet hafue, at the äre them emot sådane skalker behielpelige och sådan theres mootwilligheet och skalkheet medh rätt och Swerikes lagh styre och nederkufua. Och på thet wij wår bekostnet icke måghe wände på slijke personer, som oss och rijket kunne meere wara til tunga och skada, än till ähre och gaghns, skal förbeskrefne rector medh ärchiebispen tilsee, at professores, hwar i sin stadh, göre sitt kall tilfyllest och sedhan åhrligen sine discipler uti någre andre lärde mäns närwaru förhöra, hwad the thet åhret lärdt hafue, och när annorlunde skeer, hafua macht them alfuarligen tiltala. Warder och någor så oskickeligen eller försumeligen befunnen, at academien kan derigenom någon skada lijdha, skall rector medh archiebispens och consistorij rådh, efter nogsam förmaning, gifue oss sådant i tijdh tilkänna, at wij ther om må late ransake och sådane personer i andre tienster bruka, om the eliest ther til kunne dugelige finnes. Och på thet at wij som kostnedhen skole utstå, måghe wetta, om then på föreskrefne academia nytteligen warder anwänd, såsom och at icke siälfue ungdomen eller theras föräldrer skole sigh här efter, som här til, beswäre, at the föge eller intet godt läre, wele wij här medh strängeligen befalet hafue, at then som rector academiæ är skal til hwar förste Januarij late förskicke och lefrere oss eller wår rijkz canzeler en underskrifuen och undersigladt längd på allt thet han föregångne åhr utrettat hafuer, huru månge slagz lexor eller böker hwar professor hafuer läsit, huru månge examina, disputationes och declamationes hwar hafuer hållidt, huru månge och hwilke discipulos hwar hafuer haft, och hwilke böker hwar student hafuer giordt redhe före thet åhret. Och efter wij förnimme att een stoor och förargelig owane är komen ibland skoleungdomen, at när the så wäl som andre Gudz helige ordz åhörere uti församlingen uti tystheet och medh granne achtsamheet skole höre

Gudz ord, warde the då af sijne scholemestere och lärefäder twungne til at läse sijne scholeläxor öfuer, och til ewentyrs så snart hedhniske böker som sine christendoms stycker, och ther igenom icke allenast sigh siälfue utan och medh sitt sorl och tasslande hindre och förarge månge andre, derföre på thet at ungdomen icke allenest må då uti församlingen samt medh andre blifue lärd til saligheten, utan och therigenom wänd och öfuadt til achtsamheet, then them framdeles kan koma uti sådana kall som beskedhenheet kräfia, och ther uti medh berömelse tiene anten Gudz församling eller sitt fäderuesland, så wele wij här medh strängeligen befalet hafue, at then som rector academiæ är, hafuer ibland annat ett noga inseende medh alle skolemästere och theres ombetrodde ungdom, at hwar och een i sin stadh efter deras minnes eller ingenij lägenheet, uti skolan när the äre nys komne utur kyrkian, hwad dagh och stund någon predikan är hållen, göre rede och beskeedh, hwadh som hwar af predikanen fattat hafuer, then mindre [som mindre] kan, then mere som mere förmår. Och på thet at een lijkheet må ther utinnan i alle scholor öfuer hele rijket hållen blifue, skal rector academiæ samt medh archiebispen och professoribus efter classernes lägenheet göre ther en nyttigh ordning upå, then the medh alreförste skole prenta latha och til scholorne försenda, at Gudz ord må uti ungdomens hierta rotat warda och medh all wälsignelse rijkeligen bo i wåre församlinger. Alt annadt äre wij nådigst tilfridz, at the sigh efter andre wälbestälte academier lempa och skicka, så myckit wårt fäderneslandz lägenheet kan medhgifue, til thes oss lägligit blifuer något fullkomligere ther om at ordna och laga. För denne deres trogne och flijtige tienst, wele wij them medh nödtorftigt uppehälle försörie, efter som wij medh wårt elskelige rijkz rådh och cammerrådh, ther om i synnerheet beställendes warde. Förbiude för then skuld här medh alle, som för wåre skuld wele och skole göre och lathe, at the icke fördriste sigh at tilfoge antingen professoribus eller studenterne något hinder eller förfång emoot förbe:de wår käre herfaders privilegier uti någon måtto. Der hwar och een weet sigh efterrette. Gifuidt af Stockholm den 29 Novembris, Anno 1612.

Gustavus Adolphus.
(L. S.)

J. Bure.

(Original i Konsistorii Arkiv, förut tryckt af Thyselius Handl. etc. II. s. 24—28).

38.

Rektor och professores beklaga sig hos Axel Oxenstjerna öfver Universitetets ekonomiska betryck, Upsala d. 9 Mars 1613.

Lycko och wälfärdh sampt all andelig och timelig wälsignelse, önske wij E. H. af Gudh den alzmechtigeste nu och altidh tilförende.

Wälborne högbetrodde her Cantzeler wij gifwe E. H. och magnificentz ödmiukeligen tilkenna, att igenom E. M. förfordring är på näst holdne rijkzdag i Stocholm ändelig dertil kommit, att H. K. M:t medh sitt öpne bref nådigest haffwer efterlåtitt oss de priwilegier, medh huilka högloflig i åminnelse konung Carl, H. K. M:tz salighe herfader, academien medh hadhe begåfwatt, så som och gunsteligen tilsagt sig wilia wår inkomst och löön förbättra och noghott wist der om förordna. För huilken benegenheet wij H. K. M. i all underdånigheet betacke, såsom och E. H. på thett ödmiukeligeste, för sijn hielp och godhe förfoordring. Och effter dett i H. K. M:tz fråwaro icke haffwer kunnett förordnes noghott wist om wår löön, och wij ännu som tilförende tiene på owisso, derföre är wår ödmiuke och ganske flitighe begären, att E. H. wille ännu yterligare ware oss häruthinnan behielpelig, att wij så wäll som och skolemestaren här i staden kunde bekomma en wiss ordning om wår löön och wissa kyrkioherberger, på thett att huar och en af oss må weeta, huadh han årlighen hafuer för sitt arbete till att förwänta. Bidie och på det ödmiukeligeste, att och wår löön på detta åhret motte warda förbättret. Ty en stoor part af oss lefwa i stoor armodh och haffwa så ringa inkomst, att the förtära theres patrimonia och komma årligen diupare i skuld, och kan icke skee, att academien eller skolen på detta settet kan här blifwa beståndande. M. Jacobus, som är igenom H. K. M:tz bref kommen till professionem logicam, haffwer i detta åhret giordt sijn besta flijt, och ther på giort stoor förtärning, och är thes föruthan blot .och gäld skyllig hemkommen ifrå Tyslandh, är doch liguel nu aldeles förgätin worden. Den spannemål oss är beskedd bekomme wij, när winteren och föret är framfarit, och när ingen begärer spannemåll til kiöps, huilket är liguell det endaste wij här haffwa att lijta uppå, så att wij icke kunne komma till att betala wår skuld medh honom, mykit mindre päningar derföre bekomma, the doch dagligha uthi hushollet till åtskilliga perseler behöfwes. De sockner och

kyrkietiender här till wore af högloflig i åminnelse saligh Konungh Carl förordnade, äre alle här ifrå, och wij måste tagha sådant, som fugdar och befalningsmän oss unna wilia och thett andra lefwa (!) och förachta, och haffwa än tå icke ännu på detta året bekommit, dett oss effter H. K. M:tz wilia beskedt är. Summa: wij, wårt ämbete och literarum studia komma här igenom i sådan föracht, att wij icke nogsampt klagha kunna. Huarföre wij högheligen äre förorsakadhe E. H. såsom en patronum och bonarum literarum promotorem att besökia och bidia, att E. H. wille wara oss hoos H. K. M:t behielpelig, att wår leghenhet kunde och i detta stycket warda förbättret, på thett wij obehindrede och uthan suckan kunde göra wårt kall och embete; wij wele sådana E. H. förfordring och hielp gärna medh all tacksamheet förskylla. Här medh E. H. sampt E. H. umvårdnader Gudh then alrahögste befallandes. Datum Upsaliæ A. 1613. 9 Martij.

E. H.
ödmiuka tienare
Rector och Professores
i Upsala.

in tergo: Ädle och Wälborne Herre H. Axel Oxenstierne Swärighes Rijkes Cantzeler Frijherre till Fijholm etc. Wår Nådighe Herre och gunstighe förfordrare thetta breff ödhmiukelighen tilhanda.

(Original i RiksArkivet «Academica Upsal:a VI. Bref t. J. Skytte o. Ax. Oxenstjerna»).

39.

Professor Johannes Raumannus till Rikskansleren Axel Oxenstjerna, Upsala d. 15 Mars 1613.

Edhle wälborne her Cantzeler, jagh haffwer endeles förnummit, att iagh ähr angiffwin hoos Eders Herlighett lijka såsom iagh hade tillstadt studenter leffwa wthi sielffzwåld och olideligh skalkheet bedriffwa: så tager iagh Gudh till witne, att iagh mett all tilbörligh allwar och stränghett haffwer them hollit i agha, när såm om sådane saker migh kunnigt haffwer warit, thesligest wthi mijne lexor och disputeringar ingen tingh försumat, förty iagh haffuer lychtatt alreda quatuor Evangelistas, Græcum Textum exponerat, och twå resår publice disputerat de Electione et Re-

probatione cum cognatis materijs: De Persona Christi, Communicatione jdiomatum et de[s]censu Christi ad jnferos. Och thett iagh professores propter negligentiam et intermissas disputationes mett sådan allwar straffat haffwer, thett haffwer iagh giordt effter mijnn fulmachtz breffz lydelse. Och förskickar Eders Herlighett mett Doctore Messenio register, hwadh the på thesse tw åhr läsit haffwa, på thett Eders Herlighett må förnimma, hwilckenn wåra flitigare warit haffwer. Hwadh Annuum Rectoratum tillkommer, är iagh aldeles tillfridz thär medh. Därföre hwar sådane delatores och calumniatores här effter framkommandes warder, då beder iagh Eders Herlighett, att J icke wele stella troo till theres angiffwande, vthan warder thär till behielpelige, att Doctor Messenius må bliffwa huius anni Rector, all thenn stund han är proximus a me inter professores, och mäste parten wthaff studenterna alreda öffwer Rudbecchii Rectoratum mykit bulra, och åhr befruchtandes, att trättan lychtas mett wproor, därföre är rådeligare sådant i tijdh förekomma, hwilcket effter annadt sett beswerligen skeer. Befallandes här mett etc. Aff Upsala thenn 15 Martij Anno 1613 etc.

Eders Herlighets
altijd tienstwilligh
Johannes Raumannus.

(Original i RiksArkivet. Oxenstjernas brefvexling).

40.

Ärkebiskop Petrus Kenicius till Rikskansleren Axel Oxenstjerna om oenigheten mellan Rudbeckius och Messenius, Upsala d. 18 Mars 1613.

Generose et magnifice domine Cancellarie, domine et fautor observanter colende, T. M:æ kann icke wara okunnogt om then långlige oenighet, som hafuer warit nu i några åhr emillann professores här vthi Vpsala academia, och ändoch jagh för min perssonn hafuer giordt min högsta flijt, att enigheet them emillan kunne blifua oprättat, hafuer och några reser förlijkt them, men så är sådant inthet blifuit ståndachtigt, vthan then ena oroligheten hafuer yppat sigh efter then andra, huar vthaf academien lijdher itt stort meen. Så på thet altingh kunne komma i lagh, hafua domini professores i förlidne rijkzdagh hoss Kong. Ma:tt., wår N. Herre och Konungh, genom Tuæ Magn:æ gunstige förfordringh

förwerffuat sigh confirmation på the privilegier, medh huilka saligh och höglofligh i åminnelse Konungh Carll Vpsala academia hafuer donerat och begåfuat, och iblandh annat förmäler H. K. M:tz confirmations breff, att rectoratus efter thenna dagen skall blifua annuus, såsom vthi andra höglofliga academier är brukligbit. Och på thett H. K. M:tz nådige befalningh kunne ställas i wercket, kalladhe jagh strax effter Juladagarne några reser dominos professores tilsamman in consistorium, och effter flitigt betenckiande föllo rösterne såledhes, att M. Johannes Rudbeckius fick fem röster, M. Johannes Lenæus 2 och D. Johannes Messenius ena röst. Och effter thet the wore oenighe om whalet, gick jagh sampt medh Ministerio här i stadhenn några gånger them emillann och wille göre them enighe, men thett kunne inthet skee, ty huar wille blifua widh sitt whall. J medlertijdh renuncierade dominus D. Raumannus rectoratum publica intimatione och sende insignia rectoratus först till migh, och efter jag icke wille them annamma, vthen begärdhe på thett wenligaste, att han skulle solenniter in publica renunciatione novi rectoris antwarda them ifrånn sigh, efter som sedwanlighit plägar wara, sände han them medh sin famulo till M. Johannem Rudbeckium. Så aldenstund att academien icke kunne wara föruthan magistratu scholastico, icke heller kundhe the förena sigh om whalet, gaf iagh mit rådh och samptyckie ther till, att M. Johannes Rudbeckius som mäst rösterna hadhe fått, och äldst war i academiæ tienst af the professoribus, som nu kunne wänta at komma till then honorem, skulle blifua solenniter introducerat. Och effter dominus Doctor Raumannus icke wille insättia honom, huilken doch bordc thett göre, aldenstundh han tilförne hafwer warit rector, nödgadhes wij nämpna en prorectorem, M. Johannem Lenæum, som thett göre skulle. Bleff så intimerat, at renunciatio novi rectoris skulle skee then 11 Martij. När thetta skedde, bleff tillijka en annan intimation anslaghen, att ingen skulle rätta sigh effther then skrift, som prorector vnder academiæ sigillo, haffuer anslaghit, vthan att D. Messenius skulle bliffua introducerat pro rectore näst efterföliende Måndagh, som war then 15 Martij. När tå then 11 Martij kom, gingo pedellerna omkringh dagen tilförne, efter som sedwanlighit hafuer warit, och kalladhe ståthållarenn, migh, professores och borgmestarenar, sampt några förnemlige aff borgerskapett till samma introduction, och bleff så M. Johannes Rudbeckius sollenniter insatt pro rectore in auditorio publico medh sådana ceremonier, som bruklige äre vthi academier. Men dominus D. Raumannus och D. Messenius wore inthett tilstädhes, eij heller Messenij discipuli, effter thett war them af honom förbudhit, några fåå vndantagne. Söndaghen näst ther efter, som war Dominica Lætare*, slogh

* Den 14 Mars.

novus rector an och kalladhe alla studiosos daghen ther efter vthi auditorium och wille sampt medh andra professoribus förordna them i classer och förmana them till flitigheet i sina studier, och kommo tilstädes widh pass 60. Några tijmer för änn thett skedde, sände dominus D. Raumannus och D. Messenius tre vthaf H. K. M:tz stipendiater och frågadhe migh, om iagh hadhe kallat them tilhopa, huilket om så wore, skulle stipendiaterna och flere theres discipler komma tilstädhes, men ingalunda efter M. Johannis kallelse, sub privatione stipendiorum, och berättadhe ther hoss, att the inthet wille förneka them höra the andra professorum lexer, om them så syntes, allenast någon lydno och hörsamhett, när the blifua kalladhe aff rectore, skulle the honom inthet bewijsa, huilket jagh stodh emot så mykit jagh kunnde och förmante them til lydno och hörsamheet emot ordinarium magistratum academicum, så frampt the icke wille finnas seditiosi cives in republica scholastica. När tå rector samma dagh, nemlighenn then 15 Martij, kom tilstädhes medh sina collegis in auditorio, effter som tillförne berättat ähr, och war mitt vthi sitt taall, thett han på embetzens wägna war plichtigh till att göre, kom D. Messenius medh sina discipler i dörenn och begynthe till att skälla honom (:efter som the migh berättadhe:) för asino, bestia, slingel och många andra försmädeliga ordh, spottadhe och skrijadhe i wädrett, sammalunda giorde och hans discipler, som medh honom wore, och gingo i dören och knäfte medh fingren åt honom och gingo ther medh sin kooss. Sedhann slogz an then ena försmädelige pasquillen öfwer then andra. M. Johannis Lenæi glassfenster på kyrkiogården widh domtrapperne äre tuenne reser sönderslagne, och berättes för migh, ändoch iagh sielf icke hafuer thett sedt, att några aff Messenij discipler skulle gå oppenbarlighen medh wärior kringh om stadhen och frijt säija, att the aldrigh någon tijdh skulle lydha novum rectorem, vthan allenast achta sin præceptorem. Huadh som stipendiaterna tilkommer, så will D. Messenius mäst hafua medh them beställa, oansedt att dominus D. Raumannus och jagh hafua H. K. M:tz (saligh och högloflighi åminnelse) commission at hafua medh them inseendhe. Huadh exercitia D. Messenius hafuer haft privatim medh them vthi sitt egitt hwss, är migh owitterlighit, men thet weet iagh, och thet skall D. Messenius icke sielf neka, at vthi the förlidne 4 åhr, som iagh hafuer warit widh thenna tienstena, hafuer D. Messenius aldrigh publice disputerat och aldrigh declamerat, icke heller haft någon af stipendiaterna publice til att sådant göre, eller och hållit någon publicum examen medh them, så wij hafua kunnat hördt, huadh frucht han gör medh them, vthan allenast, som sagdt är, handlar han medh them privatim i sitt hwss. Men the andra professores, och i sönnerheet dominus D. Raumannus och M. Jo-

hannes Rudbeckius hafua hållidt bådhe publicas disputationes och examina, och the andra professores, huar effter sin gåffua, haffue giordt sin flijt vthi sitt kall och embethe, doch klagha the ther öffuer, att the få inga auditores, och ingen disciplin få the hålla, aldenstundh the ther vthi förhindras. Och hafuer jagh medh mina ägna ögon sedt vthi förlidne åhr, när examen publicum stodh i mina och professorum närwaro, war siellan tilstädes öfuer 30 personer, oansedt att en stor frequentia war här i staden, och then ena gick om then andra på gatune. Så aldenstundh att thenna oenigheten är odrägeligh länger till at lijdha, och genom sådana trätor warder Gudh högelighen förtörnat, och många ther igenom förargadhe, och til befruchtandes är, att academien här igenom icke allenast blifuer förderffuat och ödelagt, vthan och at then ena dräper then andra och kan skee, at godhe åhrlige mäns barnn komma på olycka och blifua förderfuadhe, och wij, som här stadde äre, hafua stor sorgh ther öfuer, at höglärde männ, som vngdomen optuckta, skola sådant ynkelighit lefuerne föra sigh emillan, derföre är jagh så ganska kiärligen begärandes, att T:a M:a medh T:æ M:æ medbrödher, the ädle och wälborne herrar rijkzens rådh, will för Gudz och wårt käre fäderneslandz wälferd skull taga saken vthi itt nödtorftigt betenckiande och hoss K. M:tt, wår N. herre och konungh, så begå saken, att then, som mäste orsaken fins til thenna oenigheeten, måtte blifua transfererat här ifrån till någon annor tienst, ther han uthan tuifuel wårt käre fäderneslandh mere kan tiena til godho. Och i sönnnerheet begärer jagh, att T:a Magn:a så wille beställa, at ingen må warda intagen i stipendium eller och utsatt, uthan thet skeer in consistorio academico, in præsentia Archiepiscopi, Rectoris et Professorum, effter som saligh och högloffligh i åminnelse konungh Carlz ordningh förmäler, som H. K. M:tt nådigest lät göre på communitetet här i Vpsala, och att stipendiaterna huart fierdingz åhr måge blifua examinerade publice in auditorio in præsentia archiepiscopi et professorum vthi the öfningar, som the hafua för händer, huar efter sin progressum. Ty huar en eller tuå af professoribus skall hafua med them beställa och sättia in och vth huem them täckes, så kunne the föra bådhe them, som nu äre in stipendio, och them, som framdeles kunne förmodha sigh at komma ther till, till ohörsamhet och olydno emot the andra, häldst medhan the så oenighe äre sigh emillann. Thetta hafuer jagh nödgas gifua T. M. tilkenna, icke för den orsak skull, att jagh någon will beklaga eller förolämpa, thet Gudh skall witna, vthan för den omsorgh skull, som migh på embetzens wägna bör hafua om academien och vngdomsens information, och är vthi then ödmiuke tilförsicht, såsom och ganska kiärlighenn begärer, att T. M. för then affection och benägenheet som hon haffuer till bok-

liga konster, låter thenna saken wara sigh på thett troligaste befalat, och förhielpa oss tilbaka igen itt önskande swar. T:m M:m cum nobilissima consorte et universa familia protectioni et tutelæ omnipotentis Dei, ex animo et sincere commendo. Ubsalia die 18 Martij Anno etc. 1613.

T:æ M:æ

observantissimus
Petrus Kenicius
Ubsaliensis.

(Orig. i RiksArkivet, Oxenstjernas brefvexling).

41.

Stockholms bokbindare och bokhandlare beklaga sig hos Axel Oxenstjerna, att ärkebiskopen förhindrar deras handel i Upsala, Stockholm d. 23 Mars 1613.

Gudz nådhe och welsignelse edhers herligheett aff
Herranom Jesu Christo nu och altidh önskandes.

Edle welbördige herre, gunstige H. Canzeler, wij fattige män bookbindere och bookförere här i Stockholm giffue E. H:tt klageligen vppå thett ödmiukeligaste tilkenna, huru thenn ehrwyrdige hern, mester Pär Kennitius, erchebiscop i Upsala, haffuer oss oförettat, i thett han wåra gatubodar vthi distingz marchnan i Upsala haffuer tilsluta lattitt och oss medh otilbörligh skellordh öfwerfallit, men orsakenn till thetta är, att han haffuer latitt här i Stockholm tryckia een skolebook nemligen Compendium Haffenrefferi, dogh icke hans egett arbete, vthan een fremmande. När samma book war ferdigh, tilbödh han oss henne tilkiöps, stykett för 2 mark obundna, och kostar honom icke meer än 5 öre stycket; therföre wille wij inga köpa af honom, vthan toge oss före till att låta tryckia henne, efter han haffuer fallit i wårt kall och tagitt oss wår födhe ifrå, icke heller är booken tryckt medh priuilegier, och giorde wij therföre, att fattige diecknar motte henne bekomma för een billigh penningh, efter thett att erchebispen will twinga them att köpa af honom efter then dyra werderingh. Huarföre äre wij fattige män ödmiukeligen af E. H:t bediande, thett E. H:t wille wara oss behielpeligh, att erchebispen motte bliffua citerat hitt för wår nådige konungh och richsens rådh att stå oss till rätta för thett öfverwåld, som han oss fattige män tilfogatt haff-

uer, thetta äre wij samptlichen till E. H:tt bönfallandess, efter wij moste månge skattningar och vtlagor vtgiffua, att wij åter kunne obehindradtt för erchiebiscopen bruka wår neringh.

Lön förweutandes af Gudh alzmektigh, och wij samptlichen efter wår förmågo wille hoss E. H:tt med all tacksamheett på thett ödmiukeligaste att förskylla. Här medh E. H:tt Gudhi then alzmektigeste befallandes till siell och lijff och all welfärdh. Schriffuit i Stockholm den 23 martij Anno 1613.

E. Herligheett altidh tienstwillige så lannge wij lefwe
wij Bookbinder alle samptligh.

(Troligen original; i Riksarkivet: Collectanea de Scriptoribus Svecicis Tom V s. 552).

42.

Gustaf Adolfs stränga varningsbref till Upsala Universitet med anledning af de oordningar, som framkallats genom oenigheten mellan Rudbeckius och Messenius, Stochholm d. 31 Mars 1613.

Wij Gustaf Adolph etc. giöre witterligen, att ändoch wij för den benägenheet, wij till booklige konsters befordringh drage, opå dedh att uthi wår academia i Upsala måtte både medh lhäro och exercitijs skickeligen tillgåå, såsom och all oordning missämmio och förargelse, så wäll emellan sielffue professores, såsom deres discipler, förtages, affskaffes och utrothes, hafue genom wårtt konunglige mandat effterlathet, att där vthi academien, så wäll som alle annorstädes, må wara Annuus Rectoratus, så att de må hafue ett frijtt wahl, sigh åhrligen een ny Rectorem af deres medell wällie och khore, likwäll förnimme wij, att sådanne wår godhe meening och gunstige effterlathelse ähr fast annorlunda optagen och wänd till ondo, så att dedh, som wij hade ärnat till godh ordning, ähr af een partt wrängt till oordning och theres inbördes oenigheet, så att de sigh om rectoris wahl icke förlijke eller förene kunne, och därför ähr bleffne partijske och huar annan inbördes förhaata, utskämme och försmäde, därigenom sådanne förargellse skeer, att [wij], huar wij sielffwe icke hade förfaritt och wiste, huadh gagn och nytto som booklige konster medh sigh hade, fögho orsaak hadhe os om samme academia någott beflijte, eller däm, som där brukade bliffue och icke

meere och bättre achte, huadh deras kall och embette kräfuer, än sin eigen ähregirigheet, priwatz haat och afwundh, medh någon synnerlig gunst och nåde bewågen wara.

Doch opå dedh, att icke skammen må tagha öfwerhanden, och wij då eengångh måge medh sådanne lättfärdige saaker bliffwe förskonte, och sådanne deres haat och buller een ände tagha, wele wij medh dette wårtt öpne konungzlige mandat strängeligen och alfwarligen haffue befhalett, först att effter professores som bemält ähr, sigh om rectoris wahl icke hafue förlijke kunnet, opå dedh att ingendere partten må hafue sigh till att besuäre, ähr wår willie och befallningh, att de nu skole per suffragia uttwällie sigh een Prorectorem som academien förestå kan, huilcken altt dedh skall haffua machtt att giöra och lathe, både medh stipendiarijs och annedt, såsom een rector uthi academien giöre bör, och huarken den Rector som sijdst waldes, eller den som tillförende warit haffuer, skole sigh där medh befatte, till dess oss blifuer läghligit därheden förskicka några wåre godhe män, som om alle saaker randsake, och altt uthi gått skick och lagh ordinere och laghe kunne.

Dässlijkes wele wij och här medh strängeligen och alfuarligen haffua förbuditt så wäll Professoribus som studenter, att de här effter icke skole fördrijste sigh huar annan inbördes att försmäde och utskämme, huarken medh hädiske ordh, smädeskriffter och förtaal, eller huar annan medh ordh eller gerninger någorlunda förtreett eller oförrätt, publice eller privatim, sielff eller genom een annen, i någon måtto tillfoghe, såsom och, att inge studenter, de ware sigh ehoo de hälst wara kunne, skole fördrijste sigh att draga wärior eller bössor, antten kortte eller långe, eller någon mootwillighet bedrijfue medh dryckenskap, suärmerij, pärlemänte, agerende, fänsters utslående, eller något annet, som een erligh student, den sine studie achte bör, icke wäll ahnståår, uthan alle de, som där medh bliffua beslaghne, dem skall prorector effter laghen och statuta academica straffe, så frampt både han och de wår konungzlige onåde undwijke wele. Finnes och någon antingen af professoribus eller studiosis, som emoott dette wårtt konungzlige mandat handla dierfues eller icke wille sigh medh prorectoris skälige decision och ordination nöija lathe, den wele wij, om dedh för oss klageett och honom öfuertygett warder, så lathe straffe, att andre skole she där aff sinn fhare, och wij framdeles medh sådanne saaker må bliffue omolesterede. Där huar och een weet sigh effter rätta. Giffwit på wårt Konungzlige Slott Stockholm den 31 Martij Åhr 1613.

Gustavus Adolphus.

(L. S.)

(Original i Konsistorii Arkiv).

43.

Professor Johannes Raumannus till Rikskansleren Axel Oxenstjerna, Upsala d. 4 Maj 1613.

Edle och wälborne her Cantzeler, näst een tienstwilligh tackseijelse för godh tractation migh skedde på Steninge och godh benegenhett både der och eliest tilförende, derföre iagh Eders Härlighett på det tienstligeste och fliteligaste betackar och i hwadh måtto iagh mett tilbörligh tienst och tacksamhett förtiena kan, wil iagh leggia al winning om, så är een tienstwenligh och ödmiuck böön och begäran, till Eders Härlighett, att j wele förläna E. H. zedel på min gårdh Ångestadh, som ligger vti Vaxsale häredh widh Vaxsale kyrkie, att iagh måtte hafwa frijheett der opå för wisse och owisse pertzeler, vthlager, gestningh och skiutzferd, aldenstundh fougder och ländzmen sådane frijheet på sitt hemman hafwa; så kunde detta wara cronan til ringa skada och til stor berömelsse, dèr iagh som är solus, unicus et primus Doctor Theologiæ inter limites regni Suetici natus post reformatam religionem, och migh, min fattige hustru och små barn efter min dödeligh afgångh til någon hielp. Syntes och E. H. rådeligit wara att tala H. K. M:t min allernådigste herre till, wore det mig mykit gagneligit ocb kärkommit, jagh ställer til H. K. M:ttz nådige behagh och benägenhett, såssom H. K. M:tt i frijheets lengd determinera wil, ju lengre den blifwandes warder ju större och flitigare tacksamhett och ähro wil iagh H. K. M:tt ödmiukeligen och vnderdånligen bewijsa så lenge iagh lefwer. Och befaller här mett etc. Af Vpsala den 4 Maji Anno 1613.

Eders Härlighett altijdh
til tienst och wilie
Johannes Raumannus.

(Original i RiksArkivet, Oxenstjernas brefvexling).

44.

Gustaf Adolfs privilegiebref för Eskil Mattsson såsom Upsala Universitets boktryckare, Stockholm d. 29 Maj 1613.

Fulmacht för en benempdh Eskill Mattsson att holle trycket widh mackt vthj Vpsale och prennta och tryckie sådhant, som vngdhomen kan hafua nytto och gangh vtaff, och af capitelet gilledtt och effterlåtidh wardher. Datum Stocholm dhen 29 Maij Åhr 1613.

Wij Gustaf Adolph etc. göre wetterligitt, att effter wij af synnerligh benegenheet, som wij haffue till alle bokelige konster och vngdhomens christelige vptuchtan, såsom och the personer, som där medh rättelige vmgåås, haffue nådigest vndt och efflerlåtidt till Vpsala Academia icke allenest wårtt och cronones Prennt, som fremlidhne Andreas Gutterwitz hafuer tilförendhe bruket, vthen och låtidt för redhe peninger löösse denn andhre delen af förnempte Gutterwittz erfwinger, som dhem medh arfzrett war tillfallen, att hon sampt medh dhenn förre må nu strax föres till Vpsala. Derföre, på dett att dhenne brefuijsere Eskill Mattsson, som nu prenteren ähr, så och dhänn framdeles wardhe skall, må kunna dett wäll föreståå, såsom och på thet att dhen store oordningh må här effter affskaffes, som här till i så motto waritt hafuer, att så wäll skoleböcker som andhre ähre mästedeles vtrijkes så tryckte, att ther fögo ähr ähre medh, hafue wij nådigest effterlåtidt, som wij och nu medh dette wårtt konungslige breff nådigest vnne och effterlåthe föreskrefne academies prentere, så wäll the som framdheles blifue som förnempte brefuisere, denne priuilegia och frijheet, att jngen huarken prentere eller bokförare anthen jnrijkes eller vtrijkes skall här effter haffue makt nogon skolebok eller annett, som vthj Vpsala serdeles till academiernes och skolernes vngdhom här i rijkeet trykte blifwe, antingen effter tryckie eller tryckie låthe och dhem här jnrijkes förythre, vthen Vpsale academies prentere allene. Then inrijkes präntere, som här emott gör, skall ware förfallen vndher — — dalers bott, [om han] annorstädes anthen jnrijkes eller vtrijkes låther tryckie, ehoo han ähr: skall och arbetett ware alt förfallett Vpsale präntare eller honom, som bekostnedhen vthe stäår, tillhondhe, ehuru månge exemplaria dhå kunne präntadhe warde. Doch wele wij här medh icke hafue dhem sin frijheet förtaget, som någre sådhane böcker Swerigis almenne vngdhom

til nytto förbettre eller af nye giöre, doch skall alt sådhant först af Vpsala consistorio gilledt wardhe.

Wij hafue och i lijke motte vthij dette wårtt konnungslige breffz krafft tagitt förnempte Vpsale präntere, hans wårdnet, hus och husfålk vthj wårt konnungslige hägn och förswar till lagh och rätte för all öfuerwåldh. Jcke skall heller någon hafue mackt honom något arbete opå trengie, medh mindhre han honom för huart ark skieligen betaler. Förbiudhe för thän skuldh alle, som för wåre skuldh wele och skole, giöre och låthe, ehuadh nampn the hälst hafue kunne, att till foghe honom heller hans wårdnet något emot lagh och rätte widh hämbdh, som Sweriges lagh förmäler.

Deslikest hafue wij och nådigest vndt och efflerlåtidt Vpsale präntare all dhen frijheet, som wij alle andhre Academies personer nådigest vndt haffue, att han skall frij och förskonet ware för alle vtlagor, så well stadhsens tunga, wårdh och gästningh som alt annedt. Doch skall han icke hafue öpen gathubodh och sinne exemplaria således vtmångla, vthan låthe bokförere niuthe sitt wilkor. Där wåre befalningzmän, borgmestere och rådh hafuer sigh effter rätte, och effter denne brefuijsere Eskill icke ähr så förmögen att han förnempte prent kan oppeholla, hafue wij nådigest oss till en behageligh tidh vndt honom till åhrligit oppehelle femtije tunnor spannemål, huilken han vtaff fougthen vthj Vlleråker anamme och opbäre skall. Där wår befalningzmen därsammestädes ähr heller warde skall, weet sigh effter rätte, jcke görendes honom här emott något hindher eller förfångh i någon motto. Aff Stocholm dhen 29 ut supra.

(Riksregistraturet 1613 sid 754).

45.

Prorektor (Lenæus) och Professores till Rikskanslern Axel Oxenstierna om Messenii framfart, Upsala d. 12 Juni 1613.

Lycka oc wälferds önskan med Gud alzmechtigh tillförene.

Generose et magnifice D. Cancellarie. E. Magnificentz är väl nogsamt vitterligit om den tuist oc träta, som sig hafuer der Gud bäter yppat här i academien, om huilken wy senast nödgades gifva E. H. såsom oc H. K. M. tillkenna. Och oansedt H. K. M. med sitt opne mandat nådigst kom oss tillhielp, att tucht oc ärlighet motte här nogorlunda wid macht hollas, tilltess H. K. M. lägeligit vore att förskicke gode men hit att förhöra saken och göra där en ända med, äre wij doch lickwäl förorsakade E. H. ännu yterligare der om att bemöda, bidiandes E. H. wille för academiens, församblingenes oc fäderneslandsens besta där till förhielpa, att samma ärende motte med dät snaraste ransakat oc ändat varda. Och aldenstund nu i Stochholm itt lofligit möte beramat är, der de förnemste af clerkerijd äro förwäntende, är vår ödmiuke oc flytige begäran, E. H. ville där till förhielpa, att samma ärende i deras närvaro motte förhöras oc dömas, efter academiæ priwilegiers lydelse i dessa ord: fins oc något fel hos academien eller dess personer, då skall af the andra samtlige biskopar oc clerkerijd in generali cleri conventu skärskodas oc ransakas, närvarande nogra å konungens vegna, som för är sagt. Oc kunna vij detta icke låta tillbaka blifva, aldenstund vij see, att tuist oc orolighet ingen ända hafver, oc H. K. M. strenga mandat oc befalning icke myckyt varder ansedt. Messenius med sina disciplar vele ingen lydna bevysa prorectori eller consistorio oc suara med spotzsk ord, när de varda citerade; när tem nogot straff varder pålagt, gå the thär inted under; i medlertyd öfva all tredskheet emot sina præceptores oc koma myckyt ondt tilväga. Messenius sielf, när vij den 9 Junij vore i consistorio tilhopa till att förhöra nogra studente saker, begynte försuara några af sina och suarade nogot tredskeligen först Erkiebiskopen, sedan Rudbeckio, begynte så med skällord emot honom och föllo them emellan mong hård ord, till tess trätan så högt vexte, att Messenius mante honom uth med värja och sende hem efter värjan. Hans hustru lop ut på enget, där hans disciplar voro församblade och bodade them up, oc huar löper

efter syn bössa oc veria, sombliga bort oc köpa krut oc församblas up till hans hus. När vij beskicka honom, suarar han, att han achtar icke erkiebiskopen eller prorectorem eller nogon af the andra, utan han är en Professor hyt satt af konungen. Af detta oc annat sådant är väl till att merkia, att academien icke kan blijfva vid macht, med mindre än hon ifrå sådana orolige hufvud varder förlossat, och är betenkiande verdt, om enom sådana må nogon ungdom i hender betrodd varda antingen här eller annorstedes i riket, af huilkom the sålunda varda förderfvade, riket i framtiden till en dråpelig skada. Bidie fördenskull ödmiukeligen E. H. ville härutinnan göra det riket, Guds försambling oc academien synes nyttigt vara, oc det som denna saken kan till en god enda föra, på dät sådan förargelse må förtagen varda, oc exercitia academica härefter med onyttiga trätor icke vidare må förhindras. Befale härmed E. H. i Guds dens alrahögstes beskerm med all omvårdnat till longvarig välferd. Af Upsala den 12 Junij anno 1613.

E. H. Tienstvillige Prorector oc Professores
i Upsala.

(Concept af Lenæi hand i Ups. Univ. Bibl «Handl. om Ups. Univ:t I.» in folio).

46.

Ärkebiskop Petrus Kenicius till Axel Oxenstjerna om Messenii framfart, Upsala d. 14 Juni 1613.

Magnifice domine Cancellarie, fautor observanter colende. Jagh nödgas nu åter på nytt bemödha T. M. medh min skrifuelse, om academiæ olägenheet, som nu nylighen sigh hafuer tildraghit, och ganska kiärlighen begärer, att T. M. här medh icke wille förtröttas, uthan än nu yterligare förnimma, huruledhes oenigheten tilwexer, och ther hoss gunsteligen förhielpa, att saken kunne komma til förhöör. Then 9 Junii kalladhe dominus prorector alle professores tilstädes vthi consistorij hwss, och begäradhe, att the wille förhöra några saker, som hadhe sigh tildraghit emillan D. Messenij discipler och the andre, som icke äre hans discipuli. När wij tå alle kommo tilstädes, för uthan dominus D. Raumannus, som vrsakade sigh icke tå kunna komma, woro D. Messenii studenter, som citerade woro, inthet tilstädes. När Messenius ther om blef tilfråghat, och i sönnerheet om 2 gossar af hans discipler, som hafua nyligen slaghit en diekne i scholan 2 blodsåår, thet ena i huf-

vudet, och thet andra i armen, swarade han, at the inthet äre plichtige att komma tilstädes, ty the äre inthet deponerade, vthan äre allenast vnder hans disciplin, och han will straffa them sielf. Ther på blef swaratt, att the antingen måtte wara vnder academiæ lydno, eller och scholstufvu aga, ty han war ingen magistratus, som hade sådan iurisdiction eller kunne tagha them ifrån straffet. Ther oppå Messenius swarade, att han achtar migh eller consistorium plat inthet, och brast så vth på M. Johannem Rudbeckium medh sådana ohöfuelige och styggeligha skälordh, så att oss alla förundradhe, och när hann medh otuchtiga ordh och åthäfuor icke mera kunne göra, gick han i dören och ropadhe til sin drengh, att han strax skulle löpa hem efter sin wäria, huilket drengen och så giorde, och mante M. Johannem Rudbeckium vth mot sigh på platzen. Och ändoch att M. Johannes swarade honom illa igen, och mera än som tienlighit war, lijkwäll nekadhe han sigh wilia gå vth medh honom, efter han är en prästman. Stodh så för bordet M. Johannis broder, benempd Jacobus Rudbeckius, huilken nijlighen är kommen ex Germania, och klagade på en aff D. Messenij discipler, at han hade giordt honom oförrät; förbemälte Jacobus stiger så vth till dören, ther D. Messenius stodh och kallade efter sin wäria, och räkte honom handena ther på, at han wille gå vth medh honom på platzen i sin broders M. Johannis stadh, och wåga itt slagh medh honom, thett Jacobo inthet hade bordt göra. J medlertijdh kom D. Messenij hustru sampt tienarenn medh wäriann, men aldenstundh, att wij alle blefuo sittiande widh bordet vthi consistorij hwss vthi wår rum, och ingen swaradhe honom något, vthan allenast M. Johannes Rudbeckius, huilken och saat stilla, folgde han sin hustru af kyrkiogårdenn. Och så lop hans hustru vth til Kongzengen, ther alla D. Messenij discipler woro, som hadhe folgt en sin medbroder sampt thet inländske krigzfolket til bååtz, och ropade them alla, nemlighen Messenij disciplar til hielp, som war en ganska stor hoop. Huilke alle medh stor hastigheet begåfuo sigh hem och til sina wärior, somlige till gatuboderna att kiöpa kruut. Men när the sågho, at ingen fara war på ferde, förskingrades the, huar til sitt; doch hafua the oppenbart sagdt the ordenn, att the wilie wågha lifuet för honom. J medler tijdh att thesse kommo tilstädes, sende jagh ministrum publicum academiæ till D. Messenium, att han ännu wille komma till consistorium och samptlighenn medh oss förhöra, huad hans discipuli hafua bedrifuit, men så swarade han honom illa och gaf consistorium, migh och the andra så många onda, som han mäst kunne opräkna. Kom så hans hustru nider in Consistorium och wille bruka en onyttigh mundh, men när hon sågh, att ingen wille swara henne, vthan thet skälighet och fogelighit war, gick hon åter

tädhan. Komme så några af hans åhörare, som citerade woro, och förhördes theres sak, och förordnades straff till theres bedrifter, efter som skullen war, och frågades om the wille thett godwillighen vndergå; men när the sedhan finge tala medh D. Messenio, nekade the sigh wilie vndergå något straff, vthan appellera till rijkzens rådh. Och efter så är, hafue wij och låtit ther widh blifua, på thet icke någon widlyftighet skall sigh mera förorsaka.

Och efter privata collegia gifua orsaker till alla thenna oredhan, förbödh jagh them alla, att the icke skole efter thenna daghen them hålla, vthan allenast läsa publice, och således privatim, som tilförne när academien stodh vthi sitt rätte skick war brukelightt, thett the och alla samptychte. Sedhan sände jagh till D. Messenium 2 prästmän, lät och i lijka måtto honom förbiuda att hålla sitt privatum collegium, vthan allenast läsa publice in academia, vndantagandes några vnga och små, huilke icke äre så widt komne, att the kunne förstå publica excercitia. Men han swarade sigh achta migh plat inthet, eij heller någon annan, och will framhärda såsom han hafuer begynt. Och efter thett academiæ privilegier, huilke konungh Carll, saligh och höglofligh vthi en ewigh åminnelse, hafuer gifuit, innehålla, att när någon oenigheet opkommer imellan professores, skall saken warda förhördh vthaff bisperna och ministerio, närwarandes H. K. M:tz commissarier, och nu äre episcopi medh en af huart capitel förwäntandes till Stocholm, derföre begärer jagh af T. M. så ganska kiärlighenn, att bådhe Messenius och then andra parten, och huilka som medh then saken hafua något at beställa, måtte i medler tijdh stämpnas til Stocholm, så kunne tå saken them emillann blifua förhördh, och man finge tå ransaka, om thet är wårt fäderneslandh nyttigt, att D. Messenius antingen här i Vpsala eller annorstädes skall hafua rijkzens vngdom vnder sin information. Ty huar the skole längre blifua tilsamman, är til befruchtandes, att några sättia lifuet till. Jagh begärer ganska wenlighenn, så nu som tilförne, att T. M. icke wille ledes widh thenne sakenn, för än hon kunne komma till förhör, och här på kunne blifua en ända. Vthi huad måtto iagh kan wara T. M. till tienstwilligheet, gör jagh thett altijdh gerna. Och befaler T. M. medh sin elskelige och käre wårdnat vthi Gudz gudomlige skydd och beskerm till all andeligh och lekamligh wälferdh och wälmågho, kiärlighenn och tienstwillighen. Vpsala then 14 Junij Anno 1613.

V:m M:m observanter colens
Petrus Kenicius
Ubsaliensis.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

47.

Ransakning i Stockholms stads konsistorium inför Rikets Råd m. fl. om striden mellan Rudbeckius och Messenius, Stockholm d. 16 Juli 1613.

Actio dimidii anni inter professores Messenium et Rudbeckium publice examinata in consistorio Stockholmensi, præsentibus senatoribus regni, comite Abrahamo, libero barone D. Axelio Oxenstierna et Johanne Skytte, regni episcopis etc. d. 16 Julij År 1613.

1. Dominus prorector M. Johannes Lenæus surrexit indicans cum convenientibus titulis, lites inter professores nominatos ortas, recitans mandatum regium et illius tenorem urgens.

2. Recitabantur rixarum causæ, quarum prima et præcipua novi rectoratus electio.

3. Surrexit Messenius, provocans ad multitudinem et utilitatem laborum suorum, qvos se difficulter sustinuisse fassus est, siqvidem a professoribus sæpissime interturbatus esset.

4. Adjecit Messenius, se nunqvam desiderasse rectoratum, qvin potius petivisse sæpe eum rectorem eligi, qvi utrique parti (erat enim juventus in binas sectas, Messenianam scilicet, et Rudbeckianam divisæ) æqvaliter faveret.

5. De stipendiariis instituebatur qvæstio, qvos ut et cæteros studiosos M. Rudbeckius post rectoratus adeptionem publicis suffragiis factam (deficiente tamen doct. Raumanno) autoritate publica convocavit, eos ad pietatem diligenter adhortans, et a belluina morum feritate fideliter dehortans.

6. Talia ipso in academia publice tractante, accessit Messenius dicendo: Itane regni prolem diffamabis.

7. His ita agitatis Holmiam concessit Messenius, deturbationem Rudbeckii a rectoratu ursurus et novum rectorem insciis cæteris professoribus postulaturus.

8. Redeuntem Stockholmia Messenium ad consistorium per communem academiæ famulum, Johannem Olai Smolandum, vocavit reverendissimus archiepiscopus. Simul etiam a M. Rudbeckio vocabatur studiosus qvidam in vitio deprehensus; hic veniens, verbis ultro citroque habitis M. Rudbeckium ad gladium evocare non erubuit.

9. Controvertebatur inter reverendum archiepiscopum et professores, qvanam poena is afficiendus esset. Respondit Messenius: hæc causa non in consistorio sed coram regni consiliariis examinanda et discutienda est; ideo præsertim, qvia Messenius dixit M. Rudbeckium honestam sui nominis famam palam deduxisse, qvod probare neqvivit.

10. Iterum Messenius suos amplos labores ingeminavit, objiciens cæteros sine ullo discrimine nihil fecisse, qvod et probare neqvivit.

11. Post convitia (ut Messenius putavit) Rudbeckium ipse Messenius ad gladium præter decorem provocavit, sed accedens frater Jacobus Rudbeckius dixit: ego pro fratre meo tecum egrediar, qvia officio post [ɔ: propter] concertacionem non privor.

12. Sed nunc præter morem accessit Messenii conjunx in consistorium, minas spirans et verbis in reverendissimum archiepiscopum et cæteros professores fulminans.

13. Statim misit Messenius pro gladio et suos ad prœlia armare voluit, alloqvens Rudbeckium hac modestia: tu convitiis me præter pudorem tetigisti. Respondit Rudbeckius: ubi testes?

14. Hoc furore concitatum Messenium, qvi Stockholmiam more solito post rixarum ortum concessurus esset, humanissime adhortabatur archiepiscopus, ne sineret tumultum fieri, siqvidem maxima pars illius discipulorum erat in armis.

15. Hæc cognoscens Messenius, inqvisitionem facti ab archiepiscopo petivit dicens: si qvis meorum peccet, stet suo judicio, nam illum puniri cupio; hoc tamen fecit hypocritice, ut ex ipsa actione apparet, ne qvis intelligeret illum malitiosos velle defendere.

16. Conclusit archiepiscopus cum cæteris professoribus, ob tantas turbas, qvarum autores erant Messeniani, ejus privatum collegium esse delendum; sed regessit Messenius, suum collegium omnino non destruendum, nisi magistratus jusserit.

17. Iterum surgit dominus prorector, nominavit filium M. Jacobi, qvi nec scholam nec academiam freqventavit, et probavit illum in dominum Jacobum Rudbeckium turpiter debacchatum fuisse, atque scommata plusqvam inhonesta evomuisse, qvem Messenius impunitum voluit; ideo qvæsivit dominus prorector a magnifico domino cancellario, qva pæna tales stelliones essent afficiendi: ad qvod m. cancellarius ob interpellationem Messenii respondere non potuit. Rursus sedatis turbis, instat dominus prorector et qværit, num discipuli ejus pænis academiæ an scholæ essent subjiciendi? Respondit Messenius, si est in vestris legibus, qva lubet poena eos afficite, si non, desistite, qvia mihi a parentibus meorum discipulorum impositum est, ut ipse eos castigem, non alius.

18. Sed puer iste consilio capituli jussus ire in carcerem noluit, appellans ad Messenium prætendensque se ejus privatam poenam subiisse.

19. Iterum m. d. cancellarius de horum poena qvæsitus, ex jure peregrinarum academiarum conclusit, eos vel esse deponendos et more academico plectendos, vel non depositos, ferula scholastica plectendos.

20. Ingerebat Messenius, eos non posse deponi, qvia professores noluere; respondet dominus prorector, se excusans, quod eos deponi non siverit, idque ideo qvia sine examine contra morem academiæ admitti cupiverint, qvo ostendebant se et scholæ et academiæ examina fugisse.

21. Iterum surgens dominus prorector ursit αταξίαν et inobedientiam Messenianorum, dum citati non volunt comparere, qvin potius se excusant, referentes sibi tonnam cerevisiæ datam, qva se citationis tempore oblectare voluissent.

Hactenus Messenius et prorector,

Nunc Rudbeckius cum Messenio.

1. Surgit M. Johannes Rudbeckius modeste exauditionem petens, siqvidem in relatione fuerunt discrepantes.

2. Modeste probavit se Messenij diligentiæ et in scribendo et in legendo nunqvam invidisse, qvod prius erat ipsi objectum.

3. Probavit tumultus Messenianos in causa fuisse, cur perpetuus rectoratus domini Raumannni in annuum commutandus esset, idque consilio reverendi archiepiscopi et cæterorum professorum, qvi in consistorio de hac controversia convenere.

4. Dixit M. Rudbeckius, professores scripsisse doctori Raumanno de disciplina severiore, si perpetuus rectoratus ferendus esset; et hic [ɔ:hæc] literæ sunt recitatæ.

5. Postqvam respondisset Raumannus se velle publica autoritate qva eo accessit obtinere rectoratum, emiserunt professores unum ad cancellarium regni de rectoratus decisione; ejus ratio decisa fuit per literas regias, qvæ itidem recitabantur.

6. Hisce literis magnifico rectori traditis probavit Messenium Stockholmiam concessisse pro obtentione rectoratus, sed rediens nihil autoritatis secum portavit. Itaque ex tenore literarum regiarum sortilegia mittebantur, qvorum maxima pars in M. Joh. Rudbeckium cecidit, et licet suffragiorum autoritate electus esset in rectorem, tamen recusavit, sed accedente suffragio archiepiscopi rectoratum in nomine domini suscepit, præsertim qvia adfuerunt literæ regiæ.

7. Rudbeckius in rectorem constitutus intimavit, convocans juventutem ad academiam, qva eo accessa, eam ad pietatem (ut superius dictum) diligenter hortabatur; sed in adhortatione accessit Messenius, di-

cens illum suos studiosos pro nebulonibus proclamavisse, et furore concitatus, se ipsum a scommatibus, qvorum nomina in periodo 14, cohibere non potuit, qvin potius sibilavit, manibus pulsavit, incedens cum qvibusdam suorum discipulorum gladio.

8. Hisce factis more solito Holmiam concessit causa Rudbeckium accusandi. Hoc cognito Johannes Rudbeckius itidem Holmiam petivit se defendendi gratia et qva ratione ad rectoratum venit significandi.

9. Rediens Rudbeckius curavit apud archiepiscopum consistorium cogi, qvo coacto Messenius suorum vitia defensavit, licet archiepiscopus poenam sceleris diligentissime urserit; contra autoritatem archiepiscopi regerebat Messenius dicens: si vel decies ponderosior esses, tamen intentio tua non procedat. In furore pergens Messenius dixit Rudbeckio: Tu proditor, neqvam, profundissime iutho*; regessit Rudbeckius: ipse sis proditor, ipse neqvam et iesuita. Postea Messenius provocabat eum ad gladium, sed nolente M. Joh. Rudbeckio accessit frater ejus Jacobus Rudbeckius volens Messenio satisfacere, ut superius in relatione Messenii dictum.

10. Rursus redit de rectoratu qvæstio, ubi qværit Messenius, an ille erit rector qvi plus juventutem irritat qvam sedat. Ubi vero in electione rectoratus convenire non potuissent, rev. dominus archiepiscopus tale dedit consilium, ut rectoratui facultatis theologicæ succederet facultas iuridica, qvam suam putavit Messenius; cumque diversa fuissent suffragia et maxima pars eorum in Rudbeckium cecidisset, qvæsitum an is fuerit rector, qvi pluribus suffragiis stipatus accederet, nempe Rudbeckius. Hic Messenius debacchari coepit, objiciens Rudbeckio homicidium Wittebergicum; cujus falso accusabatur Rudbeckius, testantibus magnifico cancellario, Mag. Nicolao Krokio et M. Arvido Scarensi, qvi iesuitarum, apud qvos Messenius vixerat, fuerat socius.

11. Hoc tumultu paulisper sedato, nominavit rev. archiepiscopus conditiones Messenii, qvibus ad rectoratum si creandus esset, munitus evehi cupivit, qvarum.

1. Ut unio fieret.
2. Ut ad ejus nutum scripta obligatio daretur.
3. Ut omnis controversia ad arbitrium ejus decideretur.
4. Ut supremus ei locus semper traderetur.

12. Conqvæstus est Rudbeckius, Messenium a se avertisse animum doctoris Raumanni. Hæc fuere parerga; ideo m. d. cancellarius urgebat statum controversiæ de legitima prorectoris vocatione; respondet dominus archiepiscopus morem esse, ut senior academiæ esset magn. rector; sic testimonia prorectoris recitata sunt.

---

* Rudbecks far hade inflyttat från Holstein.

13. Protestatus est Messenius ante electionem rectoratus, appellationem (ut ille eam nominavit) factam, sed cæteri strenue negarunt se eam non vidisse, interim tamen affirmavit M. Joh. Lenæus illam lectam ante academiæ januam, sed ei non affixam, cujus tenor erat: Professores scilicet conspirare in Messenii et Raumanni conjugum ac liberorum salutem.

14. Recitavit Lenæus scommata, qvæ Messenius in Rudbeckium, dum iuventuti studiosorum juramentum explicaret, simulque ad vitæ novitatem eam adhortaret, evomuit, hæc scommata: tu mentiris asine, insulse, fatue, inepte, iutho, profundissime iutho. Sed hisce exagitatus Rudbeckius, in mensa, cui assidebant senatores regni, episcopi et capitulares, obtulit hebræa biblia sine punctis, dicens: lege si vir es, si non poteris, ipse sis asinus; imo Rudbeckium poenituit libellum aliqvem mathematicum secum non habuisse præsentem, qvo ejus inertiam liqvido ostendere potuisset, siqvidem mathematicum [ɔ:-matum] tam superiorum qvam inferiorum plus quam tyro esset.

15. Arguebat Messenium negligentiæ, a qva prius se alienum putabat, qvia publice nunqvam disputabat, sed regerebat Messenius: tu et cæteri me impedivere; qvod tamen evincere non potuit.

16. Tradebat Rudbeckius m. cancellario testimonia qvorundam studiosorum suæ innocentiæ, qvi nullæ parti vel in lectionibus privatis vel disputationibus domesticis audiendis adhæsere, ostendebat et nullum apud iesuvitas vel vivere vel sustentari posse nisi se ad illorum religionem obliget; cum igitur tu illorum doctrina es usus ad illorum te religionem obligasti.

17. Dixit Messenium ut regem obligare studiosos juramento sine ulla discretione honestatis vel turpitudinis, si disciplinam illius essent ingressuri, et stipendium, cujus tunc temporis erat dispensator, obtenturi.

18. Demonstrabat Messenium ad consistorium citatum, neqvaqvam comparere velle, qvin potius malis verbis famulos capituli remittere, cursore Johanne Olai testante, qvi verba Messenii referebat ejusmodi: do archiepiscopum et cæteros 7000 diabolis.

19. Cursore Johanne Olai tali modestia ad capitulum remisso, mittebantur a capitularibus tres pastores ad Messenium, petentes nomine publico, ut abstineret a privato collegio, siqvidem M. Johan. Rudbeckius nulla exercitia privata tum habuit, sed eos remisit his verbis: do illos omnes simul 7000 diabolis.

Tertius articulus controversiæ.

1. Qvæsitum est, uter transgressus esset mandatum regium. Respondebat Rudbeckius: eum scilicet qvi socium gladio evocavit, qvi sangvinolentos defendit, qvi semetipsum et suos discipulos in facinore deprehensos poenæ publicæ subduxit, qvi minatus est cursori verbera, quod per illum ad consistorium citatus esset, qvi sivit suum discipulum Achatium Toth in plateis discurrere stricto gladio: Hæc omnia fecit Messenius, nam Rudbeckium ad gladium provocabat, binos pueros sangvine plenos defensabat, delinqventes poenis publicis subducebat, cursori in balneis minatus est verbera etc. E: s:

2. Offerebat Messenius schedam a Rudbeckio scriptam, in qva continebantur convitiosa nomina, utpote proditor, nefarius; sed aperte protestatus est Rudbeckius se talia nunqvam scripisse, multo minus in Messenium evomuisse; ea vero qvæ in scheda, qvam offerebat Messenius, continebantur, palam professus est, Messenium suæ schedæ inseruisse.

Accusationes Rudbeckii vicissim.

1. Dixit Rudbeckius in capitulo ita conclusum, ut qvilibet anno dimidio stipendiariorum curam ageret, hoc incidente in Rudbeckium egit summa diligentia, sed Orebrogiam rediens Messenius cum literis Chesnecopheri noluit in capitulo comparere et illas ostendere, qvin potius mox omnia interturbare coepit, surripiendo M. Rudbeckio inspectionem stipendiariorum, implendo illum convitiis, conferendo stipendium relegato studioso.

2. Conqvestus est Rudbeckius inspectione stipendiariorum sibi surrepta, illum mox invectivam orationem habuisse, qva præter mentem in se et cæteros professores eum invexisse, non sine dolore intellexit.

Ratione officii accusabat Messenium ob corruptionem juventutis, qvia sinit illam dissolute vivere, qvia revocat relegatum, utpote Johannem Nicolai, sinit suos discipulos vitra cerevisia plenissima sumere, et cum eis de civitate excurrere, sinit unum e discipulis suis cum qvibusdam aliis 53 fenestras impune effregisse, postea Bibliopolam in foro percussisse, propterea qvod eum in consistorio accusabat, sivit etiam suos balneatores finnones obruere et etiamnum ita obruere, ut nemo nisi summo cum periculo balnea adire ausus fuerit; imo hi boni viri cogunt rusticos more eqvorum carrucas trahere.

*4. In majorem rei certitudinem, certum est binos Messenianos visitasse captivos in arce et cum illis vestes commutasse, atque cum

* Denna paragraf n. 4, som saknas i Benzelii afskrift, hafva vi insatt efter Bergii edition.

illis de carcere egressos fuisse, verum cum studiosi vestibus aulicorum induti venissent egredique cogitassent, vigiles prohibuere, et eos prohibentes studiosi verberavere.

Hæc actio unius diei fuit.

1. Altera die rediit Rudbeckius magno cum testimoniorum cumulo contra Messenium, humillime petens sibi licere ea proferre, sed senatores et reliqui qvi huic actioni vel examini interfuerunt, diligenter svaserunt, ut sibi et cæteris eorum recitatione parcere vellet, qvorum monitis modestissime obsecutus est. Hic comes Abrahamus sua inseruit.

2. Qvandoqvidem Messenius divulgasset se in priori actione, qvæ ipsi cum Rudbeckiis et cæteris professoribus anno 1609 intercessit, palmam obtinuisse, et nisi consiliarii pro Rudbeckiis intercessissent, eos aut e regno (sed heus mendacium, referente m. cancellario) ejiciendos aut alio modo plectendos; veritus est M. Rudbeckius Messenium illud ipsum nunc dicturum, si reconciliationem admitteret. Verum qvia Rudbeckius alicujus culpæ in hac tota controversia arguebatur, senatores ipsi svadebant, ne summo jure cum Messenio procederet.

3. Vocatus Messenius audivit suas laudes a m. d. cancellario diligentissime tractari et sibi apponi; verum rebus plane cognitis m. cancellarius dedit ipsi veniam vel eligendi reconciliationem vel jus qvod meruit. Tandem cum rei finem videre potuisset, divertebat ad reconciliationem eamque cupidissime expetebat.

4. Coepit reverendus dominus Arosiensis Messenium publice adhortari ad pietatem, a qva hactenus alienissimus fuerat, et ad fugam scaudalorum, qvibus juventutem et ecclesiam Dei offenderat.

5. Occipiebat [ɔ: Incipiebat] rev. dominus archiepiscopus ipsi concionari, objiciens qvod instigaverit doctorem Raumannum ad scommata, qvibus cæteros professores adfecit, qvod eum ad inimicitiam contra cæteros professores, qvos prius sibi amicos habuit, excitaverit; objiciebat ipsi civium Upsaliensium [ob] deperdita ejus discipulorum vitia quærelas; revocabat ipsi in memoriam, qvod nimium contumeliose de Rudbeckiorum parentis natione locutus esset, qvam Seciæ Regina cum ipso communem habet; item repetebat homicidium Wittebergense, cujus sine fronte hactenus illum accusare non erubuit; adhortabatur eum ad freqventiorem mensæ dominicæ usurpationem; dicebat denique: si ita perseveras, qvemadmodum cœpisti, scias te esse sine Spiritu Sancto et ita perditum iri.

6. Reverendus Strengnensis inculcabat ipsi inusitatam ejus uxoris petulantiam in freqventando capitulo, qvam ut corrigeret sedulo adhortabatur.

Hæc ita vera esse, sciunt omnes qvi huic actioni interfuerunt, tam senatores qvam ministerium regni, qvi hæc ita processisse salva conscientia possunt affirmare.

Finis.

(Vi hafva följt en afskrift gjord af Olaus Erici Benzelius kring slutet af XVII:de seklet, som finnes i Upsala Bibliotek, Nordinska saml. n. 633 in 4:o; en annan, något sämre, är använd i Bergii edition i Nytt Förråd af Handl. etc. 1753 in 4:o s. 211—227; utan tvifvel har handlingen funnits intagen i Stockholms stads Konsistorii protokoll, der nu genom trenne blads bortskärande en lucka finnes mellan 6 och 28 Juli 1613).

48.

Universitetet till Axel Oxenstjerna med anhållan, att han ville blifva dess Kansler m. m., Upsala d. 6 Augusti 1613.

Lycko och wälfärdh sampt andeligh och timeligh wälsignelse, önske wij E. H. af Gudh Alzmechtigh nu och altidh tilförende.

Ädle wälborne höghbetrodde Her Cantzeler, E. H. betacke wij på thet ödmiukeligaste för den christeliga omwårdnat och stora flijt, som wij af E. H. altijdh hafwe förnummet om Gudhz församblinghz wälfärdh och predicoämbetedt, och synnerliga för den benägenheett E. H. altidh låter förnimma emoot wår schola och academia i denne staden. Och aldenstund alla academier mestadeels hafwa een Cancellarium, een myndig persoon i konnungzlige eller furstelige hoff, deras som academien holla, huilken the saker vpptager, som academien och thess personer angå, och wij förnimma hwadh hinder och afsaknatt wij ther af hafwe, att ingen hafwer warit i synnerheett förordnat, then wij om sådana ärender hafwe kunnat tillijta, är fördenskuld wår ödmiuke och tienstwillige begäran, att E. H. wille sigh detta kallet vppå taga och obeswäradt wara at fordra i så motto Gudhz ähra, Rijkzens och Gudz församblinghz wälferdh, så frampt H. K. M. nådigast wille gifwa ther til sijn samtyckio. Der hoos begäre wij och ganska ödmiukeligen, at E. H. wille där til förhielpa, att wij nu medh dett snaresta, för H. K. M:tz afferdh til Finlandh, måtte bekomma försäkringh på thesse medhföliande postulata. Hwad Professorum numerum belangar, på thett at the som här skola blifwa måtte deste bättre warda försörgde, tyckes oss bäst wara, att wij för detta närwarande rijksens tilståndh, låta oss benöija medh twenne Theo-

logis, och fyra som läsa in Philosophia. Der då rijksens lägenheett warder i medel tidh sålunda, att H. K. M. synes kunna något meer der på kosta, kan man altidh föröka personerna och förordna för them i synderheet theras vppehälle. Detta är thet wij nödgas E. H. på thenna tiden om at besökia, i den förhopningh och wissa tillförsicht, at E. H. är oss här vthinnan behielpeligh. Gudh warder E. H. derföre medh myckin wälsignelse rikeligen belönandes; hwad oss tilkommer wille wij efther wår ringa lägenheett gerna finnas E. H. tacksamma och i all ödmiukt och tienstwilligheet redbogne. Befala här medh E. H. medh all omwårdnadt i Gudhz dens alzmechtiges guddomelige beskydd til långwarigh wälferd. Datum Upsala den 6 Augusti Anno 1613.

E. H. Tienstwillighe
Archiepiscopus, Prorector och
Professores i Upsala.

In tergo: Ädle och wälborne herre herr Axel Oxenstjerna etc...

(Original på papper i RiksArkivet, Academica Upsaliensia VI. Lenæus har skrifvit underskriften).

49.

Universitetet anhåller hos Gustaf Adolf att få Axel Oxenstjerna till Kansler, Upsala d. 7 Augusti 1613.

Thenn Stormechtigeste Högborne Furste och Herre Her Gustaf Adolph, Swerigis, Göthes och Wendes Arffurste och uthwalde Konung, Storfurste till Finland, Hertig till Wäsmanneland och Esthland, wår allernådigeste Herre och Konung, önske wij underdånige och troplichtige vndersåther Gudz nådhe och wälsignelse i all andelig och lekamlig måtto.

Stormechtige högborne furste och herre, E. K. M. betacke wij på thet underdånligeste för all kunglig ynnest och nådhe, som E. K. M. altijdh haffwer låthitt förnimma emoot denna wår skola och academia här i stadenn, doch nu synnerligenn, dett E. K. M. nådigest haffwer befalatt E. K. M:tz högbetrodde men och CammarRådh att göra een wiss Ordning och bestella om the personers inkomst, som vid Academien skola brukade warda. Menn efter wij förnimma stoor affsaknatt och hinder i thetta ärendet, så wäl som i alla andra ther aff, att wij

icke haffve een Cancellarium Academiæ efter alle christna academiers loflige bruk, hvilkenn wåra ärender kann uptagha, ähr för thenn skull wår underdånighe och ödmiuke begäran, att E. K. M. wille där till förordna een myndigh och högh personn, hwilkenn E. K. M. själf täckes ther till nämna, doch lickwäl där E. K. M. så behageligitt wore, begäre wij i all underdånigheet, att E. K. M. wille ther till förordna ädle och wälborne Her Axell Oxenstiern, Rijckzens Cantzeler, hwilkenn wij förnimma haffwa lust till studia literarum och christelighe öfninger, hafwer och om sådana saker godt förstånd, effter hann sielf hafwer på åtskilleliga academier studeratt. Wij förhoppas wisserligh, att dett skall lenda wårt käre fädernesland till myckin nytto, och Gudh den alzmechtigeste til ähra, uthi hwilkens guddomliga beskydd wij E. K. M. befala och önske E. K. M. af Gudh den alzmechtigeste longt lijff och lyckosampt Regementhe. Datum Vpsal den 7 Augusti Anno 1613.

E. K. M.

ödmiuke och under-
dånige Tiänare
Archiepiscopus, Prorector
oc Professores i Upsala.

(Concept eller utskrift med samtidig hand i Upsala Bibliotek: «Handl. om Ups. Univ:t» in folio, I.).

50.

Gustaf Adolf anslår viss tionde åt åtta professorer vid Upsala Universitet, Stockholm [19] September 1613.

Wij Gustaf Adolf etc. göre witterligitt, att efter wij ahnseendes then store nytto och gagn, som bokelige konster medh sigh hafue, altidh hafue buritt lusth och benägenhet till dem och så till de personer, som lusth och willie hafue sigh der uthi att öfwe, så på thett att Upsala academia, som till ungdomsens uptuchtande instichtett är, må och nu uthi wår, så wäll som och uthi wår salige kere herfaders (:christelig och högloflig i åminnelse:) tijdh, medh skickelige, dugelige och lärde män warda uthj hwar profession för sigh ordenteligen försorgdh, såsom thett sigh medh rätta böer, the ther ungdomen uthj boklige konster, så och alle erlige seder dygdh och ähre, underwijse och läre skole, så att wij der ifrån kunne uthj framtiden (:huar så behöfues:) hafue de per-

soner att tilltage, som befinnes tienlige och skickelige ware andeligitt så wäll och wärldzligitt kall och embete att betiena och förestå, och wij förnimme att förnempde Upsala academia är nu myckit af sigh kommen, så att fast oskickeligen på någon tidh hafuer tillgått, hwilckett hafuer sigh mest der aff förorsaakatt, att professores hafue waritt sigh emillan oense och twistige, dedh wij och ingelunde lijde kunne, att så hedan efter tillgå skall, uthan heller gerne shee och åstunde, att godh semia och endrechtigheett dem emillan ware må, på det att ungdomen, som lusth hafuer sine studier der sammestädes att continuere, och elliesth the som deres barn derhäden förskicke, icke måge sigh öfuer sådann ond exempell förarge, att the sigh meere uthj ondsko, högfärdh och onde seeder, än ödmiukt boklige konster öfwe wele, effter som här till altt för myckit skeedt och klagat är, derföre och opå dett att altt sådant må warda afskaffett, böther opå läggies, och ther emoot igen en christelig, ehrlig disciplin och aga oprättet och hollen warde, och professores heden efter deste flitigere måge sigh medh dagelige och idkesamme boklige konsters öfwande altidh befinne lathe, och icke så oftha och fast lenge alla åhr lathe ungdommen vagera ifrån deres studier, efter som här till altt för myckitt skeedt är, lijka som uthj particular scholer tillgåår, alldenstundh de icke behöffue gåå sochner, som andre fattige dieckner, haffue wij fördenskull Gudi till ähre, och den christelige försambling, och menige Suerigis rike till nytto och förmeering för nyttigtt, nödigtt och rådsamptt achtett, att widh förbenempde Upsala academia skall stadigtt ware och blifue Otte Professores hwar uthj sin profession, hwilcke wij och wele effter denne dag af konungzlig gunst och nåde med wisse kyrckieherbärger försörie lathe, på thet hwar och en må wette sitt wisse underhold åhrligen och i rättan tidh att tillgå, och icke så offta, som skee pläger, oss der om öfuerlöpe och bekymbre.

Och till dett första, så wele wij hafne undt och effterlåthitt, som wij och nu medh dette wårt öpne breff nådigest unne och effterlåthe, att den, som är förordnedtt till Textus Biblici Interpretem, skall åhrligen hafue till födo och uppehälle all den tijenden, som faller widh Waxala och Bondekyrckie sochner; thernest professor Locorum Theologicorum et Hæbreæ linguæ skall åhrligen hafue all tijenden, som faller widh Börie och Nääs sochner; ithem professor Astronomiæ et Geographiæ all åhrlige tijenden, som faller wedh Börcklinge; professor Politices, Historiarum et Iuris skall hafua all tijenden, som faller widh Danmarcks kyrckia; professor Medicinæ et Physicæ skall bekomma all tijenden som faller wedh Bärckesta och Wååla sochner; professor Aritmeticæ, Geometriæ, Opticæ et Mechanicæ skall bekomma all tijenden, som faller wedh Wänge och Ballingstadh sochner; professor Logicæ et Eloquentiæ all tijenden,

som faller wedh Åker, Alzike och Ladeby sochner; och professor Poeseos et Græcæ Linguæ all tijenden af * sochn.

Och wele wij her med gunsteligen hafwe undt och effterlathit, att förnempde professores, strax all tijenden är rättwissligen inkommen i kyrckehärbärgene, måge henne huar för sigh uttage och seden före lathe till den ortt the spannemållen bästh kunne sigh till nytto och fördeell föryttre, doch ingelunde betunge wåre undersåter länger och wijdere then att före, än innan lagsagu, her med oss förbehollitt att thett hwete och hafra, som widh för:te kyrckior faller, såsom och thett till wijn oblaters köpande är förordnedt, så ock kyrckiernes wederlag skola de sigh icke medh befatte, uthan lathe det uthj för:te herberger quartt liggia.

Hwar och så händhe kunde, att någon profession kunde för orsaaker skull skull vacera, då äre wij nådigest tillfridz, att det underhold, som dijtt är deputerat, må uppbäres af en wiss professore, som der till af rectore och dem andre blifuer förordnedt, och seden användes till academiæ byggningers, som nu myckitt förfalle, uprättelse och wed machtt holdning, och att der åhrligen i rättan tidh om Midsommar göres reede och räckenskap före i wår Räckninge Cammer, lijke som för annan cronones upbördh. Emott denne wår nådige gunst och benägenheett skole och förnempde professores altidh ware förplichtade, att hålla ungdomen alfuarligen före till att öfue sigh fliteligen i boklige konster, godh tuchtt, ödmiuktt, dygd och ära, som förnempdt är, så att wij kunne förnimme alle åhr ungdomssens stora förbettringh, efther som wårtt förre uttgångne bref för någon tidh sedan nogsampt dem ther om opåminner, och att the till dett högste beflijte sigh der om, det altt må uthj Academien skickeligen och ordenteligen tilgåå, så att wij framdeeles, när Gudh fogar rijkett uthj better roo och lägenheett, måge thå hafua orsaak deras underholdh att förmeere och icke förminske. Biude fördenskull her medh wåre stotthollere och fou[g]der, som nu äre och hedan efter komme kunne, att de uthan undskyllan lathe förnempde gode män åhrligen bekomma förnempde deras kyrckietijender och underhold, som det för huar och en i synderheett är antecknatt, icke görandes dem her emott hinder eller meen uthj någre motto. Af Stockholm den ......** Septembris Åhr 1613.

Gustavus Adolphus.

(L. S.)

Carll Jönsson.

(Original på papper i Konsistorii arkiv, dagen felar, men angifves i Riksregistraturet till d. 19).

---

* Här är tomrum lemnadt i brefvet.

** Dagen är ej i brefvet utsatt.

51.

Gustaf II Adolf anslår spannmålen af vissa kyrkoherbergen i Finland till underhåll af Upsala Kommunitet. Svartsjö d. 21 September 1613.

Wij Gustaf Adolph etc. giöre witterligen, att wij ahnseendes den store nytte och gagn, som booklige konster medh sigh haffue, altidh haffue hafft lust och benägenheett till dem, så och till de personer, som lust och willie haffue sigh där uthj att öfue, så opå thett att Upsala academia, som till ungdomsens godhe uptuchtande, här uthj wårtt kiäre fädernesland stichtadh ähr, må och nu uthj wår, så wäll som och uthj wår salige kiäre herr fadhers (: christelig och höglofflig i åminnelse :) tijdh, med alting skickeligen, ordenteligen och wäl tillgåå, så att de fatige personer, som uthj förbenemde academia lust haffue sine studier att fullföllie och ingen hielp och bijstånd haffue utaff föräldrarne,* där medh de sigh därsammestädes för hålle och i booklige kånster öffwa kunne, därföre haffue wij Gudhi till ähro, den christelige försambling, och meenige Sweriges rijke till nytto och förmeeringh, nödigdt och rådhsamptt achtadh, att de fattige personer, som sine studia därsammestädes fundamentaliter lust haffue att continuere, som förbemeldt ähr, måge och nödhtorffteligen warda försorgde, såsom dedh sigh medh rätte bör. Därföre haffue wij af konungligh gunst och nådigh benägenheett undt och efflerlathett, som wij och nu medh dette wårtt öpne breff unne och effterlathe, att the thenne effterskreffne spannemål måge och skole obehindratt och oqualdh uthaf desse effterskreffne kyrckiehärbärgen till deres åhrlige och dagelige uppehälle och nödhtorffter haffue till att fordra, som ähr af Kemi sochn trättije fäm tynnor, Kala Jåckij fyretije tynnor, sex och een halff fierdingh, utaff Ulo trättije fäm tynnor tiugu cappar, Limmingo fämptijo otto tynnor, Pyhä Jåckij fyretije tynnor, Chroneby trättije fyre och een halff tynna, Ny Carleby siuttije siu tynnor, aderton cappar, Illmoila fyretije tree tynnor, tiugu otto cappar, Alastara fyretije fyre tynnor tiugu twå cappar, Mussara fämptije siu tynnor tiugu sex och een halff cappe, Carlöö tree och tiugu cappar, Jyoo tiugu tree tynnor, Låchto trättije tree tynnor, tiugu cappar, Ulotråsk twå tynnor, Saalo fyretijo otto oeh een halff tynna, Carleby sextije otto och twå tridiedeels

---

* Här hafva troligen orden *må något haffwe* utfallit.

tynna, Lappars trättije siu tynnor, tiugu fyre cappar, Kyrå fämptije tree tynnor, siu och een halff fierding, Lappfiordh fyretije tynnor trätton cappar. Och wele wij här medh gunsteligen haffue undt och effterlathet, att communitetz förståndere må machtt och tillstånd haffue, att lathe förbe:de spannemål åhrligen och i rättan tijdh uttaff förnempde kyrckiehärbärgen uthfordra, och sedan förtroligen de fattige communitetz personer tillställe och fhöre lathe, så att de nödhtorffteligen måge warda uppeholdne och seden komme Gudz församblling, oss och Sweriges chrono till nytto, där så tränger och behöffues kan. Och wele wij, att medh dette benefitij tilldeeling må skickeligen och såsom i andre academier tillgåå, så att emillan huars och eens ingenia, progressum in studijs, flijtigheet, må giöres een åttskillnat, och förordnes somblige meera och somblige mindre, och att man där uthinnen icke lather skyldskap eller wänskap regera sigh, utan att allena må shees på Gudz församblingz och fäderneslandsens bästa. Biude fördenskuldh här medh, wåre trogne befallningzmän och fougder, som nu åhre och heden effter komme kunne, att de till förbemelte communitet förbenemde spannemåll och underholdh, såsom dedh sigh medh rätte bör, owägerligen alle åhr bekomme låthe. Där huar och een haffuer sigh effter rätta. Giffuit på wårt hus Swarttsiö den 21 Septembris. Åhr 1613.

Gustavus Adolphus
(L. S.)

Carll Jönsson.

(Original i Konsistorii Arkiv).

52.

Universitetets prorector (Johannes Lenæus) till Axel Oxenstjerna, Upsala d. 7 December 1613.

Lycka oc welsignelse samt andeligh och [lekam]-
ligh welfärds önskan med Gudh [till] förene.

Ädle wälborne högbetrodde herr [riks] [can]tzelär E. H. betacker iagh på det ödmiu[kaste] för all godh förfordring oc gunstigh benäghenhet migh af E. H. altidh är widerfaren, synnerligen för det bistond E. H. migh giorde i förliden sommar på Academiens befordring, huilket man wisserlighen förhoppas skola lenda Gudh till ära och wårt fädernesland till myckyn nytta. Och ändoch af K. M:t wår allernådigste herre oc konung en wiss ordning är giord om wisse kyrkiotiender till huar profession, och med H. K. M:ts underskrefne bref bekreftat, äre wi likväl förorsakade oss hos E. H. att besuära, att oss skeer af en part, som hafva haft samma kyrkiotiender tilförenne, nogot inpass. Ibland andra var här Richart Clerk oc förböd migh Danmarks kyrkioherberg oc, som han sielf sade, hengde sitt lås därför, föregifvandes att han hade därtill fått tilstond af E. H., att han iu åt minstone skulle samma kyrkiotiende beholla i detta året, (*huilket om så skeer moste iag i detta året sittia utan noghon inkompst)**. Ordningen lyder på otta personer; det som war förordnadt Professori Græcæ linguæ, är H. M:t Drottningen förlänt. Är och så M. Johannes, K. M:tz hofpredicant, invist till det underhold som secundo Theologo war förordnat, att det som nu quart är, icke kan reckia mer än till de 6 personer här nu äre. Beder förtenskull på dät ödmiukeligste, att E. H. wille wara migh behielpeligh att iag må niuta det migh af H. K. M. förordnat är, eliest wet iagh i detta året platt ingen opbörd att tilgå. Dernäst gifuer jagh E. H. ödmiukelighen tilkenna, att efter M. Petrus Rudbeckius, Professor Physices, nu är förordnat till en annan tienst, och den profession nu vacerar, hafva professores samptlighen flytelighen sedt efter en dugligh person, som samma tienst kunde wedertagha. Och aldenstund tienlighit är och som wij förnummet hafva, H. K. M:t behaghelighit, att tär till må förordnas en Medicus som noghot wore öfvat in praxi, kunne wij samtlighen på denna tidh ingen skickligbare nemna än D. Olaum Bu-

* Parenthesen är i conceptet utstruken.

ræum, så framt E. H. så behaghade, oc F. N. Hertigh Johan wille gifva där till sin samtyckio.

Till dät tridie begärar iagh ganska ödmiukelighen till att weta, huru vij skola här efter holla med Rectoratu. Där E. H. så behagadhe, är alles wåra ringa betenkiande oc ödmiuke begäran, att M. Johannes Rudbeckius, som än nu icke hafver deponerat Rectoratum, motte blifva brukat till att introducera en Rectorem, den af professoribus kunde välias som H. K. M:ts bref förmäler. Migh will falla myckyt suårt att lengre här vid hengia, all den stund Prorectoratus var allenast förordnat till en tijdh, så lengie den tuistigheten då på färde var motte niderleggias, såsom H. K. M:ts mandat uthwijsar. Her uppå begärer iagh ganska ödmiukelighen E. H. ville gifva sitt skrifteligha suar, vij låta oss aldeles där med benöja, hvad E. H. här om förordnar, oc vele altid finnas E. H:s ödmiuke tienare, i huad motto det ske kan oc wår ringa läghenhet det medgifver. Och befaler här med E. H. samt E. H. elskeligha husfru oc omvårdnader i Guds dens alra höghstes beskydd till longvarigh wälferd. Af Upsala den 7 Decembris Anno 1613.

(Concept af Lenæi egen hand i Ups. Univ. Bibliotek: Handl:r om Ups. Univ:t in folio I).

53.

Professorernas löneanslag i hemman och tionde år 1614.

— — — — — — — — — — — — — — —

Klerkerijtt.

Bischop Peder hafuer under bischops stolen uthi Upsala

Prästebol	1	144 daler	
Tiendespan:ll	613 t:r 3 1/2 fj.	920 dal.	5 öre
		1064 d.	5 öre

M. Nils* professor uthi Upsala

Hemman	1	22 dal.	28 öre	10 p:r
Tiendespan:ll	171 t:r, 4 f:r	257 —	12 —	
		280 1/4 dal.		

* Nicolaus Jonæ Myliander, professor i matematik.

M. Jacobus* professor				
Hemman	1	29 dal.	10 öre	
Tiendespan:ll	154 t:a, 3 1/2 fj:g	131 [ɔ: 231]	21	
		260	31	
M. Mårtenn**				
Hemman	1	22 dal.	13 öre	
Tiendespan:ll	234 t:r	366 —		
		388 —	13 —	
M. Johannes*** Medicine				
Hemman	1	22 dal.	13 öre	16 pen:r
Tiendespan:ll	472 3/4 t:a	709.	4.	
		371 1/2 [ɔ: 731]		16 pen:r
D. Johannes Lenius†				
Hemman	1	22 dal.	2 öre	
Tiendespan:ll	234 1/2 t:a	341 3/4 dal.		
		263 [ɔ: 363] dal.	5 [ɔ: 26] öre	
M. Claes†† kyrkoherde i Upsala				
Wret. 1 } Enngefiell 1 }		63 1/8 dal.		
Tiendespan:ll	160 t:r	240.		
		303 1/8 dal.		

(»Förlänings register öffuer Uplandh, Norlandh, Bergslagen, Smålandh och Wästergöttlandh åhr 1614» i Kammar arkivet. Något anslag till Kommunitetet förekommer ej).

---

* Jacobus Johannis Buræus, professor i Logik.

** Martinus Olai Stenius, professor i Astronomi.

*** Johannes Chesnecopherus, professor i Fysik och Medicin.

† J. Canuti Lenæus. 1613 professor i Teologi.

†† Förmodl. C. Opsopæus, f. d. professor i Hebreiska vid Universitetet.

54.

Universitetets prorektor J. C. Lenæus till Axel Oxenstjerna, Upsala d. 5 Januari 1614.

Lycko och wälsignelse samt andeligh och timeligh wälfärds önskan med Gudh tilförenne.

Ädle wälborne oc höghbetrodde her Cantzelär, E. H. betackar iagh på thet ödhmiukeligsta för all godh förfordring oc gunstig benäghenhet, som migh af E. H. altijd är bevijst. Synnerlighen hafuer både iagh och monga andra orsak E. H. ofta att betacka, för den hielp och befordring migh är af E. H. wederfaren i förlidne sommar uppå academiæ oc capitels ärende, deiigenom academien myckyt är worden förbätrat. Och hafuer iagh deste större orsak migh E. H. att beklagha, aldenstund iagh hafuer most låtid migh därtill bruka ratione officij, efter som altid hafuer warit want, och migh theröfuer bekostat öfver min förmöghenhet, och på åtskilleliglie resor i detta året moste liggia i Stockholm longa tijder. Och oansedt iag efter mitt besta förstond fliteligen hafuer arbetat uppå samma ärende, menandes migh, så myckyt möijelighit wore, wilia giöra allom tillfyllest, är lickwel hendt, att de som äro tillnöija försorgde, låta det så gott wara, de andra klagha öfver migh lika som öfver den där allena hade allt tetta i wold, eller den där hade arbetat uppå deras wersta, oc gått nogrom sijn opbörd undan. Och klaghar synnerlighen D. Johan Raumannus, att honom är i detta fallet skedt för när, endoch han sielf medh the andra alla samtychte, att iagh skulle där om dragha till Stockholm. Migh blef och lefvererat bref till E. H. oc postulata, stelte här hemma. Och dref iagh allenast tär uppå, at iagh motte bekomma suar uppå samma postulata oc på Capitels wegna i gemen; migh var inted befalat D. Johans eller noghons ärende i synnerhet. Doch lickväl när iagh i Camaren blef till fråghat, huru myckyt till huar profession skulle behöfwas, suarade iagh, att vij ville H. K. M:t der utinnan inted föreskrifva, utan stella dät i H. K. M:tz nådigha behag, oc när iagh då efter som w. och högbetrodde Johan Skytte migh sielf dicterade, skref 300 t:r för I Theologo, 250 för II Theologo, för Astronomo, Politico, Physico huardera 200 och för de andra 150, bad iagh strax, att D. Johans inkomst icke motte förringas, efter han hade bref uppå 400 t:r. Dät samma giorde iagh sedan tuå

resor hos camerråd uti domini Skytthij närwara oc fick på sistonne denna suaren, att den ordningen giordes allenast för embeten; huad H. K. M:t wille dessförutan giöra för noghon persons skull i synnerhet, dät stode hos H. K. M:t. Huruledes sedan soknarna blefwo ramade efter detta förslaghet, är migh aldeles okunnigt, och moste iagh tagha wid den afsked iagh fick. Jagh hade gierna om detta oc myckyt annat talt med E. H. for H. K. M:tz afferd till Suartsiö, men der gafs inted tillfelle till. Jag giorde strax hos D. Johan min ursecht och rådde honom, att han skulle så nu som tillförenne anholla om invisning till noghon fougde efter K. M:tz bref, meer war iagh i denna saken inted till att giöra. Och hade iagh draghet denna beskyllning, huru iagh kunde, där iag icke hade förstådt af Israele, huilken iagh skickade till E. H. med min skrifvelse till Westerårs, att iagh war af D. Johan hos E. H. höijelighen beklaghat. Jagh hafwer Gudh oc mitt samwet och erlighe men till witnes, att iagh hafuer denna saken så handlat, som iagh nu förtelier. Gudh late migh aldrigh den dagh lefwa, att iagh skulle så fåwitsk oc skamlös warda, att iagh nogrom skulle således gå efter hans skada, oc att iagh noghot sådant här till dagh giordt hafuer, skall migh ingen ärligh man noghon tidh med skiäl öfuertyga. Och där så behöfwes, är iagh redeboghen här till att suara, ehuar iagh medh min wederpart warder fordrat, will den saken näst Guds hielp så förklara, att huar ehrligh man skall kunna see härutinnan min oskyllighet. När huar togh sitt, moste iagh tagha Danmarks kyrkioherberg, itt med de ringaste, som rentar 112 tunnor, oc är än nu owisst, om iagh får dät beholla, med mindre än E. H. migh tär wid försuarar. Detta hafuer iagh E. H. icke kunnat oförmält låta, på thet ödhmiukeligsta bidiandes, E. H. wille icke tagha migh till misstyckie, att iagh denna saken så högt drifuer. Gudh wet det går migh hårdt till sinnes, att när iagh hafuer giordt min högsta flijt i saken på alles bästa, moste iagh nu hafwa på mitt namn en sådan suår calumnia och skamfleck till löna. Jagh hafwer i nogra år myckyn suaghet undraghet med D. Johan, (ändoch icke iagh allena) men om man skall detta och annat sådant uptagha för suaghet, kan iagh inted döma, migh begynner thet blifwa fast odrägheligheit. Och där D. Johan hade welat elska rolighet, hade han wäl kunnat finna itt annat argument till sijn sack. Beder ganska ödmiukelighen, E. H. wille så här efter som tilförenne wara min patronus och gunstighe förfordrare oc hafva migh i detta fallet enthskyllat; förhoppas näst Guds hielp att sådan skalkhet skall huarken nu eller i framtiden finnas hos migh. Ehuar iagh kan nu eller framdeles tiäna E. H. tilvilies, skall iagh gierna finnas redeboghen, och befaler här medh E. H. samt E. H. elskelighe omwårdnader i Guds dens

alrahägstes beskydd till longwarigh wälferd. Af Upsala den 5 Januarij Anno 1614.

E. H.

Tienstwilligh
Johannes Canuti Lenæus
Prorector.

(Original i RiksArkivet af Lenæi egen hand, Academica Upsaliensia VI. Bref t. A. Oxenstjerna).

55.

Professor Johan Raumannus till Axel Oxenstierna med klagomål öfver Lenæus, Upsala d. 11 Januari 1614.

Edle och wälborne her Cantzler, iagh hafwer både H. K. M:tt, min allernådigste herre och konungh, både schrifteligen och igenom min hustrw, ja och igenom migh sielf (: ändoch iagh aldrigh kunde komma till audientz:) såsom och eders härlighett vnderdånligen och tienstligen latit besökia om confirmations breef på mitt kall och embete, nemligen om perpetuo Rectoratu et Vicecancellariatu academiæ, såsom och mitt vnderhåld, nemligen 400 tunnor vtan all afkortningh och taxeringh och ett hemman, der iagh skulde hålle min afwel vppå. Derföre är ännu min tienstflitige bön och begäran til E. H:tt, att så frampt H. K. M:tt är til sinnes att bruka migh vti denne tiensten wil confirmera sijn salige her faders breef; förty der iagh icke skal meera få til vnderhåld än 150 tunnor spannemåll, då hafwer iagh mindre löön, än någon cappellan vti Westerbotn, Österbotn, Copparberget och vti Stockholms stadh. Det iagh icke nu der om rörer, att kyrckioherden vti Tornöö sålde i Stockholm i denne höst lax och andre wahrur för 900 daler, och haffuer ändå rijkeliga försörgt sitt hwss mett wijn och allehanda slagz fremmande drycker. Och vti detta brefwet som wåre Pseudo professores igenom lögnachtigh berättelse sigh förskaffat hafwe, är H. K. M:tt sampt E. H:tt mykit bedragne wordne, förty iagh wil mett all sanningh det witna och betyga, att alt det, som dominus Johannes Lenæus i trij åhr här i academien läsit hafwer, är icke tre daler wärdh, såsom och inghen gångå disputeradh, och the andra äre fögå bettre; wist är det, att ingen dere haffwer läsit sijn lexe vth, icke heller någen gångo dis-

puteradh. Derföre edle och wälborne her Cantzler faller migh swåra sälsampt före, att een hoop mett ynglingar och mine otaksamme discipler, the som ingen gradum Academicum hafwe, skole migh, som både inrijkes och vthrijkes sådan ähra inlagdt haffwer, som the in til denne dagen icke giordt hafwe, framställte warda. Men der om må wara huru det kan, män skal iagh wara widh mitt kal och embete, då måste the lata migh få mitt rätta vnderhåld, der mett iagh hijtt ifron bettre legenhett til wärre, ifron mindre a[r]beet til större, mett konungzligit breef transfereradh blef. Och aldenstund edle och wälborne her Cantzler att mykin oreda tilwexer vtaf det companij, som igenom slecht och swågerskap här i academien sigh meer och meer tildrager, så att min röst inthett geller, vtan the bruka den regulam «Major pars concludit», och wille så hafwa migh som deres præceptor, rector, vice cancellarius och jnspector är til ministrum alienæ sententiæ et voluntatis, derföre så tycker migh rådeligast ware, att det companii måtte förskingras, nemligen Lenæus hedan afskrapas til något bondegeldh, der han fåår förfara, hwadh gagn han hafwer vtaf Prædicabilibus Porphyrii, Antepraedicamentis, Prædicamentis, Postprædicameutis Archytæ Tarentini, ponte asinorum Aristotelis. Han hafwer erchebiscopens dotter til echta, som är honom skyld in tertio gradu lineæ æqualis, och Martinus Stenius hafwer hans syster, så att iagh hafwer platt ingen platz mett dem, sedan de blifwit så wäl vptagne i hofwet, att the fingo H. K. M:ttz vnderskrifne bref. Och endogh iagh hade mykit til att skrifwa om vngdomsens rätta vptuchtelse, institution, lexor och öfningar både i scholer och academien, så måste iagh lickwäl alt sådant denne gångon late stå tilbake för wichtige orsaker skuld och befaler här mett etc. Och förmoder här på ett wist swar. Af Vpsale den 11 Januarij Anno etc. 1614.

E. H:tt
altijd tienstwilligh
J. Raumannus.

(Original i RiksArkivet, Oxenstjernas brefvexling).

56.

Universitetet till Axel Oxenstjerna, Upsala d. 18 Februari 1614.

Lycko och wälferdz önskan medh Gudh tilförenne.

Ädle Welborne oc Höghbetrodde H[er] Cantzelär E. H. är tiläwentyrs icke owitter[ligit], att här ännu widh Academien vacera tuenne professiones, nemlighen Ethica oc professio Græcæ linguæ. Så hafue wij på thet flitigste där efter sedt, att wij motte där till bekomma tienligha oc skickelighe personer. Och kunne wij icke annat befinna, än att denna M. Jonas Smolandensis* är en skickeligh oc lärd man oc i sådana tienster brukelig, dät wij kunna förmerkia både af den longa tijdh han i främmande land hafuer studerat, så oc af hans öfningar han där haft hafuer. Begiära fördenskull ganska ödmiukelighen, att E. H. wille låta oss sijn mening här om förstå, om wij icke må honom antaga oc få honom i academien noghot att giöra, till tess wij kunna förmerkia till huad profession han kan wara tienlighast, oc sedan när noghet lider på året förordna honom till en wiss profession, der han sedan stadigt wid blifua må.

Till dät andra bidia wij på det ödmiukeligste E. H. wille låta oss förnimma, huruledes handlas skall medh Rectoratu, och där E. H. syntes befala M. Johanni Rudbeckio att introducera en Rectorem (så blifver han nu mest här för handen) eller oc om rådheligare wore, att wij dertill wälia en Prorectorem, eller om E. H. syntes oc noghot annat medel föreslå, äre wij tär medh väl tillfridz, allenast wij kunna få en Rectorem, som laglighen är medh vanligha ceremonier insatt. Och är till E. H. vår ödmiuke begiäran, E. H. ville gifua oss här uppå en skrifteligh suar. Befale E. H. här medh i Gudz den alrahögstes beskydd till longwarig wälferd. Upsala den 18 Februarij Anno 1614.

(Concept af Lenæi hand i Ups. Univ. Bibliotek: Handl. om Ups. Univ. in folio I.).

---

* Vanligen Jonas Magni Wexionensis kallad; han fick fullmagt på professuren i Etik d. 21 December 1614.

57.

Johannes Canuti Lenæus, universitetets prorektor, till Axel Oxenstjerna, utan dato, men från hösten 1614.

Lycko och wälsignelse samt andeligh och timeligh wälfärdh önskar medh Gudh tilförenne.

Ädle wälborne högbetrodde H. Cantzelär, E. H. är uthan tuifwel i minnet, huruledes E. H. blef för noghon tidh sedhan tillfråghatt af professoribus här i Vpsala, huruledes man skulle holla medh Rectoratu, der på E. H. sigh så förklarade, att wij effter K. M:tz bref skulle wälia en Rectorem, huilken D. Raumannus skulle introducera. Hende sedhen E. H:tz bref ankom, att D. Raumannus innan få daghar afsomnade, haffwa så sedhan i E. H:tz fråwaru och för andra hinder intet widare kunnadt till saken göra. Doch haffwer iagh på åtskillighe tidher resignerat Prorectoratum i Capittelet, och rådt professores der till att dee skulle wälia en Prorectorem, till thes man finge läghenhet här om att förfrågha. Ther upå blef migh suarat, att the huarken Prorectorem kunde wälia, effter K. M:tz mandat lyder allenast på dett tillståndh, som academien war stadd uthi på det åhret, när mandatet ankom, icke eller Rectorem, för än wij försporde oss, huem honom skulle introducera. Blef migh så officium prorogerat alt här till. Nu är min och alles wåre ödmiuke begäran, E. H. wille låta oss förnimma, huru wij skole oss häruthinnan förholla.

Till thet andre, aldenstundh D. Johan Raumannus är i detta året afsomnat, och den tiensten nu vacerar, är alles wår ödmiuke tilförsicht till E. H., att E. H., huilkens beneghenhet och hielp wij altidh haffwa förnumet, warder dett så laghande, att hans effterlefde enkie beholler den uppbörd i dette åhret, som till den profession är förordnat, aldenstundh enkiors leghenhet i detta ståndett är alt för myckit elendigh.

Der näst effter K. M:tz Stipendiater sigh beklagha, att de siällan niuta, dett dem warder af H. K. M:t nådelighen förordnat, begära professores alle samptlighen ganska ödmiukeligen, att E. H. wille theras klaghemål gunstelighen uptagha och them tillförhielpa, att the måghe bekomme på deres begäran en wiss försäkringh och en önskadt swar.

Jagh bekom E. H. skrifwelse för några daghar sedan, uthi huilken förmäles om en studioso som sigh beklagher, att han icke niuter K. M:tz bref och dett stipendium honom der medh är effterlåtitt. Så är dett sant, att han presenterade migh H. K. M:tz bref och begärde sti-

pendium i förlidin sommar; iagh swarade, effter han här till dagz haffwer waridt ganska försumeligh och nu igenom godhe wänners förfordringh haffwer bekommidt H. K. M:tz bref, huilke honom hafwa commenderat såsom en flijtigh studiosum, derföre på thet wij måtte wara ursechtade, som betrodde äre desse att examinera, skulle han i 2 eller tre vekor bewijsa en synnerligh flijt och sedan presentera K. M:tz bref i Capittelet så skulle han bekomma stipendium. Han går sedhan till och anvender den tidhen till att beklagha migh, sammaledes en Nycopensis, huilken i longh tidh icke haffwer warit tillstädes och huarken sielf eller genom andra begäradhe noghot tilförende uthaf migh, går till och beklaghar migh hoos dee godhe herrar Cammerådh. Och som iagh förnimmer, ähre der några i hofwet, som taghe sigh före deres osanferdighe beklaghemål att framföra både för E. H. och hoos andre, kan skee och för H. K. M:t. Beder ganska ödmiukeligen E. H. wille icke stella troo till sådana löpare, huilke dät allenast sökia, att the medh lättia, öfwerflödighet och oskick måghe konungens stipendium förtiäna och sijne præceptoribus ingen lydna bewijsa. Jagh tagher mijne medbröder och alle the andre studenter och stipendiater till witnes, att iagh både här medh och eliest medh mitt kall gör alt dett migh möieligit är och steller dett till en widare inquisition. Wår leghenhet är nu så dett Gudh bättre, att när wij göra alt dett wij förmå, måste wij af huar man som der hafwer lust till warda försmedde i monge motto, det iagh E. H. på en läglighare tidh will berätta. Allenast beder iagh, att E. H. wille wara migh och mijna medhbröder en gunstig patronus och förfordrare och icke tilstädia, att wåre namn må således af onda munnar warda förolempadh; wij wele wårt kall förestå effter wår yttersta macht och konst dett besta wij kunne, effter som Gudh oss giffwer nåden till, och unfly icke en rättmätigh inquisition, att der noghen kunde af oss finnas oskickeligh, försumeligh eller otienligh, må warda tilltalat eller der så behöfwes afsatt och en bettre i staden igen, på thett wår academia, som liquel är Gudz försambling och rijket ett ornamentum, må ifrå sådantt Namn och rychte friat wara. Wij wele gärna bewijsa E. H. den ära, lydna och tienst som wij plichtighe ähre, och tacke E. H., som icke låter sigh aldeles af sådana baaktalare öfwertala. Befale E. H. här medh i Gudz thens alrahögstes beskydd till longwarigh wälfärdh.

E. H.

Tienstwilligh

Johannes Canuti Lenæus Prorector.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

58.

Gustaf Adolfs privilegium för Mag. Eskillus Petri Stabbyensis att upprätta en boklåda i Upsala, Stockholm d. 15 September 1616.

Wij Gustaf Adolph etc., giöre witterligitt, att effter wij gerna shee, att Upsala academia och andre particular skoler här udi wårt rijke, måtte i alle måtto promoveret och befordret warda, och nu förmerckie till deras promotion fast af nöden wara, att een Bocklådhe måtte uprättas, der ungdomen, som sigh i bockliga konster öfua will och studera, må kunne bekomma till kiöps sådanne böcker och materier, som de kunna sina studia der med continuera och fortsettia, derföre hafua wij effterlåtitt, som wij och nu udi dette wårt öpne breffz krafft nådigst effterlåthe, att brefwysare M. Erick Petri Stabbyensis må der udi Upsala uprätha een bocklåde, effter som han underdånigst hafuer latith förnimma sigh der till lust hafue och elliest ödmiukeligen der till wår nådige consens postuleret. Wij hafue och nådigst tillåtitt honom, att han udi förbe:de Upsala stadh må frijtt bygga och boo, för all Cronones uttlagor och borgeligh tunga, och aldeless niutha den frijheett och priuilegier som een uthaf Professoribus. Sedan och på dett han deste förr må komme förbe:de bocklåde tilgångz och sedan kunna henne widh macht hålle, hafue wij nådigst honom tillstadt, att han må åhrligen söckie till Tysslandh effter allehande böcker, dem han sedan må tull och accijs frij införe och förhandle, dock skall han wara förtencht att föra ihn sådanne böcker, bådhe theologiske och politiske, så wäll som andre materier, som fäderneslandet och besynnerligen dem, som studera, kan wara tient medh. Men dett godz, som han will uttskepa och tilhandla sigh sådanne böcker medh som sagdt är, dett ware sigh huad dett wara kan, lijtett eller mykitt, skall han som andre wåre undersåther göre oss och cronann der af tull och accijs. Endtligh och på dett han och förbe:de böcker, sedan han dem ihn bekommit hafuer, må kunna better föryttre och sigh till gode och nytto förwända, hafue wij och nådigst effterlåtitt honom söckia alle frijmarcknader, som åhrligen här udi wårt rijke hålles. Förbiude fördenskuldh wåre stådthållere tullenärer och fougdter, sampt borgmestare och rådh udi städerne att göre honom emott dette privilegium någott hinder eller förfångh udi någon måtto. Der de samptligh och alle andre, som för wåre skuldh wele

och skole göre och lathe, wethe sigh att effterrätta. Datum Stockholm den 15 Septembris, Åhr 1616.

Gustavus Adolphus.

(L. S.)

(Original på papper i Konsistorii Arkiv).

59.

Ceremoniel vid Teologie Doktors promotionen i Upsala d. 24 October 1617.

Processus vel ordo qui in renunciatione Doctorum videtur servandus.

I. Biduo ante renunciationem affigitur intimatio, qua cum renunciatio ipsa, tum ubi et quando futura significatur.

II. Die sequenti paratur locus; nimirum in templo ante altare extruuntur cathedræ, una sublimior pro M. domino Cancellario promotore, altera pro Candidatis promovendis. Asportantur etiam sedilia pro pastoribus, studiosis et promiscua literatorum multitudine.

III. Eodem die invitantur hospites ad actum renunciationis decorandum, honorifice deducendo Candidatos in templum et reducendo eos ad locum, ubi prandium paratur. In primis (si placet) invitatur regni senatus cum præcipuis quibusdam regis officiariis, deinde episcopi, (si manserint) et professores cum nonnullis pastoribus et civibus honoratis.

IV. Dicta die et hora invitati conveniunt, ubi prandium paratur, et inde deducunt Candidatos in templum, eo ordine quo M. domino Cancellario convenientissimum videbitur; nempe (si placuerit) præcedunt Musici [cum] instrumentis et Musica, subsequuntur studiosi, his succedunt pastores et professores cum M. domino Rectore, quem immediate tamen præcedunt academiæ Bidelli præferentes sceptra argentea, quibus in ejusmodi solennitatibus uti solent. Rectorem sequuntur regis Commissarii vel Senatores regni, qui candidatos deducunt, supremum locum tenente M. domino Cancellario, qui personam regis in hoc actu sustinet, nisi forte rex ipse adfuerit. Demum sequuntur ministri et qui ex accidenti confluunt.

V. Cum templum ingrediuntur, scholares musica vocali eorum adventum excipiunt eamque continuant, donec quisque suo loco in templo constiterit.

VI. Chorum ingressis Bidelli seu Ministri academiæ obviam veniunt et cuique suum locum assignant, primo M. dominum Cancellarium ad cathedram deducunt, deinde deducentibus candidatos proximum locum tribuunt (ni rex aut princeps adfuerit), hinc M. Rectori et sic ordine professoribus et aliis viris honorandis pro dignitate et meritis: studiosis interim extra chorum manentibus, donec his suus cuique locus fuerit datus.

VII. Dispositis omnibus, hymno: Veni sancte spiritus, divinam gratiam et benedictionem ad præsentem actum implorant.

VIII. Facto silentio, M. dominus Cancellarius e sublimiori cathedra, Candidatos nominatim et ordine a suis locis ubi constiterunt in alteram cathedram illis deputatam invitat, quos Bidelli eo ordine deducunt, post quorum accessum in cathedram Cancellarius orationem suam orditur.

IX. Oratione finita, adolescentem cui hæc provincia est concredita provocat, ut candidatis pro more quæstiones aliquot explicandas proponat. Ad quas Candidati habita ratione temporis ordine respondent.

X. His peractis M. dominus Cancellarius mandat Bidello, ut juramentum recitet, quod candidati præstabunt manu vel duobus digitis sceptro argenteo quod bidellus gestat impositis.

XI. Præstito juramento M. dominus Cancellarius authoritate regis sonora voce et solenniter eos Doctores renunciat, concedens omnia privilegia et immunitates, quibus Theologiæ Doctores apud alias nationes uti, frui solent, ac deinde solennia Doctoratus ijs confert cum brevi saltem et generali admonitioni.

XII. Quibus finitis, Doctorum ultimus communi nomine gratias agit, 1) Deo, 2) Regi, 3) M. domino Cancellario, promotori loco regis, 4) principibus, si affuerint, regni deinde senatui, M. rectori, professoribus et toti coronæ, cuique ut par est, cum officii debita promissione, Deumque roget pro ecclesiæ, regis regnique totius incolumitate et salute, atque ut hanc honorum distributionem sibi gratam suæque ecclesiæ commodam esse velit.

Musici iterum quod suarum est partium persequuntur. Interim M. dominus Cancellarius et Commissarii regis, qui Candidatos in templum deduxerunt, parant se, ut eodem ordine novos Doctores ad locum, ubi prandium est paratum, reducant. Ibidemque diem illum in timore Dei hilarem sumunt. Ubi Bidelli ex consilio tamen et moderatione alicujus majoris quemlibet ad mensam invitant, ijdemque mensæ deinde cum aliis ad hanc rem rogatis inserviunt.

(Uppsats på ett folioark, skrifven som det tyckes med Johannis Rudbeckii hand; i RiksArkivet: Academica Upsal:a I).

60.

Presterskapets betänkande, huru Universitetets lärarestat och anslag lämpligen borde ordnas, Stockholm d. 10 Sept. 1617.

Oppå Kongl. M:tz wår allernådigeste herres och konungz nådighe behagh och förklaringh, Biscoparnas, Professorum och Capitularium betenckiande och förslagh, huruledes academien vthi Vpsala kunde effter andra academiers form och sätt, såsom och fäderneslandzens närwarande tilstånd, tilbörlighen warda constituerat och vnderhällenn. Actum Stocholm 10 Sept. Anno 1617.

Först att the lecser måghe ther läsas och sådana exercitia hålles, som i andra wälbeställdte academier bruklighe ähre, synes för nödhen wara, att ther bliffwe tretton professores.

3 Theologi.

1) Som läser Textum Biblicum veteris Testamenti.

2) Som läser Textum Novi Testamenti.

3) Som läser Locos Theologicos och Controversias.

Och att thessa disputera twå gånger om åhret publice. Såsom och att altijdh någon there disputerer privatim Locos Theologicos eller andra controversias, effter som vngdomen kan wara nyttigt. The skola och wara Assessores Archiepiscopi in Consistorio Ecclesiastico.

2 Jurister.

1) Som läser Sweriges Lagh, sampt practicas quæstiones de justicia et jure, usucapione, jure dominij et legitima acquisitione, de contractibus, de feudis et immunitatibus, sådant som är brukelighit i wårt land, och disputerer publice in jure.

2) Som läser Institutionis Juris, Ethica et Politica, och disputerer publice in ethicis et politicis.

Thesse kunna och gifffwa responsa och consilia om rättegångz saker, när någor behöfuer ther vthinnen theres betenckiande.

2 Medici.

1) Som läser Institutiones Medicinæ, Librum de Anima och disputerer in medicina.

2) Som läser Physicam generalem et specialem, in til Librum de Anima, öffwar vngdomen in re herbaria och disputerer publice in physica generali.

6 Philosophi.

1) Astronomiæ professor, som läser prima et secunda Mobilia och Trigonometriam, öffwer vngdomen in calculo Astronomico, och disputerer publice de cælo.

2) Professor Logices, som läser Logicam, disputerer in logicis, och förehåller vngdomen usum logices ex bonis autoribus, græcis et latinis.

3) Professor Lingvarum Græcæ et Hebrææ, som läser in exercitijs græcæ lingvæ, Grammaticam Hebræam, och något in exercitijs ex textu hebræo. Thenne disputerer publice de anima.

4) Professor Eloquentiæ, som läser Rhetoricam, och in exercitijs af Cicerone och andre latinis autoribus; Han skall hålla studenterna til exercitia stili och declamationum, och disputera publice de Elementis.

5) Professor Poeseos, som läser Poetas och Historias, och öffwar vngdomen in poesi och in agendis comœdijs, disputerer publice de generatione et corruptione.

6) Professor Matheseos, som läser Arithmeticam och Geometriam, Opticam och Mechanicam, och disputerer publice in opticis et de metheoris.

Ther wille och wara en Quæstor eller Räntemestare, som hafuer medh all academiæ vpbörd och vthgift til at beställa, vpfordrar räntan, leffwererer professoribus theres löön i rettan tijdh, och gör professoribus derföre rekenskap, och i cronones räkninge cammar när ther på fordras.

Ther behöffwes och en Notarius, som skrifwer acta in consistorio, item breff och andra handlingar, som academien widkomma, then som och dragher academiæ ärender til hoffwet eller eliest när så behöffwes.

Till thett andra. Oppå thett att en tämeligh frequentz eller mykinheet af studenter altijdh må blifwa widh academien, och att fattighe, som ingenia och lust haffwa till att studera, må hafwa thet the sigh medh wppehålla, synes för nödhen wara, at 100 stipendiater warda håldna effter thetta sättet:

Först 4 Adiuncti in facultate philosophica, som altijd disputera publice, läsa och disputera privatim för löön; och twå aff them hålla exercitia privata medh stipendiaterna, then ena in Theologia, then andra in Philosophia; att man altijdh må hafua i förrådh widh academien några, som kunna finnas dughlighe till en profession eller andra tienster, när så behöffues.

Sedhan 96 andre stipendiater, af hwilke en partt hadhe mere, en partt mindre af stipendio, doch the altijdh minst, som senest tilkomma, the mäst som längst hafwa warit och bäst studera; och att them bleffwe leffwererat fierdelenn af stipendio, på hwart fierdedeelz åhr, som är Jul, Påska, Midsommar och Michaelis.

Ther wille och wara en åhrligh renta, till att vpretta itt Bibliothec, och till att byggia academiæ hws och auditoria, och til at löna bibliothecarium.

Den renta medh huilken academien skall vppehålles, tyckes wissast wara, om hon bliffwer i spanmål, aldenstund spanmålen är här i rijket lättast til at bekomma, synnerligha här i Vpland. Och står icke oss till att nämpna, hwar aff en sådan stoor summa skulle taghas, allenast at sompt taghes af kyrkiotijenden, så mykit hon kan tilreckia, och sedhan tillägges så många jordegodz, som ther till kunne behöffwes, aff Clöster eller Præbendegodz eller sådana som tilförne hafua leghat til sacros usus.

Till Academiæ personers vnderhåldningh, synes förnödhenn wara, at hwar finge som här effter fölgher, vthi spanmål:

Theologi:

Thenn förste spanmål	400 T:r
Then andre	350 T:r
Then tridie	300 T:r.

Jureconsulti:

Then första	300 T:r
Then andra	250 T:r.

Medici:

Then första	300 T:r
Then andra	250 T:r.

Philosophi.

Astronomus	300 T:r
Logicus	250 T:r
Lingvarum	200 T:r
Eloquentiæ	200 T:r
Poeseos	200 T:r
Matheseos	190 T:r
Quæstor	100 T:r
Notarius	40 T:r
Pedellen	30 T:r.

Stipendiaterne:

4 Adjuncti huar there	50 T:r, löper		200 T:r
30 the äldsta, huar there	30 T:r, löper		900 T:r
30 Andre, huar there	20 T:r, löper		600 T:r
36 the yngste, huar there	15 T:r, löper		540 T:r
Til bygningh och Bibliotheca			100 T:r
Ther aff finge Bibliothecarius		20 T:r	
		Summa	6000 T:r.

Episcopi, Professores och Capitulares, som nu här i Stocholm äre försambledhe.

(Afskrift af samtidig hand på de fyra första sidorna af fyra inuti hvarandra lagda ark i RiksArkivet, Academica Upsal:a I)

61.

Ärkebiskop Petrus Kenicius till Axel Oxenstjerna, Upsala d. 7 Maj 1618.

Minn kärlig och tienstwillig helsan medh Gudh alzmechtigh nu och tilförene.

Ädle och wälborne herre, gunstige förfodrare, jagh försender här medh en supplicatz, som församblingen i Uma prestegeld hafwer K. M:t alles wår nådigste herre och konung tilskrifuit*, theruthinnan förmäles, att M. Petrus Rudbeckius hafwer uppenbarligen uthi hela församblingenes närwaro upsagdt geldet för the orsaker skul, som i supplicatzet förmäles och begäret, att the wille försee sigh om en annan kyrkioheerde. Så ändoch thet synes wara selsampt at han wil öffwergiffua thet han haffwer i henderna, för än han får något annat igen, lijkwäl hwar så wore, at han framhärdar uthi samma sin mening och wil ändeligh ther ifrån, begärer jagh kiärligen, at M. Olaus rector scholæ Gefvaliensis, som är M. Petri son, fordom pastoris i Uma, må komma dertill, effter han hafwer tient widh scholan öffwer 6 åår, och församblingen eliest begärer honom, så är och Uma en förnemlig försambling och thet

* Den är daterad 24 Februari 1618 och ligger in originali innesluten i brefvet.

tienar wara en skickelig man bådhe til lärdom och leffwerne, som tijt skulle förordnas. Thernäst låter jagh E. H. tienstwilligen förnimma, at emillan M. Johannem Lenæum, som haffwer Waxala och Bondekyrkio kyrkiotijender til sit vnderhåld, och M. Ericum Pastorem som haffwer Wassunda och Vpsala stadz kyrkioherberge til vnderhåld, är en disputation vpkommen om then kyrkiotijende, som faller aff the åkrar, som liggia vnder Waxala, Bondkyrkian och Gamble Vpsala sokner, och blifua doch likwäl brukade aff Vpsala borgare, och pastores, som tilförne så wäl som the ther nu boo, altijd hafua tagit tertial tijenden ther aff. Så är thet i sanning, att så långt jag minnes tilbaka, nemligen i Magistri Petri Jonæ[1] tijdh, M. Olai,[2] som bleff sedan pastor Gefvaliensis, M. Matthiæ,[3] som bleff sedan pastor i Wåla, M. Nicolai Bothniensis,[4] M. Jacobi Erici[5] tijdher, så haffuer altijd primarius professor tagit kyrkiotijenden vthaff Vpsala åkrar, som liggia vnder Waxala och Bondekyrkian, och then infördt medh skafftet, men aldrig haffwer pastor civitatis henne hafft, för än Anno 1613 Mester Claes[6] förskaffade sigh ther vppå Kongl. Maj:tz breff, ty tilförne, medhan primarius professor togh kyrkiotijenden af Waxala och Boudkyrkian, kunne i stadsens kyrkioherberg icke falla öffwer 12 eller 14 tunnor aff theras ägna åkrar, och therföre war thet kyrkioherberget ingom förlänt, men the åkrar, som liggia til Gamble Vpsala, haffwer Erchiebiscopen altijdh behållit kyrkiotijenden, effter han hadhe sit vnderhåld i Gamble Vpsala, och pastor i Gamble Vpsala tertialen, huilken han behåller ännu i thenna dagh, såsom och pastor i Waxala tertialen aff the åkrar, som liggia til Waxala. Så effter iagh gerna såge, at saken bleffwe wenligen componerat them emillan, begärer jagh så ganska wenligen, at eders herlighet wille taga saken vthi it gunstigt betenckiande och höra theras berettelse på bådhe sijdhor, och antingen låta M. Johannem behålla förberörde kyrkiotijende aff Vpsala och Bondkyrkio åkrar, effter som hans antecessores tilförne hafft hafua, eller och huar M. Ericus skal thet här effter behålla, at M. Johannes kunne få någon wederlägning i staden igen, medhan hans kyrkio-

[1] Först professor i Upsala på 1570-talet, så biskop i Strengnäs 1586—1608.

[2] Olaus Andreæ, först pœnitentiarius i Upsala, redan 1590 kyrkoherde i Gefle, far t. prof. Martinus Stenius.

[3] En Matthias Andreæ är 1593 pastor i Wåla.

[4] Teol. professor i Upsala 1593—1599, död 1600, ss. utvald Ärkebiskop.

[5] Teol. prof. i Upsala 1593—1604, död s. kyrkoherde i Börstil 1619.

[6] C. Opsopæus, förut professor i Hebreiska.

herberge är ther igenom mykit förminskat. Sådan E. H. gunstige förfordran skal medh all ödmjuk tienst gerna förtient blifwa. Och befaler E. H. medh E. H:s elskelige käre wårdnat uthi Gudz gudomlige skydd och beskerm kärligen och tienstwilligen.

Vpsala then 7 Maij Anno 1618.

E H:t

altijd tienstwillige
Petrus Kenicius
Upsaliensis.

(Original i RiksArkivet. Oxenstjernas Brefvexling).

62.

Utdrag ur de punkter om undervisningsväsendet och hospitalen, hvilka Gustaf Adolf öfverlemnade till presterskapets betänkande, Stockholm d. 11 Mars 1620.

Kongl. Mai:tt

beger nådigst, att prästerskapett wele taga efftersskrefna punchter j betenckjandhe och medhdeela H. K. M:tt sitt rådh, huru desse feel bäst och beqwembligast äre till att boota. Actum Stockholm d. 11 Martii Anno 1620.

1. Effterdij Academien och Skolor, äre och böre wara een officina och wärkstadh, uthi hwilken godha ingenia kunne informeras till Gudz församblingz och regementzenss tienst, så och elliest till ärlige och loflige konster, der medh ett erbart och borgeligitt lefwerne bekwembligen och nytteligen kan underhållass, och iblandh andre feel och brister, som här och där kunna finnass j wårt landh, är icke dedh ringeste, att academien och skolerne ganska illa äre bestälte, förorsakandess där medh, att till predike embetett fåå finness som dedh medh nytto och wäll kunna föra och förestå, men till regementett platt inge nyttige och instruerade; alltså och, att icke een godh stadz skrifware finness, sedan een godh fougdte eller skrifware å landett, och alle dhee, som anten åå landeth eller j städerne magistraten och embeten bekläda, äre mestadeelss så olärdhe, att och icke een part kunna skrifwa sitt namnpn; ähr och någon som lust hafwer till studierne, så hindrass han doch, sompt af fattigdom, sompt af sochnegånger, och förnöter dermedh onytteligen sinn kåstelige

tijdh och tillwenniess månge odygder, dryk, svermerij, tiggiande, lättiegång och annat slijkt; åhr och någon som medlen icke feelar eller behöfwer sochnegånger, så är doch institutionen j academien och skolerne så oricktigh och elak, att ingen där kan komma till någon erudition. Först för dhee månge ferier dhee der taga sigh före; sädan att alle dhe, som anten j academien eller skolerne blifwa bruukadhe, hafwe anten wedertagett prediko-embetett, eller och dirigerat deress studia där hänn; hwarföre och institutionen j religionen någorlunda kan passera, menn såsom præceptorerne siälfwa intett förstå heller achta, hwadh till regementett eller ett borgerligitt lefwerne hörer, altså kunna dhee dett icke heller någon annan lära, och dedh som werst är, icke låte hwart ingenium excellera j dedh som dedh inclinerar till, utan altt ifrån barndommen styrkiadh ifrån regementz saker, särdeless krijgzwäsendett, att haatett och misshagett till krigzförstånd och disciplin bådhe hoss adell och oadell, lijka medh ålderen tillwexer, derigenom och landedh är blifwett steril och ofruchtsampt på nyttigt folck, att och i desse beswärlige och medelzlöse tijdher, lijkwäll större feel på folck änn peningar är funnet. Hwarföre sådant altt att förekomma och boota, då begiärar K. Maj:tt, att prästerskapett wele sigh uti detta ärendett artickelss wijss förklara.

1) Om skolerne, huru många kongelige skolar och gymnasia i rijkett äre nödige att hållass, och på hwadh ställe, och sådant fördy, att så mänge som nu hållass, dem att hålla wäll är cronan beswärligitt, och elliest till intett nyttigt, och där dhee contraheradess, kunde dhee så myckett rijkeligare underhållass.

2) Hwad för artes nödige äre j samma skolar eller gymnasijs att läsass.

3) Hwadan sådanne personer, som medh ungdomenss nytto dedh kunna effectuera, äre till att fångass.

4) Att ett wisst sätt på institutionen måtte författass, så att den j alle skolar wore eenformigh, och när diecknarna skiffta præceptorer och skolar, icke altijdh behöfwa lära af nyie och där medh förspilla sinn tijdh.

5) Om socknegångerne icke wore bättre, att dhee afskaffadess, och handladess medh almogen, att dhee een gångh eller twå om åhrett hulpe någett till skolerne, och att sådant blifwer upburett af kyrkioherderne, till skolerne försendt, och sädan effter een wiss ordning utdeelt ibland dhe nödhstälte och dem som sådanne beneficia wärdhe wore, och icke som nu åffta skeer, ganska olagligen utskifftatt.

6) Desse samme förskrefne punchter äre mästadeels j academien och till att öfverwäga, särdeless huru månge professorer där äre nödige.

7) Hwadh för personer där till skole bruukess, och effter dy inrijkess icke så finness uti alle faculteter, dhee som cum laude sådant kunna genom gå och celebrera Academien, hwarest utrijkess några lärdhe männ wore till att nå, som effter andre kongarss och furstarss exempel kunde kallass här in.

8) Hwadh sätt man will bruuka uti professorum underhåld, effter dy detta medlett, som är medh kyrkiotijonderne, går myckett olijka; dhedh eene åhret fåesss myckett, dhedh andre lijtett, och dedh som oskäligste är, den som ringare karll är och ringare profession hafwer som åfftast meer änn den skickeligeste och förnembste, förutan andre obeqwemblig-heeter der medh föllier.

9) Medh hwadh ordning och form Communitetet bäst kan anrättass och huru stoort.

10) Hwad privilegia academien och dess ledamoter äre nyttige, så att frijheeten icke missbruukass till sielsswåld, och subiectionen under een litterat magistrat icke är studierna hinderligh.

11) Hurudan Academiens och skolerness inspection skall wara, så att professores måge wetta sigh skulle giöra reeda för deress embete och ungdommen icke försummess, eller dhee som otiänlige äre fåfängt förslijta sijne åhr, och kan skee ex favore niuta beneficierna til godho. Kunne och prästerskapett besinna några flere articklar wara här hoss nödige att expliceres, derom begerer K. M:tt att wara underrättat.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

(Efter samtidig afskrift i Riks-Arkivet i *Rijksdags och Chrönings Acta 1617—1632. fol. 206;* efter samma källa förut tryckt i Thyselii Handlingar rör. Sv. kyrk. hist I. s. 1 ff.).

63.

Presterskapets betänkande öfver föregående punkter, Stockholm d. 20 Mars 1620.

Uppå Kongl. Maj:tz vår allernådigste herres och konungz framstälte punchter om Academiens, Skolerss och Hospitalerss reformation prästerskapzenss eenfaldige betenckiandhe. Actum Stockholm, denn 20 Martii åhr 1620.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

— — Ytterligare hwadh Academien tillkommer, att så frampt hon skall blifwa andra wällbestelte Academier någorlunda lijkformigh, syness förnödhen wara, att ther blifver 13 Professores.

Först 3 Theologi.

1) Som läss textum biblicum Veteris Testamenti.

2) Som läss textum Novi Testamenti.

3) Som läss Locos Theologicos et Controversias.

Och att desse disputera ordinarie, hwardera een gång om åhret publice, såsom och att altijdh någondera disputerar privatim Locos Communes Theologicos eller någått annatt, som är ungdomen nyttigt. Thee kundhe och wara assessores archiepiscopi in Consistorio Ecclesiastico.

2 Jurister.

1) Som läss practicas quaestiones de Justitia et Jure, usucapione, jure dominij et legittima acquisitione, de fraudibus et immunitatibus, och sådant som är brukeligitt i wårt land, item Sverigess lagh, och disputerar een gång om årett in jure.

2) Som läss Institutiones Juris, Ethica et Politica, och disputerar in ethicis et politicis.

2 Medici.

1) Som läss Institutiones Medicinae, librum de anima och öfwer anatomiam och disputerar in medicina.

2) Som läss Physicam generalem et specialem in till libros de anima, öfwar ungdomen in re herbaria, och disputerar publice in generali Physica.

6 Philosophi.

1) Astronomiae professor, som läss prima et secunda mobilia, Trigonometriam, öfwar ungdomen in calculo Astronomico och disputerar publice de Coelo.

2) Professor Logices, som läss Logicam och Metaphysicam, disputerar in logicis och förehåller ungdomen usum logices ex bonis authoribus.

3) Professor lingvarum Grecae et Hebreae, som läss in exercitijs Grecae et Hebreae lingvae medh grammatica, och disputerar publice de anima.

4) Professor Eloquentiae, som läss Rhetoricam, och in exercitijs af Ciccrone och Poëtis. Man skall hålla studiosos till exercitia stili och declamationum och agera comedier och disputera publice de elementis, generatione et corruptione.

5) Professor Politices et Historiarum, och disputerar de supputatione temporum, monarchijs et mutationibus jmperiorum eorumque causis.

6) Professor Matheseos, som läs arithmeticam och geometriam, opticam och mechanicam, och disputerar publice in opticis och de metheoris.

Ther will och behöfwass een Syssloman eller Rentemestare, som hafwer medh all academiae upbördh och utgifft till att bestella, upfordrar rentan, lefwererar professoribus sinn löön j rättan tijdh och giör professoribus therföre räkenskap, och ther så behöfwess j Crononess räckninge cammar.

Ther behöfwess och een secretarius eller notarius, som skrifwer acta in consistorio, item bref och andra handlingar, som academien widkommer. Then som och drager academiae ährender till hofwet eller elliest när så behöfwess. Item behöfwes een pedell och een famulus academiæ. Item behöfwess widh academien een bookförare, een tryckare, twå bookbindare, som skatfrij äre under academien.

2) Hwadh personerne widkommer, som wedh academien kunne brukass, äre wij i then förhopning, att så månge som behöfwass in facultate Theologica och Philosophica kunna finnass inrijkes af thee infödde. Belangandhe Juridicam facultatem, är oss wetterligitt, att några skickelige personer af våra Swenske äre utanlandz, som i många åhr ther uti hafwa studerat, nemligen Laurentius Nicolai Nycopensis, Johannes Halenus Strengnensis.

Sammaledess in Medica Facultate finness och några tjänlige personer, som ther på sinn flijt och hafwa anwendt, som äre Johannes Salvius* Strengnensis, Johannes Frank**.

* Den bekante Adler Salvius, sedermera riksråd.

** Professor Med. i Ups. 1628—1661.

Der nu H. K. Maj:tt teckess af desse personer några där till utwällia, wele wij H. K. M:tt underdånligen hafwa hemstelt; menn om någre skulle till samma faculteter af fremmande land warda föreskrefne, will föllia, att thee, som nampnkunnige äre och förnemblige tiänster beklädha, nepligen begifwa sigh hijt j landett, utan thee som unge äre och ringa tjänster hafwa kunna tillewentyrss låta sigh öfvertala, så frampt thee här kunna bekomma större underhåld, än thee hafwa hafft tillförende. Der nu personen blifwer befunnen annorledess, än som man förhoppadhess, nödgass man honom lijkwäll behålla. Men om man skulle låta honom fara, skulle han tillewentyrss wår öfwerheet och fädernessland på thett högsta förolempa. Så will och thett wara wår swenske nation icke myckett berömmeligitt, att ingen skulle finnass af thee infödde, som antingen nu äre eller innan fåå åhr kunne blifwa, så skickelige att thee thett samma skole kunna uträtta, som the fremmandhe. Så är oss och witterligitt, att månge unge och obrukadhe personer äre komne till förnemlige academiæ embeter, som j fåå åhr så widt äre komne, att thee äre blefne nampnkunnige männ, och hafwa medh berömmelse sitt embete utrettat. Thett samma kan och wäll medh wåre Swenske möijeligitt wara, så frampt att thee warda tillborligen uppehåldne, och academien blifwer medh bibliothek försårgd, och medell kunne finnass, genom hwarss bekåstnat tryckiass skulle thett som af academiae personer warder publicerat. Mädan man wäll förnimmer, att iblandh Swenske in så godhe jngenia finnass som ibland fremmande land och publicera hwadh j landett skeer, oss och wårt fädernesland till wanära*.

3) Om professorum underhåldning och hwadh sätt ther till kan bruukass, är prästerskapzenss meening, att, så frampt H. K. M:tt åstundar, dedh denne academien skall komma j den floor och fullkommeligheet, som andra academier äre, will och för nödhen wara, att man efftertöllier alla andre evangeliske konungarss och furstarss exempel, hwilka hafwa lagdt till sijne academiers uppehelle en anseenligh ränta af thee godz, som tillförendhe hafwa legatt under domcapitel, kyrkior och clöster, på thett att under academien må wara een stadigh och wiss upbördh, som utan förändring och a[f]kårtning altijdh ther widh blifwer. Wore icke heller orådeligitt, att någre visse kyrkioherbergh blefwe och stadigt ther under. Denne renta kunde academiae rentemestare upbära och een deel förwenda j peningar och j rättan tijdh lefwerera professoribus, sompt i spannemål, sompt j peningar, effter som till hwarss och eenss profession är förårdnat, sammaledess till stipendiaterna och communitetet. Och tyckess bäst wara, att till hwar profession ladess ett wisst underhåld,

---

* Satsen är tydligen på något sätt vanställd.

halfparten j spannemål, halfpartenn j peningar. Och effter i Upsala sällan wankar färsk fisk eller kiött faalt, derföre syness nödtårftigt, att till hwar profession ladess någon åker ther widh staden och ett stycke eng, ther medh the må siälfwe någått afwell hålla.

4) Om stipendiaterne och therass uppehelle syness bäst wara, att 40 af dem, som skickeligast, lärdast och äldst äre, finge sinn deel uti peningar på 4 tijdher om åhret, och att 4 af them, som hafva gradum magisterij, blifwa Adiuncti in facultate philosophica, som disputera publice och läsa privatim.

Och på thett att icke någon ex favore, som elliess otiänligh är, må samma beneficia åtniuta, ähr för nödhen, att thee först studera någon tijdh widh academien och något specimen ingenij och eruditionis bewijsa, och sädan af senatu academico förskrifwass till Cancellarium Academiae, att han them samma stipendium confirmerar. Och på thett att dugelige personer icke må fattass, som sigh j hoftiänst, krijgz och regementz saaker låta brunka, är rådheligitt, att någre wisse af stipendiaterne warda därtill förordnade, som in jure, politicis et historijs studera.

Utöfwer thetta will behöfwass ett Communitet, ther uti 60 personer warda håldne till kost, och will behöfvass en spijssmestare, som står Communitetet före, och dageligen låter reda för them; spijssmestaren måste och hafwa sitt uppehelle för sigh, sinn hustru, twå drängiar och twå piger. Samma Communitet will så wara bestelt, att fattige studenter må komma ther inn, när rumm är, och ther ut när them syness, och att hwartera gifwer een Swensk Mark om weckan, hwilke peningar spijssmestaren upbär och kiöper therföre, hwadh som dageligen till spijsning behöfwess. Spijssmestaren bör åhrligen giöra rekenskap för academiae rentemestaren och twå af professoribus, hwilke årligen af senatu academico blifwa förordnadhe till att hafwa inspection på Communitetet. Och der så fordrass, må rentemestaren lefwerera rekenskapen i crononess regninge cammar.

5) Anlangandhess privilegia academiae, så äre thee mäst författadhe uthi thett privilegie breef, som saligh och högloflig j åminnelse Konung Carl academien gifwitt hafwer, kunne och ännu några nyttige privilegier ther till behöfwass, hwar H. K. M:tt nådigst täcktess samma privilegier låta revidera, förbättra och stadfästa.

6) Om academiens inspection är högeligen af nödhen, att een Cancellarius Academiae blifwer förordnat af een ibland thee förnembste rijkzenss herrar, hwilken sielf hafwer studerat på universitet och hafwer någon förfarenheet om academiens lägenheet, then j hoftienst dageligen bruukass, på thett han må hafwa tillfälle att förfordra academiens ärender hoss H. K. M:tt. Denn samma kundhe medh archiepiscopo hafwa in-

spection på academien och årligen, antingen sielf eller genom sijne fullmyndige, sampt medh archiepiscopo och senatu academico visitera uti academien och förfara, hwadh professores medh läsande, skrifwandhe och disputerandhe, så och hwadh studenterna hafwa thett åhret uträttat. Och där någon professor finness oflijtigh eller otiänligh uti sitt embete och effter nogsam förmaning icke will sigh uti saaken rätta, tå må förbemelte inspectores hafwa macht att sättia honom ifrån embetet, och een annan skickeligare j hanss stadh igen.

7) Och mädan professores blifwa fleere än tilförrendhe, och månge af studenterne warda af H. K. M:tt uppehåldne, är förmodeligitt, att och theress numerus myckett förökass, så att j staden blifwer trångt om huusrum, synnerligen för mångehanda tillfallande gestning och samquemb som ther skeer. Hwarföre will för nöden wara, att huuss warda ther till uprättadhe, ther professores, när thee icke hafwa sielfwa egna huuss, kunna boo, så och ther studenterna kunna hafwa sijne wåningar uti. Wille och fleere auditoria behöfwass änn tilförendhe waritt hafwer, så och ett bequemligitt rum till Communitetet. Så all denn stund bequembligare huuss icke kunne finnass, än thee som widh domkyrkian äre belägne, wore bäst, att thee sampt medh theet gamble biskopz huusett blefwe uprättadhe dem till wåning. Så kunde man förwara kyrkiogårdhen medh portar, och om netterne hafwa kyrkiogården stengd, på thett icke någon oro warder af studenterna i staden anrettat. Thett som sädan ginge af studente-kamrarna j huusslega, kundhe man anwenda till att hålla huusen widh macht, medh taak och andra tillbehöör. — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

(Samtidig afskrift i RiksArkivet: *Rijksdags och Chrönings Acta 1617—1632, fol 210;* efter samma källa tryckt hos Thyselius Handl I. s. 7 ff.)

64.

Utdrag ur Gustaf Adolfs resolution om Universitets- och skolväsendets ordnande, Upsala d. 13 April 1620.

Kongl. M:tts resolution och meeningh, korteligen och summewijss författadt, huar effter H. K. M:tt achtar Skolarne och Academien att förordna. Actum Ubsale d. 13 Aprilis, åhr 1620.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Om Academien.

Förstt. Een godh deell af dedh, som om skolerne sagdt är, kan icke oskäligenn om Academien seijes, såsom om inspectionen, ratione stipendia annumerandi och annat slicht. Men effter Academien måste wara en högh skole, af huilchenn och fädernesslandet medh tijden må hafue ähra och beröm; så kan H. K. M. sigh och wäll låthe den numerum professorum, som af prästerskapedh föreslagen är, behaga, så att der i begynnelsen blifue tretton professores och at deras stipendia blifuer som följer.

Theologi 3.

Till thett andra: Den förnembste Theologus skall lässa textum biblicum veteris testamenti och haffwe till underhåldh ..... 600 daler och wara derhoos Pastor Civitatis och niuthe de wilckor der iempte.

Den andra skall läsa textum biblicum novi testamenti och hafua om åhredh ..... 500 daler och een praebende på bygden.

Den tridie Theologus, som läss Locos theologicos, skall hafue ..... 500 daler och een praebende på bygden. Och skole desse ordinarie disputera huardera en gångh om åredh publice, och sedan privatim effter lägenheeten, huilche och måge vara assessores Archiepiscopi in Consistorio ecclesiastico.

Jurister 2.

Hwilche måge läsa och disputera, effter som prästerskapedh hafue föreslagedt, den eene at tydha Sweriges lagh och de quæstiones som mäst i wårt landh förefalla; dhen andra läser institutiones Juris Ciuilis så och philosophiam moralem.

Dhe skole huarderre hafue om åhredh till stipendium penninger ..... 500 daler.

Medici 2.

Dhen eene lääss institutiones medicinæ och hafuer till stipendium ..... 400 daler.

Dhen andre lääss physicam och hafuer till stipendium ..... 400 daler.

Philosophi 6.

1) Professor Linguarum Græcæ et Hebrææ, och hafuer till stipendium ..... 400 daler.

2) Professor Historiarum huilchen och hafuer till underhåldh ..... 400 daler.

3) Professor Astronomiæ som lääss prima et secunda mobilia ..... 350 daler.

4) Professor Matheseos ..... 350 daler.

5) Professor Logices ..... 300 daler.

6) Professor Eloquentiæ ..... 300 daler.

Till thett tridie. Stipendiater will H. K. M. hålla pro præsenti till 30, och deraf fyra som hafue gradum Magisterii och äre adiuncti facultatis philosophicæ, af desse fyra skall huardeera om åhredh fhå ..... 60 daler. Sedan sex huardeera ..... 40 daler. Dernäst tijo huardeera ..... 20 daler. Och skole stipendia confereres, när examen holles aff Academiæ Cancellario, medh Ärckie Biskopens och Senatus Academici rådh och consens. Där och någon finnes oduglig, skall honom stipendiummet ifrån tages i tijdh, på dedh han sådant icke fåfengeligh förtärer.

Till thett fierde. H. K. M:tt will och låthe anrätta eett Communitet för sextije studenter och der till leggie ..... 360 t:r spannemåls ränta, så och 360 daler penningar till inköp. Och skall huar student, som will bruka samma Communitet, gifua om wekan 12 öre, och sedhann blifue spijst medh tree rätter huar måltijdh, oeh så gott öll, som tuå tönner bryggies kan af een tunne mallt. Alle fattigom skall wara frijtt at komma der ihnn, när något ruum är löst, och när han will, der uth igen, dogh at ingen kommer der ihnn eller uth, Rectorens och Senatus Academici wetskap föruthan.

Till thett femptte. Till bibliothekens uprättelse will H. K. M:tt först förähra den bibliotheken, som H. K. M:tt hafuer här i klöstredh stående, och sedan gifue åhrligen till dess förbättring .... 200 daler. Och skall een af professoribus wara bibliothecarius, som henne achtar, skiöther och försörjer, och dertill upbygges ett stoort och skiontt rumb.

Till thett siette. Så må och Academien hafua sin Notarium eller Secretarium, och han hafue till underhåldh om åredh ..... 100 daler. Item een pedell och famulum, och hafue huardeere om åhredh 30 daler. Een bookföhrare, een tryckiere och twå bookbindare kunne der wäll ware, och de niuthe Academiæ rätt och frijheet.

Till thett siunde. I lijke måtto will H. K. M:tt förordne een rentemestare, som upbär alle de inkompster, som til Academien deputerede åhre, dem föryttrer och förwender dedh dyreste han kan i penninger, och tildeeler sedan åhrligen om Johannis och Nyåhred professoribus och stipendiaterna sine salaria och underhåldh, huilchen och skall hafue upsynn medh Academiæ byggninger, att de holles wed macht och förfärdiges, huilchen skall göre åhrligen reekenskap för Academiæ Cancellario, archiepiscopo och Senatu Academico. Och sedhan de den öfuerseedt hafue och gillat, lefreran in i räckninge cammaren, och skall han om åhredh hafue ..... 200 daler.

Till thett ottonde. H. K. M:tt will och förordne een Academiæ Cancellarium, huilchen sambt medh Archiepiscopo åhrligen om Michaelis skall holla ett examen publicum och där förhöra, huad professores det åhredt läset, disputeret och ungdommen exerceret hafue, såsom och huadh ungdommen hafuer lärdt; och, der de förnimma någon wara försummeligh i sin tienst eller odugse till sin profession, honom removere och förordne een annan i hans stadh; dogh så at han der till confirmeres af H. K. M:tt. Men stipendiaterne, som icke det beneficio wärde äre, måge de abdicere och settie andre i deres stelle igenn.

Till thett nijende. Och på dedh professores måge hafue frye wåhningar, när de icke hafue sielfue huuss, då will H. K. M:tt låthe medh förste förfärdige iblandh kyrckiehuussenn och i den gamble biskopsgården så månge som nödtorftige ware kunne, och sedan att hålle dem wedh macht förordna der til åhrligenn ..... 200 daler.

Detta är nu så kårtteligen H. M:tss meeningh om Skolerne och Academien, allenest att effter H. K. M. begärer med förste att stelle dette i wärcket och förordne inkompsterne der till, huarföre begärer H. K. M:tt, at prästerskapedt wele nampn gifue personerne, som så wäll i academien som skolerne, desse professioner med nytto och beröm skole förestå, och kåstnadh göres opå, at ungdommen må blifue tiänt och rijkedh i framtijden hafue nytto aff.

Hwad hospitalerne wedkommer, effter till dem uthi denn form och stat, som K. M:tt dem gerna hafua will, at bringa, will gåå en stoor bekåstnadh och anseenligh penninge summa, och alle saker som der till nödige äre ännu icke fullkombligen äre öfverlagde, låther K. M:tt deres

constitution pro præsenti beståå. Williandes sigh framdeles, när lägenheett kan gifues, och derom nådigest resolvere och förklare.

Gustavus Adolphus.

(Original in folio i Kongl. Biblioteket, Engeströms samling B. IX. 1. 63, förut tryckt efter afskrift i Thyselii Handl. etc I s. 28 ff.).

65.

Gustaf Adolf gifver Johan Skytte och Per Banér vissa uppdrag att verkställa vid Upsala Universitet, Stegeborg d. 16 Sept. 1620.

Till Her Johan Skytte och Her Peder Baneer om Ubsale Academies reformation. Dateret Stegborgh den 16 Sept.

Gustaf Adolph.

Wår synnerlige etc. Wij wele eder H. Johann Skytte och H. Peer Baneer här medh nådeligen icke förholle, att effter som dhe privilegier, medh huilche wij Upsale academie till dess reformation att priuilegere nådigest i acht hafue, för mangell uppå några kammar handlingar nu på reesan icke hafue kunnedt blifue förfärdigte, ähr wår nådige willie, att i eder medh förste der henn begifuen, och den ordningh, som professorerne för någon tidh seden af oss underschrefuen är öfuerandtuardat, instichten, förehollendes dem wår nådige willie wahra, att den nu strax skall begynnas, och dhe sigh her effter der skolle effterrätte. Priuilegierne wele wij, när wij will Gudh tillbakar komme, medh förste låthe förfärdighe och dem tillhande sende. I medlertijdh skole i wårt Cammarrådz underschrefne lengd upå den renthe, som wij nådigst der till deputerat hafue, anname och dem tillställe och sedan salaria der uthaf effter ordningen personerne emellan dispensere. Wij wele och, att i de professioner, som löse ähre, medh dhe dugeligeste personer som förhanden wara kunne upfyllen, dogh så att hwar någen, som dugligare wore, her effter kunde förekomma, dhe då till professionen måge satte, och dhe som för der wedh ähre medh annen lägenhett försorgde blifue. Communitetet skole i och nu straxt anrette, och på personerne, som

sigh in continenti derinn begifwe wele, en wiss rulla fatta och oss sedhan derom förnimme låthe. Stipendiaterne må i och nu strax deres beneficia conferera, doch så att de först tilbörligen blifue examinerade, och i tillseen, at icke något på dem som odugsse och owärdige ähre blifwer anwendt, uthan at sådanne der till blifue tagne, som medh tijden oss och rijkett någon tiensth derföre göra kunne. Och på dett at dhe måge wetta, uthaff hwem de åhrligen sin deputat skolle hafue att fordre, skolle i dem förnimme låthe, att wij Academien een wiss Rentemestare, nemligen Zachariam Simonsson hafue förordnat, huilchen dem deres salaria skall tilldeele och både in för senatum academiæ och uthi wår rechninge cammer derföre åhrligen richtigh rede och rekenskap göre. Dette i efterkommandes etc. Actum ut supra.

(Riksregistraturet för år 1620 folio 703).

66.

Förslag till stat för Upsala Universitet, uppgjordt Räkninge Kammaren, Stockholm d. 23 September 1620.

Upsala Academia bliffwer effter den upprättadhe ordning anno 1620 underhållin

Theologi 3.

Primus bekommer		600	daler
2	»	500	»
3	»	500	»

Jurister 2.

1	»	500	»
2	»	500	»

Medici 2.

1	»	400	»
2	»	400	»

Philosophi 6.

1	Professor Linguarum	400[1]	»
2	» Historiarum	400	»

[1] I brädden: 350 daler; och vid Astron. och Math. professurerna 400 daler.

3 Professor Astronomiæ	350	daler
4 » Matheseos	350	»
5 » Logices	300	»
6 » Eloquentiæ	300	» [1]
Stipendiater 4 [2] som haffwa hwardera sextijo daler. Löper peninger	240	»
Sex som haffwa hwardera fyratijo daler. Löper peninger	240	»
Tiijo hwardera 20 daler, löper	200	»
Pedellen	30	»
Famulus Academiæ	30	»
[3] Academiæ Rentemestere	200	»
Till Bibliothecens förbättring åhrligen penninger	200	»
Til Gamble Biscopsgårdzens uprettelse årligen	200	»
Till Communitetet		
Peninger	360	»
Spanmål	360	t:or [4]

Anordningen til för:de Summa

Professores och Rectores Scholarum haffwe uthj förläning éffterskrefne kyrkieherberghe och räntadhe 1619.

Doctor Johan [5] . . . . 327 t:or af Biörkestad och Wåla.
M. Bengt [6] . . . . . 159 t:or [7] af Börie och Näss.
M. Erich R. Scholæ [8] . . 194 t:or [9] af Rasbokijl, Åkerby och Jumkijll.
M. Johannes Lenæus [10] . 226 [11] t:or af Waxala, Bondekyrckia och Vpsala wretar.
M. Johannes Abrahami [12] . 44 $^{7}/_{8}$ [13] t:a af Åker och Ledeby.

---

[1] I brädden är tillagdt: *7 poeseos.*

[2] I det andra förslaget står: *som hafwa gradum magisterii.*

[3] Här är notarien eller sekreteraren uteglömd, som i det andra förslaget uppföres med 100 dalers lön.

[4] I andra förslaget står *360 T:r, T:nan 9 mark, 810 daler.*

[5] Chesnecopherus professor medicinæ.

[6] Leuchovius professor theologiæ.

[7] I brädden: 290 t:or.

[8] Näml. i Upsala.

[9] I brädden: 200.

[10] Prof. theol.

[11] I brädden: 455.

[12] Förmodligen Univ:s notarie.

[13] I brädden: 73.

M. Jonas[1] . . . . . 121[2] t:a af Danmarkz Sochn.
M. Nicolaus[3] . . . . 137[4] t:or af Balingstad och Wenge.
M. Martinus[5] . . . . 140[6] t:or af Börklinge.
Rector i Eneköping . . 119 t:or[7] af Swinegarn och Bred.
Rector i Stockholm . . 36 t:or af Asker.

Summa

T:nan 9 m:k . . . . Spanmål 1503 T:or 7 fj.

Dess föruthen legges vnder Academien 1620 af Årlighe rentan och behållin tiend vthi Vlleråkers, Bälingz, Waxala och Haghunda häreder T:nan 9 m:k . . . . Spanmål 2,100 $^{1}/_{2}$ t:na.

Summa anordnadt

Penninger . . . . 8210 daler[8].

Aff Rente Camaren den 23 Septembris 1620.

Jesper Matzon. Nils Bielke. Bror Anderzon.
Per Baneer.

(Samtidig utskrift i RiksArkivet, Academica Upsal:a I. Ett annat, också af samtidig hand skrifvet, förslag finnes på samma ställe; jag har anmärkt i noterna afvikelserna i detsamma. Hvad de förökade tunnetalen i brädden betyda vet jag ej; säkert är att 1620 års förlänings register i Kammar arkivet har samma spannmåls anslag, som sjelfva texten ofvan).

---

[1] J. M. Magni Wexionensis, Hist professor.

[2] I brädden: 247.

[3] Myliander, Math. prof

[4] I brädden: 181.

[5] Stenius, Astron. prof.

[6] I brädden: 218.

[7] I brädden: 189.

[8] Bör vara 8110 daler, såsom lätt synes, och äfven står i andra förslaget.

67.

Odateradt kostnadsförslag och spisordning för Kommunitetet, troligen från hösten 1620.

Förslagh på Communitetz spijssordningen för 60 personer, reknandes på huar persoon 3 1/2 mark om wekan, giör tillhopa för 60 huar weka 52 daler 16 öre, och fördeles thessa 60 personer vthi fäm diskar, tolf personer widh huar.

Först i gemeen reknas på alla diskar desse efterskrefne perseler om wekan

	Dal.	Mark	Öre	Fyrk.
Malt 4 tunnor	7	0	0	0
Humbla der till	1	2	0	0
Brödh	13	0	4	0
Smör till kookning och på boorden huar fiskedagh tu pundh	3	0	0	0
Till salt och kookemiöl		2	5	1
Wedh 14 lass	2	2	4	0
Summa	27	3	5	1

Sedan medh huadh rätter huar disk skall blifwa bespijsat huar dagh för sigh j weckan medh thess wärderingh.

		Dal.	Mark	Öre	Fyrk.
Söndaghen	Middags Måltidhen				
	Kåål medh gryn eller ärter vthj	0	0	2	0
	Flesk och kiöt 5 marker	0	0	6	1
	Steek 6 marker . . .	0	1	1	0
	Afftons Måltidhen				
	Kiötsåppa	0	0	0	0
	Färskt kiöt 5 marker . .	0	0	7	2
	Höns eller foglar . . .	0	0	6	0
	Summa	0	3	6	3
Löper på alla diskar om Söndaghen . .		4	3	1	3

		Dal.	Mark	Öre	Fyrk
Måndaghen	Middags Måltiden				
	Öllsåppa eller Äggesåppa	0	0	3	0
	Strömingh een waal . .	0	0	3	0
	Blötta gäddor 4 marker .	0	0	4	0
	Afftons Måltiden				
	Grööt	0	0	0	0
	Kokat Sill 6 stycken . .	0	0	3	0
	Torsk, tree marker . .	0	0	3	0
	Summa	0	2	0	0
Löper på alla diskar om Måndaghen . .		2	2	0	0
Tijssdaghen	Middags Måltidhen				
	Kåål eller Ärter . . .	0	0	2	0
	Kiöt och Flesk 5 marker .	0	0	6	0
	Steck eller Saltwatns kiöt 5 marker	0	1	1	0
	Afftons Måltidhen				
	Kiötsåppa	0	0	1	0
	Roffwe mooss medh miölk eller af annan fruckt .	0	0	3	0
	Färskt kiöt 5 marker . .	0	0	6	2
	Summa	0	3	4	3
Löper på alla diskar om Tijssdagen . .		4	1	7	3
Onsdaghen	Middags Måltidhen				
	Kookat eller swr miölk .	0	0	2	0
	Strömingh en waal . .	0	0	3	0
	Torr eller färsk fisk . .	0	1	0	0
	Afftons Måltidhen				
	Grynavälling medh lax eller gäddor eller Rijs kookat medh en kanna miölk .	0	0	6	0
	Kookat sill	0	0	3	0
	Krampsill	0	0	2	0
	Summa	0	3	0	0
Löper på alla diskar om Onsdaghen . .		3	3	0	0
Toorsdagen	Middags Måltidhen				
	Som om Söndaghen				
	Afftons Måltidhen				
	Färsk kiötsåppa medh brödh	0	0	1	0
	Korfwar eller sylta . . .	0	0	0	0
	Färskt kiöt 4 marker . .	0	0	6	0
	Summa	0	3	1	0
Löper på alla diskar om Toorsdagen . .		3	3	0	3

		Dal.	Mark	Öre	Fyrk
Freidaghen	Middags Måltidhen				
	Warmt öll och brödh . .	0	0	2	0
	Krampsill	0	0	2	0
	Blötta gäddor stockfisk .	0	0	4	0
	Afftons Måltidhen				
	Spickė sill 6 stycken . .	0	0	3	0
	Ärter medh ätickio · . .	0	0	2	0
	Torsk	0	0	3	0
	Summa	0	2	0	0
Löper på alla diskar om Freidagen . .		2	2	0	0

		Dal.	Mark	Öre	Fyrk
Lögher-daghen	Middags Måltidhen				
	Grynavälling	0	0	2	2
	Lax eller färsk fisk . .	0	1	0	0
	Ägg, sylta eller korfwar .	0	0	2	0
	Afftons Måltidhen				
	Grööt	0	0	0	0
	Saltfisk, torsk eller gäddor	0	0	3	0
	Rofwor eller noghon annan frucht thess wärde . .	0	0	1	0
	Summa	0	2	0	2
Löper på alla diskar om Lögherdaghen .		2	2	0	2

Man kan och giöra omskiftningh medh thesse rätter, som ähr medh Krampsill, salta Gäddor, salta Mörter eller Abborrar, Kåål, Moröter eller Roffwor och andra perseler, item för Höns, Foglar, steeckte Gäss och fersk Fisk som legenheeten och åhrstijdhen kan medhgiffwa.

Rector & Senatus
Academiæ Upsaliensis.

(Odaterad afskrift, vidhäftad föregående förslag af d. 23 Sept. 1620. Visserligen finnes samma spisordning inskrifven i Konsistorii protokoll för 1633, men den är af annan hand, än sekreterarens, införd på några rena blad, som lemnats mellan d. 26 och 30 Januari, och intet fins, som talar för att spisordningen då varit före, under det åter Gust. Adolfs bref d. 13 April 1620 talar om ett Kommunitet för 60 personer. Att anmärka origtigheterna i summeringarna har ej synts mig tjena till något.

68.

Odateradt, af Johan Skytte öfversedt (och troligen från honom utgånget) utkast till en ordning för Upsala Universitet, sannolikt författadt om hösten 1620 eller våren 1621.

Först skall ingen hwarken för willie eller wenskap, skyllskap eller swågerskap skull antagen eller till professorem wäljas, utan han skall först blifwa förhörd och gillat som här efter fölier. Först när någon antingen en eller flere sigh tilbiudher eller then ther skikkeligen synes och tilbudhin warder, skall han upslå sina theses, efter som hans facultet (then han åstundar) tilsäger, och sedan uti hela Academiens Consistorii närwaru för competitoribus och alle studenterna i samma facultet them förfächta och förswara *och redebogen wara till att gifwa swar opå alle the spörsmål, som lända till hans facultet och af studenterne kunne honom förestelte warda. Och the themata, som anslås och disputeras skole icke wara* * *utan i sigh begrijpa een kort summa af the 2 förnembste frågor i hans facultet. Derutöfwer skall han och göra några profwelectioner i hele Academiens närwaru* **.

2) Till professionerne skole Swenske eller inlendske the som således examinerade eller gilladhe äro hälst antagna blifwa. Hwilket nu så noga ikke skall ansees uti Academiens förste begynnelse, hälst medhan här af inrijkes föddom ikke äro sådana och så mänge i förrådh, som samma professioner kunna förestå, så at man derföre nödghas tillåta främmande, dogh så at the medh före:de welkor wälias och stadhfästas skola som förr är sagdt.

3) Och när någon igenom före:de medhel inträdher uti samma kall, skall han uti hela Academiæ Consistorii närwa[ru] göra sijna edh, at han will wara landzens herra och öfwerheet trogen, uti sitt ombetrodda kall och ämbete flijtigh och oförsumeligh och Academiens bästa i alla måtto sökia och förfordra.

4) När the nu sålunda äro examinerade och gilladhe, så skola the samma sijn profession i jämne trij år förestå *och om någon competitor kommer* *** när thesse trij år omlopne äro, skola the åter slå sina theses

* Ordet är oläsligt.

** De kursiverade orden äro af Skytte sjelf tillagda i brädden.

*** Så har Skytte ändrat: förut stod: *och hwar the sedhan wilja blifwa vidh sin profession.*

på nytt ann och sålunda utestå, som före:t står. Om då ingen kommer, skole hwar och een blifwa quarr uti sijn profession.

5) Och på thet at the personer som nu brukas icke skola beklaga sigh, at the här igenom måtte komma uti någon olägenheet, ther the sådana examen skola utestå, så skola the som ther nu äro inthet nytt examen utstå, utan hwar och een skall blifwa ther i trij år ifrå then tiden han ther til kommen är och sedan et nytt examen och refst förwenta*.

6) När the nu äro så lagligen ther til komne och medh godh underhåld försörgde, hwar någon thera sedhan någon lection försumar, skall pedellen thet grannerliga uppskrifwa, hwilket sedhan, när inqvisitio årligen skall hafwas förhänder af honom som ther til blifwer förordnat, granneliga ransakas, om theras lagliga förfall hafwer them ther ifrå förhindrat eller äj. Hwar så befins, skall then wara förplichtat gifwa til Academiens dräghsel (sic) een daler penningar för hwar lexa som han försumar.

7) Ingen skall och komma til någon profession, som ikke tilförende hafwer någon gradum i samma faculteet. Ty ingen kan eller må promovera någon til någon gradum honoris, utan han tilförende är i samma gradu honoris promoverat wården**.

8) Och efter man förnimmer, at månge för wenskap, gåfwor och skylskap skull lätfärdeligen blifwa til honorum gradus tillåtna, som man *** någre exempel uti wårt fedhernesland seedt hafwer. Och ther igenom blifwa alle honorum tituli snarast sagt af allom förachtadhe och wanwyrdadhe. Hwarföre skole professores omnium facultatum och studiosi i samma faculteetet flyteligen them förhöra och examinera, för än the warda promoveradhe,

9) Efter och at thet är komit i then owanan här uti Ubsala Academia, at så wäl philosophi som theologi skola som oftast sittia uti Capitelet och ther medh försuma sina lexor och tredha ifrån sijn profession, derföre skole allenast theologi här efter befata sigh medh capitelssakerne och inthet the andra, utan när sådana saker förefalla kunna, at man behöfwer theras rådh och betänkiande.

Efter man förnimmer bådhe af förfarenheeten så och eliest, at then som begifwer sigh på åtskillige faculteter ikke kan medh så stoor berömelse och frucht thet uträtta, såsom then ther allenast gifwer sigh på ett. Och thet gemeena bästa ikke kan föreståndit warda af andelige

* Paragraf 5 är öfverkorsad.

** Paragraf 7 är öfverkorsad.

*** Framför *någre* hafva orden *nu nyligen* blifvit utstrukne.

personer och prester allenast, utan man behöfwer och ther til the personer, som kunna brukas i verldzligit regemente. Derföre skole i Academien alle thesse fyre faculteter widh macht håldne warda, som äro Theologica, Juridica, Medica och Philosophica. Och ingen sedhan han hafuer philosophiam profiterat och fådt någon profession uti een af the tree andra faculteterne, öfwergifwa thet samme facultetet och trädha till något annat.

Philosophica facultas.

*Alle philosophiæ professores skola hwar sinn weku hela åhret igenom publice disputera af thet som the profiterat hafwe, så att ingen weka går sin koos med mindre en philosophisk disputation hållin warder**.

Förs Eloquentiæ professor, som är Rhetorices och Logices 1) han skal årligen wara förtänkt at hålla en oration om then konungen, som näst framlidhin är *och om academiæ fundatore***.

2) Han skal och hafwa disputationes om præceptis rhetoricis et logicis***.

3) Och efter ingen medh rätta må kallas een konstenär, som allenast weet och handlar siälfwa præcepta och reglerna, utan han och ther bredhewidh lärer och siälfwa wercket prijsa sin mestare, derföre skal han wara förtänkt sålunda underwijsa sina åhörare, at the, och synnerliga the som på communitetet kost hafwa, skola altijdh ymsom hafwa orationes publicas en gång hwar wiku, så wäl på Swenska som på Latijn, ty genom sådant bruk warder thet Swenska tungomålet widh macht hållit och ikke wanwyrdat och förkommitt.

2) Mathematici skola wara tree.

Then förste skal wara Euclideus, then som läs Arithmeticam och Geometriam; han skal wara förplichtat läsa hela konsterna och ikke stympat, han skal synnerlig flijt läggia ther uppå, at siälfwa bruket uti exempel och eftersyn warder dagliga drifwin (och thet som disputerligit år lyke som i andre konster ungdomenom flyteligen förehålla)†.

Then andre, som är Archimedeus skal wara förplichtat at sådana authores, som om Optica, Musica, Isorrhopica och Mechanica handlat och skrifwit hafwa, kunna blifwa ungdomenom korteligen förestälte; ther ige-

---

* De kursiverade orden *alle philosophiæ* etc. har Skytte sjelf inskrifvit här. De stodo förut vid slutet af framställningen af filosofiska fakulteten.

** Det kursiverade af Skytte; förut stod: eller och honom som tå nyligast i regeringen inträdt hafwer.

*** Paragraf 2 är utstruken.

† Parentesen är utstruken.

nom kan man månge ting nimma och lära, som nu äro och här til hafwa warit fördolde.

Then tridie, som är Ptolomaicus och skal läsa Astronomiam, Geographiam och Architectonicam, han skal ibland annat wara förtänckt til at låta sina åhörare se usum instrumentorum som brukas i samma konst och besynnerliga usum globorum tam cœlestis quam terrestris, astrolabii och fleera, hwilke öfwerheten nådigst hafwer ther tilförordnat.

Och skal så hållas medh thesse trenne personer, at när then förste hafwer fulländat Arithmeticam och Geometriam, så skall han taga then andras profession och sedhan then tridhies. Samaledhes och then andre skal taga then tridhies och then förstas. Så och then tridhie thens förstas och andras profession.

Och skal hwartera af thesse tre absolwera sijn profession på hwart år.

Mathematiske konsterne skola läsas näst efter Rhetoricam och Logicam. Ty Mathesis och synnerliga Arithmetica och Geometria äro en grundwal til the konster som efterfölja.

I Physica behöfwes icke meer än eenn; han skal taga sigh en wiss authorem eller göra sigh een secundum veræ methodi leges.

Professor Hebræus

som explicerar Grammaticam Hebræam och andre böker, Rabinos etc. Han skal utan all försumelse lära sina auditores componera så wäl Hebraiske wersar som eliest solute.

Professor Græcæ linguæ

som Grammaticam läser och authores Græcos tam poetas quam oratores; han skal wara förplichtat lära sina åhörare så componera, at the kunna hålla Grekeske orationes.

Poetices Professor en

han skal bådhe läsa Poetas för sina åhörare och öfwa them uti componerande, så at the skikkeligha kunna blifwa til at hålla declamationes så wäl om gammal Götiske mäns bedref som om annat.

Historiarum och Antiquitatum

professor skal ibland annat och för all ting wara förplichtat til att beskrifwa Swenske historier antingen om the ting som dageliga förekomma heller om framfarne tijdhers läghenheeter, städers och lands beskrifwelse här i Nordlanden, om theras begynnelse och annat sådant, för hwilket arbete öfwerheten honom i synnerheet nådheligen wil betänkia.

Och efter man förnimmer, at uti några gamla böker, som här inrijkes finnas och här til hafwa warit i föracht och genom wanwyrdan, i thet at ingen them läsa kan, förfarne, såsom och efter at uppå runesteenarna fins mykin gammal häfd, som historierne til rättelse och wåre Swenskes berömelse tiänar, derföre skall Historiarum professor förplichtat wara, at han icke allenast siälf wäner sigh til at läsa sådana skrifter, utan och förehåller siine åhörare, at the och thet samma lära.

In Theologica facultate
behöfwas twå personer.

Then ene skall explicera någon wiss bok ur then helge skrift, dogh så at när han hafwer antagit någhon bok ur gamle testamentet, skal han icke biudha sigh til någon version, utan allenast Hebraiske texten och i nyia testamentet hafwa Grekeske texten allena för ögon.

Then andre skall explicera Controversias, Locos communes och Catechismum.

Och om flere personer ther til behöfwes, kan en thera, som är ex professo Hebreus eller Græcus, tagha en tima til en extra ordinariam lectionem.

The skola så instruera sina auditores, att the hwar wiku skola kunna hafwa en oration eller predikan så wäl på Swenska som Latijn och hälst the studenter, som sin kost hafwa på communitetet.

Hwardere af thesse skal wara förtänkt en gång hwar fiortonde dagh hafwa en disputation utaf sijn synnerligaste lexa han hafwer läsit i the fiorton dagar.

(The skole wara förtänkte at creera Licentiatos och Doctores, och ingen hafwa macht någon promovera, som siälf icke är tilförende i samma lägenheet promoverat).

(Ingen skal blifwa prest uti Swerijke, medh mindre han hafwer under thessas hand studerat här i Ubsala eller och är här förhörd och ther till warder skikkeligh funnin) *.

I Jurisprudentia behöfwas och twå.

Then ena skal läsa Institutiones Justiniani och conferera Sweriges lagh medh Romerske lagen och andre folks lagh.

Han skal wara förtänkt at absolwera Institutiones på ett år och desslijkest them ut disputera publice åhrligen.

Then andre skal läsa hwadh som äliest uti then Romerska lagen kan oss tiäna samt medh Politica och Ethica. Han skal och theslijkest

---

* De begge parenteserna äro utstrukna.

på ett år absolvera Politica, så at han henne bådhe läser och disputerar och der ibland föra andra juridiska saker, som han lärdt och läsit hafwer.

The skola och så wara förtänkte at läsa för sina åhörare att the* kunna göra redha för Sweriges lagh.

In Medicina behöfwes och twenne personer,
hwilke, efter som the hafwa åhörarna til och the förnimma, at Medicinæ studium begynner florera, skola ibland alt annet, som theras faculteet tilhörer, wara förtänkte at lära och underwijsa sina åhörare simplicia och årligen til thet ringeste holla en anatomiam hwardera.

De Rectore.

När Rector Academiæ skall wälias, skal en af hwar faculteet ther til årligen om Nyårstijdh walder blifwa, som ther til kan bäst fallen warda. Sålunda at när någon af Theologica facultate hafwer sitt år fulländat, skal en af Jurisprudentia åter i stadhen uptagas och sedhan en af Medica, och en af Philosophica facultate, hwar sitt år.

Communitetet**.

1) Skal allom yppit stå hälst them inländskom och jämwäl them utländskom, dogh af the land allenast, uti hwilka Swenskom slijka wälgärningar wedherfaras pläga.

2) The allenast skola tillåtas, som af fattigom föräldrom födde äro och dogh giärna wilia studera.

3) När så kan henda, at föräldrarna hafwa förmögenheet at hålla allenast ett barn til skola och icke flere, the dogh gerna studeradhe, så skal them samma wälgerning ypin stå, hwilket dogh tilförende skal flyteliga ransakas.

4) Ingen skal drista sigh til at gå ther in til kost, medh mindre han tilförende hafwer låtit inskrijfwa sit namn och utgifwit sina tijo daler. Dogh skal thet hwariom och enom fritt wara til at begifwa sigh åter thädan, när honom så synes.

5) Och hwar så skäl (!) någon wille draga ther ifrån, för än try år äro ute, honom skal icke efterlåtit warda sättia någon i sin stadh för före:de tijo daler, utan then som ther in will, måste gifwa tijo daler för sigh och så niuta samma welkor.

6) Och på thet att the icke skola ther inkomma, om hwilka man ingen godh förhoppningh hafwer så skola the examineras, om the hafwa

* Orden *til pricken* äro här utstrukna.

** Hela det nu följande stycket om Kommunitetet är öfverkorsadt.

förwärfwat sigh tillförende stylum grammaticum och begripit sijne scolestykken, som äro catechismus och flere sådana böker.

7) Alle the som på Communitetet gå, skola förplichtadhe ware dagligen och flyteligen gå i kyrkia och föra et gudheligit lefwerne, och ther någon befinnes försuma Gudz ord, then skall then hela dagen mista maten.

8) Hwar någon förer ett oskikkeligit lefwerne, och när han warder förmanter til bättringh icke ther medh afstår, han skal ther inthet lidhin warda och ther medh hafue förwärkett sin frijhet i Communitetet.

9) Om någon bedrifwer en stoor last anten hordom, bolerij, tiufnat, mandråp, stormar hus och slår ut fönster, then skal strax förwijsas.

10) Then sigh setter emoot sijne præceptores och icke flyteligen hörer lectiones och gör sit kall, han skall icke heller lydhin warda.

11) När the äro til måltijdhs, skal en af the otta widh hwart bord framsättia et spörsmål utaf sijn faculteet och gifwa the andra orsaak til at conferera.

(Detta af en hand, som jag ej känner, skrifna utkast, i hvilket, såsom af de föregående noterna synes, J. Skytte gjort egenhändiga rättelser, fyller fyra folioblad och slutar jämt nere på åttonde sidan, så att jag ej kan afgöra, om det är fullständigt eller icke. Det finnes i en foliovolym häftad i pergamentsomslag, tillhörig Skytteanska professurens arkiv och der signerad n. VIII, i hvilken volym en mängd af Johan Skyttes concepter och andra handlingar äro samlade. Att bestämdt afgöra, till hvilken tid utkastet hörer, är ej möjligt, men det har synts mig ligga emellan Gustaf Adolfs begge bref af 13 April 1620 och 7 Juli 1621.

69.

Professor Laurentius Wallius till Axel Oxenstjerna om sin nödställda belägenhet, Upsala d. 22 Juni 1621.

Salutem et perpetuam subjectionem. Magnificentissime Cancellarie, domine clemens et patrone maxime, iagh hadhe wäll behoff om många saker E. H. vnderdånigt tillskriffua, särdeles medh thetta trogna bodhet. men effter M. Andreas nu så på stundhenne affreser, och iagh elliest haffuer någhet på embetsens wägnar att förrätta, tå kan iagh nu inthet mera omtala, vthan i all wällskylligh vnderdånigheet på thett ödmiukeligeste bedhia, E. H. wille ingalundha tillstädia några wällias till professores vthan min och jemte andras frie voce, som iagh hörer några här willia göra, tå the skrubba in siina egne karlar och discipler, att the såle[de]s wore them mera tilbebundne och i alla saker medhållighe, skulle thet än wara emot the andre professores. Sammalundha bedher iagh E. H. nådeligen tenckia mig till thett bästa, att om mögeligit wore iagh kunne få någhett aff migh deputato salario, som H. K. M:ttz min aller nådigste konunghs breff lydher migh skola få then ena terminen i Påschas. Jagh haffwer iw warit hemma i landet nu i tre åhr och platt inthett fått, vthan waret [ɔ: väntat] hela winteren öfuer komma till en läghenheet, ther iagh tå straxt hadhe fått vnderhåll, som andre studenter. Hiitt i staden är iagh och kommen, som iagh måtte lijdha stor olägeligheet, så wäll therföre iagh icke haffuer så stor platz iagh kan haffua en höna på, och fast minner ander boskap, then iagh dock tagha kunne ifrån Fougdöön och icke här så dyrt och offta nästan obekommelighen måste betala. Som tå jagh så platt inthett haffuer att köpa före, vthan griper till mina böcker och aff them förytrar, icke them iagh så någorlundha kunne ombära eller för alla andra mista, vthan them som andra helst willia köpa. Wisseliga E. H. tröste iagh aldrigh så wara här, uthan fast eller annorstädes, om iagh så platt inthet underhåll för Michaelis få skulle, thett iagh aldrigh will mena. Gör iagh min yttersta flit, så will iagh wetha migh icke skulle liida yttersta nödhen, then iagh lickwäll längesedhen hade trodht skola wara kommin. M. Andreas weet seija för minom herra E. E., huru Dn. Lenæus förundrar sigh ther på, att iagh icke tagher widh Bondhakyrckian och ther till hörige hemman till widhare beskee. Så troor iagh wist samwetet sticka thett honom in, när han kommer ihugh sigh haffua fått i thetta och thett förra åhret stort underhåll och migh ther emot platt inthet,

och doch icke haffua warit så aldeles fåfenger och stilla på ett rum. Jagh will gerna förresa till Stockholm, om E. H. rådher migh här till och iagh icke wille continuera lectiones effter ordningen, så länge iagh haffuer en discentem, sampt lagha så att iagh straxt i andre räppen begynner mina ordinarias lectiones, må skee Locos Communes eller them och tillika Vetus testamentum, alle tingh effter E. H. rådh och befalningh sampt ungdommens höga nytto. På flijten skall inthett fela, ther mig icke feladhes thett iagh nödtorfftight behöffde. För wissa orsaker haffuer iagh i thenna tiidhen här inthett disputera[t], mhen haffuer heer disputationes i wercket, straxt i andra räppen them disputerandes huar effter annan, effter thet äro saker, som lydha till hopa. Jagh bedher E. H. fara så mycket och länge wäll, som ock E. H. elskelige husfru och edle liffzarffwingar, aff huilka små herrarna här må wäll och lära flitight. Det Deus incrementum, amen.

Upsalia 22 Junii Anno 1621.

Illustrissimæ et magnificentissimæ Vestræ Gratiæ
humilimus cliens et servitor

L. Wallius.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

70.

Gustaf Adolfs förordning om professorernas antal, löner m. m. och om åtskilliga andra ärender vid Upsala Universitet, Stockholm d. 7 Juli 1621.

Wij Gustaff Adolph etc. giöre wetterligitt, att endogh wij, ifrån den tijdh wij till dette rijkes regeringh inträdne äre, oss till dedh högste hafwe winlagdt och ombeflijtadt, att Ubsala Academia till en richtigh stadigheet komma och andre uthländske Academier i dedh närmeste lijkmätigh blifwa måtte, så wäl som och att professorerne dersammestädz medh hederlige och nödhtorfftige inkompster försedde deste flijtigere deres kall och embete måtte förestå och betiäna, så hafwer oss dogh nu synnerligen täcktz att giöra låta en wiss förordningh på dedh wij till Academiens så wäl som professorernes och stipendiaternes uppehälle nådeligen efferlåthed hafwe. Och endogh deropå i fiordh en för-

ordningh giordes, deruthi hwariom och enom hans deputat assigneres, så hafwe wij likwäl ännu yterligere, till att declarere wår nådige affection och godhe willie emoth studier och dem som sigh om dem beflijtadt hafwe, den förre giorde anordningh her medh ickie allenesth weledt confirmere, utan och någorledes förbättra; wedh huilken ordningh wij och wele att medh Academiens inkomsth och uthgiffter skall hålledt blifwe.

Först effter Academien måste wara en högh schola, af hwillken fäderneslandett medh tijdenn må hafwa ähra och beröm, så låte wij oss den föreslagne numerum professorum nådeligen behaga, så att der stadigt blifwe siutton professores och att deres stipendia skola åhrligen blifwa som föllier.

Theologi fyra.

1) Uthaf huilke den förnembste theologus skall hafwa åhrligen til underhålldh sexhundrede daler, den samma skall och alltijdh hereffter wara pastor civitatis och de willkor derjämpte niuta. Och till yterligere förbättringh skall han hafwa Bondekyrkie prästegiäll medh den inkomsth, som predikanten effter ordningen och landzens wijs och wana åhrligen niuta plägar.

2) Den andra skall och hafwa om åhredt fämhundrade daler och Waxala præbenda.

3) Den tredie theologus skall hafwa åhrligen fämhundrade daler och till præbenda Börie prästegiälldh.

4) Den fiärde theologus skall åhrligen hafwa fyrehundrade daler och Nääs prästegiälldh till præbenda. Och skole desse ordinarie ickie allenesth läsa in theologicis, effter som de endrächteligen derom besluta och för gott befinna sijn emellan, uthan och disputera hwar dere till dedh minsta en gångh om åhredtt publice och sedhan privatim effter lägenheten; hwilke och skole wara assessores archiepiscopi in consistorio ecclesiastico.

Jurister twåå.

1) Af hwilke den ene skall tyda Sweriges lagh och de qvæstiones, som mästh i wårth fäderneslandh förefalla.

2) Den andra läser Institutiones Juris civilis, så och Philosophiam moralem. De skola hvardere hafwa om åhredtt till stipendium femhundrede daler.

Medici twåå.

1) Den ene lääs Institutiones Medicinæ och hafwer till stipendium fyrehundrede daler.

2) Den andre lääs Physicam och hafwer till stipendium fyrehundrade daler.

In Philosophia skole wara
Mathematici tree.

1) Af hwillke den förste skall läsa Arithmeticam och Geometriam och till åhrligitt underhålldh hafwa fyrahundrede daler.

2) Den andra Opticen, Musicen och Mechanicen, Isorropicen och Geographiam och till underhålld hafwa fyrehundrede daler.

3) Den tredie skall läsa Astronomiam och hafwa till löhn åhrligen fyrehuudrade daler.

Och sedan efftcrskriffne professores

Professor	Linguæ Hebraicæ, Caldaicæ et Syriacæ . .	. . . . . .	halffiärdehund. d:r
	Linguæ Græcæ	. . . . . .	halffiärdehund. d:r
	Politices et Historiarum	skall hafwa åhrligen	fyrehundrade d:r
	Eloquentiæ	. . . . . .	halffiärdehund. d:r
	Poeseos	. . . . . .	halffiärdehund. d:r
	Logices	. . . . . .	halffiärdehund. d:r

Men på dedh föreskrifne professorer uthöfwer denne deres tillordnade löhn och så några commoditeter hafwe måge, så hafwe wij nådigest effterlåtedtt, att de præbendæ godz, som her till bådhe medh wisse och owisse perdzeler hafwe leget under Academien, skole nu enkannerligen professioni philosophicæ tilllijda medh lijka frijhet och willkor på wisse och owisse uthskyllder, som äre: twå gårdar i Waxala sochen, Bärby och Säfwia i Danmarkz sochn, en gårdh i Bondekyrkie sochn Sunnerstadh benemdh.

Till dedh andra. Stipendiater wele wij hålla till trättye personer, deraf skole fyra hafwa gradum magisterii och äre adjuncti facultatis philosophicæ. Af desse fyra skall hwardere om åhredtt fåå sexttije daler. Sedan sex stipendiater och skole fåå fijretije daler hwardere, dernäst tiugu, hwillke skole fåå tiugu daler hwardere. Och skole stipendia confereres, när examen hålles af Academiæ Cancellario medh erkiebiskopens och senatus academici rådh och consens. Der och någon finnes odugligh, skall honom stipendium ifråtagas i tijdh, på dedh han sådant fåfängeligen icke förtärer.

Till dedh tredie. Så wele wij och låta anrätta ett communitet för sextije personer och der till läggia trijhundrade och sextije tunnor spannemåls räntta, så och trijhundrede och sextije daler penninger till inkiöp. Och skall hwar student, som will bruka samma communitet, gifwa om wekan tolff öre och sedhan blifwa spijsth medh tree rätter hwar måltijdh och så gott ööl som twå tunnor bryggias kunne af en tunna

mallth. Allom fattigom skall wara frijtt att komma derinn, när någett rum lösth är och när han will der uth igen, dogh att ingen kommer derin eller uth rectorens och senatus academici wetskap föruthan.

Till dedh fiärdhe. Till Bibliotekens uprättelse hafwe wij föräradt den biblioteken, som wij hafwe her i clostredh stående, och sedhan gifwa åhrligen till dess förbättringh trehundrede daler. Och skall en af professoribus wara bibliothecarius, som den achtar, skiöter och försörier, och der till upbygges ett stoort skiönt rum. Wijdare så effterlåte wij och Academien må hafwa sin notarium eller secretarium, och han hafwe till underhålldh om åhredtt etthundrede daler, pedellen trettije daler, famulus academiæ trettije daler.

Till dedh fämpte. I lijka måtto wele wij förordna en ränttemestare och oeconomum, som upbär alle de inkomster, som till Academien deputerede äre, dem föryttrar och förwänder dedh dyreste han kan i peninger (doch så att han oss och cronan ingen spannemål ringare än till nije mark tunnan till räkning förer) och tilldeler sedhen åhrligen om Johannis och nyåhredtt professoribus och stipendiaterna deres salaria och underhålldh; hwilken och skall hafwa opsyn medh Academiæ byggninger, att de förfärdiges och wedh macht hålles; hwillken skall giöra åhrligen rekenskap för academiæ cancellario, archiepiscopo och senatu academico både för upbörden och utgiffter, såsom och der någen profession eller embete vacerar, skall han dens deputat icke mindre upbära och till academiens gangn i förvaringh afläggia, till dess någon igen uthi den frånfalldnes stadh förordnes, och sedhan de dem öfwerseedtt hafwe och gilladh, lefwererar in i räkninge-cammaren, och skall han om åhredt hafwa peninger tryhundrade och sextije daler.

Till dedh siätte. Wele wij och förordne en Academiæ Cancellarium, huillken sampt medh archiepiscopo åhrligen om Michaelis skall hålla ett examen publicum och der förhöra, hwadh professores dedh åhredtt läsedtt, disputeret och ungdommen exerceret hafwe, såsom och hwad ungdomen hafwer lärdtt; och der de förnimma någon wara försumeligh i sin tiensth eller odugse till sin profession, removera och förordna en annan uthi hans stadh, dogh så att han der till af oss confirmeres. Men stipendiaterne, som icke dedh beneficio wärde, måge de abdicera och sättia andre i deres ställe igen.

Till dedh sjuende. Och på dedh professores måge hafwe frije wåninger, när de icke hafwe sielfwe hus, då weele wij medh dedh första låta förfärdige iblandh kijrkiehusen och i den gamble biskopzgården, så månge som nödtorfftige wara kunne, och sedhan att hålla dem wedh macht förordne wij der till åhrligen tuhundrade daler.

Och såsom wij nu således rundeligen hafwe försörgt Ubsale Academiam medh dess professorer och embeter andre fleere, så att wij inthed twifle, än att de ju skole hafwe orsaak sigh emoth oss såsom trogne undersåter tacksamme finna låta och derhoos således förorsakas deste flytigere hwar sitt kall förestå och betiäna, altså wele och hermedh förbemelte godhe männ professorerne nådeligen hafwa förmanadt, att de hwar för sigh uthi deres kall trolige och flijtige wara wele, effter som de dedh för Gudh, oss och hwar erligh man tryggeligen wele och skole kunna förswara, såsom wij och sådant till deres egen discretion remittera; befale och hermedh den loflige ungdomen, som der antere nu äre eller framdeles kan tillkomma, att de nästh gudzfruchtan sigh winläggie derom, att sådan wår nådige collation icke förgäfwes må förnötas, utan att bådhe professorer så wäl som stipendiarii igenom deres stoora flyt oss till rundare beneficia upwäckia och beweeka måge. Och att denne wår giorde ordinantia således skall hållas och sin framgångh åhrligen hafwa, så hafwe wij henne medh egen handh underschriffuedt och wårt konungzlige secret wetterligen underhängia låthedt, som skiedde uthi Stockholm den 7 Julij åhr effter gudz bördh Ettusende sexhundrede på dedh tiuguförste.

Gustavus Adolphus.

(Original på pergament i folioformat med vidhängande rikssigill i Konsistorii Arkiv: förut tryckt i Thyselii Handlingar etc. I. s 38 ff.).

71.

Laurentius Vallius till Axel Oxenstjerna med bittra klagomål öfver de andra professorerna, Upsala d. 21 December 1621.

Salutem et sempiternam subjectionem cum subjectissima gratiarum actione pro beneficiis plus quam paternis.

Illustris et generosissime Baro, Cancellarie magnificentissime et domine clemens. Senast som her Abraham drogh till Stockholm, skreff iagh wäll i störste hastigheet och som thet tå lopp niidh i disputationen till E. H. sampt badh her Abraham willia effter nödtorfften om

många saker tala medh E. H., thett iagh troor honom alleredho giordt haffua, och E. H. näst annatt mycket förnummit, huru här inthet bliffuer myckit godt i Academien förwentendes, om thett skal gå som the willia, tå så letes och lages, att the personerna måge komma till professiones theologicas, som them äro i alla saker tilbebunne. Huarföre och nu så alla saker gå i tösthet, att Mester Jon* segs i dagh skola predika i Danmarck och wiias till präst, samt genast ther ifrån försendhas till Stockholm att confirmeras theologorum tertius. Hwar vppå the så wisse äro, som thett alleredho giordht wore och besteldt, som dominus Archiepiscopus lätt sigh senest höres j capitlet, fråghandes Mester Jon, om han icke wille haffua en vng oförsörgdhan präst till kapellann vthi Börje. Ja, gudh giffue thett wore till godho, wille iagh icke thett ringaste migh beswära, thett iagh nu therföre gör effter iagh seer thett går allt på samma hålningh, sampt är wiss vppå aldrigh bliffua här i Academien godht, så länge ett sådhant regemente wanckar och tillstundar. Hielpe migh gudh hädhan än liggia här ensammen och bitas medh them och ware ett måål, åth huilke the dagheligha måtta. Huru the tå migh skendeligha förtalte, när Stipendiarii geldades och iagh war bortte, wiste en professor migh seija, then M. Lenæus tå befalte inthett seija migh thett, effter han wiste honom haffua hiitt till migh omgenghe. Orsakerna huarföre iagh inthett war tå medh, så wore först, effter iagh wiste them haffua keest Stipendiarios, som the tillförendhe wille och trodde them wara bäst affectionerade må skee. Sedhan emedhan the några gånger haffua hollit och i wekan tillförende twå resor Consistorium sampt inthett fordrat migh, som sadhe the orsakerne, som haffua hindrat, huarföre iagh icke förre är vpkallader, later iagh nu wara nogh att migh absentera; sampt och therföre att the hade någhett tillförende sittitt vthi ett gästabudh och hafft mina intimationer förhender och vppenbarlighen sigh emellan them corrigerat och stuket på sampt omsider Mester Jon saght: thett woro wäll giordht och samla alla them upp och kasta them på en eldh, att icke the kommo vthomlandhz och the fingo see, huilka Beaner wii här somlige äro. Huilket iagh och sadhe åth Mester Jon här hooss migh sampt badh honom och haffuer sendht the andre corrigerande andar budh, att the skulle et erratum migh wisa, thett the wäll låta bliffua, emot huilka iagh härföre haffuer någhett i swar. Mester Mårten** haffuer ståt hemma och repetera thett medh sina barn vthi någre studenters närwaru. Och när iagh honom sampt andre spöör, huarföre the sådhane beskyllningar göra migh sampt står

* Jonas Magni, ethices professor; teol. professor 16 Aug. 1624.

** Martinus Olai Stenius, professor i astronomi.

vppå, att the öffuertygha migh beanisteri. *Nu är inthett sådhant talat, nu är inthet så förståendes eller meent. Cicero haffuer inthett så talat, vthan andre latinæ lingvæ magistri. För alle tingh skola the få skam, som migh thetta saght haffua, och må skee tack (!), som i gästabudh sittia och leta effter feel, them the aldrigh warde finnandes. Nu seija the migh wara hiitt kommen att reformera, nu till att föreskriffwa them lagh, så dock iagh medh inthett vthan mitt kall migh befattar och skall icke en aff them weta migh ett ordh till tala, thet iagh them för när sagt haffuer och the effter dageligha leta. Förnimmer E. H., om thett och war rätt Mester Swen** skulle bliffua decaan här migh platt och aldeles owitterlighet, så att iagh icke ett ordh wiste här om förra än i gåår, när hań absolverade några. Jagh hadhe trodht Chesnechopherum skola bliffua, som aldrigh haffuer än waritt decanus. Honom will iagh frågha, om han weet någhett aff thetta decanatet. Sannerligha Mester Swen haffuer långt effter migh fått breff på professionen och sigh inläsit. Så är decanatus än inthett så distingverader, att huar facultet haffuer sin, vthan en är öffuer alle, stungom [ɔ: stundom] theologi, som för Mester Jon***, Mester Bengt†, och stundom philosophi. Sådhant segher iagh icke therföre, att iagh wille bliffua, vthan allenast wardha här om tillfråghader och vthi rådh haffder. Så skulle iagh och haffua aff E. H. begärt ett gunstigt förloff till att dragha bort till Nyköping medh min hustru syster, som ther tencker till att hålla sitt bröllop, ther iagh hadhe kunnat trodht thett migh förloffuas i thenne wåre bäste pro tempore studerningar. Men iagh töör inthett sådhant aff E. H. anmodha, kan och icke eller i thenna hastighetenna, tå ett sådhant bröllop kommer på migh, icke som thett war afftalatt i Julahelgden att hållas, vthan nu wara ordning vthi Adventen. Så haffuer iagh the labores migh företaghett, att iagh inthett kan vthan discentium skadha wara bortto. Mera töör iagh nu inthett skriffua, vthan segher E. H. migh seent och bittidha bedhia gudh för E. H. sampt H. frudömme och bägges edle arffuingars långlige lycko, sundheet och all wällgångh. Aff Upsala i störste hastigheet then 21 Decembris Anno 1621.

E. H. vnderdånige
L. Wallius.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

* Här bör väl underförstås: «så swara de.»

** Sveno Jonæ, prof. i Hebreiska och Grekiska.

*** Johannes Canuti Lenæus, teol. professor.

† B. Leuchovius, teol. prof. 1616—1621.

72.

Räkenskap för Upsala Universitet under år 1622*.

För opbördh och utgifft widh Academien i Upsala anno 1621.
M:ri Erici Olai quæstoris rächenschap.

	daler	öre	pgr.
Inventarium ifrån 1620 åhrs rächenschap till 1621 löper penninger	252	16	
Opbörden anno 1621.			
Aff Lars Hansson befalningzman uti Ulleråkers, Bälinge, Waxala och Hagunde härader, der opå hans revers denn 10 Maij åhr 1622.			
Åhrlige Ränto penninger	320		
1882 tunnor spannemåll, t:a 9 mark	4234	16	
60 lisp:d 18 1/2 mark smör, lisp. 6 1/2 mark .	99	0	2 2/5
147 d:o 7 d:o fläsk, lisp. 4 mark . .	147	11	4 4/5
82 lass wedh lasset 6 öre . .	15	12	
173 st. ståckar st:t 1 mark . .	43	8	
Åhn aff Lars Hansson der på hans revers denn 5 Aprilis a. 1623 penningar	455	12	
Summarum opå föreschrefne opbördh medh inventarium till Acadimian i Upsala a. 1621 löper, altsamman wärderat och rächnath uti penningar	5567	11	6
Åhn rächnes til opbördh till denne åhrs rächning uthgifft och lefwererning af 1622 åhrs Academiæ opbördh som des rächning wydare till affkortning förmäler n. uti Swenska penningar	397	20	18
Summa	5965		

Utgifften och lefwereringen aff förschrefne opbördh.
Éffterschrefne professores hafwe bekommit på eftherschrefne twenne terminer n.:

Påska termin a. 1622.

Primarius Theologus, D. Laurentius Vallius penningar . 300

* Oaktadt nemligen nedan står »an. 1621», synes snart att här är fråga om utgifterna 1622; och de spannmålsräntor från 1621, hvarmed de förra skulle bestridas, kunde ej gerna förr än 1622 vara i sin helhet i penningar omsatta.

	daler
effter H. K. Maj:ts bref d. 10 Aprilis åhr 1622 hafver D. Laurentius Wallius	200
Secundus theologus, M:r Joh:s Lenæus	250
Med. professor, D. Joh:s Chesnecopherus	200
Profess. Mathem. super., M:r Martinus Stenius	200
Profess. Historiarum, M:r Jonas Magni	200
Profess. Hebr. linguæ, M:r Sveno Jonæ	175
Profess. Logices, M:r Olaus Laurentius [ɔ: Laurelius]	175
Professor Eloqventiæ, M:r Andreas Prytz	175
» Mathem. infer., M:r Martinus Gestrinius	200
» Poeseos, M:r Johannes Matthiæ	175
» extraordinarius Græcæ linguæ, M. Laur:s Matthiæ	100
Acad. ränttemester	180
M. Nicolaus Molerus effter K. Maj:ts bref d. 17 Maj a. 1622 *	100

Adiuncti philosophiæ.

M:r Sveno Laurentii	30
M:r Johannes Stalenus	30
M. Johannes Niurenius	30
Academiens famulus	15

Stipendiarii.

Aruidus Johannis Tiderus	20
Michaell Erici Helsingius	20
Nicolaus Magni Smolandus	20
Petrus Petri Geualiensis	20
Ericus Brunnius Angerm.	20
Laurentius Laurentii	10
Nicolaus Johannis Roslagius	10
Petrus Johannis Roslagius	10
Sueno Laurentii Köp.	10
Petrus Laurentii Köp.	10
Laurentius Asmundi W.got.	10
Ericus Erici Helsingius	10
Johannes Prytz Ostg.	10
Carolus Hindrici Nerelius	10

* I detta bref som fins bland verificationerna, anvisar G. Adolf 100 dal. åt M. Nic. Mollerus «tillförene professor i Upsala» derför att han någon tid sutit obrukad och ännu icke vet sig någon lägenhet. Myliander, som han vanligen kallas, blef sedan kyrkoherde i Börstil.

	daler
Petrus Olai	10
Olaus Geual.	10
Laurentius Typius Ost.	10
Laurentius Olai Ang.	10
Andreas Algoti Bot.	10
Daniell Nicolai Werm.	10
Birgerus Olai Ostg.	10
Zacharias Andreæ Sud.	10
Jonas Aruidi Smolandus	10
Summa lefwererat på Påska terminen, deropå quittens medh Acadimiæ sigillo förseglat daterat den* löper uthi reede penninger	3015

Michaelis termin.

Primarius theologus D. Laurentius Wallius penninger	300
Secundus theologus M. Johannes Lenæus	250
Jurisp. D. Johannes Hincius bekommit efter H. K. Maj:ts bref**	200
Med. D. Johannes Chesnecopherus	200
Math. super. M:r Martinus Stenius	200
Math. inferiorum M:r Martinus Gestrinius	200
Histor. M:r Jonas Magni	200
Än hafwer M:r Jonas Magni bekommit efter w. herrans Cantzlerens bref zedell d. 2 Febr. 1623***	100
Hebr. ling. M:r Sueno Jonæ	175
Logices M:r Olaus Laurelius	175
Eloquentiæ M:r Andreas Prytz	175
Extra Ord. M:r Laurentius Mathiæ	100
Acad. Ränttemester	180
Acad. notarius penninger	50

Adiuncti philosophiæ.

M:r Sueno Laurentii	30
Åhn hafwer M:r Sueno Laurentii bekommit efter w. herrens Cantzlerens zedell datum d. 14 Sept. 1622	30

---

* Lucka.

** Bland verificationerna fins Skyttes anvisning d. 18 Nov. 1622 å 200 dal. ss. ersättning för Hincii inflyttning och dennes qvitto, dat. Upsala d. 4 Dec. 1622.

*** Det gafs honom såsom Inspector stipendiariorum.

	daler
M:r Johannes Stalenus	30
M:r Johannes Niurenius	30
M:r Israel Bringius	30
Acad. famulus	15

Stipendiarii.

Aruidus Johannis Tiderus	20
Michaell	20
Laurentius Matthiæ Ang.	20
Ericus Br[unnius]	20
Daniel Laurentii Smolandus	20
Laurentius Grubb Ostgotus	20
Olaus Unonis Geual.	*10*
Laurentius Typius Ostg.	*10*
Petrus Johannis	10
Carolus Henrici Næriæ (sic)	10
Johannes Johannis Ryth	10
Laur. Olai Ang.	10
Sueno Laur.	10
Petrus L.	10
Nicolaus Johannis Roslagius	10
Laurentius Laurentii Tolstadius	10
Andreas Algothi Bothn.	10
Laurentius Asmundi Nerelis (sic)	10
Petrus Olai Neritius	10
Daniell Nicolai Werm.	10
Zacharias Andreæ Suder.	10

Summa leffuererat på Michaelis terminen derpå quitens medh Acadimiæ sigillo förseglat daterat den* åhr 1622 löper uthi reede penninger . . . 2950

Summarum opå bägge terminerna leffuererat löper altsamman uti penninger . . . 5965

(Original i KammarArkivet bland Upsala Akademies räkenskaper).

* Lucka.

73.

Riksrådet Johan Skytte instiftar den efter honom uppkallade professuren i vältalighet och politik, Stockholm d. 1 Januari 1622.

In Nomine Sanctæ et Individuæ
Trinitatis.

Ego Johannes Skytte in Grönsö et Elfvesiö, regni Sueciæ Consiliarius et Eques auratus, universis et singulis tam natis quam nascituris et ad quos hæ literæ pervenerint testatum facio. Cum augustissimo rerum omnium creatori nihil sit acceptius, nihil gratius, quam ut eidem pro collatis in nos miseros mortales beneficiis gratitudinis, si non condigna, saltem qualiacunque τεκμήρια prestemus, et divinæ suæ majestatis in me extiterint beneficentiæ et clementiæ documenta inusitata, omnium, quos hic sol aspicit, essem negligentissimus, si huic rerum omnium tam coelestium quam terrestrium largitori liberalissimo nullum gratitudinis signum reponerem. Et cum pie et præclare de Deo ejusque voluntate sentientes salutarem hanc opinionem fovere soleant, sacrosanctæ suæ majestatis vehementer placere, si fructus earundem rerum, in quibus tractandis benedictionem divinam cumulate abundeque experti sunt, si, inquam, earum fructus deo præpotenti reddant, quis mihi vitio vertet, si cum ex amplissimo artium liberalium et disciplinarum variarum, quibus ante hac incubui, studio immensas per Dei benignitatem utititates retulerim, infinitas commoditates perceperim, exiguam grati animi portionem gratitudinis declarandæ causa, tum ut Dei honos augeatur, tam ut literariæ officinæ dignitas vehementius amplificetur, contulero? Fateor, immo vero profiteor, stupenda planeque admiranda augustissimæ suæ majestatis in me collata fuisse beneficia. Quod quidem ex eo luculentius apparet, quod postquam bonis artibus et disciplinis totum me consecrare cœpi, nulla intervenerint impedimenta, quæ me a studiorum cursu penitus avocare potuerint. Agnosco quoque singularem divini numinis in eo propensionem, quod cum sumptus ad tam salutare negotium felicius expediendum largissime mihi fuerint exhibiti, toto eo tempore nunquam caruerim præceptoribus, qui ardorem rerum literarium promoverent, ut interim silentio prætercam, quod nobilissima Europæ regna et provincias peragrando, eorundem quoque academias perlustrarim, et in ijs cum hominibus præclaris de præclaris rebus et ad vitam

hanc caducam et fragilem rectius gerendam accommodatis contulerim. Neque vero peregrinationis longinquæ minor erat fructus, quod regibus, principibus aliisque orbis terrarum dynastis tum innotuerim. Divinæ clementiæ favor terminis hisce minime contineri potest, etenim cum post varias profectiones Suecis meis anno Millesimo Sexcentesimo Primo restitutus essem, non in obscurum quendam locum detrusus, sed in clarissimam regiæ aulæ lucem delatus et serenissimo Suecorum Gothorumque rege Carolo, ejus nominis nono, adhuc vivente, serenissimi gloriosissimique ejus filii Gustavi Adolphi, domini mei clementissimi, qui iam rerum potitur, educationi integrum novennium adhibitus fui. Injunctum quoque mihi fuit, ut illustrissimi principis Johannis, Ostrogothiæ ducis, nec non illustrissimæ ejusdem conjugis, Mariæ Elisabethæ, educationi et institutioni præessem. Cujus quidem educationis omnium difficultatum plenissime ea retuli præmia, ut nominatus sempiternæ recordationis rex Carolus insignibus, juribus et privilegiis nobilitatis me ornavit, bonis et terris hæreditario jure possidendis cumulavit, meaque opera, cum in conventibus regni publicis, tum in legationibus ad orbis Europæi reges, principes et res publicas anno Millesimo Sexcentesimo Decimo uti voluerit, quorum profecto insignem et nullo unquam ævo inter morituram expertus sum liberalitatem.

Ac licet post serenissimi regis Caroli obitum variæ patriam nostram charissimam exceperint calamitates, varia bella, adeo ut rerum maximarum difficultate deterritus, aulicæ vitæ splendorem vel potius miseriam merito aversari, meque ex eadem aulica vita subducendo in tranquilliorem vitæ functionem debuissem conferre, præpotentis tamen numinis benignitate, animus is mihi concessus est, ut in tantis periculis patriæ, quæ tum triplici bello implicata erat, puta Danico, Muschovitico, Polonico, animum non desponderim, sed ad ejusdem patriæ commoda omni ratione procuranda vehementius inflammatus fuerim, passusque meis humeris gravissimis istis et pæne desperatis temporibus cameræ consiliarij munus, aliis id tergiversantibus, imponi, quod quanta molestia et invidia per integrum triennium sustinuerim, non opus est referam. Et cum tandem serenissimi regis mei favor, Anno Millesimo Sexcentesimo Decimoquarto, ab hoc molestiarum et livoris plenissimo munere liberatus essem, tantum abfuit, ut in domestico otio consenescere licuerit, ut etiam mox et nulla interveniente mora, aulicorum consiliariorum numerum cooptatus et supremi regii iudicii, quod in regno Sueciæ est, assessor declaratus atque ad regem Daniæ magno et honorificentissimo comitatu ad regis mei jussa exponendum anno insequente fuerim ablegatus, cujus quidem legationis ea fuit utilitas, is fructus, ea felicitas, ut regum animos ob bellorum motus antea exacerbatos ad concordiam in posterum alendam

magis magisque instigarim, binosque reges fraternitatis vinculo inter se copularim, ut omittam, quod ipse regis muneribus collocupletatus domum redierim.

Neque vero serenissimi mei regis in honoribus meis augendis vel potius immortalis Dei favor hic conquiescere potuit. Etenim cum senatorum regni numerus vehementer esset diminutus, placuit serenissimo meo regi, ut una cum nonnullis aliis in ordinem senatorium, et quidem in comitiis Örebrogiensibus anno Millesimo Sexcentesimo Decimoseptimo celebratis, cooptarer. Post paucorum mensium decursum legationis munus mihi fuit injunctum, in quo itinere tam inusitata et immensa Dei omnipotentis mihi exhibita est clementia, ut cum serenissimus rex Daniæ bis mihi fuerit adeundus, serenissimus rex Magnæ Britanniæ compellandus, cum illustribus et præpotentibus ordinibus confœderatarum provinciarum Belgii mihi fuerit tractandum, cum denique in eodem itinere nonnullos imperii Germanici principes et liberarum civitatum moderatores inviserim, nullum licet difficillimo anni tempore senserim incommodum, omnes quæ tum videbantur imminere molestias superarem, atque adeo non solum a dicto Magnæ Britanniæ rege, honore et titulo equitis aurati ornatus, verum in reliquis etiam magnis muneribus cumulatus, in patriam salvus atque incolumis pervenerim. At licet enumerata beneficia sint stupenda et admirationis et laudis plenissima, non minorem tamen merentur laudem et celebrationem, quod per Dei gratiam et contra patriæ hostium copiose in me, licet immerentem proque serenissimi regis et patriæ atque adeo omnium ordinum honore, apud exteros reges et principes decertantem, effusa maledicta ac criminationes publicas et aliorum etiam fortunæ meæ invidentium machinationes hactenus invictus constiterim, quod laudatissimi et bellicassimi mei regis, tum in honoribus ut dictum est, tum in reditibus augendis aliisque in rebus expertus sim liberalitatem vere regiam et favorem singularem, quod in matrimonio felix extiterim, cum ob conjugis probitatem, tum ob liberorum numerum, quos non sine summa animi voluptate animadverto a literarum studiis minime abhorrere, quod denique omnibus iis rebus, quibus in hac vita fragili opus habemus, abundarim. Quæ cum ita sint, merito exclamare possum, indignum plane me esse tot miserationibus divinis, adeo quidem ut verendum mihi sit, ne Dei præpotentis vindicta sit me invasura tandemque oppressura, si ejusdem bonitatem quam diu vixero non celebravero, si eidem pro tot tantisque bonis nullum animi grati et devoti signum exhibuero.

Quam ob rem cum dictarum causarum commemoratione contemplationeque commotus, tum eo potissimum excitatus, quod qualiscunque illa opera, quam deo perficiente Eloquentiæ et Politices studiis exer-

cendis consecravi, maxima ex parte regum, principum et aliorum benevolentiam conciliavit, fortunas auxerit; vigore præsentium literarum statuo et ordino, ut ex reditibus meis et facultatibus Professor Eloquentiæ et Politices in Academia Upsaliensi in perpetuum honorifice sustentetur, alatur, prouti fusius in literis donationis meæ super reditibus in nunc usum consecratis et conditionibus, quas sartas tectasque custodiri velim, animi mei voluntas clarius est expressa et omnibus ante oculos collata. Quemadmodum vero sancte religioseque profiteor me in negotio hoc instituendo et perficiendo non duci ulla ambitione, sed hoc potissimum spectare inque eo summa cautionis diligentia elaborare, ut Deo ter Opt. Max. portiuncula quædam gratitudinis a me præstetur, ut meo etiam exemplo alii, qui ex studiis insignem utilitatem retulerunt, ad eadem juvandum et promovendum inflammentur; ita Serenissimum ac Potentissimum Principem et Dominum, Dn. *Gustavum Adolphum*, regnorum Sueciæ, Gothiæ Vandaliæque regem, magnum Finnoniæ principem, Esthoniæ Careliæque Ducem, Ingriæ dominum, regem meum clementissimum, nec non S:æ S:æ R:æ M:tis in regno Sueciæ posteros et successores humilime et ea quæ par est animi subjectione rogo, compello, ne patiantur promptitudinis hujus meæ cursum ullo modo vel cohiberi, impediri, retardari, vel quod deliberato consilio, certa animi conscientia, atque adeo constanti ratione in voluntate factum et in hos salutares atque pios usus collatum est, malevolentissimorum hominum fraude et dolis in alios usus transferri, inverti, vel omnino auferri, summa cum Eloquentiæ et Politices studiosorum jactura et detrimento. Illustres ibidem et generosos regni Sueciæ Senatores collegas meos sempiterno reverentiæ cultu prosequendos per quam officiose obtestor, et cum ab iisdem tum etiam ab insequentium temporum regni Sueciæ senatoribus, quanta possum animi obtestatione, postulo, ut authoritatis suæ clypeo hoc qualecunque dispositionis meæ munus tueantur et defendant. De aliis quoque regni suecani incolis, cujuscunque tandem ordinis et eminentiæ fuerint, potissimum vero de iis, qui literarum promovendarum amore et desiderio tenentur, hoc mihi persuadeo, illos numquam permissuros, ut academia Ubsaliensis donationis meæ fructu et emolumento careat. Atque ut omnibus constare possit, hanc esse plenissimam atque adeo irrevocabilem meam voluntatem, manus meæ subscriptione et sigilli appensione literas hasce communiendas censui; quibus filii mei carissimi bonis artibus sedulo iam invigilantes, puta Johannes, Benedictus et Jacobus Skytte, nomina sua apposuerunt. Imo vero ut omnibus de hac mea voluntate cumulatius innotescat, utque dispositionis hujus meæ legittimæ sint testes locupletissimi, illustres et generosos dominos, Magnum, Comitem in Wisingsburg, liberum Baronem in Ridboholm et Axholm

Equitem auratum, Archidapiferum et Regii Judicii præsidem, Abraham comitem in Wisingburg, liberum Baronem in Ridboholm, Carolum Caroli Gyllenhielm, Ammiralium, liberum Baronem in Berquara, Dominum in Sundboholm, Axelium Oxenstierna, Cancellarium, liberum Baronem in Kimitho, Dominum in Fiholm et Tidöö, Equitem Auratum, Nicolaum Bielcke, Regiæ cameræ consiliarium, liberum Baronem in Salstad, Philippum Sceding in Arnöö, Dalecarlorum et Cuprimontanorum Castellanum: Gabrielem Benedicti Oxenstierna, Armamentarii præsidem, liberum Baronem in Mörby et Lindholm, Gabrielem Gustavi Oxenstierna, liberum baronem in Kimitho et Forsa, Uplandiæ Gubernatorem et Castellanum Stockholmensem, omnes Regni Senatores: nec non nobilissimos viros Broderum Andreæ Rhalambium in Broo et Lenna, Joachim Berndes in Stromsberg, regiæ cameræ Consiliarios, Johannem Magni Ulfsparre in Tisenhult et fratrem meum Laurentium Skytte in Sättra regni judicii assessores: hos inquam omnes summo studio summaque diligentia rogo et ab ijsdem postulo, ne graventur manuum suarum scriptura et sigillis appensis suum erga rem literariam favorem hac in parte profiteri et declarare.

Stockholmiæ anno post natum Christum Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Secundo, Primo die mensis Januarii.

Johannes Skytte senior Johannes Skytte junior	Magnus Comes in Wisingsburg Philip Scheding	Abraham Comes in Wisingsborgh Gabriell Oxenstjern l. b. in Möreby et Lindholm
Benedictus Skytte Jacobus Skytte	Johannes Magni Vlfsparre	Laurentius Skytte.
Carolus Gyllenhjelm	Axelius Oxenstjerna	Nihls Bielcke till Sahlstadh f:herre
Gabriel Oxenstjerna Gustawi.	Broer Andhersson	Jochim Berndes

(Efter originalet på pergament i Skytteanska professurens arkiv. 13 sigill (af somliga blott ett fragment) vidhänga. Ännu ett original med 13 sigill förvaras i Konsistorii arkiv).

74.

Gustaf Adolfs konfirmation af riksrådet Johan Skyttes donation till Upsala Universitet, Stockholm d. 2 Juni 1622.

H. K. M:ts confirmation på de godz och gårdar, som wälb. herr Johan Skytte under Upsala academia till oratorisk och politisk professoris vnderhåldh ewärdeligen skencht och gifwit hafwer. Datum Stockholm den 2 Junij A:no 1622.

Wij Gustaff Adolph etc. Giöre witterliget, att wår och Sweriges Rijkes troo man och rådh, oss elscheligh edle och wälborne herr Johan Skytte till Grönssöö och Elfwesjö riddare, hafwer oss vthi vnderdånigheet låthidt förnimma, huruledes han vthaf ett christeligit och gudeligit opsååt och förehafwande optänd och bewågen ähr till sin ödmiuke tacksamheetz beteende emot Gudh alzmechtigh för hans stora gudommeliga nådhe och mildrika wälsignelse honom alt ifrån hans ungdoms åhr wederfahren, så och lyckliga framgång i alle måtto. Så wäll som och till sitt sinnes wälbenägne befordrans declaration emot de höglåflige boklige konster och discipliner, igenom huilke dygd och ähra icke allenast sitt ophoff hafft, vthan och i alle werldenes tijdher en märckelig framgångh hafwa wunnit och bekommit, effter som han och sielf befinner, at de honom och såå, näst Gudhz wälsignelse, till månge herlige och nyttige lägenheeter, dem han öfuerkommit hafuer, icke det ringeste hielpereede warit hafwa: såsom och at han androm, som Gudh medh denne werldennes godz och håfwor nådeligen och rundeligen hafwer begåfuat, till lijkmätigh tacksamheet och studiers kiärlek och befordran, ett effterdömme någorledes wara måtte: hafwer nu (: som för:t ähr:) Gudhi och sitt kiere fäderneslandh till ähro och tienist, såsom och sig och sine efterkommende till een låflig åminnelse, ett ewerdeligit nederlagh skienckt och gifuit till Oratorisk och Politisk professions vppehälle vthi Upsala academia een ahnseenlig och berömmeligh summa, effter som hans eigedt der öfwer vprettede breff det vttryckeligen förmäler. Haffwer oss och gifuit sitt förslagh tilkenna, till huadh synnerlig ände och orsak han sitt intent, serdeles i den facultet, ahnstellt haffwer, så och hwad för:te professoris eenkannerliga ämbete och idknad warda skall nembligen, att han medh allsomstörste flijts ahnwändande oratorias och politicas lectiones vngdommen vthan försummelse dageligen föreläser, och den samma facultetz retta bruck och öfning vthi historiske skriffters förståndh vth-

wiser: såsom och at han åhrligen medh prydelige och wälstälte orationer oppenbarligen låffwar och berömmer Gudhz oändeliga godheet och barmhertigheet, som han det skröplige meniske slächtedt altidh bewijser: och der brede wedh och såå framfarne Sweriges konungars (: och iu serdeles deres som af den högtärade salige konungh Gustaffs familia härkompne ähre:) låflige och manlige bedriffter i krigh, så wäl som i freedlige tidher, tillbörligen celebrerer och ophöijer, icke allenast medh egne orationer, vthan och tillhåller vngdommen, att de för:te materiers perorerande af minnett och vthan charta giöra måge. Der hoos och at han hög:te konungars historier ordenteligħen beschriffwer och i liuset komma låther, hållandes och medh nampnkunniga vtlänske lärde men godh communication om saaker som der vthe förelöpa, att de och här inrijkes måge kunnige wara, såsom och dem igen om det här inrijkes skier, och böör divulgeres, adviserer, medh huadh annatt meere som för:te profession kräfwer och fordrar. Sådant sitt låfliga vpsåth och nyttige förehafwande hafwer han vnderdånligen bedet, att wij oss ickie allenast wille låtha behaga, vthan och af konungzlig macht och myndighet gilla och på tillkommandhe tijdher confirmera. Och alldenstundh wij befinna sådant wälb:te wår troo mans och rådhs förehafuende icke allenest låfligit och berömmeligit wara, vthan at det och högnödigt nyttigt och rijkedt och så till beröm medh tijdhen skall ländha, derföre låthe wij oss det icke allenast nådeligen wälbehaga, vthan önske och såge gierna, at och fleere wåre och rijksens trogne män, dem Gudh medh ymnog förmögenheet hafwer wälsignat, och så deres liberalitet och trogne wälmening emot deres fädernes landh, och efterkommande i lijka måtto merckeligen wille låtha påskijna. Gifwe fördenskuldh till denne wälbe:te herr Johann Skyttes fundation wårt fullkommelige consens och nådige willie medh oryggelig confirmation, at den vthi sitt wälbestelte esse medh effterschrefne wilckor nu och i tillkommende tijdher skall wedh macht hållin och handhafdh bliffwa. Först, effter det meer och wälb:te herr Johan Skytte till denne fundation desse effterschrefne sine wälfångne jordegodz, som belägne ähre i Vpland, Swiestadh otte gårder medh Fanestadh halfannen gårdh i Bälingz sochn och häradh och Grijmstade en gårdh i Ärentuna sochn och Norundha häredh för sig och alle sine effterkommende arfwingar till ewerdeligh ägendom gifuit och bebreffuet hafwer, medh all den renta och rättigheet, som han af dem her till effter adelige privilegiers friheet och frelse hadhe bort at opbära låtha; såå wele och wij nådeligen vthi detta wårt breefs krafft för oss och effterkommande Sweriges konungar och regenter hafwa efterlåthidt, att förbemelte frelse godz, medan de till ett sådant gudeligit och rikedt nyttigt bruk gifne ähro, skole nu och ewerdeligen alldeles wara befrijede,

för alle sådane pålagor och rättigheeter, som Sweriges konungar och cronan af frelse godz, effter ricksens stadgar ocb öfligit bruuk, här till hafft och nuthidt hafwa, churu de och nu nämpnas eller och yterligere kunde nämpde blifwe. Der näst såsom nu denne donation effter wällb:te herr Johan Skyttes godwillige förplichtelse wedh den profession ewerdelighen blifwa skall; alt såå wele wij och den dervnder ewerdeligen hafwa confirmered. Män der så hände (: som wij doch aldrig wele förmoda:) att denne fundation igenom een heller annan olägenheet förstördh och annihilered bleffwe, af hwem det och hälst och vthi hwadh måtto det skedde, dåå skole wälb:te herr Johan Skyttes, såsom primi fundatoris, arfuingar, oemotseijeligen och vthan någon widlöftig proces eller denne wår confirmations hinder eller ytermeere respect, hafwa macht och tilståndh, deres nederlag i alt dedh deres fadher oeh de der till köpt, förbygdt och elliest inlagdt hafwa, såsom deres fasta och wälfångne arff och egendom, wederkennas igentaga och effter deres eigen wälbehagh sigh sielfwom till godhe ahnwända och behålla. Till det sidsta wele wij och af konungslig macht och myndigheet haffwa befaled, så wäl på våre egne som wåre effterkommandes wegner, academiæ cancellario, archiepiscopo, magnifico rectori, så och alle professoribus hwar vthi sitt wärde och grad, som nu för denne tidh wedh Upsala achademia ähre, eller och framdeles kunne wahlde och kalladhe bliffwa, att de dem, som i lijke måtto nu eller framdeles professionem oratoriam eller politicam beklädande warde, och af offta och wälb:te herr Johan Skytt eller hans arfuinger der till nämpde, kalladhe och ahntagne bliffwa, vthi senatu academico, professione, promotionibus, rectoratu, decanatu, sessionibus och andre wärdigheeter fleere, för academiens incorporerede ledemöter och deres lagligen tilkallade och af oss confirmerede colleger erkänne och achte, och medh wåre · för någon tidh sedan academien gifne privilegia handhaffwa och förswara. Och till wårt breefs ytermeere confirmation och krafft, att det nu och i tillkommende tidher vthi alle sine puncther obråtzligenn skall hållat bliffwa, så haffwe wij det medh egen handh vnderschrifwit, och wårt konungzlige insegle witterligen här vnder hängia låthidt, huilket skedde Stocholm åhr effter Christi bördh Ettusendh sexhundrede [tiugu] och på dett andre denn andre dagh Juni.

Gustavus Adolphus.

(Original på pergament med konungens egenhändiga underskrift i Skytteanska professurens arkiv).

75.

Nicolaus Andreæ Granius (fysices professor i Helmstedt, kallad till matheseos professor i Upsala 1621) till Axel Oxenstjerna, Helmstedt, d. 12 Juni 1622.

Illustris, generose ac magnifice D. Cancellarie.

Literæ tuæ cum regis 25 Septembris anno superiori datæ, Leonardo a Soriga non ante 10 Decembris Hamburga huc procurante *(sic)*, redditæ sunt primum 17 Decembris mihi, lugente tunc Julia nostra obitum insignis viri M. Cornelii Martini, præceptoris et amici longe charissimi amantissimique, qui 17:a propemodum hora antea fortiter huic mundo valedixit regionemque vivorum adiit. Eas cum avide aperirem percurreremque legendo, bone Deus quantum mutari animum sensi, cognita inopinata incredibili regis clementia, tua honorifica commendatione mei, patriæ ad functionem honestissimam proposito liberali salario vocatione, omnium denique votis, ut quam primum veniam oblataque accipiam. Mœror vero mentem iterum abduxit. Octiduo autem post, justis funebribus persolutis, ubi ad meipsum paululum redii, tacitus mecum de conditione quæ defertur deliberare cœpi. Heu, quid agas? Assuetus a prima adolescentia liberiori reipublicæ statui, quæ te benigne excepit, liberaliter fovit, et (quod summum est) alienigenam præter solitum in hanc dignitatem non contemnendam evexit, civem adscripsit, sibique, ut ita dicam, incorporavit. Qui potes hinc avelli mutato amæniori coelo soloque, commodeque posthac vivere in regno? At patria te revocat, rex clementissimus, proximus a rege cancellarius, universa demum juventus gratulabunda exspectat; omnes excusationem nullam emansionis, colorem nullum admissuri amplius. Ecce quot et quales impulsores, quot stimuli!

Hæc anceps cura (ingenue fateor) languentem dolore prius animum perturbavit gravius: nec dum »Quid faciendum satis liquet», quod judices in perplexis negociis respondere pro sententia solent. Attamen o patria dulcissima, charissima patria, quando ego non volui, quod debeo, tibi inservire prius ac potius, si per me stetisset? Ne nunc quidem prætendam serius repeti surculum alteri arbori insertum pridem. Verum ut nunc res sese habent, quocumque prospicio, me tibi parum prodesse posse animadverto, sed periculum facere frustra. Dicam quæ sentio, quandoquidem necessitas respondendi cogit commemorare difficultates, quæ

me remorantur, utut nullius fortassis momenti sublatæque videantur. Quam ardua enim et perdifficilia objiciuntur, in quibus minime consentire possum. Tacere tamen et dissimulare præsenti, quantum conscientiæ onus! Si numquam (!) præter officium honestatis cuiquam licet, forte supra sortem ac statum fuerit monere candide, quod in patriæ perniciem vergere existimat. Obloqui autem potentioribus quam odiosum! quasi sapiat solus, reliqua volitant velut umbræ. Quam periculosum uni adversus multitudinis stimulum calcitrare aut torrentem niti, quantumvis plures secum sentientes producat, si mortui contra vivos, si antiquitas contra novitatem excitentur. Non quod rex metuendus, quem literatissimum audio, literatisque faventiorem e literis ipsius quam umquam credi posset video, ideoque bonis rationibus neqvaquam (confido) offensum iri, sed homines cerebrosi, iracundi, qui sibi contradici, quasi ignominiosum, ægerrime ferunt, qui plebem pro concione, quique principes etiam mitissimos atque benignissimos concitare possunt ac solent, veluti tempestates maria per se placida ut vastos volvant ad littora fluctus. Hi turbatorem receptæ philosophiæ et theologiæ, ecclesiæ reique publicæ, miscentem sacra profanis continuo clamitabunt, deferendo dicentem liberius, opprimendo docentem, quæ salva conscientia reticeri nequeunt. Exempla in promtu, quia odiosa, præterire quam exaggerare malo.

Est præterea genus hominum inter studiosos Germaniam visitantes, irritabile, insidiosum, vindictæ cupidum; et in eo (quis crederet?) quidam sacris ordinibus initiati præsbiteri (prestetes (!) verius, aut hydra, cui nova capita quotannis renascuntur uno amisso). Hi cum animam ad nihil aliud quam pro sale contra putrefactionem corporis quamdiu vivunt (hoc est invanum, ut Scriptura loquitur) acceperunt, quibus idcirco nil placet præter placentam et vinum quæque ad beluinam voluptatem conducunt, neglecta penitus animi cultura, noctu diuque, magno aliorum offendiculo, magno cum Suetici nominis dedecore et magistratus indignatione, gulæ, genio, aleæ, aliisque turpissimis confabulationibus vanitatibusque mundanis indulgent, ad singula pene verba horrenda perjuria eructantes. Neque id satis; simpliciores ac novitios optimæ spei (quod maxime dolendum) a studiis ad compotationes et luxum abstrahunt, latentes inquirunt, tergiversantes compellunt: qui postea assuefacti deteriores seductoribus evadunt, adeo ut svaserim ego, ne quis postmodum liberos in exteras academias mittat, ubi populares ejusmodi degunt, nisi eosdem omnino perditos patrimonii gurgites redire cupiat. Inde enim ferociores redditi, præceptores et magistratus ab insania tanta ad emendationem severius retrahere conantes, quos merito proinde venerari debebant, persequuntur plus quam Vatiniano odio, malevolentia, maledicentia, obtrectationibus. Qvid refert illius (mussant) quomodo vivamus?

Nostrum est quod consumimus, nihil illius; ne teruncium quidem pro nobis exponet. Sua curet alienorum securus. Redeat is modo, unde prodiit, si vir est. Talia vero et si[milia] conscia mens recti famæ mendacia ridet (et, ut gubernator fluctus assilientes negligit, manus in clavo habet, oculos in astris, hic nos oportet quod bene agimus agere gnaviter atque mentem ad Deum referre). Ecquis tamen non horret ad Medi apud Alexandrum Magnum insusurrationem? Calumniare audacter, semper aliquid hæret. Hæret profecto aliquid etiam in optimo quoque sæpe, maxime si male sarta gratia nequicquam coit et rescinditur, ut Flaccus ait. Homines enim sumus; ita vero in humanis comparatum esse lectio authorum, exempla aliorum et experientia quodammodo propria comprobant: ideoque cautius mercari docent. Nec me pro philosopho Stoico aut perfecto vendito, qui nihili faciat mala externa, utpote invidiam, inimicorum traductiones, hinc mutationem animorum in magnatibus et fautoribus, deinde odia et persecutiones. Talia Hercle metuo.

Utinam vero aliquando, utinam lustratio prius eorum, qui foras emittuntur, institueretur, ingeniorumque examen, an sint capacia et idonea ad ingenuas et liberales scientias potius, qvam ad militiam aliave munera capessenda; posteaque ratio vitæ in academia actæ exigeretur. Plures (credo) hinc Musarum e Lyceo solertes apiculæ, quam e cella vinaria muscæ aut fuci inertes aut araneæ cum venenatis moribus domum revolarent: quos insequuntur mox creditores, importune exigentes ingens debitum insuper conflatum in tabernis et apud institores, postqvam sua stipemque abligurierunt, quod coguntur miseri parentes solvere vexati et accusati, ut semper conditio nostratum in sua patria durior fuit, quam peregrinorum simplicitate nostra abutentium. Quod profecto est contra omnem æquitatem, contra jus civile, contra consuetudinem aliarum gentium. Neque enim hic solvunt, quod prodegerunt filii in Italia aut Gallia ultra sumtus studiosæ vitæ ac sobriæ deputatos; prætendentes merito se non teneri ulla lege, cum creditores scirent luxuriæ materiam se suppeditasse ad corrumpendum animos, non unde meliores filii evaderent. Quod si similiter, ut decet, responderent Sveones extorquentibus violenter debita non Minervalia sed Bacchanalia, proculdubio desinerent tamdem exteri materiam luxuriandi tam facile suggerere et lucrari cum jactura salutis, valetudinis, reique familiaris, imo reipublicæ nostratum. Nostratesque ita cohibiti cogerentur minorem multo expensam facere, majorem vero frugalitati operam dare, modestiæ et libris, quam nunc liberis illicitisque libidinibus; plus assuefierent ad diligendum Deum et proximum, quam nunc ad comminandum et machinandum exitium quærentibus salutem eorum et detestantibus vitæ genus, quod profligatissime vivunt. Discerent quoque neminem habere pote-

statem profundendi substantiam suam in fraudem patriæ; quin justissime a summo magistratu prohiberi posse, qui in republica bene constituta prodigis etiam adultis tutores præficere solet, ne privatis rebus exhaustis, sive plebejorum sive patritiorum, respublica quid detrimenti capiat. Qua provisione quid contra perditos utilius?

Neque tamen sine discrimine nostros dissolutæ vitæ accuso. Quosdam probos excipio, qui se in Germaniam non commessandi gratia venisse meminerunt. Quocirca sedulo student, interque eos nonnulli studendo proficiunt tantopere, ut, si quid meum consilium valeret, consultius multo arbitrarer præ iis neutiquam Upsaliam professores advenas vocare. Siquidem revera, non nominetenus duntaxat, docti inter exteros, ô quam rari admodum in vicinis circum circa academiis; vix labentibus succedere sufficiunt. Nec venient, credo, uxoribus conjugati, ut sunt plerique omnes; nec deserent patriam, cognatos, affines, amicos veteres, quum satis liberaliter apud suos satisque honorifice habiti non necesse habeant cum uxore, liberis totaque familia ac supellectili longe ultra mare (quod assueti molliori vitæ maxime tamquam infidum horrent) sub rigidiori climate (quemadmodum hic vulgo perhibent) luculentiorem fortunam et novos amicos in ignota gente quærere. Et quid opus alios semidoctos advocare? Ne facile credite eruditione excellere quotquot titulis magistri aut doctoris inflati turgent, quos ilico commendant plurimum aliquot academiarum testimonia, quæ hodie etiam indignis (pudet fateri) conferuntur pro numismate aut propter amicitiam, cognationem vel affinitatem, quo commodius pateat aditus ad vacantes functiones apud ignotos. Indigenas novi et hic, et hinc in patriam migrasse, multo rectius profundiusque in Logica, Mathesi, Physica, Ethica versatos, idque juratus dicere ausim tamdiu jam expertus, quam plerique vanelli Magistelli vel Doctorculi peregrini. Nihil certe pro mediocritate desiderarem in popularibus sobrie viventibus, modo stilum identidem exercerent. Quid? quod alienigenis, quantumcumque ampliori stipendio fruantur, quamvis indigenis præferantur, solenniter *(sic)* tamen displicent nostri mores, habitus, lingua, instituta. Nihil non barbariem qvandam illis olet, talemque famam huc ad suos spargunt: imo talem referunt gratiam benemeritæ de se patriæ nostræ; quod non sine stomacho sæpius cognovi ex iis, qui nobiles in Septentrione instituerant, deinde aucti opibus ad magnos honores ascenderunt. Quod significandum duxi. Nam et olitor qvandoque oportuna indicat.

Hæc Regi clementissimo, tibi patria charissima, tibi quoque illustris, generose ac magnifice domine Cancellarie, qua possum animi observantia ac submissione, responsa volo, quibus gratias immortales et quam possum maximas pro honorifica vocatione et pro judiciis de me

benignissimis ago, sentioque quantum vobis obliger. Quæso autem per sanctum amorem, rogoque obnixe supplex, ne mea excusatione ha[n]c interpretemini repulsam dari, quasi amorem patriæ exuissem. Absit, absit. Equidem si effectu et opera nequeam præsens, certe absens affectu Vester permanebo, quamdiu spiritus hos reget artus; atque quotidie quod soleo (testis mihi Deus) vobis bene precabor universis. *Valete omnes*, tuque in primis illustris, generose ac magnifice domine Cancellarie.

Dulce decus patriæ præsidiumque meum.

Datum in illustri Julia ad Elmum sub solstitio æstivali 12 Junij Anno 1622.

Tuæ illustrissimæ generositatis et magnificentiæ

observantissimus

Nicolaus Andreæ Granius Strengnensis.

* Illustris ac generose domine cancellarie, quod si erraverim in titulis aut aliis verbis, etiam atque etiam rogo, ne mihi vitio vertatur, sed mitius interpreteris. Non sum assuetus scribere regibus aut illustribus, præsertim septentrionalibus, quibus comperio ex aliquot literis, quas nuper inspexi, aliud orationis filum placere quam austrinis: quod non vane quoque Joh. Bodinus in Politicis alicubi observavit. Vale felicissime.

Tuæ Illustrissimæ

deditissimus

Nic. And. Gr. St.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

---

* Följande tillägg är skrifvet å en i brefvet liggande lös lapp.

76.

Johan Skyttes andra bref om den s. k. Skytteanska professurens upprättande med närmare bestämmelser om patronatsrättigheten, professorns skyldigheter etc. Stockholm d. 1 October 1622.

Uthi thens helighe och oåthskillighe trefaldigheets nampn.

Bekenner iagh Johan Skytte til Grönsöö och Elfwesiöö, Sweriges Rijkes Rådh och Riddare, och här medh kunngiör, först i gemeen allom, så föddom som oföddom, hwilckom detta mitt breff kan hända att förekomma och dett see eller hööra läsas, sedan och i synnerheet och särdeles mijne elskelige kiere barn och nästskylleste slächt ock förwanter;

at effter thet iagh ifrån mijne förste vngdoms åhr, sedan iagh migh, förmedelst Gudz thens aldrahögstes nådhige ahnledhing, hielp och förfordran till dee högloflige bookligha konsters städighe och flijtighe bruuk och idknan alldeles begaff, fast månge och outseijelige thet Guddomeliga Majestetets mildrijka wälsignelser och höga gåffwor, såå och och een lyckeligh framgångh i alla måtto alt in till denne närwarendes tijdh, haffwer oförskyldt nuthitt och bekommit; hwilke guddommeliga gåffwor, der dee af migh och mijne effterkommande vthi all ödhmiukheet ickie tilbörligen erkändes, eller till hans guddommeliga nampns loff, ähra och prijs, och till andre mijne jämpn Christnes nytto och befordran ickie wändes och anladhes, wore iagh Gudhi minom herra och skapare, ickie allenast den aldra otacksammaste, som någon tijdh till warit hadhe, vthann och all straff och förbannelser wärder. Haffwer fördennskuldh vthaf förb:te guddommeliga wälgierningars innerlige åtänkiande, jämwäl och de högloflige booklige konster (förmedelst hwilke iagh till denne mijn lägenheeter och stat kommen åhr) til ähra, af den wälfordran som igenom min person nu hafwer kunnat skiee och bewijsas, welet Gudi til ähra, migh och mijne effterkommande till ett städeswarande och nu och i tillkommande tijdher oryggeligit monument, testamentera någhre godz och gårdar medh dess renta och innkompster till den Oratoriske eller Politiske Professions vppehälle vthi Upsala Academia, huilket allt iagh medh den edhle och wälbördige fru Maria Näffwes, min elskelige kiäre hustros, consens, iaa och gode rådh och minne hafwer påbegynt, såsom och sinnadher ähr det i wärcket stella och till ewerdelige tijdher wedh macht hålla, wedh effterfölliande conditioner och wilkor.

I. Först stadgar och ordnar iagh, att denne min godhwillighe donation nu och uthi tilkommande tijdher oryggelig och städeswarande bliffwa skall, medh mindre iagh sielff, medhan min lijfztijdh warar, vthaf synnerlige orsaker bewågen, wilkoren, som vthi denne donation förmäles, anten täckes förandra, förbättra eller förminska. Män der de vthi min lijfztijdh af migh sielffuan ickie förandres, dåå skole dee för alle mijne effterkommande, nu och til ewerdeliga tijdher, oförandrede blifwa.

II. Sedan, at denne min donation, som förbemält ähr, oryggeligh måå wedh macht hålles, will iagh wänligen och flijteligen af nu warande högwyrdige Erchiebiscop vthi Vpsala och hans successoribus, så och dee wyrdige herrar Lydebiscopar, som nu vthi Strängnääs och Wästeråås residera och dem som effterkommandes warde, haffwa begered, att de obeswärede wara wele ett flijtigt och noga opseende haffwa, att mijne effterkommande arffwingar, för den professionens vacantz, hwarken sielffue donationen, låtha förfalla eller ödeleggia, eij heller att den studerende vngdoms freqventz i någon måtto igenom professorernes oflijt måtte besueken och retarderat bliffwa. Män der desse feel oförmodeligen syntes wela förlångdt inrijta, och till een obotelig skadha öffuerhanden taga, så at för:te högh. och wälwyrdige herrer dem anten ickie sielffue förmåtte retta eller alldeles afskaffa, att deres wyrdigheeter dåå, medh de wälborne och wälbördige herrers, Sweriges Rijkes Rådz, och serdeles deres, som de befinna de loflige booklige konster af godh benägenheet beforderlige wara, tijdige rådh och mechtige assistentz sigh beflijta sådhant at förekomma och afwända. Wore det och såå, att någon större beswärligheet sigh härutinnan synntes willia yppa och påkomma, den huarcken förmedelst wälb. Rijkzrådz och deres W. W:ters Biscopernes myndigheet eller anseende kunnde rådas eller afstellas, att de dåå samptligen dåå Sweriges regerande konungar vthi vnderdånigheet om ett konungzlighit och wälldigt bijstånd och een nådigh handräckning besökie och ahuroope.

III. Till thet tridie, skäncker, giffuer och consecrerer iagh, såsom dette monuments förste fundator, förb:te profession till ett ewigtwarande vnderhålld och nödtorftigt oppehälle desse effterschreffne gårdar, som ähre mitt faste, laglighen och wäl fångne aflingegodz, nembligen Swiestadh otte gårdar, såå och Fanestadh halfannan gårdh vthi Bälingz sochn och härede belägne och der till Grijmstadh een gårdh uthi Ärentuna sochn och Norunda häredet, alla vthi Vplandh liggiendes medh all den renta och rättigheet, ickie allenast iagh af dem här till effter adelighe privilegiers frijheet och frelsse tillberettiget ähr och jordeboken vtwijser, vthan och at dee effter den stormechtigste höghborne furstes och herres herr Gustaff Adolphs Sweriges, Göthis och Wändis konungz, storfurstes

till Finlandh, hertigs vthi Estlandh och Carelen, herres vthöffuer Ingermannelandh, min allernådigste konungz och herres nådighe tillåthilsse, nu och ewerdeligen alldeles skole wara befrijede för alle sådane pålagor och rettigheeter, som Sweriges konungar och cronan af frälssegodz effter Rijkzens stadgar och ett öfligit bruuk här till af dem haft och nuthidt haffwe, ehuru de och nu nämpnas, eller och yterligare kunne nämpnde bliffwa; effter som hög:te min allernådigste konungz och herres migh der opå gifne confirmations breff det i bookstaffwen vthtryckeligen förmäler. Doch lijkwäl migh och mijnom efflerkommandom detta altijdh och vthan geensägn förbehållitt, att der denne min fundation igenom ehn eller annor olägenheet förstördh och annihilered bleffue, af huem det och hälst och vthi huadh måtto det skiedde, dåå skall mijnom såsom primi fundatoris arffwingom oemotseijeligen och vthan någon widlöftigh process eller denn konungzlige confirmations ahnseende eller hinder fritt och tillåthitt wara, dette mitt nederlag, i alt det iagh der till köpt förbygdt och elliest inlagdt haffwer, såsom deres faste och wälfångne arff och ägendom wederkennes, igentaga och effter deres egedt wälbehagh sigh sielfuom till godo ahnwända och behålla, alldeles såsom der om vthi för:te konungzlige confirmation expresligen ähr caverat. Jag skäncker och såå och medh förschrefne wilkor gifwer för:te profession och dess professori till een commoditet, boning och residentz ett steenhuus, huilket iag medh det allersnaraste som möyeligit wara kan vthi nödtorfftige wåninger antere (!) will af nyo fundera, eller och till dess nytto köpa ett, som allereda bygdt är. Och der så hände, att bemälte huus till sin fullnad för min lijfztijdz kortheet skuldh ickie komme, dåå skole mijne arfwinger wara förplichtede effter mitt löffte det lijkwäl, af det iagh effter migh dem till arfz låthendes warder, fullkommeligen vthi wärcket stella och ända.

IV. Och effter thet hög:te min nådigste konung och herre til denne fundation vthi sitt konungzlige confirmations breff migh och mijne effterkommande medh jure patronatus haffwer försedt och benådet, effterlåthandes oss jus nominandi, eligendi och realiter investiendi een professorem politicum eller oratorium, derföre skole och samma nådeligen efflerlåtna rättigheet odisputerligen migh vthi min lifztijdh wara reserveret och sedan successive till min äldste son och till hans manlige affödho, så längie någon af den linien qwar ähr och leffwer, och såå sedan conseqventer in på de andre mijne sönner och deres manlighe effterkommande, efter som de till födzel och af åhrom ähre, devolveres. Och der så hände, att den af mijne sönner, som denne jurisdiction och patronat effter denne mijn donation tillföllo, ännu omyndig wore och den ickie sielff tilbörligen förestå kunde; dåå skole de som honom till

förmyndere ähre förordnede, wara förplichtede, såsom trogne förmyndare, denne saakz administration sigh til det högsta låtha wara ahnlägen att förestå och oförsummeligen förretta. Wore och någon af mijne sönner, sedan de förmyndares tutel befrijede ähre, vthi saken allerede impatroneret och doch ickie så skickelig befunnes, att han detta tilbörligen förestå kunnde; då skole de andre mijne arffwingar, hwilkom jus patronatus på een händelsse tillfalla kan, wara förobligerede, såsom och dee högwyrdige för:te herrar biscopar, som om inspection tillförende vthi denne saak bedne ähre, sigh obesuärede finna låtha, patrono een wänligh handräckningh och bijståndh att giöra, doch altijdh så att vnder detta bijståndz skeen donationen och jus patronatus ickie mijnom effterkommandom höfligen af handom tages och tillewentyrs till academien eller någon annan emot primi fundatoris meningh och willie hinderlisteligen devolveres. Hände det sigh och så, att mijne döttrar alle mijne sönner och deres mansarffwingar öffuerleffde, då skole deres män, så frampt de ähre adels och frelsse män, och ickie elliest, macht haffwa sigh att impatronera medh lijka wilkor och rättigheet, som iagh och mijne sönner hafft haffwe, och så framgeent deres sönner effter dem; doch alltijdh achtandes det, att döttrerne medh deres sönner der till komma måge efter som de ållderen för hwar annan haffwa, och såsom om sönnerne allereda sagdt ähr, desslijkest och att deres döttrar (om ickie sönner till ähre) måge niuthe samma rätt, emedan någon af dem til wore. Der och (det doch Gudh nådheligen afwände) det guddommeliga Maijestetet så behagede, att mijn familie alldeles igenom döden ödhelagd worde, då tillägnar iagh den edle och wälbördige mijn kiere brodher, Lars Skytte til Sätra, och ståthållare på Stockholm, denne rättigheet för sigh och sijne barn, lagligen och efter detta mitt brefz krafft, att antaga, och medh lijka rätt, som om mijne barn sagdt är, oemotsäijeligen att förestå och behålla.

V. Till dett fämpte, stadgar iagh här medh och odisputerligen föreschriffwer allom dem, som effter mitt dödhelige frånfälle successive till denne fundations patronat kommandes warde, huru de sigh härutinnan skole förhålla och retta. Nämblighen således, att huar för sigh, effter som han här till kommandes warder, skall först, medh all flijt och åhåga deruthom wara, att ickie något till det ringeste, af det, som iagh till dette monument haffwer skänckt, gifwit och bebreffuet, i een och annor måtto förminskes och af någrom afhändes, eller till något annat bruk, änn som mitt intent ähr, anwändes. Dernest skole de och ett noga och flijtigt opseende haffua att sielfwe huuset ickie må, anten i längden igenom deres oachtsamheet, som der vthi effter huar andra boendes warda, boofälligt bliffwa, eller och alldeles förfallna; vthan all-

tidh wedh macht hålles, antere (!) det då skieer af den hyra, som åhrligen gåår af dee kambrar, som i samma huus ähre, eller och att landbönderne, som till professions oppehälle ähre förordnede, det præstere. De skole och igenom deres egne tienere rentan af godzen i rettan tijdh låtha opbära och der hen komma låtha, som denn vthi denne donation af migh ähr förordnad. Och hwadh andre saakers decision och saakfall wedkomma, skole de alltidh patrono reserverade bliffwa. Wijdare skole och mijne efterkommande medh all flijt der påå acht haffwa, att när den tillförordnede professor, antere (!) igenom döden frånfaller, eller för andre orsaker skuldh måste removeras, att de då medh een annan skickeligh persons nämpnande och insättiande ickie öffwer sex månaders tijdh dröija och försumma. Män der det skedde, dåå begerer iagh, att Cancellarius academiæ sampt förr och wälb:te wyrdige herrer Biscopar, medh de andre vthaf mijne arfwingar, som påå een händelsse jus patronatus kunne prætendere, wele sigh alltidh obeswärede finna låtha den tijdz patronum increpando förmana, att han sig härutinnan denne mijn testamentz ordningh lijkmätigh förhåller, såå att han een skickeligh person vthi den affallnes eller remoti stadh insätter och förordnar. Hände det sig och, att meerb:te patronus andre resan sigh igenom försummelse och skiötzlöösheet härutinnan försåge, och giörligen pröfues kunnde, att han vthan redeligh och skäligh orsaak här medh fördrögde, dåå stadgar iagh här medh alfwarligen, att han derigenom sin patronatz wyrde och rättigheet skall hafwa förwärcked, och in på hans äldste son och såå sedan conseqventer de andre (om han elliest barn haffwer) bliffue transfereret, eller, der han inge barn hafwer, till hans näste broder devolveres. Patroni kall och authoritet skall och till det fiärde wara, att der den som til professor förordned ähr, vthi sitt kall sigh försåge, dåå skall patrono altidh wara reserverat sådant hans förseende, antere (!) det medh försummelsse eller elliest skedde, sådant att straffa, antere (!) medh vnderhåldz förkorttande, eller huadh arbitial (!) straff han honom skäligen täckes at påläggia, eller der forseendet dess gröffuere och märckeligere wore, alldeles att afsättia eller förskiutha.

VI. Till dett siette, belangende professoris person och skickeligheet, medh hwadh migh elliest täckes honom att föreschriffwa, huru han sin profession skall ahnstella och låfligen vtfhöra, såå will iagh mijne efterkommande på det alfuarligste haffua förmanad, att de ju synnerligen der opå acht haffwa, att den person, som dem synes att nämpna och insättia, aff ingen ketterisk willfarande religion ähr, ehuadh nampn den och haffua kan, vthan att han sig enig befinner medh den religion och lära, som här vthi detta konungarijket, igenom Gudz nådh oppen-

bart lähres och bekennes, och att han der näst ett ährligit nampn och rychte haffwer, och för någhon missgierning skuldh ifrån andre ortter ickie ähr relegerat och förwijster, den och vngdommen, som honom betroos, ickie allenast flijtelighen lährer och informerer, vthan och dem medh ett gudhfruchtigt och ehrligit leffuerne föregåår och till alle gode dygder ahnleedingh giffwer. Sedan skall och b:te professoris qvalitet och dageliga exercitia der vthi beståå, att han för all tingh ähr en politicus, historicus och en godh orator, och att han vthi allt detta förnämbda ähr besynnerligen methodo Rameus.

VII. Hwadh sedan hans officia ordinaria wedkommer, will iagh således der om stadgat haffwa, att han först decente oratione månad ifrån månad oppenbarligen låffwar och berömmer Gudz oendeliga godheet och barmhertigheet, som han det skröpeliga menniskeliga slächtet, altidh och vthi åtskilliga måttor bewijser, såsom och der brede wedh ickie förgiäter att framstella allehanda materier, af huilke den studerende vngdomen, hafuer een märckeligh nytta och fördeel, och att han alt sådhant giör och i wärcket steller medh prydeligit och ahnseenligit taal. Till det andra, att han framfarne Sweriges konungars (och in serdeles deres, som af den högtährade salige konungh Gustaffz familia härkompne äre) låflige och manlige bedriffter i krig så wäl som i fredlige tijdher utrettede tilbörligen celebrerer och vphöijer, ickie allenast medh sijne egne orationer, vthan och tilhållandes vngdommen, att de vthi förb:te materiers perorerande dette af minnet och vthan til giöra måge, såsom och hög:te konungars historier ordentligen och sanfärdeligen beschriffwer och i liuset komma låther. Och sedan till det tridie, åhrligen primo fundatori, så och hans familiæ och effterkommandom till ähra och beröm, på samma fundations och sin professions fest, deres liberalitet medh herlige orationer perorerer, såsom och primo fundatori och de andre patronis, efter såsom den ene den andre succederer, alle åhr ipso die exeqviarum tilbörligen parenterer, i acht hafwandes, att der sådant för hastigt på huart annat fulgde, att han då alternerer vices. Och till det fiärde, att han tilbörligen alle ex familia Skyttiana, näst den som jus patronatus haffwandes warder, ährar och wyrdar, sigh påminnandes, att de beneficia han niuther och haffuer af samma families liberalitet honom confereres, och fördennskuld medh all flijt och åhåga sigh der om winlägger, att han alle studiosos ejus familiæ synnerligen flijtigt privatim informerer och till det bästa råder. Till det fämpte, skall han åhrligen publice absolvera sijn profession, sive oratoria, sive politica fuerit, och at han der till sijne wisse ordinarias horas håller och oförsummeligen achtar. Han skall och till det siätte sijne discipulos och

auditores, och ju serdeles dem ex familia Skyttiana, medh alfuar der till hålla och driffwa, att de menstruatim solenniter declamera. Hwadh widere hans officio tillkommer, will iagh här så eenkannerligen ickie oprekna, uthan sådant alt (som han elliest en ehrlig man ähr) hans egen prudentiæ et assiduitati, såsom och cancellario academiæ, sampt meer och wälb:te deres W. W:ters biscopernes inspection wänligen heenstelt haffwa. Och såsom be:te professor ähr skylldigh vthi sin professions första inträdande att afläggia sin eedh, såå måste han och dåå iblandh annat jätte, swärie och loffwe, att han dette, som honom således ähr föreschriffuit, will efter yterste förmögenheeten hålla och effterkomma. Belangende meer och offtebemelte professoris authoritet och wyrde in senatu academico, promotionibus, rectoratu, decanatu, sessionibus och andre wärdigheeter fleere, såå haffwer högbemälte min allernådigste konungh och herre vthi sitt konungzlighe confirmations bref öffwer denne min fundation sigh nådigst expresse förklarat och honom medh alle academiæ rettigheeter och frijheeter priviligeret. Begerer doch wänligen och flijteligen, att senatus academicus honom förnämbligst för högbemälte H. K. M:tz skuldh så wäl som mijn flijtige begeren, såsom ett incorporeret membrum academiæ alltidh wele ärkenne och sigh i alle måtto till det bästa wele låta wara befaledh. Jagh förmanar och på mijne egne så wäl som på mijne effterkommendes wägner allom dem, som den professionen ahntagendes warde, at de samma kall såå föreståå och vtfhöre, som de det för Gudh, deres patrono och senatu academico medh ett tryggdt samwett tänckie till at förswara, och sigh derhoos beflijta att de medh alle professoribus een sanskyllig troghen wänskap hålle, alltidh vndwijkendes bådhe oppenbarlige och hemlige onyttige disputationer och fåfänge trätor, igenom huilke respublica literaria mhere förswages än opbyggies.

VIII. Till dett sidsta. Endoch iagh ickie will förmoda vthan att detta mitt christeliga vpsååt och wärck Gudhi till ähro, migh och dem mijnom til een ährligh ihughkommelse, såå och fast mångom, som till booklighe konster lust haffwa, till förfordring ju sin tilbörlige forttgångh haffwa skall och i längden nyttigt bliffwa, eij heller twiffler vthan att mina effterkommande alt det iagh vthi denne donation haffuer låthidt författa trygeligen, troligen och medh största flijt effterkommandes warde, såå befinner sigh doch offta, att vthi ett wälbetäncht vpsååt lätteligen oförmodelige irringer infalla, som eens godha wälmeningh antere retardera eller och alldeles annihilera och omkullsläå. Hwarföre ähr iagh förorsakedt på det wänligaste och flijteligeste att bidia dee edle och wälborne herrer, herr Magnus Brahe, greffue till Wijsingsborgh, frijherre

till Ridboholm och Axholm, riddare, Sweriges rijkes rådh och drotzet, den konungzlighe hoffrätts doomhafwande och lagman i Vplandh, herr Jacob de la Gardie, greffwe till Läcköö, frijherre till Ekholmen, herre till Kålcka, Rydha och Runsöö, riddare, Sweriges rijkes rådh och marsk, generalfältherre och lagman öffuer Söderfinne lagsagu, herr Carl Carlsson Gyllenhielm, frijherre till Berquara, herre til Sundbyholm och Kasby, Sweriges rijkes rådh och öffuerste admiral, herr Axill Oxenstierna, frijherre til Kimithå, herre til Fijholm och Tijdöen, riddare, Sweriges rijkes rådh och cantzler, lagman uthöffuer all Westernorlanden sampt Lappmarcken, Jäsper Matsson Krus til Harfuilla, Nockis och Jockis, riddare, Sweriges rijkes rådh och skattmästare, lagman uthöffuer Norrfinne lagsagu, som nu desse fäm höge rijkzens ämbeten bekläde eller continua serie dem här effter beklädendes warde, i synnerheet edle, wälborne och wälbördige sampt wyrdige och höglärde, herr Niels Bielcke frijherre till Saalstadh, Sweriges rijkes rådh och cammarrådh, herr Swante Baneer till Diursholm, hoffmarskalck, Pädher Ährlandsson till Fijtuna och Östanåå, cammarrådh oeh Lars Skytte till Sätra, ståthållare på Stockholms slått, min kiere brodher, så och Johannes Bothvidi, sacrosanctæ theologiæ doctor, K. M:tz hoffpredicant, att de Gudi till ähro, fäderneslandet till godo, migh såsom primo fundatori till ett hedhersbewijsende opå mijn döde mull obeswärede wara wele detta mitt testament, när så om träunger ickie allenast hielpa att exequera vthan och att det och vthi sitt fullkommelige och stadige esse måtte oppehållit bliffwa.

Endtligenn och till besluut förmaner iagh fadherligen alle mijne barn och ju serdeles den förstfödde, som denne rättigheet böör at tillfalla, att han och de sigh med all macht der om winläggie och beflijte, att, huadh iagh vthi denne donation haffwer låthidt författa, alldeles obråtzlighen vthi alle sine puncter och clausuler måå hållet och efterkommit blifwa. Hwar elliest skieer, dåå will iagh dem och serdeles den detta försummer att hålla och efferkomma hafua öffwer huffudet önskat alle de förbannelsser, olyckor och mootgångh, som i den helige schrifft öffuer ohörsamma och föräldrom olydige barn gångne och förmälte ähre; skole migh för sådan ohörsamheet in för Gudz stränge doom medh blygd och nesa een gångh derföre swara.

Och att detta förschrefne nu och i tilkommende tijdher, såsom det i bookstafwen lydher, fast och oryggeligen af mijne efferkommende skal hållit bliffwa, så haffuer iagh denna donation tillijke medh min kiere hustru och sönner vnderschriffuit och förségledt medh den wänlige och flijtige begeren, att de edle wälborne godhe herrar och män, som i dette bref nämpde och på denne tidh tillstädes ähre, wele wara obeswärede

såsom wittnen dett att vnderschriffua och försegla. Som giffwit och schrifwidt ähr vthi Stocholm den första Octobris åhr effter Christi bördh Ettusendh Säxhundrede Tjugu och påå dett andra.

Johan Skytte den äldre	Magnus grefwe till Wijsingsborg	Carl Carlsson Gylldenhielm
Nihls Bielke till Salstadh friherre	Schwanthe Baneer	Pär Ärlandhsson
Maria Näffue	Lasse Skytte	Johannes Bothvidi D.
Johan Skytte	Bengtt Skytte	Jacob Skytte.

(Original i Konsistorii Arkiv, skrifvet på sex pergamentsblad in folio, hvaraf de tre första och sista sidorna äro obegagnade. 7 sigill vidhänga, nemligen alla utom Johan Skyttes eget, hustruns och barnens, hvilka ej heller synas någonsin varit på silkessnodden uppträdda)

77.

Laurentius Vallius till Axel Oxenstjerna med klagomål öfver Teologiska Fakultetens ingrepp i Akademiska Konsistoriets myndighet, Upsala d. 4 Maj 1624.

Illustri et generosissimo Baroni, Regni Cancellario magnificentissimo, clementi meo domino et summo patrono, Salutem et humilimum in omnibus obsequendi observandique studium ac sempiternam gratiarum actionem pro Illust. V. Gen. beneficiis in me plusquam paternis.

Causam ad illustrem V. G. hac oportunitate scribendi dedit reverendus dominus Lenæus, collega meus, quando domum e Comitiis rediens retulit duos in hac Academia professores, M. Suenonem* et M. Laurelium, e suis professionibus ad duo Theologiæ hic loca vacua propterea vocatos fuisse, quia reverendissimus Archiepiscopus affirmat se eosdem S. R. M:i nominasse et illud quidem, ut verecundius loquar, minus commode, quia hic Consistorium est neglectum, ubi (!) in illo Theologiæ professores extraordinarie recens electi nunquam sunt aliquo signo ostenditi (!) nedum hic nominati. Quemadmodum inquam nominari potuerunt, cum ante hoc duos, theologice eruditissimos, unum e hac regia, alterum vero provinciali schola Wexionensi, clarissimos dominos Magistros

* S. Jonæ Westrogotus, prof. ling. Oriental. sedan 1621; han blef dock ej Teol. professor.

Jonam Magni* et Johannem Baaz, nominavimus et omnium fere nostrum approbatione S. R. M. subjectissime obtulimus utiliter confirmandos. Nec esse aliquid putabamus quod viris per nos nominatis S. R. M. confirmationem in futuro suo officio impediret, quam celebratorum e Germaniæ Academiis Theologorum non sine causis omnino nullis ad hæc duo Theologiæ munera vocatio. Ut nihil hic dicam, quomodo videtur ejusmodi professorum nominatio futuræ Consistoriorum distinctioni plurimum obesse, cum ita nobis Ecelesiasticum et Facultatis Theologicæ consistorium efficiat tantum ex personis duabus, quando utrobique ii qui mecum erint erint persona una. Sed cum fidus sit literarum portator et noverit hæc omnia Ill. V. G. bona fide referre, epistolam hanc claudens Illust. V. G. cum generosa sua domina et liberis, genere ac ingenio exornatissimis divinæ protectioni in multam longævitatem commendo, commendo item meipsum eidem et Ill. V. G. in omnem meam salutem. Upsalia cursim 4 Maij Anno 1624.

Ill. V. G. beneficiarius et servitor
semper obsequentissimus

L. Wallius.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

78.

Gustaf Adolfs privilegiebref för den bokhandlare, som kan från Tyskland anskaffas till Upsala Universitet, Stockholm 27 (!) Augusti 1624.

Gustavus Adolphus: reverendi et spectabiles sincere nobis fideles, compertum habemus ex relatione Rectoris Academiæ nostræ Upsaliensis reverendi viri Laurentii Wallii S. S. Theologiæ doctoris ob penuriam Bibliopolarum studiosam iuventutem præfatæ academiæ nostræ nonnihil in studiis sæpius retardari. Quamobrem cum raro aut numquam quid sine libris vel doceatur vel addiscatur, petiit a nobis, ut et hac in parte cupidæ bonarum artium iuventuti consuleremus. Nos merito huius defectus curam gerentes mandamus, ut e Germania quendam Bibliopolam,

---

* Prof. i Historia, 1624 d. 16 Aug. Teol. professor.

inprimis Zachariam Schurerum, qui uti credimus per suum internuncium facillime cum libris venundandis regnum nostrum adire possit, euocetis, quo is cum libris tam theologicis, historicis quam philosophicis et aliis scholiasticalibus academicis huc aduolet et pro licito precio in civitate nostra Ubsaliensi eosdem vendat. Nos promittimus eundem cum bibliotheca tali, tam intrando, commorando, quam exeundo, regno nostro ubique ab omni vectigali liberum et omnino immunem futurum. Hisce vos protectioni divinæ commendamus. Dabantur regia nostra Stockholmensi die XVIIX mensis Augusti anno M°DC°XXIV°.

Gustavus Adolphus.

(Original på papper i Konsistorii Arkiv).

79.

Gustaf Adolfs donationsbref till Upsala Universitet å en mängd af sina arfvegods i Upland och Westmanland, Stockholm d. 31 Augusti 1624.

Wí Gustaf Adolph etc. giöre witterlighit, at såsom een herres och konungz förnembligste kall och ämbette är, at sigh beflijta, det een sann christeligh kyrckia och religion jämpte wedh gode ordninger vthi ett wälbestält regemente altijdh blifwa och wedh macht hålles måtte, derom och alle framfarne christelighe regenter sigh altijdh winlagdt hafwa, altså hafwe och wij ifrån wårt förste regementz begynnelse der om synnerligh åhogha hafft, at wälbestelte scholer och academier vthi wårt konungarijke wara måtte, dervthinnen prijslighe öfninger förehafwes och brukes kunne, hälst fördy at sielfwe barbaries offta kommer der aff, at wälbestelte scholer vthi ett land och rijke ickie äre, såsom och att de personer, som i scholerne arbeta skole andre att lära, och de som af dem lära, ickie äre medh nödhtorfftigt vppehälle wälförsorgde. Och medhan Gudh hafwer oss öfwer detta lofligha konungarijke til een regerende herre och konung ophögdt, och wij gerne önske, at regementet vnder oss wäl och märckeligben förbättres måtte, altså hafwe wij låthit oss wara högt ahngeläghit, att Gudz försambling igenom godhe scholer, höghre och läghre, nästan såsom opfostredes. Och fördenskuld hafwe wij icke allenest den wisse förordning giöra låthit, at de nidrighe scho-

lerne i rijket, bådhe provinciales och cathedrales, äre medh nödhtorfftighe inkomster wäl försorgde, uthan och altijdh tänckt til de medhel, at Vpsala höghe schola eller konungzligha academia måtte och medh ett wist, åhrligit och ewigt blifwande vppehälle och inkomst wäl warda försorgd och derföre vnder samma academia til lärernes, stipendiaternes och communitisternes åhrlige och nödhtorfftighe vppehälle, af ynnest och nådhe skiänckt och gifwit, som wij och nu medh detta wårt konungzlighe öpne bref vnne och til ewerdeligh altijdh blifwande äghendom skiäncke och gifwe desse efflterschrefne wåra arf och äghne godz och gårder, i *Vpland* och *Wäsmanneland* beläghne nemblighen, vthi Vpland i *Åsunda* häredhet och Tillinge sochn, Mälby een gård, ibidem een vthiord, Ör een gård, Dorsilia een gård, Alma een gård, Broby een gård, Tybele een half gård; Nääs sochn, Räfwelstadh en vthjord; Wårfrukyrckio sochn, Åkerby een gård, Brunna een gård, Sefwestadh een gård; Bree sochn Eedzbergha een gård; Sparsätra sochn, Sparsätra fyre gårder. *Ulleråkers* häredhet; Bondkyrckio sochn, Hammarby een half gård, Malma een gård; Börie sochn, Ströby een gård, Häsleby een gård Skiäggiestadh torpet een half gård, Brunby een gård, ibidem een gård, än ibidem een gård; Wängie sochn, Kijl een gård, Kiörlinge een half gård, Nostuna een gård; Nääs sochn, Lörstadh een half gård; Läby sochn, Läby een gård, Wästre Läby een gård. *Hagunda* häredhet, Gryta sochn, Ölestadh een gård, Smedzbo een fierdedels gård, Säfwa een gård, Biörnum tree gårdar, Golunda een wreet; Ramstadh sochn, Skälestadh een gård; Åker sochn, Helliebolstadh een gård; Daalby sochn, Holbärgha een half gård, Wigby een half gård; Balingstadh sochn, Norstadh een gård, Kumbla een gård, i Biörkstadh een vthjord; Järnlåsa sochn, Bärgh een gård; Tibele sochn, i Tibele een vthjord. *Bälingz* häredhet, Skuttunge sochn, Eggieby twå gårdar, Eken twå gårdar, Dragheby tree gårdar; Bälingz sochn, Torfsätra een gård, Tuna tree gårdar, Isgräna een gård, fiället i Isgräna een half gård, Alepa een gård, Sundbro een gård, Forkareby een half gård, ibidem een half gård, Gystadh een gård, Wälskogh een gård, Rörby een half gård, ibidem een half gård, Pålsboo een half gård; Åkerby sochn, Söderby een half gård. *Norunda* häredhet, Films sochn, Bryteby fyra gårdar; Kyrkiebyen twå gårdar, ibidem treefierdendeels gård een, Elgelösa een half gård, Wedheskatta een fierdendeels gård, Aspebodha een fierdendeels, Tyskebodha een fierdendeels, Hofgården een fierdendeels, Lillebyn een half gård, Broo halftridhie gårdar, Kulbodha een gård, Lockebodha een half gård, Elgsarebodha een half gård, Andersbodha een half gård, Gräsebo een vthjord, Harawijk een vthjord, i Gräsebo een äng, Kääbodha een gård; Danmora sochn, Grytttian een gård, Åsaretorpet een half gård, Vderby een half; Tegilsmora sochn, Kiebbebodha

een gård, Vplanda een gård, Mariebodha een half gård, Löbebodha een half gård; Wändel sochn, Skinnarebodha een fierdendeels gård; Tenstadh sochn, Wanestadh een gård, ibidem een gård, Brekstadh een half gård, Fässma een half gård, ibidem een gård, Käringemyra een gård, ibidem een half gård, i Huseby een vthjord, i Orslunda een vthjord, i Kumbla een vthjord, Kiäleboo een gård, ibidem een gård, Forssa twå gårder, ibidem twå gårder, än ibidem een gård, Walby een gård; Lena sochn, Kumestadh twå gårdar, ibidem åkerfiäller tw, engfiäll ett, Fassmarebodha engfiäll ett, Klockarebolet i Lena, i Bruna engfiäll ett, Landhabergh een gård, ibidem een gård, Watteholmen een gård, tullqwarn ibidem medh try par steenar, än ibidem sågheqwarn een, än Watteholmen een fierdendeels gård, Engieby een gård; Ärentuna sochn, Kiölia een half gård; Börcklinge sochn, Salestadh een gård, Åseby een half gård, Tibbele een half gård. *Rasboo* häredhet, Rasbookijl sochn, Kiölinge een half gård, ibidem twå gårdar, Tibbele een gård, Rafwesteboo een fierdendeels gård, Ynklinge een gård; Rasbo sochn, Åhreby een gård, vthjord ibidem Giöxby benämd een, ibidem twå gårdar, Örby twå gårdar, Kareby een gård, ibidem vthjord een, Grän een halff gård, ibidem een gård, i Lundby een vthjord; Funbo sochn, Sundby een gård, Bree een fierdendeels gård, Nyby, Helleby, Giötarne ibidem, ibidem och Biörkekulla alle fierdendels gårder, Långelööt een fierdendells gård; Almonge sochn, Eedhby twå gårder, Wäsby een half gård, Komstadh een half gård. *Olandz* häredhet, Alunda sochn, Woxumby den wästre gården, Golfwestadh een gård; Morkara sochn, Kulla een heel gård; Ekieby sochn, i Ekeby een vthjord är en half gård; Tuna sochn, i Eneby een vthjord; Staby sochn, Skebärgha een gård. *Borstils* häredhet, Borstils sochn, Skediga een gård; Hargh sochn, Bodha een half gård; Wallöö sochn, Rassätra een gård; Skäffthammar sochn, Gemu een vthjord. *Långhundratz* häredhet, Korstadh sochn, Korstadh byen een gård, ibidem een gård, Tiuestadh twå gårdar, Hall een half gård, Sunnareby een half gård; Gotröra sochn, Hagheby een half gård, Håestadh een half gård; Närtuna sochn, Härshammar een gård, Wybyen een gård, Åkerby een gård, Nedherlunda twå gårdar, Wijby och Ingestadh tw halfwe heman, Wärdala een half gård, Lilleåby een gård, Bälinge een half gård, ibidem een gård, Tarf een gård, Öfwerlunda een half gård, i Fiskes åå tullqvarn een; Huseby sochn, Lillewalby een half gård, Heensgäle een gård; Lagga sochn, Roslanda een half gård, Wäsby een gård; Östuna sochn, Helleby een halff gård, Brunby een gård, Täby een halff gård; Rimbo sochn, Rimbo qwarn. *Waxala* häredhet, Waxala sochn, Lunda een half gård, Slefwesta een gård; Dannemarcks sochn, i Dannemarcks byen een gård; Gamble Vpsala sochn, Fulleröö een gård, ibidem een gård, Stierna

een halff gård, ibidem een halff gård. *Seningehundratz* häredhet, Skäfftuna sochn, Wälestadh een gård, Wåsa een gård, ibidem een gård, Okelstadh een gård, ibidem een gård, Yestadh tree gårdar, Berby een gård, Vllentuna twå gårdar, Kogstadh een gård, Härestadh een gård, Båsgården een gård; Frössunda sochn, Vtterstadh een gård, Wreeta een gård, Tareby twå gårdar, ibidem twå gårdar, Oxlunda een gård, Lataregierde twå gårdar, Hambra een fierdendeels gård, Sunnanåå een fierdendeels gård, Roestadh een gård; Orkestadh sochn, Waxtuna een gård, Orkestadh byen een gård, ibidem een gård, ibidem een fierdendeels gård, Wiggby een fierdendeels gård; Markim sochn, Ekieby een gård. *Siuhundratz* häredhet, Röö sochn, Wäsby een half gård, Bolby een gård. *Lyhundratz* häredhet, vthi Broo sochn, Wäsby twå gårdar; Huseby sochn een gård vthi Lijsa. *Ährlingehundratz* häredhet, Alsikie sochn, Flötsunda een half gård, Alsikie byen een gård, ibidem een gård; Kniffstadh sochn, Tarf een gård, ibidem een gård; Odensala sochn, Dråpestadh een gård, Ölestadh en gård, Myrby een gård, Kåhlhammar een gård, Låttestadh een gård; Huseby sochn, Kietterstadh een gård, Arnebärga een gård; Norsunda sochn, Norslunda een halff gård; S. Oluffs sochn, Wijby tree gårdar, Humparebodha een fierdendeels gård, Guntarebecken een fierdendeels gård. *Håboo* häredhet, Grän sochn, Danekumbla een gård, Murensbodha een fierdendeels gård; Ytre Grään een half gård; Eggieby sochn, Wigilsiöö een half gård; Hagha sochn, Österby een gård, ibidem een gård, Hälgestadh een gård, ibidem een gård, Aleby een gård, Bärgha een gård. *Lagunda* häredhet, Långtora sochn, Legnestadh een gård, Nyby een gård, ibidem Hammar een, Långtora byen een gård. Nysätra sochn, Moestadh een half gård, Öfre Alestadh een halff gård. *Trögd* häredhet, Wekhol sochn, Åål een gård, ibidem een gård; Huseby Siutolfft sochn, Harfwestadh fyre gårdar, sampt effterskrefne torp, Jacob Tomessons torp, Matz Mårthensons, hustru Kirstins, Anders Timmermans, Bencht Eenhännings, hustru Annas, hustro Malin i Damtorpet, Hans Pederssons och Joen Remares torp. *Wäsmanneland, Åkerboo* häredhet, Biörskogh sochn, Vcknöö een gård, ibidem een fierdendeels gård, Gräsnääs een gård, ibidem een gård, Årstad een gård, ibidem een gård, noch ibidem een gård, än ibidem een gård, Bursingeby een gård; Arbogha sochn, Jädra een gård; Medhåker sochn, Wreetbärgha een gård, Hagheby een gård, Bärgha een half gård, Östregården i Rydby; Kiöping sochn, Forssby een gård, ibidem een vthjord Quarnebacken benämd, Vllerwij een gård, Roglunda een gård; Odenswij sochn, Buestadh een gård, Rystadh een gård, Bellestadh een gård, Kiölestadh een gård; Lindesåås sochn, Qwarnebecken een gård, Siggebodha een gård, Salebodha een gård, Lindesåås een gård, Nybyggiare een. *Tuhundratz* häre-

dhet, Dingtuna sochn, Belgby een gård, ibidem een gård, än ibidem een halff gård, Telfwestadh een gård, Nääsby een gård, Walby een gård, Fyrkestadh een half gård, Skålestadh een gård, ibidem een gård, Ekelunda een gård, Österby een half gård, ibidem een gård, i Kyrckiebyen een gård, Holmestadh een gård, ibidem een half gård, Frennestadh een gård, Fälewij een gård, ibidem een gård, än ibidem een gård, än ibidem een gård, Bodha een gård, ibidem een half gård, Vpgården een gård, ibidem een gård, Mälby een gård, Wijby een fierdendeels gård, Törunda een vthjord, Berby een vthjord, een lijten gård widh Dingtuna kyrckia, ibidem een wreet; Lundby sochn, Torp een gård, Tiur een gård, Bepby een gård, Kråkebodha een gård, Ösby een half gård, Kumbla een gård, Garperåby een gård, Skälby een half gård; Lillehäredz sochn, Nedherwij twå gårdar; Munketorp sochn, Södhre fää [o:tåå] een gård, Grinda een gård; Kolbäck sochen, Tumboqwarn een gård; Barkare sochn, Oxnöö een half gård. *Norboo* häredhet, Wästeråås sochn, i Wästeråås een wreet, ibidem een wreet; S. Eliæ sochen, Åby twå gårdar, Walby een gård; Romfertuna sochn, Ååss fyre gårder, Wagherstadh een gård, Halestadh een gård, ibidem een gård, än ibidem een gård, Peestadh een gård, Wijdebo een gård, Råby een gård; Färnebodha sochn, Bärgh een gård, Hedhebodha een half gård; Skultuna sochn, Skarfwestadh een half gård, Tibbele een gård, Goekstadh een gård, ibidem een gård, Nackeby een gård, ibidem een vthjord; Harakra sochn, Skiplinge twå gårdar; Kongzåra sochn, Biuggestadh een gård. *Tiurboo* häredhet, Kumbla sochn, Erlandebo ett fierdendeels hemman, Walrum een half gård, Huestadh een gård, Roteboo een fierdendeels gård, Lillewedh een fierdendeels, Bäckby een fierdendeels och Munckebo een fierdendeels gård, så och Biuggstadh wreeten. *Wåla* häredhet, Wåla sochn, Smidzboo een half gård, Ramstad hyttan een vthjord; Harbo sochn, Ekelunda een gård, ibidem een gård, Norbo een gård, Swina een half gård, ibidem een gård, Risinge een gård, ibidem een gård, Qwarstadh een gård; Nora sochn, Baggebo een fierdendeels gård. *Simtuna* häredhet, Simtuna sochn, Weedh een half gård, Heby een gård; Altuna sochn, Eneby een gård, Sefwestadh een gård. *Torstuna* häredhet, Hwitinge sochn, Gilbergha een gård, Näslestadh een gård och Nickebo een half gård. Deslijkest och efterskrefne kyrckiotijonder vthi *Helsingeland*, Alffta, Jersiö, Bollnäs, Särstadh och Dilsboo. Och vthi *Wäsmanneland*, Munckketorp, Biörskoogh och Torpa. Hwilke godz medh dess åhrlighe ränta vthi alle wisse och owisse partzedler, ehwadh nampn de och hafwa kunne, så landtogzgierden, som byggningzhielpen, winterkörtzlen, dagzwärken, windekörningen och saaköhren. Desslikest och förskrefne kyrkiotijonder, vthan någhon taxering niutha och såsom förskrefwet ewerde-

lighen behålla. Ickie skole heller förskrefne godz blifwa medh någhre gästninger eller skiutzfärder betungedhe; allenast skole de när som wij medh wårt hof reese, eller wår krijgzmacht sträcker igenom landet, wara lijka i sådant fall medh andre wåre vndersåthere, som jämpte wedh dem boendes äre. Såsom och icke häller wåre fougdter, lähns- och fiärdingzmän, någhot hafwa öfwer samma bönder eller kyrckiotijonder at biudha, rådha eller dispensere, vthan academiæ räntmästaren och de som han der til brukandes warder allena hafwa macht och tilstånd der medh at handla och lagha och derföre redha och räkenskap giöra. Den samma skal alle extra ordinariæ hielper, när de pålagde blifwa, straxt opbära, och in vthi wår Räntecammar lefwerere, effter wij altijd wele hafwa oss och cronan dem förbeholdne. Afhände fördenskuld oss och alle wåre effterkommende, så födde som ofödde, förskrefne arfwegodz och kyrkiotijonder medh alle dess wisse och owisse räntor, ehwadh nampn de och hafwa kunna, och tiläghne dem wår academiæ vthi Upsala til ewerdeligh oklandredh äghendom, at niutha, bruka och behålla. Wij befale fördenskuld här medh wårt cammer rådh, ståthållare och befalningzmän vthi Vpland, Wäsmanneland och Norlanden, at de inryme wår academiæ förskrefne godz, gårdar och kyrkiotijonder vthan geensägn eller drögzmåål, och hålla dem nu och i framtijdhen stadhigt och fast vnder denne wår nådhige gåfwa, intet twiflendes, at och wåre effterkommende Sweriges konungar af samma nijtelskan, som wij bäre til Gudz ordz och godh polities tillwäxt och förkofring, effter dette wårt exempel icke minske wår academies vppehälle, vthan der tarfwen så kräfwer, heller den effter lägenheeten ööke. Och förbiude här medh allom dem, som för wåre skuld wele och skole giöra ocb låtha, at tilfogha wår academiæ, hennes räntmästare, hion eller bönder här emot hinder, förfång och intrång i någhon måtto. så kiärt hwariom och enom är at vndfly wår hämbd och wräde. Til ytermehra wisso hafwa wij dette medh eighen hand vnderschrifwit och wetterlighen låthit hängia wårt secret här nedhan före, som gifwit är i Stockholm den 31 Augusti åhr effter Christi Gudz sons milderijke födhelse, Ett tusend Sexhundrade Tiughu och på thet Fierde.

Gustavus Adolphus.

Måns Mårthensson Palm — Joran Clason Oghla
Olof Erichsonn.

(Original på pergament med vidhängande sigill i silfverkupa, i Konsistorii Arkiv).

80.

Gustaf Adolfs bref, att de gods, som af Adeln skänkas, äfvensom de frälsegods, hvilka Universitetet för skänkta medel inköper, skola åtniuta samma frihet, som de Gustavianska donationsgodsen, Stockholm d. 31 Augusti 1624.

Wij Gustaf Adolph etc. giöre witterlighit at såsom wij af konungzligh ynnest, nådhe och högh omwårdnadh, som wij draghe til wårt kiere fädherneslandz och alle wåre troghne vndersåtheres förkofringh och wälfärdh, serdeles at Gudz helighe ordz rette öfninger altijdh wedh macht blifwa måtte, hwilket och förnämblighen skie kan igenom vngdomens institution och flijtighe information vthi scholer och academier, så hafwe wij icke allenast låthit den förordning giöra, at alle scholer både provinciales och cathedrales äre medt godt vppehälle och alle nödhtorffter här vthi wårt fädhernesland wäl försorgde, vthan och til ewerdeligh ägendom lagdt vnder wår academia i Vpsala af wåre arf och eghne jordegodz så och åhrlighe kyrckiotionden så myckit, at der medh ickie allenest de personer, som vngdomen lähra och vthi alle bookleghe konster öfwa skole, vthan och de som af dem lärde och informerede warda måghe ett ährlighit vppehälle altijdh hafwa och behålla effter såsom wårt special gifne bref det i bookstafwen vthwijser. Och effter såsom dette wårt opsååt är ett lofflighit och christelighit wärck, kunna fördenskuld många den rätte christelighe religionens älskare af wårt i denne måtton gifne exempel blifwa opwächte och förorsakedhe at förähra til samma wår academia antingen jordegodz eller annat sådant effter deres ämpne och förmågo, särdeles när de personer af adhel och andre, som förmöghenheet hafwa, derom blifwe af academien besökte. Hwarföre och på det at alle de, som någhre jordegodz eller annat der til af een godh wilia wele förähra, ickie måghe sigh befahra, at sådhan gåfwo skal blifwa derifrån rycht och til någhot annat bruuk deputeret, så wele wij här medh och i dette wårt konungzlighe öpne bref hafwa försäkredt, at alle de jordegodz som til förskrefne academia vthi Vpsala af adhelen gifne och bebrefwedhe warda, skole der vnder ewerdelighen oklandredhe liggia, medh lijka sådhane frijheeter, som de godz wij der til skiänckt och gifwit hafwa, äre och blifwa skole. Der och någhrom täcktes der til penninger gifwa och förähra, så at summan kan til någhot stijgha, at academien kan derföre sigh någhre frelssegodz tilkiöpa, då skole och

samma godz och dess ränta medh lijka sådhane frijheeteer som förbemält är der vnder altijdh blifwa til ewerdelighe tijdher, dock hwariom och enom sijn bördesrätt, som han laglighen är arftaghin til, förbehållen.

Wij taghe fördenskuld bemelte wår academia vthi wårt konungzlighe hägn och förswar, alfwarlighen och strängelighen förbiudhendes, at ickie någhon nu eller i framtijdhen fördrister sigh henne afhända eller ifrånryckia någhot af de godzen medh dess ränta, som antingen wij eller andre der til skänckt och gifwit hafwe eller de frälssesgodz som för academiens penninger köpte blifwa, vthan der någhon förmeener sigh hafwa någhon rättigheet bemelte godz och at klandra och åtala, skal det skie för lagh och rätte och ey elliest på någhot annat sätt academien afhända och ifråntaghne warda. Der wårt Cammerrådh, ståthållare, cammarerere och alle andre, som för wåre skuld wele och skole giöra och låtha hafwa sigh at effterretta, ickie giörendes den konungzlighe academien här emot hinder, mehn eller förfång i någhon måtto. Gifwit och schrifwit på wårt konungzlighe slott Stockholm den 31 Augusti åhr effter christi byrd Ettusend sexhundredhe tiughu och på det fiärde.

Gustavus Adolphus.

(Original på pergament i Konsistorii arkiv, med vidhängande rikssigill i silfverkupa.

81.

Gustaf Adolf anslår medel till 64 stipendiater och ett Kommunitet för 100 personer, Stockholm d. 31 Augusti 1624.

«Undervisning och ordning
huru såsom

wij Gustaf Adolph etc. ... wele at hålles skal så wäl medh de säxtiyo fyra stipendiater wij nådhigst wele vthi Vpsala Academia benificere, som medh Communitetet, wij der för etthundredhe studenter hafwe vprätta låthit. Stält på wårt konungzlighe slott Stocholm den 31 Augusti åhr 1624.

Först hafwe wij widh wår konungzlighe academia i Vpsala nådighst deputeret och gifuit til Sextiyo fyre studenters åhrlighe Stipendium Tw tusend Fämhundredhe daler, hwilke dem på twenne åhrsens

tijdher, när professores deres salarium bekomma, lefwereres skal. Och skal på effterföliende sätt skie: nemblighen, att desse stipendiarii skole blifwa vthi wisse classer fördeelte, der effter de och skole blifwa beneficerede. Vthi den förste desse wåre stipendiariorum classi skole wara fäm andelighe och fäm wärldzlighe, som hwardere hafwe til deres oppehälle åhrligen tiyo daler penningar. Vthi den andre classi skole och wara fäm andelighe och fäm wärldzlighe studiosi, som skola åhrlighen hafwa tiugu daler. I den tridhie classi wele wij hålla fäm andelighe och fäm wärldzlighe studiosi, som åhrlighen på hwardere trettiyo daler gifwes skal. I den fierde classi blifwa fäm andelighe och fäm wärldzlighe studiosi, som hwardere om åhret skole bekomma fyretiyo daler. I den fämpte desse stipendiariorum classi skole wara fäm andelighe och fäm wärldzlighe studiosi, som hwardere hafwa skal fämtiyo daler. I den siette classi fäm andelighe och fäm wärldzlighe studiosi, som skola hwardere hafwa sextiyo daler. I den siuende classi, som skall wara den förnämste, wele wij hålla fyra, som altijdh skole wara Magistri och Philosophiæ Adiuncti. De skole drifwa sådhana exercitia för vngdomen, och eliest för desse wåre stipendiariis, effter den ordning som för dem giöres skal. Och skole de hwardere om åhret hafwa til löhn ett hundredhe daler. Och skal ingen til desse wåre stipendia komma, förr än som rector och senatus i wår konungzlighe academia vthi Upsala hafwa ransakat om den person, som stipendium begerer, är det wärd och så skickadh, som wi wele at sådhane personer skole wara qualificerede, som wårt stipendium åthniuthe skole. Och sedhan han sådhan af dem befunnen är, skole de honom förskrifwa til academiæ Cancellarium, och ickie til detta wårt beneficium låtha komma, förr än han af academiæ Cancellario här till confirmeret är; såsom och Cancellarius ingen här til confirmera, förr än som han hafwer låthit honom af academiæ rectore och senatu examineres och pröfwas, om han och detta wårt stipendio kunde wara wärdigh. Och på det de denne kunne judicere wara wärdighan sådhant wårt stipendio att niutha, och sigh häruthinnan ickie förgrijpe, så skal den samma icke sielf wara widh den förmöghenheten, at han sigh vthi Vpsala academia förhålla kan. Dernäst skal han hafwa ett godt ingenium, som sigh bådhe gerna låther instruere och medh all flijt winlegger sigh dagheligen at giöra den progress in artibus et bonis moribus, at hans förmän altijdh om honom ett godt hopp fatta och eliest dess förvthan döme kunne honom framdeles blifwa den, som i sitt fädernesland sådhana tienist medh ähran kunna beklädha och förestå, för hvilkas skuld han dette wårt stipendium åthniuther. Han skal och wara af de föräldrar, såsom och han sielf sinnadher, at de wäl troo, tänckie och tala om wår christeligha lutherische religion, rijksens rege-

rende konung och præsenti regni statu. Han skal och så wijdt wara i sijne booklighe konster sigh förekommen, förr än han til detta wårt stipendium intaghes, at han förstår sin Rhetoricam och Logicam, som och, effter sin läghenheet, weet congrue at tala sitt Latiniska tungomåhl, och der til hafwer lagdt godha initia Græcæ linguæ. Och wele wij den, som intaghes och detta wårt stipendium åthniutha tillåthes, nådhigst förgynna at han vthi Sex åhr det behålla skal, och imedlertijdh sigh så widt vthi sine studiis förbättra, at han til det ämbetet, som han vthi sijne öfningar oppå seer, kan wara dugeligh och skal då derföre enom androm, til studering hielpwärdighan, wijka af detta wårt stipendio; doch så at han tagher academiæ rectoris och senatus wittnesbörd, at denne stipendiarius är tienistwärder, och hafwer medh stor frucht och nytta varit så längie vthi detta wårt stipendio; medh mindre så är, at han per ingenii sui excellentiam och cultum kan sigh på ringare tijdh der vth studere, än som vthi dette sexennio, öfwer hwilket han ibland desse stipendiarios ickie skal wara, vthan så är at honom ingen tienist kan yppen wara, och han dette wårt stipendio förutan nödgadhes til ewentyrs wara hielplöser, eller wij af andre orsaker wele honom dett längre beneficiere. Och såsom ingen bör för sin oskickeligheet skuld ibland desse wåre stipendiarios lijdhas, så wele wij och, att ingen af stipendiariorum numero för sin odygd skuld skal excluderes, förr än hans saak är laglighen ransakadh, igenomsedd och skärskodhadh, och han exclusione wärd wara befunnen af rectore och toto academico senatu. Wij hafwe och så desse wåre stipendiariis förordnedh twenne professores, som skole wara deres inspectores och näst annat een gång hwar sin weka til skifftes på deres ort disputere för stipendiariis, eendere Theologice, och den andre Philosophice, såsom wij wele der oppå låthe ordning giöra, huru som desse inspectores, adiuncti och wåre stipendiarii vthi hwart sitt kall sigh förhålla skole. Och skal för sijne wisse orsaker skuld stipendiariorum inspector, så wäl Theologus, som Philosophicus, per ordinem wara annuus, eller hwar sitt åhr, och ingen aff publicis professoribus, hwarken Theologiæ eller Philosophiæ, här ifrån excluderet, så och för detta sitt omak hafwa hwardere om åhret Ett hundrede daler. Och oppå det att inthet, som vngdomen wedh academien til större lust och flijt i sijne studier kunne opwäckia, måtte vara förgätit, hafwe wij nådhigst anordnedt och bewiliet Ett hundredhe daler til den ändan, at samma peningar skole dem emellan skiftes, som någhon merckeligh flijt och större progress vthi sijne studiis fram för andre wåre stipendiariis, antingen disputando, perorando, eller andre deres stånd tiänlighe excercitijs låtha förnimma och påskjina, lijka som til deres merkelighe flijtz ihughkommelse och wedhergäldning, såsom och til deres eighen,

så wäl som andres deste större flijtz opwäckielsse och anreetning, hwilke, effter stipendiaternes inspectorum och philosophie adiunctorum doom och föregångne censur, efter deres flijt dem emellan deeles skole. Dernest hafwe wij vthi Upsala ett Communitet låthit upretta för Etthundredhe personer, til hwilkes oppehälle wij Trytusend Tuhundredhe och Fämtiyo daler nådhigst anordnedt hafwa, hwilken förbemälte summa academiæ quæstor i lijka måtto, såsom stipendiaterne på twenne åhrsens terminer Communitetz Spijsmästaren lefwerera skal; Och wele wij på hwar person bestå Tiughu öhre om wekan til kost. Skole och alle de, som der in och dess wilkor niutha och nyttia wele, wara förplichtedhe at hwar weka förr vth lefwerera academiæ spijssmästaren Otte öhre penningar, så at spijsningen då blifwer på hwar person om wekan halffierde marck. Af föreskrefne communitetz personer skola Sextiyo studiosi wara andelighe och wärldzlige studiosi Fyretiyo, som framdeles kunne blifwa dugheliighe at tiäna vthi de fäm regiis in regno collegiis, effter som och om de förre wärldzlighe stipendiariis meent är. Skola och förbemälte Communitister wara sådhana och så qualificerede såsom om stipendiarijs förmält är. Och på det at alt må skickelighen och wäl tilgå, skole til skifftes twenne af professoribus, een theologus och een af de andre faculteterne, wara inspectores, som altijdh sielfwe, eller, när så häuda kan at de för lagha förfall icke dijt komma kunna, igenom sijne dugheliighe substituter, hvar sin måltijdh äre tilstädhes på Communitetet och hafwe inseende, at der alt går skickelighen och wäl til effter den ordning, som derom skal gjord warda. Och hwilken sigh der effter ickie rätta wil, vthan mootwillighen anställer och ickie effter flijtigh warning och förmaning bättrar, då skal rector och senatus academicus een sådhan person för dess mootwilligheet och odygd skuld excommunicere och affwijsa, och sedhan een annan dughligh person vthi stadhen igen hans ruhm inrymma: såsom och eliest, detta fallet förvthan, altijdh hafwa macht dess wärdighe personer sleppa til och ifrån detta wårt beneficio. Der alle haffwe sigh at effterretta. Datum ut supra.

Gustavus Adolphus.

(Original på pergament med vidhängande rikssigill i silfverkupa, i Konsistorii arkiv).

82.

Gustaf Adolfs bref till räntmästaren Mag. Ericus Olai om utbetalningarna till samma Kommunitet m. m. Stockholm, d. 31 Augusti 1624.

Gustaff Adolph etc. Wår nåde tillförende. Effter det Mester Erich, wij nådigst hafwe bewilliat, att hålla uthi Communitetet i Upsala Etthundrade studenter, och till deres spijssning åhrligen Trijtusendh Tuhundrade fämtijo daler ahnordna låtet, och på det spijsmestaren kan i rättan tijdh inköpa, hwadh till deres nödtorfft behöfwes, befale fördenschuldh eder, att i nu strax der till lefrere Ettusend Sexhundrade Tiugu fäm daler, och när halfwe åhret förledet ähr, den andre halfparten, och således framgehnt åhrligen på twå terminer honom halfparten af förskrefne Trijtusendh Tuhundrade fämptijo daler tilställe. I skole och till ett stadigdt Inventarium uthi kopp[ar] och kahr, duker och sådant mehre, som dageligen will behöfwes, så månge peninger lefrere, som ett godt och tienligit Inventarium kan köpes föhre, och sedan aff spijssmesteren altijdh förwahras och wedh macht hållas skall, nembligen fämhundrade daler penninger. Effter och ännu icke så månge Stipendiater och Communitister wedh Upsala academia ähre, som wij hafwe ahnordnadt der att hafwa deras uppehälle, derföre ähr wår willie och befalning, att i aff den öfrige summa som nu reserveret blifwer, och icke åtgåhr, skole låta förbättra taket på den gamble academia, at hon aff drååp icke må förderffwat blifva, I skole och låta der hwälfwa och förfärdiga ett tienligit rum, der uthinnan academiæ Liberij kan wara och blifwa för eldsnödh wäl förwaret. Här om i så beställe skole, Gudh befallandes. Aff Stockholm den 31 Augusti anno 1624.

Gustavus Adolphus.

(Original på papper i Konsistori Arkiv).

83.

Gustaf Adolfs bref om Kommunitetets spismästare och öfriga personal, Stockholm den 31 Augusti 1624.

Wij Gustaff Adolph etc. Ghöre wetterligit, att såsom wij af ynnest och nåde sampt konungzlig och faderlig åhåga, som wij drage för ungdomens uptucktelse här uthi wårt käre fäderneslandh, haffwe wedh Upsala akademia låtet et Communitet uprätta, der Etthundrade studenter skole bespijsade blifwa; och på det sådant dess bättre och beqvämbligare för studenterne uthi Communitetet skie kan, så skall der till förordnas en wiss Spijssmestere, som på hwart halft åhr skall för uth till sig anamma så månge penninger, som försk:ne Ethundrade studenter kunne på ett halft åhr underhållas medh, och at han för samma peninger tijdeligen upköper alla nödtorfter, som till deres spijssning kunne behöfwas, och der uthinnan sökia det bästa och lijdeligaste köp som möyeligit ähr att nåå, och för sin upbördh och uthgift skall han wara förplichtadt göra inspectoribus och senatui academico reda och rächenschap, såsom och sig aldeles förhålla och rätta uthi sitt embete, efter den ordning som för Communitetet uprättadt warder. Förbemälde spijsmestere skall och uthi hender andtwardas et stadigdt blifwande inventarium, som der kan nödtorfteligen behöffwas till uthspijsningen, som ähr koppar och kahr, dukahr och alle de requisita som höra till ett fulkombligit uthspijsningsbohagh, hwilcket alt spijsmesteren skall altijdh wedh macht hålla och jämpngodt och så mycket ifrån sig lefrera, när han tiensten afträder, som honom till inventeret ähr. Och på det förbemelde spijsmestere skall sig trogen och fliitig uthi sitt kall och embete befinna låta och sådant dess bättre kunna förrätta, hafwe wij efterlåtit honom till åhrlig löhn peninger tuhundrade daler, item på en kock sielf tridie tuhundrade daler, på en redeswän fämptijo daler, och twå drängiar, som allehanda groft arbete göra skole, hwardere fyretijo fyre daler, der medh och alle desse förskrefne skole sig benöija låta, och icke mehr anthen till kost, kläder eller underhåldh hafwa at fordra, och skall dette dem af academiæ räntemesteren på de twå terminer om åhret tillställas, som professoribus och studenterne deras deputat lefreres. Der wårt Cammar-Rådh, Cammererare och Academiæ Rentemestere hafwa sig att efterrätta. Datum Stockholm den 31 Augusti anno 1624.

Gustavus Adolphus.
(L. S.)

(Original på papper i Konsistorii arkiv).

84.

Räntmästaren Magister Erici Olai (Balingstadii) räkenskap för Upsala Universitet under år 1625 *.

Rächningh

Magistri Erici Olai för Opbördh och Vtgift aff de Arff och Eigne godz, såsom vnder academien vthi Vbsala till ewärdeligh egendom bebrefwede ähre för efterskrefne åhr 1624.

— — — — — — — — — — — — — — **

Summarum opå arffwegodz räntorna vthi Vplandh och Wäsmannelandh åhr 1624.

Mantaledt.

Heele hemman	264	
$^3/_4$ hemman	1	
halfue hemman	74	***
fjerndels hemman	40	
järnbärgsmän	4	vtgiöra ingen giärdh.
nybyggiere	1	
Vthiorder	22	
Wreeter	4	
Åkerfieller	2	
Engefieller	4	
Tulquarner	4	
Foottquarnn	1	
Bäckiequarnn	1	
Sågequarnn	1	

Räntann.

	daler		
Afradspeninger	140	18	1
Stediepeninger	312	16	
Fodernötspeninger	234	12	
86 tunnor mjöll, t:n 10 mark	215		
2794 $^5/_8$ t:a spanmål, t:n 9 mark	6287	29	

---

* Hvarför jag skrifvit 1625 och ej 1624 synes af s. 179 ofvan not. *

** Jag förbigår specificationen af uppbörden efter landskap, så mycket heldre, som den ej innehåller penningevärde å persedlarne.

*** I brädden: »Her ibland 9 som ingen stedie, fodernött, hjelpedagzverken eller giärd utgiöra.»

40 lisp:d, 11 ℔ smör, lisp:t 6 $^1/_2$ mark	65	28	14 $^2/_5$
3 lisp., 2 $^1/_2$ ℔ fläsk, lisp. 1 daler	3	4	
8 ℔ humbla, lisp. 6 mark		19	4 $^4/_5$
2 stycker giödde swijnn, st:t 3 daler	6		
24 st:r fåår, st:t 3 mark	18		
7 st:r lambh, st:t 12 öre	2	20	
5 st:r giäs, st:t 12 öre	1	28	
54 st:r höns, st:t 3 öre	5	2	
460 st:r egg, tiogett 3 öre	2	5	
17 fatt osmundziernn	85		
5 lisp:d stångeiernn, lisp. 2 mark	2	16	
8 alnar lärufft, aln. 4 öre	1		
1 lisp. 6 ℔ lynn, lisp:t 10 mark	3	8	
2 ℔ hampa, lisp. 5 mark		4	
1 $^1/_2$ lisp. notegarn, lisp. 5 mark	2		
14 $^1/_2$ lisp. bastt, lisp. 12 öre	5	14	
25 hundrett näfver, h:tt 1 mark	6	8	
158 las wed och giärdzle, lasset 4 öre	19	24	
1 $^1/_2$ las hö, lasset 1 daler	1	16	
2 st:r sparstocker, st:t 4 öre		4(!)	
1972 $^1/_2$ åhrlige dagsverker, d:kett 6 öre	369	27	
619 h[jelpe]dagsverker, d:kett 6 öre	116	2	
1259 $^1/_2$ åhrlige hester, h:n 6 öre	236	5	
645 $^1/_2$ åhrlige hester, h.n 14 öre, 9 $^3/_5$	290	19	4 $^4/_5$
430 konungzhester, h:n 2 öre	26	28	
230 kongzhester, h:n 4 öre, 19 $^1/_5$	34	16	
Summa daler	8496	21	1

Kyrckietijonden

hafuer ränttadt effter såsom prässternes förseglade längder förmäler 1812 tunnor 1 $^5/_6$ fjerd. allehanda slagz spannemåll, tunnan 9 mark . . . . . dal.	4077	16	12

Giärdenn

af hufvudh mantall 309 $^1/_2$, löper penninger	2247	23	19 $^1/_5$

Bygningshielppen

af mantall 309 $^1/_2$, peninger	696	12	

Windh och Wask

peninger	429		
Summa daler	15947	9	8

*Her iblandh						
af Oplandh åhrl. R.	6221	27	23			
„ Owiss R.	2849	10	2			
				9071	6	1
af Wesmanlandh åhrl. R.	6352	9	14			
„ Owiss R.	523	25	14			
				6876	3	7(!)
			Summa daler	15947	9	8

Inventarium

Effter 1623 åhrs räckningh som förmäles folio 9 peningar 1062 23 $5^4/_5$

Summa daler 17010 14

Affkortningen opå förskrefne ränttor åhr 1624 — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Summa *afkorttadtt*

Åhrliga Ränttann	1081	17	$1^3/_5$
Tijondenn	445	29	12
Giärdenn	170	21	$9^3/_5$
Bygningzhielpen	52	28	
Wind och Wask	46	8	
Summa daler	1797	7	$23^3/_5$

Behållidtt

Åhrlige Ränttann	7415	3	$23^1/_5$
Tiondenn	3831	19	
Giärdenn	2077	2	$9^3/_5$
Bygningzhjelppen	643	16	
Windh och Wask	382	24	
Inventarij Peninger	1062	23	$5^4/_5$
Summa daler	15212	24	$14^4/_5$

Vthgiffwidt och Leffwereradtt af För:ne Behålldne Räntor 1624.

Effterschrefne Academiæ personer hafue bekommit sijne vnderhåldh opå Påska terminen 1625, huilkett deres eigen qwittens vthwijser medh Academiæ Sigillo bekräftadtt Folio 65.

M. Sveno Jonæ West.	200
D. Laurentius Wallius	300
M. Johannes Lenæus	250
D. Justinianus Heiner	250
D. Johannes Chesnecopherus	200
Item pro inspectione Stipendiariorum	50

* Detta är af annan hand tillagdt vid sidan.

M. Martinus Stenius	200
M. Jonas Magni	250
M. Olaus Laurelius	200
M. Martinus Gestrinius	200
M. Johannes Stalenus	175
M. Johannes Frank	125
Acad. Quæstor	180
Acad. Notarius et Bibliothecarius	100

Adiuncti facultatis philosophicæ.

M. Eschillus Petræus	50
M. Aharon Zynthius	50
M. Johannes Roslavius	50

Stipendiarii.

Laurentius Matthiæ Stigzelius	30
Ericus Erici Brunnius	30
Isachus Nicolai Lundius	30
Michael Erici Kolmodinus	30
Daniel Laurentii Dalhemius	30
Nicolaus Johannis Hussius	25
Johannes Johannis Prytz	25
Olaus Vnonis Gevaliensis	25
Laurentius L. Tollstadius	25
Zacharias Andreæ Rinchstadius	25
Abrahamus Kempe	25
Petrus Laurentii Vigelius	25
Laurentius Olai Agrelius	20
Georgius Henrici Wintrosius	20
Laurentius Olai Wermeland.	20
Ericus Ivari Wengensis	20
Daniel Nicolai Wermeland.	20
Johannes Petri Leuchovius	20
Johannes Thomæ Barchius	20
Magnus Eliæ Rhalambius	20
Olaus Martini Gangius	20
Sigericus Sigerici Angermannus	15
Benedictus Nicolai Landryensis	15
Petrus Magni Bollander	15
Samuel Bröms	15
Georgius Gunmundi Norcop	15
Jacobus Erici Gestrinius	15

Johannes Olai Wallander	15
Jonas Jacobi Lannerus Smol.	15
Laurentius Nicolai Philipstadius	15
Zacharias Olai Kilius	15
Petrus Laurentii Bothniensis	15
Johannes Reinholdi Arbogensis	15
Algothus Erici	15
Elias Johannis Vplandius	15
Ericus Bröms	10
Jonas Nicolai Sepivillanus	10
Olaus Erici Lovisinus	10
Johannes Vivallius Nericiensis	10
Abrahamus Erici Vbsaliensis	10
Nicolaus Erici Osander	10
Samuel Caroli Stocholmensis	10
Ericus Mattiæ Krok	10
Ericus Johannis Angermannus	5
Academ. Famuli	
Andreas Olai Angermannus	15
Andreas Erici Torgstunensis	15
Summa daler	3660

Ehr Lefuererett till Communitetet Effter K. M:tz bref den 31 Augusti 1624 Fol. 49 der opå bewijs af Academ. Fol. 66 Peninger 1625

Ehr Lefuereredtt till Bibliotechz huus bygningen, der opå Acad. bewijss Fol. 66 Peninger 100

Spijsmästarenn hafuer bekommitt efter K. M:tz giorde ordningh, opå sin lönn, effter som hans quittens förmäler Fol. 66 Peninger 269

Effter W:ne Her Johann Skyttes bref den 14 Junij 1625 (Fol. 82) hafver M.r Johannes Lenæus bekommitt vti betalning huilckett hann tilförenne af sitt eigitt till Academians nödtorffter vtlagdtt hafuer, n. Peninger 100

Effter w:ne Her Johann Skyttes bref den 4 Junij 1625 Fol. 83 hafuer M:r Eschillus Petræus bekommitt till sijne studiers Continuation vti Tysklandh peninger 60

Summa opå Påska Terminen daler 5814

Underteeknade Academiæ personer hafue bekommett deres vnderhåld opå Michaelis Terminen 1625, huilckett deres eigne underschrefne händer medh Academiæ sigillo confirmeratt vthvijse och förmäle Fol. 72.

M. Sveno Jonæ Westrogothus	200
D. Laurentius Wallius pro professione et insp. Stip.	350
M. Johannes Canuti Lenæus	250
D. Justinianus Heiner	250
D. Benedictus Krusius	250
D. Johannes Chesnecopherus	200
Jtem pro inspectione stipend.	50
M. Martinus Olai Stenius	200
M. Jonas Magni	250
M. Olaus Laurelius	200
M. Martinus Gestrinius	200
M. Johannes Stalenus	175
M. Johannes Franch	200
M. Jonas Columbus	175
Academ. quæstor	180
Academ. Notarius et Bibliothecarius	100

Adiuncti facultatis philosophicæ.

M. Eschillus Petræus	50
M. Johannes Roslavius	50
M. Aharon Zynthius	50

Stipendiarii.

VI Classis. M. Ericus Brunnius	30
M. Isachus N. Lundius	30
M. Daniel Dalhemius	30
M. Michael Erici Kolmodinus	30
M. Laurentius Stigzelius	30
V Classis. M. Nicolaus Hussius	25
Olaus Vnonis Gevaliensis	25
Zacharias Andreæ Rinchstadius	25
Laurentius Laurentii Tollstadius	25
Laurentius Olai Agrelius	25
Petrus Laurentii Vigelius	25
Johannes Thomas Barchius	25
Abrahamus Johannis Kempe	25
IV Classis. Ericus Ivari Hyelius	20
Sigericus S. Nentzelius	20

Daniel Nicolai Wermelandus	20
Laurentius Olai Petræus	20
Magnus Eliæ Rhalambius	20
Johannes Olai Wallander	20
Johannes Petri Leuchovius	20
Georgius Henrici Wintrosius	20
Olaus Martini Gangius	20
Nicolaus Erici Osander	20
III Classis. Zacharias Olai Kilius	15
Algothus Erici Carlstadius	15
Petrus Magni Bellander	15
Georgius Gunmundi Norcop.	15
Samuel Bröms	15
Jacobus Erici Helsingius	15
Jonas Jacobi Lannerus	15
Johannes Höier Arbogiensis	15
Laurentius Nicolai Philipstadius	15
Petrus Laurentii Bothniensis	15
Ericus Matthiæ Krook	15
Abrahamus Erici Vbsaliensis	15
Benedictus N. Landryensis	15
Stephanus Clementis Stockholmensis	15
II Classis. Olaus Erici Louisinius	10
Petrus Canuti Carlstadius	10
Ericus Petri Bröms	10
Samuel Caroli Stockholmensis	10
Gabriel Olai Arbogensis	10
Ericus Johannis Angermannus	10
Jonas Petri Vengensis	10
Jonas Nicolai Sepivillanus	10
Johannes Vivallius Nericiensis	10
Andreas Andreæ	10
I Classis: Olaus Christopheri Aurivillius	5
Johannes Laurentii Vendalius	5
Ericus Benedicti Hamarinus	5
Ericus Gabrielis Emporagrins	5
Petrus Nicolai Vplandius	5
Magnus Petri Smolandus	5
Matthias Erici Helsingius	5
Magnus Svenonis Smolandus	5
Christopherus Erici Schiedvimontanus	5

Academ. Famuli.

Andreas Olai Angermannus 15

Andreas Erici Torgstunensis 15

Summa daler 4351

Ehr lefuereredtt till Bibliotechz huuss bygnningh der opå Acad. bewijs Fol. 37. Peningcr 100

Ehr lefuererett effter K. M:ttz ordningh till Communitisternes bespijsningh der opå Acad. bewijss Fol. 73. Peninger 1625

Ehn hafwer Oeconomus studiosorum bekommit till sin och hans husfolchz löningh der opå Acad. bewijs Fol. 73. Peninger 269

Summa opå Michaelis Terminen 1625. Daler 6309

Summarum.

Vtgifwidtt och leffwereratt åhr 1624 vti peninger 12123

Blifver igienn behållidtt vthi Peninger . . . 3089 24 $14^4/_5$.

Ahnoteradt till bookz af P. Ess.

(Original i Kammararkivet bland Upsala Universitets räkenskaper).

85.

Utdrag ur professor Wallii bref till Axel Oxenstjerna, Upsala den ...... Mars 1625.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

will jagh E. H. medh flere ordh icke beswära, mhen elliest skulle iagh något skriffua om M. Olao Moreto, S. S. Theol. lectore in schola Strengnensi, huruledes han effter wälborne her Johan Skyttes befalningh war här i academien och medh stort beröm disputerat theologice, såsom och fått någen wåån om thett fierde rummet in facultate Theologica*) än är

*) Ordet *hvilket* synes vara utfallet.

oförsörgdt, och allenast wiidh thetta åhrett till görande förestås aff M. Laurelio, erchebiskopens mågh, och han går ther om medh, att han kunne få thet, huilket likwäll W. her Johan Skytte haffuer sagt för migh inthett skola bliffua aff. Huilkett om skee skulle, wore ingen wåån på någett vällbesteldt consistorium här i Upsala, särdeles Theologicum, ther så aff blodzförwanter och fränder skullet vpfyllas. Liga affinitatis bliffuer här dageligen större och migh så mycket odrägeligare, som och them* i alla sina saker effter siin willia. Nu gås medh then saken om, huru Laurelius skall bliffua theologus och i hans stedh till logices professionem komma Martinus Olai**, som nu haffuer troloffuat sigh en Erchebiskopens dotter, och är therförc hela then hopen aff S. Erchebiskop Oluffz efflerlåtna kommitt in ligam medh, så som och han, som skall här effter komma till scholæ oppidanæ officium, haffuer sigh trooloffvatt Erchebiskopen hustru systerdotter, så att hwart vth en sigh wänder finner man ligatum hac liga. Kunne M. Moretus komma hiitt till professionem, wore han wäll goder therföre, såsom iagh haffuer eders herradömme härom vthi ett särdeles breff tillskreffuitt, och beder therföre thetta breffwett hållas migh gunsteligen till godho. E. H. wälborne söner äre wiidh helsan och studera flitig, wälsigne them allzmechtige Gudh. E. H. etc. ..... Aff Upsala then Martij Anno 1625 E. H. så länge iagh leffuer ödmjukaste och tackskylligeste tienare

L. Wallius.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

---

* *Sker* eller något dylikt är uteglömdt.

** M. O. Nycopensis, sedan professor Math., gifte sig med ärkeb. Kenicii dotter, sjelf var han son till dennes företrädare Olaus Martini.

86.

Utdrag ur prof. L. Wallii bref till Axel Oxenstjerna, Upsala d. 28 Maj 1625.

— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

Humiliter quæso ......* Ill. et M. V. G. Domine Moreti causam, concernentem hic apud nos professionem Theologicam. Egregium enim se præstitit Upsaliæ disputatorem, et tam sunt discentes bene cum illo contenti quam cum ullo alio. Ne dicam de docentibus ita ducendis ad majorem concordiam, imminuta affinitatis concatenatione apud nos in academia .... ** roborarer. Sæpe de et pro Moreto scribo ad Academiæ Cancellarium magnificum, sed prorsus nihil responsi reperio. Scribo item Moreto et hoc ab illo habeo responsi, iussum esse a magnifico academiæ Cancellario, ut quietus maneat in sua vocatione, nec pedem suum pro aliqua in academia functione capessenda referat, priusquam vocetur. Equidem siquis Moreti famæ et pecuniæ parcere voluisset, curaret vtique aut numquam vocari ad specimen edendum in academia aut specimine cum laude edito muneri preficiendum. Decetero quia (!) apud vos parantur academiæ nostræ privilegia, tam societati nostra necessaria, quam est panis, sol et sal. Sed utprimum audio Archiepiscopum fieri perpetuum Academiæ procancellarium, obstupui et humiliter suadeo cogitandum, Archiepiscopatum esse traditionem papalem et forte gravibus de causis annihilandum. Fuissetne consultius facultatum Decanos esse procancellarios, ut sunt in alijs academiis, et cogitandum, qua ratione Archiepiscopalis amplitudo imminueretur, ut melius haberet ecclesia, quæ inspectorem suum ne semel quidem in vita mediocriter longæva videre et audire potest. Quid quod etiam cogitandum fuisset Rectori Academiæ dandum esse illum in academia locum, quem hodieque habet episcopus in ecclesia. Commendo me Ill. et M. V. G. favori, Ill. antem G.V. cum generosissimis domina et liberis totaque aula divinæ protectioni in annos semper feliciter degentes. Upsalia 26 Maij Anno 1625.

Ill. et M. G. V. beneficiarius et servitor humilimus

L. Wallius.

(Original i Riksarkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

* Ordet är oläsligt; det ser ut som *iura.*

** Ordet är oläsligt; det tycks stå *vidisse.*

87.

Ett odateradt (troligen från Universitetet utgånget) utkast till 1625 års privilegier.

Förslagh
På Privilegia Academiæ.

Till academiens vprättelse och wälståndh will behöfuas, att hon med privilegier warder begåfwat, som här effter följer, * [och att K. M:t wår allernådigste herre och konung henne stadfester och förordnar vnder samma privilegier och frijheeter, som hon af H. K. M:tz förfäder, konungar och regenter, biscopar och prælater, hwilcke henne först stifftat och funderet hafua, skiäligen hafuer warit medh begåffwat, och som en academia af wår religion, effter thenne rijckz lägenhet, hafua kan och niuta bör, som är:]

1. Först att en Cancellarius må der til wälias, en af de förnemste riikzens herrar, den som dageligen är vti K. M:tz tiänst, den siälff hafuer på academier studeratt och hafuer på academiers saker godt förståndh [den ock. icke är misstenckt vtj religionen], och att professores sampt med archiebispen ** må denn samma wälia, den ock warder af H. K. M:t confirmerat.

2. Att ingen professor må instädias, förr än han aff academien och archiebispen *** pröffwatt och gillat är både i religionen och lärdomen, den och sedan han är duglig befunnen, warder till Academiæ Cancellarium förscriffwin och aff H. K. M:t confirmerat. Och att academien må sammaledes wälie Ränttmestaren, Notarium och andra Embeten som wid academien behöffwas.

3. Att vti academien må wara fridt til att läsa och tractera alla booklige konster, fremmande tungomål och loflige faculteter, så och till att promovera Baccalaureos, Magistros och Doctores alt effter andra christne academiers sätt och bruuk.

4. Att ingen må promovera vthrijkes, så frampt han will här i rijket komma til någon tiänst och niuta de wellkor och frijheeter, som här äre graduatis personis efterlåtne †, och att de, som inrijkes promo-

* De ord och meningar som äro med hakar omslutne saknas i ett annat något afvikande förslag, som förvaras på samma ställe.

** Andra utkastet tillägger *och tvenne vicinis episcopis.*

*** Andra utkastet tillägger *och af hela capitelet i Upsala.*

† Andra utkastet tillägger *utan det blifver honom af Academien och af H. K. M:t synnerligen indulgerat.*

vera, må hafua för de andra in pari conditione prærogativam honorum et dignitatum.

II. Jurisdictio.

1. Att academien må haffwa egen jurisdiction och macht til att ranssaka, döma och [straffa], när någon klagomål eller saak före faller emoot academiens personer, deres hustrur, barn eller tiänare, in civilibus et criminalibus, och att ingen annan må haffwe macht them at citera, döma, fengzla, eller straffa. Vndantagit, om någon sig så groffligen förseer (ded Gudh förbiudhe), att han i consistorio academico blifwer befunnen brotzlig til liffwett, då må han, medan ransakning skeer, förwaras i academiens fengelse, och när saken effter rijckzens rättegångz ordning warder af senatu academico skuttin til H. K. M:t, och H. K. M:t sigh således der på förclarer, att den brotzlige måste straffas til lijffwett, tå må han lefuereras H. K. M:tz befaldningzman och förwaras i konungens fengzle til widare execution.

Men om den brottzlige warder af H. K. M:t skonet til lijffwett, att då bötett, såsom och allt ded, som för andra ringare saker bör effter consistorii ransackning och dom vthgiffwas, må falla til fiscum academiæ. [Men der academiæ personer kunne hafwa någon att tiltala om laga kiöp, iordägor, arff eller annat sådant, då sökies ded å tingh eller rådstuga, secundum ordinarium processum juris, så frampt ded icke med begge parternes samtyckio, kan bliffwa slittitt aff academien.

2. Att de konungz Sakören, som wid heredz och lagmans tingh eller wid hofrätten dömes oppå dem, som academiens landgodz besitta, måge ock falla till academien.

3. De saker, som plega förefalla med studenter eller andra akademiens personer på en dagzreesa när staden, kunne ock hiit refereras; hwad wijdare afleghit är, kan på ting eller capitel förhöras eller rådstugu, i landprostens eller biscopens närwaru.

4. När några höga saker i academien förefalla [nemligen, att någon twedrecht sigh öppar emillan professores, eller att någon professor skal afsättias, eller något, ded heele academiens wilkor och wälstånd angår], wil behöfuas, att Cancellarius, som näst konungen högste rösten * hafuer, i academien siälff i consistorio presiderar, eller någon myndig och lärd man i hans stadh, och att twenne af Senatu Ecclesiastico ** äre assessores. Och medann archiepiscopus altiid är wid academien tilstädes, synes bäst wara, att han blifuer Procancellarius i rättegånger och andra nödige saker, när cancellarius icke siälff är tilstädes. Desse förbenemde

* Andra utk.: *högsta dom.*

** Andra utk.: *tvenne vicini episcopi.*

måtte ock haffwa macht [medh rectore] att visitera i academien, när så behofues, ransaka, om någon professor eller embetzman warder funnen oflijtig eller i sitt lefverne förargelig och til sitt embete otiänlig, och honom effter nogsam föregången förmaning afsättia, och en annan i hans stad förordna *. De samma måge och tilsij, att med professoribus och med studenter alt warder hållit effter statuta academiæ och den lag och ordning, som derom författat är och aff H. K. M:t gillat och stadfest: synnerligh att professores giöra tilbörligh flijt i sitt kall och föra ett skickeligit lefwerne, och att vngdomen, som studerar, hafwer sin nödtorfftige öfningar, blifuer flijtigt hållen til studier och således vptuchtatt, att han kan blifua brukeligh i rijckzens och Gudz församblingz tiänst], De måste och tilsij, att siälfzwåldh och skadelig licentz blifwer förtagit **, [och de, som til studier äre obeqwemlige eller myckett försumlige, blifua afskaffede och til någon annan ärlig hantering bruckadhe.

5. Att academien må giöra ordningar och stadgar [vti staden], ded som är academien til nytta och dess personer angår; doch i dedh som staden widkommer, måste ded skee med Befaldningzmannens, Borgmesteres och Rådz samtyckia ***. Så bör och wachtmestarenn på slottett och i staden [eller någon annan der til besynnerlig bestellt], wara academien besworen †, att han effter Rectoris befaldning tager dem fatt, som sigh försij, och förer til consistorium eller frå eller i fengelse, när någon som sig försedt haffwer, antingen för tresko skull icke wil bewisa lydnad, eller elies, när saakens högheet ded kräfuer, allenast att han icke någon fångar eller wåldhförer vtan rectoris befaldning. [Och skola academiæ famuli sampt med bookbindharena, wara honom här vthinnan behielppelige, när så behoff görs].

III. Immunitas.

Att professores och studenter och de som dem eller academien tjäna, må wara frij för all skatt och beswäring på personer och äghor, för

---

* Andra utk. tillägger: *Doch så att then afsatte in honorem academiæ et literarum blifwer medh een annan tienst försörgd, then han kan wara skickeligare till, heller medh någon annan hielp om han det behöfwer.*

** Andra utkastet tillägger: *ther till behöfwes, att nyttighe leges och constitutiones warda författadhe, hwilke och af H. K. M:t confirmeras.*

*** Andra utk. tillägger: *såsom och at bårgmestare och råd eller befalningzmannen icke något stadga, som academien eller dess personer i någon måtto angår, utan consistorii academici råd och samtycke.*

† Andra utk.: *wara förplichtad såwäl academien som konungens befalningzman och stadhenom.*

gestningh, omleggning och all tungha, ehwad nampn han helst haffwe kan, allenast att de, som hwssrum hafua, vti stoore samqwemder taga til sig några af clerckerijet til herbergz effter deres råd oeh lägenheet, och att renttemestaren, notarius, famuli academiæ, tryckiare, bookförare, bookbindare må här med förstås.

2. * Att de måge vti staden niuta den rätt, frijheet och privilegie, som borgerskapett är efflerlåtin, som är medh kiöp på löst och fast til deres wälferdh och nödtorfft, som är med tomptar, trägårdar, gårdar och hws i staden, och ded vtan skatt och beswär niuta och besitta**; [så ock med vppenbare kiällare, badstugu och annatt sådantt den frijhet, och rätt, som borghare. Åhr ock i andra universitet bruukeligit, att fremmande krämare pleghe haffwa fahltt in atrio eller area collegii i twå eller tre weckor, när ded blifuer dem af academien effterlåtid, dock icke fleera än en eller twå tillijka]. *** Hwar ock nágor professor kunde med tilfälle bekomma åker wid staden, och H. K. M:t nådigest behagade att vnna dem der på frijheet, hwardere till otta eller tiyo tunnorland, wore ded dem en stoor wälgerning, att de kunne der af haffua så myckin spanmål, som de behöffwa til sitt hws.

3. † Att academien och professores må niuta den frijheet med fiskierijett, som staden och dem fattigom i hospitalet är effterlåten af framfarne konungar, nemlig att de ofvan Sundett och vtan må hafua deres fiskiare och frije fiskierij bredhe wid slotssens och konungens fiskiare, synnerligen medan i Vpsala är en sådan ordt, der fisk icke föres til torgz, att man kan få kiöpa til nödtorfften.

4. Och på ded borgerskapett i staden måtte wara med academien dess bättre till fridz, wore nyttigt, att de derföre hade frijheet för gestning af krigzfolck, eller annatt hwad H. K. M:t täckes dem efterlåta.

5. Att de måge med fremmande och inlendske i Vpsala och i sjöstäderne vtan hinder och beswär kiöpa, hwad de til deres ståndh och nödtorffter behöffwa, så ock förytra hwad de af deres egenn tiänst och

* Andra utkastet är i det följande både kortare och annorlunda uppställdt, men jag har ändock sökt, så vidt möjligt, angifva dess olikheter.

** Andra utk.: *at the må niwta ther vppå frijheet wanligit affradh vndantagit.*

*** Mot följande stycke swarar i andra utkastet: *Så behöfwes och wäl, att hwar professor hafwer en gård frij till att hålla afwel uppå efter som i sal. och högl. konung Karls privilegio är effterlåtet. Item at hwar hade ett stycke äng icke långt ifrå stadhen.*

† Andra utk.: *Och mädhan i Upsala icke wankar fersk fisk till köps, är mycket förnödhen, at academien hafwer sina fiskiare i Åhn, i Föhret och i Ekoln iempte widh stadzens och slotzens fiskiare, på det man kunde dess better få köpa för peningar när thet behöfwes.*

afwell kunna förwärffva. * [Såsom ock dett H. K. M:t til academiens uppehälle nådigest hafuer förordnatt vti spanmål och sådane partzseler som kunna sälias vthu[r] landett; item, at de med toll och accis må njuta den ordningh, som adelen är effterlåtin].

6. Att de professores, som för ålderdom, siukdom eller feel icke kunna stå deres ombetrodde kall före, må i deres lifztiid niuta twå delar af deres wanlige vpbördh **, [och en vng man i staden igen förordnas til professorem extraordinarium med den tridie deelen af hans vpbörd och hwad H. K. M:t nådigest täckes honom der til förordna af fisco academiæ].

7. Att den frijheet och privilegier, som professoribus äre efferlåtne, må ock så förstås om deres hustrur, [så lengie de äre vnder academien], och medan de ähre enckior, så ock om deres barnn, så lengie de äre omyndige, och att deres enckior må som prestenckior, niuta annum gratiæ och sedenn bekomma til vppehälle tridie partten af denn vpbördh ***, som deres män haffua hafft i deres wälmacht, och den niuta så lengie de äre ensörijande.

8. [Att H. K. M:t fram för andra wille bruka dem, som wid academien tiänt och promoverat hafua eller der studerat, till rijckzens förnämlige tiänster i werldzlige och andelige embeter, och att de häradzhöfdinge dömen, som äre närmast belägne, må liggia til academien under professores juris och philosophiæ moralis och historiarum och andra, som der til kunne wara skickelige, så att de må siälfue i rätten sittia och derföre niuta häredz höfdinge ränttan, på ded att de siälffwe, såsom ock studenterna, må blifwa öfwadhe i ded, som til rijckzens och H. K. M:tz tiänst behöfues].

[Til dedh sidste, att H. K. M:t med detta sitt privilegio och yppne breff tager vti kongliga hegn och förswar denne sin på nydt vprättadhe academia, med dess hws och wåningar sampt de personer, som der vtj läre och studera eller ellies på academiens bästa låta sigh bruka, så

---

* Andra utkastet har: *synnerliga mädan wårt fädernesland är medh siön afsöndrat och afläget ifrå the land ther böker sälias, wil wara af nödhen at academiæ bookförare, som widh academien boor, må hafwa frijheet icke allenast på böker och på paper, globos, mappas och annat som till universitetet behöfwes utan beswär at införa, uthan ock på een wiss summa godz tullfrijt at uthskeppa, på thet at man här i rijket må något när komma till thet kiöp på böker som i annor land gängze ähr.*

** Andra utkastet bestämmer ej något belopp.

*** Andra utkastet lemnar beloppet obestämdt.

och deres hws, hionn och tiänere, att ingen må dem här emott något hinder eller förfångh giöra, eller i någon måtto iniuriera, besynnerligen när de i deres embete stadde äre och der på arbeeta, att hoo der emoot bryter må, effter Swerrigis lagh, derföre straffadt wardha].

(Detta af samtidig hand skrifna odaterade utkast förvaras, liksom det andra, hvars olikheter jag anmärkt, i RiksArkivet, Academica Upsal:a I).

88.

Gustaf Adolfs privilegier för Upsala Universitet, Stockholm d. 25 Juni 1625.

Wij Gustaf Adolph etc. giöre witterligitt, att såsom wij ifrån wår förste regementz tijdh alltijdh hafue oss winlagdt och beflijtadt, huruledes alle ståndh här vthi wårt rijke motte tilltaga och förkofres och fördenskull huart och ett vthi synnerheett med behörlige privilegier och fryheter benådedt och begåfuadt, serdeles hafue wij dragidtt ett synnerligitt behagh till boklige konster och läreståndedh och så mycket möijeligitt dem gierna befordratt och i synnerheett för någon tijdh sedan låtedt vthi wår stadh Vpsala förnya wår academia dersammestädhes och henne medh godz, gårder och andre intrader nådigest begåfuat och ewerdeligen vnderlagdt, så well som och hennes föreståndare och tienare sampt dem, som der vthi studera, med nödtorftigt uppehälle försorgdt och begåfuatt, allttså hafue wij och nu af samma affection bewekte ytterligere welet de perssoner som henne förestå, tiena och der vthi studera skole med frijheeter och privilegier weledt ihugkomma och betenckia, på dedh dhe sitt tillbetrodde kall och embete deste bättre måge kunna förestå och vtföra och justicien tillbörligen blifua administreret, och fördenskull her medh och i dette wårtt brefs krafft dem effterfölliande frijheeter, privilegier och rättigheeter nådigst effterlåthe och bebrefwe.

Först vnne och priviligere wij här medh wår Academia Vpsala, att hon till des större anseende och myndigheet må hafua sin egen Cantzler, en af wår ellskelige rijkz rådh, huillken oss effter senatus academiæ rådh och godtyckie nådigest dertill teckes förordna, som medh oss och academien vthi wår christelige religion och lära ensse och omisstänckt ähr, såsom och sielf på academier studerat och om des saker tillståndh

och lägenheet ett godt förståndh hafuer, huillken och sedan näst oss högste rösten vthi alle academiens förnemblige saker hafua skall.

Till thett andra. På dedh academien med lärdhe och skickelige professoribus må blifua försörgdh och en richtigheet holles vthi deres waal, då gifue wij procancellario och senatui academico macht och tillståndh att, så ofta någon profession blifwer lös, att sij sigh om en eller flere skickelige, wällärde och beqväme män, dem examinere och pröfwa vthi deres religion och lärdom och, der dhe honom eller dem tienlige befinne, då at förskrifua till academiæ cancellarium och stelle honom eller dem före oss till election eller confirmation. Hwar och oss siellf techtes någon extra ordinem att kalla till någon profession, då skall han icke mindre wara skylldigh att lathe sigh examinera i sin christelige religion af archiepiscopo och capitledt och elliest efter academiæ constitutioner giöre prob i academien af sin lärdom, och der han richtigh i sine troos articklar och wår christeligh religion Aussburgisch confessions conform och enigh finnes, tage der på bewijss till academiæ Cancellarium och så fulleligen af oss stadfestas. Sammaledes skall och holles medh Academiæ ränttemästares, notariers och andre academiens torftige embetens wahl och tillathellsse.

Till thett tridie. Så effterlåthe wij och nådigest bewillie, att der må tracteres och läses alle boklige konster, fremmande tungemål och loflige faculteter, så och till att promovere doctores, magistros och baccalaureos effter som i andre welbestelltte cristne academier sätt och bruk ähr.

Till thet fiärde. Såssom wi nådigest hafue effterlåtedt förbenämde wår academia alle dhe gradus och honores såssom vthi andre wellbestelltte academier brukes, så wele wij der emot hafua förbuditt, dedh ingen infödd suensk må vtrijkes promovera, så framptt han will niuta dhe willkor, som gradatis personis efterlåtne ähre; och de som inrijkes promovera måge alltidh framför de andre niuta prærogativam honorum et dignitatum, doch skall ingen wara förbuditt sigh vtrijkes till att försökia och på loflige academier att studera, när han sigh först vthi wårdt consistorio ecclesiastico præsenteret och angiffwitt hafuer, såssom och eij heller någon vtlänsk förnekadt sigh wid academien bruka låta, nähr tienlige perssoner af de inlendske icke finnes kunne eller då i landedt förhanden ähro.

Till thett fämptte. Vnne och effterlåthe wij her medh, att wår academia sin egen jurisdiction hafue må således, att när några tuister och saker förefalla, som angå academiæ perssonerne inbördes, deres hustrur, barn och hion, då skole de förhöres, skärskodas och afdömes in consistorio academico, så in civilibus som criminalibus, crimen læsæ maje-

statis vndantagandes, och den brotzlige i medlertijdh saken vtföres förwares i academiæ häffte eller fängellse, men angår saken lifuet och den brotzlige efter wår förklaringh skall straffes till lijfuitt, då skall han andtwardas wår befallningsman till att förwares i wårtt häfte och af honom låtes exequeres på wår omkostnadh. Kan nu den brotzlige niuta wår nådh och skones lyfuedt, då wele wij de böter, som för lijf hans gånge skole, unne academien till bäste och upbyggelsse. I lijke motto vnne wij henne alle andre peninge straff och böter, doch huars och ens målsägandhe rätt förbehollen efter lagen. Effter som och consistorium academicum skall her medh wara förbuditt att döma någon saak till peninge böther som angår lijf eller ähra, eller och någon vtandtwarda till execution vtan wår vttryckelige befallningh och förklaringh, såsom och eij heller någon annan sigh fördrista skall dem till att antasta, döma eller straffa vtan effter den modo och sätt, som förbenämtt ähr.

Till thet siätte. Alle andre saker, som äre om köp, jordeträter, arf, vteståendes gälldh och annat slicht, slithes och dömes på rådstufwa och tingh (auten de angå academiæ perssonerne inbördes eller någon annan är med dem interesseret) effter Sweriges lagh, wår vtgångne rättegångz ordinance och process, med mindre så wore att saken med begge partternes samptyckie af senatu academico slites och afhjelpes kunne.

Till thet siuende. Så vnne wij och nådigest wår academia alle dhe wåre sakörer som falla af hennes landbönder, för huadh hellst begängellser dedh skeer, och det anten de widh lagmans eller häredz tingh eller wår konungzlige hoffrätt afdömbde warda.

Till thett ottonde. Så skole och alle de saker och acter som begåås emillan studenter eller academiens perssoner på en dagzresa när staden höre till academiæ consistorii ransakningh och domb, men de, som fiermere dem emellan förefalla, förhöres och afdömes för capitel, rådstugu eller tingh effter orttens lägligheett, dock i biskopens eller prostens närwaro, och saakören höre academien till.

Till thet nionde. När någre saker, som angåå academiæ wellferdh tracteres och slutes skole, eller någon twädrächtt sigh yppar emellan professores och academien angående, som icke vtan rättegångh slites kunne, desslikest när någon professor för ordsaker skuldh skall afsetties, skall academiæ cantzler när wara och præsidera eller i hans stadh archiebiskopen som en vice cancellarius sittia närwarande heela senatu academico, och cancellarii wettskap förvten skall ingen tingh slutes som academiæ wellferdh angår. Men elliest må erchiebiskopen i cantzelärens frånwaro ordinarie wara procancellarius, seendhes till med flijtt, att allt vthi academien well och skickeligen må tillgå, hielpa till att bättra,

när något feell sigh tilldrager eller der så behöfwes gifua cancellario der om tidigt tillkenna.

Till thet tionde. Desses förbemältes embete skall och der vthi bestå, att dhe skole hafua vpseende så well medh professoribus som studenterne, professorerne till att idkeligen lära och informera vngdomen och de andre till att giöra någon godh progress. Finnes någon professor vthi sitt embethe försummeligh eller i sitt lefuerne eller lärdom odugze och förargeligh, den samme der han sigh efter flijtigh förmaningh icke bättrer, skole dhe andre deferere till academiæ cancellarium, och der han då ordenteligen blifuer öfuertygadt sådan att wara, då afsetties och removeres och en annan igen i hans stadh på sätt och form som föreschriffuit står, förordnes och confirmeres. Befinnes och någon student anten försummeligh eller obeqwemligh till att studera, den skole de i tijdh åtwarna, att han sigh till någon redeligh handteringh begifuer, och icke tillåtha, att han giör sigh någon fåfengh bekostnadh och sin tijdh onytteligen förnöter.

Till thet elloffte. Så skole dhe och hafua macht till att giöra nyttige statuter och ordninger, effter huillke academiens personer sig regulera och rätta skole, desslikest emillan studenterne och borgerskapet der i staden. Men så ofta något academien och borgerskapedt emellan stadges skall, då skall dedh skee vthi wår befallningzmans sampt borgemästeres och rådz närwaro och med deres samptyckie, allenest att samme ordninger och statuter icke blifue publicerede eller exequerede, för än dhe af oss eller på wåre wegner af academiæ cancellario ähre öfuersedde, gillade och confirmerade.

Till thett tollfte. Så effterlåthe wy och academien, att hon sin egen wachtmästare hafua må, som den brotzlige antastar och i förwaringh holler, och så ofta någon af academiens perssoner sigh förseer, och han derföre skall antastas, anten till förhör eller häfta, då skole academiæ famuli, bookbindare och boktryckare drengier wara förplichtadhe iempte wachtemästaren den att antasta. Hwar och nöden så fordradhe och rector academiæ der om hoos wår befallningzman eller borghmästerne i staden anholla låther, då skole så well slotz- som stadzwachtemästaren bijplichta academiæ tienare, så att den brotzlige blifuer tillbörligen straffadt.

Till thet trättonde. Effterlåthe wij her med nådigst, att professores studenterne och dhe som academien tiena måge wara frije för all stadzens tunga, ålagor och besuär.

Till thett fiorttonde. Vthi lijka motto privilegere wij her med academiæ föreståndare, professorer och tienare, att dhe måge niuta Sweriges rijkes stadzlagh och rättigheet i huse, gårdhe, trägårders och tomp-

teköp, så well som i lössörer i staden Vpsala, såsom besittne borgare och dem för all tunga och ålaga fritt besittia och bruka som förbemältt åhr.

Till thett fämpttonde. Desslikest skole och academiens föreståndare, professorer och tienare niuta den rätt med fiskerij åfwan sundedh och vtan widh förbemälte Vpsala, att dhe måge vptala och förordna fiskare, som iempte widh wåre fiskare draga noott och elliest fiskia och fahra med allehanda fiskieredskap till att försöria academiæ perssonerne och andre dher i staden medh allehanda fisk, hellst fattige borgare, om dhe der äre till att öfuertala.

Till thett sextonde. Der någon professor anten för ållderdoms suagheett eller siukdom skull icke förmotte sitt kall och embete förestå, då hafue wij nådigst så förordnatt, att han hallfpartten af sitt i wellmachten hafuande vnderholdh sigh till vppehälle och födo niuta må och skall, och en annan skickeligh vngh man i hans stadh förordnes, som hans profession förestår, huillken och skall sigh benöija låta med den hallfpartt af dens gambles vnderholdh, så lenge hans lifztijdh wahrer, och huadh mehre honom af academiæ fisco tillförordnes kan.

Till thett siuttonde. Ytterligere wele wij och hermedh af konungzlige gunst vnne och effterlåthe, att erchiebiskopen, scholemästaren och lectores i scholan dersammestädes alle föreskrefne privilegier tillijka medh academiæ föreståndare och tienare niutha måge. Desslikest att dheres så well som professorum enckior här vnder begripne wara skole, såsom och att dheres effterlåtne enckior skole niuta annum gratiæ äfuen såsom präste enckior.

Till thett sidsta. Wele wij nådigest her medh och i detta wårtt privilegii krafft taga och anamma wår academia, des huss och wåhninger sampt hennes föreståndare, professorer och tienare och alle dhe dher vthi studera medh dheres hustrur, barn, follck, hion och godz, rörligitt och orörligitt, vthi wårtt konungzlige hägn, fridh och försuar för alltt öfuerwoldh och orätt, såssom wij och her medh allfwarligen och strängeligen förbiudhe alle, ehoo dhe hellst wara kunne, att giöra eller tillfoga bemälte wår academia och des perssoner her emott hinder eller förfångh i någon motto.

Datum Stockholm den 25 Junij åhr 1625.

Gustavus Adolphus.

(Original i Konsistorii arkiv, skrifvet på fyra pergamentsblad in folio; rikssigillet i trädkapa vidhänger ännu. Handlingen är förut efter afskrift tryckt i Thyselii Handlingar etc. II. s. 32—40).

89.

Konstitutioner för Upsala Universitet utfärdade af Akademikansleren Johan Skytte på Gustaf Adolfs befallning, Stockholm d. 25 Juni 1625.

Nos Gustavus Adolphus etc. Omnibus Academiæ Upsaliensis Inspectoribus, Professoribus ac Ministris: Quemadmodum a primis annis gubernationis nostræ cura nobis semper adfuit patriam hanc et imperium nostrum reponendi in meliorem statum, non solum ut omnis injuria et vis externa a finibus nostris avertatur, sed magis ut parta aliqua tranquillitate leges vigeant, constitutiones reipublicæ utiles efflorescant, maxime vero ut dei gloria et sincerum religionis studium procuretur, simul cum his quæ ad rerum præclaram cognitionem, felicem reipublicæ gubernationem, virtutis studia et humanitatis cultum facere videntur. Hac igitur pia erga patriam affectione permoti effecimus, ut collapsa fere et ante tempora laudatæ piæque memoriæ parentis nostri Caroli Noni desolata omnino Academia Upsaliensis nunc sit ecclesiæ patriæque restituta et in academiæ formam erecta. Sumptus ex bonis propriis justa hæreditate acquisitis suppeditavimus, quibus alantur non solum docentes sed et tenuioris fortunæ studiosi doctrinæ cupidi, quos natura ingenii dexteritate et acumine beavit. Itaque cum omnis honesta societas ad bene beateque vivendum legibus indigeat, quibus dirigantur in honesto proposito boni, corrigantur vero et reprimantur mali, ac ne quid ad perfectionem et felicem Academiæ statum desit, leges fieri curavimus, quibus regantur illi qui præsunt et qui docent ac ministerio suo academiæ inserviunt, quemadmodum in hunc usum factas constitutiones subjecta verborum forma declarat.

Constitutiones Academiæ Upsaliensis.

I.

Cancellarium Regia Majestas constituat, consentiente senatu academiæ vel consistorio, ex regni senatoribus virum literatum, assuetum regis consuetudine, literarum et veræ religionis amatorem.

Officium Cancellarii: res academiæ curare, defectus sarcire, jura, privilegia et immunitates Universitatis sartas tectasque conservare, negligentes et ineptos officii admonere ac præterea sententias senatus executioni mandare, cum rector nequeat, suaque auctoritate confirmare si

sit opus; easque moderari vel ad ulteriorem disquisitionem revocare, si videbuntur iniquæ; lites quoque ex provocatione oblatas cum rectore et procancellario dirimere, adhibitis, si rei magnitudo id requirat, duobus vicinis episcopis aut ex Regiæ M:tis senatu ecclesiastico, dissidia item tollere præcipue religionis omninoque prohibere, ne serpant latius. Officii etiam pars erit promovendi in singulis facultatibus potestatem conferre; cum ipse non adsit procancellarium singulis promotionum actibus constituere ex ea facultate, in qua promotio peragitur; et promotiones si vel indignis gradus conferantur vel præter modum iterentur inhibere. Professoribus ut justa stipendia tempestive reddantur, providere; quos consistorium ob diligentiam et probitatem præ aliis commendaverit, regi commendare, stipendii augmento ornare; quod ipse præsens non possit per procancellarium efficere.

II.

Archiepiscopus cancellarii absentis munus obeat, jura et privilegia Academiæ tueatur, rectori assistat in componendis dissidiis et disciplina servanda aliisque rebus gravioribus. Alias ut quotidianis professorum actionibus intersit, non est necesse. Attendet vero ut rector cum professoribus et academiæ ministris aliis officium faciant, et ut bene regatur societas universa. Si quid vero occurrat in academia gravius, quam ut id vel rector cum consistorio vel procancellarius cum utrisque juncta opera efficere queat, hoc ipsum Reg. M:ti data occasione vel ipse vel per Academiæ cancellarium insinuabit, vel cancellarii auctoritate in auxilium vocata det operam, ut res componatur et academiæ status salvus permaneat.

III.

Rector a senatu eligatur ex professoribus a senioribus ad juniores, a theologis ad juris consultos vel medicos deinde ad philosophos descendendo, nisi causa peculiaris ordinem mutare jusserit; id senatus cognoscat, si suffragia sint paria, cancellarius litem dirimat.

Officium: res academiæ dirigat; professorum, studiosorum et academicorum omnium mores, studia et exercitia moderetur; lites academicas dirimat, causas disceptet, minores solus adhibito notario aut si sit opus facultatum decanis, majores in consistorio academico. A rectore ad consistorium sit provocatio. Omnes causæ etiam criminales leviores rectoris et consistorii judicio subjiciantur; majores vero, quæ mortem aut membri amputationem seu mutilationem poenæ loco inferunt, adhibito arcis præfecto et urbis judice senatus cognoscat et ad regem referat. Si supplicium a Reg. M:te remittitur, mulcta fisco academico cedat. Rector studiosos advenientes juramento adstringat, in album referat, negligentes et inquie-

tos officii admoneat, inobedientes severe puniat, contumaces et ineptos ab Academia excludat, mulctas exigat, remittendi potestatem extra consistorium non habeat. In corrigendo professore, priusquam ad consistorium veniatur, decanum ejusdem facultatis et procancellarium adhibeat. Professoribus stipendia procuret, et novo rectore creato, traditis insignibus cum statutorum libro, circa initium Maji magistratu discedat. Intra mensem suffecto rectori et decanis rationes reddat, pecuniam fisco inferat. Si violenter in rectoratu egerit aut tempus constitutum excesserit, procancellarius cum senatu, novo rectore constituto et imposita mulcta, antecessorem adigat, ut abdicato magistratu electum rectorem introducat; tergiversantem cancellarius sua auctoritate reprimat et mulctam intendat.

Privilegia rectoris: post archiepiscopum proxime assideat in omnibus actibus Academiæ publicis; in pompis et processibus academicis ornatu usitato Academiarum rectoribus, pedellis præeuntibus cum sceptris argenteis, deducatur. Quoad corpus, famam, domum et bona possessa sacrosanctus sit, studiosos digladiantes gladio privandi jus habeat. Clavium fisci et carceris potestatem habeat, mulctæ sibi dimidium retineat cum ea pecunia, quæ pro omissa inscriptione datur. Per octiduum urbe abesse liceat, in feriis majoribus per dies quindecim: si diutius abfuerit prorectorem constituat. Publico sumptu negocia publica foris tractabit. Ad lectiones et disputationes ordinarias minus quam cæteri astringitur. Qui ter in academia rectoratum gessit, a laboribus publicis, quousque ipse volet, sit immunis.

IV.

Decani quatuor eligantur, singuli a suæ facultatis collegis; theologiæ unus, alter juris, tertius medicinæ, quartus philosophiæ ordine servato a senioribus ad juniores descendendo.

Cum rectoris introductione hæc dignitas incipiat, cum rectoratus depositione terminetur.

Officium ejus erit: res ad facultatem peculiariter spectantes curare, collegium convocare, exercitiorum publice et privatim curam gerere, theses publice disputandas inspicere et collegis, si opus erit, ante publicationem dijudicandas offerre. Ejusdem erit quoque rectori in judiciis minoribus assistere, suæ facultatis auditores in lectionum classes distribuere, nomina recensere, examinibus et promotionibus interesse, candidatorum examini et promotionibus præesse omninoque providere, ut omnia probe recteque gerantur.

Philosophiæ decanus advenientes examinet, rudiores, qui præceptoribus privatis alendis non sufficiunt, ad scholam particularem remittat,

testimonia quoque præceptorum inspiciat, ritu depositionis initiatos absolvat et ad philosophicarum prælectionum classes redigat. Honorifico præceptorum testimonio vacuum, infamem et maleficum haudquaquam recipiat.

V.

Philosophicæ facultati quatuor adjungantur extraordinarii, quorum officium erit bis in anno aut sæpius publice disputare, privatim linguas et philosophiam docere, disputationibus quoque philosophicis privatis juventutem exercere, idque horis et diebus extraordinariis. Pro docendi disputandique labore præter salarium publicum stipem ab auditoribus accipiant.

VI.

Professione vacante decanus ejusdem facultatis infra diem trigesimum proposito programmate invitabit omnes ad nominandum virum aliquem eruditum et probum, rem cum collegis interea communicabit, qui per se singuli, etiam conjuncti, diligenter dispiciant de viro ei professioni idoneo. Re bene deliberata decanus nomina unius pluriumve a collegio designatorum ad rectorem deferat, is adhibito procancellario cum consistorio definiet, an horum aliquis aut quispiam alius ad professionem sit aptior, habita solum publicæ utilitatis, non gratiæ, propinquitatis aut amicitiæ ratione. Postquam consenserint in unum pluresve æquales, professores nominati ad cancellarium veniant cum commendatione rectoris, cui procancellarius subscripserit. Professor sit ille, quem Reg. M:tas sua confirmatione approbaverit. Pro loco in facultate disputet. Qui vero in honorifica functione aut insigni documento alio industriam suam probatam satis et notam reddidit, non est ad disputationem vocandus, nisi explorata prius per academiæ cancellarium Reg. M:tis voluntate.

Rector novum professorem juramento adstringat, nomen albo professorum inscribat, proposito programmate eundem introducat et providebit, ut sine mora collapsa professionis exercitia renoventur.

Officium: diebus ordinariis docere, semel in anno disputare vel bis, prout academiæ status requirat et senatui visum fuerit, discipulos ante rectoratus mutationem in præsentia rectoris, decani et collegarum examinare; quod senatus jusserit auditoribus proponere; modum docendi constitutionibus præscriptum tenere, omnibus actibus publicis interesse.

Professor qui negligenter in officio versatus fuerit, si procancellarii, rectoris et consistorii monitis non paruerit, parte stipendii privetur secundum consistorii censuram.

Philosophiæ et linguarum professor pro singulis lectionibus neglectis thalerum solvat; facultatum doctor thalerum uncialem.

Rector per academiæ famulum neglectarum lectionum numerum observet.

Si contumax fuerit aut alias propter offensiones aliorum, schismata, factiosas dissentiones et vicia manifesta sine damno academiæ tolerari nequeat, judicio cancellarii et totius senatus ab officio removeatur.

Et quia experientia compertum est, factiones obortas academicam societatem sæpe graviter affligere et perturbare, provideat senatus, ne docentium quispiam sub negotii alicuius aut exercitiorum prætextu factiones cogat, juventutem ad se pertrahat, potentiam justo majorem acquirat aut cum collegis aliisque academiæ membris simultates exerceat. In his et similibus corrigendis procancellarius cum rectore et senatu debitam attentionem et convenientia remedia adhibeant, errantes admoneant, contumaces reprimant, ut supra dictum est.

Qui per triginta annos academiæ fidelem in docendo operam præstitit, a docendi disputandique laboribus sit immunis, si annum sexagesimum attigit, solitoque stipendio fruatur.

Quæstor academiæ a professoribus et senatu eligatur, confirmetur a Reg. M:te sitque homo literatus, qui aliquandiu in academicis vixerit, qui statum academicum amat et bene prospectum habet.

Officium: Academiæ fundos et bona curare, reditus tempestive colligere, in nummum convertere et ærario inferre, ad trigesimum diem decembris summæ dimidium, reliquum intra vigesimum tertium Junii; domicilia et cubicula precio locabit studiosis aliisque academiæ membris petentibus; professoribus vero indigentibus gratis.

Rationes accepti et dati circa festum Michaelis rectori et duobus professoribus a consistorio deputatis reddet, academiæ quoque cancellario poscenti.

Notarius eodem modo quo qvæstor, et iisdem requisitis conditionibus eligatur, juris et civilis philosophiæ non ignarus.

Officium notarii: acta et disceptationes in consistorio consignare et domi rectoris, si rector jusserit; judicia item et definitiones seu sententias consistorii easque, cum requiruntur, conscriptas partibus dare; mulctarum a senatu impositarum rationem tenere, literas et alia publico nomine scribenda exarare; negocia academiæ jubente rectore vel senatu domi forisque perficere.

Ejusdem erit ad mandatum rectoris professorum in docendo diligentiam obervare, ut pro neglecti officii mensura aut modo ad senatus arbitrium mulctentur.

Depositorem eligat philosophiæ decanus cum facultate, approbante postea consistorio.

Officium ejus erit: deponendos decano ad examen sistere, pecuniam rectori, decano et sibi debitam exigere, marcas binas rectori, tantundem decano, sibi totidem et ad vini sumptus solidos binos nec qui[d]quam præterea.

Eiusdem erit approbatos a decano depositione vexare ludicris ex variis scientiis quæstionibus depromptis, quibus ad depositionem admissis probet adhuc multa deesse ad scientiæ et morum perfectionem. Spurca et famam alicujus lædentia vitet, plagas graviores et nocentes non inferat, ad decani præscriptum omnia peragat: a decano absolutos ad rectorem deducat, ut nomina profiteantur et juramentum præstent.

Famuli academiæ seu pedelli a senatu bini constituantur cum consensu cancellarii, qui jussa rectoris exequantur et negocia quotidiana expediant. Horum alter mensæ communi pauperum studiosorum inserviat afferendo cibum, potum, salem, luminaria, orbes et cætera necessaria habeatque victum et habitationem libera sine precio. Signum dabit campana ad id destinata, cum ad mensam vel ad disputationes publicas convenitur.

Per vices rectoris jussa quotidiana expediant et in ædibus rectoris præsto sit alteruter quotidie hora duodecima et si opus sit octava matutina. Si multiplicentur negocia, uterque adsit, in processibus quoque, promotionibus et omnibus actibus publicis.

Carceris et captivorum curam gerant, claves observent et ad rectorem deferant quotidie, si requirat.

Stipem a studiosis bis in anno colligant a singulis solidum unum, a nobilibus et magistris quaternos, idque mense Majo et Octobri. Quicunque ad rectoris mandatum carceri academico includitur, priusquam demittatur, nomen cum delicti confessione libro ad id destinato inscribat et famulo thaleri quadrantem solvat.

VII.

Ad res academiæ dirigendas, statuta quoque et privilegia perpetua jurisdictione et auctoritate asserenda, senatus decem virorum probatissimorum ex professorum numero constituatur.

In hoc collegium nemo recipiatur, nisi ipse professor sit aut fuerit et academiæ privilegiis et jure contineatur, vitæ integræ, qui vocatione legitima secundum statuta academiæ ad professionem venerit quemque senatus eligerit; præsideat rector, vel in causis gravioribus præter rectorem cancellarius cum procancellario.

Officium erit: præter supra dicta rectori vocanti adesse, lites academicas graviores disceptare et dijudicare, studiosos, professores et cætera academiæ membra in officio continere, rectorem quoque ipsum licebit cum necesse erit officii humaniter admonere ac providere, ne quid academia detrimenti accipiat.

VIII.

Senatum convocandi jus rector habeat, in causis gravioribus vel publicum consistorium professorum omnium, ut in rectoris electione et rebus totum academiæ statum concernentibus; prorector etiam absente rectore, si res moram non ferat, etiam procancellarius, si rector negligenter aut perverse res academiæ tractet. Horum erit deliberanda proponere, sententias rogare, sumpto initio ab inferioribus, quod major pars decreverit, pronunciare. Licebit tamen antea duobus aut pluribus causam disceptare, suam cuique sententiam tueri; absit vero livor, favor partium, iniquitas aut acerbitas, pertinaciter non agant, humaniter omnia, juniores senioribus reverentiam exhibeant, seniores junioribus humanitatem.

Ad salutem ecclesiæ reique publicæ et ad academiæ conservationem omnia dirigantur. Si metus subsit et suffragiorum libertas in discrimen vocatur, veniatur ad calculos, si suffragia sint paria, potior sit ea, cui rector suum calculum addat. Si gliscat adhuc contentio, procancellarius sua auctoritate interposita rem componat, medium proponendo aut alterutri partium favendo. Si sequatur ad hanc divisionem provocatio, cancellarius, adhibitis duobus vicinis episcopis aut binis ex Reg. M:tis senatu ecclesiastico, cum procancellario, rectore et duobus vel tribus ex consistorio, in quos episcopi assessores et rector consenserint, litem dirimat. Licebit etiam, si commodum videbitur, consistorium totum convocare. Ad hoc judicium provocare non licebit, nisi summa libras decem sive, quod idem est, uncias octoginta excedat, aut si status academiæ in discrimen veniat aut gravis controversia orta sit, præcipue religionis. Ab hoc consistorio provocare non permittitur, sed supplicatione ad Reg. M:tem rem agere. Neque tamen licebit huic consistorio generali episcoporum et clericorum conventui præjudicare in his quæ ad religionem, ritus et bona ecclesiastica*. Occupabitur vero præcipue in rebus academiæ statum concernentibus. Rector sententias exequatur aut, si is nequeat, cancellarius aut procancellarius. Tergiversantem aut contumacem externa vi cogat vocatis in auxilium arcis aut urbis apparitoribus; etiam patrato homicidio aut alio crimine capitali, ne reus effugiat.

* Här fattas tydligen *pertineant*.

Ad academiæ domicilia, porticus et atria publica vel privata professorum confugientem nemo sine rectoris venia comprehendat, cujuscunque sit ordinis vel conditionis.

In consessibus publicis ut et in pompis et processionibus suum quisque locum observet, etiam in templis dum sacra fiunt. Post rectorem theologi assideant, deinde juris consulti, hos sequentur medici, postea philosophi, scholæ item rector et civitatis diaconi, si gradum habeant. Quæstor academiæ inter philosophos consideat, sitque cæteris superior vel inferior, temporis ratione habita, ut tempore prior in officio cæteros antecedat. Quam ordinis rationem etiam inter se non solum philosophi sed cæteræ quoque facultates observent. Philosophiæ professor aut magister superiorum facultatum professor factus, nisi doctoratus gradum suscipiat, pristinum locum retinet. Superiorum facultatum doctor ad professionem philosophicam adhibitus inter philosophos locum sibi a facultate designatum obtineat.

Doctores et magistri, priusquam ad publica officia præsertim docendi adhibeantur, professoribus omnibus sint posteriores.

Alias philosophiæ magistris priores sint facultatum doctores ex recepta in academiis consuetudine.

Philosophiæ decanus in omnibus actibus et consessibus publicis inter professores philosophiæ primum locum obtineat.

Principum, comitum et baronum filii si adsint, a rectore proximum locum obtineant. Pro honoraria sede in templo thaleros unciales quatuor solvat, templo duos, academiæ reliquum.

In exequialibus pompis et aliis, quæ sunt academicis et urbanis civibus communes, post professores proximum locum tenet senatus et magistratus urbanus, hos studiosi sequuntur; quos postea civium multitudo claudit. Profuerit tamen ad mutuum honorem, amicitiam et concordiam, si in congressibus et conviviis cum honoratioribus civibus æqualitas servetur; ex iis quibusdam ab opposita mensæ parte vel domus, si mensæ sint quadratæ, locus tribuatur, literatis præcipue ætate quoque et rerum multiplici usu conspicuis.

Promotiones et gradus academiæ id spectent præcipue, ut qui in studiis laudabiliter sunt versati, debito honore exornentur. Igitur in sua quisque facultate decanus, si quos videat eos in hac cui præest facultate progressus fecisse, ut digni sint, qui ab academia honorentur, hos vel nominatim vel publice proposito programmate invitabit, ut intra constitutum diem nomina profiteantur, professis denunciat morum censuram et eruditionis subeundam esse. Decanus itaque adhibitis suæ facultatis collegis, philosophiæ decanus selectis ex collegarum numero quinque, qui superiori candidatorum examini non interfuerint, vocatos ad se sin-

gulos examinet, assessores quoque per vices operam conferent, duarum horarum spatio diligenter explorando cujusque profectum in iis omnibus quæ ad facultatem spectant. Hoc peracto examine, decanus candidatum hortetur, ut hæc studia non negligat, sed in posterum magis colat et eruditionem adaugeat. Philosophiæ candidatus thaleros unciales sex decano numeret, reliquarum facultatum candidati quindecim fisco facultatis inferendos. Ad disputationem publicam deinde venitur paucis interjectis diebus; candidati omnes respondeant ad sua quisque themata. Decanus præsideat aut alius a facultate designatus. Si candidati septenarium numerum excedant, iteratur disputatio, et septem per vicem respondeant, mutato si lubet præside, si pro gradu separatim singuli disputare cupiant, professores philosophiæ labores inter se partiantur. Disputatio majore quam alias apparatu peragatur, opponentibus præter condiscipulos etiam facultatis professoribus, continuabitur a septima matutina in horam undecimam, a secunda pomeridiana in quintam. Disputationibus peractis, candidati decanum, præsidem et examinatores ad epulum invitent, curantibus et præsentibus selectis candidatorum duobus. Præsidem honorario ornatum dimittant, quod 15 thaleros unciales non excedat.

Quatuor lectionibus publicis docendi probet industriam, publica deinde et solennis inauguratio sequitur.

Decanus aut destinatus promotor, oratione habita, candidatos juramento adstringat, gradum conferet, cum usitatis insignibus et privilegiis, impetrata prius a procancellario potestate. Dum hæc fiunt, candidati superiorum facultatum per delectos socios munera professoribus et hospitibus distribuant: panni serici vel holoserici quantum decanus probarit, inferioribus chirothecas.

In templum deinceps eatur ad preces, deinde ad epulum, procurante decano sumptibus eorum, qui gradum adipiscunt. Decanus sumptus omnes moderetur, ut impensa philosophiæ candidati universa summam uncialium thalerorum octodecim non excedat: cæterarum facultatum uncialium centum vel si is solus sit 150. Qui nostro regi parent, Upsaliæ gradum accipiant, qui secus faxit, a docendi munere publico in scholis et ecclesiis primariis arceatur, et graduum privilegiis in hoc imperio careat. Pauperes studiosi gratis admittantur ad gradum philosophicum, in singulis promotionibus singuli vel bini pro minore vel majore candidatorum numero.

Locus in promotione secundum eruditionem designatur, aliqua tamen habeatur ratio ætatis aut eorum, qui in officio publico ante vixerint.

Adversus doctorem inimicum candidatus excipiendi potestatem habeat ne privato examini intersit.

Ad gradum philosophicum admittatur nemo, nisi annos sex philosophiæ studio impenderit; in cæteris vero facultatibus annos tres post philosophiæ studium rite exactum.

In theologia gradus conferatur nemini, nisi in professione aut alio docendi munere honorifico constituto, aut ad hujusmodi officium rite designato; magis ei cui gradus offertur, quam ei qui ambit.

Gradus dignitatem tribuit et immunitatem cum publice disputandi et privatim docendi potestate, non tamen sine decani et facultatis consensu.

Disputationes publicæ et lectiones ut frequententur, rector urgeat. Professores publici ordinarias disputationes non negligant præsertim juniores.

Qui gradum academicum non habet, sub præside alterius disputet eligendo ex ea facultate præsidem, ad quam spectat disputatio, et in ea solum quisque facultate præsideat, in qua gradum acquisivit.

Publice disputaturus professor ordinarius vel extraordinarius, philosophiæ adjunctus aut quivis alius conscripta disputationis themata facultatis decano exhibeat: maxime qui pro loco in facultate disputat sive qui alias exercitii gratia disputat.

Disputatio, quæ absurdam aut impiam sententiam tuetur aut quæ turbas ciet, in academia non admittatur.

Disputatio habenda die sabbathi, typis descripta proxime præcedente die dominico publice affigenda est; exemplaria professoribus eodem die sacris peractis ante meridiem in templo pedellus distribuat: ad disputationem campanæ signo dato studiosos convocabit, a respondente thaleri quadrantem premium accipiat. Disputationes nisi ante sextum diem publicatæ non admittantur.

Disputatio æstiva a sexta matutina, hiberno tempore ab hora matutina septima incipiens, ultra horam undecimam non extendatur.

Disputatio theologica, ne plures aliarum facultatum disputationes perturbet, die veneris habeatur.

Opponentium singulis horam unam ad disputandum præses permittat, respondentem respondere volentem nemo interturbet, sed postea, si videbitur necesse, judicium suum interponat.

Placide res agatur, sine rixa; syllogistice ad juventutis informationem et veritatis explicationem disputatio dirigatur.

Respondens præfatione ante disputationem tempus non terat: præses paucis verbis disputationem aperiat et opponentes invitet.

Si quid in his dictis accidat incommodi, decanus interposita auctoritate disputantes interpellet et corrigat et, si constitutum tempus excedant aut alias commodum videbitur, disputationem abrumpat. Id si

facere decanus neglexerit, faciat rector aut etiam in facultate senior præcipue monentibus cæteris.

Privatæ disputationes ut in singulis facultatibus fiant, decani provideant.

In prælectionibus publicis suam quisque horam observet. In horis eligendis prima optio datur theologis. Cæteri loca ad docendum horasque sic inter se distribuant, ut mutuas lectiones non impediant et theologi ab aliorum lectionibus non perturbentur. Ex theologis bini ante meridiem doceant, postmeridiem cæteri. Sic in reliquis facultatibus alii horas ante meridiem occupent, pomeridianas alii; a septima matutina ad decimam usque; a prima item pomeridiana in quintam vespertinam. Quam quisque prior horam aut lectionem obtinuit, recte alius ne occupet: id qui fecerit ad senatus arbitrium mulctetur. Plures ex eadem facultate simul non legant nisi ex philosophis, si qui auditores communes non habent.

Privatæ lectiones et disputationes horis extraordinariis fiant. Orationes ibidem quæ a studiosis exercitii causa publice vel privatim habentur.

Ex Theologis primus veteris testamenti libros auditoribus proponat, alter libros novi testamenti: tertius controversias tractet, aut veteris aut novi testamenti scripta alterne; quartus locos sive articulos fidei.

Si quis a verborum sanorum forma deflexerit aut quæstiones in theologia inutiles tractaverit, a decano aut procancellario et, si sit necesse, a tota facultate corrigatur; si perseveret, suspendatur ab officio, donec facultati satisfecerit, et pro neglectis interea exercitiis mulctetur secundum superiorem constitutionem de negligentia lectionum.

Ex Juris professoribus primus jus regni municipale explicabit et collationem ejus instituet cum romanis legibus, selectos quoque tractatus ex jure civili et canonico juventuti proponat quæstionum, quæ ad nostræ reipublicæ statum sunt accommodatæ. Alter institutiones juris profiteatur, dentque operam, ut ex naturalibus ethicæ et politicæ principiis legum rationes deducant, magis quam ex interpretum allegationibus et varietate. Afferantur ea præcipue tam in lectionibus quam in disputationibus, quæ ad praxin quam proxime accedunt, et quæ reipublicæ gubernationi inserviunt.

Medicorum primus institutiones medicinæ enarrabit cum medendi methodo, alter physicen cum herbarum et partium corporis humani cognitione, sectionem ipse administret quotannis. Cadavera præfecti subministrabunt, spectatorum singuli marcas binas solvant, unam anatomico, fisco facultatis reliquum. Si per vices uterque medicorum sectioni præsit, pecuniam æqualiter inter se dividant. Professores gratis ad inspec-

tionem admittantur. Peracta sectione cadaver ritu consueto sepeliatur, comitante anatomico et medicinæ studiosis.

Philosophorum primi Mathematici doceant secundum ordinem in academiæ fundatione expressum: 1) Arithmeticam et Geometriam speculativam et practicam 2) Opticam, Musicam, Mechanicam, Isorropicam et Geografiam. Præstat vero accomodare præcepta mathematica ad civilem usum in agrorum dimensione altitudinis, profunditatis, latitudinis, ædificiorum, montium, fossarum, camporum, castrorum, fluminum; ad usum judicum in divisione bonorum, architectonicæ et militaris disciplinæ: mercatorum quoque in navigationibus, in locorum distantiis et supputationibus rationum. 3) In Astronomia juventutem instituat, in doctrina sphærica et planetarum motu.

Hebreæ linguæ professor præter hebreæ linguæ cognitionem etiam Chaldaicæ et Syriacæ linguæ initia juventuti tradat; grammaticam et ejus usum ex textu biblico et obscuriorum ac controversorum locorum explicatione.

Græcæ linguæ professor similiter grammaticam et usum ex novi testamenti libris, ex patrum et veterum auctorum scriptis.

Politices et philosophiæ civilis professor Ethica et Politica tractet, quæ ad beate vivendi scientiam conferunt et ad bene regendam rempublicam: brevia inprimis præcepta, quorum postea usum demonstret in antiquis et probatis novis scriptoribus.

Historicus universalem proponat mundi eamque brevem historiam ex Philippi chronicis aut Sleidani de quatuor monarchiis aut simili probato auctore, monstratis semper scriptoribus historicis, unde historiarum seriem desumat. Juventutem postea ad autores ipsos deducat; veteres primum, deinde recentiores, ut a primis annis probatos historicos ipsi percurrant et sibi reddent familiares. Res academiæ, vicissitudines seu mutationes et notabiles casus juxta seriem annorum et temporum consignet et in archivis reponat.

Rhetor veterum rhetorum artem breviter monstrabit, scripta Ciceronis et probatorum linguæ latinæ autorum enarret, juventuti usum grammaticum et rhetoricum urgeat. Ad scriptiones etiam minores utpote epistolarum auditores cogat; mutua quoque colloquia et sermones breves instituet, ut ad dicendum fiant prompti et expediti; ad legendos autores latinos compellat et, ut autoris quem legunt sensum reddant, requiret. Provectioribus orationum materiam dabit, ut orationes conscribant et publice declament, sive ut qui lingua et ingenio valent, notatis breviter orationis capitibus, ex memoria meditatas licet in principio breves orationes pronuncient.

Poëta veteres probatos poetas et scriptores tractet, ad frequentem eorum lectionem auditores adducat, carminibus scribendis exerceat. In festis majoribus aliisque solennitatibus utpote nuptiarum, promotionum, ad mortuorum quoque exequias poemata publice recitet aut affigendo proponat, vel ut a studiosis id fiat, procuret. Comedias quoque ipse conscribat et veterum poetarum agendo fabulas efficiat, ut ad loquendum in frequentia hominum reddantur expediti et confidentes et in moribus elegantes et compositi.

Logices professor perplexis scholasticorum disputationibus juventutem non fatiget, de logicæ genere, subjecto, fine, medii investigatione et aliis, quæ plus habent difficultatis quam utilitatis. Recta vero auditores deducat ad præcepta et veræ logicæ cognitionem, et traditis breviter præceptis, ad usum ejus demonstrandum pergat in scriptis et disciplinis illis, in quibus logicæ officium evidentius apparet, eorum auctorum præcipue, qui logicæ cognitione claruerunt; ita tamen ut scripti cujusque resolutio compositioni respondeat; detque operam, ut discant definire et distinguere atque discernere inter conclusiones necessarias, probabiles, contingentes et sophisticas; syllogismos item facere atque refutare, res justo ordine tractare, ut utilitas magis quam scientia jactetur.

Omnium vero præcipua cura sit, ut juventus recte informetur et sine multis ambagibus ad rerum non fucatam cognitionem deducatur. Itaque commentaria prolixe dictando horas totas non terant, sed alterne (si dictandum erit) explicando et dictando sic agant, ne auditores plusquam horæ dimidium scribendo absumant. Quantum fieri possit, dent operam, ut anni spatio lectio terminetur. Veteris testamenti scripta fere singula annuo spatio absolvantur, nisi quid in Genesi, Psalterio et majoribus Prophetis diutius sit memorandum. Sic in Novo testamento evangelia, acta, epistolæ ad Romanos, Corinthios, Hebræos et Apocalypsis fere anni integri spacium requirant. Reliqua omnia, ut sunt breviora, ita celerius absolvuntur. Locorum Theologicorum explicatio biennii spatio perficiatur.

Jurisconsulti similiter dent operam, ut legum nostrarum enarrationem, institutionum quoque similiumque tractatuum annuo spacio terminent.

Medicorum unus medicinæ institutiones anno uno percurrat, physicen alter biennio.

Sic in philosophicis fere anni termino absolvuntur

Arithmetica et Geometria.

Optica, Musica, Mechanica.

Geographia cum Geodesia.

Sphæra sine demonstrationibus cum triangulorum doctrina.

Planetarum motus.

Grammatica cujuscunque linguæ cum textus alicujus explicatione et præceptorum usu.

Ethica, Politica et Oeconomica.

Historica universalis cum Chronologia.

Herodotus.

Thucydides.

Xenophon.

Diodorus Siculus.

Halicarnassæus.

Tacitus.

Curtius.

Polybius et similes.

Rhetorica.

Logica.

Rector cum decanis facultatum diligenter dispiciat, ne quid juventuti proponatur, quod a senatu non sit approbatum. Privatæ lectiones et disputationes cum sint publicis breviores, haud parum prosunt discentibus præcipue junioribus ad elementorum universalem et brevem cognitionem properantibus. Sit ergo rectoris et decani in singulis facultatibus cura, ut hæc privata exercitia ad juventutis informationem dirigantur, ne quid proponatur, quod sit veræ fidei aut saniori philosophiæ adversum, aut quod publice docentes perturbet, vel quod in vita communi usum exiguum aut nullum habet. Inspectores item ex professorum numero senatus binos constituet ærarii publici primum viros probatæ integritatis et fidei, quorum cura sit videre, ut quod ex reditibus academiæ quæstor colligit, loco tuto et bene munito asservetur, privilegia quoque et diplomata omnia, quibus academiæ reditus, jura et immunitates continentur. Stipendia professoribus bis in anno persolvent, ad 20 diem Septembris summæ dimidium, reliquum circa tertium diem Aprilis. Ad structuram et edificiorum reparationem aliosque academiæ usus pecuniam ex ærario depromptam curatoribus reddent. Rationes requiret procancellarius cum selectis ex senatorio ordine quatuor. Nec nisi gravi urgente caussa hæc officia mutentur, sed in annum sextum ad minimum continuentur vel ulterius, pro ut senatui visum fuerit.

Fisci cujusque facultatis decanus curam agat et in facultate senior. Quantum ad communem facultatis usum requiritur, reservent: reliquum in ædificiorum reparationem collegis distribuent, æqualiter omnibus. Aedificiorum publicorum inspectores structuram curent, sarta tecta conservent, ædificiorum reparationi præsint videantque, ne quid æris publici in his rebus frustra insumatur. Tabernæ etiam curam agant, rationibus

præsint et lucrum, quod ex pecunia publica taberna producit, ærario publico inferant: quod ex privata pecunia singulis debetur, tempestive reddatur.

Mensæ communis inspectores item gemini quærimonias convictorum et oeconomi cognoscant, errores corrigant, graviores ad rectorem vel ad senatum referant.

In stipendiarios regios annui inspectores bini constiuantur; ex theologis ordinariis unus a facultate designatus, alter ex philosophis, qui exercitiorum publice et privatim rationem teneant et quibus vacent stipendiarii attendant. Disputationibus privatis assideant easque moderentur neque permittant, ut studia et exercitia constitutionibus præscripta negligantur. Theologus theologicis præsit, philosophicis philosophus. Semel in hebdomada disputent in philosophia et theologia alterne, ut post disputationem philosophicam hebdomada sequente disputatio theologica sequatur, nisi publica disputatio theologica aut alia solennis impediat. Adjuncti philosophiæ per vices præsideant, stipendia inspectores procurent et sexto mense exacto reddatur dimidium bis in anno cum datur professoribus. Sit hæc inspectio annua et ad omnes theologos et philosophos pertingat, ordine progrediendo a senioribus ad juniores.

Bibliothecæ inspectores provideant, ut bibliotheca necessaria utilium librorum suppellectile instruatur, instrumentis quoque mathematicis et tabulis geographicis, dentque operam, ut libri æquo precio coemantur, ut librorum numerus in catalogo integer servetur, libri recte ordinentur, studiosis et peregrinis non permittantur. Professor librum mutuo acceptum ultra annum non detineat, sed reddat bibliothecæ: si sordibus, mutilatione aut alia corruptione librum affecerit, novum exemplar æqualis precii bibliothecario restituat.

Typographiæ quoque opera et rationes dirigant ac prohibeant, ne quid typis describatur, quod a decanis aut consistorio non sit approbatum, quod rixas et dissentiones excitet, aut publicam honestatem lædat aut bonorum famam.

Bibliopolam adigant, ut libros studiosis et academiæ utiles afferat et justo precio vendat. Librorum censum agant et precium constituant, ne precio iniquo graventur emtores. Nihil vendat, quod est in deum aut in fidem christianam blasphemum, in homines contumeliosum aut obscænum.

Has constitutiones pro ut conceptis verbis expressæ sunt ab omnibus accurate servari debere præcipimus, potestatem deferentes academiæ magistratibus et inspectoribus academiam secundum præscriptas leges gubernandi et earumdem contemptores ac violatores debita poena afficiendi, nobis interim potestatem reservantes academiæ statum et has con-

stitutiones amplificandi et pro re nata variandi, ad uberiorem academiæ perfectionem et rei literariæ incrementum. Mandamus vero iis omnibus, quibus academiæ gubernatio commissa est aut in posterum committenda erit, ut officii sui memores propositarum constitutionum præscriptum urgeant sicque res omnes dirigant, ut quod a nobis pia erga deum et patriam affectione profectum est, felices progressus sortiatur in dei gloriam et reipublicæ incrementum.

In majorem fidem et evidentiam præsentibus manu nostra subscripsimus, iisdemque sigillum M:tis nostræ subapprimi jussimus. Dabantur regia nostra Stockholmensi die 25 mensis Junii anno MDCXXV.

(L. S.)

Ad mandatum sacræ Reg. M:tis proprium subscripsit Johannes Skytte, liber baro in Duderof, eques auratus, regni Sueciæ consiliarius, academiæque Ubsaliensis cancellarius.

(Original i Konsistorii arkiv, upptagande 16 blad in folio, hvaraf fyra äro oskrifna; det åtryckta rikssigillet qvarsitter ännu).

90.

Gustaf Adolfs fullmagt för Axel Oxenstjerna och Johan Skytte att underskrifva Upsala Universitets Konstitutioner, Djurhamn d. 20 Juni 1626.

Wij Gustaf Adolph etc. Göre witterligitt, att effter sosom wij ähre uthij förfarenheet komne, huru sosom een stoor oordningh in academia nostra Upsaliensi ähr inritat så wäl iblandh professores som studiosos, för medelst huilken alla loflige exercitier och öfningar, som på andra wälbestellte academier florere, af sig tage och i staden igen allehanda onyttigt och obrukeligit förehafuande upkommer och tager öfverhanden, hvarföre ähre wij förorsakade wårdne att låtha författa wisse Constitutiones och regler, huar effter wij wele, att professores dersammastädes så wäll som alle studiosi sigh regulera och rätta skole. Men effter samma Constitutiones seent ähre förfärdigade wårdne, och wij för dette wårt hastige afreesande skuldh icke gifue oss tijdh dem öfuerlässa, igenom see och underschrifua, hwarföre hafue wij nådigst befaladt wår Rijkz-

cantzler her Axell Oxenstierna, sampt her Johan Skytte, att de samptligen merbe:te Constitutiones igenom lässa och sedan, der de dem wår academiæ nyttige och tienlige befinne, till wår lyckelige hemkomst och wijdare förklaringh underteckna och bekreffta. Wij biude och befale för den skuldh här medh nådeligen och alfwarligen, att huar och een som studiorum causa sig uthi wår Upsala academia uppeholler, så wääl läsemestere sosom studenter ingen undantagandes, att de dem aftage och anamme och sädan der effter aldeles regulerer och rette, så kiärdtt huariom och enom åhr ath undwijka dedh straff och poen, som ofuanbe:te Constitutiones inneholler och i siälfua bokstafuen förmäla. Der sig huar och een fulkommeligen haffuer att effter rättadt. Gifuidt uthij Diurhampn, den 20 Junij 1626.

Gustavus Adolphus.

(L. S.)

(Original i Konsistorii arkiv).

91.

Konstitutioner för Upsala Universitet på Gustaf Adolfs befallning underskrifna af Axel Oxenstjerna och Johan Skytte, utan dato, men troligen från sommaren 1626.

CONSTITUTIONUM ACADEMIÆ UPSALIENSIS CAPITA.

1) De Academia ejusque juribus.
2) De Cancellario Academiæ ejusque jure et officio, ut et de Procancellario.
3) De Concilio seu Consistorio duplici et utriusque officio.
4) De Rectore ejusque tum electione tum introductione tum officio tum privilegijs.
5) De Prorectore ejusque munere.
6) De Deliberationibus.
7) De Ordine Judiciorum et Appellationibus.
8) De Electione Professorum, electorum confirmatione, introductione, eorundemque officio in genere et coercitione.
9) De Decanis facultatum, eorum officio et electione.
10) De Processionibus et sessionibus.
11) De Quæstore ejusque electione et officio.

12) De Adiunctis Philosophiæ eorumque officio.
13) De Notario Academiæ.
14) De Ministris publicis eorumque officijs.
15) De Depositione.
16) De Promotionibus.
17) De Disputationibus.
18) De Lectionibus.
19) De Classibus.
20) De Ferijs.
21) De Inspectoribus ærarij.
22) De Moribus Studiosorum.

Gustavus Adolphus dei gratia Suecorum, Gothorum et Vandalorum Rex omnibus et singulis nobis subiectis, Academiæ et Upsaliensis civitatis civibus, notum facimus, quemadmodum ab ineunte ætate et a primis annis imperij seu gubernationis nostræ studium nobis affuit reponendi regnum hoc nostrum in meliorem statum et iis rebus publicis conformandi, quæ priores pietatis et humanitatis laude claruerunt. Nec ulla res feliciores unquam reddidit respublicas, quam pietas, fortitudo et prudentia eorum, quibus cum sacrorum cura tum politicarum quoque rerum administratio committitur, quorum in hoc nostro imperio haud exiguus numerus reqviritur. Qvid vero ad hanc rem momenti conferant literarum studia, manifestum est omnibus. Nos itaque in dei gloriam et regni nostri felix incrementum academiam hanc ereximus, privilegijs ornavimus, reditus ex bonis proprijs et fundis hæreditate acqvisitis suppeditavimus. Ac ne qvid desit ad hujus societatis rectam conformationem leges fieri curavimus, quas ab omnibus Academiæ et Civitatis Upsaliensis jurisdictioni subiectis civibus accurate servari debere præcipimus, sicut subiecta verborum forma declarat.

In nomine Sacrosanctæ et Individuæ Trinitatis.

Constitutionum Academiæ Upsaliensis
Caput Primum.

De Academia ejusque Juribus.

I. Statuit hoc Regia Majestas, ne quid aliud in academia Upsaliensi publice privatimque a quoquam, cujusque sit conditionis, doceatur et proponatur, quam quod congruat cum fundamentis Sacræ Scripturæ, cum Augustana confessione, quæ in Synodo Upsaliensi anno Millesimo qvingentesimo nonagesimo tertio repetita est.

II. Huius academiæ sit unum corpus constans ex quatuor facultatum Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ et Philosophiæ Collegijs, cuius corporis caput unum sit Rector.

III. Eiusdem jurisdictio sit distincta ab urbis Upsaliensis jurisdictione.

IV. Jurisdictio illa sit in omnia academiæ membra in causis civilibus, ut et in levioribus criminalibus, quales oriuntur ex iniuria verbali et capillatione, ut vocant jurisconsulti veteres, et id genus alijs delictis.

V. Maiores vero criminales causæ, quæ mortem aut membri amputationem seu mutilationem poenæ loco inferunt, adhibito arcis præfecto, duobus consulibus et urbis judice, senatus academiæ cognoscet et ad regem referet. Quod si supplicium a S:a R:a M:te remittatur, mulcta fisco academiæ cedet.

VI. Læsæ tamen majestatis crimen sola regia maiestas cognoscet et judicabit.

VII. Reliquarum quoque, quæ in scholares constitui solent, poenarum ius eadem habet: ut sunt levis mulcta, vel levis carcer, relegatio, quæ existimationem quodammodo minuit, et exclusio, quæ existimationem quodammodo absumit.

IIX. Nec ita exclusum aut relegatum urbs Upsaliensis eiusque senatus aut civium quispiam hospitio excipiet, aut contra mandatum academiæ quoquo modo tuebitur.

Caput Secundum.

De Cancellario Academiæ eiusque Jure et Officio, ut et de Procancellario.

Primo. Sacra Regia Maiestas sibi reservat potestatem constituendi academiæ Cancellarium talem, qvi sit vir pius, idoneus, authoritate præditus, academiæ amans, sijncerus, veræ Lutheranæ religionis professor et cultor, nec ei alium obtrudi patietur. Huius Cancellarij jus et officium in his potissimum consistit.

1) Ut videat, ne academia Upsaliensis quid detrimenti capiat, sed ut eius iura sarta tectaque conserventur.

2) Visitet academiam quotiescunque res et necessitas postulaverit, inspiciat docentium et discentium labores et examinet; negligentes et minus aptos officij vel ipse vel per vicecancellarium aut rectorem vel prorectorem admoneat; qui se non emendant removeantur.

3) Concedat singularum facultatum Decanis hoc per literas petentibus licentiam creandi Doctores et Magistros, atque tunc suas vices Procancellario commendabit: quod si præter modum crebriores fiant promotiones, de ijs judicabit vel etiam eas inhibebit.

4) Habebit potestatem sententias a rectore et concilio latas, si sit opus, conformandi aut moderandi.

5) Lites ex provocatione ad se devolutas cum vicinis episcopis itemque duobus ex supremo judicio regiæ M:tis (qui vocati absque tergiversatione Upsaliæ comparebunt) dijudicabit et dirimet: dissidia inter Academiæ membra, cuiuscunque sint conditionis, orta, quæ a rectore et senatu non potuerunt componi, cognoscet, comprimet, tollet; petulantes, si se rectori procancellario et concilio opposuerint, coercebit.

De Procancellario.

1) Et quia vicecancellarius academiæ est hoc tempore Archiepiscopus Upsaliensis, clementissime indulsit S. R. M:tas, ut hoc munus ad eius quoque successores transeat.

2) Huius partes erunt I) Absente cancellario operam suam rectori et concilio petenti fideliter communicare in litibus, quæ ad jurisdictionem Academiæ pertinent, dirimendis. II) Inspicere et explorare discentium et docentium studia, labores et mores, et singulos, si vel negligentes vel nequiores sunt, sui officij graviter admonere. III) Cancellarium certiorem facere, si quæ incidant, quæ videntur academiæ nocere posse aut parum prodesse. IV) Anniversarijs examinibus una cum rectore et professoribus interesse. V) Denique si rector negligenter aut perverse res academiæ tractaverit, tum procancellarius potestatem habebit prorectoris vices subeundi deque actis rectoris cognoscendi, eaque ad cancellarium dijudicanda referendi.

Caput tertium.

De Concilio seu Consistorio duplici et utriusque officio.

1) Sacra Regia M:tas benignissime concedit, ut duo sint academiæ Senatus vel duo Consistoria: alterum maius seu publicum ex omnibus ordinarijs professoribus; alterum minus.

2) Hoc minus consistorium erit ordinarium constitutum ex decem professoribus ordinarijs probatissimis viris.

3) Hi dum vivunt hunc locum tenebunt, nisi quis seipsum malefactis suis ipse indignum fecerit. Qvod si unus ex his decesserit, in eius locum succedet is, quem collegium cum consensu cancellarij et consistorij publici elegerit. .

4) Eorum officium erit partim generale, partim singulare. Generale, ut res academiæ dirigant, statum eiusdem et privilegia et jurisdictionem sua auctoritate asserant.

5) Speciale erit rectori vocanti adesse; lites academicas graviores disceptare; professores, studiosos et cetera academiæ membra in officio

continere; rectorem quoque ipsum, cum necesse erit, humaniter officij sui admonere omninoque curare, ut omnes res et partes academiæ recte curentur, nec ei quicquam decedat.

6. Maius Consistorium ius habebit 1) eligendi rectorem. 2) eligendi et nominandi professorem. 3) de eorum, qui publice publicis stipendijs docent, si vel in doctrina vel vita iuste reprehendi possint, emendatione aut coercitione deliberandi remque ad cancellarium deferendi, ut is super illo negotio decidat. 4) si periculosæ et turbulentæ dissentiones incidant, eas cognoscendi et dijudicandi. 5) maiores denique criminales causas, de quibus in Cap. 1. num. 5. dictum est, cognoscendi.

7. Ad neutrum autem consistorium qvis assessor admittatur, nisi prius iuramentum præstiterit subsequens.

Juramentum Assessoris in Senatu.

Ego N. sancte promitto me in causarum cognitione, quæ in hoc senatu tractantur, attentionem adhibere velle et in judicijs aut consultationibus omnibus justam sententiam proferre, academiæ constitutionibus et communi juri consentaneam, non habito respectu favoris vel odij, vel indignationis, aut cuiuscunque privatæ utilitatis, nec cum uno aut altero in dicendis sententijs fraudulenter privatim conspirabo. Divinam gloriam, ecclesiæ et reipublicæ huiusque academiæ commodum unice respiciam, quæ ad morum honestatem et studiorum incrementum faciunt, sedulo procurabo, tacenda non eliminabo, factiones et turbas omnes fugiam, sententiam meam pertinaciter non tuebor, sed plurium, si veriores sint, me accommodabo, ita me Deus adiuvet.

Caput Quartum.

De Rectore eiusque tum Electione tum Introductione tum Officio, tum Privilegiis.

Primo de Electione.

1) Rector a senatu, et e senatu Maioris Consistorij, iuxta ordinem facultatum et sessionum eligatur.

2) Cum ordo academicus sit aristocraticus, justum quoqve erit, ne qvis hic negligatur. Ita ergo electio secundum facultates et sessiones fiet, ut semper post Theologum sit Jurisconsultus, post hunc Medicus, post hunc Philosophus; cumque plures sint Philosophi quam superiorum facultatum Professores, ubi igitur, ordine iam dicto servato, omnes Theologi, Jurisconsulti et Medici fuerint functi officio rectoris, tum qui supersunt Philosophiæ professores ordinarij sese in sustinendo rectoratu

electi consequentur. Nec licebit ulli hunc ordinem mutare nisi summa necessitas id postulaverit, de quo maius consistorium judicabit.

3) Fiet autem Electio novi rectoris bis in anno; semel Calendis Maji, et altera vice calend. Novemb.

4) Qvi vero professor ratione ordinis et facultatum legitime in rectorem electus munus hoc in se recipere detrectaverit, ubi serio admonitus pertinaciter perseveraverit, excludatur ab hoc honore.

Secundo, de Introductione seu Renunciatione noui rectoris, ubi et de eiusdem convivio.

Renunciatio seu introductio novi rectoris fiet octavo die post electionem, nisi is festus dies fuerit; tum postridie sine tergiversatione fiet: Nec licebit veteri rectori illum diem prorogare.

Introductio autem rectoris novi hoc solenni ritu peragetur.

1) Ubi pridie excuso publico programmate renunciatio indicta fuerit, tum postridie conveniet novus rector cum professoribus et academicis aliis ad ædes antecessoris.

2) Deducent rectorem in templum cathedrale, præcedentibus academiæ ministris toga coerulea cum sceptris.

3) Ubi eo ventum fuerit, rector posito ante gradus altaris pulpito electum rectorem circumstantibus professoribus juramento astringat tali.

Ego N. N. sancte promitto et spondeo. Primum me fideliter operam daturum, ut pura evangelij doctrina et aliæ artes ac linguæ, deo gratæ et ecclesiæ atque reipublicæ utiles et necessariæ, juventuti scholasticæ proponantur. Deinde quæ ad salutem, dignitatem atque utilitatem huius Academiæ, imprimis vero ad justam commissi muneris administrationem faciunt, sedulo ac diligenter procurabo. Tertio aciem oculorum, quantum in me est, in omnes reipublicæ literariæ partes intendam, et quid recte, quid secus, tam a docentibus quam discentibus fiat, non tantum observabo, verum etiam, si quid aut negligenter aut perperam factum fuerit, communicatis cum reverendo academiæ senatu consilijs, quamprimum emendare atque abolere conabor. Quarto in dijudicandis controversijs, in causis dirimendis, in distribuendis præmijs, aut poena graviore alicui irroganda alijsque negotijs publicis administrandis, non solum iustitiam et æquitatem ipse servabo, sed etiam reverendissimum dominum archiepiscopum et clarissimos dominos collegas una mecum in consilium sum adhibiturus. Tandem magistratu deposito, antea ex urbe nequaquam discessurus aut aliam functionem suscepturus sum, quam rationes administrati officij reverendissimo Academiæ Senatui reddidero, nisi id pace et consensu eiusdem fieri possit.

4) Hinc recitabit oratiunculam brevem, actui et tempori convenientem, professorum interim unoquoque suo loco considente; postea evoca-

tum electum professorem concioni sistet, chlamyde vestiet, eidem insignia tradet, sceptra, sigillum, claves carceris et fisci cum statutorum libro; addita brevi ad singula exhortatione. Novus autem Rector brevi oratione magistratum suscipiat. Ad preces deinde procedent, loca rectori et professoribus consueta occupabunt; et tum ante tum post preces cantores novo rectori concentu musico applaudent.

5) Precibus finitis ad epulum, sumptu modico pro cuiusque rectoris facultatibus instructum, in ædibus creati rectoris solito processu revertentur. Ad hoc convivium Ordinarij Professores itemque Procancellarius, arcis Præfectus et primarius Consul invitabuntur. Qvod si forte honoratiores hospites, qvales sunt Senatores regni, Episcopi et similes, in urbe fuerint, eos quoque invitare licebit. Convivium rectoris novi in seqventem diem non extendatur, qvi fecerit, pro hospitum numero ad senatus censuram mulctabitur.

Tertio, De Rectoris officio, ubi et de delinquentis coercitione.

1) Rector omnia ad gloriam Dei et salutem reipublicæ atque academiæ in gubernatione sua referet.

2) Idem res academiæ diriget: professorum, studiosorum et omnium academicorum mores, studia et excercitia moderabitur.

3) Idem ius habebit utrumque Consistorium pro re nata convocandi, Minus in rebus gravioribus, Maius in maximi momenti rebus totum academiæ statum concernentibus; quæ causæ quales sint, ex Cap. 2 § 5 constat.

4) Senatum minorem semel ad minimum singulis mensibus convocabit, exploraturus qvid in Academia agatur, qvo loco sint omnia, quæ ad Academiam pertinent.

5) Studiosorum advenientium testimonia inspiciet, ad Philosophiæ Decanum examinandos mittet, qvos, si a decano approbata fuerit eorum eruditio, juramento adstrictos in album referet, accepto a singulis pro operæ suæ præmio dimidio thalero.

Juramentum Studiosorum.

Ego N. N. sancte promitto me velle huius academiæ rectori, dum in hac societate studiorum causa hæreo, debitam obedientiam præstare, academiæ quoqve statutis et senatus academici decretis lubens parebo, sive studiorum meorum directionem sive morum censuram concernant. Deinde iniurias mihi illatas temere et ex proprio arbitrio palam vel occulte non ulciscar, sed in his et aliis mihi molestis casibus rectoris vel senatus sententiæ parebo; tertio, ex academia non nisi cum bona rectoris gratia discedam. Eiusdem inhibitione vel aresto detentus, non aufugiam, nec nisi debita satisfactione creditoribus præstita, suppellectilem

et res meas ex urbe transportabo; si ob crimen aliqvid vel relegatus fuero, vel ex academia exclusus, statim ex hac academia et ex urbe discedens, mandato rectoris et consistorii parebo. Promitto me quoque promoturum commoda academiæ ad quemcunqve statum pervenero. Ita me Deus adiuvet.

6) Qvod si quos deprehenderit honorifico testimonio destitutos aut et infames et maleficos, neqvaquam eos recipiet.

7) Minores lites vel solus dirimet adhibito Notario academiæ, qui omnia diligenter notet, vel causa id reqvirente, vocato in consilium uno aut altero, aut etiam omnibus Decanis facultatis [ɔ:-tum].

8) Graviores ad Minus Consistorium, Criminales, quæ corporis inflictivam adferunt, ad maius referet, et in utrisqve tenorem 4. 5. 6. 7. et 8 paragraphi Cap. 1. stricte servabit.

9) Dabit operam, ut a studiosis causas inter se agentibus omnia Latine proponantur, cum id e re sit studiosorum et academiæ honorificum; qvod si cum civibus lis est, aliud statuendum.

10) Rector mulctas a consistorio decretas exiget, nec eas citra consistorij consensum remittet.

11) Professoribus stipendia procurabit.

12) Correcturus professorem regulam Christi sequetur.

13) In consistorio rectori nullum debetur votum. Sententias autem in causis, quæ suæ sunt jurisdictionis, a se vel consistorio pronunciatas, nisi provocatio facta fuerit, exequetur idem. Qvod si id nequeat, Cancellarium vel Procancellarium invocabit; qui ipsi auxilio erunt, accersito vigilum præfecto et reliqvis academiæ librariorumqve famulis, et si necesse sit (ut cum homicidium aut aliud atrox crimen est commissum) advocatis etiam arcis aut urbis apparitoribus, ne reus effugiat.

Qvarto, De Privilegijs Rectoris.

I) Rector post vicecancellarium incedens in omnibus academiæ actibus publicis, in pompis et processibus academicis, ornatu academiarum rectoribus concesso, præeuntibus cum argenteis sceptris pedellis, deducatur.

II) Qvoad corpus, famam, domum et bona possessa sacrosanctus sit.

III) Claves fisci et carceris in sua potestate habeat.

IV) Studiosis digladiantibus gladium adimat, mulctæ dimidium sibi retinebit, cum ea, quæ pro nominum inscriptione datur pecunia.

V) Publico sumptu publica negotia tractabit foris.

VI) Per octiduum urbe abesse ipsi licebit, in maioribus ferijs per dies quindecim, constituto interera prorectore. Ad lectiones et disputationes ordinarias minus quam ceteri astrictus erit.

Caput Qvintum.

De Prorectore.

I) Qvando illustris persona, rector, eligitur, semper ei ex Consistorio is adiungetur Prorector, ad quem alias ordinis ratione devolutus erat rectoratus. Atque hic prorector simul cum rectore renunciabitur et juramentum præstabit, cætera rector peraget.

II) Rectore absente, eandem cum rectore potestatem habebit prorector.

III) Qvod si rector non constituerit prorectorem, resque talis incidat, quæ moram ferre non possit, Procancellarius eius vicem obibit, deliberanda consistorio proponet, sententiasqve rogabit, cognoscet et in ju dicando ea seqvetur quæ supra constituta sunt.

IV) Reditus autem et ea quæ solvi solent rectori cedant prorectori

Caput VI.

De Deliberationíbus.

I) Consiliarij vocati ad consistorium frequentes venient; qvi petulanter emanserint, arbitraria poena mulctabuntur.

II) Rector aut qui eius loco est, causam aut negotium Latine proponet ordineque ab ultimis exorsus, singulos quid sentiant rogabit.

III) Singüli consiliarij pro eo, quo consistorio obstricti sunt, iuramento qvisqve suam sententiam, sine ulla subordinatione candide constanter et modeste dicent, nec se metu aut gratia a dicenda veritate deterreri patientur. Plura autem vota seu suffragia concludent.

IV) Si suffragiorum libertas in discrimen certum vocetur, duo vel plures eam causam disceptabunt in utramqve partem, idqve facient sine livore, sine favore partium, sine iniqvitate et acerbitate, atqve tum veniatur ad calculos.

V) Qvod si vel hic vel alio quoque casu paria fuerint suffragia-potior sit ea sententia, ad quam rector accesserit, licet alias ius dicendæ, in consistorio sententiæ non habeat. Sed eius est quæ ibi conclusa et decreta sunt pro virili exeqvi, vel solum vel cum ijs, quos constitutiones designant.

VI) Qvæ in consistorio dicta deliberataqve fuerunt, nemini liceat sub poena periurij in alterius fraudem eliminare; nisi hoc rector et consistorium fieri posse decreverunt.

VII) Nemo ex consiliarijs academiæ patrocinium suscipiet eorum, qvi vel senatori vel etiam civi oppidano iniuriam aut vim intulerunt.

Caput VII.

De Ordine Judiciorum et Appellationibus.

I) Primam instantiam solus rector habebit vel notario vel decanis adiunctis.

II) Qvod si hic sine strepitu res decidi aut transigi non possit, rector eam ad consistorium, vel minus vel maius, pro causæ cuiusque conditione, remittat et devolvat.

III) Partes plene audiantur, ut negotium rectius cognosci possit, sine tamen ullo processu, nisi magnitudo causæ aliud postulet; atqve tum, in capitalibus præsertim causis, consuetudo judiciorum huius regni observabitur.

IV) Placuit S. R. M:ti, ut in causis quibusdam ad Cancellarium academiæ provocatio fiat, qui in his ea observabit, quæ supra Cap. 2. §. 5. constituta sunt.

V) Ad hoc Cancellarij judicium provocare non licebit, nisi summa decem libras aut octoginta uncias excedat, aut nisi status academiæ in discrimen vocetur, aut gravissima controversia præcipue religionis orta sit.

VI) Nec ab hoc judicio permittetur provocare, sed supplicationibus apud S. R. M:tem res agetur.

VII) Neqve tamen licebit huic iudicio alienam jurisdictionem usurpare: occupabitur vero præcipue in rebus statum academiæ concernentibus.

VIII) Provocatio autem et legittime fieri et ad superius judicium tempore a legibus præfinito devolvi debet.

Caput VIII.

De Electione Professorum, electorum Confirmatione, Introductione eorundemqve Officio in genere, et Coërcitione.

De Primo.

I) Professione vacante, facultatis Decanus intra tricesimum diem proposito programmate invitabit omnes ad nominandum alium. Interea qvisque secum dispiciet de viro ei professioni idoneo.

II) Ubi convenerint, Decanus monebit collegas, ut fideliter in rem consulant, qvisqve pro ea fide qvam facultati debet.

III) Re bene deliberata, Decanus nomina a collegio designatorum ad rectorem deferet.

IV) Rector deinde adhibito Procancellario in consistorio Maiore diligentissime omnibus circumstantijs examinatis definiet, quis aut uter

eorum, qvi a decanis nominati sunt, sit aptior, ut professioni præficiatur, an vero alius sit præferendus.

V) Habebunt autem hi electores ubiqve rationem publicæ utilitatis, non gratiæ, non propinqvitatis, non affinitatis, non amicitiæ, non ullius privati commodi; sed lex summa illis erit salus academiæ.

II) De Professorum electorum Confirmatione.

Professor unanimiter electus cancellario præsentabitur a senatu academico cum commendatione rectoris pro tempore, cui procancellarius subscripserit; idqve ideo fiet, ut confirmari a S. R. M:te possit. Is enim solus erit professor, qvem S:a R:a M:tas sua confirmatione probaverit.

III) De eorundem Introductione.

I) Rector novum professorem, ubi iuramento eum obstrinxit et in album professorum retulit, publico programmate typis excuso pridieque proposito, postridie introducet solenniter.

II) Juramentum autem qvod quisque professor novus præstabit tale est.

Ego N. sancte promitto me in vera fide sacris scripturis patefacta et apostolico, nicæno, athanasiano, symbolis breviter expressa ac genuina Augustana confessione et concilio Upsaliensi recepta, ad vitæ finem perseveraturum. Deinde illustrissimo principi ac domino, domino Gustavo Adolpho, regi nostro clementissimo debitam obsequentiam et fidelitatem præstabo. Quæ patriæ et reipublicæ statui conducant promovebo, incommoda pro viribus avertere studebo. Tertio in officio diligentiam adhibebo in ijs, quæ ad juventutis rectam informationem faciunt; prolixitatem et perplexitatem omnem fugiam, et discentium ingenijs, utilitati et instituto fideliter et qvantum potero me accommodabo. Qvarto, collegis fidelem et humanum me exhibebo, studiorum et academiæ commoda, qnacunqve honesta ratione licebit, promovere studebo. Ita me Deus adiuvet.

IV) De eorundem Officio in genere.

I) Pro loco in facultate disputabit.

II) Diebus ordinarijs docebit. Qvotannis semel vel etiam, si ita senatui academico visum fuerit, bis disputabit. Discipulos, anteqvam rector magistratu abeat, præsentibus rectore et decano et collegis facultatis examinabit. Modum docendi constitutionibus præscriptum servabit, omnibus actibus publicis intersit, nisi cum valetudo aut vis maior, aut luctus, dies festi, auditorum profectiones, aut id genus alia gravis causa impedierit.

V) De Coercitione.

I) Philosophiæ et Linguarum professor, quoties de industria neglexit lectionem, sueticum thalerum, Doctor facultatum thalerum uncialem fisco academiæ solvet.

II) Qui negligenter in officio versatus fuerit, nec monitis procancellarij, rectoris et consistorij paruerit, parte stipendij privabitur secundum consistorij censuram.

III) Qui contumax fuerit, aut qui propter alias enormes offensiones, propter schismata, dissensiones, factiones, quibus sub exercitiorum aut alicujus prætextu iuventutem ad se pertrahat, potentiam iusto maiorem acqvirat, aut alijs etiam occasionibus sibi dominatum super alios quærat, item propter vitia manifesta, in quibus incorrigibiliter pergit, tolerari sine dedecore et damno academiæ neqveat, cognita causa, cancellarij, rectoris et consistorij publici judicio ab officio removebitur.

Caput IX.

De Decanis facultatum et eorum Electione et Officio.

I) Decani singuli a suæ facultatis collegis semper novi eligantur, quando novus rector introducitur, a senioribus ad juniores descendendo.

II) Horum officium erit. Intra 8 diem post introductionem novi rectoris Decanus suæ facultatis collegas convocabit, et singuli suos sub fide facultati academiæ debita monebunt, ut qvid professorum qvisqve proposuerit, et quoties sub præcedente rectore legerit, manu sua exhibeant et testentur.

III) Has designationes singularum facultatum Decani exhibebunt novo rectori, ut de cuiusque diligentia judicet cum consistorio maiori; et qvi fraudulenter suum officium peregerit, mulctetur iuxta superiores constitutiones.

IV) Eodem quoque tempore de lectionibus sub isto novo rectore a singulis proponendis concludent, et earum catalogum rectori offerent, qvi eum curabit publicari.

V) Pertinebit qvoqve ad eosdem, ut in disciplinam et mores studiosorum suæ facultatis inqvirant, et si quos minus recte sua studia instituere intellexerint, eos in collegium vocatos gravissime admoneant, et quos inemendabiles senserint, rectori et consistorio per cursorem nominent.

VI) Iidem Decani quisqve responsa petentibus dabunt facultatis nomine, vel de suo, vel si gravior res fuerit, de totius facultatis consilio. Privatorum publicorumque exercitiorum curam gerent, theses inspicient et de ijs iudicabunt, adhibitis collegis vel omnibus vel plerisqve, si

opus fuerit; tum caveant, ne quicquam vel prosa vel versu excudatur, quod alicuius professoris censuræ prius non fuerit subiectum atqve ab eo approbatum.

VII) Eorundem Decanorum erit, ut accersiti rectori adsint in ijs causis, de quibus in præcedentibus fuit constitutum.

IIX) Qvisque Decanus suæ facultatis auditores in classes distribuet, nomina omnium recensebit, ut lectionibus, disputationibus, examinibus intersint, urgebit. Nuper vero advenientes studiosos, si ad nullam superiorem facultatem se adhuc adplicuerint, examinabit, et si qvi rudiores sint, qui privatis præceptoribus alendis non sufficiunt, hos vel ad scholam particularem vel ad stivam, ut habet proverbium, remittet.

Caput X.

De Processionibus et Sessionibus.

I) In publicis actibus academiæ post Procancellarium ingredietur Rector, hunc sequentur Comitum et Baronum filij, qvi studiorum gratia in academia vivunt, post hos singularum facultatum professores.

II) In consessibus publicis, et qvidem in Collegio novo, Procancellarius et Rector cum ordinarijs Professoribus sedebit ad sinistram cathedræ, ita: post Rectorem Theologi, deinde Jurisconsulti, hos sequentur Medici, postea Philosophi, Scholæ item Rector, Doctores et civitatis Diaconi: Quæstor vero academiæ, si gradum habeat aut alias probe doctus, inter philosophos considebit, habita temporis in loci assignatione seu occupatione ratione, quo nempe receptus est ad officium. Quam ordinis rationem non solum inter se Philosophi, sed cæterarum quoque facultatum Doctores servabunt. Quæstor autem idiota aut indoctus inter professores semper est ultimus. Quod si qvis superioris facultatis doctor ad professionem philosophicam adhibitus fuerit, is inter philosophos locum sibi a facultate assignatum obtinebit. In quacunque enim facultate, ut quisque tempore, sic loco erit posterior, nisi in honorifica conditione ante vixerit; talibus vero locum pro qvalitate personæ facultas cum ordinario senatu assignabit. Et quamquam ex recepta consuetudine academiarum, facultatum Doctores sunt priores Magistris, prius tamen, quam Doctores et Magistri ad publicum docendi munus adhibeantur, posteriores sunt omnibus professoribus. Sic Decani singularum facultatum primum locum in publicis congressibus tenebunt. A dextro vero cathedræ latere iuxta illam sedebunt viri honoratiores, Regni Senatores, post hos Comitum et Baronum filij.

III) In exequialibus pompis, quæ sunt academicis et urbanis civibus communes, post professores proximum locum tenebit senatus et magistratus urbanus, cum præfecto arcis. Hos studiosi seqventur, quos

postea civium multitudo claudit. Profuerit tamen ad mutuum honorem, amicitiam et concordiam, si in congressibus et convivijs cum honoratioribus civibus æqvalitas servetur, et ex ijs quibusdam ab opposita parte mensæ vel domus, si mensæ sint quadratæ, locus tribuatur, præcipue literatis et ætate usuque rerum multiplici conspicuis.

Caput XI.

De Quæstore, eius Electione et Officio.

I) Qvæstor academiæ a senatu maiore eligetur sacræque M:ti Regiæ ad confirmandum per cancellarium nominabitur et commendabitur. Eligetur autem homo literatus, fidus, qvi aliquandiu in academijs vixit, qui statum et salutem academiæ amat et illum bene perspectum habet.

II) Eius officium et munus erit. 1) Curabit bona et fundos academiæ. 2) Reditus tempestive colliget, eas in nummum convertet ac ærario inferet, dimidium summæ ad tricesimum diem Decembris, reliqvum intra vicesimum tertium Junij. 3) Domicilia et cubicula studiosis alijsqve membris academiæ petentibus precio locabit, professoribus vero indigentibus gratis. 4) Rationes accepti et expensi circa festum Michaelis rectori et duobus a concilio deputatis professoribus reddet bis descriptas, de quibus alterum exemplar in archivis academiæ reponet, alterum academiæ cancellario exhibebitur in regia camera asservandum.

Caput XII.

De Adiunctis Philosophiæ eorumqve officio.

Philosophicæ facultati quatuor extra ordinarij adiungentur. Hi 1) bis quotannis aut etiam sæpius disputabunt publice. 2) Privatim Linguas et Philosophiam docebunt et disputationibus philosophicis iuventutem exercebunt, idqve horis et diebus extra ordinarijs: pro quo labore præter salarium præmium ab auditoribus accipient.

Caput XIII.

De Notario academiæ.

I) Notarius eodem modo, quo quæstor, et ijsdem reqvisitis eligetur, Juris et Civilis Philosophiæ non ignarus.

II) Officium. 1) Acta et disceptationes in Consistorio bona fide consignare. 2) Sententias fideliter concipere descriptasqve partibus reqvirentibus communicare. 3) Tenere rationem mulctarum a senatu impositarum. 4) Quæ publico nomine scribenda sunt, exarare. 5) Negotia academiæ jubente senatu domi forisqve perficere. 6) Judicia, ut et definitiones seu sententias consistorij, ante rectoratus mutationem præsente rectore in archivum reponere.

Caput XIV.

De Ministris Publicis eorumque officio.

Famuli academiæ seu Pedelli a senatu bini constituentur. Hi 1) Per vices rectoris iussa quotidiana expedient, et in ædibus rectoris quotidie hora 12 et si opus fuerit hora octava matutina. 2) Si multiplicantur negotia, uterque aderit. 3) In processibus, promotionibus et omnibus actis publicis rectori præsto erunt. 4) Carceris et captivorum curam gerent, claves carceris bene asservabunt, et ad rectorem quotidie afferent. 5) Alter vero eorum mensæ communi pauperum studiosorum inserviet, ministrando cibum, potum, salem, orbes, luminaria et cætera necessaria. 6) Stipem a studiosis bis in anno colligent, a singulis solidum unum, a nobilibus et magistris quaternos, idqve mense Maio et Octobri. 7) Studiosorum censuram simul agent et nomina libro inferent, designatis etiam hospitijs. Quicunqve ad rectoris mandatum carceri includitur, priusqvam dimittatur, famulo thaleri qvadrantem solvat.

Caput XV.

De Depositione.

I) Depositionis immanitas et obscoenitas amplius non feretur; vexatio ludicra, quæ fit ænigmaticis et aliqvid utilitatis in se habentibus quæstionibus et alijs quibusdam ritibus, tolerari posse videtur, dummodo se intra fines modestiæ et verecundiæ contineat et ad demonstrandam inscitiam dirigantur.

II) Cumque præsente Decano Philosophiæ, hic studiosos initiandi ritus peragi soleat, eius erit ita moderari omnia, ut ratio honestatis habeatur, et in paucorum familiarium præsentia peragatur.

III) Erit etiam Decani accurato examine explorare initiandi mores, ingenium et progressum in studijs, ut judicare possit, ad quam lectionum classem eum adiungere debeat.

IV) His peractis, a Decano in librum cum designatis lectionibus ascribetur, et ab eodem ritu usitato absolutus, in studiosorum numerum referetur admitteturqve ad exercitia privilegiaque alijs academiæ civibus permissa.

V) Decano pro labore singuli initiati duas solvent marcas, famulo academiæ ad vini sumptus et officij præstiti præmium solidos 6, qui famulus eosdem statim ad rectorem ducet, depositori vero dimidium thalerum.

Caput XVI.

De Promotionibus, qvi promovendi, quomodo examinandi, qvi ritus adhibendi, qvi sumptus faciendi Candidatis, qvid his gradus conferant, qvid de his peculiare statutum.

I) Qvi promovendi.

I) In genere promotores id spectabunt præcipue, ut qui in studijs laudabiliter sunt versati, quique honestis sunt moribus, debito honore exornentur. Hos, si quos esse viderint, facultatum singularum Decani publico programmate typis excuso invitabunt, nt intra certum præfixumque diem dent sua decano nomina.

II) Speciatim vero ad gradum Philosophicum nemo admittetur, nisi qui annos sex philosophiæ studio impenderit, in cæteris facultatibus annos tres, postqvam philosophiæ studium rite exegit, isti facultati sedulo vacaverit.

In Theologia vero nemini conferetur gradus, nisi ei qui in docendi munere honorifico sit constitutus, aut ad eiusmodi officium rite designatus; magisqve conferetur ei, cui gradus offeretur, qvam qvi eum ambit.

II) Qvomodo examinandi tum privatim tum publice, ubi et de loco cuiqve assignando.

I) Candidatos, qui sua nomina professi sunt, facultatis Decanus in locum consistorij convocabit, ibiqve præsentibus omnibus ad id rite per cursorem invitatis collegis qvid petierint exponet laudabitqve eorum studium, suam et collegarum voluntatem ipsis testabitur denunciabitque, morum censuram et eruditionis ipsis subeundam esse, utqve singuli se domi contineant, et per ministrum publicum vocati ad locum examini a decano destinatum veniant, eosdem hortabitur.

II) Hinc bina cum candidatis instituentur examina, unum privatum, alterum publicum.

III) Privatum ita peragetur. 1) Decani superiorum facultatum, adhibitis omnibus suis collegis, philosophiæ vero Decanus selectis ex collegarum numero qvinque professoribus, qui præcedenti examini cum alijs candidatis et tum promotis habito non interfuerunt, per vices suas operas conferendo, singulos examinabunt, in qvo examine duas horas consument, diligenterqve cuiusqve profectum in ijs omnibus, quæ ad facultatem spectant, explorabunt. 2) Peracto examine, Decanus cuiusqve facultatis candidatum hortabitur, ut hæc studia non negligat, sed in posterum multo magis colat inque ijs sese exerceat, exigetque ab eodem, ut sub fide juramenti, conceptis verbis, sancte promittat se in omni vita

honestatem sectaturum ac in moribus et vestitu decentiam et gravitatem observaturum omniaqve acturum, quæ academiæ sint honori et usui quæque suæ personæ dignitatem concilient, ad quemcumque statum pervenerit, denique se contentum fore loco, quem sibi decanus cum facultatis professoribus assignaturus sit.

IV) Publicum examen consistet in Disputationibus et Lectionibus. Et quidem disputationes ita peragentur. 1) Paucis post privatum examen diebus instituentur more solito, hoc est ut quisque ad sua themata respondeat. 2) Illis præsidebit vel decanus vel alius a facultate destinatus. 3) In arenam autem hanc ex candidatis deducentur septem simul, sed ita ut per vices ab opponentibus studiosis singuli examinentur. Qvod si candidatorum numerus septenarium excesserit, iterabitur eo quo iam dictum est modo disputatio, mutato si libuerit præside. Qvod si singuli candidati pro gradu disputare separatim aveant, professores, philosophiæ inprimis, præsidendi laborem inter se partientur. 4) Ut maiori apparatu, quam alias fieri solet, disputationes huiusmodi celebrentur, opponent etiam facultatis professores. 5) Continuabitur disputatio a septima matutina in horam undecimam, et a secunda pomeridiana in quintam.

Porro singuli candidati per disputationes publice examinati, legendo etiam suam industriam publice probabunt. Sument autem materiam utilem de consensu Decani illius, in qua facultate promoventur, et hanc materiam recte tractatam quatuor prælectionibus absolvent.

Examinibus hoc modo factis, convenient facultatum Decani cum collegis statim atque ad se vocatis candidatis, unicuique locum assignabunt secundum eruditionem, habita tamen aliqua ratione ætatis aut eorum, qvi vel in officio publico sunt vel fuerunt.

III) Qvi Ritus in Promotionibus adhibendi.

I) Priusquam ad ipsam promotionem accedatur, singularum facultatum Decani, missis ad Cancellarium literis, petent ab ipso licentiam creandi Doctores et Magistros, qui suas vices Procancellario singulari scripto commendabit.

II) Literis ad Procancellarium impetratis, Decanus instituet promotionem hoc modo. 1) Solenni Programmate, in quo candidatorum nomina exprimuntur, omnes academiæ cives invitabit pridie ad actum illum decorandum, ut hora, quam ipse definierit, conveniant in ædibus decani. 2) Hinc ad collegium novum ordine procedent. 3) Ubi ordine consederint, promotio inchoabitur ab invocatione nominis divini, quam precationem aliquis bonæ indolis puer recitabit ex memoria, carmine conceptam. 4) Post hæc decanus orationem habebit, candidatorum industriam priva-

tis et publicis examinibus probatam et cognitam toti auditorio modeste prædicabit, dignosque eos repertos, quibus gradus conferatur. Hinc singulos iuramento astringet.

Juramentum Theologorum.

Ego N. N. sancte promitto, me in vera fide Sacris Scripturis patefacta et ecclesiæ symbolis, Apostolico, Nicæno, Athanasiano breviter expressa ac in genuina confessione Augustana et Upsaliensi concilio recepta, constanter usque ad finem vitæ perseverare velle eamque adversus omnis generis corruptelas pie et modeste tueri, eandem sijncero studio docendo ad alios propagare. In gravibus vero controversijs aut casuum quæstionibus definiendis circumspecte agam, adhibita diligenti scripturarum consideratione et consilio gravium virorum, quorum scientia et integritas in rebus fidei perspecta est. Schismatis occasiones studiose fugiam, studia et labores omnes ad Dei gloriam et ecclesiæ incrementum secundum mensuram gratiæ, quam mihi Deus conferet, dirigam. Ita me Deus adiuvet.

Juramentum Jureconsultorum.

Ego N. sancte polliceor, me in tradenda doctrina Juris expeditissimam rationem sectari velle omniaque ad reipublicæ usum et legum huius imperij genuinum sensum fideliter accommodare, iuris et æqvi exactam rationem in omnibus sententijs, consultationibus et judicijs semper sum habiturus, nec unquam mea sponte a vero rectove declinaturus in cuiusqvam aut gratiam aut odium. Malam cuiusque causam non tuebor, et quascunque alias corruptiones fugiam, lites non traham, sed bona fide causas et negotia mihi commissa tractabo. Ita me Deus adiuvet.

Juramentum Medicorum.

Ego N. juro sancteque recipio me in tradenda arte Medica a veterum præscripto et recentium probatissimorum institutis et recepta ac longo tempore probata medendi ratione non discessurum, eandem quoque rationem in morborum curatione sectabor, incerta et periculosa non adhibebo, sed ea solum quæ quam maxime ægrotorum sanitati conducere intelligam. In periculosis morbis et casibus aliorum medicorum consilia studiose requiram, auxilia quoque, si æger flagitet, non detrectabo. Occultorum quaque morborum publicatione neminem affligam, sed in omni officij mei exercitio id agam, quod honestas, pietas, amor proximi et christiana dilectio requirit secundum modum industriæ meæ. Ita me Deus adiuvet.

Juramentum Philosophorum.

Ego N. sancte promitto me in disciplinis tradendis perplexitatem omnem et sophisticationes vitaturum; tractabo vero ea præcipue, quæ in facultatibus cæteris et vita communi usum maximum habent.

Hinc licentiam impetrabit a Vicecancellario creandi Baccalaureos, Magistros et Doctores, qvam vicecancellarius nomine cancellarij decano solenniter audiente toto auditorio indulgebit: atque tum denique Decanus, adhibitis usitatis ceremonijs et insignibus et privilegijs, eis pro authoritate qua fungitur gradum conferet vel Magistrorum vel Doctorum.

Interim dum hæc fiunt, candidati superiorum facultatum per delectos munera professoribus et hospitibus distribuent, panni serici vel holoserici, quantum decanus probaverit, inferioribus chirothecas.

IV) Qvi Sumptus Candidatis faciendi.

I) Præsidem candidati finitis disputationibus honorario ornabunt, quod qvindecim thaleros unciales non excedet.

II) Ultima disputatione habita, candidati Decanum, præsidem et examinatores ad epulum invitabunt curantibus et præsentibus candidatorum duobus.

III) Philosophiæ candidatus decano sex thaleros unciales numerabit, reliquarum facultatum candidati quindecim, fisco facultatis inferendos.

IV) Sumptus conviviorum omnes moderabitur decanus, ut impensa philosophiæ candidato universa summam uncialium thalerorum octodecim non excedat, cæterarum facultatum uncialium centum, vel si solus sit, 150.

V) Qvæ Præmia graduum.

Gradus dignitatem tribuit et immunitatem cum publice disputandi privatimque docendi potestate, quod tamen postremum sibi nullus sine consensu decani et facultatis sumet.

VI) Statutum peculiare.

Qvi Sacræ Regiæ Majestati parent et huius regni indigenæ sunt, accipient gradum Upsaliæ; qui secus faxit, in docendi munere publico, in scholis et ecclesijs primarijs domesticis sit posterior et graduum privilegijs in hoc imperio careat, nisi S. R. M:tas supplicanti clementissime et singulariter aliud indulserit.

Caput XVII.

De Disputationibus tum in genere. 1) Qui eas celebrare debeant, 2) Et quæ Disputationes admittendæ, tum in specie de Disputationibus publicis et privatis et quomodo celebrari debeant.

In Genere.

I) Qvinam disputare debeant.

I) Professores publici ordinarias disputationes non negligent, sed ut freqvententur dabunt operam, idque ut fiat rector urgebit.

II) Qvi gradum academicum non habet, nisi professor speciali S. R. M:tis indultu constitutus sit, præsidendi potestatem non habeat, sed sub alterius præsidio disputet, eligendo ex ea facultate præsidem, ad quam disputatio spectat. In ea autem quisque facultate solum præsideat, in qua gradum acqvisivit. Et disputare licitum est omnibus professoribus ordinarijs et extra ordinarijs, item philosophiæ adiunctis et alijs quibusvis, quibus non est prohibitum disputare.

II) Quæ Disputationes admittendæ.

I) Disputatio, quæ absurdam aut impiam sententiam tuetur aut quæ turbas ciet, in academia non admittetur.

II) Disputationes, quæ admittendæ erunt, debebunt die Dominica, quæ eum, quo habebuntur, proxime præcedit, publice affigi; professoribus exempla distribui in templo, sacris peractis, ante meridiem per pedellum. Quæ nisi observata fuerint, eæ disputationes non admittentur.

In Specie.

De Disputationibus publicis, quomodo hæ celebrari debeant.

I) Publice disputaturus conscripta disputationis themata facultatis Decano exhibebit, tum si exercitij causa id faciet, tum si pro loco disputet.

II) Justo et paulo ante præfinito tempore disputationem publice affiget et distribuet inter professores.

III) Disputationes Juridicæ, Medicæ et Philosophicæ habebuntur die Sabbathi, Theologicæ die Veneris, ne aliæ perturbentur.

IV) Præses paucis verbis disputationem aperiet et opponentes invitabit.

V) Opponentium singulis horam unam præses ad disputandum permittet. Argumenta autem sua in forma syllogistica semper proponent;

nec respondentem volentem respondere interturbabit. Respondens præfatione tempus non teret dabitque operam sedulo, ut logice monstratis vitijs argumentorum respondeat.

VI) Placide disputationes fient sine scommatibus, calumnijs et rixa, vitata omni pertinacia præconceptam opinionem defendendi: omnesque ad veritatis explicationem dirigentur.

VII) Disputatio æstiva a sexta matutina, hyberno tempore ab hora matutina septima incipiens, ultra horam undecimam non extendetur.

IIX) Si quæ litigia aut rixæ inter disputantes ortæ fuerint, decanus interposita authoritate easdem interpellabit et corriget. Idem disputationem abrumpet, si disputantes constitutum tempus excedant.

IX) Qvod si decanus aberit aut facere neglexerit, rector aut etiam in facultate senior, monentibus cæteris, decani partes obibit.

De Disputationibus privatis, quomodo hæ instituendæ sint.

I) Privatæ Disputationes, ut in singulis facultatibus fiant, Decanus providebit, cum haud parum prosint discentibus, præcipue junioribus ad elementorum universalem et brevem cognitionem properantibus.

II) Dirigentur ad juventutis informationem, ne quid proponatur, quod sit veræ fidei aut saniori philosophiæ adversum, aut quod publice docentes perturbet, aut qvod in vita communi usum vel nullum vel exiguum habeat.

III) Brevibus thematibus hæ disputationes consignabuntur communicabunturque auditoribus. Qvod si themata ante a probatis scriptoribus concinnata sibi sumere velit respondens aut eius præses, faciet id probante et permittente facultatis Decano.

IV) Privatæ disputationes non excudentur typis, ne sumptu inutili graventur auditores, nec intempestivis dedicationibus onerentur homines authoribus ignoti. Qvod si quis parentibus, tutoribus, propinquis aut patronis, ex quibus beneficia percepit, progressus suos declarare velit, faciet id disputatione publica.

V) Has disputationes quoque decet modestia et candor et verecundia.

Caput XIIX.

De Lectionibus tum in genere tum in specie.

In Genere.

I) Rector cum facultatum Decanis diligenter dispiciet, ne quid juventuti proponatur, quod a senatu academico non sit probatum.

II) Omnium docentium præcipua cura sit, ut juventus recte informetur et sine multis ambagibus ad rerum non fucatam cognitionem de-

ducatur; itaque commentarijs prolixis dictandis horas totas non terent, sed si dictandum erit, argumentum cuiusque scripti cum dispositione et partibus, ut et singulorum capitum oeconomiam brevemque sensum tradent, memoriæ auditorum consulentes.

III) Qvantum fieri possit dabunt operam singuli, ut annuo spatio lectionem quisque suam, si author longior sit, finiant. Sic Veteris Testamenti scripta fere singula, excepta Genesi, Psalterio et Prophetis Maioribus, annui *(sic)* spacio absolvi possunt. Locorum autem Theologicorum explicatio biennij spacium requirere videtur. Sic Jurisconsulti dabunt operam, ut Legum Sueticarum itemque Institutionum et similium tractatuum enarrationem anno absolvant. Medicorum alter suam lectionem Institutionum medicarum uno anno percurret, alter pro qvantitate libri tempus sufficiens adhibebit. Sic plerique Philosophi anni termino poterunt absolvere quisque suam prælectionem.

IV) Professores, inprimisque Philosophiæ, disciplinas suas clare et perspicue sine omnibus prorsus Scholasticorum perplexitatibus metaphysicisque speculationibus, tricis et subtilitatibus juventuti proponent, inque ijs tradendis ordinem et methodum Socraticam seu Rameam accurate tenebunt, nec a rebus ipsis temere unquam recedent.

De Lectionibus in specie.

Cum quatuor sint facultates, multumque iuvet rem literariam certus ordo, hic quoque inprimis in academia observari debet.

I) Theologorum.

Ex theologis primus hora octava matutina Veteris Testamenti libros historicos auditoribus proponet; alter libros Novi Testamenti hora nona; tertius tractabit Prophetas hora secunda pomoeridiana; qvartus enarrabit Locos sive Articulos fidei cum Controversijs, idque hora nona.

Noverint vero theologiæ professores, hac constitutione sibi severe esse prohibitum, ne metaphysicarum et scholasticarum disputationum, unde pontificiæ tenebræ et abominationes olim exortæ sunt, commistione doctrinam suam, scripta adeoque theologiam ipsam deforment. Id qui fecerit et admonitus parere recusaverit, gravi cancellarij et senatus academici censura coerceatur.

II) Juris consultorum.

1) Ex juris professoribus primus Jus Civile Suecorum explicabit, et eius cum Romanis legibus collationem instituet; idemque ex Jure Civili Romano et Canonico selectas juventuti proponet materias; exque illis quæstiones formabit ad regni Suetici statum accommodatas; leget autem ante meridiem hora nona.

2) Alter secunda pomeridiana Institutiones Juris Civilis profitebitur dabitque operam, ut ex naturalibus Ethicæ et Politicæ principijs, in primis ex sacra Scriptura, quæ omnium honestarum legum fundamentum merito censebitur, quotiescunque opus visum fuerit, rationes deducant [ɔ:-cat] magis, quam ex non necessarijs interpretum allegationibus et varietate.

3) Uterque autem tam in lectionibus quam disputationibus ea præcipue afferet, quæ ad praxin qvam proxime accedunt, et quæ reipublicæ gubernationi inserviunt.

III) Medicorum.

1) Medicorum primus Institutiones Medicinæ enarrabit cum medendi methodo, a meridie hora tertia.

2) Alter hora 7 matutina Physicen Magiri (!) docebit, cui addet herbarum et partium comporis humani explicationem. Hic idem Sectionem quotannis administrabit, suppeditante præfecto arcis cadaver. Spectatores singuli marcas duas solvent, ex quibus una Anatomico, altera fisco facultatis medicæ cedet. Professores tamen gratis ad inspectionem admittentur.

3) Qvod si uterque ei labori per vices præesse voluerit, tum duo illi medici pecuniam anatomico debitam inter se æqvaliter divident.

4) Cadaver peracta sectione ritu consueto sepelietur, comitante anatomico et medicinæ studiosis, ceterisque inspectoribus, si qvi volent.

5) Uterque autem medicus aliquid ex Hip[p]ocrate vel Galeno per vices proponet.

IV) Philosophorum.

I.

I) Principio vult S. R. M:tas Mathematicam professionem, non qvod vulgus professorum existimat esse Arithmeticam quamcunque vulgarem et Geometriam Practicam cum sphærula sex maiorum, quatuor minorum peripheriarum, sed ad mathematicam cathedram bene beateque illustrandam opus esse Euclide, Archimede, Ptolemæo, Copernico, Diophan[t]o*, Nicomacho, Jordano, Apollonio, Sereno, Theodosio, Menelao, Eutocio, Pappo, Proclo, Theone, Herone, Regimontano, Ramo, Schonero, et id genus alijs authoribus probatissimis.

II) Primus itaque Mathematicus erit Euclideus, qui hora pomeridiana 2. proponet Arithmeticam et Geometriam P. Rami cum numeris figuratis, tum Algebra et Logistica hexagenaria.

---

* Om dessa och följande författarenamn jämför E. M. Dahlin: Bidrag t. de math. vetensk. hist. i Sverige, s. 76 ff. Ups. 1875.

III) Secundus erit Archimedeus, qui docebit Musicam vel Freigij vel alterius probati authoris, Opticam Friderici Reisneri, Isorropica et Mechanica Aristotelis, cum Commentarijs Guidonis Ubaldi, Itabi, Hindrici Monantolij Galli et aliorum.

IV) Tertius erit Ptolemaicus, qvi proponet sphæram Johannis de Sacro Busto, Brusæum de primo mobili; Theorias planetarum Purbachij, Magini Geographiam cum Architectura Vitruvii.

V) Hæc autem præcepta mathematica præstabit accomodari a docentibus ad civilem usum in dimensionibus agrorum, altitudinum, profunditatum, latitudinum, ædificiorum, montium, fossarum, camporum, castrorum, fluminum; ad usum judicum in divisione bonorum, architectonicæ et militaris disciplinæ; mercatorum quoque in navigationibus, in locorum distantijs, in supputationibus rationum, quales hodie in S. R. M:tis Camera in usu sunt.

II.

Hæbreæ Linguæ professor hebræam linguam una cum initijs Chaldaicæ, Arabicæ et Syriacæ linguæ tradet hora 9, qua in re cum Buxtorfius excellat, eum proponet.

III.

Usum præceptorum monstrabit ex textu aliquo Biblico, inprimis ex Genesi, Jobo, et Psalterio, Prophetis et alijs libris, ubi et obscuriorum et controversorum locorum explicationem addet, et ex Hagiographicis disputabit.

IV.

Græcæ Linguæ professor docebit Grammaticam Clenardi vel Gualperij, usum autem Græcæ Grammatices in Novi Testamenti libris, in Patrum scriptis, in Homero, Euripide, Pindaro, Theocrito, Sophocle, item Gregorio Nazianzeno, monstrabit Socratice, idque hora 7 antemeridiana.

V.

Philosophiæ Civilis professor Ethica et Politica aut Althusij aut etiam Golij tradet navabitque operam, ut in politicis status huius regni mentionem faciat, usum autem in Libris Regum, in Herodoto, Thucydide, Diodoro Siculo, Polybio, Livio &c. monstrabit, et hoc qvidem hora 8 antemeridiana.

VI.

I) Historicus a meridie hora 1. universalem mundi Historiam eamque brevem ex Philippi Chronico aut Sleidani de 4 monarchijs, eiusdem

commentarijs et supplemento, aut ex simili probato authore proponet, monstratis semper scriptoribus historicis, unde historiarum series sit desumpta, ut ita simul juventutem ad authores tum veteres tum recentiores legendos et intelligendos quasi manuducat.

II) Usum historiarum in ecclesiæ, politiæ et oeconomiæ administratione ostendet, cumque præsenti reipublicæ statu veterum rerum publicarum exempla conferet.

III) Idem sedulo curabit, ut historia regum Sueciæ et Gothorum studiosæ juventuti innotescat, sed et res academiæ peculiares, vicissitudines seu mutationes, et notabiles casus iuxta seriem annorum et temporum consignabit.

VII.

I) Rhetor hora 4 pomeridiana præcepta Rhetorices a Ramo et Talæo conscripta docebit, monstratis simul ijs quæ monstrari debent his, qui ad eloquentiæ Ciceronianæ laudem aspirant. Cumque optimorum virorum judicio Ciceronis de Oratore tres ad fratrem libri tales sint, qui in academijs numquam conticescere debeant, illos quoque proponet nec non partitiones eiusdem.

II) Usum monstrabit junioribus in conscribendis epistolis, in colloquijs, in progymnasmatibus, provectioribus vero in Ciceronis orationibus, et libris philosophicis, in Demosthenis quibusdam et alijs orationibus itemque epistolis, ex Thucydide, Herodoto, Plutarcho, Livio &c. excerptis ijsdem dabit dispositiones orationum, quas scribant et publice recitent, idque ex memoria, ad quod ipsum omnes auditores erunt obligati. Materiam autem orationum depromant tum ex sacris tum profanis authoribus, tum etiam regum Sueciæ annalibus et historijs. Inprimis enim ad laudem Dei et huius regni regum itemque procerum memoriam ad posteros propagandam conferet. Præterea suos auditores excitabit eosque urgebit, ut de proposita aliqua quæstione ex tempore iuxta præcepta artis aliquid dicere conentur.

VIII.

I) Poëseos professor in arte recte conscribendi versus instituet auditores, præceptis ex Aristotele vel ex Giorgio Sabino, Scaligero, vel Pontano, vel alio probato Poëseos authore desumptis.

II) Usum autem præceptorum monstrabit in Homero, Hesiodo, Theocrito, Pindaro, Euripide, Sophocle, Virgilio, Horatio, Psalterio Buchanani, Ovidio, Propertio, Juvenale, ita tamen, ut gentiles poetæ satyrici inprimis cum sale ab eo interpretationem accipiant, et quæ non inpugnent christianis moribus. Docebit autem hora 3 pomeridiana.

IX.

Logices Professor Rami Logicam enarrabit, ubi cavebit perplexis scholasticorum disputationibus multisque dictatis juventutem fatigare. Eius vero usus cum non in disputationibus duntaxat appareat, verum in compositione et resolutione vim suam maxime ostendat, operam dabit logicus, ut præcepta potius ad usum in scriptis et operibus illis, in quibus logicæ artificium evidentius apparet, transferat, quam ut in nudis præceptis atque controversijs acquiescat, idque faciet sine multis ambagibus et superfluis dictatis.

Coronidis loco tales erunt philosophi inque id sedulo incumbent, ut rerum sint magis actores, quam verborum fabricatores, utque quisque cum philosophiæ studio eloquentiam in usu coniungat, ne tales ex eorum scholis prodeant, qui studiosi fuerint Rhetorices et dicere non noverint, aut Mathematicæ dediti ignorent rationem demonstrandi earum disciplinarum usum; idemque iudicium erit de ceteris. Atque hoc constitutum sit de publicis lectionibus.

Privatæ vero lectiones, ut et disputationes, horis extraordinarijs fient, itemque orationes, quæ a studiosis exercitij causa publice vel privatim habentur.

Caput XIX.

De Classibus et Examinibus.

I) Professores publici auditores omnes distribuent in Classes lectionum certas efficientque, ut quicumque studiorum gratia in urbe Upsaliensi degunt, singuli binis lectionibus publicis sint obnoxij. Ad linguarum vero exercitia omnes erunt obligati; excipiuntur vero qui gradum sunt adepti, aut alias propter eruditionem speciali professorum indultu excepti.

II) Examina alia sunt menstrua, alia semestria, menstrua quibus auditores ea reddere tenebuntur, quæ isto mense audiverunt.

III) Semestria erunt, in quibus publicum examen instituent singuli professores cum suis auditoribus in præsentia decani et collegarum, eaque ante rectoris mutationem habebuntur.

IV) Peracto examine, decani auditores iterum recensebunt et ad lectiones ordinabunt, præscribendo cuique quos professores audire debeat.

V) Et quia in informationis modo sæpe erratur, propterea quod ad quid discipulus sit habilis non attenditur, ideo si cui sit ætas, ingenium et facultas diutius continuandi literarum studia, ducatur per omnes scientias et linguas inservientes facultati, in qua ætatem terere decrevit. Quibus vero est maior temporis, ingenij aut sumptuum angustia, ad ea properent, quæ ad vitæ genus quod elegerunt proxime conducant. Sic

in republica sunt, qui calculando rationes utiles subducere didicerunt, qvi scripturæ et manus elegantia excellunt, qui aliqvid saltem Latine didicerunt vel patria lingua epistolam concinne exarare, magis vero si qua legum aut historiæ cognitio adsit.

VI) Discant vero adolescentes non humiliter et abiecte de se sentire deque presenti reipublicæ statu, unde frequenter oriuntur de rebus varijs quærimoniæ et lamentationes, exterarum rerum admiratio, desperatio de rebus et actionibus præclaris, magnum in reipublicæ administratione impedimentum. Quæ omnia educatione et informatione corrigenda sunt, ut erigantur mature iuvenum animi ad spem meliorem et præclaras actiones, ubi etiam singularis præceptorum industria reqviritur.

Caput XX.

De Ferijs.

I) Feriæ ordinariæ in academia erunt, Natales a Die Thomæ ad festum Epiphaniorum, Paschales a Dominica Palmarum quatuordecim dierum, Caniculares triginta dierum.

II) Qvod autem studiosi indigenæ sæpius ex academia excurrunt et vacua auditoria relinquunt, id S. R. M:tas severe prohibet in posterum tempus fieri in deliquentes animadversum [ɔ:-sura].

Caput XXI.

De Inspectoribus.

I) aerarij publici et ædificiorum.

I) Inspectores ærarij publici ex numero professorum senatus maior constituet, viros probatæ integritatis et fidei.

II) Horum cura erit 1) videre, ut quod ex reditibus academiæ quæstor colligit, loco tuto et bene munito asservetur, 2) ut privilegia et diplomata omnia, quibus academiæ reditus, iura et privilegia continentur, custodiantur recte, 3) ut stipendia professoribus bis in anno persolvantur, ad 20 Septemb. summæ dimidium, reliquum vero circa tertium diem Aprilis.

III) Providere, ne bona academiæ, fundi atque coloni a quæstore inique tractentur, ne minuantur reditus.

IV) Ad structuram ac ædificiorum academicorum reparationem aliosque academiæ usus pecuniam ex ærario depromere, eamque curatoribus reddere.

V) Hoc officium erit sexcennale vel longius, prout senatui academiæ maiori visum fuerit.

VI) Ærarium ipsum tribus clavibus clausum erit, sitque una in potestate qvæstoris, qui rationibus præest, reliquæ penes inspectores reliquos.

VII) A præfectis vero his rationes requiret procancellarius cum selectis ex senatorio academiæ ordine quatuor viris.

VIII) Aedificiorum quoque publicorum structuram curent, sarta tecta conservent videantque, ne qvid æris publici in his frustra insumatur.

II) Fisci facultatum.

I) Fisci cuiusque facultatis curam aget decanus et in facultate senior.

II) Ex hac pecunia recondent quantum ad facultatis usum, reliquum vero in ædificiorum reparationem distribuent collegis, æqvaliter omnibus.

III) Mensæ Communis.

I) Mensæ item Communis inspectores erunt gemini, quos rector et senatus minor eliget.

II) Hi quærimonias convictorum et oeconomi cognoscent, graviores ad rectorem vel senatum minorem referent.

IV) De Inspectoribus Stipendiatorum.

I) In stipendiarios regios annui inspectores bini constituentur, ex ordinarijs theologis unus, quem facultas designabit, alter ex philosophis.

II) Hi 1) exercitiorum rationem publice et privatim tenebunt attendentque, quibus stipendiarij vacent. 2) Disputationibus eorum privatis assidebunt easque moderabuntur, theologus theologicas, philosophus philosophicas. Disputabunt autem semel in hebdomade in philosophia et theologia alterne, nisi publica disputatio theologica aut alia solennis impediat. His disputationibus præsidebunt adiuncti philosophiæ, et qui ex stipendiarijs gradum habent. 3) Inspectores quoque hi stipendia curabunt stipendiarijs, quæ cuique eorum solvent bis in anno circa idem tempus, quo professoribus solvuntur.

III) Hæc quoque inspectio erit annua et ad omnes theologos et philosophos pertinget, ordine progrediendo a senioribus ad juniores.

V) De inspectoribus Bibliothecæ.

Bibliothecæ inspectores providebunt 1) ut Bibliotheca necessaria utilium librorum supellectile instruatur 2) instrumentis Mathematicis et Geographicis tabulis exornetur 3) ut Catalogus librorum sartus tectus maneat. Nec libri alijs petentibus extra bibliothecæ limina permittantur.

VI) Typographiæ et Bibliopolij Inspectores.

I) Typographiæ et Bibliopolij annui duo erunt inspectores, ad id a senatu academico delecti.

II) Horum munus erit Typographiæ operas et rationes dirigere et prohibere, ne qvid typis excudatur, qvod laboret aliquo vitio, quod a Decano aut Consistorio non sit approbatum, qvod rixas et dissentiones excitet aut publicam honestatem lædat et bonorum famam.

III) Ut Bibliopolam, nisi per se id faciat, cogant, ut libros studiosis et academiæ utiles iusto precio vendat.

IV) Item videant, ne qvid vendatur, qvod sit in fidem nostram christianam blasphemum aut in homines contumeliosum aut obscoenum ineptumque aut qvod præsenti regni statui noceat.

Caput XXII.

De Moribus Studiosorum.

I) Pietas ab omnibus nostris studiosis et civibus colatur, religio discatur, biblia quotidie mane et vesperi legantur, Deus recte et ardenter invocetur, ad honorem et gloriam Dei, ad incolumitatem huius regni omnia studia referantur.

II) Nomen Dei nemo vane usurpabit, vel Epicureis sermonibus spargendis vel corruptelis veræ doctrinæ defendendis vel in magicis præstigijs et in cantationibus et periurijs. Nemo nomen religionis, evangelij, Dei ipsius prætexat privatis cupiditatibus, nec scandalis doctrinæ vel morum quis professionem deformabit. Omnes servate iuramenta confirmata rectori, magistratui et alijs promissa, Quod si citati in iudicium a rectore cui jurarunt non comparuerint aut sententiæ rectoris et consistorij parere detrectaverint, qvi arestum seu vadimonium violaverint, periuri censebuntur et infames et a consistorio maiore punientur exclusione.

III) Crebro audiendis concionibus, publicæ precationi in templis et gratiarum actioni et similibus sanctis operibus omnes et singuli intersunto. Omnes ludi omittantur a ministerio publico abducentes. Veneramini ministros verbi fideles, crebro accedite ad sacram synaxin, eaque iuxta Pauli præscriptum utimini. Qvi secus fecerit, si admonitus non fecerit suum officium, punietur vel carcere vel ignominiosa exclusione.

IV) Magistratum, parentes vestros et præceptores honore afficite vosque ijs reverenter subjicite, eis obedite et gratitudinem debitam præstate, legibus honestis et academiæ pie morem gerite.

V) Nemo studiorum causa Upsaliam veniens ultra octo dies inscriptionem differat, sed omnes nomen suum apud rectorem edant, et se ipsi huiusque successoribus et academiæ iuramento astringant. Nec qvisquam non inscriptum in sua mensa alat. Qvi nullas lectiones publice audiunt, si admoniti se non emendaverint, in patriam vel ad parentes ex academia relegabuntur.

VI) Cuilibet studiosorum concessum erit rectori denunciare, si qvis professorum vel ex inspectoribus suum officium legendo, disputando, exercitia declamationum celebrando, et alia non obeundo non faciat vel malis sit moribus. Nec nomen denunciantis cuiquam revelabitur.

VII) Nemo magnifico rectori, professoribus et præceptoribus suis maledicat, iniuste obloquatur, multo minus resistat sub poena arbitraria. Ad publicas actus, declamationes, disputationes, funera invitati sedulo freqventerque conveniant. Ne qvis chartas publice affixas, programmata rectoris et academiæ senatus et professorum disputationes vel de alijs negotijs significationes sub eadem poena iniussus refiget.

VIII) Propter Deum et publicæ pacis conservationem ab omnibus iniurijs vi vel fraude aliorum corpora et vitam lædentibus, a seditiosis tumultibus, ædium oppugnationibus et cædibus abstinete; nec indulgete odijs, livori et cupiditati vindictæ, qua sæpius homines tristissimas calamitates sibi et totis gentibus attrahunt. Qvod si qvis in civitate globum plumbeum noctu præsertim eiaculatus fuerit, is sciat hoc ipso facto se in relegationis poenam incidisse. Si quis petulantiam exercuerit, grassatus sit, conflixerit, sive sit provocans sive provocatus, itidem relegabitur. Clamores nocturnos, discursationes, tumultus, fenestrarum elisiones, ianuarum effractiones vitate. Certum enim exitium secum ferunt, et poena authores seqvetur vel carceris vel severior, suntque hæc eorum opera, qui in Cyclopum agmine aut Diabolorum lustris latrocinia exercent.

IX) Unusquisque vas et corpus suum, quod est sacrum domicilium, possideat in sanctificatione et honore, nec polluat se libidinibus vagis, sed iusti pudoris decus reverenter tueatur. Impuros enim toties calamitatibus et poenis obrui, primi mundi deletio et exempla quotidiana testantur; ijdem hæreditatem regni Dei amittunt et cæcitate spirituali puniuntur. Pudorem igitur et verecundiam in omni vita sectemini, sobrietatem et temperantiam, quæ castitatis nutricula et omnium donorum Dei conservatrix est, diligenter colite, occasiones quoque libidinum et intemperantiæ loca, personas, tempora studiose vitate. In domos nuptiarum nemo irrumpat, cauponas fugiant omnes et singuli, orgia Bacchi detestentur, habitum se dignum qvisque gerat et vestitum; qvi non paruerint, poenam expectabunt.

X) Qvisque suum teneat, ab alieno abstineat, suas res honeste augeat, onus paupertatis, si qui eo premitur, patienter ferat, sit ἀνταρχής; honestis laboribus et fide ac diligentia in studijs πενίαν effugere studeat, nemini qvis suum auferat, neminem defraudet. Vitent omnes non necessarios sumptus, qui in helluationes, convivia, luxum, vestitum et alias ineptias profunduntur. Procul habeant mutationes temerarias, emacitatem et similes pecuniæ pestes, emant non quod opus est, sed quod

necesse est. Solvite qvisque qvod mutuo sumpsistis, imprimis hospitibus pro victu qvidqvid et habitatione illis debetur, et solvite fideliter et tempestive, nam et hoc vobis scitote præceptum esse voce illa: Non furtum facies: quæ furta vel exclusione vel laqueo punientur. Sed et omnes ludos inhonestos, tesserarum, aleæ, chartarum et similes prohibemus hac addita comminatione: si qvis depræhensus fuerit ludendo alienam pecuniam aut libros ad se transtulisse, rectorem et consistorium ablata reposcituros et præterea utrumque de sententia rectoris puniri debere.

XI) Veritatem in omnibus doctrinæ christianæ partibus discendis, in omnibus literis et artibus atque disciplinis colendis, in contractibus, in sermone, in tota vita amate et constanter amplectimini et retinete; mendacia, falsas opiniones in doctrina de Deo, in artibus vitæ necessarijs, omnes calumnias, obtrectationes, convitia, vanitatem, perfidiam, dolos, jactantiam, simulationes in dictis, factis et gestibus, tanquam orcum fugite et execramini. Nullius mores infamia notate, nec bonos et innocentes fictis criminibus, sycophanticis calumnijs vel libellis famosis lacerate. In transgressores depræhensos infami exclusione e tota academiæ nostræ societate graviter animadvertemus.

Has Constitutiones, prout conceptis verbis expressæ sunt, ab omnibus accurate servari debere præcipimus, potestatem deferentes Academiæ Magistratibus et Inspectoribus, academiam secundum præscriptas leges gubernandi et earundem contemtores et violatores debita poena afficiendi. Mandamus vero ijs omnibus, quibus academiæ gubernatio commissa est aut in posterum committenda erit, ut officij sui memores propositarum constitutionum præscriptum urgeant sicque res dirigant omnes, ut quod a nobis pia erga deum et patriam affectione profectum est, felices progressus sortiatur in Dei gloriam et reipublicæ incrementum.

(L. S.)

Ad mandatum S. R. M:tis proprium ac speciale subscripserunt

Axelius Oxenstierna
Regni S. Cancellarius.

Johannes Skytte
L. baro in Duderof, Academiæ
Upsaliensis Cancellarius.

(Original med åtryckt rikssigill i Konsistorii Arkiv; består af 13 inuti hvarandra lagda pappersark in folio, af hvilka det yttersta utgör omslag).

92.

Gustaf Oxenstjerna (rector illustris) till sin fader, rikskansleren, om åtskilliga saker rörande Universitetet, Upsala d. 3 Augusti 1626.

Illustris ac Magnifice domine Cancellarie, pater charissime.

Variæ mihi sunt causæ, pater charissime, cur prius ad tuam Generositatem non scripserim, tum quod raro mihi occasio oblata sit, tum quod nihil hic in Academia interea temporis acciderit, cuius relatione te varietate alias et multitudine negotiorum distractum delectare possum, ideoque in hanc usque horam distuli. Ac cum iam mihi scribendi occasio oblata sit, nolo diutius differre, ne forte negligentiæ et socordiæ arguerer. In republica quidem nostra litteraria nihil contigit, quod tibi antea cognitum et perspectum esse dubito, non enim sæpe adhuc professorum conventui et deliberationibus interfui, tum quod rebus priuatis hoc anni tempore occupati professores, sibi molestum esse et [non] sine rei ipsorum familiaris iactura integrum tribuere diem consultationibus et deliberationibus proferant, tum ob absentiam studiosorum, qui diebus canicularibus parentes et amicos eorum acquirendorum causa, quæ victum et amictum concernunt, invisere desiderant. Quare satis mirari non possum, quod Johannes Schytte professores tantopere increpet, ijsque studiosorum ac præcipue stipendiariorum et qui mensa fruuntur regia absentiæ culpam imputet, cum gravissimo onere — paupertatis plerique illorum premantur, (egentibus enim ista beneficia ordinata sunt) nec una vice tantum, quantum ipsis per annum alterumve sufficiat, afferre possint, quidam enim inter stipendiarios sunt, quorum stipendium sunt decem thaleri, quorundam viginti, aliquorum triginta, hoc autem stipendio honeste se alere, nisi quis ex priuato addiderit, quis potest? Ii quoque, qui mensa utuntur regia, magno quidem beneficio affecti sunt, non inficior, attamen sine ope priuata ibi viuere nequeunt, pro victu enim solummodo tredecim thaleros expendent, deinde in vestes, libros et quæ id genus sunt alia; ubi autem hæc, nisi patriam invisant, accipient, meo ingenij acumine consequi non possum. Opinor magnam itaque hac in re professoribus fieri iniuriam, nec ipsis aliud esse argumentum, quo studiosos hic continuo detinere queant, quam semet ipsos hæc illis suppeditare gratis polliceantur, quod ipsis difficile erit. Cum autem Johannes Schytte rationes et argumenta illorum audire recuset, omniaque

quæ egerint peiorem in partem explicet, varia inde colligere licet, et variæ quoque cordibus hominum agitantur cogitationes, quas efferre non audent, quarum aliquas Deo volente tibi præsenti referam, cum eiusmodi literis committere incertis in discrimine positum sit, ne forte in aliorum manus perueniant, qui hæc ipsi referent. De statu vero rerum nostrarum ad matrem perscripsi, nec est quod iam plus scribam, sed Deum omnipotentem oro, ut te salua republica et patria cum matre charissima totaque familia salvum breui et incolumem reducat. Raptim Vpsaliæ, anno 1626, 3 Augusti.

T. F. O. E. C.

Gustavus Oxenstierne.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

93.

Protokoll hållna i Konsistorium vid Universitets-Kanslern Johan Skyttes besök, Upsala d. 26—28 Maj 1627.

Rectore illustri domino Gustavo Oxenstierna.
Anno 1627 dhen 26 Maij.

War illustris dominus Cancellarius här tilstädes och lät kalla Rev. Dn. Archiepiscopum och alla Professores ordinarios oc extraordinarios tilhoopa in Consistorium, och när the kommo tilstädes, förmälte S. Ill. M., huru han efter H. K. M:tz befalningh, såsom och för det nijt och omwordnat, som han hadhe de Academiæ bono promovendo, hafwer warit förorsakat att kalla them tilhoopa och tillijka medh them consultera de bono academiæ och förhöra, om acta academica dirigeredes secundum tenorem constitutionum academicarum.

Frågadhe derföre först om al ting förhölles i academien efter Constitutiones? Der til swarades, att man hadhe begynt them att practicera så mycket möijeligit hadhe warit.

Frågade återigen, om Consistorium minus war stelt i werket? Swarades, att det war constituerat, och wijstes consistorij book, att det war och så anteknat.

Frågade än widare, hwar som consultationes minoris consistorij wore anteknade? Swarades, att consultationes wore alle tilsammans uthi

en book inskrefne, och att Dn. magnificus Rector hafwer här til ännu inthet i synnerheet kallat consistorium minus tilstädes, uthan alla professores, ty emedan professores plägade ganska fhå komma tilhoopa, hafwer man här til kallat them alla, på det att iu altid några måtte komma tilstädes, til dess man kunde settia något straf och böte på them, som icke kommo tilstädes, när the blefwo vocerade. Derföre på det att al ting dess skickeligere kunde tilgå, blef in præsentia illust. Dn. Cancellarij beslutet, att den som uthan lagligt förfall icke comparerade in consistorio när han blef vocatus, skulle för första gången böta 1 daler, andre gången 2 dal., tridie gången 4 dal., och fierde gången mista tertiam partem stipendij. Dogh hac cautione, att det motte them significeras näste dagen, för än consistorium skall hollas. Blef och beslutet, att notarius skulle bemälde mulcta exigera och redigera in fiscum academiæ. Och att consistoria skulle ordinarie hollas på odensdagen, och om thå helgedagh wore, på dagen näst efter.

Och emedan constitutiones academiæ de Assessoribus lyda således: nemo admittatur ad consistorium sine iuramento, befalte ill. Dn. Cancellarius, att assessores consistorij ändelig motte giöra deras juramentum, och sadhe, att den assessor som secundum constitutiones a Reg. S. M:te confirmatas icke wil giöra sitt juramentum, han præsterar icke heller Regiæ S. M:ti obedientiam.

Frågade derföre ill. Dn. Cancellarius, om the hadhe något i betänkiande, hwarföre the icke wille giöra juramentum. Swarade assessores, att dhe juramentum gerna giöra wille.

Frågade ill. Dn. Cancellarius widare, hwarföre the thå icke hafwa giordt deras juramentum?

Svarade M. Johannes Lenæus, att the som nyligen wore antagne in consistorium hade giordt theras iuramentum, men det hafwer waret i betänkiande, om och the skulle giöra sitt iuramentum, som länge hade setat in consistorio och der warit hade länge, för än Constitutiones gifne wore?

Swarade ill. Dn. Cancellarius, att the ligwäl motte giöra sitt juramentum, indragandes til exemplum assessores supremi iudicij regij, ibland hwilka the som åldrige wore flere gånger motte giöra deras iuramentum. Och altså præberade the theras iuramentum in præsentia illustris domini Cancellarij.

Desse efterskrefne eligerades och strax til assessores consistorij minoris.

Ex facultate Theologica, Doct. Laurentius Wallius och Mag. Johannes Lenæus.

Ex facultate Iuridica, Doct. Benedictus Crusius.

Ex facult. Medica Doct. Johannes Chesnecopherus.

Ex facult. Philosoph. Magist. Martinus Stenius, Mag. Sveno Jonæ, Mag. Martinus Gestrinius.

Och efter det M.· Johannes Simonius, som och tilförne war eligerat in assessorem minoris consistorij, nu genom döden war afleden, befalte ill. Dn. Cancellarius, att en i hans stadh eligeras skulle på näste consistorij dagh.

Frågades af assessoribus (professoribus), om någre wore borto af asessoribus, när consistoria hölles, huru man thå holla skulle? Swarade ill. Dn. Cancellarius, att dhe skulle ligwäl giöra det them borde, och att præsentium acta skulle obligera absentes. Men eliest inter præsentes maior pars concludet, et si suffragia fuerint paria, ea pars præferatur, ad quam accesserit suo suffragio magnificus rector, såsom constitutiones lyda.

Doctor Laurentius Wallius sade sigh om odensdagarna ofta blifua förhindrat medh concionibus funebralibus, att han icke kunde komma in consistorium, begerade han derföre, att han eo casu kunde excuseras, hwilket blef honom af Ill. Dn. Cancellario denegerat, approbantibus reliquis assessoribus, och swarat att det wore bettre, att han satte op sine conciones funebrales til en annan dag, eller och låta holla them genom en annan.

Frågade och ill. Dn. Cancellarius, huru det kom til att så lithet war annoterat i Consistorij book, och professores säga sigh ligwäl så mycket hafwa giöra medh consistorij handlinger. Swarade professores, att notarius hadhe det annoterat, wart derföre notarius tilfrågat, hwarföre han icke alla acta flitigt annoterat hadhe, ther han swarade sigh alla acta hafwa annoterat, dog korteligen efter det sätt, som tilförne i bruuk hadhe waret, och tå graviores casus hade förfallet, hade han och utriusque partis rationes anteknat, efter som Consistorij book skulle uthwysa, och sade sigh hafwa flera acta förwarat, som icke ännu wore i booken inskrefne. Tå sadhe ill. Dn. Cancellarius, att han skulle annotera acta singula, och altidh flitigen utriusque partis rationes cum decisionibus consistorij. Och hwar han det icke giöra wille, skulle man wäl der til finna en annan. Ther notarius swarade sigh det gerna efterkomma willia, och ther han tilförne en sådan instruction haft hade, skulle hon icke heller blifwit negligerat. Sade och M. Olaus Laurelius, att ingen notarius tilförne hade waret så flitigh som denne.

Illust. Dn. Cancellarius befalte, att alla acta skulle underskrifwas af assessoribus consistorij och secundum constitutiones in mutatione Rectoratus inleggias in consistorium.

Och efter Dn. professores sade, att notarius hade en ringa löön, så att en kunde inthet blifwa der widh, til dess han uthi sådane saker wäl

öfwat worde, lofwade ill. Dn. Cancellarius, att hans stipendium skulle förbettras. Wardt och beslutet, att när här efter en notarius constituerades, skulle der til eligeras en af professoribus iunioribus, på det man icke hade af nöden notarios novos ofta att constituera. Blef och beslutet, att notarius skulle och giöra sitt iuramentum.

Förmante och ill. Dn. Cancellarius, att causæ in consistorio skulle ageras latino sermone. Svarade professores, att det kunde hända sådane casus (såsom medh borger folck), att man thet intet giöra kunde. Sade illust. Dn. Cancellarius, att sådane casus kunde man excipera. Och frågade widare, huru assessores wille holla deras iuramentum, om the det icke giöra wille, aldenstundh constitutiones requirera latinum sermonem in causarum actionibus, och formula juramenti fordrar, att alle saker skulle handlas secundum tenorem constitutionum. Tå blef det och samtycht.

Blef och beslutet, att causæ graviores skulle lengre ventileras in consistorio, leviores non item.

Frågade och illust. Dn. Cancellarius, om professores hade giordt sit juramentum, förre än the ähre blefne admitterade til deras professiones? Ther til blef swarat, att the som ankomne wore, sedan som Constitutiones wore gifne, hade theras iuramentum præsterat, men icke the som tilförne hade waret. Tå befalte ill. Dn. Cancellarius, att the andre och skulle giöra deras juramentum på näste consistorij dagh in consistorio, men the som här efter komma, publice, såsom Doctor Loccenius och M. Simonius hade giordt, och således, att juramentum skulle stafuas för them.

Talte och ill. D. Cancellarius om rebellibus studiosis, som fhara kring om landet och molestera många medh tiggiande, hwar öfwer ibland andra hafwa och episcopi beklagat, och förmante professores att the sigh förese skulle, huru man them inhibera kunde. Swarade M. Lenæus, att sådana pläga ingen commendation ifrå academien bekomma, uthan att här wore tryckte små zedlar, som man plägar gifwa the studiosis pro viaticis, som reesa willia. Och efter en part af studiosis pläga på andra orter referera sigh på privilegia academica, svarade ill. Dn. Cancellarius der til ab exemplo militum, att the, som icke militerade in castris musarum, kunde icke heller niuta academiæ privilegijs.

Illust. Dn. Cancellarius rådde och, att man skulle anholla hoos H. M:t, att fleere professores blefwe constituerede, in Theologia extraordinarij twenne, och in juris prudentia blefwe ordinarij tree och en extraordinarius, aldenstundh någre uthaf them blefwe understundom fodrade in aulam til rettegångz saker. Item in facultate medica tree ordinarij och en extraordinarius.

Frågade och illust. Dn. Cancellarius, hwem nu profiterade Medicinam? Swarades, att M. Johannes Frankenius det giorde. Frågade åter, hwarföre Doctor Chesnecopherus proponerede Physicam? Swarades, att det skedde derföre att här så fhåå wore, som lust hade til studium medicum, aldenstund det gifwer här i landet en ringa förtienst. Ther til swarade ill. Dn. Cancellarius, att det motte ligwäl några slå sigh til det studium, hwilke brede widh praxi medica och annor kall medh tydhen bekläda kunde.

Illust. Dn. Cancellarius befalte och, att professores skulle antekna 12 studiosos af Politicis, the bäste som finnas kunde, som skulle sittia i hoofrätten til att lähra sig omgåås medh rettegångz saker, att the sedan måtte blifwa tienlige att brukas in civilibus negotijs.

Blef och så handlat om communitetet och spijsmästaren, och mente M. Lenæus honom war lägligest att spijsa, om han finge spannemåål. Der til illust. Dn. Cancellarius swarade sigh Hans M:tz ordning om Communitetet uthan H. M:tz witskap och befalning inthet kunna förändra, uthan sade: så frampt den spijsmästaren efter H. M:tz ordningh inthet spijsa wille, kunde man der til bekomma en annan.

Här bödh och ill. Dn. Cancellarius, att studiosi på Communitetet skulle altidh blifwa stilla och inthet uthreesa; frågade och om det blef hollit medh Communitetet och stipendiariis efter H. M:tz ordningh. Der til blef swarat, att det wore, efter som constitutiones the lyda, der til inspectores förordnade, hwilke der om al möyeligh flijt giorde, och att dhe studiosi bådhe til communitetet och stipendiarios tagne wore in consistorio.

Blef och beslutet, att the, som ordineras til classes lectionum och inthe stå examen, skulle removeras af communitetet, om the hadhe der beneficium, och om the wore stipendiarij, skulle dhe mista stipendium.

Och befalte illust. Dn. Cancellarius, att alle studiosi, som här wore, skulle wara obligerade til at höra lectiones och stå examina, och att the i synnerhet skulle höra professorem eloquentiæ och historiarum och medh flijt läsa bonos authores, och the som olydige wore skulle castigeras 1, 2 eller 3 gångor, och om thet inthet hielpa wille, skulle the relegeras. Befalte och, att studiosi på communitetet skulle tala latine, och att man icke så idkesampt skulle leggia sigh på disputerande, utan heller att professores hölle studiosis före, att the flitigt läsa probatos authores och lärde sigh them att förstå och resolvera. Och förmante återigen illust. Dn. Cancellarius, att boni authores inthet skulle negligeras, och frågade, huru det kom til att Doctor Loccenius hade så fhå auditores?

Swarade Loccenius, att dhet wore 12, som hadhe låtet skrifwa sigh til hans lection, men in examine comparerade inthet mehr än 4. Frå-

gade ill. Dn. Cancellarius, huru han läser? Swarade han, at han explicerer authorem, som han förhänder hadhe, och remitterade auditores til authores alios. Tå blef han förmant, att han skulle och obiter in legendo bruka uberiore discursu. Och frågade, hwadh han nu proponerade? Sadhe han sigh proponera Commentarium Cæsaris, och att han mente sigh den och kunna absolvera på en half åhrs tijdh, hwilket och syntes gott wara. Blef och så honom imponeret, att han skulle holla exercitia styli och corrigera studiosorum scripta. Blef och beslutet, att Adiuncti Philosophiæ skulle holla exercitia styli.

Frågade och ill. Dn. Cancellarius professorem Poeseos, hwadh han proponerade? Der han sade sigh proponera Virgilium, Ovidium och Horatium; thå blef han förmant att han them referera skulle ad usum, så som Capolius* giort hade.

Frågade och widare, hwadh Mathematici giorde, och sade, att konungen wille hafwa ex academia tienlige personer i cameren til bookhållerijdt, såsom och att bruka til ingenieur saker. Swarade M. Martinus Gestrinius, att här några woro som bookhollerijdt lärt hafwa, allenest the finge uberiorem praxin.

Sadhe illust. Dn. Cancellarius, att the här motte lärat, och lofwade efter professorum begeran, att han wille så begå medh H. M:tt, att hijt skulle enn förordnas til en tidh, som bookholderijdt proponerade. Och förmante professores och i synnerheet mathematicos, att dhe det sielfwe lärde, att the sädan kunde lära andra och sielfwe hafwa nytta der af in re domestica. Befalte och illust. Dn. Cancellarius, att sådane disciplinæ skulle afskaffas, som inthet kunde uthföras til någon usum, exceptis non nullis (ut Astronomia) quæ sua præstantia se ipsas commendant, och att man alla disciplinas, som här proponerades, ad praxin dirigera skulle, och att studiosi, som tänkia til att komma i camaren, skulle winleggia sigh om en godh hand att skrifwa.

Förmante och ill. Dn. Cancellarius professores de abusu philosophiæ in theologia tollendo, att sobrius philosophandi modus måtte revoceras, och att man skulle refutera hæreticos ex scriptura sacra, et parce ex philosophia. Förmante och Doctorem Wallium, att han skulle per literas admonera M. Aeschillum **, att han måtte wenia sigh att tractera res theologicas stylo theologico, och icke mixto, more scholasticorum. Och mente ännu illust. Dn. Cancellarius, att abusus philosophiæ in theologia skulle wara prohiberat in iuramento theologorum, det han han sade Lenæum icke hafwa welat approbera.

---

* Troligen åsyftas Jacobus Capellus, teol. prof. i Sedan, † 1624.

** Petræus, då filos. adjunkt i Upsala, sedan professor i Åbo.

Befalte och illust. Dn. Cancellarius, att studiosi skulle admitteres til bibliotecet att läsa bonos authores, och sade att H. M:t hade befallet, att professores skulle antekna sådana böker, som in singulis facultatibus nyttige och nödige wore, hwilka H. M:t wille låta bestella, och sade, att det wore rådligit, att man skulle i tijd begynna på att byggia mehr til Bibliotecet, att det deste förre kunde blifwa ferdigt. Ther til Professores swarade, att der til requirerades en man i synnerheet, som der medh hade att beskaffa. Sadhe och illust. Dn. Cancellarius, att H. M:t wille gerna låta byggia collegium vetus högre, om det icke förtoge liuset för kyrkian. Der til swarade professores, att det kunde inthet skada kyrkian på det settet, och att man och eliest kunde låtha byggia det på längden.

Taltes och om bookförere, och mente illust. Dn. Cancellarius, att det wore godt, att man kunne bekomma 2 eller 3, att man kunde bekomma böker dess mehr och för better kiöp, och sade att han wille handla medh Elwesier[ↄ:Elsevir] i Leiden, att han böker hijt in förskickade.

Refererade och illust. Dn. Cancellarius, att honom war befallet af H. M:t att inquirera de nobilium profectu in studijs, som in academia studerade, och att H. M:tt hade befallet, att the och skulle examineras af professoribus, såsom och theras præceptores, hwad dhe them proponerade, hwilket och blef beslutet, att så skee skulle.

Frågade och Dn. professores om stipendiarij, som hade haft stipendium i 6 åhr och dess förinnan icke kunde bekomma någon tienst, om the skulle länger beholla stipendium eller ey. Der til swarade illust. Dn. Cancellarius, att the inthet längre än 6 åhr måtte beholla stipendium.

Illustris Dn. Cancellarius sade sig ännu mehra hafwa medh Dn. professoribus att handla, men efter tiden wille nu inthet länger medgifwa, befalte han Dn. professores åter komma tilsamman in Consistorio nästkommande måndagh, som war den 28 Maij.

Then 28 Maij kommo åther Dn. Cancellarius, Dn. Archiepiscopus och Dn. Professores ordinarij et extra ordinarij tilhopa in consistorio.

Tå befalte strax illust. Dn. Cancellarius academiæ rentemestaren tå närwarandes, att han skulle lefwerera Slotzfougten Engelbrecht Swensson penninger 50 daler att byggia medh på bibliotheket, befalte och att han skulle läggia sin räkenskap in consistorio academico, när han henne lefwereradhe i cammaren.

Frågadhe sedhan hwarest privilegia academica wore förwaradhe? Der til swarade M. Johannes Lenæus sigh hafwa dem i förwahring, emedan här ähnnu icke wore någon stark förwarat kista der til ferdigh, ey heller

wiste man der til någon satis tutum locum. Dn. Archiepiscopus meente, att dhe kunde bäst förwaras in sacrario templi. Befalte derför Dn. Cancellarius, att rentemestaren skulle medh det första låtha giöra een kista der til ferdigh och att Dnn. professores skulle på näste consistorij dagh lefwerera frå sigh in consistorio privilegia, ordinationes och alla acta, bådhe nye och gamble, til att förwaras in tuto aliqvo loco.

Frågadhe och illust. Dn. Cancellarius, om Mathematici icke understundom wille wexla deras professiones syn emellan, att det icke wore dem ledsampt altydh att tractera det samma, der til dhe inthet swaradhe. Men effter dhe sadhe, att här war inga instrumenta Mathematica, sadhe Dn. Cancellarius, att dhe skulle förskaffas ifrå Leiden, såsom och allahanda mappæ.

Sedhan begynte Dn. Cancellarius tala om den discordia, som wore emellan professores, och förtälde, huru H. M:tet der öfwer förtörnas, frågadhe derföre, om the wille wara enighe och leggia bort simultates. Swarade M. Johannes Lenæus, att det wore icke een sådana discordia, som eliest talet ginge, wore icke heller nu enn sådan status, som i Messenij tydh war, och att sådant inthet borde refereras för H. M:tet.

Illust. Dn. Cancellarius sadhe, att det wore likwäl publicum scandalum, och att man inthet tenckia skulle, att det blefwe så lönt för H. M:t, aldenstund månge wetha der om att referera, ia och af Upsala borgareskapet, när dhe komma til Stockholm och annorstädez, och att H. M:tet frågar myckit af nobilibus som här studera, hwilka och wetha H. M:t de professorum discordia att referera.

Der til swaradhe D. Laurentius Wallius: jagh för min person wil gierna holla enigheet, men iagh weet icke, huru det kommer til, att Lenæus är migh så altydh emoot: han hafwer och nekat migh gåå in på communitetet och kallat mig enn *πολυπράγματον*.

Swarade M. Johannes Lenæus: det hafwer hwarken iagh eller någon annan af professoribus nekat Doctorem Wallium att gåå på communitetet, men det ähr alles wåre meningh, att när wy ähre ordinarij inspectores, kunne wy inthet lydha, att wy skole hafwa någon ex collegis i synnerheet öfwer oss, effter constitutiones sådant inthet förmäla. Och frågadhe sedan nomine consistorij, om det wore H. M:ts eller Dn. Cancellarij wilie, att någon af collegis i synnerheet skulle hafwa någon superioritatem för andra eller och någon inspection in reliqvos collegas, excepto magnifico Rectore. Der til Dn. Cancellarius swarade nej och sadhe, att H. M:tet frågar myckit af Doctore Wallio om communitetet och andra academiæ handlingar och förmanar honom att see til, att all tingh må richtigh tilgåå, doch icke heller gifwandes honom någon superioritatem præ reliqvis.

Swaradhe Lenæus, att H. M:t plägar och frågha honom om många saker och i lika måtto förmana, att han sin flyt om academiæ saker skal hafwa ospart, der han lykwäl inthet tilmäter sigh någon authoritet öfwer andra sina collegis; förmälte och hwadh för een incommoditas sigh der af förorsakas kunde, om enn skulle hafwa någon præeminentiam för andra, såsom det att studiosi hölle sigh til honom såsom then förnemsta och ringa achtade dhe andra, hwar uthaf factioner komma kunde.

Och effter Dn. Cancellarius sadhe sigh förnimma, att trätan wore mäst emellan Wallium och Lenæum, swarade Lenæus: om Dn. Cancellarius wille fråga professores singulos, skulle han wäl förnimma, att hans meningh woro allas deras i gemeen.

Sedhan refereradhe D. Benedictus Crusius, att den tydh han war förordnat inspector på communitetet, hadhe studiosi, som begiäradhe komma ther in, kommet til honom och sagdt sig hafwa talt medh generali inspectore der om och hafwa hans samtyckie. Sadhe och Rev. Dn. Archiepiscopus: om enn skulle hafwa någon authoritet öfwer andra sina collegis, blefwe han och offta allena tilschrifwen der om, som hela consistorium hadhe medh att beskaffa.

Swarade illust. Dn. Cancellarius, att det kunde ingen förmena[s] att schrifwa någon til; och att det wore likwäl præsumptio, att Consistorium hadhe större authoritet, ähn som några eller enn allena, och sadhe sigh och understundom hafwa schrifwit D. Wallio til, men icke heller derför tribuerat honom någon authoritet öfwer andra; och frågade sedhan, hwem man tå skulle tilschrifwa. Swaradhe Dnn. professores: magnifico Rectori eller Dn. Procancellario, hwilket och domino Cancellario syntes gott wara.

Sedhan sadhe D. Wallius, att Dn. Cancellarius hadhe i nästförgångne sommar befalt honom att see til, huru al tingh kunde richtight tilgåå på communitetet.

Der til swaradhe Dn. Cancellarius, att det hafwer inthet waridt hans meningh, att D. Wallius skulle wara någon general inspector öfwer andra förordnadhe inspectores på communitetet, uthan effter det han icke fick tala medh Dn. Prorectore, som tå inthet war tilstädes, befalte han D. Wallio uno actu sine præiudicio aliorum, att han skulle see til, att studiosi på communitetet icke droghe syn kooss. Och sadhe Dn. Cancellarius ähn widare: H. M:tet wil, att här skal wara enn status aristocraticus, och förmante derför alle Professores i gemeen, att dhe stricte hölle sigh effter constitutiones, och icke wore någors mancipia och tribuera alicui collegarum någon superioritatem, som in constitutionibus inthet förmäles.

D. Wallius sadhe sigh gierna willia wara ifrå communitetet, men huru skulle han tå wetha thär om att referera för H. M:t.

Swaradhe illust. Dn. Cancellarius: att han kunde lykwäl få wetha af ordinarijs inspectoribus, och om honom tycktes något fehla på communitetet, skulle han först gifwa det tilkenna in consistorio.

Sadhe D. Wallius, att Dn. Cancellarius hadhe i nästförgångne sommar sagdt, att dhe som wore bortdragne af Communitetet skulle inthet komma der in igien; och dock lykwäl hafwe professores der emoot satt enn studiosum in på communitetet, den som wore plane rudis et nullius eruditionis.

Swaradhe M. Johannes Lenæus, att den studiosus hadhe mäst drifvet det gienom magn. rectorem. Sadhe och M. Johannes Sthalenus och M. Sveno Jonæ, att han wore icke heller så plane rudis, uthan hadhe giordt temeligh progressum effter den tydh han studerat hafwer, och emedhan han ähr flytigh och enn fattigh person, hafwer consistorium beiakat, att han måtte hafua beneficium på communitetet.

Dn. Cancellarius frågadhe, om der flere sådana wore; swaradhe Dn. professores nej.

Sedhan frågadhe Dn. Cancellarius, huru studiosi worde insatte på communitetet. Swaradhe Dnn. professores, att dhe worde insatte af hela consistorio, men effter det war beswärligit så offta at convocera consistorium, som någon skulle insättias, hafwa the examinerat them, som begiära komma på communitetet, och ransakat, hwilke som der til tienlige och torftige wore, och så ordinerat, hwilke effter hwar andra skole insättias och eliest wara deras substituter som under tydhen borto wore, til des dhe finge ordinarium locum.

Illustris Dn. Cancellarius förmante återigien professores til enigheet och refereradhe, huru alt borgarefolket här i Upsala myckit säga om deras trätor.

Swaradhe D. Wallius: det borgarefolket wetha något att tala der om, ähr skeedt af een predikan, som iagh höll then 29 Jan. ex Ps. 25, tå Lenæus effter predikan kalladhe migh til sigh i kyrkian och taladhe migh til medh thesse ord: noch ropa i altydh på oss, wenner enn gångh igen att gala på oss.

Der til swaradhe M. Johannes Lenæus; detta war endan på talet; iagh talte honom til medh sachta och fogelige ord, men D. Wallius begynte sedhan att tala öfwerliudt.

Illust. Dn. Cancellarius frågadhe, uthaf hwadh orsak han hadhe talt honom til. Swaradhe Lenæus således: några daghar tilforenne som detta skedde, impetreradhe någre studiosi ex consensu consistorij testimonium, effter dhe wille dragha ifrå academien, men sedhan dhe finge deras testimonium, foro dhe illa fram här i stadhen, grasseradhe och perlementeradhe; när iagh fick det wetha, lät iagh slå effter them, men

kunde inthet finna them, ty the stucko sigh undan; daghen thär effter holt D. Wallius förbe:de predikan, och när han carperadhe petulantiam juventutis, appliceradhe han och syn predikan til juventutis præceptores och vehementiori affectu erumperadhe in hæc verba: och i som ungdomen föreståå skola etc. Och effter det war marknatz tydh, och dagen tilförenne war klagat på studenterne, tyckte migh illa wara, att han oss syne collegas beskylladhe för sådana, som försumlige wore til att castigera juventutis neqvitiam, och således komma oss på ett ondt nampn, icke allenast här i stadhen, uthan och annorstädhes gienom the fremmande, som tå wore tilstädes. Taladhe iagh derföre honom til och frågadhe, om han wiste, huru man be:te studiosos antasta skulle, aldenstund dhe wore ähntå här i stadhen, och han wore och enn af them, som der medh hadhe att beskaffa, och bad iagh honom att han skulle tala oss til in consistorio och låtha blifwa oss in suggesto, hwilket han togh illa wedh sigh och begynte att tala öfwerliudt, så att studiosi trängde til sådant att höra, och när det skedde, sadhe M. Jonas Magni: kiäre låter oss gåå hädhan, ty han tager så hårdt wedh sigh.

Illust. Dn. Cancellarius frågadhe M. Jonam Magni, om det så war tilgånget, som Lenæus refereradhe. Tå swaradhe M. Jonas: jaa, det ähr wist; Lenæus taladhe sachta och Wallius hårdt.

Och effter det M. Olaus Moretus war och på then tydhen tilstädes i kyrkian, badh Dn. Cancellarius, att och han skulle referera, huru det hafwer sigh tildraget. Tå sadhe Moretus: det gick så til som sagdt ähr; D. Wallius appliceradhe texten til juventutem och sedhan til them som hafwa juventutem att föreståå, men in specie giorde han ingen discretion, uthan talte in genere: The som hafwa juventutem att föreståå etc. Men det han skulle tå hafwa större affectus, ähn han förr plägar hafwa, kan iagh inthet säija: men när the kommo wedh hörnet i kyrkian, talte Lenæus honom til hac forma: noch ropa i altydh på oss, taler oss heller til in consistorio; sedhan sorlades mehr och trängdes til af studiosis. Lenæus sadhe: detta war endan på taalet, hwilket M. Jonas och wittnadhe.

Dn. Cancellarius sadhe, att D. Wallius hadhe icke så illa talt, om han icke elliest nembde någon i synnerheet. Swaradhe M. Johannes Lenæus: det war marknatz tydh; studiosi ginge daghen näst tilförenne och grasseradhe, hwilket wardt klagat, och sedhan folgde denne concio, hwar uthaf war hwariom och enom som tillstädes wore wäl til förståendes, hwem han meente.

D. Wallius sadhe: iagh meente icke allenast edher uthan och andra, och bör migh icke allenast straffa cives uthan och Academicos.

Swaradhe Rev. Dn. Archiepiscopus: om det skulle blifwa efterlåtet, att D. Wallius skulle carpera syna collegas på predicostolen, the han doch eliest kunde admonera in consistorio, så måtte och andra carpera honom igen, hwar uthaf kunde förorsakas een stoor oredho och förargelse.

Sedhan beklagadhe sigh D. Wallius, att Lenæus hadhe och en gångh carperat honom ex Evangelio: Qvis me arguit de peccato.

Swaradhe Lenæus: jag hafwer honom inthet carperat, uthan således talt: Christus ähr enn heerde, och honom skole prèdikanterne effterfölia; och sadhe Lenæus widare: i nästförgångne Trättonde dagh kom iagh i kyrkian i aftonsångcn, tå iagh i heela helgen hadhe waridt i Waxala. Tå predikadhe D. Wallius verba Prophetæ: Tu Bethlehem etc., och dirigeradhe sin sermonem således. I morgons förmante man, att wy skole gåå till Bethlehem, men när wy gåå til kyrkia, komma wy til att lura.

Doctor Wallius swaradhe, att han inthet hadhe meent honom thär medh. Ther til Lenæus sadhe: effter iagh hadhe waridt borto i heela helghen och kom tå i kyrkian, togh iagh det til migh. Och refereradhe Lenæus ähn ytermehra, att D. Wallius hadhe Die Thomæ verba Oseæ :Om någon straffar edher för tiufwar: applicerat bådhe til lärde och olärde, hwilket och Dn. Archiepiscopus sadhe sigh af många hördt hafwa, och refereradhe widare Dn. Archiepiscopus: tempore pestis när iagh kom hyth til Upsala igien af bygden, och hölt migh ähnnu stilla i mine huuss, emedhan pestis ähutå icke aldeles hadhe stillat sigh, tå hadhe D. Wallius sagdt in concione: tu må wara så lärd tu wilt, tu måste lykwäl gåå i kyrkian.

Swaradhe D. Wallius: jagh sadhe det in genere, det kan ingen förbiudha migh att säija, bådhe lärde och olärde, iagh hafwer ingen waridt för när i myne concionibus.

M. Johannes Lenæus sadhe: det ähr icke allenast iagh som klagar der öfwer uthan och flera, såsom och borgarefolket.

Dn. Cancellarius sadhe: kan skee i hafwen odium edher emellan, och derföre uptagha hwars annans taal til det wersta. Sadhe och D. Benedictus Crusius och flere af professoribus, att månge wore som förde them emellan; och beklagadhe sig Lenæus, att D. Wallius hölle familiaritatem medh syna, Erchiebispens och M. Martini Sthenij diskesellar:

Swaradhe D. Wallius: hwem wil migh det förbiudha? må iagh icke umgååss medh hwem iagh wil; beklagadhe sigh och D. Wallius, att Lenæus hade talt Caplanen til, derföre att han läst bönen för lenge, och sadhe sigh det inthet kunna holla til godho.

Lenæus swaradhe; så wore myne ord til honom: det åhr inthet bruk, att man giör bönen så lenge, om i gjören så långdt, så prediken i folket uthur kyrkian; och sadhe Lenæus ähn yterligare: åhr iagh betrodd att sittia in consistorio ecclesiastico, så må iagh och hafwa macht att admonera enn sacellanum der så omtränger.

Illust. Dn. Cancellarius frågadhe, til hwadh ende att sådant skedde, och frågadhe om trätan wore emellan flere ähn D. Wallium och M. Lenæum.

Swaradhe Lenæus: ja the ähre wäl flere, som medh migh hafwa samma klagan; men D. Wallius sadhe; thet är migh ingen mehr emoot ähn Lenæus.

Illust. Dn. Cancellarius sadhe: kan skee att i bådhe affectera dominatum, och förmante så D. Wallium, att han skulle moderera sigh och tala sina collegas til in consistorio och låtha blifwa them på cantzelen.

M. Johannes Lenæus sadhe sigh myckit medh D. Wallio hafwa undraget och sökt alla medel til roligheet, men effter det hafwer icke kunnat gådt honom fordt, hafwer most lydha och bidia Gudh bettra.

Swaradhe D. Wallius: ja, det må iagh säija, och åhr myn wenlige begiäran til edher sampteligen, att i welen honeste förhielpa migh här ifrå, iagh begiärer här inthet lenger til att wara.

Illust. Dn. Cancellarius frågadhe, huru the skulle blifwa förlykte, och huru the först ähre blefne oense.

Swaradhe Rev. Dn. Archiepiscopus: när D. Wallius först kom hyth, och S. Mag. Benedictus Leuchovius abdiceradhe magistratum academicum, och Lenæus skulle antagan, kom D. Wallius inthet tilstädes, och ähndoch man skickadhe honom budh och lät kalla honom, kom han lykwäl inthet, för ähn actus war så när uthe. Sedhan begiäradhe wy, att han skulle komma in convivium, missis duobus magistris, men han kom inthet; der af oenigheeten kom först och wexte sedhan mehr. Swaradhe D. Wallius: det åhr wist och sant, att Dn. Archiepiscopus hadhe sendt honom budh, men han hadhe inthet wist af electione. Der til swaradhe D. Archiepiscopus: electio war skeedt för, ähn som D. Wallius kom hyth.

Dn. Cancellarius sadhe, att enn kan wäl protestera, men icke sättia sigh up emoot många.

M. Johannes Lenæus begiäradhe, att han och D. Wallius måtte något lythet secedera, att Dn. Cancellarius saken thess better af the andra professoribus förnimma kunde, hwilket och så skedde.

Sedhan sadhe Dn. Cancellarius, att det wore til beklagandes, att dhe godhe män inthet kunde förlykas; och frågadhe, om Lenæus skulle

wara orsaken; der til Professores nekadhe och sadhe, att dhe wille inthet hafwa någon dominatum, uthan begiäradhe att hålla sigh effter constitutiones.

Swaradhe Dn. Cancellarius: then ena hafwer så stoort votum som then andra, then ena hafwer ingen myndigheet öfwer then andra, och frågadhe, hwadh för hinder sigh hadhe förorsakat af deras oenigheet.

Der til sadhe domini Professores: Lenæus såsom enn prorector hafwer i detta åhret myckit handlat nomine et consensu consistorij, det D. Wallius inthet hafwer welat approbera, hwar igenom ähr skedt, att D. Wallius hafuer sigh absenterat och sententiæ consistorij hafwa blifwit illuderat, hwilket hafwer waridt oss myckit til hinders.

Dn. Cancellarius förmante ytermehra professores, att dhe skulle hålla deras myndigheet i acht och inthet hålla sigh hwarken til den ena eller den andra, widare ähn som constitutiones förmäla, och frågadhe hwadh man skulle giöra til saken. Swaradhe M. Olaus Laurelius: the ähre Theologi, dhe måge sielfwe betenckia sigh.

Sedhan sadhe Dn. Cancellarius: ähr det prestesaak, som angåår predikningar och annat sådant, döme Archiepiscopus der om; och frågadhe hwad man eliest skulle giöra der til. Tå syntes gott wara att sättia wythe för them, att then sigh förgrepe måtte undergåå straff.

Sedhan blefwe D. Wallius och M. Johannes Lenæus inkalladhe. Tå sadhe Dn. Cancell. att det funnes wara förargeligit, att dhe uthi een sådana oenigheet lefde, hwilket H. M:t inthet lenger lydha kunde, och om dhe så wille lenger fahra fort, skulle the wetha, att det lände antingen til academiens eller deras egen ruinam. Och förmante them så, om dhe något hadhe emoot hwar annan, att dhe wille sibi mutuo condonera, hwar och någhon wille sigh något præsumera för andra, skulle det wäl finnas rådh derföre. Och frågadhe sedhan, om någon meente sigh hafwa någon authoritet för andra. Swaradhe D. Wallius sigh det inthet giöra willia, ey heller hafwa något haat til Lenæum.

Tå swaradhe Dn. Cancellarius: ähr det kyrkiosak, så må hon decideras af episcopo, men om fehl funnes på communitetet, eller annat som academien wedhkommer, skulle det refereras til consistorium, och om det thär icke slytas kunde, refereras widare, effter som constitutiones lydha. Doctor Wallius sadhe: iagh wil stella migh, effter som sagdt ähr, hwar och icke, wil iagh undergå straff.

Frågadhe sedhan D. Cancellarius, om dhe wille betenckia sigh och wara wenner. Swaradhe M. Johannes Lenæus: det är wår begiäran, och derföre ähre wy komne hyth; det ähr nu aftalt, wy wele stella oss der effter och rechte så D. Wallio handen medh sådana förordh: wele i wara enn from och godh man och hålla edher såsom enn af oss och

icke ursurpera edher störrc authoritatem, ähn någon af eder Collegis, och låtha blifwa oss på predikostolen, så wille wy wara wenner. Sedhan förmante Dn. Cancellarius ähn widare dhe andra professores, att dhe skulle hålla deras myndigheet i acht, effter som tilförenne sagdt ähr.

När detta så afhandlat war, togh Dn. Cancellarius Laurentij Lundij supplication fram, i hwilken han klagar öfwer den orätt honom tillfogat war af consistorio, i det han icke kunde bekomma rätt på communitetz spysmästaren Oluf Biörsson, hwar uthinnan han iblandt alt annat beklagar det, att när han hadhe råkat skella Oluff Biörsson för enn tiuf och skelm, blef han oförmodandes citerat til consistorium och så hastigdt sakfelter, att han icke kunde bekomma tydh att betenckia sigh, hwadh han swara skulle.

Der til Dnn. professores swaradhe, att Oluff Biörssons sak hadhe tilförenne waridt förhörd på Råstugan i tweune professorum närwaru emellan Oluff Biörsson och hans drengh, som honom först skelt hadhe, på hwilkens ord Lundius sigh refereradhe, och effter drengen kunde honom inthet bewysa, och Lundius swaradhe, när han bleef tiltalt och frågadt uthi consistorio, om han wille beståå syn ordh och Oluf Biörsson tiufwestycken tilleggia och öfwertygha: är han fry för drengen, så ähr han och fry för migh, derföre wardt och Lundius opå desse ord in consistorio uthan någon dilation sakfelt.

Illust. Dn. Cancellarius frågadhe, hwadh professores hadhe att bestella på Råstugan: Swaradhe Dn. professores att borgemästarena hadhe det begiärat, och att professores wille gierna wetha, om Oluff Biörsson skulle wara skylligh eller icke.

Sedhan klagar och Lundius, att professores hafwa satt enn studiosum til subinspectorem på communitetet, som war spysmästarens frende och medh honom i alla saker eense. Swaradhe Dn. professores, att dhe hadhe allenast satt honom til att gåå i köket, att see til hwadh som toges uth til dageligh spysningh.

Illust. Dn. Cancellarius sadhe sigh wara berättat, att han wore enn ährelööss karl och hafwer waridt convictus furti. Swarade Dnn. professores sigh inthet [weta], om någen kunde honom sådant öfwertygha.

Sadhe Dn. Cancellarius: om Oluf Biörsson icke spysar effter ordningen, så ähr han enn tiuf. Swaradhe M. Jonas Magni, att studiosi hadhe alrigh tilforenne klagat öfwer spysmästaren, uthan nu först; det samma sadhe och Doctor Crusius, att när han först bleef inspector på communitetet, hafwer han frågat them, om det ginge rätt til medh spyssningen, tå hadhe the sagdt ia der til. Men sedhan hafwa the lykwäl kommet och beklagat, icke allenast öfwer närwarandes, uthan och förgången tydh spysningh. D. Wallius sadhe, att Oluf Biörsson hafwer

sagdt sigh icke spysa effter ordningen, uthan effter wärderingen. Swaradhe M. Johannes Lenæus och dhe andra professores, att spysmästaren hadhe det begiärt, och att dhe hadhe honom concederat, hwadh höns, fersk fisk, miölk och egg anbelangar, att han måtte spysa annat i stadhen, när sådant inthet wankar, men alrigh hadhe dhe effterlåtet honom att spysa effter werderingen, såsom Lundius föregifwer.

Dn. Cancellarius frågadhe, om spysmästaren hadhe giordt sin räkenskap; der til swaradez nej; tå sadhe cancellarius, att det borde icke sententieras om Lundio, medhan spysmästarens sak wore in suspenso. Swaradhe D. Benedictus Crusius: Lundius togh sigh före at öfwertygha honom tiufwerij, och ähndoch han wardt af consistorio förmant, att han skulle der medh afstå, repliceradhe han lykwäl, men effter han [icke] kunde honom sådant bewysa, bleef det om honom sententierat.

Illust. Dn. Cancellarius sadhe: om spysmästaren hafwer förringat H. M:ts ordningh borde han straffas. Swaradhe M. Jonas Magni: substantialia, såsom är ööl och brödh, hafwa dhe hafft noch, och sadhe Lenæus, att dhe hafwe och pröfwat andra partzeler medh bessmannen, och är doch inthet fehl funnet.

Sedhan laass Dn. Cancellarius sententiam om Lundio i consistorij book och tyckte, att hon war för hårdh, synnerligen derför att han priverades officio. Swaradhe Lenæus: det wardt beslutet, att han allenast til någon tydh skulle priveras här i stifftet ex consensu archiepiscopi, effter han hadhe så illa skelt honom och inthet kunde bewysa.

Och effter D. Wallius hadhe offererat Dn. Cancellario syn protestation contra sententiam de Lundio latam, uthi hwilken han föregifwer sigh icke kunna approbera henne, först derför, att Lundius inthet hadhe kallat honom tiuf och skelm, uthan sagdt, han spysar som enn tiuf och enn skelm. Der til swaradhe Dn. Cancell. sielf: det är ingen differentia emellan dessa ordesätt: tu äst enn skelm, och du spysar som enn tiuf och skelm, eller giör som enn tiuf och skelm. Sedhan, att honom war förbudit att appellera. Swaradhe Dnn. professores, att honom wardt inthet förbudhit att appellera, uthan tå han sadhe in consistorio, att han wille appellera til rykesrådh, wardt honom swarat, att man inthet wäl wiste, om det skulle wara honom effterlåtet.

Dn. Cancellarius frågadhe, effter hwadh capitel i laghen the hadhe sententierat. Swaradhe D. Crusius, effter det 31 Cap. i råstugubalken, och när wy icke finna i stadzlagh, så sökia wy i landzlagh.

Til det tridie: att några af professoribus hadhe gifwit spysmästaren frydt att spysa effter werderingen, och icke effter H. M:ts ordningh. Der til professores nekadhe och sadhe sigh allenast någon förändringh honom hafwa effterlåtet, medh egg, miölk etc., som tilförenne swaradt

ähr til Lundij protestation, och sadhe Dn. Professores, att D. Wallius inthet hadhe waridt tilstädes, när Lundij sak hafwer blifwet förhörd, mehr än den förste gången, tå han och gick sin koos, för ähn något om honom bleef handlat.

Til det fierde: att Dn. Professores hafwa satt en subinspectorem på communitetet. Der til swarades såsom tilförene Lundio.

D. Wallius sadhe sigh inthet protestera moot deras sentens, uthan allenast gifwa sinn meningh tillkenna. Och efter Lundius klagar och, att Dn. professores hafwa insolenter handlat medh honom, wardt der til swaradt, att det inthet skedt war, uthan tå han begynte in constitorio bruka trotzige och onde ord, blef han förmanat, att han inthet skulle träta medh domaren. Der til sadhe Dn. Cancellarius; när i handla cum authoritate, så hafwa i authoritatem. Talte sedhan widare om Spysmästaren och frågadhe, huru det kom til, att han icke kunde spysa effter ordningen, emedan han hadhe den fördelen 1) multitudinem 2) penningar för uth. Der til swarade D. Wallius: han fåår wäl penningarne för uth, men när halfwa åhret ähr uthe, hafwer han inthet i förrådh, och kan inthet proviantera sigh på ett heelt, uthan allenast ett halfft åhr.

Dn. Cancellarius sadhe sigh ingalunda kunna förändra spyssordningen, och sadhe, att H. M:tz intent war, att then som spysadhe skulle stå sit ewentyr, antingen han wunne eller tappadhe, likasåsom arrendatores: och om denne spyssmästaren inthet kunde spysa effter ordningen, skulle man der til uthsee enn annan.

Sedhan laass Dn. Cancellarius up spysordningen, hwar uthinnan förmäles, att honom skal prænumereras penningar på $^1/_2$ åhr. Och syntes Dn. Cancellario godt wara, att spyssmästaren stälte borgen för sigh och toghe penningar af Quæstore om Olzmäss eller Mårmäss på ett heelt åhr.

Bleff och beslutet, att inspectores på communitetet skulle omskiftas una cum Rectoratu på alle half åhrs termyn, och att spyssordningen skulle tagas af communitetet, och inspectores skulle hwar annan dagh gåå thär in, och att studiosi på communitetet skulle tala Latine och movera enn quæstionem widh hwar disk i alla måltydher, item att spyssmästaren skulle giöra sin räkenskap ferdigh, öfver antwarda honom professoribus af them til att öfwersees, och tillyka med quæstoris inläggias til att förwahras. Skulle och leges och ordinationes giöras på communitetet, wysas Dn. Cancellario och sedhan effectueras.

Sedhan talte Dn. archiepiscopus om Rectoratu Nobilium och sadhe, att effter det kan henda, att någon spargeradhe ett ondt nampn om academien så wäl in aula som annorstädes, hafwer derföre consistorium för godt anseedt understundom att eligera nobiles in rectores, som kunna höra acta academica och sedhan wetha hwadh i saningh ähr för

H. M:t och Ryksens herrar att referera; hwilket och Dn. Cancellarius inthet improberadhe.

Förmante och Dn. Cancellarius assessores consistorij, att för ähn någon sententia blefwe concluderat, skulle twå först först uppståå och ventilera saken ab utraque parte, skulle och refereras til jureconsultos. Der til Dn. professores swaradhe, att the så giöra pläga, och icke allenast twenne saken ventilera uthan och flere.

Illust. Dn. Cancellarius offereradhe Dn. professoribus Westhovij Gothi * libellum pro rege Sigismundo contra nostrates editum och sadhe, huru högnödigt det wore, att någon refuteradhe honom, hwilket H. M:t och myckit monde åstunda; förmante derföre Dn. professores, att the här uthinnan wille syn flyth hafwa ospart, att ungdomen måtte förnimma jesuviternas putzar: och antwardadhe så professoribus boken.

Sedhan begiäradhe Dn. Cancellarius consilium professorum de professore Juris och professore Eloqventiæ Skyttiano, tå nembde D. Wallius til professionem juris Johannem Nicodemi **. Dn. Cancellarius talte om Wilhelmo Simonio ***. Och sadhe Dn. archiepiscopus sigh hafwa spordt honom hafwa ett gott nampn in Germania. Sadhe Lenæus och flere, att han synes wara en stilla och skickeligh person. Til Professionem Eloquentiæ nembdes M. Johannes Matthiæ, och sadhe Dn. Cancellarius, att han begiärer blifwa wid studio Theologiæ, nembdes och Prytz † och Laurentius Cygnæus ††. Tå befalte Dn. Cancellarius, att dhe skulle tagba saken i widare betenckiande.

Refereradhe och Dn. Cancellarius, att H. M:tet hafwer befalt fyra musicanter att komma til Upsala, att instruera studiosos in musicis och corrigera den inflexibilem vocem.

Doctor Wallius begiärte, att disputationes theologicæ som wore satte på fredaghen måtte skee om lögerdagen, för predikan skul. Tå sadhe M. Johannes Lenæus, att disputationes theologicæ skedde sellan.

Dn. Cancell. förmante, att predikan skulle begynnas i tydh och appliceras til exercitia academica, och bödh att the syn emellan der om måtte fördragas.

(Ur protokollen i Konsistorii arkiv).

---

* Troligen åsyftas Johannis Vastovii 1623 utkomna Vitis Aquilonia.

** Sedermera Statssekreterare och adl. Liljeström.

*** W. Simonius (son till nyss afledne Skytteanske prof. Joh. S.) utgaf 1627 i Upsala 7 afhandlingar om monarkien, se Stjernman Bibl. Sv. Got. Tom. VII. ms. i Upsala Bibl.

† Andreas P., nu rektor i Linköping, hade 1621—23 varit prof. eloqv.

†† 1632 utsedd assessor i Svea hofrätt, halshuggen 1634 för mord (Stjernman Bibl. Sv. Got. II. s. 376).

94.

Teologiska Fakultetens skrifvelse till Rikets Råd, för att besvara Wallii klagomål, öfver att hans medbröder förhindrat Mag. Eskilli Petræi promotion till Teol. Doktor, odaterad men från 1628.

Modesta Responsio ad quærelas et accusationes R. D. D. Wallii.

Illustres, generosi et magnifici domini, regni senatores amplissimi, domini nostri gratiosi et benignissimi. Deum testamur, quod inviti eo simus protracti, ut illustres Vestras Mag. et Gen. gravissimis regni negotiis occupatissimas, hac vice interpellemus. Cogitavimus enim nos tutiori versari in loco, quam ut nostri ordinis homines tantum nobis facesserent negotium, nosque scandali et perturbationis autores esse insimularent idque coram summæ authoritatis et eminentiæ viris scripto proponere non erubescerent. Et si crimen hoc ab homine sacris ex professo non dedito commissum non fuisset, veniam et excusationem qnodammodo mereretur. Sed dolendum est nos ejusmodi in tempora incidisse, ubi species quædam pietatis prætenditur, cujus tamen virtus plane est recusata. Theologicus an hic sit processus, ab ipso Christo Matth. 18 v. 15 præscriptus, piis mentibus iudicandum relinquimus.

Rever. Dn. D. Laurentius Wallius graviter est conquestus coram proceribus regni de inhibitione cujusdam disputationis, suo sub præsidio habendæ, sed cur primo tam illustribus viris inhibitionis causam non exponit? Cur non dicit se constitutiones Regia autoritate confirmatas violasse? Decani officium violenter in se suscepisse? Collegis suis plane inconsultis, quædam pro arbitrio suo in intolerabilem eorum contemtum reliquisque facultatibus in præiudicium attentasse! Sed hæc alto involvit silentio, putans calumniari audacter, semper etiam aliquid hærere; verum accusare alios facile est, ubi garrula lingua est, sed veritas defensa pulchrius nitet, inquit non ita pridem magni nominis Theologus temere a suis impetitus adversariis. Nunc directe ad singula.

Serius dicit inhibitionem eius disputationis esse factam. Sufficit, si modo juste, nec probabit intempestive et nimis sero eandem sibi fuisse denuntiatam, quod ex actis constabit.

Archiepiscopum ex arbitrio suorum generorum* disputationem hanc stitisse ait. Archiepiscopus provectæ atatis, et suspiciendæ autoritatis

* Lenæus och Laurelius, begge Wallii kamrater i Teol. fakulteten.

vir, longa rerum experientia edoctus, non tam facile hactenus, quod nobis constare potest, sibi ab hoc vel illo, quantumvis genero, persuaderi passus est egredi limites officii aliisque inferre manifestam iniuriam, et scandalum in republica literaria præbere non ferendum. Ad concitandum odium in Archiepiscopi generos, tertii theologi* mentionem hic, ut et in sequentibus, nullam facit, prævidit enim hoc suæ causæ non prodesse.

Deinde veritati hic parcit accusator, cum tamen Archiepiscopus prætorio aliquo edicto disputationis actum non prohibuit, sed ad petitionem trium in facultate theologorum eorum sententiam retulit, nempe, aut eo die differendam esse disputationem, aut præfatos theologiæ professores propter legittimas causas in auditorio non velle comparere. Eligeret præses utrum vellet. Suspensionem autem eligens (cum accurate et theologice disputare suis non careat difficultatibus) disputationem in dicto die nullam esse futuram, schedula circa horam septimam ipse significavit, cui et eodem temporis momento superveniebat M. Rectoris, quam cum affigebat minister, ne ultra 4 vel 6 adfuerunt studiosi; et tamen non hesitanter infert, studiosos in magna frequentia ipsius adventum in horam octavam esse præstolatos.

Dicit accusator se summis viribus contendisse mutationem sententiæ a R. D. Archiepiscopo latæ, cum tamen nullam sententiam tulerit, sed saltem conditionem quandam proposuerit. Et semel tantum notarius academiæ Archiepiscopum matutinis horis compellavit, sciscitans cuius esset id ipsum publice significare, si omnino suspenderetur disputatio; cui regessit esse officium M. Rectoris.

Nihil erat in promptu, inquit, quod inhibitioni speciem daret, imo contemtibili et ignominioso suo programmate publice affixo culpam trajecit in suos collegas, ut hac ratione animaret juventutem ad diffamandum suos præceptores, quorum et biliose suppessit tam proprium quam officii nomen, per contemptum vocans eos tres nostros Theologos.

Auditores inquit indignabundos abivisse, quasi disputationem aliquam certis de causis in aliud tempus differre plane ipsis sit inauditum, et res toleratu indigna! Disputationibus publicis et privatis hic non destituitur inventus, quibus interdum habendis ne tempus quidem ordinarium sit sufficiens.

Conqueritur valde et miserabiliter de improperio nomini suo inusto, sicut et auditorum suorum diminutione. Optandum esset, ut tantum laboraret pro dei gloria tuenda et scandalo publico avertendo, quantum dimicat pro æstimatione sua propria, in cujus amplificationem, aliorum

* Jonas Magni.

vero demigrationem(!), tota hæc accusatio est instituta. Auditorum diminutionem quod attinet, nihil est; quærit undique argumenta, ut si non virtute, tamen grandine valeant.

Dicit necessum ipsi fore decoquere hunc contemtum, cum adversa pars semper ipsi sit visa regnum, nullo suo ariete concutiendum. Arietes quidem hactenus instruxit multos, sed adhuc dei gratia impares viribus. Hic accusator rei caput attingit et instar soricis se turpiter prodit. Hoc enim hactenus studio non pigro attentavit, ut solus hic dominaretur. Ideoque impetit corpus academicum illudque regnum suo ariete conquassatum sibi subiugare contendit. Autoritatem publicam in distribuendis præmiis ac pœnis irrogandis multoties sibi reservatam voluit. Unde generalem Communitatis et Stipendiariorum Inspectorem se proclamari aliquando permisit. Hanc publicam auctoritatem vindicare quando studuerit senatus acacdemicus, apertum ipsi indictum est bellum, ita ut nullus hic sit ex iis professoribus, qui in officio publico ipsi vel antecesserant vel σύγχρονοι sunt, quibus cum tam privatim quam publice aliquoties non dimicaverit magnisque contentionibus gravaverit. Inquisitio monstrabit. In hoc regno primaria labefactare membra hactenus est conatus, quibus ut superatis dux noster academicus renunciaretur. Et cum in debellando hoc regno nullum tempus intermiserit, haud irrito conatu multa ipsi successerunt. Videns enim flexibilis juventus D. Wallium audacter adire et interpellare Regiam Majestatem, proceres regni intrepide convenire, huic igitur tanquam magno ac præpotenti studiorum suorum promotori se agglutinare incipit, divulgat per patriam, D. Wallium hic esse primarium professorem, omniaque secundum ipsius nutum geri. Quo fit, ut episcopi aliique viri in officio graviores, noti et ignoti, suos spe futuræ promotionis allecti agminatim ipsi et non M. Rectori commendent filios aliosque suæ fidei et paternæ curæ concreditos. Quot enim commendatitias literas ab omnibus patriæ angulis sibi transmissas in medio hactenus posuerit, et sine aliqua exceptione, commendatos promotione dignos urserit! Vera hæc esse tota nostra testabitur societas.

Deinde pro rerum summa potiunda circumspicit, an aliquibus inter extraordinarios Professores suam deferre operam possit (quod quidem christianæ charitatis opus esset, si bono ac simplici fieret fine), unde secretarii vices in se derivat agitque fideles apud R. Majestatem excubias et tempestive ac intempestive sollicitando tandem fit voti compos, literas confirmatitias procurat, atque sic regno suo stabilimentum quærit, quomodo enim tantis beneficiis obruti ipsi obstrepere audeant? Et licet affectuum pugna aliquando suboriatur, cordatiores tamen æquioribus sese inclinant partibus. Dicit Magnificus noster Cancellarius, statum nostrum

esse Aristocraticum*; contra nititur praxis Walliana, convertendo eum in monarchicum. Tot documentis possunt hæc singula probari, ut omnis dubitatio penitus ex ambigentium animis eximatur· Nam qui leges academicas spernit ac elevat, M. Rectori non paret cæterisque omnibus consistorii membris se semper præfert eorumque judicium respuit, supremum professorum plenis buccis et nimis arroganter sese appellitat ac scribit, quique nec parem in officio agnoscit etc., is regnum quærit. Miratur itaque et obstupescit D. Wallius generos Archiepiscopi (quos ita honoris ergo nominat, quasi principale eorum hoc esset officium vel eo nomine baptizati; sed quis animi et affectuum impotentiam non animadvertit?) tanta audere velle, imo admirabundus dolet suis scilicet præposteris conatibus aliquam injici remoram, quare vehementer conqueritur de ignominia illa denuo cumulata per disputationem sub præsidio R. domini M. Lenæi p. t. facultatis theologicæ Decani defendendam**. Dolor in eo consistit, quod non impune potuerit in facultatis theologicæ despectum totum hunc promotionis actum ex proprio arbitrio dirigere, reliquis in facultate collegis spretis ac plane reiectis, imo ne dignis judicatis semel ejus colloquio frui, unde facile est collectu, quo eos in pretio hic agnoscit et habet.

Dicit se inscio disputationem hanc caput suum ex[s]eruisse, sed quibus consciis prior in lucem prodiit? Doluit actum fuisse de suo nomine. et proinde summa lætitia ipsi est aliorum honestam existimationem obscurare variisque ignominiis afficere. Et licet edocti ex Dei verbo hanc gloriolam spernere didicimus, tamen cum processus D. Wallii cederet in academici status et publicæ autoritatis annihilationem sicut et in manifestam constitutionum violationem, tutum nobis diutius non erat collum jugo servitutis submittere vel præcipue ideo, quia juramento nos obstrinximus sancte servaturos academicas constitutiones, quæ Decano directionem eorum omnium ascribunt, quæ ad promotionem Candidatorum decenter et usu recepto peragi consveverunt. Nec juvat hic excipere, Decanum gradu Doctoris non esse insignitum, nam licet promotor esse nequeat, nil tamen vetat, quin sit decanus, disputationis præses atque totius actus director, cum constitutiones hæc singula ipsi imponant et demandent.

Facta deliberatione, dicit D. Wallius, aliud sibi non fuisse medium ad impetendum hoc regnum, quam majores sibi acquirendo vires, quas frustra hic sibi quærendas prævidit. Itane Consistorium majus et minus injustitiæ insimulatur, infidelis administrationis officii accusatur? Judicii collegarum æquitatem in dubium si non vocasset, majores alibi acqui-

* Se ofvan s. 295.

** Titlarna på de disputationer, som Petræus skulle under Wallii och Lenæi præsidium år 1628 försvara, finnas i Stjernmans Bibl. Sv. Got. s. 344.

rere vires haud attentasset sed prius legitime in competenti foro causam suam decidendam proposuisset. Sed omnes hic in una statera positi, vix ipsi exæquari possint. Hinc quis non videat, quam pias et honestas opiniones de suis collegis fovet? Quanta macula apud gratiosos suos dominos regni senatores eosdem aspergit? Cur Rectori ex auctoritate publica aliquoties (ut acta demonstrent) ad cognitionem causæ vocanti parere recusavit et studio ex consueta praxi sese subduxit? Cur pro tempore suæ facultatis ordinario decano, amice sollicitanti familiare ejus colloquium, obedientiam vel officium hoc præstare renuit? Neminem hic veretur; quod libet, licet. Ecclesiæ non ut minister, sed dominus præest. Jnjurias, quas ab omnibus sibi inferri judicat, ad suggestum defert et privatas suas litigationes non sine vehementibus affectibus frequenter exaggerat. Unde templum cathedrale iam multoties propter hosce intempestivos strepitus vacuum relinquitur. Pii ingemiscunt et supra modum scandalizantur, nec aliud medium nobis iam superest, quam devotis precibus et suspiriis causam Deo committere, qui nos ab hisce molestiis suo tempore liberaturus erit. Per hunc nostrum Deum, pacis et tranquillitatis autorem, ad illust. V. Gen. et M. M. humiliter confugimus, ut ambitiosos illos et pacis turbatores sua autoritate compescant inque studio vere theologico cohibeant. Præcipit Apostolus, ne quis arrogantius de se sentiat, quam oportet, sed ut potius modeste de se sentiat, sumus enim omnia membra unius corporis. Nihil igitur per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate, superiores sibi invicem arbitrantes, non quæ sua sunt singuli considerautes, sed et ea quæ aliorum, hæc nostræ cohabitationis norma esse deberet. Ambitio igitur detestabile vitium, turbarum fæcundissima mater, quos suo fascinavit philtro, agitat eos inque varia præcipitia ruit, modestiam excutit, primatum arripit, hinc in societate ecclesiastica primarios, primarios ad nauseam usque, sese dictis et scriptis quidam venditant. A talibus moderata et quieta ingenia, quantumvis donis præclaris exornata, abstinere solent. Pietatis ac humanitatis exempla viva habemus in plurimis exoticis academiis, quæ ab omni arrogantiæ specie sibi temperant, omniaque ea quæ pacis sunt sectantur, et magis pro salute et conservatione totius sui status, quam propria dignitate nominisque propagatione laborant. Sed quid multis, justam tandem causam suos etiam ex divina providentia inventuram patronos non diffidimus.

(Renskrifvet concept i Upsala Bibliotek i Olai Laurelii Acta, Ms. in folio, n. 156; att Laurelius är författaren, synes af hans under n. 156 b. förvarade egenhändiga, flerstädes omskrifna, utkast).

95.

Gustaf Adolfs stränga befallning, att de af hans donationsgods, som ännu ej kommit Universitetet tillhanda eller redan blifvit detsamma fråntagna, skulle ovägerligen genast dit öfverlemnas, Elfsnabben d. 3 Juni 1630.

Wij Gustaff Adolph etc. Göre witterligit, att effter wij förnimme, dett några af dhe godz och gårder, som wij med wårt konungzlige breff åhr 1624 hafwe skänkt och gifwit under Ubsala Academia till ewerdeligh egendom, äre uthan wår weetskap och samtyckie der ifrå komne, så at academien icke hafwer nutit och fått den renta som der af går effter wårt gifne breff och uthtryckelige donation, som är: En gård i Brooby i Tillinge sochn och Åsunda häradt, Olstad i Odensala s. och Ärlingehundratz härad, Murenboda i Grän s. och Håboo härad, Årby i Rassboo s. och härad, Wallby i Wigsta s. och Norunda härad, Rimboo Qwarn i Rimboo s. och Långhundradtz härad. Eliest äre somblige godz klandrade, som: Harfwesta fyre gårder, sampt nije torpare uthi Huseby Siutolfft s. och Trögd härad, Sundby en gård sampt fem torpare i Fundbo s. och Rassbo härad. Hwarföre biude wij och här med alfwarligen befale, at dhe som förbe:te godz innehafwe och icke eliest med wår wilie och wetskap nöijachtig wederlagh dherföre gifwit hafwe, nu strax och uthan något drögzmål eller gensäijelse der med afstå och dem under academien igen låte komma, och ingen fördrijste sigh effter denne dag något af dhe godz eller renter, som i be:te donations breff nämbde äre, sig tillägna eller i någon måtto academien afhända eller intrång tillfoga; uthan der något sådant hände, skole wåre stadthollare, cammerrådh, sampt wår konungzlige hoffrett wara academiens cantzler och förmän behielplige, at academien sin förordnade renta må uthan något förfång niuta och oförrycht behålla. Förbiude fördenskuld allom dem, som oss med lydno och hörsamheet förplichtade äre och för wår skuld wele och skole göra och låta, at afhända be:te wår academia förbe:de godz och gårdar, eller här emot något meen och förfång tillfoga i någon måtto. Der hwar och en weett sigh at effterretta, Datum på flottan widh Elfznabben den 3 Junij åhr 1630.

Gustavus Adolphus.

(L. S.)

(Original i Kons. Arkiv).

96.

Professor Lars Wallius till Universitets-Kanslern, Johan Skytte, om Poeseos professurens tillsättning, Upsala d. 20 April 1632.

Illustri et generosissimo heroi, meo domino atque patrono magno et benignissimo plurimumque ac semper observando salutem et humillima promptissimaque obsequia.

Illustris et generosissime baro, heros magnificentissime, domine et patrone summe, iagh kommer alltijdh ihugh bedia gudh, som iagh beder göra wäll moot E. H. ock så för thet myckna goda E. H. migh ringa person giordt och bewist haffwer, såsom ock jämwäl härföre wara E. H. och alla the E. H. äre *(sic)* till all ödmiuk och wällskylligh tienst beredwilligh. Och hooss thetta låter [jag] E. H. vndertienstliga förnimma för sine wisse och i sinom tijdh omtalande orsaker, wara then förste gången iagh skriffwer E. H. till, sedan som E. H. sigh hädan ifrån och tijt vthbegiffwit haffwer. Och nu skriffwer vthaff bara, som migh synes, nödhen ther till trängder, emedan iagh seer wara h[er] ifrån och till E. H. skriffwit blandh annat om twenne ärender och giordt E. H. berättelse om, huru som hela academiæ senatus skall haffwa kommit öffuer ens, och först satt M. Isacum Lundium till Poëseos professorem, och sedan beslutit, thet Communitisterna här på communitetet skola aff sina peningar giffua spijssmästaren hwar weka twå marck och än så myckit mera, som rijkzdalen är stijgen vp ifrån halffsiwnde marck, han gick före, när som spijssordningen giordes, nu så att han geller fyre daler koppermynt. Och wiste iagh inthet om thenne twenna ährenden wara hädan ifrån och till E. H. skriffwit, in till thess E. H. breff kom och gaff sådane swar här på, som the hälst begärde, som bemälte breff migh och några flere professoribus owitterligen här om till E. H. skriffuit haffua. Och therföre fått sigh aff E. H. thetta, må skee, swaret, emedan the i breffwet till E. H. inthet haffua talat om hwadh för instantia och instantiarum argumenta befunne sigh på the professorum sijda, som oppositum hölle, både moot M. Lundium, att han icke bleffue Poëseos professor, och communitetz spijssmästaren, att han inthet finge meera än en marck om wekan aff hwar student, som ther går till kost. Thesse partis oppositæ argumenta om [the] icke medh breffuet till E. H. följde äro, som iagh wist troor them inthet haffua följdt medh, troor iagh

orätt, så förlåte migh gudh, så achtar iagh rådsamt wara låta på nytt vthskriffua, thet iagh skriffteliga haffuer vocis meæ loco inlagdt vthi consistorium, först om M. Lundio, och sedan om spijssmästaren, till att låta E. H. ödmiukeligen och troflijteliga förnimma migh inthet haffua annat kunna förstå, såsom och än icke annars förstår än, när som saken blifuer alldeles och wäll kunnigh, skola wara weldt (!) och behageligit hwarken K. M:tt, min allernådigeste Herre och Konungh, eller E. H. såsom Academiæ Cancellario, hwarken thet M. Lundius bliffuer professor, eller communiteets spijssmästaren får mera än, en marck peningar om wekan aff them alla, som på Communitetet gå till kost. Giffue gudh E. H. hade tijdh att läsa thesse skriffterna igenom, sampt medh thet som M. Gylle* skreff till migh, och jagh för honom in Consistorium inlade, att K. M:ttz Konglige willia och befalningh wällwärdigt hade sin ock så här hooss oss fortgångh, och att han wore här professor, som K. M:tt will haffua här till professorem, hälst tå inthet finnes i en sådana professore indignum, och then ordningen, som K. M:tt kongliga ordnat haffuer, bleffuo widh thetta kongliga communitetet hållin, in till thess K. M:tt sielff henne förandrade, som iagh ock så seer E. H. haffwa giffuit skriffteliga then förra spijssmästaren till swar, tå han aff E. H. begärde thenna kongliga ordningens förandringh. För M. Fornelio** haffuer iagh här in consistorio myckit strijdt, at han framför M. Lundio bleffue Poëseos professor, och haffuer hafft the här till skälen så goda, att ingen aff mina collegis kunne annars än argumentis inartificialibus slå them nijdh. Medan thenne min för M. Fornelio, att bliffua professor, kampen stogh på, skreff M. Lundius allenast ett documentum och thet som in examine befan sigh wara medh erratis Prosodicis, Syntacticis, Etymologicis, Orthographicis, Poëticis, Rhetoricis, Logicis, Ethicis et Theologicis wäll stoppat. Här emoot skreff M. Fornelius fyra, troor jagh, documenta, och them sådana, som E. H. sielff kan läsa och wäll dömma, huru the äro fatte. Thetta förvthan skreff han en disputationem de caractere poëtico, och fick Decano facultatis philosophica censendam, och att han facta censura henne här in Academia publice hölle. Hwilken disputatio oansedt hon war medh tanta sapientia poetica perspersa, at aldrigh maken om sådant haffuer huarken iagh seedt, eller är här in Academia hållen, lickwäl war icke mögeligit M. Fornelio få hwarken loff till att i Academien publice hålla samma disputationem, eller så mycket

* Andreas Gylle, lektor i Linköping; fick nu poeseos professuren genom G. Adolfs bref d. 24 September 1631 framför Lundius, som till sin död 1636 fick nöja sig med sin adjunktur.

** Laurentius Jonæ Fornelius, blef Gylles efterträdare 1635.

iagh nu weet igen, vthan swarades ock så migh, när som iagh för M. Fornelio taalte här om medh Decano facultatis philosophicæ, thet samma disputatio är lagdt inter acta publica. Jagh frågar decanum, huarföre och om något finnes i disputatione lastwerdigt, och får aff decano till swars, sigh inthet finna något i samma disputatione straffwärdigt, och henne wara lagdt bland acta publica, medan facultati philosophicæ haffwer så behagat. Jagh wille önska thet E. H. såge thenne disputationem, och wore wisser på E. H. skola vndra sigh, huru M. Fornelius haffuer aff probatissimorum poëtarum versibus, characterem poëticum ingeniose spirantibus, sapientissime kommet här om en artem de charactere poëtico ågånge. Tanckar gör iagh migh M. Fornelium therföre inthet haffwa fått loff disputera publice, effter M. Lundius haffuer icke till en gångh disputerat publice, hwarken the månge åhren han war Adjunctus och är bebunden in constitutionibus academicis hwart åhr åtminstonne disputera fyra gånger, eller sedan som han bleff aff sina giorder till professorem extraordinarium Poëseos. Sammalunda wijste M. Fornelius migh ock en disputationem poëticam, han skreff och wille här publice hålla de carminis græci charactere, såsom han samma disputationem haffuer fåt samman aff diligentissima Homeri, Pindari, Euripidis och flere Poëtarum Græcorum lectione. Effter som M. Fornelius är också en præstantissimus Græcus, som E. H. kan see aff ett poëm[ate] Græco, som han ex memoria publice alrede för siw åhr sedan, tå han ännu war en adolescentulus in Academia, proclamerade och sedan lätt tryckia. Och hade en sådana Græco wäll en stoor deel aff Vpsala grekeske carminibus hafft behoff, som iagh som[pt] sielff och mehra aff M. Fornelij vnderwissning i wore græcis carminibus merckt haffuer. I lijka måtto haffuer och så M. Fornelius skriffuit en Prosodiam, then han wille låta tryckia medh censura facultatis Philosophicæ, hwilken iagh icke weet om han lätt censeras eller icke, medhan som han inthet fick aff Facultate Philosophica bemälte sin disputationem igen och loff till att publicera henne. Han haffwer begynt skriffwa twenne Gustaida, then ena om christmilde ihughkommelsse Gustavi primi prijselige rebus gestis, och then andre om Gustavi Secundi, min allernådigeste Herres och Konungs, höglofflige rebus gestis, och samma Gustaida skriffuer han så medh phrasibus Virgilianis, at en skall inthet annat weta, än som sjelffue Virgilius skreffuo thet. I en summa om thenne vnge mannen är vnder att seija, huadh för ett herligit ingenium han äger och ingenij cultum giordt haffuer, som han för sådana sina herliga gåffuor är icke allenast aff Hinsio* i Nederland E. H. för några åhr sedan recommenderader, vthan ock på then tijdhen han en diekne reste ifrån Linköping

* Den bekante filologen, Daniel Heinsius i Leyden.

recommenderades till mig så aff M. Andrea Prytz,* wijdh then tijdhen ther Scholæ Rectore, at han skriffwer sigh wara gladan therföre, att han haffuer hafft Fornelium till discipulum, then så medh ingenio och diligentia war begåffuat, att Prytzen bland studerande vngdom aldrigh haffwer råkat huarken hans öffuerman eller make. Aff fattigt bondefolck, nu begge, fadher och modher, för honom dödhe, war han i Östergötland födder, och therföre medan han inthet hade hålla sigh medh, wijdh thet han lågh här och bödh sigh till att bliffua professor, må han seija hwadh för hielp iagh giorde honom aff proprio. Nu medan som M. Gylle kom hijt, haffuandes K. M:ttz breff och befalning at bliffua Professor, och iagh såles (!) gaff migh från honom, och till then som K. M:ttz breff hade, at han nute hwadh K. M:tt påbiuder, så begaff M. Fornelius sigh här ifrån, och som iagh troor Witebergam eller till någen scholelägenheet ther nedre i landet, at han icke certerade medh then, som K. M:ttz breff hade på tiensten, han här tillförende hade budit sigh till, inthet annat sampt medh migh troendes, än K. M:ttz breff skulle genast hielpa M. Gylle till professionem, thet lickwäl än inthet är skedt, och weet gudh hwarföre någen skulle töra wåga till förmena K. M:ttz kongliga här vthinnan willia och befalniugh sin framgång. Inthet troor iagh K. M:tt skola behaga then som är så fatter, som acta Lundiana vthwijsa, skola sittia wijdh professionen och publice läsa för tree eller fyra gossar, them han elliest, som migh sagdt är, och iagh troor, informerar privatim, och medh thet samma taga professoris poëtici vnderhåll; och här emoot M. Gylle, som K. M:ttz breff och befalning haffuer att läsa Poësin och tillståndh taga ther wijdhängiandes vnderhåll, gå miste medh. Oskylligh är jagh och will wara vthi alt sådant, nu och tå K. M:tt här effter warder frågandes, thet iagh ingalunda twifflar om en gångh skee. Haffuer för then skull warit mitt rådh, thet M. Lundius weke vndan för M. Gylle, och M. Gylle finge, ifrån thet han hade fått K. M:ttz breff, vnderhållet, som är lagdt till professionem poëticam, fast M. Gylle haffuer inthet kommit till at therföre arbeta, helst förty thet är inthet hans skull, vthan theras som haffua moot K. M:ttz willia och befalning trängdt honom ifrån ämbetet, K. M:tt honom kongliga pålagdt haffuer. Hwadh meera wore migh om thetta och annat mycket seija, sätter iagh vp till will gudh här näst, och emellan thet och alltijdh befaller E. H. sampt medh sine wälborne hwssfrw, söner och döttrar, hela ock så hoffwet Gudi, till att rijkeligen

* Förut professor i Upsala, sedan rektor i Link. 1623–28.

aff honom welsignas medh långligit i werldenne och ewigt i gudz rijke godt. Upsalia 20 Aprilis A. 1632.

Ill. et mag:mam v. gen. humiliter
colens et observans
L. Wallius Nericiencis.

Weet Gudh, gunstige herre, huru offta iagh hade tenckt skriffwa E. H. till, ödmiukeligen och troflitigt bediandes, thet thenne M. Fornelio gåffues något aff academiæ fragmentis, som äre öffuerbleffne, sedan alle thes personer haffua fått sitt deputaat, effter som thenna fattiga drängen så mechta wäll haffwer thetta behöfft, at iagh haffuer, näst kosten iagh honom, troor iagh ett heelt åhr, hooss migh förährade, måst gratis hielpa honom peningar och stundom icke ringa post, till att köpa sigh nödhtorfftige wedertarffwer, effter han platt inthet haffuer hafft, i then stadhen min gode M. Lundius, som in poësi måste wäll wara hans discipulus, haffuer professionis fulla stipendium. Men iagh haffuer inthet tols (!) wåga, effter som academiæ fragmenta behöffues wäll annorstädes och särdeles till thes reparation. Såsom ock medan några äro allredo i academien, som haffua öffuer then academiens staaten K. M:tt kongliga ordnat och befalt haffuer, att iagh ther om inthet tools; skoola wäll andre aff thetta mitt exempel begära något åth sigh eller andra aff wår Academiens fragmentis, och K. M:tt jw en gångh ther effter fråga. Och therföre nödhgedes etthera låta bliffua thetta mitt aff academiens åth M. Fornelio wärffwende, eller ödmiukeligen skiuta sådant i E. H. sköön, som här på fast bätter än iagh sigh förstår.

(Original i RiksArkivet, Academica Upsaliensia VI).

97.

Johan Skyttes Kanslersbref om åtskilliga missbruk i afseende på Latinets och vältalighetens studium samt de åtgärder som böra till dessas afhjelpande vidtagas, Upsala d. 17 Mars 1634.

Johannes Skytte senior etc.

Qui semper hactenus noster fuit ardor rempublicam literariam promovendi et ad optatum fastigium perducendi, de illo nihil adhuc nec imposterum remittere animus est, dum vita est. Unde inter reliquas muneris nostri partes, regiæ academiæ ubsaliensis incrementum et salutem non minimam curarum nostrarum facimus. Scimus enim ex academia, ut plantario publico, stirpes vivas in omnes status transferendas esse. Quæ ut in spem boni publici feliciter istic educentur et succrescant, universæ interest reipublicæ. Proinde si tam bene sit academiæ ubsaliensi, quam nostrum id est votum et sollicitudo, non potest non esse optime. Ut autem sit, cum bono Deo allaborabimus. Quod non meliori via effectum iri speramus, quam si forte aliquid morborum (quorum tamen averruncatorem Deum ante omnia poscimus) literario corpori, ex quacunque causa et quacunque in parte immineat, in tempore profligetur, illiusque incolumitas et vigor conservetur illibatus. Cum autem academiæ huic morbum quendam impendere deprehenderimus, cujus principijs nisi obstetur, labem dignitati academicæ minari prævidemus: nostrum erit nascenti malo occurrere et mature remedia opponere prophylactica.

Primo intelleximus in academia complures vivere, qui suo arbitratu vel ipsi studia sua vel aliorum ipsis commissorum moderantur et Rectoris Magnifici ac Professorum inspectioni se subtrahunt. Proinde volumus, ut in omnes singulosque tam præceptores quam discipulos eorumque vitam, mores, studia universalis inquisitio instituatur, et omnes ac singuli se submittant Rectoris et Professorum inspectioni, censuræ et examini, quoties necesse est.

Deinde neglectum oratoriæ facultatis linguæ latinæ in hanc irrepere academiam, ita ut ex juventute academica in hoc studio excellentes pauci reperiantur, qui in cancellaria, legationibus, commissionibus aliisve locis aut functionibus latinæ lingvæ peritiam exigentibus operam necessariam præbere possint. Huic igitur incommodo tollendo, primo premittentes eius causas et morbos, sequentibus modis mederi constituimus.

1. Neglectus oratorij studij causa est imperitia ejus ex plerisque scholis patrijs a studiosis iu academiam allata, et multorum præposterus ac vere rusticus pudor hic illam expellendi vel industria sartiendi.

2. Subitus ad alia philosophica studia transitus, ante quam fundamentum (quod tamen ante omnia necesse erat) in latina lingva iactum sit, et inde præ intemperantia studiorum philosophicorum oratoriæ fastidium.

3. Bonorum et classicorum authorum defectus.

4. Aspiratio ad gradum philosophicum Magisterij per meri cursus philosophici (et plerumque theoretici) medium. Unde latinæ lingvæ studij incuria.

Primo itaque operam dabimus, ut seria scholarum reformatio imposterum ex publica autoritate instituatur.

II. Mandamus, ut cum studiosi a scholis recentes huc in academiam pedem intulerint, anteqvam ad alia studia philosophica gradum faciant, integrum impendant annum soli studio latinæ lingvæ publice privatimque exercendæ; reliquos per annos coniunctim cum alijs studijs tractent, intemperantiam tamen in studio philosophico cohibentes.

III. Ne autem aliquis causando defectum bonorum authorum oratoriæ facultatis studium negligenter tractet, curabimus ut bibliopolæ ex præscripto privilegij sui, nisi illo privari velint, bonos authores huc advehant advehive faciant.

IV. Mandamus, ut nemo ad gradum philosophicum aspirans istuc admittatur, nisi prius progressum in latina lingva themate oratorio componendo, æqui atque reliquis examinatoribus in alijs studijs philosophicis, ita et professori Eloquentiæ in examine philosophica probarit.

Isthæc autem ut eo felicius majorique successu tractentur, ordinavimus et ordinamus, ut præter nostrum professorem, et adhuc unum ex constitutione et stipendio regio propediem eligendum, duo ex Adiunctis designentur, qui mutuas operas una cum professoribus Eloquentiæ tradendo, certo tempore et loco studium oratorium sedulo apud studiosos urgeant.

Et hæc omnia in eum finem fieri volumus, ut nobile illud eloquentiæ exercitium debito modo instaurari ac florere etiam in patria posset academia.

Proinde quicunque huic nostro publico edicto contravenire et petulanter recalcitrare ausi fuerint, illis pro ea qua fungimur authoritate, una cum rectoris magnifici et senatus academici consensu has decernimus pænas: ut si qui inter stipendiatos et communis mensæ alumnos præfracte inobedientes fuerint, communi mensa et stipendio priventur. Vel si qui inter illos qui communis mensæ aut stipendij beneficio non

fruuntur, spe præmiorum et promotionis ad qvæcunque officia, nec non testimonio publico careant, aut si sint inemendabiles, academia penitus excludantur. Qui vero, ut decet probos et gnavos studiosos, huic nostro edicto paruerint, illis spem facimus debitorum industriæ suæ præmiorum, functionum in aula, civitatibus et alijs locis publicis. Ad hujus nostri edicti majorem corrcborationem sigillum nostrum una cum manus nostræ subscriptione apponi curauimus. Publicatum Ubsaliæ 17 Martij Anno a nato Salvatore 1634.

Johannes Skytte.

L. S.

(Original i Konsistorii Arkiv; fins äfven tryckt i form af Akademiskt program).

98.

Universitetets Kanslerns, Johan Skyttes, förklaring på Professorernas besvär, Upsala den 17 Mars 1634.

Illustris ac Magnifici Dn. Cancellarii förklaring uppå Professorum öfwergifne beswär, gifwen i Upsala denn 17 Martij åhr 1634.

Effter professorum betänkiande war, att academiæ Sigillum skulle förandras, böd Mag. Dn. Cancellarius, att de wille wijsa honom en afritning dheroppå, och sedan wille hann sitt betänkiande dem låtha förnimma.

2. Om de godz som af någre academien ähro ifråtagne swaras, att professores skulle begära citation på dem som samma godz förhålla af denn konungslige håfrättenn. Hwad eliest de godz widkommer, som vid Ulfvesund belägne ähro, och warda af befallningsmännerne dersammastädes med skiutzsningar och dagswärken betungade, wore bäst, att professores supplicerade till rijkes rådh och begärade att de derifrå måtte frijas, så will och Cancellarius hielpa där till så mycket honom står till görande.

3. Låfwade Illust. D. Cancellarius sig willia dher öfwer hand hålla, befalte och att professores wille vigore constitutionum hålla quæstorem der till, att all academiens inkompst eij annorstädes änn in ærarium i rättan tid lefwereres, eij eller någrom den ringeste pennig, antingen på sin lön eller eliest, antwardas uthann af ærario.

4. Gillade H. H:het det förslag som professores hade gifwit om spijsmästaren och spijsningenn på Communitetet, och gaf dem det rådet, att de till factor Gustaf Larssonn eller någon annan god, behållen mann bruka wille.

5. Till denn klagann om åkerstycket, som Anders Gabrielsson * hafwer haft och ännu hafwer undan academien, swarade Mag. D. Cancellarius således: Hann frågade, om de hafwa klagat der effter för tinget? till hwilket, effter professores iakade, befalte H. H:het, att enn copie af domen skulle honom öfwer antwardas, och så will hann dher om tala med landzherrenn; skulle och Anders Gabrielssonn blifwa tillhållen, att hann lefwererar fult inventarium ifrå sig såsom honom ähr lefwererat. Dhet andra som Anders Gabrielsson angick, kunde då för hans frånwarelses skull ickie slijtas, uthann när hann tillstädes kommo.

6. Bewilliade och H. H:het, att professor græcæ linguæ må bekomma de fämtyio daler till förökning på sitt stipendium.

7. Samtycthes och, att academiæ famulus måtte hafwa — 6 tunnor spannmål på sin lön, som begärades, doch så att hann och derföre flijteligenn acktar uppå professorum lexor och examina och gifwer facultatum decanis och rectori wiss beskied der uppå.

8. Om bökerne som i Stocholm ähro, berättade Mag. D. Cancellarius Grubben hafwa föregifwit, att samma böker icke woro till Upsala ämnade, doch effter professores föllo dhär uppå, att copian af sielfwe donations brefwet förmäler, att samma böker woro wist till Upsala deputerade, will H. H:et tala med Magistro Johanne Matthiæ, hoos hwilken sielfwe donationsbrefvet skall wara, och hwad häruthinnan sandt ähr, af honom förnimma; war och H. H:etz rådh att professores skulle förbemälte Magistro Johanni dher om tillskrifwa.

9. Illustris Academiæ Cacellarius befalte och, att professores skulle contrahera med factoren wid Österby om academiens iärnebruk, till hans widare ratification, låfwade sig och willia låta dem förnimma, på hvad sätt cronan till förende med honom contraherat hafwer.

Om stipendiarijs blef swaradt, att de icke skulle bekomma stipendium widare, änn i konungens breef förmält ähr, uthan skulle see sig om andra tienster.

Ytterligare war detta Mag. Dni Cancellarii betänkiande och befalning, att såsom åhrligen wnder hwar rectore hålles enn allmen book actorum consistorialium, altså skole och omnium facultatum decani hålla protocoll öfwer sine specialia acta, och det huardt halfwe åhr in archi-

---

* Spismästare vid Kommunitetet till 1630.

vum Academiæ inlefwerera, särdeles granneligen upteknandes alla intimationes och missiver, som de nomine facultatum låthe uthgå och eliest bekomma.

Johan Skytte.

(Original i Konsistorii Arkiv bland Kanslersbrefven).

99.

Förmyndareregeringens svar på professorernas framställningar, Stockholm d. 8 Januari 1635.

Wij Christina etc. Göre witterligit, att såsom wåre trogne män och undersåter, professores uthj Upsala haffue igenom deres magnificum rectorem wellborne herr Gabriel Gabrielsson Oxenstierna, den yngre, frijherre till Kimitho, herre till Thöresiöö och Forssa, låtidt oss i underdånigheet andraga några postulata och der uppå wår nådigste resolution ödmjukeligen begärat, alltså haffue wij oss där uppå sålunda förklarat som här effter föllier:

På dedt första deres petitum, att Professores Philosophiæ måtte lijka medh Theologis få niuta dee gårdar frij som dem förlänte, och där när kring om staden innehaffua, ähr wår nådige resolution, att närvarandes tijdh intedt tillåta kan, att effterlåta dem någon större frijhet, än som dee uthj H. Kongl. Maij:ttz, wår högtärade ellskelige käre herfaders, tijdh hafft och nutit haffua.

2. Effter dee sigh och beswära öffuer ett ringa underholdh, och begära aff academiens räntta och inkompst någon påökningh. Hwarföre wele wij framdeles och så snart oss lägligit faller låta öffwerläggia och förslå academiens räntta, såsom och huru wida philosophi medh detta deres underholdh uthkomma kunne, och sedan, så wijda wij skäligt befinne, och academiens intrader tåla kunna, der uthinnan stadga och förordna.

3. Academiens booktryckiare effterlåte wij nådigst oss till een behageligh tijdh till underholdh helfftonne aff den spannemåhll, som han för detta aff oss och chronan hafft haffuer.

4. Effterlåte wij och nådigst, att academien må niuta een byggmästare, een timmerman, een smedh, een skreddare och een skomakare frij för uttskriffninger.

5. Anlangande deres underdånige begäran, att deres förläningsbönder när staden belägne motte bliffua förskonte medh gäst- och skiutzningh, tillåte wij thet nådigst, så wida som deres wällfångne privilegia thet förmå och inneholle.

6. Medan och klagas, att academien ännu intet inrymbde äre någre gårder, som uthij donationen införde ähre, hwarföre wele wij nådigst, att senatus academiæ låter oss i underdånigheet förnimma, huilke och huar dee belägne ähre, och där oss olägligt faller för serdeles hinder skuldh, att låtha dem Academien inrymma, då wele wij dem andre gårder medh lijka räntta i den staden tillförordna låthe, så snart wij här om godh underrättelse bekomma. Till yttermehra wisso, är detta medh wårt secret och wår sampt Sweriges rijkes respective förmyndares och regerings underskrifft bekräfftadt.

Datum Stockholm den 8 Januarij, anno 1635.

L. S.

Gabriel Oxenstierna Gustaffsson. Sweriges dråttz.
Jacobus De la Gardie. Sueriges Rikes Marsk.
Carl Gyllденhielm. Riksammiral.
Pär Baner i Rikzcanzlerens stelle.
Gabriel Oxenstierne frijherre till Möreby och Lundhålm, S. R. Skattmästare.

(Original i Kons. Arkiv).

100.

Förmyndareregeringens svar på Professorernas framställningar, Stockholm d. 17 November 1635.

Hennes K. M:tz nådige Swaar oppå dee Postulata Magnificus Rector i Vbsala på Academiens wägne ahndragit haffuer. Dat. Stockh. d. 17 Novemb. 1635.

1) Academiens godz ahnlangande, som henne aff Hans S. K. M:t, högloffligest i åminnelse, nådigst donerede ähre, förklarar sigh H. K. M:t sålunda der om, att academien dem alle vnder sådan frijheet och wilkohr niuta, bruka och behålla skall, som högstbemälte Hans K. M:tz breef och donation der oppå vthi siellffue bookstaffuen vthwiser och in-

nehåller. Och will H. K. M:t här medh förbudit haffwa Rikzens CammarRådh, Landzhöfdingerne sampt Fougder och Befallningsmän, som nu ähre eller framdeles tillförordnade warde, att beswära academiens bönder och godz här emot vthi någon måtto.

2) Effter ock klagas, att vthi H. K. M:tz donation några godz finnes införde, som academien ännu intet inrymbde ähre, hwarföre will H. K. M:t låta ransaka, för hwad hinder och orsaker skulld det icke skedt ähr, och på fall att samme godz academien intet inrymmas kunne, då ställa ordre, att henne andre godz i steden igen medh lika ränta tildelas och inrymbdt bliffuer.

3) Hwadh Bibliotecet widhkommer, som senatus academiæ aff H. K. M:t vnderdånigst begärer, will H. K. M:t först låta vthsökia der aff och här qwarr behålla dee böcker, som nu och i framtijden kunne wara H. H. M:t i sine studier nyttige: och sedan dee öfrige, alle dubletter vndantagande, till Vbsala academia nådigest förährадt haffua.

4) Såsom intet mehre ähn som fyre stånd ähre vthi rijket, nembligen, Adells, Clerckerijetz, Borgere och Bondeståndet, alltså kan och H. K. M:t nu intet förordna professores i Vbsala någon särdeles session ibland bemälte fyra stånd, vtan will framdeles, der dee till några allmenna rikzens samqwember kallade warde, förordna dem sådant ställe, som dee skole wara belåtne medh.

5) Effter några aff professoribus sigh beswära, att deres stipendium något ringa ähr, vnderdånigst begärendes något augment, hwarföre will H. K. M:t låta öffuersij förslagen på academiens inkompster och sedan göra der på sådan dispensation, som dee thåla kunne, och H. K. M:t skäligt befinner. Till yttermehra wisso etc.

(Riksarkivet. Riks-Registraturet för 1635).

101.

Universitetets postulata i tvisten med borgerskapet om bänkrummen i Domkyrkan, jemte bilagd förteckning på adliga studenter och deras præceptores, utan dato, men inlemnade i Kansliet d. 5 Juli 1636.

Academici ordinis postulata, att ordo academicus motte af the fyra chorer uthi Domkiörkian widh stora gången bekomma medh borgerskapet twå chorer sigh till stoolrum, hafwa thesse skiäll medh sigh.

1) Kan borgerskapet icke föregifwa, att landett och stifftett ingen rätt hafwer uthi Ubsala domkörkia, ty domkiörkian ähr bygdh och uppehålles af landsens ingälldh, och icke af stadsens, then icke een pening ordinarie kostar på domkiörkian. Så ähr the som uthi Ubsala studera aff the förnemste uthaf all ståndh uthi landett. Ähr fördenskull skäligt, att the niutha benkerum uthi domkiörkian så wäll som borgerskapet, och icke uthan anseende wissas uth på gålfwet, och så mycket flere benkerum niutha, som the äre hundrade sine flere än borgerskapet.

2) Hafwa studiosi uthaf een gammall häffdh, altt sedan Academien funderades, hafft den rätten, att the medh borgerskapet pläga stå uthi benkarne: och hafwa borgerskapet aldrigh här om bullradt, för ähn Nobiles, nu näst för Påskan, begynthe att ställa sigh in hooss borgerskapet*. Och för nobilium skull hafwer borgerskapet thenne controversiam besynnerligh begyndt.

3) Aff adelen, högre och lägre, studera nu uthi Upsala fyra och fämtijo, och ähnu ähre flere förwentandes. Så ähr och theres præceptores till trettijo persohner, som nästfölliande register uthwiser. Thenne nobiles kunne icke alla hafwa rum uthi then chorum, ther professores stå, mycket mindre theras præceptores eller andra förnemblige af studiosis. Kan therföre icke annorlunda skicka sigh, ähn att twå chorer på stora gången moste förordnas ordini Academico, effter borgerskapet icke will lida studiosos brede widh sigh uthi benkerne**. Nembligen then förste och then tridie, effter academiæ constitutiones om publicis sessionibus och processionibus.

---

* D. v. s. tränga sig in i borgerskapets bänkar.

** Den följande meningen är af annan hand tillskrifven.

4) Behöfwer och icke borgerskapet så stortt rum uthi domkyrkian, ty the pläga icke kunna opfylla 3 chorer och ey warda the them opfyllandes, såsom förfarenheten betygade om Söndagen på then 1 Maij, tå wacht steltes för Bondekyrkian och Spetalskiörkan, menandes att derifrån och sambla alt borgerskapet op uthi domkyrkian. Ähn dock een stoor deel af borgerskapet kan skee går heller op i bondekiörkan; therföre om kerleken emoth ordinem studiosum wore något större, skulle borgerskapet intet movera them någon litem, om the postulerade chorer, effter the så många icke behöfwa, som eliest dageligh förfarenheet och alla Söndagar uthwisar.

5) Och om än borgerskapet så mänge stolerum behöfde, så ähr icke af höga nödhen, att hwar och een, som will alenast hetas en borgare, han skall strax warda locerat uthi stora domkyrkian till synnerligh benkerum. Borgmestare och rådet och the förnemsta af borgerskapet hafwa then lägligsta choren inne twertt emot prædicostolen, ther må och kunna the alla som något förnemblige äre wäll loceras. Så ähr sedan kan skee een deel så qualificerade, att om the willia gå i domkyrkan, och icke kunna rumma sigh i then fierde choren widh stora gången, att thedh icke strijder emoth theras qualiteter mer än studenternes, om the brede widh några hundrade studenter warda ståndandes på gålfwett.

6) Hafwa monge af borgerskapet sine egne barn, som niuthe till godho academiæ privilegier och beqwemligheeter, borde the thes mindre sträfwa thene ordini emoth, uthan thes heller fordra sin barn iblandh the andre studenter, effter the sin barn af academien och willia hafwa befodra[de].

7) Genom then nya kyrkeskråden,* om hon blifwer samtycht och confirmerat, mister ordo Academicus sin gambla rätt om frije lägestäder och klockor uthi kiörkian, och effter aff thenne wår ordine moste effter samma skrådh tagas peningar för wåro lägeplatzar, och uppehålla församblingen medh wijn och oblater, see wij ingen grundh, att borgerskapet skall begära och bekomma någon fördeel för wår ordine uthi domkiörkebenkerne. Bedia förthenskull underdånligen, att academici ordinis commoditates och gambla favor må icke theslikest uthi benkerumen nu på en tijdh extenueras och förringas, såssom nu thetta sökt och drifwitt warder.

8) Thedh borgerskapet hafwa swarat oss, att studiosi ähro theres gästar, och therföre böör them inthet stollrum uthi kyrkian, swarar man; 1) att thedh ähr een godh werdh, som låther sin gäst sittia och

* Detta Skrå eller Ordning skulle utjämna de stridiga anspråken.

icke befaller honom stå på golfwet för sigh besynnerlig uthi domkörkan; 2) offta bekommer man sådane gästar, för hwilken wärden gärna upstår, om han weet någen ähra, och låther gesten sittia. Abraham bekom gästar them han nederfallandes tilbake [ↄ:-badh]. Gudh medh sitt ordh och läroståndet ähr wist som een gäst iblandh oss, böör oss dherföre tillsee, att wij thesse gäster medh otaksamheet och föracht icke giöra oss owerdeliga; 3) så äro och icke studenterne borgarnes gestar i domkiörkan, hwilken jurisdiction the sigh medh rätta icke kunna tillmäta; 4) ähre månge andra ståndh, som äga gordar i Upsala, och kanskee så många som borgarne, så ähre the och studenternes wärdar, om eliest gårdarna i staden hafwa någon rätt uthi domkiörkan. Thesse alla efterlåtha gerna ordini academico, och iblandh them sina och borgarnes barn som studenter äre, then andra choren uthi domkiörkan widh stora gången: quorum omnium suffragia et æquitate et numero tergiversantes superabunt.

9) Om borgerskapet wille säija, att studenterna hafwa the benkarne, som ähre widh södra sijdan eller wedh wäggien, swarar man; 1) borgerskapet weet wäll, att ther står skolemästaren, underskolemästaren, hörarne, cantores, capellanerne, adjuncti och alle the förnemligare, som under skolan ähre, hwilka personer och sine benkerum hafwa uthi andra domkiörkior och stå inthet på gållffwet; 2) mykenheeten giör, att wår ordo flere benkar behöfwer, then cives öfwergår in proportione quadrupla; 3) så ähre the benkerna fast ringa räknande, effter uthi the wråderne presten litett synes och inthet höres; thedh rum ther presten höres kan, occupera mest förbemälde persohner; 4) then choren professores stå uthi, effter hon ne[r]mbst södre dören ähr, warder som offtast af fremmande intagen uthi marknader, begrafningar och andre möthen, nödgas therföre professores uthan twifwell beholla een bänk på södre sidan, blifwer så mindre rum igen.

10) Effter Hans May:tt, saligh konung Gustauus Magnus, hadhe i sin lifztidh ärnat att låtha förferdiga S:te Erichz Capell Academiæ personer till nytto, så begära wij underdånligen att samma capell medh thes omliggiande area motte af wår nådige öfwerheet academiæ effterlåtas, wij wille see till, att wij medh Gudhz wenners tilhielp samma wår salige konungz goda och christelige intention effterkomma.

Thesse ähre ordinis academici ödmiuka och underdånige begäran till wår nådige höge öfwerheet, hwilkens favori och defensioni, nest Gudh, hon sigh till een nådigh och behageligh resolution underdånligen betroor.

Catalogus studiosorum nobilium cum præceptoribus.

Nobiles.	eorumque.	Præceptores.
Magnus Gabriel De lagardie Comes de lecköö.		Matthias Milonius.
Gustavus Adolphus Carolus Mauritius Ludovicus Veritius	comites de rasburgh.	Johannes Josephi.
Ericus Axelii Oxenstierna		Daniel Jonæ Bæm.
Ericus Axelius Suanto Gustavus Carolus Petrus	Sparrar	Michael Wolvitz.
Laurentius Jesperi Kruus		Matthias Pleningius.
Suanto Suantonis Baner		Nicolaus Nicolai.
Christiernus Benedictus	Horner	Marcus Nicolai.
Gustavus Christiernus	Bönder	Hinricus Magni Ausius.
Canutus Gustavus	Soop	Troillus Haqvini.
Erlandus Claudius Hinricus	Flemmingh	Magnus Brontonis.
Erlandus Kafle		Ericus Drysenius.
Jesperus Krussbiörn		M. Johannes Lotigius.
Petrus Michael Canutus Carolus	Hammarsköldh	Petrus Rothovius.
Carolus Philippi Sack		Magnus Palumbus.
Vilhelmus Taube.		
Christopherus Gabriel Ericus	Gripar	Laurentius Johannis.

Andereas Johannis Federwitz	Andereas Tomæ.
Johannes Stålhanska	Gudmundus Erlandi.
Uddo Canuti von Ödla	NB.
Canutus, Gustavus } Kurk	Ericus Sigfridi.
Carolus Paul	Nicolaus Petri.
Gustavus, Andereas } Kruser	Isacus Istmenius.
Andereas, Axelius } Posser	Fredericus Germanus.
Johannes Delvik Livonius	NB.
Davidus, Johannes } Sithon	Ericus Danielis.
Albertus, Jacobus, Gustavus } Duvalt	NB.
Andereas Christopheri Ope (!)	Laurentius Petri.
Robertus Stivert	Stephanus Laur. Mureus.
Sebastianus Bonart	Nicolaus Theodori.
Sigvertus Kruss	NB.
Carolus Månsköldh	Petrus Christopheri.
Summa 54.	Summa 30.

Summa 84.

Gemena Studenter till 1000 personer.

A. Tergo: Academici Ordinis postulata inlefrerade i Cantzlijt den 5 Julij A:o 1636.

(RiksArkivet. Prestetåndets Arkiv: «Ekklesiastike Handlingar,» Tom. 2. n. 162. Afskrift af samtidig hand).

102.

Universitetets äldsta föreläsningskatalog af den 20 November 1636.

Prælectiones Publicæ
quas
sub rectoratu
M. Johannis Franck
Medicinæ Prof. publ.

Domini professores in regia academia Upsaliensi hoc semestri hyberno auditoribus suis per Dei gratiam proponere decreuerunt P. P. 20 Novemb. Anno 1636.

Theolog.

I.

Laurentius Olai Wallius, Nericiensis, S. S. Teolog. D. et Prof. prim. Finito secundo Regum libro, in Dei nomine, ad publicam Paralipomenon lectionem transibit.

II.

M. Johannes Canuti Lenæus, S. S. Theol. Prof. Ordin., Evangelium Johannis proponet.

III.

M. Jonas Magni Wexionensis, S. S. Theol. Prof. Ord., Explicationem Proph. Zachariæ pertexet et prophetæ Malachiæ expositionem hoc semestri, volente domino, inchoabit.

IV.

M. Olaus Laurelius, S. S. Theol. Prof. ord., Doctrinam de Sacramentis in thesi et antithesi explicabit.

Jureconsul.

I.

Daniel Sidenius, J. U. D. et legum Suetic. Prof. Ord., Lectionem suam priorem continuabit.

II.

Johannes Loccenius, J. U. D., institutionem juris Rom. Prof. ord. et Skyttianus Eloq. Extraord. absolutis institutionibus juris deinceps

Regulas iuris exponendas aggredietur; et Corn. Nepote ad finem perducto, Vitam Jul. Agricolæ a Tacito descriptam interpretabitur.

Medicus.

M. Johannes Franck, Medic. Prof. ord., postquam herbarum historiam ad finem perduxit, porro Arborum et Fruticum doctrinam proponere et earum usum Medicum ostendere constituit.

Philosoph.

I.

M. Martinus Olai Stenius, Astronom Prof. ord., Doctrinam Secundorum Mobilium continuabit et ad finem, Deo favente, perducet.

II.

M. Sueno Jonæ, Oriental. Linguarum Prof. ord., Annuum informationis curriculum in linguis oriental. ab Elementis Hebraicis auspicabitur et anni huius spatio, domino auxiliante, absolvet.

III.

M. Martinus Erici Gestrinius, Math. inf. Prof. ord., Geometriam proponere constituit.

IV.

M. Johannes Laurentii Stalenus, Græcæ Ling. Prof. ord., absoluta analysi Epistolæ Paulinæ ad Ephes., Epistolam ad Philippenses et Coloss· suis auditoribus resolvendas et explanandas proponet.

V.

M. Martinus Olai Nycop., Optices et Mechan. Prof. ord., Tractatum de usu et utilitate Octantis continuabit.

VI.

M. Israel Bringius, Civilis philosoph. Prof. ord., duos] posteriores Politicorum Aristot. libros in futurum examen, Deo cum bono, absoluet.

VII.

M. Laurentius Stigzelius, Log. Prof. ord., absoluta methodi doctrina, Logicæ explicationem ab initio aggredietur, adjuncta analysi logica orationum, quæ in lectione Sallustii occurrunt.

VIII.

M. Laurentius Fornelius, Poëseos Prof. Ord., Poëtices Librum tertium et Fastorum Ovid. secundum enucleabit.

IX.

M. Ericus Brunius, Historiarum Prof. Ord., Historiam Universalem continuabit.

(Upsala Univ. Bibl., Nordins Saml.: Akademier. Tom. 7. n. 16; handlingen utgör ett blad, skrifvet som det tyckes med Francks egen hand).

103.

Förmyndareregeringens resolution på de punkter, som professorerna låtit andraga, Stockholm d. 26 Juli 1637.

Hennes Kongl. Maij:tts
nådige Resolution och Förklaring opå dhe puncta, som dess trogne undersåthare och Professores uthj Upsala Academia, så å dess, som deres egne wegnar haffua inläggia låthet. Actum Stockholm den 26 Julij A:o 1637.

1.

Hennes Kongl. M:t befinner aldeles skiäligt, att academien efter förrige gifne resolutioner må och skall bekomma andre godz och hemman i staden och stället igen för några, som uthj Sahl. Kongl. M:ts academien gifne donation stå införde, män andre aff chronan förwärffuade possidera, derföre will H. Kongl. Maij:t därhän giörligen förhiälpa, at academien skall få wederlag för samme godz och till den ände befallat CammerRådh åth academien eller dess fullmächtige quæstori så monge godz och aff lika räntta medh dhe förre här i Upland eller Wässmanneland inrymme, och sedan academien niuta låte under samma wilkhor, som dhe förre, effter donationens lydelsse.

2.

Dett andre petitum om dhe fyra ödessjord j Wreteberga och Mälsåker [ɔ:Mädåker] sochn befinner H. Kongl. M:t så wara beskaffad, att deröffuer

först in loco måste ransakas och å tinget affdömmas; sedan will H. Kongl. M:t nådigst wara betänckt, sigh deropå efter saksens qualitet förklara, och så wida uthan andres præjudicio skee kan, låta academien wederfaras contentement.

3.

Dhet professores begäre dhen platzen emellan dett Nye Collegio och Konungsstallet communitetet till husrum, kan icke wäll effterlåtas, effter som den måste wara öpen och frij till att köra och fahra; och uthan dess står H. Kongl. M:t i betänckiande at giöra medh communitetet een förandring, som H. Kongl. M:t finner nyttigst och effectuerandet aff Sahl. Kongl. M:ts intention lijkmätigst.

4.

Professorum Stipendium anlangande, så förundrar H. Kongl. M:t, att professores wele dhet begära, som löper emot giorde heele rijkzens stat, och ingen aff Hennes Kongl. M:ts och chronones betiänte haffuer något ther emot at niutha eller säija; uthan will H. Kongl. Maj:tt, at såsom staten ähr giord på swenskt myndt, så skole dhe och dereffter haffua deres salaria till att bekomma, uthan anseende aff riksdalerns stegrande; och till den ende skall Quæstor academiæ professoribus deres salaria på wisse twenne terminer om åhret, effter constitutionum innehålld, tillställa och erläggia.

5.

Att academiens medell* måtte bliffua in ordine ecclesiastico assignerad dess rum in consessibus publicis och jure suffragiorum comitialium; så emedan den är een saak, som nödigt requireras fleeres betänckiande uthj, så låter H. Kongl. M:t den anstå, till dess anten een allmän richsdag kan förskriffuas, eller elliest dhe som wederböre derom tillbörligen befrågas.

6.

Inspectores ærarij håller H. Kongl. Maij:t aff månge skiälige och wichtige orsaker för gott och rådsampt att dhe bliffua annui, och såsom dhe böre haffua een noga opsicht huru medh academiens intrader och ränttor omgås, så är inthet mehra än skiäligt och billigt, att dhe för omaket haffua deres löhn, och till den ende består Hennes Kongl. M:t aff academiens inkompster hwar inspectorj Siutyo Fem daler Sölffuermyndt.

---

* *Medel* är liktydigt med vårt *medlemmar*.

7.

Sidst haffuer och Hennes Kongl. M:t låthet sigh nådigst behaga professorum underdånige ahnsökning om een språkmästare wedh academien, haffuer och allarede een dertill förordnat, och honom till underhåld assignerat Tuhundrade daler Sölffuermynt. Och hwar Hennes Kongl. M:t förnimmer, at academiens stat inthet kan tåhla alla dessa expenser och uthgiffter, effter som och uthan dess Hennes Kongl. M:t nådigst haffuer resolverat, at Physica professio såsom och Eloquentiæ Regia måtte medh eenskilte wijsse professoribus ersättas; will Hennes Kongl. M:t framdeles, när staten öffuersehes, sådant medh mehra haffua uthj een nådig åtanckan, att hwad feela kan till academiens ordinarie debet, må medh een wiss post bliffua ersatt och academien tilldeelt.

Detta är så hwadh Hennes Kongl. M:t haffuer för gott och nödigt erachtat at swara opå professorum underdånige inlagor och postulata. Actum ut supra.

Oppå Högstbem:te Hennes Kongl. M:ts wegnar, aff Hennes Kongl. M:ts sampt Sweriges Rijkes respective Förmyndare och Regering underskriffuit.

L. S.

(Egenhändiga underskrifter af fyra riksförmyndare och Clas Fleming i RiksAmiralens ställe).

(Original i Konsistorii Arkiv).

104.

Professor Johannes Loccenius till Axel Oxenstjerna om den studieplan han uppställt för den senares systersöner (Kurckarne), Upsala d. 3 September 1637.

Illustrissime domine.

Quod inter tot ardua rerum umbraticas meas lucubratiunculas succisiva lectione dignaris, in cæteris expertæ gratiæ et comitatis exemplis pono. Sistere sum ausus, fateor, rudem et nondum lucis patientem ingenii fœtum in portu magni iudicii; cui solum conandi studium si probavero, satis amplum laboris pretium tuli. Quicquid vel lima vel litura dignum visum fuerit (et scio non pauca talis notæ esse) mutare tam promtus ero, quam circumspectus in hoc argumento esse debeo.

Excellentiæ vestræ ex sorore nepotes ab Exc: V:a et illustrissimo domino Gabriele mihi commendatos habebo curæ, studia eorum, quantum possum, ordinabo, exercebo, recognoscam. De institutionis modo pauca eorum ætati et captui accommodata contexui, quæ si ad mentem tuam, illustrissime domine, vel si alia placuerint, loco manuductionis dabo præceptori, quem fidem et industriam præstiturum spero. Sic ingenium et assiduitas promittunt, cuius initia bene se habent; nec ut progressus ac finis inclinent, committendum est. Sed ne exc:æ v:æ gravissimas occupationes demorer, hic finem facio. Ubsaliæ a. d. III Septemb. CIϽ.IϽ.CXXXVII.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ devotissimus.

Johannes Loccenius.

Σὺν Θεῷ.

I.

Institutionis Ratio.

1. In tempore lecto surgant et cubitum eant. Tempus autem matutinum et vespertinum capitis Biblici lectione et precibus ordiantur et claudant.

2. Precum publicarum horas et conciones sacras diligenter frequentent, ex illis partes concionis, dicta aut sententias aliquot observatas reddant.

3. Diebus Lunæ, Martis, Jovis, Veneris matutinæ horæ impendantur paradigmati vero aut ad authoris qui prælegitur mentem, quantum potest, efficto et formato, ut authoris phrases in præsenti exemplo ad imitationem commode transferantur. Author vero prælegatur eorum captui accomodatus, Terentius ethnicus aut christianus, epistolæ Ciceronis faciliores, colloquia probati authoris, Aemilij Probi, Curtii Historia etc. quibus non confundantur, sed varientur ac distinguantur suo tempore et ordine eorum studia. Tempore pomeridiano dictorum dierum ex eodem authore qui prælegitur, aliquid in linguam vernaculam transferant, iterum ex vernacula in Latinam imitandi authoris causa; vel alternatim phrases ac vocabula memoriæ mandent, aut alia quædam Latinis verbis exprimere discant.

4. Diem Mercurij matutinum Arithmeticæ ac pingendis literis impendant, pomeridianum lusui modesto et, quoties opus, moderando.

5. Dies Saturni matutinus explicationi et resolutioni evangelii consecretur, inde sententiæ insigniores ediscantur; pomeridianus lusui et exercitio corporis moderato, ut et dies solis post auditas homilias sacras, concedatur.

6, Hora decima antemeridiana et quinta pomeridiana singulorum dierum a laboribus dimittantur, et illæ horæ partim aditioni precum publicarum, partim deamboliunluculæ *(sic)* ante epulas destinentur. Inter deambulandum autem literarium colloquium et repetitio actorum diurnorum instituatur. Alias ordinariæ quædam horæ lectionum publicarum, quibus pro captu suo adscripti sunt, et disputationum publicarum serventur.

7. Præceptor cum discipulis semper Latine loquetur et ubi impingunt, erroris fontem ac modum rectius loquendi illis ostendet, quod et in corrigendo eorum scripta observabit.

8. Discipulos potius exercebit in linguæ stylique usu frequenti atque eorum quæ ante didicerunt sedula repetitione et examine frequenti, quam dictatis pluribus aut præceptis onerando.

9. Crebro iubeat discipulos dictum aut sententiam aliquam Latinam vernacule aut vernaculam Latine ex tempore reddere, aut ipsum per se aliquid excogitare et conficere, aut quod in medio est vel occurrit, quomodo illud Latinis verbis exprimendum sit, indagare et assuescere, qua ratione hic vel ille pro officii, personæ, negocij qualitate sit oratiuncula quadam adeundus et alloquendus.

10. Jubeat etiam per vices oratiunculam aliquam vel memorabilem historiam ex bono Historico non tantum extero, sed et patrio, aut Oratore probato partim in museo partim in mensa claris et distinctis verbis memoriter recitare.

In universum omnia, quæ agunt dicuntve discipuli, pie, diligenter, fideliter, modeste, cordate, perspicue facient ac loquentur.

II.

Disciplinæ Ratio.

1. Assuefaciendi discipuli, ut sponte potius quam coacti suum faciant officium, ducendi eo vel lenitate vel spe præmiolorum. At severitas, quoties res exigit, haud negligenda, sine plagosa tamen Orbilij morositate. Si bonæ frugis spes adsit, severitas, pro re nata, comitate temperanda est.

2. Moribus imbuendi sunt honestis, ab ineptiis, rusticitate et scurrilitate alienis.

3. Paucorum, proborum et doctorum consuetudine fruantur, a pravorum commercijs abstineantur.

(Original af Loccenii hand i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

105.

Förmyndareregeringen upphäfver Kommunitetet och använder dess anslag till förökande af de kungliga stipendierna, Stockholm d. 13 September 1637.

Christina med Guds nåde etc.

Wår gunst och nådige willie medh Gudh Alzmechtig tilförenne. Wij haffue för någre dagar sedan, trogne undersåtare, Rector och samptlige Professores i wår academia Ubsala, bekommit eder skriffuelse aff den 10 Augusti, der uthinnan oss I communicere edert consilium öffuer den föreslagne förändring med communitetet och studenternes spijssning, läggiandes der iämpte någre förslagh om dispositione classium, huru I förmene, att dhe på bäste och beqvämaste sätt fattas motte. Wij kunne icke annat affsee, än att wår förrige fattade mening om förändringen med communitetet beror opå godh skääl och grund, then I och fulleligen applaudera; och fördenskuld holle wij rådsambst, ath der medh göres en begynnelsa iu förr iu heller, serdeles effter närwarande åhrsens tijdh elliest fordrar, att tijdig provision till spijssningen aff dem som wederböre borde skaffas widh handen, så frampt der medh skulle hollas längre, som här till haffuer warit brukeligt. Till hwilken ände wij uthan wijdare upskoff nödigt erachte eder wår fulkomlige och entlige mening tillkomma låta, befallandes eder här medh alffuar- och nådeligen, att I nu med förste ophäffue omberörde spijssning och i stellet och staden igen göre dhe penninger, som der till så wäl som spijssmästarens och dess folks löhning haffue warit förordnade, till stipendium för samme personer, läggiandes samme post tillsammans medh dhe penningar, som dhe förrige 60 stipendiater niute, så att summan bliffuer tilhopa 5988. Och synes oss ibland edra förslagh dhet sidsta wara dhet raisonableste, nembligen att talet aff stipendiaterne bleflue uthi alss 150 personer, och dividerades i trenne classer, så att i hwar classe bleffue 50, och hwar person i den förste classen bekomme 20, i den andre 40, och i den tridie 60 daler sölffuermynt; medh continuation der aff så länge och till dess hvar bekommer så mycket, som den aff Sahl. Kongl. M:t giorde ordning eller den aff oss framdeles effter sakernes fordrande nödtorfft giord bliffuer, lijkmätigt är eller warder. Och twiffle wij inthet, än ath I iu conformere dispositionen aff personerne till hwarie classe, som i sigh sielfft billigast och rättmätigst är, och kunde i dhet fallet dhe, som för detta Stipendia at åtniuta antagne äre, för dem andre, som här

effter stipendia åthniutandes warde och för detta haffue bleffuet spijsade på communitetet, icke obilligt någon förmån haffua. Hwilket alt wij eder att ställa och laga, effter som skäligst och rättmätigst är, nådigst tilltroo. Befallandes eder här medh Gudh Alzmechtig nådeligen. Aff Stockholm den 13 Septembris anno 1637.

Högstb:te Hennes Kongl. Maj:ts sampt Sweriges Rijkes respective Förmyndare och Regering.

(Original i Konsistorii arkiv, underskrifvet af drotset, marsken, kanslern och Åke Axelsson i skattmästarens ställe.

106.

Öfverläggningar mellan Kanslern, Riksrådet Johan Skytte, och Konsistorium Academicum, Upsala d. 3 och 5:te April 1638.

Den 3 Aprilis År 1638 sammankallade Ill. et Magnificus Acad. Upsal Cancellarius, Dn. Johannes Skytte etc., Rev. Dn. Archiepiscopum, Dn. Rectorem Academiæ, sampt alle Professores på sitt egitt hwss i Ubsale, för nämbligen till den ända, att H. N. skulle förhöra, huru dett, som aff deras Exellentzier Cancellario Reg. och Cancellario Acad. för ett åhr sedan bleff stadgat och anordnat, är practiceradt, och hwadh intet änn practiceradt är.

1. Frågade för den skuld Illustris Dn. Cancellarius först, om dett är wordet i wärkett stelt, som i Rijkz Cantzelerens närwaro i näst förledne åhr* bleff stadgat, att wedh academien och dess tillydande saker hollas skulle.

Swarade Magn. Rector effter en tillbörligh tackseijelse för den store åhogha och bekymber H. H:döme altidh dragher för denne academien och dess godha tillstånd, att professores haffwa practiceradt effter Constitutiones Acad. och elliest mästedeelz effter dhet, som tå bleff här stadgat; om somblige saker haffwa de förwänt widare declaration ifrån den konungzlige regeringen.

---

* Protokoll öfver denna de begge Kanslerernas visitation i April 1637 är (med något afvikande text hos hvardera) tryckt både hos Thyselius, Handl. etc. II. s. 41—53 och Bergius, Nytt Förråd etc. Stockh. 1753 s. 5—29.

Begynte så H. N. widare discurera medh professoribus om academiæ reditibus, och ibland annat frågade, om academiens intrader kunde nå och tillräckia, så att dhe nytillkompne professores och adiuncti Theologiae kunde ther aff bekomma sitt deputerade salarium. Swarade Inspector ærarij M. Johannes Lenæus, att quæstor acad. haffwer öffwersedt och förslagit närwaran[de] åhrs inkomst och menar, att dett som nappast räcker till den förra academiens statt, myckijtt mindre till de nykompne professores.

Tå loffwade H. H:döme sigh willia göra sin flijt, att thett additament, som är aff H. K. M:tt och den konungzlige regeringen nådeligen bewilliat och unnadt till dhe nylighe tillagde professioner och officia, skall komma till Academien. H. N. bewilliade och, att dee nyie professores måtte bekomma sitt salarium för näst förlidne Michaelis termin.

Tå inföll en discurs om Adiunctis Theologiæ et Juris, om dett icke wore rådeligit att ingin sådana constituerades, emädan ther af kunna framdeles till äwentyrs lätteligen komma någon widlyfftigheet och oredo, der några oroliga och insolentia ingenia kommo der till, helst och effter in facultate äre så många, som kunna uthi informerande göra ungdomen tillfyllest. Och effter en deliberation mente H. Nåde, att Adiuncturæ Theologicæ och Juridicæ officium må pro tempore till widare betänkiande passera. Bewilliade der hos, att Adiuncti Theologiæ måtte framdeles bekomma sitt stipendium aff den anordningh, som aff regeringen bewilliadt är.

Sedan frågar Illustris Cancellarius, om Quæstor hafuer giordt inspectoribus räkenskap för sin upbörd och uthgiffter. Swarades, att han ännu intet haffwer giordt rekenskap för förledne åhr; doch menar man, att han framdeles bliffwer färdigh till att clarera rekenskaperna för dett förra och närwarande åhr.

Om spannemålens förytrande i detta åhret bleff uthaff M. Johanne Lenæo, p. t. Inspectore Aerarij, swaradt, att man kan icke något högt komma der medh i åhr; uthan sompt kan man fåå 5 $^1/_2$ daler tunnan och sompt 6 d:r, upräknade der hoss några köpmän, medh hwilka academien om spannemåll i detta åhret handlat haffwer.

II. Sedan begynte H. N. förhöra om lectionibus publicis, huru hwar facultas, och hwar och en professor i synnerheet uthi sitt embete sigh förhåller. Circa facultatem theologicam bleff ibland annadt ventileradt, om man skulle, i den staden loci communes Hafenrefferi läsas, proponera någon annan methodicum authorem, såsom Cathechesin Conradi Diæterici.

Men sädan professores här om delibereradt haffwa, tychtes them tryggast och rådeligast wara, att man publice proponerar Hafenrefferum,

effter han uthi månge andra universiteter, såsom den der methodice et nervose Locos Communes skriffwitt hafwer, hålles nyttigast wara ungdomen att föreläsas; der hoss haffwa alla studenter förskaffat sigh honom: uthi honom haffwa både dhe hädhan komne äre, så wäll de som här wistas, mäst läsit och waant sigh widh, och skulle för den skuld både juniores och seniores här igenom turberas och förargas.

Der näst talades om Juridica Facultate, och i synnerheet begärades, att någon bleffwe authoritate publica constitueradt, som colligerade och upskriffwe alla rijkz beslut och recesser, hwilka kunde här förwaras widh academien, på thet politici förnämbligen kunde ther aff bekomma någon förfahrenhet.

Tå loffwade Illust. Dn. Cancellarius, att när någon skickas ifrån academien till Archivum Regni, skulle den samma blifua mächtigh till att få gambla och nya herredagz besluut och recesser etc.

Sedan talades om Sectionibus och huru man der till tienliga instrument bekomma kunde. Höls och ganska nyttigt, att några sectiones skedde; och om man icke hade cadavera humana, man likwäl anatomicerade canes, porcos etc.

Mathematici bleffwo förmante att förehålla sine auditoribus praxin matheseos, på thett man här ifrån academien några tienlige personer få kunde. Dhe swarade sigh hafua sådant flitigt efflerkommit.

III. Om examinibus mente H. N. nyttigt wara, att dhe skedde en gång i hwar månad, så att [en] professor allena förhörde sine auditores.

Effter en discurs här om skulle ännu tagas i betänkiande, hwilkett man antaga skulle att [ↄ:antingen] examina menstrua eller och hebdomadaria? Och syntes nyttigt wara, att examen publicum skedde allenast en gång om åhret, nembligen om Michaelis tidh. Ty uppå detta settet kunde studenterne, som altid pläga reesa ifrån academien strax efter examen om wåren, bättre quarhölles om sommaren; och der några bort reeste, hadhe de orsak förr och i rättan tidh komma igen till examen.

Der hos war H. H:dömes willia och alffwarlige befalning att alle, så wäll Nobiles, som andra skole undergå examina. Så swarades att mästedelz aff studiosis nobilibus hafua stått examina. Men sombliglhe, som icke äre capaces lectionum publicarum, måste haffwa privatos præceptores och någon annan, som haffwer inspection på dhem.

Illust. Cancellarius wille och wetta, hwad poena infligeras dem som ingin examen undergå? Swarades, att the bliffwa för admonerade, sedan incarcerera the dhem, och der sådant icke gälla kan, förwijsas the ifrån academien. Discurerades och widlyffteligen om inspectione Nobilium. Ty Professores mente, att den, som sänder sin barn till academien, för

skaffar sigh och uthan twiffwel någon inspectorem öffwer dem och deres studier.

H. Nåde hölt thett gott och billigt wara, att Decani facultatum wille tagha sigh thett omaket opå, och in communi hafua inspection på nobiles, och der effter under tijdhen fråga hwad deres præceptores dhem proponera. Swarades, att thett will falla beswärligit tagha sigh någon inspection på theras præceptores, för än en är der till anmodatt aff nobilium föräldrar, såsom och att hwar professor haar mer till at sytha, om han elliest skall göra sitt kall tillfyllest, än han under tiden wäll kan förrätta.

IV. Om Schola Upsaliensi inföll en deliberation, huruledes han kunde florera. Och hölz rådeligit wara ibland alt annadt, att Dn. Archiepiscopus, när han sielffwer icke hafuer tijdh, anmodar aff decanis facultatum, dett de eller några andra, hwem hans ehrewördigheet synes, äre tillstädes när examen hålles: såsom och thess emillan haffwa inspection, att all tingh kunde richtigt tillgå uthi scholan. H. Nåde loffwade och sigh willia widare urgera de lectionibus in Scholis et Gymnasijs proponendis.

Frågade illustris cancellarius om Depositionis ritu, actione penalitica och Cornut, om sådant är emenderadt och afskaffat blifuit. Swarade Dn. professores, att dett, som in depositione war otienligit, är emenderadt. Ey heller hörer man myckytt aff cornutz öl och dee actioner, medh hwilka Novitij studiosi plägha bliffwa vexerade. Och der något sådant aff dhem förnimmes, warda dhe dherföre tillbörligen straffade.

VI. Talades om Bibliopola, hwarest man kunde någon godh bekomma. Och der professores tychte godt wara, så sade H. Nåde sigh willia skriffwa effter en bookföhrare i Leiden, hwilken nyttige böcker oss tillhanda förer.

VII. Frågade Illust. Dn. Cancellarius om Stipendiaterna, om stipendia warde confererade dignis? Swarades, att ingen bliffwer der till admitteradt, för än han är examinerat och der till dugeligh känder.

VIII. Discurrerades, hwarest man skulle bekomma något till academiæ bygningar, emedan der till intet finnes in ærario. Tå loffwade H. Nåde sigh willia hielpa till, så myckyt honom står till görandes, att academien sigh till godho motte bekomma S. drottningh Christinas testament till Academiæ bygningar. Såsom och intercederade H. Nåde hos H. ehrewyrdighet Archiepiscopum, att capitalet medh räntan, som fallit är för H. Nådes egit hws, måtte och Academien till bygning och förbättring meddelas. Hwilket Rev. Archiepiscopus togh i betänkiande, till dess han får tala medh oeconomo templi. Och effter man är sinnader att bruka oeconomo templi till academiæ bygningars uthföhring, skall han göra ett förslagh, hwadh consistorij taakz reformation kan kosta.

IX. Sidst, frågade Rector nomine facultatis philosophicæ, om någon promotion till gradum magisterij skulle snart uplåtas, effter här nu månge skickelige personer finnas, som för en tidh sedan äre examinerade, och en deel sittia nu all redo widh lägenheet? Swarade H. Nåde, att thet kunde wäll tillåtas, om man funne dem som wore utiles ecclesiæ et reipublicæ, och der hos funno lägenheet för dem. Tå swarade professores, att här bliffwer ingen admitteradt till den gradum, som icke äre dugeligh och tienligh. Och äre fem eller sex candidati, som redo bekläda förnämbligit kall etc.

Der hos sade the, att om några otienlige komma till gradum så skeer thett uthi Darpt. Ty the sade sigh wetta, att några, som ringa haffwa studerat och här warit candidatorum discipuli, haffwa reest hädan till Darpt och strax ther magistreradt: och när dee sedan hijtt komma igen, stiga thee fram om wåra candidater, som näst tillförende haffwa warit deras præceptores. Der till swarade Illust. Cancellarius, begärandes, att facultas philosophica skriffwer sigh till här om och tillägger dee rationes och exempla, hwarföre att Professoribus i Darpt icke må tillåtas promovera så månge till gradum magisterij, så will H. N. skriffwa dem till her om.

Effter en discurs bleff uthaff H. Nåde tillåtit, att i sommar måtte 10 eller 11 candidati bliffwa promoverade till gradum magisterij. Då anhölt hos H. Nåde Decanus facultatis philosophicæ och totius facultatis nomine tienstligen begärade, att, emedan promovendi aff Ubsala stifft som offtast seendt bliffwa hulpne till några lägenhether emot dee andre stifftz infödde, iu altidh uthi hwar promotion tuå åt minsto aff be:te stifft måtte admitteras till gradum, som uthan tienst äre, på dett att der någon vacantia antingen widh academien eller scholan föreföllе, graduatæ personæ måtte finnas i förrådh. Då lätt H. N. sigh dett wäll behagha.

Och bleff her medh denne gången beslutit.

Den 5 Aprilis kallade Illust. Cancellarius Acad., dominus Johannes Skytte senior, tillhopa H. Ehrewyrdigheet Archiepiscopum, Magn. Rectorem och Dn. Professores på sitt egitt hwss i Ubsale. Och då hades för händer efterfölliande handlingar.

I. Uplästes acta, som i förgår uthi H. N. hwss uthi erchiebiscopens, rectoris och professorum närwaru bleffwe affhandlade, aff hwilket tillfälle discurrerades widare om thett tå omtalt bleff. Och togh[s] först den frågan före: antingen cathechesis Conradi skulle publice proponeras?

eller loci communes Hafenrefferi? Rev. Dn. Archiepiscopus tychte nyttigare wara, att Conradus läses, hälst mädan discentes haffwa strax i barndomen läsit catechismum Lutheri i scholan, och sedan widare in gymnasijs, och således waant sigh medh then methodo, att dett [icke] är nödigt turbera dhem medh andra authoribus, som haffwa annan ordinem, aldenstund Conradus tracterar alle locos communes. Elliest går Hafenrefferus ἀμεθόδως till werka: ty han handlar för locum de Deo, hwilket icke är rimligit, effter locus de S. S. borde först tracteras.

Magn. Rector swarade, att man kunde quæstion med Dn. Archiepiscopo och andra Dn. collegis placide ventilera och med henne öffwer ens komma en annan gång. Doch tychte han, att effter Haffenrefferi loci communes icke allenast i uthrijkes universiteter haffwa fått authoritatem, uthan och i alle diæcesibus här i rijket proponeras (then examinera och Episcopi när dhe sina präster förhöra; och hwad flere skäl äre framdragne tillförende, in actis d. 3 April. paragr. 2) wore för dem bäst hålla sigh widh den waanlighe authore, såsom den der haffwer bekommit applausum aff alle orthodoxis viris. Elliest [visste] man icke, om något godt följde medh en sådan förändring.

Reverend. Dn. Archiepiscopus säger sigh här medh intet annadt sökia än commodum iuventutis. Ty den author som nyttigast är till iuventutis informationem, den borde och läsas i academien.

Der hoos sade H. ehrewyrdigheet, att Physica Magiri innehåller många somnia Aristotelica et logicalia såsom de materia, forma et privatione. När H. Ehrew. bleff swarat aff dominis professoribus, att om någon bättre kunne wijsas, kunde man honom tagha, tå swarade H. Ehrw., att man kunde eruera och tagha sigh en Physicam uthaff scriptura sacra etc. Swarade professor Physices, att elliest in Physica äre månge generalia et specialia, som icke omtalas i den H. Skrifft: såsom de constitutione humani corporis et membrorum varietate, de temperamentis etc., hwilket alt likwäl är nyttigt till att wetta och haffwer sin stora usum. Thedt hans ehrewyrdighet icke undfalla kunde. Sidst bleff beslutitt, att dhe skole tagha detta än i widare betänkiande och på både sijdhor, der så nödigt synes wara, framdragha sine rationes, på thett man framdeles något wist determinera kan her om.

II. H. N. wille och, att Aritmetica och Geometria Rami förnämbligen proponeras, och att sielffue praxis flitigt driffwes. När Matheseos Professores beswärade sigh der öffwer, att här äre inga instrumenta mathematica, uthan måste sielffwe fabricera sådana, som dee kunna åstadkomma, tå loffwade H. N. så begå hos regeringen, att 100 riksdaler skole giffwas hijt, medh hwilka instrumenta mathematica köpas skole.

III. Om professore Anatomico sade H. Nåde, att han skall härefter wara förplichtadt hålla sectiones. Sedan taltes om loco hwarest sådant skee kunde; och mente professores, att om dett gambla Capellet* widh scholan bleffwe reformeradt, och der till lagd en platz, skulle thett bliffwa der till tienligit. Tå sade hans Nåde, att man måste her om anholla hos regeringen, att itt theatrum anatomicum medh dess tillbehör blifuer bestält.

IV. Examina hebdomadaria sade Dn. Archiepiscopus nyttige wara; ty således hållas studiosi flitigare till att achta och öffwersee, thet dhem proponeras, besynnerligh in Mathesi. Och effter en discurs här om bleff bewilliadt och beslutit, at examina hebdomadaria skulle provisionaliter skee till en tijdh, till dess man får see hwadh eventum dhe taghandes warda. Och att allenast en gång om åhret nembligh om hösten skulle examina publica hållas.

V. Talades om disciplina studiosorum, ther Illust. Cancellarius flitigt förmante professores, att the nogha inseende haffwa på dem, som göra buller i staden. Tå sade the sigh haffwa giordt och ännu göra wille sin möijeligh flijt, att sådant och annor oredo skall förtagas, och the som ther medh beslagne warda skole få sitt straff. Der hos beswärade sigh professores, att dhe inthet haffwa någon, som antastar inobedientes et contumaces etc. Till itt exempel indrogh Magn. Rector en studiosum, som i afftons skulle insättias i prubban, hwilken swor, att han inthet skulle gå ther in, för än han finge en annan medh sigh, som bleffwo hooss honom.

Tå sade Illust. Cancellarius, att den borde slås på brädett och strax relegeras. Ther hoss befalte H. Nåde, att the strax förskaffa sigh och antagha en wachtmästare, och loffwade H. Nåde sigh willia see till huru han kunde framdeles få sin lön.

VI. Togz åther i betänkiande, hwarest man kunde få någon godh Bibliopolam och effter en deliberation tychtes rådeligit wara, att Illust. Dn. Cancellarius skriffwer till Elsewir i Leiden, att han wille föhra oss böcker in, och tå finge man widare handla och contrahera med honom. Om tullen för böckerne får man framdeles see hwadh skee kan.

VII. Frågade Illust. Cancellarius Dn. archiepiscopum, huru han haffwer sigh betäncht om de penningar som H. N. giffwit haffwer för sitt hwss i Ubsale, om the icke skole tagas till Academiæ bygningar? Då mente H. Ehrewördigheet, att bemälte penningar skulle egenteligen höra domkyrkian till, effter såsom dombreffwet här om giffwit uthwijsar. Professores swarade, att be:te dombreff war icke dirigeradt emot Acade-

* Detta s. k. S. Eriks kapell låg på nuvarande Riddartorget

mien, aldenstund quæstio war icke, om kyrkian skulle få bemälte pengar eller academien, uthan om Greff Päder eller domkyrkian skulle haffwa dhem. Illust. Dn. Cancellarius berättade, att detta hwsett war först deputerat till Rectoris Academici wåning, och sedan bleff thet giffwit ått Greff Pedher. Synes för den skuld lijckt wara, att hwsett haffwer hört till academien.

VIII. Begerade Rev. Archiepiscopus, att H. N. Cancellarius Acad. wille genom sin skriffwelse inhibera professorerne i Darpt, att the icke promovera någon här ifrå rijket till magistrum, effter man förnimmer, att dhe admittera många till den gradum, som honom icke äre wärdige. Och bleff her om widare discurrerat, såsom then 3 April. paragr. ultimo anteknadt är. Bleff omsider beslutit, att den, som någon tiänst will haffwa här i rijkett, han skall intet promovera i Darpt, medh mindre han haffwer sin biscopz consens och tillstädielse.

IX. Ransakade Illust. Cancellarius widare, huru professores haffwa effterkommit dett som bleff i förledne åhr aff Rijkz Cantzleren ordnat, såsom

I. Frågade H. N. om den academiæ Jordbook, som i pergament göras skulle, är förfärdigat? Swarades, att quæstor haffwer en, men hon behöffwer ännu widare förbättras. Tå befalte H. N., att medh denne boken skulle snart beställas, att hon må bliffwa till redz.

II. Frågade H. Nåde, om academiæ bönder äro redigerade till wissa rettelagh? Swarades, att det är longo sedan bestelt.

III. Talades om de förbytta godzen, och befalte Cancellarius, att professores inthet här effter bytha godz medh andra. Swarade dhe sigh haffwa nödigt byth till förende och icke giordt thett utan S. Konunngens befalning.

IV. Befaller H. Nåde, att, der någre beswär kunde wara wedh Ulffwesund, skole the upteknas, och få dhem quæstori acad. när han reser till Stocholm, så will H. N. see till, huru dett kan bliffwa remedieradt.

V. Illust. Cancellarius loffwade sigh willia uthfordra dhe donations breff, på dhe godz som äre academien giffne, såsom dett Erick Bielke haffwer.

VI. Befalte H. N. att professores skulle tagha en copia aff quæstoris fulmacht.

VII. Frågade H. N. om numerus stipendiatorum war augeradt till 100, effter som Cancellarius Regni senast han war här loffwade? Swarades, att ännu inga fleere äre tillkomne, uthan de som haffwa warit communitister. Tå loffwade H. N. sigh willia schriffwa till högb:te Rijkzens Cantzleer här[om], att detta måtte effectueras.

VIII. Talades om Academiens heman j Woxom i Alunda Sochn, och effter en annan bonde skall komma tijtt, begärar Frw Chirstin, Welb. Isak Axelsons frw, att der hålles hwssyn upå gården, för än hon slepper dett ifrån sigh. Thett professores sadhe sigh skole effterkomma.

IX. Befalte Illust. Cancellarius, att professores wille eligera ännu en förnämbligh Jurisconsultum, som antagher professionem Juridicam och bliffwer tertius professor juris.

X. Skall och skriffwas effter någon språåkmästare och lagas så, att stipendium der till kan bliffwa lagdt.

XI. Loffwade H. N. sigh willia anholla hos den konunngslige regeringen, att ett trycht mandat uthgår om öl och wyn sälliånde här i staden, att ther aff icke något buller yppa må.

XII. Skole Erchiebiscopen och Rector acad. skriffua uth till biskoperna i rijkett, på öffwerhetenes wägna biudandes them, att the ingen studiosum ordinera till präst, medh mindre han haffwer sitt testimonium ifrån academien, huru han sig der förhållit haffwer.

XIII. Bleff och beslutit, att professores icke göra någon magistrum uthan biskopens samtyckio, uthan han haffuer sin biskops wettskap och förschrifft och loffwar sigh willia honom medh legenheet försörija.

XIV. Skall man flitigt anhålla hos regeringen, att något wist kunde bliffwa determineradt, hwad i scholan proponeras skall.

XV. Sidst frågade Illust. Cancellarius, om professores haffwa någon wiss Bibliothecarium constitueradt, såsom aff Cancellario Regni i fiol förordnadt bleff? Och effter ingen ännu der till war förordnader, befalte H. N. alffwarligen, att professores wille strax wällia någon der till och honom hos regeringen recommendera, till att bekomma der på confirmation, på thett bibliothekett må hafua den usum, hwar till H. K. M. glorwördigst i åminnelse dett till Academien förähratt haffwer. Bibliothecarij stipendium anlangande, loffwade H. N. sigh så begå hoos öffwerheethen, att der till så stort sallarium tillagdt warder, att han ther aff kan haffwa sitt uppehälle och der widh allena stadigt bliffwa.

När nu detta alt war affhandlat, valedicerade H. N. Archiepiscopo, Rectori och samptlighen Professorerne.

(Ur protokollen i Konsistorii arkiv).

107.

Utdrag ur Ärkebiskop Paulini bref till Axel Oxenstjerna med klagomål öfver studenternas våldsamheter. Upsala d. 16 April 1638.

— — — — — — — — — — — — — — —

Post-Scriptum.

Aldenstund in literis förmäles om ostyrigh vngdom, så på thet E. Excellentz mhå kunnigt wara huru här tilstår, begärer jagh tienstligen, E. Excellentz korteligen täckes förnimma then olidelige föracht och förtreet migh och mitt hws är tilfogadt, altsedan jagh i höstas hijt kom. Jagh hade hijt med migh ifrån Strengnes min filium, hans præceptorem och conjugis fratrem, Ericum Erici. När thesse woro deponerade, höllo bemälte nomine tenus studiosi esomofftast skrijgh för mitt hws om nattetidh, ropandes penal, kofother, etc., vndertidhen nempnandes them: Ericus Petri penal, Ericus Erici penal, Archiepiscopi filius penal. Late icke heller ther wid blifwadt, vtan och vtskemde them för penaler, så wäl vthi domkyrckian, badstugur, som annorstädes. Jagh lätt få rasa them, lätz intet komma migh wid, menandes the skulle wäl sielffwa ledhas ther wid och skemmas. Men här äro fyra nequissimi nebulones, Sudermanni, fruges consumere nati, optimorum pastorum filij degeneres, pessimi, nemligen: Samuel Caroli i Flodha, Georgius Laurentii i Turinge, Petrus och Carolus Vesterliungij, hwilka jagh haller wara reliquorum nebulonum antesignanos, och slår migh icke heller feelt. Ty litet för Påschan kom min domesticus Ericus Erici på itt ärende in till Petrum Vesterliungium i hans hospitio, wardt kantzwijs* wäl antaghen, moste gå till bordz, togs in öhl, etc. I thet samma, effter makadt rådh, kom Samuel Caroli, en skreckeligh edhebruker, mycket stålt och högferdigh, han satte sigh strax til bordet och begynte åka på Ericum, Ericus wille gå sin koos, men Petrus hospes förhölt honom. Samuel gick vth och kom strax igen medh Georgio Laurentii, en öffwerdådigh skalck. Thenne förförde sigh genast på Ericum med penalische ordesätt, etc. Ericus wille gerna skynda sigh tädhan, men slap intet. Sidst trängde han sigh vth igenom dören och kom åth porten, ther kom Georgiuss emellan porten och honom och sadhe: Tu skalt anthen dricka eller slås med migh! Ericus wille inthetthera. Tå löste Georgius kraghan aff sigh, gaff Erico mundslagh. När tå Ericus fick Georgium vnder sigh, kom Samuel och reef aff Erico håret, sloghen och reef all

---

* Ordet betyder troligen »händelsevis». Jfr. *kans* i Rietz Lexicon.

kraghan sönder, etc. Thetta lätt jagh 14 dagar sedhan (när thet wardt migh kunnigt) genom Notarium Consistorij, M. Olaum Skogh, och sedan några resor, angiffwa för Magnifico Rectore: han hadhe them för Consistorio, men jagh seer intett straff fölia: vtan the brwka flux mun, giffwa spotzke ord, penalizera frijt och til öffwerflödh haffwa skriffwidt på itt brädhe in vestibulo Academiæ med rijtably, så att thett intet kan vtstrykas, med thesse ord: Erice Erici Suderman, weet huut dw Swrfot, giff wth titt Cornut åth tina landzmän, eller du får en stuut. Han wentar sigh fördenskuld intett annat än hugg aff them, nhär the rhum ther till få kunna. Är jagh owerdigh Archiepiscopus, så och Procancellarius Academiæ, och moste sådana despect wara vnderkastadt, later E. Excellentz jagh vndertienstligen wara hemstellt. Rector Academiæ, M. Laurelius, lätt säija migh genom M. Olaum Skogh: när han seorsim carperer sådana nebulones, så kan han något hos them vttretta, men in consistorio haffwa the fautores, och giffwa spotsch mun, etc. Hurw kan här tå halles någon rettmätigh Disciplin? E. Excellentz täckes thenne obehagelige relationen gunsteligen och moderate vptagha och vthi Gudz thens aldrahögstes mildrijke protection aff migh på thet troligeste wara commenderadt.

Idem qui in Literis.

(Postscriptum af Paulini egen hand i hans bref t. A. Oxenstjerna d. 16 April 1638: i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

108.

Utdrag ur Ärkebiskop Paulini bref till Axel Oxenstjerna, Upsala d. 1 Juni 1638.

Illustrissime Domine Cancellarie, Mecænas maxime, certissime.

Jagh är här vthi större beswär, än iagh kan eller tidhen medgiffwer att förmäla, haffwer ingen bijstånd in causis consistorialibus variorum generum. När jagh later kalla them tilsamans, så haffwa the hundrade förlagh; jagh moste sielff concipera och får ingen tilstädes aff them, hwilkes betenkiande behöffdes. Ther till med är Vallius migh och consistorio aldeles vnder öghonen, och hwad wij med godt betenckiande consultera och besluta, thet gör han alt om intett, ändoch han ligger

en Gudz fånge. Then Nicolaum Nicolai ifrån Wasa, som aff H:nes K. M:tt och högmechtige konungzlige regeringen war honom commenderadt i Strängnes sticht att blifwa försorgd, then haffwer han scrifftlighen commenderedt till H:s M:tt Enckedrottningen att bekomma itt geld i Gestrikeland, Hedsunda benemdt, oansedt samma geld war tilförenne aff migh och consistorio confereredt en predicant här i Domkyrckian benemdt M. Thomas, som haffwer waritt Vallij comminister, hwilkom han och haffwer loffwadt sigh ther till wilia förfordra. Men i går gaff han honom thetta swaret: om än Archiepiscopus och Consistorium stå emot Nicolao, så skal han likwäl komma til Hedsunda, Nw effter wij intett kunna effterkomma H. M:tz scrifftlige begäran om Nicolai promotion til Hessunda, så förer han migh i större ogunst hos H:s M:tt, ther han och tränckter effter. Then fharlige mannen blifuer pernicies et perturbator ecclesiæ et foex seditionum ac discordiarum in nostro ordine, O vtinam non etiam in civili! Hielper migh för Jesu nampn ifrån honom, eller han motte compesceras, etc. Hela tiyo arck reckia icke til at vpreckna hans ömkelige wäsende och hwshold, etc.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — aff Vbsaala, then 1 Junij 1638. Skriffwit vthi större sorgh och lijfzledzlo, etc. Vtaff H:s K. M:tz och Högmechtige Kongelige Regeringens ödmiuka Tienare, sampt Gambla Trogne Embetzman vthi Ordett,

L. Paulino Gotho, Ubs.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

109.

Protokoll öfver en offentlig examen, hållen i Kanslern Johan Skyttes närvaro i Upsala d. 4—8 November 1639.

Acta
Examinis Publici
Quod
cum Ubsaliensi juventute academica A:o 1639 instituebatur; ejusque initium fiebat hora 8 diei quartæ Novembris et ad tertiam pomeridianam diei 8 ejusdem mensis producebatur: in presentia Prælustris Domini, D:ni Johannis Skytte senioris, L. Baronis in Duderhoff etc., Academiæ Cancellarii Magnificent., item Reverendissimi D:ni Archi Episcopi, Laurentii Paulini Gothi, Theol. & Phil. Doctoris celeberrimi, Vice Cancellarii, Rectoris deinde Academiæ Mag. Martini Nycopensis, Illustris quoque Comitis De la Guardie, Rectoris futuri; ac denique Professorum et precipuorum ex generosa Nobilitate, ac ferme processu tali:

Die 4 Novembris ab octava matutina, loco Eloquentiæ Professoris Regii, examinabat in Gustaviano Auditorio Mag. Laurentius Fornelius, præsentibus illustriss:o D:o Cancellario Acad:æ, Reverendissimo D:o Archiepiscopo, Rectore Academiæ Magnifico, ac reliqvis D:nis Professoribus. Fornelius autem, post præfationem de habitis proxime elapso anno cum juventute prælectionibus ac exercitiis, in arte Retorica inprimis, ex Cic. oratione pro Marc[ello] interrogat primo: quodnam est orationis huius pro Marcello argumentum. Hanc qvæstionem excipit primus. Is vero antequam responsum absolvisset, dicit Reverendissimus D. Archiepiscopus: Satis respondit hic, respondeat nunc alius.

Fornelius: nondum integrum dixit argumentum; absolvat id imprimis, post ad alios accedam.

Dicto argumento, idqve memoriter, querit Archiepiscopus: cæterine etiam hoc argumentum recitare memoriter possunt?

Fornelius: ego qvidem hoc argumentum una cum propositæ orationis analysi auditoribus meis publice dictaveram, ut non dubitem, qvin omnes probe intelligant, verum an omnia memoriæ mandare pot[u]erint, pronuntiare non audeo. Jamqve proponitur a Fornelio qvæstio nova secundo.

Archiepiscopus dicit hic: Non ita ordine respondebunt, respondeat eorum alius ex numero; oportet unumqvemque orationem hanc ejusqve analysin ita tenere, ut eam memoriter recitare sciat.

Fornelius: nescio an id ab omnibus exspectare audeam, præcipue cum sit hæc analysis paulo prolixior.

Cancellarius: respondeant vero, si non iisdem verbis, sensu tamen eodem.

Fornelius: crebrioribus ego orationem hanc distinxi judiciis, qvæ nisi signate proferantur, langvescent, aut judicia esse non apparebunt; qvod ne fiat, satius duco servare ordinem, qvo verbis propriis qvæstionem qvisque suam eo citius exponat.

Cancell.: ergo tu eos ita disposuisti? habeo, video hic quasi dispositos milites.

Fornel.: non ego eos disposui, sedes pro arbitrio occuparunt. Pergit interea Fornelius ad orationis exordium.

Circa exordii finem dicit Archiepiscopus: Nondum visa mihi est oratio hæc recte soluta, nam analysis logica, rhetorica in tropis et figuris, ac grammatica etiam hic desideratur.

Fornel.: nullum horum in ipsis prælectionibus omisi, sed neque in præsentia judicium logicum prætereo, illud ubique ostendo, enthymemata habeo, primarios syllogismos exuo. Deinde, qvantum ad tropos et figuras præsertim dictionis, qvia in iis solent plerumque adolescentes esse expeditiores, ut neque de his meis dubitare ego possim, qvibus non ita pridem ea publice prælegerim, ideoque temporis redimendi causa istis hoc examine supersedendum duxi. Gramaticam vero repetitionem, tanquam rem puerilem et academiæ longe inferiorem, instituere publice vix decet, qvippe cum talia in scholis trivialibus didicisse præsumantur adolescentes.

Cancell.: artes istæ ita sunt conjunctæ, ut divelli a se invicem minime queant.

Fornel.: prælegi, ut spero, atque etiam nunc examino more in academiis usitato, nec existimari velim, qvod omnia oratorum imprimis ad minutias eas logicorum debeant exigi.

Archiepisc.: forte tu logicam non didicisti?

Fornel.: ego qvivis alius mallem esse quam ita tractari.

Cancell.: qvis te tractat? Nemo te adhuc tractavit, tractaberis forsan.

Fornel.: illustris heros, ægre mihi est, qvod tangatur, in præsentia juventutis, a Reverendiss. D:no Archiepiscopo existimatio mea, nec liceat hanc meam qvalemcunque operam excusare, ubi tamen in oratione

solvenda oratorum, qvos olim audivi, Vossii, Heinsii vestigiis institerim, qvi ne semel qvidem talium minutiarum inter solvendum meminerunt.

Archiepiscopus: multa in Germania perperam fiunt.

Fornel.: at impossibile est omnes ex unius judicio dependere. Illos sane, qvos nominavi, nemo est qui non artifices agnoscat et oratores summos.

Inter hæc properat Fornelius, ad propositionem. Ibi cum respondisset examinandus, propositionem factam esse per comparationem, res scilicet gestas Cæsaris cum clementia ejusdem ut minores comparari.

Dicit Cancell.: sed audeo [ɔ:aveo] eum qvoque logice examinare.

Fornel.: atque ita etiam in præcedentibus feci, sed forte Reverendiss. D:n Archiepiscopus non advertit.

Cancell.: etiam qvid schematis retorici hic esset, merito memorares.

Fornel.: scio verbis istis: nullius est tamen flumen ingenii, nulla dicendi tanta vis, Polyptoton esse.

Cancell.: Miser esses orator, si tu nescires; respondissent ad hoc auditores tui.

Progreditur postea Fornelius ad confirmationem, ac dicto ejus argumento primo urget Archiepiscopus, ut ex numero promiscue, non vero ordine, ad qvæsita respondeant, idque memoriter.

Fornel.: si a me id postularetur, grave non dicerem, et ne qvis jam me id præstare posse dubitet, claudo librum.

Cancell.: nemo te examinat.

Fornel.: qvod si itaque omnes mei auditores prælectionem hanc meam memoriæ non mandarint, qvæso ne id mihi imputetur. Neque enim ego aut ullus professor id præstare possumus, ut qvod docemus, auditorum animis infigamus.

Archiep.: redde tu rationem tui officii, ceteri reddent rationem sui.

Fornel.: qva fide ego officium meum curaverim, testes apello professores, atque eorum fidem provoco.

Cancell.: qvorsum hæc nova provocatio a superiori ad inferiores.

Fornel.: provocavi duntaxat ad eorum testimonium. Et porro exemplum mihi, qvod est in mani[bu]s, me, spero, excusabit, qvod et brevi Deo volente publici juris fieri curabo.

Archiep.: Hæc ergo omnia ipsis sunt ad calamum data?

Fornel.: ita.

Archiep.: sed in constitutionibus academicis cavetur, ne juventus dictatis oneretur.

Fornel.: et neque ego juventutem ullis dictatis oneravi, cum non sint hæc mea superflua; de istis [in] constitutionibus cavetur.

Cancell.: neminem ex nobilibus tuum examen subire video, forte nec prælectionibus tuis interfuerunt?

Fornel.: quanquam D. Loccenius hac eadem hora publice doceat, nonnulli tamen cum magna diligentia in meis prælectionibus interfuerunt; sed aliorum examinibus jam procul dubio occupati, huic meo sese sistere non possunt.

Posthac ad reliquum examinis pergit Fornelius illudque continuat usque ad finem. Ibi illustriss. D. Cancellarius, postqvam oratorii officii partes recensuisset, easque consistere monuisset in rebus et argumentis inveniendis, inventis disponendis, dispositis verborum sententiarumque luminibus exornandis et exornatis denique cum dignitate et venustate pronunciandis: ibi, inqvam, qværit a Fornelio, habeatne aliqvos, qvi in præsentia prodire possent et aliquod ingenii specimen dicendo ostendere. Archiep. addit etiam hoc: ut analysin tui auditores declararunt, sic reqviritur jam, ut genesin in arta imitatione, inverso themate et alii rei accomodato adferant.

Fornel.: in dies ejusmodi specimina fiunt cum publice tum privatim, ideoque in præsentia postulatum m [ɔ:iri] id non sperabam, præcipue cum intelligerem, duas saltem horas huic examini destinatas, alias difficile id factu nullatenus fuisse. Hisce peractis dimittebatur Auditorium.

4. item Novembris hora 1 pomeridiana suos examinavit auditores M. Ericus Brunnius, Historiar. professor, ex Cornelio Tacito, præfatione præmissa de authoris hujus laudibus, in præsentia Illustriss. D. Cancellarii, Reverendiss. D. Archiep. et dominorum Professorum. Circa examinis vero finem dixit Illustriss. D. Cancellarius multa qvidem utilia et jucunda auditu allata esse, se tamen meminisse Causaboni [ɔ:Casauboni] negantis hunc auctorem principi legendum esse, unde hanc movebat qvæstionem: an Tacitus sit in academia juventuti proponendus?

Brunnius hanc qvæstionem, peracto examine, publice qvadam in disputatione academiæ juventuti se propositurum ajebat, sibi autem videri hunc præcipue auctorem dignum qvi explicetur, qvod 1) bella gravissima, eorum eventus varios, clades diversas, mutationes aliaque referat, unde prudentia politica, tanquam e penu ditissimo, depromi possit, 2) sicut sacra pagina non est prætereunda, qvod Pharaonis, Saulis aliorumque versutias vivis depingat coloribus, sic jam Tacitus haud posthabendus, qvod Tiberii, Neronis, Caligulæ aliorumque callida consilia aperiat; saepe enim enarrationi historicæ suum judicium subjungit prudentissime, 3) alii jam hunc maximi fecerunt hodieque faciunt; plurima enim continet, qvibus principes et rerumpublicarum rectores velut regnandi instrumentis uti possunt, modo cum sale et judicio publicis in negotiis adhibeantur.

Ab Illustriss. D. Cancellario interrogatus D. Loccenius, qvid autem haberet super præsenti qvæstione, idem apposuit dixit qvippe[ɔ:que]: ut apes e pratorum et hortorum flosculis mel colligunt, non omnibus qvidem, sed succi plenis et bonis, araneæ ex iisdem venenum, ita magno cum judicio bona et prudentia plena ab auctoribus sunt colligenda, mala vero, qvæ a malis solent excipi, seponenda.

Cancell.: cum Tacitus tantæ sit utilitatis tantæque dignitatis, cur nobiles huic non intersunt lectioni atque examini?

Brunnius: aliqvi nobilium ea sunt ætate, ut neqveant cum fructu adesse, nonnulli vero non ita pridem a D. Loccenio forte eundem publice lectum audiverunt.

Cancell. hinc forte gloriam occupari [ɔ:-pare] studes, qvod gravem hunc et subtilem auctorem proponis. Archiep.: primo videtur sacra et prophetica historia, deinde patria proponenda, post vero hujus modi.

Brunnius: non sector gloriam, superiori qvippe tempore Justinum explicui, cum quo universalem historiam ab exordio mundi ad moderna usque tempora conjunxi et quantum fieri potuit, statui huius regni amplissimi accomodavi et ad ejusdem amorem sincero pectore (qvod jam in Taciti enarratione freqventissime observo) studiosam juventutem informavi, unde spero me constitutionum academicarum tenori satisfecisse.

5 Novembris hora 8 antemeridiana [in] veteri Auditorio adfuerunt illustriss. D. Cancellarius, Reverend. Archiepiscopus, Rector Magn. et Dni P.P., dum Mag. Ericus G. Emporagrius cum suis auditoribus in Physicis de elementis in genere examen instituere in animo haberet. Emporagrius a commemoratione eorum, qvæ hoc anno publice docuit, examen auspicatur. Qvo per binas ferme horas continuato et jam pene finito Illustriss. D. cancellarius, ut gratiam suam declararet, tribus qvæstionibus professorem ejusque auditores exercuit, quarum prima erat.

> An Mathesis sit disciplina Physicæ contradistincta, cum de corporis natalibus proprio adjuncto * vel quantitate agat?

Emporagrius præmissa gratiarum actione ac singulari gratulatione, qvod Illustriss. D. Cancellarius ipsum et auditores suos in qvæstione hac exercere vellet, quam mox ab exordio lectionum publicarum e cathedra proposuisse et auditoribus inculcasse dixit, qvæstionis decisionem uni discipulorum suorum commisit, verum antequam a studioso soluta esset, eam ad mathematicos Illustr. D. Cancellarius devolvit, eorum esse dicens, artem suam defendere; qvi jam jussui satisfecerunt qvæstionemque sol-

* Detta korrumperade ställe bör kanske läsas: *de corporum naturalium proprio objecto.*

verunt, cui jam solutioni Emporagrius, cum contra illum non esset, tacitus aqvievit.

2. Qværit Illustriss. D. Cancellarius: an detur ignis elementaris et qvisqvam sit ejus locus?

Postquam aliqvot argumentis probasset Illustris. D. Cancellarius non dari, jussit. Emporagrium, ut qvæstionis difficultates discipulorum alicui offerret solvendas; Emporagrius argumentum suis auditoribus proponi petiit.

M. Martinus Gestrinius id obtulit, petitum a refractione luminis corporum celestium, si ignis sub lunæ concavo poneretur. Excepit studiosus, cujus responsione et Gestrinius et Emporagrius contenti erant. Hinc Illustriss. D. Cancellarius quæstionem hanc detulit ad Reverendiss. D. Procancellarium, qvi suam mentem confestim declaravit ac contra ignem elementarem disputavit: adversus cujus disputationem aliqvod[ɔ:-quas] semper, qvantum concedebatur, Emporagrius difficultates modeste iniecit.

3. Sciscitatus est Prælustris D. Cancellarius: quo gaudeat usu hæc rerum Physicarum scientia?

Emporagrius: usus Physicæ maximus in medicina est, qvæ propterea ex consvetudine ad medicos spectat.

Cancell. Non caret hæc usu interno.

Emporagrius; usum internum non tantopere hic habemus, alias in Theologia, Jurisprudentia, Medicina, Eloqventia usum habet amplissimum, qvem in studiosa juventute diligenter inculco. Multa jam ob solam scientiam et cognitionem addiscuntur.

Illustriss. D. Cancellarius conclusit, graviter jubens, ut jam in hac disciplina qvantum fieri possit usus urgeatur.

Eadem die hora 1 pomeridiana in Auditorio Gustaviano pro loco in Poesi examinavit M. Laur. Fornelius, præsentibus Illust. D. Cancellario, Reverendiss. D. Archiepiscopo, Rectore Acad. et Professoribus.

Fornelius præfatur sese, quem superiori anno humanitatis Poeticæ studiosis interpretari*, Horatium Flaccum hoc semestri absolvisse. Dicit non nihil de Poetæ laudibus in universum, nonnihil jam de ejusdem Odis, Satyris et Epistolis singulatim. Mox ad examen venit proponitque initio auditoribus suis resolvendam Oden lib. I. 14, qva dehortatur Poeta Brutum, ne iterum bella civilia contra Augustum et Antonium seqvatur. Bene hic promittit de suis auditoribus ad qvesita qvæcunque, cum sint (qvæ verba Fornelii erant) verbis (!) in hac resolutione aliqvanto liberiores. Hunc itaque in modum procedit, ut nunc hic, nunc illic[ɔ:ille] ex numero, sæpe autem ad idem plures respondeant.

* *Inceperat* eller något dylikt ord synes hafva bortfallit.

Ratio examinis hæc fuit 1) de propositæ Odis numeris qværit 2) argumento. 3) argumentis [ↄ:-mentorum] sedibus. 4) syllogismo inde exstruendo [5]causæ (!) genere 6) jubet fieri per totam Oden paraphrasin, verbis autoris intertextam. Fornelius loqvendi formulas autoris cum aliorum Græcorum et Latinorum, ubi tales occurrebant, confert. Peracto hoc modo examine Odes prædictæ, inter dissertationes alias, qvas suggerere cum [ↄ:eam] monuit Fornelius, ostendit inprimis eam qvestionem: sitne in belli duce generis claritas spectanda; ab hoc enim authore non obscure definiri, idque eo loco: qvamvis Pontica pinus, Silvæ filia nobilis etc. Transit deinde Fornelius ad Oden 10 lib. 4. Illum simili modo ab auditoribus exigit, qvo priorem.

Finito examine comprobat Illustriss. D. Cancellarius Fornelii in explicando auctore operam. Saltem postulat produci, qui suam industriam in condendo carmine ostendit. Fornelius suos hac vice excusat. Pollicetur tamen fore, qvi ante illustrissimi Cancellarii abitum id præstabunt.

Hora secunda e Gustaviano in vetus auditorium Prælustris D. Cancellarius, Reverendiss. D. Archiepiscopus, Rector Acad. et domini Professores sese receperunt, ut examini M. Laurentii Stigzelii, Logices professoris, interessent, ubi M. Stigzelius præmissa præfatione de iis, qvæ elapso anno suis auditoribus proposuisset, deque modo proponendi præcipue qvædam capita de præceptorum cognitione et fundamentis ac varietate*. 2. Multiplici usu in genesi et analysi cum auditoribus percurrit. Deinde, inqvit, ad exactius ostendendum auditorum profectum, tum in præceptorum intelligentia, tum in eorundem accomodatione ad usum, excercebo discipulos in Analysi Logica aliqvot scriptorum ex optimis authoribus depromptorum, exempli gratia, Martialis, Persii, Apologiæ Augustanæ Confessionis.

Primum igitur distichon qvoddam Martialis auditoribus logice resolvendum proposuit, cumque in ejus analysi Logices tum præcepta tum usum pluribus examinasset, appellare eum et urgere coepit Illustriss. Dom. Cancellarius, ut proponeret discipulis alia exempla magis familiaria resolvenda, nominavitque ipse Cancellarius Evangelium illud: nemo potest duobus dominis servire. Stigzelius respondit: Perillustris D. Cancellarie. Ego hoc semper egi, ut Logices usum ex optimis qvibusque authoribus meis discipulis diligentius monstrarem, itaque superioribus annis non pauca ejusmodi exempla e sacris Bibliis resolvi. Hoc vero anno præcipue in Martiali, Persio et Augustanæ' Confessionis Apologia

* Här har verbet bortfallit: *tractavit* l. dylikt.

auditores exercui. Cancellarius ait: velim nunc autem exempla Evangelica sinas eos resolvere, qvale est illud a me nominatum.

Stigzelius: rogo liceat mihi eos in scriptis, quæ hoc anno proposui, examinare. Cancell.: oportet ad qvævis exempla resolvenda esse paratos.

Stigzelius: nuper plerique meorum discipulorum ex scholis huc accesserunt, ideo ad qvævis resolvenda non ita possunt esse expediti.

Cancellarius: si in hoc exemplo non vis eos exercere, exerce eos in Ponte Asinorum aut in Modalibus.

Stigzelius: mox igitur ad ipsum e sacris exemplum veniemus, postquam absolvimus pauca illa, quæ restant in allato disticho Martialis. Pergite illa finire.

Cancellarius: tædiosum est amplius illa audire, perge in aliis.

Stigzelius: pergamus igitur ad Persium gravissimum scriptorem resolvendum.

Cancellarius: qvam tu es refractarius et meis monitis minus obseqvens. Archiepiscopus: necesse est, ut postulato cancellarii satisfacias.

Stigzelius: quia perillustris D. Cancellarius id omnino postulat, proponam exemplum hoc evangelicum resolvendum, certo confidens, si minus exactam forte attulerint analysin, ut illis ignoscatur, cum neque ante hæc eam a me audierint neque textum ad manus habeant. Atque ita exemplum illud Stigzelius discipulis proposuit, qvi illud nonnullaque alia ex evangelica historia depromta resolverunt.

Illis peractis proposuit Reverendiss. D. Archiepiscopus M. Stigzelio qvestiones duas 1) an Logica Rami sit sufficiens, ut nulla additione ex aliis sit opus?

Stigzelius: peto, ut liceat hanc qvæstionem ad meos auditores devolvere, qvo de ea inter se in utramque partem disserentes, specimen aliquod ederent in altero Logices usu, nempe Genesi.

Archiepiscopus regessit se non iis sed Stigzelio illam proposuisse.

Stigzelius: multis controversiis et litibus implicata est hæc qvæstio, qvamobrem malo, si fieri possit, ut ejus explicatio commodiori loco et tempori reservetur. Archiepiscopus instat et repetit qvæstionem.

Cancellarius: responde ad hanc qvestionem Dom. Archiepiscopi et explica ingenue tuam mentem, nam in examinis ingressu præfatus es te Logicam Rami juxta constitutiones proposuisse, ita tamen ut pro re nata ex aliis etiam Logicis aliqva addideris.

Stigzelius: nihil incommodi habet auditoribus indicare, qvibus vocibus et terminis Aristotelici eadem præcepta, quæ Ramus habet, exprimant, nec inutile est pauca addere, quibus Ramea uberius declarantur, et auditores ad scripta bonorum auctorum intelligenda expeditiores red dantur, inter qvos plurima ex Aristotelica sunt disciplina.

Cancell.: Scorias misces auro. Archiepiscopus: Qvibus te igitur adjungis, Ramæis an Aristotelicis? Stigzelius: non multum refert, qvibus magis faciam, modo qvæ vera sunt et utilia seqvar.

Cancellarius: responde tu candide et ingenue.

Stigzelius: qvandoqvidem hoc a me tantopere urgeatur, candide, ut jubeor, meam hac in causa aperiam mentem et cum Seneca his verbis respondeo: non me cuipiam mancipavi, nullius nomen fero, multum magnorum virorum judicio tribuo, aliqvid et meo vendico.

Cancellarius: plurimum tibi tribuis. Nec ego velim, ut te alicui addicas, et optarem te non esse addictum.

Archiepiscopus: existimas solam et nudam Rami Logicam sufficere juventuti in scholis et academiis?

Stigzelius: incipientibus sufficere potest, doctioribus autem et iis, qui ad exquisitam logicæ cognitionem adspirant, non item.

Cancellarius: qva e[rgo] conscientia eam publice discipulis tuis explicare potes?

Stigzelius: ea qua aliqvod compendium alterius authoris explicare possem. Nam in compendiis non omnia possunt tradi.

Archiepiscopus recitat Constitutiones de lectione Professoris Logices monetque eas jubere, ut solus Ramus proponatur.

Stigzelius: Ramum meis discipulis sufficienter inculcavi, qvique [ɔ:iique] illius logicam rite tenent.

Cancellarius: explicas Ramum, ut Diabolus Psalterium.

Stigzelius: non potest id merito mihi tribui, non enim aliorum scripta nisi candide explicare volo.

Cancellarius: tu forte admisces tricas et nugas methaphysicas?

Stigzelius: non est id a me factum, alienus a nugis sum, provoco ad auditores, totam Academiam et propria mea scripta.

Cancellarius: moneo tibi caveas.

Stigzelius: in philosophia præstantissimorum et eruditissimorum judiciis nitor, ut Lipsii, Josephi, Scaligeri, Casauboni, Heinsii et reliquorum in Belgio.

Cancellarius: Lipsius alicubi dicit, neminem fore magnum, cui Ramus est magnus; an tu id probas?

Stigzelius: id qvidem simpliciter non probo, sed de aliis loqvor [ɔ:loquitur], nam non pauca satis honorifica de Ramo e Philippo affert. Id addit, credo, si soli regnare velint, veteribus rejectis, esse reprimendos.

Archiepiscopus alteram qvæstionem proponit: an Methaphysica sit disciplina a Logica distincta, et annon omnia, qvæ in methaphysicis inveniuntur utilia, possent commode in Logica proponi?

Stigzelius: hæc qvæstio ad me sigillatim non pertinet, sed ad totam facultatem philosophicam.

Archiepiscopus urget, ut Stigzelius suum aperiat judicium.

Stigzelius: non solus sum ejusmodi odiosis qvæstionibus onerandus.

Archiepiscopus: hæc ad Logicam magis pertinent.

Stigzelius: si omnia utilia, quæ a nonnullis in methaphysicis traduntur, essent in logica proponenda, verendum esset, ne Logica minus [ɔ:nimis] prolixa evaderet, proinde commodius videtur, ut distincta in distinctis disciplinis tractentur, modo non nisi utilia ibi proponentur.

Archiepiscopus: hæc posse in Logica conjungi experimento mihi erat gymnasium Strengnense, in qvo professor Logices meo svasu et jussu Metaphysica et Logica conjunxit.

Stigzelius: non spero gymnasium illud academiæ fore regulam. Alias est. Ego generales illos terminos, qvid Causa, Effectum, Substancia, Adjunctum in doctrina inventionis Ramea breviter, et qvantum ad finem Logicæ necesse est, discipulis explico. Omnia autem, quæ de hisce et id genus aliis, scitu sunt necessaria, non possum comode in logicam transferre.

Archiepiscopus: Logica agit de omni Ente et non Ente, ergo illa recte in ea proponuntur. De Deo autem et Angelis in Metaphysica doctrina diabolica est.

Stigzelius: hoc argumento omnes disciplinæ, Theologia, Iurisprudentia et Philosophia in Logica forent proponendæ.

Procancellarius: non egomet volo confundere disciplinas.

Cancellarius: tu minus reverenter respondes archiepiscopo, sed de his privatim plura.

6 Novembris 8 antemeridiana de jure collegiorum(!) suos examinavit auditores M. Israel Bringius in præsentia Illustris. D. Cancellarii, Reverendiss. D. Archiepiscopi, Rectoris Acad. et Dom. Professorum. In medio examinis cursu sciscitabatur Illustriss. D. Cancellarius: numne juxta constitutiones Althusii Politica proposita fuerit?

Bringius: superioribus annis Althusium non modo publice prælegi, sed etiam examina publica ex illo institui. Deinde certas ob causas Bodinum prælegendum suscepi et in eo 4 libros priores absolvi, cætera vero quæ restant per Dei gratiam hoc semestri futuro ad exitum et finem perducere pro virili annitar.

Cancellarius postqvam hosce Bringii conatus approbasset et ob gravitatem styli huius auctoris et [ob] rerum maximarum qvas habet pondera, dixit sibi occasionem esse oblatam ex Bringii discursu se hanc movere qvæstionem. An in suffragiis ferendis authoritatis et dignitatis

ratio sit habenda? Exempli gratia si fuerit collegium, qvod in plures distribuatur classes, in qvarum prima 3 vel 4 personæ fuerint, in secunda decem, in tertia forte centum, num propter dignitatem primæ classis ejus prevalebunt suffragia?

Bringius: 1) non ad eundem modum omnia collegia conformantur, propterea hic merito valent stylus et consvetudo cujusque collegii. 2) distingvendum inter res. qvæ cadunt in deliberationem, qua vel universorum sunt vel singulorum, qvod jam prius monui in hoc ipso examine. Si de rebus singulorum qværatur, omnino omnium consensus reqviritur: si vero de rebus universorum, sufficit majoris partis consensus. 3) si in ferendis suffragiis authoritatis ratio sit habenda, multa seqverentur inconvenientia, si nempe illi, qui authoritate pollent, minus recte sentirent et opinionem perversam foverent. In nostro collegio academico ratio dignitatis non observatur, qvod et constitutionibus est consonum.

Cancellarius reqvirit etiam D. Loccenii super præsenti quæstione judicium.

Loccenius A(!) inquit: Hoc magis ex consuetudine et privilegiis pendet, quod una classis præ reliquis plus valoris habeat. Nam alias, quod spectat ad omnes tamquam singulos, id omnino omnium vota reqvirit, quia, quod omnes tangit, id ab omnibus debet approbari.

6 Novembris [hora] 1 pomeridiana ad examinis publici libramentum suorum auditorum industriam et profectum expendere coeperunt[ɔ:coepit] in præsentia illustriss. D. Cancellarii, Rev. D. Archiepiscopi ac Dnm. Professorum M. Martinus Nycopensis pro tempore Rector et id, quidem in opticis.

Cum vero aliquousque continuasset, postulavit Illustr. D. Cancellarius, ut hanc quæstionem Optices studiosi inter se ventilarent: an visio fiat emissione radiorum ab oculo, an vero per specierum receptionem? Nycopensis multis rationibus asseruit visionem fieri non radiorum emissione, sed specierum receptione.

2. M. Martinus Gestrinius in Geodesia, cui etiam Illustr. D. Cancell. sub examinis fine hisce quæstionibus gratificari voluit 1) quomodo hoc dictum, quod Gestrinius in præfatione in Geometriam suam nuper divulgatam posuit *ʼαγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω* cum illo vulgari *πᾶς ʼαγεωμέτρητος εἰσίτω* conciliari possit. Gestrinius respondit, Platonem ideo præ foribus academiæ suæ hoc symbolum posuisse, quod putaret Mathematicas artes erigere animum et mentis acumen exacuere non solum ad reliquas artes et doctrinas Philosophicas rectius percipiendas, verum etiam ad rempublicam bene administrandam, cujus rei nonnulla exempla in medium Gestrinius adduxit. Et quia eo tempore forte

professus erat Plato altiores doctrinas, quæ sine rerum mathematicarum cognitione percipi numquam potuerunt, ideo ageometritas ad illam scholam remisit, ubi ex professo hujusmodi doctrinæ tradebantur et cujus valvis hoc dictum inscriptum erat: *πᾶς 'αγεωμέτρητος εἰσίτω.*

2) Quare Mathematicos imperator Romanus appellat malevolos? Gestrinius: ibi astrologiæ judiciariæ addicti intelliguntur, de quibus Tacitus: est genus invisum hominibus.

7 Novembris ab 8 matutina examinavit etiam Arabica et Syriaca Westr[ogotus] * in præsentia Illustr. Dni. Cancell., Rev. D. Procancell., Rect. Magn. et Dn. Prof.

Cancell. pro coronide adjecit has quæstiones orientalium linguarum studiosis solvendas 1) an punctandi illa ratio Deo auctore gaudeat, an vero sit ingenii humani commentum? 2) An puncta illa S. linguam aliqua labe aspergant? 3) An sint necessaria? Magnificus D. Cancellarius contendit primo post captivitatem Babylonicam ab Esra nato et deinde non adeo necessaria, cum Judæi et alii sine punctis exqvisite norunt textum Hebreum recitare. M. Sveno cum suis asseruit puncta literis esse coæva et ab ipso Deo profecta. Sunt enim instar animæ vocum, quæ summæ arguerentur imperfectionum [ɔ:-nis], si illa carerent. Nec verisimile est, Deum Opt. Max. imperfectum quid tradidisse, quo consignarentur et hominibus traderentur ejus elogia. Qvare distinguendum inter ipsas vocales et earum notas: illa (!) sunt omnino nostra **, characteres non item.

D. Loccenius sequenti hora in professione eloquentiæ Skyttiana ex Livio tres orationes ex cathedra memoriter recitari earumqve postea analysin apponi curavit. Cujus jam *** auditores Illust. D. Cancellarius hac quæstione circa examinis finem exercere voluit: an ut singularum artium, ita et Oratoriæ perfectio a sua dependeat arte, adeo ut minime sit opus aliqua aliunde adsciscere? Ipse enim parens eloquentiæ vult oratorem suum gnarum esse omnium disciplinarum, dum dicit neminem cumulatum oratorem evasisse, nisi omnes doctrinas et artes noverit. D. Loccenius cum suis ostendit 1) orationi subjectas esse non voces solum, sed res omnes, prout disseri possint filo oratorio. 2) non opus esse oratoribus distincta artium cognitione, sed tantum universali notitia, accuratius tamen illa scire oportere, de quibus frequenter est agendum.

* D. v. s. Professor Sveno Jonæ Vestrogotus.

** Texten har: nria.

*** Texten har: in.

7 Novembris hora 1 pomeridiana in scenam examinis Medici suos produxit auctores D. Kirstenius, ut de morbis eorumque differentiis ex D. Sennerto examinaret, præsentibus Illustr. D. Cancellario, Rev. D. Archiepiscopo, Rectore Magn:o et dominis Professoribus reliquis.

Cui Illust. D. Cancellarius sequenti discursu ad finem examinis gratificari voluit 1) numne propterea rarius studio medico vacent studiosi, quod in tanto non videtur esse pretio Medicorum facultas, atque debebat, præsertim cum Jurisconsulti Medicis præferantur?

Dominus Chirstenius primas quidem deberi Medicis existimavit, quod corpus humanum sit Facultatis Medicæ objectum, sed eo devenisse res humanas, ut pessimi quique plerumque optimis præferantur, idque per jocum ex Vossii relatione in institutionibus.

2) Cui sectæ medicorum ejus discipuli sese adjunxerunt, Gallenicæ an Hippocraticæ * Paracelsiæ? Cui Chirstenius: Ego cum meis vexilla mea admovi scholæ Hipocraticæ.

3) Quid sentiret D. Kirstenius de schola Salerni[t]ana?

Chirstenius: velim auditores meos, quorum numerus jam accessit in dies, ex fundamentis informare, his positis alia superædificabimus. Schola autem Salernitana, cum sit tamen libellus dieteticus et pro rege Angliæ scriptus, hisce studiosis, funda[me]ntis artis medicæ non informatis, parum prodesset?

D. Loccenius item in institutionibus Juris Romani et quidem de modis aqvirendi rerum dominia sequenti hora examinavit: quum jam jucundum discursum Illustr. D. Cancellarius 1) de usucapione 2) de recto intellectu et usu cap. 18 Jorda B. L.L. instituit, dicendo tantam vim esse denunciationis rei vendendæ in placito, ut post illam triennalem præscriptionem retractio fieri nequeat, utcunque malo titulo bonum aliquod sit aqvisitum.

D. Loccenius respondit continere illam denuntiationem et præscriptionem triennalem vim judicati quasi vigore legum sancta[ɔ:sancitam].

Cancellarius: Multa quæris de definitionibus et terminis Juris Romani, sed omnia ad jus Suecanum non applicas, quemadmodum fieri alias oportuit. Loccenius: Ego quia doceo institutiones juris juxta constitutiones, informo meos auditores de vero intellectu institutionum, et quoties locus et occasio postulat, confero easdem cum jure Svecano, licet ejus collatio proprie spectet ad D. Dan. Sidenium.

8 Novembris hora 8 antemeridiem in præsentia Illustr. D. Cancellarii, Rev. D. Archiepiscopi, Rectoris Magn. et Dnm. Professorum cum

* Texten har: Hermeticæ.

suis auditoribus scrutinium instituit D. Daniel Sidenius et quidem ex lege Svecica de jure regio.

Circa finem examinis postulavit Illustris. D. Cancellarius, ut inter se studiosi juris de hac quæstione disceptarent: an possit quis fundum alienum abalienare? ex cap. 18 Jorda B. L.L., ubi dicitur triennalis possesssor fundum ex lege retinere posse, si emptio vel permutatio talis in placito legitime non fuerit retractata.

D. Sidenius et Loccenius dixerunt hunc posse hujus legis vigore eundem vel æqvipollentem fundum postulare, qui ita tempus a lege definitum neglexit, qui jus retractandi habuit, idque vi denuntiationis et præscriptionis: jura enim sunt vigilantibus, non dormientibus.

2) Interrogavit Illustr. D. Cancellarius, num in jure Svecano habeatur hujus quæsiti decisio: an sit judicandum secundum acta et probata an vero secundum conscientiam: nam verba illa ad finem cap. 14 Konungs[B] L.L. *hwad han heller will* duplicem videntur habere sensum; vel enim volunt, ut causæ judicentur secundum acta et probata, vel judici relinquunt alterutrum eligendi. Respondit Sidenius: legislatorem utrumque velle: dicit enim *effter ty samwet och skiälen, som Gud haffwer oss länt.*

3) Cancellarius qvæsivit, an plebeji et rustici, qui sunt bono equo, armis aliisque instructi, sint in Collegium Nobilium cooptandi? Respondit Sidenius, multos posse privilegio nobilitatis realis donari sine personali, quibus Collegio Nobilium interesse integrum non est.

Paulo post in hac examinum palestra suos exercere coepit auditores M. Olaus Laurelius ex propheta Esaja. Examine vero aliquousque continuato ac ferme finito pro favoris ac benevolentiæ symbolo Illustr. D. Cancellarius hunc discursum instituit. Quæ per se sunt clara, non egent explicatione et commentariis, at Scriptura S. ita eget*. Hoc jussit Illustr. D. Cancellarius, ut discipuli solverent. Et propterea etiam confestim studiosorum unus discursum illum solvendum excepit dicendo, distinguendum esse inter mysteria sacra per se considerata et inter illa, prout nobis in sacro codice offeruntur, intelligenda; priori modo sunt luce clariora, hoc vero respectu propter phrases et locutiones obscuriores egent interpretatione, non quod in se sunt obscura, sed quod homo intellectum habeat in divinis, occæcatum tenebris. M. Olaus Laurelius non solum dictis calculum adjecit, sed præterea etiam plurima ea collustrando plurium locorum collatione addidit. Post dum [ɔ:quam] aliquandiu perrexisset Laurelius in examine, coepit Illustr. D. Cancell. huic Academiæ Regiæ gratulari, quod ab illa methaphysicæ sophisticationes et tricæ jam sunt explosæ

* Texten har: e. l.

idque adscribendum dixit divinæ bonitati, sacræ etiam Majestati Regiæ pie defunctæ aliisque, quorum interfuit ejus saluti providere. Et ultimo gratulatus est M. Olao Laurelio 1) de diligentia in opere vocationis suæ et de genuina verbi divini tractatione 2) quod nullas miscuisset tricas inutiles suis prælectionibus Theologicis.

M. Laurelius dixit se et suos in Facultate collegas a præpostero proponendi genere ac scholasticis sophisticationibus abhorruisse et etiamnum posthac, quoad partibus hujus muneris adfuerunt, ab iis longe alienum fore. Gratias etiam egit singulares Illustr. Cancellarius Laurelio pro cura et favore, quem habet in ha[n]c Academiam, cujus quoque felicitati gratulabundus accinit ac devoto pectore Deum rogavit, ut de cetero etiam hoc statu felicissimo gaudere possit.

Hora pomeridiana 1 examinavit M. Jonas Vexionensis suos auditores in Epistola Pauli ad Romanos, præsentibus Reverendis Rectore Magn. et Dominis Professoribus.

Hora 8 pomeridiana M. Joh. Lenæus in 1 libro Samuelis suos examinavit. Postquam vero tempore exclusus longius progredi non posset, conclusionem addidit cum gratiarum actione ad Deum et piis precibus de conservatione status academiæ; grata deinde memoria beatæ recordationis regis Gustavi Magni beneficia regia in academiam hanc collata commemoravit simulque optavit, ut celsissima regia soboles diuturna pace et felici regimine semper potiatur. Et postquam auditorum diligentiam collaudasset, paucis finem fecit et gratias egit singulares viris illustribus et magnificis, qui hujus Academiæ curam laudabilem gerunt.

Andreas Tollstadius
Notar. Publ.

Hoc exemplum cum meo quod illustrissimi olim Cancellarii et Baronis Domini Johannis Schytte fuit, ad verbum convenire testor. Gevaliæ d. XX Januarii anni MDCCXXIV.

Abrahamus Wahlman.

(Efter en afskrift in 4:o, hvilken att döma af handstilen nästan är yngre än 1724 och nu finnes inhäftad ss. n. 7 i ett handskriftsband i Ups. Bibl:k, signerad: »J. H. Lidén, Mscr. rör. Svenska literaturen.« Afskrifvaren har haft svårt att läsa originalets förkortningar, hvilka derför stundom äro till oigenkännelighet vanställda).

110.

Kanslerns och Akademiska Konsistoriets beslut i åtskilliga Universitetet rörande ärender. Upsala [9 eller 10 Nov.] 1639.

Anno MDCXXXIX.

Convenerunt apud prælustrem dominum Johannem Skytte, l. baronem in Duderoff etc. academiæ Cancellarium, procancellarius, rector, futurus rector illustris comes Dela Gardie et professores ibique cum ejus excellentia de academiæ negotiis ita concluserunt, ut sequentia ex actis publicis excerpta indicant.

I) Proponebatur de forma consistorii ecclesiastici, cujus [rei] deliberatio quia hic non spectabat, svasit prælustris dominus Cancellarius, ut ad forum ecclesiasticum remitteretur.

II) Præterea de potestate et authoritate procancellarii, quæ præter alia in quatuor capitibus dicebatur consistere 1) protocolli inspectione 2) promotionum directione 3) stipendiariorum delectu et approbatione 4) depositoris constitutione. Et ut in absentia prælustris domini cancellarii ejus vices procancellarius sustineret juxta leges Academiæ.

Ad hæc singula responsum est et conclusum, quod authoritas procancellarii non modo in his nominatis, sed etiam in aliis, quæ legibus academiæ definiuntur, integra debeat servari. Omnia vero a procancellario peragentur, communicato consilio cum rectore et senatu academico sine præjudicio ullius officii in constitutionibus determinati, neque procancellarius aliquid decernet et exequetur inscio et invito senatu academico.

III) De distributione et inhibitione disputationum, quæ antea a decanis facultatum sunt approbatæ, sic sancitum 1] ut famulus publicus justis loco et tempore theses distribueret, id nisi fecerit poena afficeretur 2) an, quando et quomodo inhibitio disputationum fieri debeat, constitutionibus continetur 3) si quæ tamen disputatio videbitur esse inhibenda, fiet inhibitio per famulum academiæ, et consultatio de eadem disputatione habebitur in consistorio.

IV) Examinibus publicis de coetero instituendis aderunt professores et præcipue decani, qui una cum procancellario dabunt operam, ut omnia rite et secundum constitutiones fiant, de modo autem examinandi fusius in actis.

V) Quilibet professor ad consistorium a rectore vocatus compareat, sin justa et sontica causa eum impedit, in tempore eam rectori significabit, nisi velit mulcta constituta affici.

VI) De domo et instrumentis anatomicis ita fuit declaratum, ut procuratione prælustris domini cancellarii S. R. M:ti insinuaretur de domo et theatro anatomico, de sumtibus ad instrumenta anatomica emenda destinatis anatomicus rationem redderet.

VII) Decem studiosis medicinæ stipendia sunt decreta ea tamen conditione, ut sponsionibus obligarentur ad propositi muneris continuationem.

VIII) De reparatione veteris academiæ in posterum consultabitur, ut sciri possit, quid in ea et quomodo restaurari debeat quantumque impensarum desideret, de quibus S. R. M:ti supplicandum censuerunt.

IX) Visum est et e re patriæ et commodis juventutis academicæ, si Italica lingua hic excoleretur. Itaque rogarunt professores, ut prælustris dominus Cancellarius S. R. M:ti commendaret Andream Cuoco Italum huic muneri aptum deque certo stipendio illi prospiceret.

X) Postulata Petri Liungh et Olai Arwidi Tegnæi de officio depositoris delata fuerunt ad prælustrem dominum cancellarium et procancellarium, qui deinde ob causas, quæ fusius in actis continentur, Ljungio munus hoc adjudicaverunt.

XI) Quod attinet bona et prædia academiæ, dabunt operam professores et quæstor, ne quid detrimenti capiant neue sub quovis prætextu abalienentur, servato in omnibus regiæ donationis vigore.

XII) Publico programmate tam senatus academici quam urbani studiosis et aliis in urbe hac degentibus significabitur, ne post horam nonam vespertinam iuxta legem patriæ in cellis vinariis consideant vel alibi gulæ et rebus prohibitis indulgeant.

XIII) Quia ex diligenti nobilium informatione non exiguus honor academiæ accedit, placuit cunctis, ut peculiaris aliquis cura eorum haberetur. Itaque convocati eorum præceptores admonebantur suarum partium et maxime ut in posterum suos discipulos examini professorum subjicerent iisque rationem informandi, quotiens postulantur, exhiberent, qua de re publicum edictum prope diem promulgabitur.

XIV) De quæstore Ballingstadio ad regiam cameram referetur.

XV) Catalogus lectionum professorum diligenter dehinc a famulis academiæ consignabitur et quolibet semestri novo rectori tradetur, et negligentes mulctabuntur.

XVI) Ineptiæ depositionis et larvæ histrionum in comoediis seponentur.

XVII) Gallus* examen ordinarium subibit reddetque rationem sui laboris

Johannes Skytte L. Paulinus Gothus A. U.
Martinus Olai Nycopensis
Acad. Ubs. p. t. Rector

Johannes Canuti Lenæus	Jonas M. Wexionensis
Olaus Laurelius	Daniel Sidenius
Johannes Loccenius	Petrus Kirstenius
Martinus Stenius	Sveno Jonæ W.gothus
Martinus E. Gestrinius	Israel Bringius
Johannes L. Stalenus	Laurentius Stigzelius
Laurentius Fornelius	Ericus Brunnius
Matthias Mylonius	Ericus Emporagrius.

(Samtidig afskrift i Kongl. Biblioteket. Engeströms saml. B. X. 1. 35 in folio n. 18; dateringen har jag närmare bestämt med ledningen af Konsist. protokoll).

111.

L. Canther till Axel Oxenstjerna om sin undervisning af dennes son Erik, Upsala den 24 December 1639.

Excellentissime Heros, Domine clementissime.

Exigit nunc temporis et studiorum charissimi Vestræ Excellentiæ filij ratio, ut, quæ beneficio numinis eiusque studio in hunc usque diem perfecta sunt, excellentiæ vestræ perscribam; deque ijs, quæ adhuc exequenda supersunt, excelsum v:ræ ex:æ iudicium requiram. Absolvit ille, ante paucos dies, dissertationes Physicas, idque brevi ad præsidem gratiarum actione. Impediverunt professorum diversæ occupationes, quo minus eas citius maturare potuerit. Nihil tamen privatæ charissimi filij diligentiæ defuit; usus namque est (præter Freigium, Senertum aliosque recentiores) Aristoteli, Plinio, Seneca, Æliano; aliquantulum etiam, ubi res requirebat, Platone et Plutarcho, hoc præsertim, qua placita philosophorum spectat. Collegio Mathematico, cum id tam amplum sit, finis adhuc imponi nequivit; quæ restant, utpote duo libri Trigonometriæ, doc-

---

* D. v. s. den Franske språkmästaren.

trina secundorum mobilium, architectura militaris, mechanica ac eorum, quæ suppetunt, instrumentorii usus brevi temporis spacio finiri posse speramus. Exercitia Theologica præter lectionem hospitis, cui semper interfuerat V:æ Ex:tiæ filius, nulla in hoc usque tempus habere licuit, ob invaletudinem curasque hospitis nostri,* quæ affirmationem eius distulere. Promisit tamen certo operam suam post reditum a comitijs; ni ill:mi regentes, alia concredendo, ab instituto eum averterint. Latinam lingvam loquendo, interdum epistolis ad familiares, auditione historiæ Alexandri Magni, referendo quoque aliquid qualibet vespera ex Sulpitij Severi historia sacra atque pronunciatione concionum et orationum ex historicis exercet. Græcam Gallicamque ac Italicam addiscit, illas scribendo pariter et loquendo, hanc ob penuriam temporis usu tantum. Corporis exercitia haudquaquam negligit, incipitque eo magis discendi ardor concitari, quo robur conatibus eius respondet. Amplius ultimum est, quod, cum charissimo v:æ ex:æ filio ea studiorum series illudque tempus appetere videatur, quo ad philosophiam moralem advertere animum debeat, non ei inutile foret primum revolvere tabellas doctrinæ moralis, quibus antea assueverat; deinde Burgersdicii Ideam Philosophiæ moralis, mediocre compendium, a capite ad calcem legendo ante persequi, quam Aristotelis lectionem ordiatur; quo, si in initio collegij aliquid de Justitia et Jure occurreret, eius non ignarus esset; præterquam quod notitia priorum et posteriorum in hoc compendio multum faceret ad intelligendum Aristotelem, cuius illud ordinem ac præcepta insequitur. Inter ea bene cognoscenda sunt sectarum discrimina, quæ Lipsius in manuductione ad Philosophiam Stoicam prodidit. Inde adeunda Aristotelis præcepta, idque consultius sine commentarijs, cum professor vel præceptor eorum vicem supplere debeat. Adiungenda quoque aliquando Horne[j]i Ethica videtur ad acuendum iudicium, nec omittendus Epictetus, Theophrastus, Hierocles, carmina Pythagoræ; ita tamen ne diversa incertaque lectione animus atque memoria turbentur. Possent ad hæc cum iudicio legi Officia Ciceronis, unde professor quæstiones promere posset, ni Politica et quæ Ius publicum concernunt ibi contenta maximam eorum partem occuparent; quin satius est, ut quæstiones ex Aristotele et ad eius ordinem desumantur, adjectis iis, quæ magis ad usum quam ad contentiones conferre videntur. In Seneca et Plutharco erit aliquid, quod charissimus v:æ ex:tiæ filius per occasionem cum fructu hauriet ac mirabitur. Præses collegio ethico nullus alius eorum qui vacant et meo et aliorum iudicio repertus est aptior professore Stigzelio: quem, (si ex:ia v:a annuerit) id facturum fore confido. Hæc sunt, quæ ad

* Dokt. Joh. Loccenius enligt bref af 12 Maj 1639

v:æ ex:tiæ eximium graveque iudicium humillime refero. Deus v:ram ex:tiam incolumem diu servet, præstetque v:æ ex:tiæ firmam valetudinem et perennem fortunam.

Domino meo clementissimo
cultu et obsequio addictissimus servus
L. Canther.

Upsalia 24 Decemb. 1639.

(Original i RiksArkivet, Axel Oxenstjernas brefvexling).

112.

Protokoll hållet vid Konsistorii sammanträde i närvaro af Universitetets Kansler, Johan Skytte, Upsala d. 1 Mars 1644.

1. Martii.

Sammankalladhe prælustris Dominus Johannes Skytte, L. B. in Duderhoff etc. academiæ Vpsal. cancellarius, reverend. Dn. archiepiscopum procancellarium, illustrem et magnificum Dn. rectorem, Benedictum Oxenstierna, och dominos professores alla sampteligen in ædes Skyttianas, der till at consultera och deliberera de statu et rebus academiæ. Och då

I) Först, frågade hans excellentz in communi, om något pro tempore wore som turberade statum academiæ? Der på swarade magnificus rector, i förstonne tackandes hans excellens för den åhoga, hans excellens för academiæ wälstånd drager och det omaket, at hans excell. wil när lägenheet gifz invisere academian, sädan, at pro tempore, der öfuer man sig beswära måtte, icke något finnes thet statum academiæ turberar.

II) Der näst frågade hans excellens: om professores få richtigt vth deras deputerade salaria af qvæstore? Der till bejakade alla domini professores.

III) Beswärade sig dominus qvæstor, Mag. Boëtius Chruzelius, at academiæ kyrkiotijendhe kommer tämmelig til afkort, om andra vthom academiæ medel (the ther förebära fulmachter och order ifrån cammaren) skola medh henne dispensera och laga, oacktandes at wij tilförende högloflīges och glorwyrdigstes i åminnelsse Gustavi Magni bref der på hafua, at ingen skal öfuer dhe academiæ godz och kyrkiotijender, som

vthi den konungzliga donationen nämbde äro, hafua macht råda dispensera och laga, vthan acad. qvæstor allena. Tå gaf illustriss. cancellarius det rådet, at academien låter skrifua till cammaren der om.

IV) Förtälier hans excellens, at in aula klagas öfuer, at een stoor och rundh tijdh om åhret läsa professores intet vthi academien, så at om man skulle begynna supputera thessa stora ferias, så aflöper halfua åhret som intet läses publice, huarföre säija the, at the intet kunna sända sina barn til academien, ty ther läses intet. Ändock, sade hans excellens, iag intet tuiflar om professorum flijt, at the iw läsa så länge the hafua några auditores quar, men huadh medel skal man tijdigt vthsee der emot, at studiosi reesa ifrån academien, effter sig lemnandes auditoria vacua, huar uthaf itt sådant taal på professorerna och academien vpkommer, at the läsa intet publice. Huarföre på thet it sådant blam må förkomma, som på academiæ personerna och hälst professorerna fört är, är nödigt at vthsee the medel, som der til kunna tienliga wara.

Domini professores swarade: at the läsa huar på sin tima, så länge the hafua några auditores quar, hafua och brukat der til the medel, the hälst hafua kunna vthseedt der til tiena i så måtto, at the hafua lagt een mulctam på stipendiaterna som sig absentera. Det approberade hans excellentia, at the blifua straffade therföre, badh ytterligare professores vptänckia the medel, the bäst finna at coercera och adigera alla studiosos at frequentera lectiones publicas, them wille hans excellens S. R. M. föredraga och vnderskrifua låta. Bödh eliest compileras allt thet, som angår academiæ wälfärdh, at thet medh thet samma måtte bekräfftat och vnderskrifuit warda.

Hans excellens meente der til tiena, at man skrifuer absentes begynnandes på professorerna. Dock beslötz, at professores eliest bona fide göra sitt officium och weeta räckenskap på sina läxor.

V) Proponerades om then grufueliga skiutningh här i staden öfuas. Somliga professores meente rådeligit wara, at een wiss skotplass vthom staden der til förordnades. Thet tyckte prælustris cancellarius intet rådeligit wara, ty the vnga skola uthan twifuel ther genom fördärfuadhe wara.

VI) Beswärade sig Domini professores, at academien nu hafuer ingenn bookförare. Tå berättade M:r Emporagrius, at den tijdh han war ther vthe i Hollandh, tilbödh sig Elssewir at wilia hålla een booklådha här i Vpsala alla tijder städigt, allenast academien wille förskaffa honom det priuilegium af Majestate, at han fingo föra in sijna böker tulfritt. Beslötz at academien anhåller thet hoos Majestatem.

VII) Beslötz och, huru man skal procedera her effter, när någon skall tillåtas at bekomma stipendium regium her widh academien, nem-

ligen at domini professores presse hålla sig widh ordinationem regiam, intet skiötandes om någons recommendation.

VIII) Illustriss:s Dn. cancellarius frågade, om här äro någre fleere studiosi medicinæ, them man kunde öfuersenda til Stockholm, der till at låta informera sig af medico Gallo Durgeto,* tillijka medh them som tilförende ankomne äro. Ty han synes hafua een besynnerlig informandi modum och försäkrar oss, at han på een lijten behagelig tijdh wil göra them så färdiga som han sielf är. Domini professores swaradhe: at personerna får man wäll, der the eliest woro förwissade om något stipendio, det the kunna hålla sig medh. Tå beslötz, at the skola få stipendium in tertia classe thet är 120 daler kopparmynt, och der uthöfuer 30 Dr. kopp., så at heela deras stipendium här widh academien skall wara 150 Dr. koppermynt, och det allenast på tu åhrs tijdh provisionaliter deputeras åth 4, 5 eller 6 personer, som der til antagne blifua.

IX) M. Olaus Stenius philosophiæ adjunctus hafuer een rundh tijdh slagit sin hog til studium medicinæ, och det medh all möyelig flijt excolerat, will ochså reesa til Stockholm at låta widhare informera sig af be:te medico. Och begärar at få niuta sitt salarium pro adjunctura den tijdh han i Stockholm wijstas. Til thet assentierade hans excellens.

X) Beslötz, at academiæ rector låter inkalla then Gallum,** som Dn. Freinshemius hafuer recommenderat.

XI) Bewiliades och af hans excell., at man interea må gifua enom extraordinario, som lingvam gallicam instillerar juventuti, 100 Dr. koppermynt.

XII) Proponerade rector magnificus M. Caroli Lithmans, M. Andreæ Tolffstadii och M. Eliæ Unonis begäran at få niuta sitt salarium näste terminen, effter det the drogo ifrån academien och til Stockholms gymnasium, emedan sådant tilförende är androm wederfarit. Der på resoluerade sig Illust. Dn. cancellarius, at sådant är emot constitutiones academiæ och bör intet her effter skee, at den som sitter widh een annan lägenheet skal hafua något salarium her widh academien, sädan han hafuer tagit afskeedh.

XIII) Framwijstes it opus theologicum Joh. Crocii, cuius censuram petit a professoribus Upsaliensibus. Beslötz, at man skrifver honom til oss hafua bekommit samma opus och wilia thet igenom läsa.

* G. F. Durietz, inkallad från Frankrike till lifmedicus hos drottn. Kristina.

** Förmodligen samme Mag. Nicolaus Boissardus, hvars inkallande omtalas i Nov. samma år.

XIV) Ytterst blef beslutit, at alla the som studiosi wilia hecta och thet nampnet förswara, skola wara uthi Vpsala widh theras öfningar vthi academien och flijtigt frequentera lectiones publicas. Finnas och några, som liggia her i staden vnder studente nampn och alldrig gå uthi lexor i academien, theras nampn skola upteknas och lefreras cronones män i händer.

(Ur protokollen i Konsistorii arkiv)

113.

Drottning Kristina anslår åt Universitetet ökad Kyrkotionde att oafkortad uppbäras. Stockholm d. 30 Augusti 1645.

Wij Christina medh Gudz nåde, etc. Göre witterliget, att såsom wår Högstährade och Salige käre Herfader, glorwärdigst i åminnelsse, haffwer förmedelst sitt konglige breff, sub dato Stockholm den 31 Augusti åhr 1624, ewärdeligen doneradt academien i Upsala iblandh andre beneficia och så nogre Kyrkioherbergen, som ähre i synnerheet desse, i Helsingelandh, Alffta, Jäffssöö, Båldnäs, Sädersta och Dielsboo, uthi Wässmannelandh, Muncketorp, Biörskogh och Torpa, wij och till betyga wår kongelige benägenheet och ifwer till förfrämia bookelige konster, hafwe för någre åhr sedan* i lijka motto och under förrige privilegier be:te Academien medh nogre flere Kyrkioherbergen beneficerat, som ähre desse efftерfölliande: uthi Helsingelandh Hanebo, uthi Stockholms lähn, Skäfftuna, Onsale, Huussby, Närtuna och Huusby Longhundra, uthi Upsala lähn, Börie och Nääs; i Wessmannelandh, Harboo sochner, altså och emädan Kongl. M:ts donation förmår, att academien skall niutha syne kyrkiotyonder uthan nogon taxeringh, rätt förståendes, att hoon eller hennes tiänare icke befatte sigh medh the wahnlige och gamble afkortningarne; och Wij fuller för detta hafwe resolverat och förordnat, att öfwermåhlet i alle kyrkiotyenden uthi någre provincier skulle komma till det Kornhuset, wij hafwe welat opräatta widh Fahlu

---

* Den 28 Nov. 1637 afgick Regeringens bref till Kammaren, att gods och kyrkoherbergen med en årlig ränta af 2536 dal. silfvermynt skulle anslås åt Universitetet (RiksRegistr:t).

stadh för oåhr och misswäxt skuldh i Bergslagen och Dalarne, så haffwe wij lykwäl icke welat under denne wår förordningh om öfwermåhlet, förstå eller begrypet haffwa dee kyrkioherbergen, som mehr Högstbe:te Hans May:tt och wij sedermehra haffwer donerat och lagdt under academien i Upsala. Och fördenskuldh frykalle wij ofwanbe:te academiens kyrkioherbergen för all wydare afkortning, som här effter kan skee och påleggias andre wåre och chronones kyrkiotyonder här i ryket. Och så mycket öfwermåhls kappen anlangar, skall och academien then beholla oqwald för them, som medh be:de kornhuss widh Fahlun medh dess tillhörigh quota i andre kyrkiotyonden haffua beskaffa, nu och till ewärdelige tyder. Befalle fördenskulldh her medh alle, som wederböre, att icke tillfoge mehrbe:te wår academia i Upsala heremot hinder eller intrångh i någon motto. Till yttermehra wisso haffwe wij detta medh egen handh underskriffwit, och medh wårt secret bekrefftadt. Datum på wårt Slott Stockholm den 30 Augusti. Åhr Christi 1645.

Christina.
L. S.

(Original i Konsistorii Arkiv).

114.

Drottning Kristinas bekräftelse af Gustaf Adolfs donationsbref 1624 och privilegiebref 1625, Stockholm d. 22 December 1646.

Wij Christina etc. göre witterligit, att oss elskelighe wåre trogne vndersåtare och professores vthi wår academia i Vbsala hafwa igenom deres fullmächtige vthskickadhe, doctorem Johannem Lenæum och academiæ quæstorem Magistrum Boetium Chruzelium, låtit vnderdånigst præsentera dhe donationer och privilegier, som wår högståhrade sahlige käre herr fadher (glorwördigst i åminnelsse) konung Gustaff Adolph den andre och store på åthskillige tidher nämbligen den 31 Augusti åhr 1624 och den 25 Junij åhr 1625 bemelte wår academia medh begåfwat och benådat hafwer, ödmjukeligst bediandes, att wij dem medh egen hand och secret stadfästa och berörde wår academia och dess societet der widh erhålla, handhafwa och bewahra wille. Så aldenstund wij föreskrefne wåre trogne vndersåtares åstundan och ödmiuke begäran billig

och rättmätigh befinne, hafwe ock så dheres trohcet, rätträdigheet, lydno och wälwillighcet emoot oss altijdh till wårt godhe behagh sport och förnummit, hwarföre till att görligen tee och bewijsa, det wij äre mehrbemelte wår academia i Vbsala allernådigst wälbewågne, hälst och enkannerligen derföre att hon fordom förfallen och igenom tidhernes beswärlige förandringar myckit af sigh kommen är åter af högstbemelte wår sahlige käre herr fadher nästan som af nijo vprättat och funderat, så ock medh godz, gårdar och anseenlige intrader begåfwat och privilegerat. Dy hafwe wij vthi ett nådigt anseende af detta ofvanbemelte, som elliest för den kärlek och nådige affection wij drage till Gudz ordh och vngdomens godhe vptuchtelsse, loflige studier och bokelige konster, förbemelde wåre trogne vndersåtares ansökiande, såsom en saak den der i sigh sielf är favorabel, medh nådhe förstått och vptagit och efter wår högstährade herr fadhers exempel finne oss benägne i deres wilckor fast heller att förbättra än som förringa, och altså låtit oss forskrefne academiens wälfångne donationer och privilegia föreläsa och befunnit dhem lydande ord ifrån ord som föllier *(Härpå följa nu Gustaf Adolfs donationsbref af 31 Augusti 1624, hans bref om andra donationers frälsefrihet af samma dag och hans privilegiebref af 25 Juni 1625, ofvan tryckta under n. 79, 80 och 88).* Desse föreskrefne donationer och privilegia således författade och på pergament skrefne hafwe wij befunnit medh wår sahlige högstährade käre herr fadhers hand vnderskrefne och medh hans Maj:ts segel bekräfftadhe, hwarföre wij dhem ock här medh och i dhetta wårt öpne brefs kraft på dhet bäste sätt confirmera och stadfästa; och wele Vbsala academia och dhess professorer, räntmästare, studenter och alle academiens tillhörige och betiänte widh desse och alle andre dheres wälfångne privilegier och donationer, fryheter, rättigheter och immuniteter hålla och förswara och icke tillstädia, att dhem här emoot må skee någhot mehn, förfång eller intrångh i någhor måtto, vthan at de dhem obehindrat oeh oturberat skole niuta bruka och oqwaldt behålla, såsom dhe i alle sine puncter och clausuler lydha, och effter som sådant alt i sielfwe fundationen klart och tydeligen förmählt är, medh hwadh mehra som academien och dess betiänte till bästa och befordran vthi wåre omyndige åhr af wåre för dhette warandhe elskelige förmyndare och rijkzens regering på wårt nådhige behagh och widhere ratification tillagt och donerat är, förbiudandes för den skull här medh alle wåre ämbetzmän, högre och lägre, sampt befaldningzmän att göra något här emoot widh wår hämbd och onådhe. Till yttermehra wisso hafwe wij satt wår konungzlige handh här vnder och witterligen låtit hängia wårt insegel här nedhan före. Actum på wårt slått Stockholm dhen

Tiuguandra dagh vthi Decembris månad, åhr effter Christi börd Ettusend Sexhundrade och på dhet Fyratijonde och Siette.

Christina.

Nills Tungell.

(Original i Konsistorii arkiv, 10 pergamentsblad in folio inhäftade i svart guldpressadt läderband; rikssigillet vidhänger i läderkupa).

115.

Drottning Kristinas förklaring och förbättring på vissa punkter i Universitetets privilegier, Stockholm d. 22 December 1646

Wij Christina etc.

Göre witterligitt, att såsom oss älskelige wåre trogne undersåtare och professorer uthi wår academia i Upsala hafwa igenom dheres fullmächtige uthskickadhe Doctorem Johannem Lenæum och academiæ Räntmästaren Magistrum Boethium Chruzelium låtit oss besökia och underdånigst anhålla om eonfirmation på dhe Privilegier, Donationer och Immuniteter som wår högtährade sahlige käre herr fadher, glorwördigst i åminnelse, konung Gustaff Adolph den Andre och Store bemelte wår academia medh benådhat hafwer; altså emedhan uthi sielfwa privilegierne någre ord finnas i dhen 5, 6 och 8 punct, academiens Jurisdiction i synnerheet angåendes, hwilcke af somblige kunna annorlunda förstås och uthtydas, än som dess rätta förstånd är och högstbemelte wår sahlige käre herr fadhers mehning dheruthinnan hafwer warit, hwarföre hafwe wij på föreskrefne wåre trogne undersåtares underdåniga anhållande welat här medh och i kraft af detta wårt öpne bref, icke allenast welat oss här öfwer sålunda förklara, som berörde privilegii puncter, rätteligen till förståendes äre, uthan ock låtit oss behaga föreskrefne wår academia med någre flere wilckor att benådha och det alt förmedelst efterfölliande puncter:

Först, att ändoch academien är privilegierat att hafwa så in civilibus som criminalibus (Crimen Læsæ Majestatis undantagandes) sin egen Jurisdiction på en dagzresa när Ubsala, under hwilcken höra och lydha omnium facultatum professores, qvæstor academiæ och adjuncti facultatum, jämwäl ock alle studenter och academiens betjänte, dess handtwär-

ker och alle andre tillhörige, sampt ofwanbemelte personers hustrur, barn och laghstadde legohjon, som uthi dheres brödh äre; doch likwäl på dhet bemelte dagzresa må hafwa en wiss terminum, hwarföre hafwe wij för skäligt och godt ansedt sättia dhen på sex mijhl när på alle sidhor rundt kring om Ubsala, så att dher några twister, irringar och rättegångzsaker anten i Upsala stadh eller innom mehrbemelte dagzresa förefalla emillan föreskrefne academiæ personer inbördes, eller ock emillan dem och andre som inthet höra till academiens societet (dhet ware sigh anten wåre och chronones tiänere borgare eller någhon annor och å landet boendes) då skall slijke twister, ware sigh slagsmåhl, skuldfordran, arfskifte, förplichtelser, skälsordh, injurier eller annat sådant, och [ɔ:om] en eller annan af föreskrefne academiæ personer är reus eller swarande till saken, angifwas i Ubsala för consistorium, dher att förhöras, skärskådhas och afdömmas. Såsom ock der saken ginge någhors ähra an och icke woro lifssaak, i lijka måtto der dömmas till penningeboth effter lagh. Men är academiæ personen åkärande emoot en annan som icke hörer under Ubsala academia och saken anginge gårdekööp, jordeträtor eller annat som fordrar wahnlig werldzlig rättegång, då skal saken slijtas in foro rei widh ting och å rådstuga, efter sakzens beskaffenheet, laghen och ordinantzien. Der och föreskrefne eller elliest andre twister kunne förelöpa emoot academiæ personer innom ofwanbemelte dagzresa eller sex mihl kring Ubsala som icke kunna in consistorio academico afdömas, förr än dhe wid tingen eller på rådhstughun ransakade blifwa; då skola dhe som tingz eller rådhstugu rätten bekläda wara förplichtade sådane saker att optaga till ransakningh och ransakningen skrifteligen under härads eller stads signete academiens fullmächtigh lefwerera, eller i fall ingen ifrå academien tillstädes wore, då henne till academiæ consistorium förseglat tillsända.

Till det andra: händer det sigh, att någhon af academiens personer eller dhee som under dess Jurisdiction höre medh dödhen afgå, och dess efterlåtne arf faller någon till, som å landet eller i en annan stadh boendes är eller wistas, då skal den tijondhe penningen af dhet, som ärfwes uthur Ubsala icke erläggias till bemelte stadh, uthan aldeles komma dens dödhes närmeste arfwingar till.

Till det tridie: Faller oss och chronan af academiæ personer någhot Danarf till, då unne och bestå wij till academiæ fiscum en halfpart theraff.

Till det fierde: Der någhon student eller annan academiæ persson, anten af olydno, motwillia eller öfwerdådigheet, rectorem, consistorium och professores wanwyrdar och något föracht tillfogar, eller dheres skählige animadversion och näpst försmädher, eller och academiæ räntemä-

stare medh någhon otilbörligheet angrijper och affronterar, den samme skall af rectore och consistorio straffas, lijka som för annan sidowördning efter stadslaghens 26 capitel i konunga balcken eller ock medh penninge both eller fängelsse, efter som saken är till.

Till det femte: Hwar ock så händer, att någon professor komme på så högh ålder eller .fölle i en obotheligh siukdom, så att han för sådhan sin ålder eller swagheet skull icke förmåtte stå sitt kall och ämbete före och lijkwäl i sin wälmacht hadhe medh flijt förrättadt sitt ämbete, hwarom cantzleren och senatu academico skal ransaka, dhen samme unne och bestå wij, att han hele sitt underhåld behålla skall, emedhan han lefwer, hwadh heller wij då någhon förordne som hans tjänst extra ordinem skal förestå, eller ock att någon adjunctus facultatis, blifwer dhertill brukat, den wij ock på sådant fall medh bättre underhåld, än han förr haft hafwer, försörja wele. Och så snart en sådhan åldrigh professor dödh blifwer, då wele wij i lijka måtto hans efflerlåtne hustru försörja medh någhot underhåld sigh och sine barn till födho, efter som hennes mans meriter kunne wara till. Och der hon elliest inge medel hadhe att opfödha sine söner medh, dhe der kunna hafwa lust och ingenia att studera, då skole dhee framför andra medh serdeles wårt stipendio blifwa försörgde.

Till det siette: Dher någhon gård fölle en eller annan af professoribus eller academiæ räntemästaren till, anten till arffs eller kiöps, der åker widh är, då efterlåte wij nådigst den som gården således bekommer, samme åker der under att behålla och för wahnlig afgift bruka, så frampt han elliest icke medh någhot special privilegio på afrads frijheten af oss, wår sahlige käre herr fadher eller andre framfarne Sweriges konungar benådat är.

Till det sjunde: Så skall ock senatus academicus och dess betiänte, efter wår förre anno 1635 gifne resolution owägerligen och uthan borgmästares och råds i Ubsala förwägrande hafwa macht att bruka i dess åhrlige tjänst fem handtwärkzmän, som är en murmästare, timmerman, snickare, smedh och glassmästare, medh dheres nödtorfftige gesäller och lähredränger, dhee der i synnerheet skole wara skyldige att arbeta och förfärdiga, hwadh academiæ bygningar kunne fordra, och professores och flere academiens betjänte behöfwa; såsom och glassmästaren wara skyldig att bota och byggia fönstren i domkyrkian.

Sist och till det ottonde: Wij hafwa ock på professorum underdånige anhållandhe nådigst bewilliat och efterlåtit academien till humblegårdar dhen instängde Pijlhagen, som ligger södher om wår och cronones humblegård, alt ifrån wägen nedher till åån, och skall dess cultur delas emillan professores efter den ordning, som nu är inter facultates,

dhee dher skole, så snart humblegårdarne inrättade äre, wara skyldige att gifwa hwar för sin plats en billig pension till academien åhrligen. Och der någon professor, som humblegårds platz antager, antingen igenom dödhen eller annan occasion kommer ifrån academien, då skole hans arfwingar platsen behålla och dess usum fructum niuta, så länge dem det behagar och dhe till academien kunne gifwa och erläggia bemälte pension. Men i fall att colonus wille qvittera sin plats, så skall han wara skyldig den först att hembiuda academiæ perssoner, och der ingen af dem will skäligen betahla colono sitt bruk och dherpå anwände bekostnadh, skall han hafwa macht doch uthan academiens præjudicio att hembiuda platsen åth den som mäst derföre biudher och gifwa will: och skall sedhan dhen som bemelte platts bekommer wara obligerat att i lijka måtto gifwa in fiscum academiæ förberörde pension och rättigheet. Och eftersom academiæ räntmästare i alt annat niuter lijka wilckor medh en professore philosophiæ, så skall han ock icke mindre härunder än som de andre ofwanbemelte puncter wara begrepen.

Dhe öfrige postulata om statens förbättring och academiens betjäntes underhålds förökning wele wij tagha uthi ett nådigt betänckiande och efter dess öfwerläggiande oss dherpå framdeles sålunda resolvera, som rijksens stat kan tillåta och academien ända till wälfärd och befordran. Till yttermehra wisso hafwe wij detta medh eghen handh underskrifwit och wårt secret witterligen här under hängia låtit; gifwit i Stockholm den tiugo andra dagh uthi Decembris månad åhr efter Christi börd Ettusend, Sexhundrade och på dhet Fyrationde siette.

Christina.

Nills Tungell.

(Original på pergament i Konsistorii arkiv; rikssigillet vidhänger i trädkupa).

116.

Protokoll hållet i Konsistorium vid Axel Oxenstjernas första besök såsom Universitets Kansler, d. 28—30 Juni 1647.

Den 28 Junij kommo in Consistorium then högwälborne herre, greffwe Axel Oxenstierna, Swerigges rijkes och Upsala academiæ cantzler.
Reverendissimus Dn. Archiepiscopus D. Johannes C. Lenæus.
Magnificus rector och Dnn. professores.

Först begynte hans grefl. nådhe tala sålunda: godha herrar, besynnerlige godha wenner, iag tackar eder sampt- och wänligenn, som haffua giort mig denn ähran, at I haffua skickat til hennes K. May:t och ödmiukeligast begärat, det H. K. M:t wille migh til academiæ cantzler förordna och tilbetro. Och ändock iag offta tilförende hafuer eder försäkrat om den affection och åhoga om academiæ wälstånd, som min skyldigheet fordrar, och eliest mitt kall och embete tilförende kräffuer, så at I goda herrar intet behöfde twifla om min bewågenheet, lijkwäl emädan I godha H. til widare wissheet och försäkringh haffua täcktz aff H. K. M:t vnderdånigst begära, det H. K. M:t wille nådigst mig til academiæ cantzler förordna, så skattar iag det för een ny obligation, der igenom iag ähn mer förorsakas academiens fleur och wälståndh at sökia. Alltifrån den tijden haffuer iag åstundat at komma een eller twå dagar hijt til Upsala at taga i wetenskap om academiæ tilståndh, styrkia det wäl är, bota och bättra det som fehlar, och det af nöden är hielpa at befodra. Enkannerlig att iagh widh hoffuet, när om academien talat warder, må wehta göra een wissare rapport och relation, at befodra dess bästa. Til den ända haffuer iag nu welat migh här inställa, förhoppas, at I godha herrar låta eder sådant behaga, och så myckit troligare med mig deröffuer communicera. Jag weet, at privilegia äro gifna denna academien och aff H. K. M:t confirmerade. Constitutiones äro och fattade, them I vthan twifuel een tijd rund practicerat hafuen, men kan skee dhe behöffua någon förandring, den tijderna af sigh födha, något uthi dem kan wara som behöffues muteras eller adderas, certis et iustis de causis, det måste man icke negligera, ne nobis vel academiæ noceamus, dum earundem rigorem nitimur servare, och iag weet, at dhe äro provisionaliter giorda, ty sahl. K. M:t min herre hinte them intet nagelfahra, och fördenskul wille H. M:t och them intet confirmera. Så

emädan H. K. M:t trädandes i sin her faders footspor är heel wäl affectionerat academien och hafuer befalt mig at reesa hijt och göra wissare rapport, ty synas dessa tempora arridere academiæ, böra förthenskul ingalunda försummas. Sedan är mit ärende at recognoscera om academiens inkomster, professorum underhåld, item huru Bibliotheca warder instruerat och beprydd, at wår respublica må finnas andra i wärldenne lijk, och den stoora barbaries profligerat och vthestängd. Jag för min person wil och upleeta några nyttige och skiöna authores och her till förskicka.

Reverendissimus Dn. procancellarius swarade: wij haffwa stoor orsak at tacka Gudh, som haffuer vndt oss een godh och nådig öffuerheet, som wäl meenar om Gudz ord, bonis literis et literatis. Der näst haffna wij i synnerheet orsak at tacka eders nådhe för stora och förnämliga tienster emot fäderneslandet offta tilförende hoos åthskillige potentater, och nu sist uthi fridz handelen medh konungen i Dannemark, men enkannerliga at E. N. altijd haffuer warit oförtrutin at fortsättia academiens nödtorffter. Wij bediom Gudh, at han eders grefl. nåde mildeligen wille styrkia, wälsigna och gifua een långwarig önskelig godh hälssa, at bonæ literæ måtte komma i floor, och den barbaries bortdrifuin som wij haffua förr swäfuat uthi här i fäderneslandet. Constitutiones academicas haffwa wij igenom seedt och något deruthinnan förandrat, det wij äro sinnade för eders grefl. nåde at läsa låta. Räntorna haffua wij wäl uthfått och våra salaria, så at wij intet haffua til at klaga öffuer, så myckit som staten huariom och enom deputerar. Dnn. professores sågo gärna och bedia E. N. wille wår vnderhåld förbättre, effter allting som oss behoff giörs äro nu dyrare ähn tilförende.

Hans greff. excellens cancellarius befalte, at constitutiones in præsentia omnium professorum igenom läsas skulle, effter the röra staten och tilståndet widh academien. Tå begynte notarius ab initio at igenomläsa constitutiones.

Cap. I. § 4. Discurrerade hans Excell. om Iurisdictionen, meenandes at academien icke skulle haffua någon Iurisdiction in criminalibus, ty the förnemste in consistorio äro theologi, hwilka intet döma några lifzsaker, incestus, adulteria, stupra, homicidia; och iag weet icke, huadan det kommer, af iudaismo kan skee, eliest så äro the misericordes och wilia intet befatta sig medh blodhsaker, men godha herrar det måtte intet wara något skiämt medh sådana syndare, vthan academien måtte wara itt exemplar för andra rättegångar. Tå vplästes the nyia priuilegier, som hennes K. M:t academien giffuit haffuer, huilka vthtryckeligen förmäla om Iurisdictione in criminalibus så wäl som civilibus. Hans Excell. badh för then skul wij skulle hålla oss widh priuilegierna.

§ 5. står »adhibito arcis præfecto, duobus consulibus et urbis iudice». Hans Excell. sadhe, at ciuitatis judices hafua intet in consistorio at göra, men præfectus arcis, h. e. provinciæ, han måste propter delicti magnitudinem comparera, och beslötz at för dhe förrige orden skal insättias: Cancellarius aut quem substituet, et senatus academiæ cognoscat, iudicabit et ad M:tem referet.

Her moverades denna quæstionen: när consistorium skulle lefrera ifrån sig eller vthu academiens häffte den som til lijfwet dömd woro, antingen strax domen in consistorio fält woro, eller när Hoffrättens resolution kommer? Hans excellens meente man skulle, strax domen fälder woro, lefrera denn bråtzlige uthi cronones fängelsse. Men Dnn. professores inwände denna casum, huilket dhe lijkwäl önskade, att Gudh nådeligen wille affwända, om någon af academiæ medels personer kunde försee sig, woro då gott, at han förwarades uthi academiæ häffte, at han der uågot bättre måtte tracterat warda. Dn. archiepiscopus tyckte wara olägligit at försända den bråtzliga til Stockholm uthi Smedegården, måtte hända han fingo nåder, då faller hans boot til academien. Men hans Excell. sadhe, at her oppå slottet är och chronones fängelsse, och den som wil giffua fången een rätt maat eller tala medh honom, han hafuer dijt ingen lång wägh, ty det kunne wäl hända, at dhee fingo een sådan fånge, den dhe gärna skulle önska wara aff medh. Dock blef effter denne discurs intet ändtligit slutit.

Cap. II. § 1. de constitutione academiæ cancellarij. Befalte hans grefl. nåde, at in electione skulle sättias twå i wahlet och der til nämpnas in för H. K. M:t, och Dnn. professores hålle sig hardt widh priuilegierna och fölia them ord ifrån ord, dock så at jus confirmandi cancellarium iw residerer hoos majestatem.

§ 4. Befalte hans excellens slå uth heela den paragraph. Ty cancellarius kan intet rescindera och ogilla, det consistorium hafuer collegialiter och communibus votis concluderet. Skulle han det kunna göra, så woro elusorium allt i hoopa huad consistorium gör. Men är cancellarius widh handen, tunc fungitur officio, eliest skrifuer consistorium til cancellarium, när han frånwarandes är, förr ähn sententia decisiva pronuncieras in difficilioribus causis.

Cap. III. § 2. In minori consistorio sittia: rector, een theologus, een jurisconsultus, eller medicus och twå philosophi, alldenstund dhe äro fleere til talet uthi sin facultet, huart halfue åhr.*

Cap. IV. De rectore. Dnn. professores meente, at ingen skulle eligeras in rectorem, förr ähn han hade 5 åhr warit professor aut in

* Orden »huart halfue år» äro tillagda af annan hand.

alio consimili munere. Der på swarade hans grefl. nåde: huad meena i goda herrar om een theologiæ och superiorum facultatum novitio? Och åthwardnade, at man skulle handla caute här uthinnan, ne dum ordinem sectentur, in chaos incidant, ty in collegiis sitter offta denn bequämmeste efflerst och obequämeste främst. Der behöffues in rectore een vigor animi, den finnes hoos dhe vnga offta så wäl som hoos dhe gambla. Fuller gifuer thet enom respect, om hans medel någorlunda så tilsäya, at han rectoratum antaga kann. Officium ostendit virum, sädan kan man om honom judicera. Dock kan allt wara gott, gode H., huru I her om beställa. M. Ericus Brunnius meente, at authoritas academiæ skulle der medh intet wäl tagas i acht, om een novitius professor skulle bliffwa rector, som ähnnu til äwentyrs intet hadhe gott och noga förstånd om alla academiens saker; den kunde man justis rationibus gå förbij, för ähn han hafuer i några åhr warit wid academien professor. Cancellarius swarade: herre, 5 åhr är för långdt, tw åhr skal han först hafua warit professor, förr ähn han kommer i consideration. M. Ericus Brunnius gaf detta förslaget: at alla professores deelas uthi twå lijka stoora deelar, och så tages een af huarthera deelen eller classen til rectoratum hwart halfua åhr, så bliffua tå een äldre och een yngre huart åhr, eliest kan så tilbäras at rectoraten bliffuer alltförett uthi facultate philosophica, ty här skee som tijdast mutationes widh academien, och emädan den ena är rector, kan een annan ny professor tillkomma, huilken och bliffuer rector effter den förre och allt så fort. Huarföre synes wara ex authoritate academiæ, at rectoratus bliffuer hoos dhe äldre, och de nykomna kunna justissimis de causis gåes förbij. Cancellarius swarade: så eligerer in rectorem först een theologum, sädan een jurisconsultum, tridie reesan een medicum, fierde een philosophum och fämpte reesan een philosophum, så at emot 4 theologos tages 8 philosophi, och så consequenter, men tw åhr är nogh, at han haffuer warit professor, förr ähn han kommer i wahlet til rectoratum. Eliest præsumerer man om alla som komma til professionen, at the och skola kunna förestå rectoris embete, när thet warder them ombetrodd.

§ 4. NB. Excusationes iustæ et æquæ excusera een wäl, och då excluderas han intet ifrån den honore.

De Rectoris introductione § 4. Novus rector brevi oratione magistratum suscipiet.

§ 13. Behagade hans Excell:tz cantzleren, at rector skulle haffua votum, tanquam judex in aliis iudiciis, vel saltem decisivum, ubi vota consiliariorum sunt paria. När vota intet äro paria, tå får quæstor eller notarius itt votum. Quæstor haffuer intet votum in causis reditus concernentibus, men när han warder af consistorio kallat uthi dhe saker

som han intet är intresserat medh, då kan han sin meeningh vthsäya och votera.

Cap. V. Honoris ergo offereras rectoratus jllustri personæ, men granneliga wille jllustriss. Dn. cancellarius, at professores skola tilsee, huilkom dhe betro thet.

§ 2. Rector et prorector simul urbe non egredientur, nisi id prius procancellario significaverint.

§ 4. Reditus autem et ea quæ solvi solent rectori (adde »illustri») cedant prorectori.

Cap. VI. Consiliarij in consistorium vocati, si non venerint, semuncia argenti puri mulctabuntur; intellige vero consistorium majus.

§ 2. Totum expunge, quia id non admittunt aliæ nationes.

In § 3. vero, pro consiliariis repone assessores.

§ 5. Rector skal haffua votum in consistorio, effter illustriss. Dn. cancellarij mening, dock der han woro någon der medh emot, will hans grefl. nåde ey så högdt läggia sig vth derföre.

Cap. VII. Proposita est quæstio: an relegandus possit ad cancellarium provocare? Responsio cancellarij: domini professores böra wäl och rådfråga sig medh cancellario præsente, men är han absens, så skriffua the honom til och sända tillijka statum causæ öffuer. Men är cancellarius vthrijkes eller myckit långt borto, då hålla the sig stricte widh leges.

Cap. VIII. De professorum officio § 1. »pro loco in facultate disputabit.» Meente hans excellens intet nödigt wara uthi alla professioner, ty eloquentiæ professor vpbygger lijka myckit genom läsandhe och andra exercitier, men logicus och physicus etc. dhe måste ändteligen disputera. Sedan professor är confirmatus, skal han innan een månad der effter disputera, sädan han introductus är.

Cap. IX. § 2. n:o 1. et 2. Tyckte Dnn. professores intet nödigt eller nyttigdt wara, at så noga der medh obseruerades, syntes them nogh wara att huar och een professor effter sin aflagda lijfliga eed och embetes plicht sitt kal förrättade, som the och thet wille oppå sitt samweet taga. Cancellarius sade: sådana leges äro ad incitandos professores til deste större diligentiam, och synes intet af sigh föda det skadeligit eller ondt är, låter desse paragrapher stå, som the fattade äro tilförende, man måste så göra leges tanquam omnes essent mali. Dnn. professores sadhe thet ey brukeligit wara vthi andre universiteter. Dn. cancellarius respondit: wij hafua uthi detta fallet intet behoff at fölia fremmande academiers lagh och sedwana.

Cap. X. De processionibus. Badh Illustriss. Dn. cancellarius, at Dnn. professores wille låta stå om nobilium rum och platzer uthi pro-

cesserna. H. K. M:t må der om effter sin nådige wilia determinera, ty thet faller eder för swårt der om at dispensera, iag weet thet, som vndertijdhen måste nappas medh föräldrarna, huilke och vndertijden äro oense om platzerna och rummen.

Cap. XI. De quæstore. § 2. n. 2. ad ea verba: »in numum convertat» etc.; in casu necessitatis måste man offta accomodera leges tempori, antingen för något ringare sälia academiens spannemåll, eller och medh consistorio der om någorlunda dispensera, som dhe finne gott wara. Leges kan quæstor ey alltijd i detta måhl fylla, men gott är thet at leges så äro stälte.

Cap. XII. Lades till om adjunctis theologiæ eorumque officio.

Cap. XIII. § 2. n. 2. Synes billigt wara, sadhe hans excellens, at notarius får een penningh aff dem, som domar eller ransakningar wilia haffua afskrefne, det har och sin skäl, at notarius cum consensu rectoris afskriffterna vthleffrerar.

Her frågade Dnn. professores, om icke ähnnu några capita skulle her insättias? Nemlig om bibliothecario och acad. wacht. Hans Excell. swarade: at bibliothecarij embete skal een annan gångh beskriffuit warda. Intet är af nöden, at han alla dagar några wissa timmar skal ändtelig gå dijt. Ey skola alla promiscue tillåtas at gå ther inn. En professor må til itt wärk eller sin profession taga een authorem hem uthi sitt huus, det synes rättmätigdt wara, sed si velit manibus terere aut tanquam proprio uti, redimat sibi eundem authorem aliunde, såsom D. Loccenius här han wille weta om någon ting til sitt wärk, och Ablabius woro i Bibliotheket, då woro gott at han fingo ther see den, eller och een slijk authorem. Bibliotheca non est propter usum communem pauperum studiosorum, sed propter asservationem bonorum authorum. Sädan om acad. wacht står uthi Privilegiis.

Die Petri et Pauli [29 Juni] post meridiem kom hans Excell. tridie reesan medh professoribus in consistorium.

Och samma gång hade Illustris Dn. cancellarius vthi handen adjunctorum libellum supplicem, quo petiverunt ab eius excellentia loci assignationem in templo, academia et processionibus, item salarij augmentum. Cancellarius berättade och, at adiuncti hade dagen näst tilförende warit hoos sig och beswärat sig hafua ringa löhn och stora labores. Men jag wiste intet, sade hans Excell., af sådant deras arbete, vtan iagh tänckte, att the skulle man haffua warit stipendiarij och hafua något lautius stipendium fram för the andra stipendiaterna, atque eo ad diligentiam incitarentur, non vero uxorem et familiam alerent. Mehr taltes intet denne gången om adiunctis.

Cap. XVI § 1 n. 2. Hans Excellens sade ad verba: »6 annos philosophiæ«, at thet är [ɔ:gör] intet åt, huar een hafuer studerat, och intet achtas om han icke mehr ähnn 2 åhr hade warit widh academien, först han är wärdig och godh känd af professoribus til att bekomma gradu, och inga anni nämnas der.

Ad eundem § M. Stigzelius dixit, juventutem nullum incitamentum habere, cur se studiis theologicis consecret, quia nulli honorum tituli ei præstituti sunt, sicut reliquarum facultatum sectatoribus. R. Cancellarius: hoc ideo factum esse, ne vilescat ille gradus, qui tamen alias opinione hominum maximi æstimatur.

Adhunc amplius rem eandem ursit M. Stigzelius: in gymnasiis regni patrij lectores mathematum, physices etc. in locum mortuorum aut decedentium theologorum sufficiuntur, sic cito evadit theologus, qui isti studio vix dum aliquo tempore vacaverit. Id fortassis non eveniret si promotos theologiæ doctores haberemus, qui longe iustius talibus muniis præficerentur. Dn cancellarius swarade: at thet är een error longe maximus i wårt fäderneslandh,at ingen wil continuerlig behålla sin vndfångna profession antingen i scholor eller widh academien.

§ 4 n. 3. Quæstio mota: Quis mulctam transgressoribus a legibus definitam exiget? Respondit Illust. Dn. cancellarius: rector accusabit eos.

Cap. XVII. §. De disputationibus privatis n. 4 wille domini professores läggia detta til. »Disputationes et exercitia privata ordinarum prælectionum horis non habebuntur; qui secus fecerit pro singulis vicibus 4 unciales thaleros fisco academiæ pendet. Men illustriss Dn. cancellarius wille intet, at detta skulle sättias in legibus academicis, vthan bad dominos professores göra ordningar och leges der om sig emillan cum subscriptione procancellarij, quas figere et refigere ipsi possent ac tempori atque utilitati studiosæ juventutis accomodare. Det må insättias uthi constitutionibus, att exercitia priuata intet skola hindra publica exercitia, men seer til godha herrar, at i icke afskära tijden för vngdomen. Den som går in collegium privatum, han går intet då vthi exercitia publica, som då för händer hafuas. Men vngdomen går per gradus och skal man intet privatim få läsa logicalia, den tima professor publice läser mathesin? Hälst effter alla discipuli skola så gradatim leedas och kunna icke lära allt i sönder.

Cap. XVIII. Loffuade rijkzcantzleren sig willia, der han i Stockholm warder påmint, förskaffa til archivum academiæ alla herredagzbeslut, ordningar och recesser. Sedan sadhe hans Excell., at H. K. M:t hade talt om medicinæ professore och sågo gärna, at academien bleffue försörgd medh någon idoneo et alicuius nominis viro in Germania. Quæ-

sivit quæstor, cuinam eius professionis salarium persoluturus esset? Suenoni Bröms, an alij? Cantzleren swaradhe: Emedan H. K. M:tz bref är derpå giffuit*, så säger hans excellentz intet emot, men lijkwäl så är thet intet rätt för H. K. M:t berättat, ey heller rätt at taga vthaf denne academiens stipendio och giffua den som studerar vthe, vthan det bör gifuas them som här studere.

Cancellarius frågade dominos professores huad the tyckte om Stocade?** Procancellarius swarade, at han är een chirurgus, men intet tror man han kan der uthi stå een professor.

Cap. XIX. Befalte hans excellens, at studiosi alla skole höra lectiones publicas och wara der til förobligerade. Examina priuata skole hållas in publico loco, men när auditores inkomma, må dören igenslåes, och huar och een professor optecknar alltijd sina auditorum nampn.

Cap. XX. Klagade illustrissimus Dn. cancellarius öffwer, at feriæ äro för många, ty the blifua och intet præcise widh rötemånan, caniculares dies komma ähnnu icke i 14 dagar, och reeda 14 dagar förr uth äro mästa och storsta deelen aff studenterna sin koos, så at den som will räkne denne tijden för uth, sielfua rötemånan och een månad så när effter åth, blifue då feriæ caniculares icke 30 dierum vthan 3 mensium, och Gudh gifue skullan icke redundera in professores. Studiosi måste sijn koos, ty deras hospites wilia intet hålla them kost öffuer heela sommaren. Sädan feriera i uthi marknadtz tijder, huilket intet heller practiseras på andra universiteter, ty jag minnes at Casselius vthi Rostock, han laas och uthi sielfua marknadsdagarna, och många gingo at höra på honom. Bad fördenskuld, det professores wille resoluera sig på sin sijda til at afskaffa så långa och många ferias. Professores swarade, at dhe på sin sijda gärna wille läsa heela åhret och stricte obseruera ferias, allenast dhe kunna hafua auditores quar. Cancellarius sade: jag förstår, kommer professor tilstädes och finner ingen af sin discipler, så sätter han sin hatt oppå och går sin koos. Professores sade ähn ytterligare sig inga medel kunna vthsee til at hålla studenterna quar heela åhret. Beslötz at tienliga medel skulle vthsee[s] til at hålla studiosos quar öffuer sommaren. Professores meente det wäl skee kunna, om dhe fingo något rijkeligare stipendium.

Cap. XXI. Iuristerna begärade och att få bliffua inspectores stipendiatorum så wäl som uthi dhe andra faculteter. Resolutio cancellarij: jag minnes intet annat ähn, at uti Wittenberg war altijd een theologus

---

* Kristina hade d. 18 Febr. 1646 och 27 Nov. 1647 anslagit en del af den lediga Medic. professurens lön åt S. Bröms för hans utländska resor.

** Fransk språkmästare vid Univ:t, som upprepade gånger sökte åtkomma samma med. professur.

och een philosophus iuspector. Eliest ansee stipendia studia theologica, huarföre kan man thet intet förandra. Iuris et medicinæ studiosi hafua mehrendels andra medel.

Förtälde hans Exell., at een bibliopola och typographus Johan Rhete ifrån Stetin hafwer sig præsenterat at wilia oprätta een booklåde här i Swerige.

Sedan tyckte hans Excell. gott wara, at penes senatum academiæ skulle wara inspection öfuer allt det i rijket (besynnerlige theologica) tryckies, papisternas ordning i detta fallet är intet elack.

30 et ultima die Iunij kom åter illustrissimus Dn. cancellarius vthi consistorium och vthi Dnn. professorum närwaro berättade sig för denna gången wara hijt til Vpsala kommen, eendels aff sitt egit instituto, men i synnerheet af hennes K. May:t sig oppå lagt at förreesa hijt til academien, til at intaga academiens staat och fullkomligen låta sig informera huar oppå academiens saker hängia. Nu hafua wij hertil öfuerläsit constitutiones, så at the nu medh förhopning skola her effter kunna practiceras, allenast, godhe herrar, ännu een eller twå af eder täcktes them igenom see och både quoad stilum et ordinem them förbättra. När thet är skeedt, wil iagh der om göra H. K. M:t een skälig rapport och dhem confirmera låta.

2. Förtälde hans Excell., huru nödigdt det är at ställa een wiss form och modum instituendæ juventutis her i rijket, ty deh åthskildnat, som finnes in modo informandi, är vngdomen ganska skadelig, at the måste apud alium præceptorem et in alia schola dediscere, quæ prius didicerunt, och gå alltså deras vngdom och blomstrande åhr uthan frucht och gangn sin koos, der the vnga lijkwäl kunde itt gott framsteeg göra, om alla præceptores och scholor hade enahanda, lijka och rätt modum informandi. Detta ährendet är tilförende recommenderat episcopis regni, men ähnnu ingen effect wunnit. Thet sätt som brukas in scholis triuialibus förandras widh academien, icke uthan vngdomens största skada och tijdspillan, huarföre såsom thet är nödigdt sådant at förekomma, ty måste man wända handen til, och några taga sig det omaket oppå, som concipera ett wist sätt och form til at instituera vngdomen, och een eller twå som föra pennan och communicera så samma concept medh the andra. M. Stigzelius haffuer fattat ett concept, huarest är thet? M. Stigzelius sadhe thet wara förskickat uthi Cantzliet, men meente sig det igen bekomma uthur Cantzliet. Hans Excell. befallte senatui academico den curam, ty them bör hafua inspection öffuer heela landzens vngdoms goda och tienliga information. M. Brunnius refererade sigh in comitiis hafua hört sägas af episcopis regni, at det kommer dhem till at huar

uthi sitt stifft hafua inspection på scholarna. Der på swarade hans excellentz rijkzcantzleren, at det är ingen troos artikel eller religions twist, at heela clerus och alla episcopi regni skola sittia deröffwer, vthan i godhe herrar defererer detta arbetet enom wiss man och seer thet sädan sampteligen igenom. När så är bestält, wil man see till, huru authoritas principis skall skaffas der till.

3. Talte hans Excell:tz de feriis academicis, frågandes, huru man dem skulle moderera dem (!), at the icke måtte gå för myckit långt uth. Dessa feriæ, som nu äro och her til dagz äro wordne håldne, dhe gå på 12 weckor sin koos, ty för 14 dagar sädan äro the sin koos, och ähn äro intet dies caniculares inne. Dnn. professores önskade at finna på något medel at hålla studiosos quar medh; så länge the intet hafua kunna tienliga lijfzmedel, är oss mycket swårt att hålla them; stipendiarii in prima classe hafua ringa stipendium huar på sin deel, så at thet kan intet förslå til spissning öfuer heela åhret. Hans Excell. sade sitt råd wara at uthsee någon uthwäg, huru stipendia måtte blifwa lautiora, så at stipendiarii ähnnu få tillsammans 2000 Dr. koppermyntt.

4. Talte hans Excell:tz om språkmestare i åtskillige fremmande språk, at med them skulle gran acht hållas, huru the ungdomen fliteligen och troligen underwijsa. Ty intet blifua alla prester, uthan månge måste tiena in militia och andra politicis rebus, huarest cognitio lingvarum hielper them myckit fram och agilitas corporis, synes fördenskul rådeligit wara, at exercitia corporis idkas medh flijt och intet försummas.

5. Talte hans Excell:tz om disciplin sägandes: iag seer gärna, at academien hafuer sina frijheter; men iag för min person håller aldrig af licentia, som wanckar i andra academier, iag wil heller hafua halfparten mindre som godha äro, ähnn många och onda. Såsom iagh tilförende hafuer mig ther om beflijtat, så gör iagh det nu fast mehr, sädan iag är blifuin cancellarius academiæ. Små exorbitantier kunne i godhe herrar see igenom fingret medh, men gör een något större, så fölier honom effter, så at han weet thet. Dn. procancellarius sade, at ett stort oskick kommer af det dhe skänckia och sälia allahandra dricker om nätterna, (effter 9 om afftonen) huilket likwäl haffuer förbudit waridt; item håller staden ingen wacht emot academiens. Illustrissimus Dn. cancellarius rådde Dnn. professores till at consulera landzhöfdingen om sådant oskickz afskaffande.

6. Berättade hans Excell:tz, at quæstor hade framwijst boken om reditibus academiæ, och befinner det intet blifuer stort öffuer, sädan dess stat afbetalt är. Dnn. professores begärade, at hans Excell. wille gunsteligen så laga, at dheras salaria måtte blifua förökade. Hans Excell:tz

swarade: at H. K. M:t hade gifuit sig det i commission, men iag seer nu der til ingen uthwäg, alldenstundh spannemålen nu intet är i något prijs. Men kan något tilökas, gör iag min flijt, at professorum lön blifuer halfannan gång så stor som hon nu är.

7. Inrådde hans Excell:tz, at academien skulle kiöpa godz och hemman, skattehemman så wäl som cronehemman, emädan skattebönderna äro så gärna under academien som någon annan.

8. Taltes om Balingstadii* saak. M. Ericus Gabrielis begärar, at den saken måtte blifua banat och uthfördt, at hon til äwentyrs een gång icke måtte komma honom på halssen.

9. Sidst intercederade hans Excell:tz för Nicolao Alexandri Smolando, at han skulle få stipendium. Det tilsades honom.

Sub exitu refererade hans excellens, at Michael Stocade wil komma hijt til professionem medicinæ, säger at D:ni professores äro medh honom wäl tilfredz. Dnn. professores swaradhe: Stocade woro een nyttig man här i staden, men intet tienlig til professionen. M. Franck säger, at han är myckit ostadig och haffuer communicerat både hoos papisterna och Caluinerna.

(Ur protokollen i Konsistorii arkiv).

117.

Drottning Kristina förbättrar Universitetets inkomster genom åtskilliga nya anslag, Upsala d. 2 September 1647.

Wij Christina medh Gudz nådhe etc. Göre witterligit, att effter wij medh synnerligit nådigt behagh och åthnöije spörie och förmärckie, att wåre trogne undersåtare och professores uthj wår Academia i Upsala berömmeligen och medh all flijt och åhåga förestå deres ombetrodde tiänster, så att wij orsak hafwe dem sampt- och synnerlig medh all konungzligh nådhe att ihogkomma, hwarföre och ändoch wår (glorwärdigst uthj åminnelsse) högstährade sahl:e käre herr fadher hafwer nådigst försedt och försårgt bem:te wår academies betiänte till deres underhåld och uppehälle medh anseenlige räntor och intrader, icke dess mindre, emä-

---

* Mag. Ericus Olai, var Räntmästare 1621 – 1627, kallades sedan till Svea Hofrätt.

dhan tijderne hafwa i medler tijdh något förandrat sigh, i det enkannerligen att alle wahror, som till ens huushåld behöfwes, nu myckit äre emoot förre prijs stegrade, huarföre och på det wälbem:te professores, medh så mycken större flijt och uthan brist på deres lifzmedel och uppehälle, måge kunne förestå och förrätta, huar effter sin function, sin tiänst, dy hafwe wij af serdeles gunst och nådhe, och till en ewärldelig förbättring af deres förre och här till nutne underhåld, welat benåda berörde wår academia medh alle dhe owisse och extraordinarie uthlagor, som åhrligen böre och till oss och chronan här till äre uthgifne af alle academiæ godz och bönder, ehwadh nampn dhe ock hafwa kunna. Sädan ock all den tull, som åhrligen falla kan af mjölqwarnen i Upsala stadh; och der öfwer Tretusend daler sölfwermynt af Oplandz lille tull, huilket augment skall blifwa wijdh wår lyckelige återkomst till Stockholm i den förre academiæ staat infört, och hwars och ens salarium der medh och så wijda förökat, som wij skäligen pröfwa kunne. Wij hafwe ock elliest nådigst undt, skänkt och gifwit under academien en deel af Kungz Engen här wijdh Upsala alt ifrån det stycket, som nyligen Upsala stadh donerat är, in till Engelbrächt Swänssons torp, det att niuta, bruka och behålla, till professorum och andre Academiens betiäntes boskapsbeet och annan nytta, under lijka wilckor, som dem Pijlhagen för detta af oss undt och bebrefwat är. Och der så wore, att wij framdeles samme ängiestycke ifrån slåttet icke mista kunne, uthan nödgades det att återkalla, då skall academien i den staden bekomma och macht hafwa att tillträda Gottsunda Ängen, som under Ladugården legat hafwer. Här alle, som wederbör och för wår skull wele och skole göra och låta, hafwe sigh att effterrätta, icke görandes föreskrefne wår academia här emoot hinder, mehn eller förfångh i någon måtto nu eller framdeles. Till yttermehra wisso hafwe wij detta medh egen hand underskrifuit och wårt secret witterligen här under sättia låtit. Gifwit i Upsala den 2 Septembris A:o 1647.

Christina
L. S.

(Original på papper i Konsistorii Arkiv).

118.

Protokoll hållet i Konsistorium vid Axel Oxenstjernas besök d. 29 Januari 1648.

29 Januarij kommo tilsaman in consistorio illustriss. comes Dn. Axelius Oxenstierna cancellarius, reverend. D. Johannes Canuti Lenæus procancellarius, D. Henricus Ausius, acad. p. t. rector,

D. Johannes Stalenus	D. Laurent. Stigzelius
D. Ericus Brunnius	D. Daniel Sidenius
D. Johannes Loccenius	M. Joh. Frank
M. Martinus Gestrinius	M. Martinus Nycopensis
M. Israel Bringius	M. Laurentius Fornelius
M. Olaus Unonius	M. Isacus Istmenius
M. Johannes Laurbergius	M. Olaus Stenius
D. Andreas Anthelius	D. Zacharias Humerus.

Hans Excell:tz rijkz och acad. cantzleren begynte sit taal. Godha herrar, effter iag är kommen hijt genom een annan occasion, så har iag och funnit gott at träda tilhopa medh eder, på det iag både af mig sielf och af eder ingiffwelsse må academiæ staat til det bästa föresee. Jag weet, at H. K. M:t är academien och eder alla samptligen wäl affectionerat, så at academien nu icke allenast står til at komma i floor, vthan och at studierna in patria så högdt idkas, at denne academien skal lära andra widt öffwergå, woro fördenskul illa, om iag skulle förbijgå een sådan önskelig occasion henne at fortsättia, haffuer iag fördenskul nu både motu proprio såsom och jussu majestatis kommit med eder tilsamman, at bota det som i academien fehlas kan, och ställa i wärket huad uprättas bör.

1. Constitutiones academiæ hafuer iag igenom lupit med eder i sommarse, nu kan man them intet alle låta igen upläsa, vthan een eller annan af eder godhe herrar kan träda tilsammans med mig och öfversee them, så wil iag resoluera mig, huad iag tycker görligit wara, kan skee somt kan intet winna sin fortgång hoos H. K. M:t, det wilie wij intet röra om. Såsom de electione et vocatione professoris kommer potestas principis vthi, och är een benig och skarp materia; edert förslag approberar iag wäll i mitt sinne och seer, at om wäl skal tilgå, så äro frija vota alldra tienligeste på den ena sijdan, ocb å den andra kommer sädan potestas principis eiusque authoritas, så kan och skee, at ratio

affinitatis något vnderstundom opbringar. Den som detta vthreeda skal, han måste haffua sina gode skiäl och rationes at förebära och allt så ställa, at det wäl sädan practiceras kan, så at denne constitutio iämwäl och alla dhe andra kunna af eder håldne warde. När i äro eens om desse constitutioner, så communicerer dem sädan med mig genom twenne af consistorio deputeradhe, i kunne först sub fide silentij här om disputera in consistorio.

2. Will iag recommendera eder till fundamentum academiæ om scholeordningen och institutione juventutis. En man måste först författa henne i pennan, sädan kan huar och een läggia något til eller med skäl uthstryka något. Många hufwud gifua disputationer och intet wist sluut. Nöden hon fordrar een sådan ordning, finna wij icke så många theologos sine methodo, politices studiosi läggia sig och på onyttige saker, der dhe lijkwäl borde parce handtera det som dem intet angår, similiter multi vivunt oeconomice sibi, neque statui neque ecclesiæ inserviunt. Jag har talt medh H. K. M:t her om. H. K. M:t swarade: the kunna intet hålle ingen scholeordning. Då swarade iag: will E. K. M:t confirmera ordningen medh sin authoritate, så måste först alla trivial-scholor rätta sig der effter, och wil någon aff sitt egit hufvud sedan immutera något, så beståes thet intet. Och när man säger: detta är det bästa sättet, så måste och alla præceptores nobilium gå der effter, eller dhe mista pedagogierna. In gymnasiis kan man sammalunda procedera, och hvad inconvenientier af ingeniis hämtas kunna, dem måste een försichtig præceptor förekomma. D. Stigzelius swarade: at scholeordningen måtte wara giord secundum ingenia mediocria, men ey effter dhe sämsta eller dhe bästa, modum legendi et interpretandi bonos authores måste man och ändtligen föreskrifua. Hans Excell:tz sade ytterligare, at man uthi scholorna skulle eligera godhe rectores, och bör slätt intet ansees respectus affinitatis etc., vthan duglige och tjenlige män måste der til wälias. Om een biskop han har sin måg eller son, ey bör eller kan han admovera honom derföre, vthan at han der till tienlig är. Alla humana vitia kunna wij intet tollere, men huad möyielig skee kan och emenderas med god ordning. Exorbitantes skole citeras til rätta, at swara för gärning sina, et ubi accusare licet et sese defendere, der står wäl til in republica. Jag seer, huru nödigt allt detta är, at præcepta grammaticæ, rhetoricæ, logicæ, physicæ på eenahanda och bästa sättet vngdomen inculceras, men ett faller här i consideration, om det är de honore et dignitate patriæ at låta landzens vngdom läsa dhe præcepta, som främmande författat hafua, eller skulle någon indigena skriffua dhem? Kan wäl hända, at deras præcepta och prima elementa kunne finnas goda nogh; men Gallia tager intet vthur

Tyskland neque e contra, ey heller Engeland vthur Frankerijke; på andra sijdan fruchtar, at i hastigheet kunne ey sådana böker hoos oss förfärdigas, ey heller tilstäder tijden något längre der medh dröija. Synes bästa modus wara nu nämpna dhe authores och böker, som finnas wara dhe förnämligeste, och ingen fördriste sig sine authoritate principis dem förandra. Finnes bättre sätt sädan medh tijden, så kan H. K. M:t deröffuer befalla. In gymnasiis Strengnensi och Arosiensi hafua dhe tracterat mathematica, physica, ethica, politica. Studium lingvarum blef satt tilbaka, huilket intet war itt godt sätt. Partes philosophiæ realis måtte the wäl igenom läsa superficialiter, men ey til disputationes och höge exercitier. Ingen skal intagas i academien vthan han antingen hafuer lärdt scholasticalia eller och kan hålla sig een præceptorem, så länge til det ringesta han them richtigt igenom går.

3. Talte hans Excell:tz om disciplina et examinibus säyandes: all adel och förnämlige mäns barn skole och wara disciplijn vndergifne. Laxa disciplina är H. K. M:t intet behagelig; alla adel och oadel skole förobligerade wara at låta examinera sigh och hålla sig till andra exercitia. Nomine äro the studiosi förr ähn dhe blifua capaces til at höra lectiones publicas, då äro the wäl extra examen publicum, men strax dhe kunna höra lectiones publicas, då skola dhe låta examinera sig, ingen privatus præceptor skal sådant förhindra, vthan tillijka submittera sig sielfua academiens disciplin. Will een icke wara legibus academiæ vnderkastat, så tage honom hädan. Aff absentibus eller serovenientibus stipendiariis afkortes stipendii particula, det är rätt. Alla skole höra een lection eller twå och låta examinera sig, at han der medh contesterar sig wara itt membrum academiæ och dess disciplijn vnderkastat.

4. Generaliter ihugkommer iag een saak. I godhe herrar förstå eder plicht, at huar och een medh flijt sin profession skal förestå, kan det någrom falla beswärligit, han tage sig heller något annat före, alle laga så exercitia uthi huar sin profession ey försummas, at man icke medh skäl skal hafua orsaak någon derföre at skylla. Dhe gamble professores blifua något förskonte för sina giorde tienster skul, men the yngre måste idka sine exercitier deste fliteligare. Och när the vndertijden skole taga några puerilia ann och beswärliga collegia, der af een præceptor ingen stoor delectation kan haffwe, at the då demittera sig til deras captum.

5. Om een stipendiarius drager bort vthan inspectorum consens, så gå inspector in consistorium och låte stryka uth honom vthur catalogo, idque ut supplicium ad paucos, metus ad omnes pertineat. Wil en stipendiarius bortreesa, så tage inspectoris sedel til een wiss dag, då han skal komma igen. Dnn. professores sade sombliga wara mechta

fattige, huilka måste längre uthe wara ifrån academien til at förtiena sig så myckit, at the kunna leffua widh den andra tijden som dhe studera. Hans Excell:tz swarade: den som är så pauper, huar til skal han wara wid academien. Jag wil säya eder godhe herrar: drager heller ihoop stipendiaterna och görer man 100 af 150, at dhe bättre kunna blifua vppehåldne, dhe måste alltijd hållas quar. Communitetet woro nyttigdt woro [ↄ:derest] dhe höllo thet för it opere misericordiæ som i Holland och wåra hospitaler, men thet går intet så til her, the äro intet så nyttige skaffare, vthan see på sin profijt. Itt är som hafuer mig tryckt in officio cancellarij om stipendiariorum admissione. Jag begärar intet at haffua den macht, vthan j godhe herrar här in consistorio kunna der om dispensera, som bäst känna deras capacitet och studier. Medh thet samma talte hans Excell:tz om her Haralz pastoris son i Tillinge, huilken fadren hafuer begärt stipendium, och iag weet, at han kan rijklig hålla honom, woro så at hans fader woro död, så woro itt christeligit och gott wärk att hielpa honom der til, eliest tycker mig han bör intet hafua stipendium.

6. Vpwijste hans Excell:tz ett proiect och förslag, huru myckit huar och een professor och academiæ betiänte bekomma skal af det augment, som H. K. M:t nu sidst lade til deras salaria.

7. Talte hans Excell:tz de ferijs academicis säyandes: feriæ natales och paschales haffwa speciem pietatis; men caniculares äro för månge, thet woro gott the kunne läggias bort, meente och at Dnn. professores woro sielfue orsaken der till. Dnn. professores sadhe sig intet längre ferias göra ähn constitutiones effterlåta, men at studenterna intet alla komma igen til den tijden, äro the intet orsaken, ty ingen kan twinga then vngdomen til någon wiss dag at komma igen som intet beneficium haffua, men stipendiarijs hålle the thet alfuarligen före.

8. Sidst talade hans Excell:tz om bygningar. Wid denna tijden är intet synnerligit der om tala. Bibliotheket är illa försörgd. Jag har beställt opus regium det nyia och alle concilia som i Paris tryckta äro, kan skee iag tör tiena academien der medh.

(Ur protokollen i Konsistorii arkiv).

119.

Drottning Kristina skänker till Universitetet det gamla ärkebiskopshuset, Upsala d. 16 Juli 1648.

Wij Christina medh Gudz nådhe etc. Göre witterligit, att wij af gunst och nådhe, så ock för serdeles skääl och orsaker skull, hafwe undt, skänkt och gifwit, efftersom wij här medh och i detta wårt öpne brefs kraft unne, skänkie och gifwe till och under wår academia i Upsala det gamble Biskops Residenshuset der i staden, som i gemeen kallas Gammelgården och nu brukas till wårt stall, sampt dess grund och hele den platz, som der till hörer och af ålder tillhört hafwer, hållandes uthj längden, på bägge sidor, etthundrade tiugo fyra alnar och uthj bredden på huardera ändan nijotijo siu alnar, att niuta och bruka till academiens gagn och nytta för en ewärldelig, wälfången och oklandradt egendom. Enkannerligen skall Senatus Academiæ wara förplichtadt, att bebyggia samme huus och platz, effter den disposition, planta och afstick, som der öfwer fattadt, af oss underskrifuit och bem:te senat tillstält är, till academien nödige tarfwer; doch skall bem:te senatus academiæ sigh hwarcken medh bem:te gamble huus och platz eller dess renoverande och förfärdigande något hafua att befatta, förr än wår lyckelige chroningh skedd och öfwerstånden är. Här wår landzhöfdinge i Upland sampt borgmästare och rådh i Upsala, der nu äre eller framdeles förordnas kunna, hafwe sigh att effterrätta, icke tillfogandes bem:te wår academia i Upsala, eller dess senat här emoot hinder, mehn eller förfång i någon måtto, nu eller i tillkommande tijder. Till yttermehra wisso hafue wij detta medh egen hand underskrifuit och wårt secret witterligen här under sättia låtit. Gifwit i Upsala den Sextonde dagh uthj Julij Månadh, åhr effter Christi Börd, Ettusend Sexhundrade på det Fyratijonde ottonde.

Christina.

L. S.

(Original i Konsistorii Arkiv).

120.

Drottning Kristinas bref om Universitetets nya stat, dat. Stockholm d. 25 November 1648.

Kongl. Maij:tz
Förordningh

Hwareffter Upsala Academiæ staat, professores och flere dess betiänte tillijka medh stipendiaterne skole här effter blifwa betahlte, såsom ock niuta förbättringh på sine salaria öfwer den förrige staten, först pro anno 1649, och sedan alt framgeent alt i sölffvermynt.

	dal.
Fyra Theologi, hwardera 700 dal.	2800.
En Bibliothecarius	700.
Twenne Juris Consulti, hwardera 700 dal.	1400.
Twenne Medici, hwardera 700 dal.	1400.
Tijo Philosophi, der ibland twenne Mathematici, hward. 700 dal.	7000.
En Quæstor	700.
Twenne Inspectores Stipendiariorum hwardera 100 dal. . . .	200.
Twenne Inspectores Aerarij, hwardera 75 dal.	150.
En Notarius	300.
Twenne Adiuncti Facultatis Theologicæ, hwardera 150 dal. . .	300.
En Adiunctus Juris	150.
Fyra Adiuncti Facultatis Philosophicæ, hwardera 100 dal. . .	400.
En Frantzösisk Språkmästare	200.

Regij Alumni.

Femptijo . . . . . . à 60 dal.	3000.		
Femptijo . . . . . . à 40 dal.	2000.	. . . . .	6000.
Femptijo . . . . . . à 20 dal.	1000.		

Extraordinarie Expenser	300.
Bibliothecæ Inköp	200.
Academiæ Bygninger	200.
Bookhållaren	300.
Tree Academiæ Fogdar, hwardera 75 dal.	225.
Organisten	40.
Twenne Cursores, hwardera 50 dal.	100.
En Wachtmästare	100.
Fyra Wachtknechter, hwardera 30 dal.	120.

Extraordinarie och Provisionaliter.

En Hispanisk Språkmästare . . . . . . 450 dal.	}	900.
En Italienisk Språkmästare . . . . . . 450 dal.		
Mag:r Andreas Ajalinus, Adiunctus Theologiæ		50.
Sahl. Martini Gestrinij Enckias Nådheåhr pro A:o 1649 . . .		850.
	Summa Summarum	25085.

Och effthersom Kongl. Maij:tt nådigst hafwer resolverat, att icke willia gravera bem:te academiæ staat med någre Extraordinarie anwisningar och löhningar öfwer denne fattade och giorde ordning: dy will Kongl. Maj:t nådigst hafwa förbudit, att icke något der öfwer i penningar eller spannemåhl skall må (!) uthgifwas och lefwereras, såsom ey heller augmentet hafwa bestått förr än åhr 1649, uthan hwadh i medler tijdh genom perzelernes stegrande och bättre föryttrande eröfras kan, det skall, sedan hwar och en sitt förordnade salarium och deputat, effter constitutionum innehåld, åhrligen richtigt hafwer bekommit, till andre academiens nödtorfftige uthgifter och bygningar besparas och till råda hållas. Här alle detta angår hafwe sigh hörsamligen att effterrätta. Actum Stockholm den 25 Novemb. 1648.

Christina

L. S.

(Original i Konsistorii Arkiv).

121.

Drottning Kristina lofvar att icke vidare gifva några utomordentliga invisningar på Universitetets inkomster, dock att för denna gång de, som ej kommit i åtnjutande af någon särskild gåfva, för likställighetens skull erhålla en summa af 250 Riksdaler, Stockholm d. 9 November 1650.

Wij Christina med Gudz nåde, etc. Göre witterligit, att wåre trogne undersåthere, Rector och samptlige Professores widh wår Academie i Upsala, hafue i underdånigheet klageligen gifuit oss tillkänna, at academiens inkompst stat warder under tijden medh extraordinarie ahnwijsningar beswäradh och öfuerlastat, och derigenom till befahra är, at academiens räntor icke skole til hennes ordinarie uthgiffter hinna och

tillräckia, men academien i längden gå till grundh, bidiandes therhoos ödmiukeligen, at academien härefter motte blifua för extraordinarie ahnwijsningar förskoont. Denne deres bön och påminnelse hafue wij såsom een skäligh saak medh nåder optaget, och academien sampt rectori och professoribus samptligen försäkrat, såsom wij och i dette wårt brefz kraft försäkre, at hon och dee skole härefter för alle extraordinarie anwijsningar förskonte blifua, och academiens inkompster icke besuärade öfuer thet, som nu widh academien är hennes ordinarie stat. Men skiuter nogot uthöfuer, tå skall thet komma academien till godo och uthi academiens ærario granneligen förwahras, efter academiens constitutioner och dee bref wij härom tillförenne gifuit hafue.

Och efftersom nogre af professoribus hafue för dette låtet gifue sigh extraordinarie beneficier, then ene till Tryhundrade Rijckzdaler, then andre mehr, then tridie mindre, anticiperandes och föruth tagandes så mycket medh låhn af academiens ærario, och consequenter förminskandes hennes inkompster: derföre och på det academien härigenom icke må blifua præjudicerat; ty wele wij härmedh hafue förbudet, at ingen aff Professoribus efter thenne dagh skall fördrista sigh at uthbidia nogot extraordinarium beneficium uthaf academiens inkompster. Men på det at professores, som widh academien arbeta, blifue i dette fallet lijka holdne, och dee ther inthet hafua dristat sigh at begära icke heelt förbijgångne, ty hafue wij, förmodandes, at academiens inkompster i dette åhret, och ther spannemåhlen högt sällias kan, thet lijda och tåhla skole, nådigst tillstådt och härmedh tillstå och effterlåte, at dee, som härtill inthet bekommet hafua, måge huarthere bekomma af academiens ærario och inkompster Tuhundrade och Femptijo Rickzdaler, och dee som här till mindre fådt hafua, bekomma så mycket till det förre, at summan blifuer lijka stoor under alle. Här Cancellarius och Procancellarius sampt Rector, Professores och Quæstor Academiæ hafue sigh att effterrätta. Till yttermehre wisso, hafue wij dette medh egen handh underskrifuit och wårt secret bekräftat. Actum på wårt Slott Stockholm, den 9 Novembris A:o 1650.

Christina

L. S.

(Original i Konsistorii Arkiv).

122.

Drottning Kristina återkallar de donationer, medelst hvilka hemman, ursprungligen anslagna till viss tjenst, öfvergått i enskild ego, Upsala d. 25 Februari 1651.

Wij Christina medh Gudz Nådhe etc. Göre witterliget, att wij fast ogerna hafue förnummit, huru såsom en part af academiens betiänte, huilke wij medh landhgodz till deres tiänst beneficerat hafua, understå sigh samma godz, som dock i begynnelsen i anseende till tiänsten och icke personen gifne ähre, utbidia och under sigh och sine arfuinger eenskylt transportera och dragha: såsom nu sådant framdeles föres till exempel och förorsaker i längden af sigh sådane consequentier, som äre wår nyt och meeningh om academiens wälstånd och flor snörrät emot, står oss och sådant intet att lyda: Wij wele oss fördenskull härmedh resolvera och förklara, efftersom wij oss och härmedh förklare, at wij sådane donationer intet wele gille eller tillstå: och der till ewentyrs sådane kunde wara uthwerkade eller och häreffter sub- et obrepticie uthwerkas, skole de härmedh wara af ingen krafft och wärde. Der alle som dette angår hafue sigh at effterrätta. Till yttermehra wisso under wår konglighe handh och secret. Datum Upsala den 25 Februarij A:o 1651.

Christina

L. S.

(Original i Konsistorii arkiv).

123.

Drottning Kristina förbjuder, att någon medlem af filosofiska fakulteten är prestvigd, Stockholm d. 8 November 1651.

Christina medh Guds Nåde etc. Wår ynnest, nådige wilie och benägenheet medh Gudh alzmächtigh. Emedan wij förnimme, H. Procancellarie, Rector och samptl. Professores uthi wår academie i Upsala, som skall det gifwa confusion widh ungdomens informerande hoos eder, att prästmän här till ähre wordne brukade widh professionerne in Facultate Philosophica, hwarföre wij och hafwe funnit gott och resolverat, at här effter låta desse embeten betiänas af politicis, så enkannerligen at effter denne tijdh ingen Theologus eller Prästman (den undantagandes, som nu sitter i någon af professionibus philosophicis) till dem måge tillåtas. Wij notificera fördenskull eder här medh sådan wår nådige förordning och gottfinnande, och wele at i hafwe det eder till effterrättelsse, och effter detta icke tillåta någon Theologum till en eller annan Profession in facultate Philosophica eller och låta ordinera någon Politicum, medan han studia philosophica handterar, till präst, der med denne wår förordningh måtte kunna violeras. Detta eder således till efterrättelse. Befallandes Eder Gudh alzmechtig nådeligen. Aff Stockholm den 8 Nov. A:o 1651.

Christina.

N. Tungell.

(Original i Konsistorii Arkiv).

124.

Protokoll hållna vid Konsistorii sammanträde i närvaro af Universitetets Kansler m. m. Axel Oxenstjerna, Upsala d. 25—27 Juni 1653.*

Die 25 Junij vpkommo in Consistorium academicum illustrissimus regni et academiæ cancellarius, reverendissimus Dn. archiepiscopus, omnium facultatum professores præclarissimi.

1) Först begynte hans grefl. excellence sålunda: jag hafwer, godhe herrar, considereradt den plicht, såsom jagh academien ähr förobligeradt medh uthaf cancellariatu academiæ, hwilken att kalla migh till hafwer eder behagatt för några åhr här tillförendhe, och der till ansedt den befalningh, såsom min nådigste drottningh hafwer låtitt till migh öfwergåå, och nu fördenskuldh academien och eder gode herrar weelatt besökia, att ansee hwru medh academiens intrader och vtgift sampt vngdomens information ähr beskaffatt, styrkia dett som wäl ähr, bota och bättra hwadh som fehla kan etc.

Sedan lätt hans grefl. excellence vpläsa itt breef, hwilkett sigh af H. Kongl. Maij.tt öfwersendt war, angående Dn. Johannis Rudbeckij anhållandhe om belöningen; hwilken saak hennes Kongl. Maij:tt defererar till illustriss. academiæ cancellarium medh befallningh, att hans excellence motte förresa till Vpsala och der sammastädes om academiæ ährender disponera.

2) Här efter begynte H. excellence tala om academiæ intrader sålunda: först motte man tillsee, hwru såsom någon weetskap kan finnas om academiæ räntor, till hwilkett iag hafwer tagitt medh migh een skrifware ifrå Kammaren, hwilken motte försökia om någott medh sal. quæstoris** räkningar ähr giörligitt eller intett. Jag har icke annatt wist vthaf qvæstoris relation, ähn att mehra skulle wara öfwer ähn fattas. Men emedan någott tryter, såsom i eder godhe herrar beswära, motte dett proportionaliter fehla för alla, och icke een, tree eller flere

* Kanslerns deltagande i Konsistoriets sammanträden fortfor till och med 4 Juli, men utrymmet förbjuder oss att upptaga mer än de 2 första dagarnes protokoll.

** Mag. Bo Chruzelius, som aflidit 11 Juni 1653 lemnande räkenskaperna efter sig i den djupaste oordning.

hafwa nyttan, och dhe andre ståå brede wijdh. Spannemåhlen har icke i talett på desse åh're så högt spijsatt som för, men så hafwer han waritt myckitt dyrare; och emedan staten ähr formeradt på penningar, kan här vtaf icke stort afdragas, om alt woro wäl förestådt. Dett som borto ähr motte wij weeta, om dett har kommitt till quæstoris privat nytta, eller andras som hafwa i förtijdh vttagett; har han så lefreratt, hafwer han dett giordt såsom een skielm. Jag har trodt honom altijdh wäl, efter han så flijtigt hafwer talt för academien, men i detta åhr hafwer han hwarken præsenteradt sigh hoos migh eller dett ringeste skrifwitt migh till sedan dilations tijden, hwilken iag honom skaffade, gick till, enda, hwaraf jag wäl sluta kan, att illa tillståår medh hans saker. Academien hafwer godz, kyrkioherbergen sampt andra inkomster; hwadh sådant förslår och huru högt dett stiger, motte man först in genere weeta, sampt hwadh efter staten och extraordinarie vtgifwett ähr.

Mårten Steenson inkallades och sade sigh hafwa på någre åhr waritt academiæ bookhållare, giordt hwadh som möijeligitt har waritt, men icke kunnatt giöra wisse räkningar på academiens vtgifter och inkomsten icke heller, emedan sal. M. Boo aldrigh har welatt lefrera sig dett som der till behöfdes, såsom wärderingen på spannemåhlen för hwart åhr, consignation på bygnings- och expenzpenningar, hwilkett sant woro wittnade Dn. professores.

Ill. cancellarius: i hafwa waritt een bookhållare, motte therföre giöra räkningh. Har något hinder skett eder ther vti, skulle i hafwa klagatt först för consistorio, sedan för migh; den som sitter i ett ämbete och intett giör sin plicht, han stiäl sin löhn; efter i intett hafwa arbetatt, skulle i inga penningar hafwa tagett.

Wijdare gode herrar ähr min meningh, att inspectores medh bookhållaren motte swara för räntorne. Fougdarna belangande hafwa i alt för många, dett kunde wara nogh af tuå eller till dett högsta tree.

Räkningarna anbelangande, giorde i gode herrar der vti försichtigt, att dhe blefwo i tijdh förwaradhe; om dett hade skiedt neste tijman efter som han afleedh, hade intett skadatt, ty den neesa, som hon eller hennes föregifwa om deras förwarande eller transporterandhe vti något annatt hws, motte intett skiötas, academien ståår i annatt positeur, ähn hon dett lijda kan. In loco publico borde wäl räkningarna wara, dock kan dett wara lijka hwar såsom dhe nu först öfwersees. Jagh will senda cammarskrifwaren der nidh, om i godhe herrar wille desslijkes senda een eller tuå af professoribus, som ransakningen bijwistas, woro dett gott; bookhållaren motte och wara medh, enkian motte och på sin sijda hafwa sin fullmechtige, hwilkett henne motte tillseyas: räkningarna motte i dagh vptagas.

Jnkallades Johan Anderson och Erich Olofson academiæ fougdar, hwilka sade ett förslagh oppå den resten som hoos bönderne inneståår.

3) Framwijstes academiæ staat och befalte hans greflige excellence, att een annan fattas skulle på dett såsom nu denne tyden ordinarie och extraordinarie vtgifwes.

4) Wijdare taltes om DD. Terseri collaboranter,* om hwilka hans excellence sadhe att de intett borde föras på academie staat, ty dett ähr een saak för sigh och hörer icke egentlig till academien.

5) Sidst frågade hans excellence om åhrligen kiöpes några böcker till bibliothekett. Doctor Loccenius suaradhe: ja, åhrligen kiöpes af allehanda sorter, hwar på ähr een anteckningh giordh. Sadhe wijdare, att alla gamble patres och andre boni authores finnas ther, och att åhrligen skaffas fleere af bettre edition till. Ill. cancellarius: vti Jtalien vplägges myckitt som architecturen wijdkommer och der till wäl vtstickade stycken, tiente wäl att och sådant skaffdes till.

6) H. grefl. excellence afträdde. Sedan waldes Dn. Hedræus och Dn. Johannes Buræus att bijwistas räkningarnas vptagandhe och åthskillningh.

Notarius gick efter befalningh till sahl. quæstoris enckia och sade henne till, att hon motte skaffa sigh någon fullmechtigh medan räkningarna öfwersees.

— — — — — — — — — — — — — — —

Die 27 Junij horis pomeridianis convenerunt in consistorio illustrissimus regni et academiæ cancellarius, reverendissimus Dnus. archiepiscopus, omnium facultatum professores celeberrimi.

1) Framwijste illustriss. cancellarius itt hans grefl. excellence H. Magni De la Gardie breef, medh hwilkett begiäres att ingå byte medh academien och för wederlagh bekomma Ekeby quarn och tuenne hemman i Weckholm sochn. Rev. archiepiscopus refererade, hwru Ekeby quarn ligger när förhanden och ähr academien nyttigh.

Illustriss. cancellarius. Många byten kunna wäl wara betenkelige, men i synnerheet detta, som angåår quarnen, efter hoon ligger eder så nähr och academien kan hafwa godh nytta af henne. Slötz intet här i wijdare.

2) Sedan frågade hans excellence om några af DD. professoribus hafwa waritt medh att öfwersee räkningarna; suarades jaa. Frågades hwru medh dem tillståår. Prof. Hedræus suarade att wara i confusion och på löse chartechere, och mestedels vtgiften wara annoteradt sine mentione temporis.

* Nemligen i hans stora bibelarbete.

Illustriss. cancellarius. Jagh kan ey annars tenckia, ähn att bookhållaren böör suara för räkningarna. Men efter intett nu in ærario i förrådh ähr, hwru skole professores och stipendiarij sampt fleere blifwa betalte? Fehlar något så motte fehla proportionaliter för alla och icke een eller tuå omgella altsammau. Man kan intett annatt see, ähn att thet som resterar motte betalas af den rest, som ståår inne hoos bönderne och hwadh annatt wara kan; detta åhretz vtlagor som här efter vptagas förmodar iagh skole kunna afbetala staten för 1653 Michaelis och påsketermijn 1654.

I motte g. h. snart betänckia eder om een godh karl till quæsturam, som hafwer omsorgh om att inhempta resten; enckian motte slätt intett hafwa ther medh att bestella, ty hon kastar eder omkull och öfwerijlar eder sedan medh heete tårar. Achter eder derföre, att i meena eder kunna genom henne bekomma edert. Den som nu blifwer quæstor motte nu strax vpbära dhe pertzedler, som pläga desse tijder vpbäras, och der till bekymbra sig om resten. Consistorium begiärte att få settia några personer i wahlett och stella dem sedan till H. excellence nådige betenkiande. Detta befalte H. grefl. excellence, att dhe medh dett foderligest giöra skulle; den som blifwer skall bekomma een instruction, giör han icke ther efter, straffes eller afsettes.

Refererades, att någre af DD. professoribus hafwa vtan tuifwel tagitt för vt, som kan räknas på denne och följande termijner; sedan har och quæstor näst för sijn dödh bekiendt, att sahl. Gestrinij enkia har bekommitt af sigh 1500 Rdr till läns och äntå icke kunde blifwa omolesteradt af henne. Item att sahl. quæstor har på een tijdh inlöst och kiöpt åtskillige godz.

Illustriss. cancellarius. Att M. Boo har somlige låtett blifwa obetalte och somlige icke allenast betalt vtan gifwitt öfwer, hafwer han giordt som een skielm; och jag will intett seya hwadh jagh menar om den, som sålunda tager dett han intett har tient före. Den som sålunda tagett hafwer motte betala tillbaka och låta dhe obetalte bekomma. Här ähr een elaak administration, quæstor motte intett hafwa dett wälde att läna någon fyrick vtan senatus wilja och samtyckia. Hafwe i icke eljest rådt medh quæstore som i seya, så skulle i hafwa satt honom i prubban och besueratt eder hoos migh, dett i aldrigh hafwa solenniter giordt, vtan een och annan har wäl besuäratt sig öfwer honom, men jagh ey kunna wäl weeta hwadh jagh skulle döma ther om, kan skee sålunda, att dhe hafwa dett sagt af någon privaat affect. Jagh seer, att quæstor har ageratt een politicum medh eder, nemliga betalt någre, att dhe skulle favera sigh och på sin sijda föra ordett. I hafwe myckett blifwitt bedragne, skeer sådant mehre, så motte i gåå vnder.

Mårten Steenson framwijste itt förslagh på academiæ räntor, hwilkett illustriss. cancellario intett behagade. Sedan framwijste fougdarna een lijsta på innestående rest.

3) D.D. Laur. Stigzelius proponeradhe om stipendiarijs, att många rum borttagas för dem af antiquitatum studioso, som vte ähr, sampt fleera som ähre instälte vti classe tertia. Många komma och medh höga recommendationer såsom Sigfridh Wolkers söner och Reuterkrantz medh fleera; många af dem som hafwa stipendium ähre rijka och hålla sig luxuriose i kläderne. D. Terserus: monga blifwa och instuckna vtan consistorij weetskap. D. Stigzelius: somlige bekomma och breef pro prolongatione stipendij, studiosi theologiæ ähre här några, som intett hafwa att hielpa sig medh.

Illustriss. cancellarius. Dett ähr orett att den som wijstas vtomlandz skall hafwa rum inter stipendiarios, lager så, att dett intett skeer här efter, nu att ombyta alt ähr odiosum. Dett kan wara, att jagh har skrefwett för Sigfridh Wolkers söner och har meent, att han intett skulle wara mechtigh att hålla them, men intett håller jag vtaf, att dhe, som eljest kunne blifwa vppehåldne, måge komma till stipendium. Reutercrantz talade medh migh i Stocholm, wille hafwa min förskrift, men jagh sade honom ney, och der öfwer att jag will läggia migh emoot honom och förhindra thet. Stipendium ähr för dhe fattige som gode ingenia hafwa, dem motte man hielpa här till. Doctoris Staleni hwstro war hoos migh, ähr Gudh bättre myckitt elendigh, hennes sahl. man war een meriteradt karl af fäderneslandett, hon begiärer stipendium till den eene sin sohn, hwilkett kan hafwa sin gode skiäl.

Hwadh stipendij prolongation belangar, ähr min meeningh, att när sådana breef komma, så låter liggia them, eller, ther så omtränger, låter drottningen see brefwett, om dett ähr af H. Maij:tt gifwitt, och beretter H. Maij:tt saken. H. Maij:tt låter sigh af skiäl snart öfwertala, och skall wäl kasta bort brefwett sielf. Dhe guldspente håller jagh intett för att böra wara inter stipendiarios. Ähr han fattig när han dett fåår och kommer sig sedan före, kan dett wara een saak för sigh. Att studiosi theologiæ blefwo accommoderadhe kunde dett hafwa sin skiäl.

Här efter igenomläste H. grefl. excellence donations brefwett på extraordinarie vtlagorna, Upsala quarn och lille tullen.

Här effter taltes om consult. D.D. Loccenij inwissning afgången ifrå Cammaren till sal. quæstorem, på hwilken vtan consistorij weetskap ähr af quæstore lefreeratt 400 Dr. S. M:tt.*

* Detta syftar på Loccenii historiograflön, hvilken skulle af statsmedel utgå, men nu af Kammaren anvisats på Universitetet, under förevändning att kronan troligen egde fordran hos räntmästaren.

Illustriss. cancellarius. Blifwer academien så graveratt, så kan hon intett ståå; cammaren har weelatt satt många in på academiæ staat, men jagh har dett förhindratt. Doctor Loccenius motte fuller hålla sig till Cammaren.

Om voto rectoris in deliberationibus bleef sålunda af H. grefl. excellence resolveratt. Jagh seer intett, att rector böör hafwa något votum, när som dhe andres vota ähre imparia, tå the ähre paria hafwer han votum decisivum, i hafwa här på een legem constitutionum veterum, den motte i följa, till dess den andre blifwer authoriserat. Men seer director, att assessores fahra wille, så må han wäl remonstrera och wijsa dhe andre sin errorem och vpskjuta saken till wijdare betenckiande. Men hwadh dett belangar, att icke alle af eder ähre altijdh tillstädes, så kan dett sådana saker wara som icke alles närwaro fordra; iagh har aldrigh æstimeratt, att theologi må döma in criminalibus; och der jag skulle scya, jagh har intett weelat draga hijt derföre. Eljest, när spannemålen skall seljas, behöfwes icke heller derföre draga hela senatum tillhoopa; i kunde wäl settia tuenne af hwar faculteet der till, dett woro nogh, quod multi agunt, multi negligunt. Här till ähr een stoor numerus och alt för många: på bygden sittia tolf bönder och döma ifrå lijf och lefwerne. J Wissmar ähre allenast satte sex personer, som döma heela den cretzen. När som ordinarie consistorie dagar ähre efter constitutionerne, eller eljest några casus eller saker infalla, som gåå academiæ wälfärdh eller privilegier ahn, eller något bref ankommo, hwilkett desse saker angingo, i desse fall motte alla professores wara tillstädes; den som tå vndandrager sigh, han skulle och wara extra officium; sammaledes fordras alles nährwaro, tå een professor skall eligeras och hwadh mehra som constitutionerne förmäla.

Här begynte någre af dominis professoribus besuära sigh, hwru såsom dhe wilja gierna wara medh och komma tillstädes in consistorio, om dhe icke skedde så ofta, och sedan tå dhe tijt komma, hafwa the ingen libertatem att discurrera om sakerne, vtan blifwa af andre näpste och hotade. Klagadhe och att een skrift war inkommen, som dem myckitt antastade och beskylte; af hwilken bleef och een copia vppläsen.

Illustriss. cancellarius. Dett woro fast bättre om eenigheet hölles: jag seer intett gierna, att när i komma tillhoopa, den eene tracterar så den andre, turberer intett quietem reipublicæ literariæ, och söker intett nimiam authoritatem. Man måtte tractera sine collegas medh humaniteet, men icke så acerbe. Den som kan, gifwe itt godt rådh, wilja dhe andre icke wedertaga, tå får han intett imperera them. Dett ähr een ondh tingh, att om någon discurs icke gåår efter eens sinne, rijder han till Stockholm, kommer sedan heem medh breef och öfwerijlar sine col-

legas, dett ähr alt för hårdt. Hwadh brefwett belangar, ähr dett alt för skarpt, ty sådant motte medh skiäl itagas: och när regeringen stodh hoos pluralitatem här i rijkett, motte jagh esomoftast sittia een tijma eller tuå för ähn någon af the andre kom; jagh motte och vnderstundom sittia längre efter dem, att låta giöra sakerne färdige; dett skulle iag taga till godo; och alt sådant motte consilio et modestia guberneras. Jagh seer wäl och hafwer hördt hwadan detta kommer: ty dhe som nederst sittia tala intett myckett, och tå dhe andre eensamme föra ordett, gåå saken fort igenom och promovera sina, (hwilket jag ey afhåller) förtryta dhe andre. Dock seer jagh dett, att skriften ähr vtwärkatt af een godh intention och böör icke heller så affectuose optagas.

Här taltes om den spannemåls wärdering, som DD. professores och andre acad. betiente till sine hwshåldh taga.

Illustriss. cancellarius. Att fråga om een professor skall hafwa academiæ spannemåhl för bättre kiöp ähn een handelsman, ähr een iniquissima quæstio; och den som råder till att den spannemåhl skall tagas efter cammarwärderingh, han råder till academiæ eversion. Om någon hade sådant begiärt, skulle i hafwa frågatt mig der om, jagh skulle hafwa sagt honom min meeningh. Jngen skulle medh rätta taga någon spannemåhl, ty han skadar academien der medh, fördes den samma sädh till torgett, fingo wäl academien tuå eller tree Dr. mehra för tunnan, hwilkett woro academien till interesse.

(Efter protokollen i Konsistorii Arkiv).

125.

Teologiska Fakulteten till Axel Oxenstjerna om E. O. professorn Johannis Rudbeckii disputation, Upsala d. 28 October 1653.

Illustrissime Comes, Cancellarie eminentissime,
Domine clementissime.

Habuit ante aliquot dies Rev. et Clariss. dominus Johannes Rudbeckius, Theol. Professor extraordinarius, publicam in hac Academia disputationem, de qua cum aliqua, secus fortassis, quam res est, fama, ut fit, divulgavit, non alienum a nostro officio putavimus rem, uti gesta est, omni remoto velo Illustrissimæ Excell:æ Tuæ sincere referre. Cum

per dies Caniculares, sicuti jussus erat, disputationem, quam publice proponere decreverat, adornasset, D. Stigzelio (cui sicuti plerisque nostrum magna familiaritate ac amicitia a multis annis junctus fuerat) illam perlegendam per fratrem exhibuit. Ille excusatione usus valetudinis, (laborabat enim febri) censuram a se in Decanum, cui ex officio incumberet, removit; monuit tamen, quandoquidem de sponsalibus Christi cum ecclesia, adeoque de unione etiam Dei cum fidelibus, disputationem agere ex inspectione tituli colligeret, circumspecte illud argumentum tractandum esse cavendumque, ne novis et insolentibus phrasibus, unde scandala enasci in recta (!) possent, mysteria illa exponantur. Notum esse, quæ contentiones nuper in Germania de quibusdam inusitatis in hac materia locutionibus et sententijs inter Theologos Lutheranos exortæ sint. Aliquanto post dominus Johannes Rudbeckius ipsemet D. Stigzelium accessit, ejus de disputatione judicium requirens. Qui cum nondum ex morbo convaluisset, sed gravi capitis dolore vexaretur, fassus est, non esse sibi vires ad legendam, nedum ad perlegendam cum judicio disputationem, itaque Decano rem committendam esse et cæteris, si opus foret, collegis theologis. Interim cum dissidentium de unione fidelium cum Christo sententiarum, (quas etiam apud Theologos Lutheranos invenire sit (!)) mentionem faceret dominus Rudbeckius, amice suasit D. Stigzelius, ut ea de re utpote ardua et mysterij plena loqueretur verbis S. Scripturæ ac veterum orthodoxorum theologorum, inprimis Lutheri, Brenzii, Chemnitij, Hunnii, Baldvini ac Gerhardi; sic enim tuto illum ambulaturum et effugiturum nuper enatas scandalosas de hac materia contentiones; neque convenire, ut is primus in hanc academiam novas introducat controversias, ad quas decidendas prolixiori et accuratiori opus est tractatione; quapropter non esse consultum, ut phrasibus quibusdam novis et omnibus veteribus ac extra controversiam gravissimis theologis inusitatis, nec nisi ab uno alterove theologo intra paucos proxime elapsos annos receptis, uteretur. Amicæ huic admonitioni quem reliquerit locum, eventus docuit. Disputationem autem suam exhibuerat Facultatis Decano D. Schomero, qui eam perlectam restituit authori, amice monens, ut eam emendaret, in ordinem aliquem redigeret atque cautius, juxta receptam et communem orthodoxorum theologorum sententiam ac loquendi modum, rem propositam declararet. Cum secundo rediret, et animadverteret Decanus, disputationem multifariam quidem variatam esse, cæterum multis adhuc vitiis laborare, noluit theses facultati exhibere, nisi ubi eas denuo author renovasset. At Rudbeckius inscio Decano cæterisque in facultate inconsultis theses prelo subjicit. Itaque cum dies disputationi dictus adesset, omnes ex facultate, excepto Decano, qui tum gravi morbo affligebatur, comparuimus, et dominum præsidem, ubi ab eo ad colloquium

invitabamur, periculosæ novitatis arguimus, qui post amicas seriasque admonitiones sententias et locutiones in hanc academiam novas et scandalosas, quas in S. Scriptura et communi orthodoxorum, veterum ac recentiorum, theologorum consensu monstrare non posset, introducere moliretur. Ne vero ullus calumniæ relinqueretur locus, aperte protestati sumus, nos nullatenus præsentiam negare substantiæ divinæ, quin etiam corporis Christi veram et realem in fidelibus, sed unionem inde sequi substantialem inter substantiam corporis Christi et substantiam hominis fidelis, præter Scripturam, periculose statui contendimus; quam tamen substantialem unionem ille solam, veram et propriam Dei cum fidelibus unionem statuit, illam autem, quam etiam scriptura sitam docet in communione gratiæ, spiritus, donorum ac operationum spiritualium, impropriam ac methaphoricam esse dicit. Præterea a D. Lithmanno sigillatim fuit reprehensus cum ob alia, tum præcipue ob periculosam confusionem unionis personalis cum unione mystica Christi et ecclesiæ. Peracta disputatione, mox apud Rectorem ursit introductionem ad munus theologiæ professoris ordinarium. Rector autem consilium requisivit Decani et Facultatis Theologicæ, quæ rem non sui soli judicii, sed totius Consistorii esse respondit. Constituimus autem in facultate etiam privatum cum illo instituere colloquium atque communicatis, quæ in rem ejus facerent, consiliis, hanc ad illustrissimam Excellentiam tuam referre. Sed ille consistorii pariter ac facultatis antevertens consultationem, recta Holmiam abiit, comminatus se rem ad illustrissimam Excellentiam tuam delaturum atque propediem in illustrissimæ Excellentiæ tuæ præsentia theses suas publice defensurum. In hunc modum res hic gesta est, unde ill:æ tuæ Excellentiæ facile est colligere, quid de hac disputatione sentiamus. Nimirum continet novas et usque ad paucos ab hinc annos in orthodoxa ecclesia (quantum adhuc constat) inusitatos modos loquendi et sententias sanorum verborum formæ atquæ sinceræ doctrinæ non satis accomodatas, contentionum vero ac dissidiorum in ecclesiis patriis feraces, quod in ipso disputationis actu ei demonstratum fuit; imprimis de Dei cum fidelibus unione ejusque duratione, quarum illam substantialem constituit, hanc in perseveratione finali collocat. Cui suæ sententiæ, etsi patrocinium quærat in clarissimi Hulsemanni breviario Theologiæ, patet tamen ex alio ejus scripto, quod Dialysin inscribit, eum priorem tum locutionem tum sententiam improbasse atque emendasse, quam emendationem verisimile est dominum Rudbeckium ignorasse. Hæc est nostra de hac disputatione et thesibus sententia ac genuina relatio. Cæterum quod ipsum dominum Rudbeckium attinet, ut nil nisi verum atque compertum dicamus, cogimur fateri, desiderari in eo eruditionem, quæ huic muneri sufficiat, non tantum in ipsa theologia, sed et cæteris discipli-

nis ac lingvis ad hoc studium necessariis. Quare nobis consultius videtur, ut in illa extraordinaria functione maneat, donec in theologia ac linguis progressus majores fecerit suamque ijs, quorum interest, industriam satis probaverit. Multum quoque momenti adferet, si placuerit illustrissimæ Ex:æ tuæ eum admonere, ut in posterum ea sectetur, quæ ad tranquillitatem faciant ecclesiæ et piam cum collegis concordiam. Diximus, quæ fides, qua illustrissimæ Excell:æ tuæ obstricti sumus, a nobis requirit, cætera illustrissimæ Excell:æ tuæ voluntati relinquimus, in qua, uti par est, lubentes acquiescimus. Quod reliquum est, illustrissimæ Excell:æ tuæ favori nos humillime commendamus, etiam atque etiam rogantes, ut quæ ex officij et conscientiæ debito hac de causa scripsimus, æquanimiter accipere solitaque nos prosequi gratia dignetur.

Upsaliæ die 28 Octobris anno 1653.

Illustrissimæ Excellentiæ Tuæ

ad cultum et obsequia paratissimi servi, Facultatis Theologicæ Professores.

Petrus Schomerus, p. t. Decanus.
Laurentius Stigzelius.
Joannes Elai Terserus.
Ericus Odhelius.

(Original med vidsittande sigill i RiksArkivet, Academica Upsaliensia VI).

126.

Konsistorium anhåller hos Karl X om bekräftelse å Kristinas bref af 31 Dec. 1652, enligt hvilket den ordinarie staten först skall utbetalas, och först sedan, om något återstår, extra ordinarie anvisningar infrias. Upsala d. 4 Sept. 1654.

Stormechtigeste Höghborne Furste allernådigeste Konungh och Herre.

E. Kongl. Maij:t haffua här medh E. K. M:ts troplightige undersåtare wij samptlige ordinarij Professores vedh Upsala Academia, näst een ödmiuckast tacksäjellse för all Kongl. nådh och wällgärningar oss sampt hella Academiens staat bewijste, på thet underdånigaste icke skolat förhållatz, huru såsom för en lijten tijdh sedan Hennes M:tz vår nådigaste då regerande drottningh Christina, wij tillijcka medh Academiæ Procancellario, Reverendissimo Dn. Archiepiscopo, haffva academie då warande tillståndh ödmiukeligen insinuerat och sökt Hennes M:t nådighe uthslagh på några ärender, som syntes academien framdeles till förkåfringh och nytto lända kunde. Eenkannerligen bleef höghbemellthe Hennes M:t aff oss uthi underdånigheet föredraghet, ath där monge Extraordinarij Professores skulle tillsiettias, dhet då wore till ath befara, at academiæ inkomster inthet skolle tillräckia, till ath afflöhna thes betienthe medh effter dhen ordinarie aff Hennes M:t Anno 1648 giorde och underskriffne staten, och skolle så Extraordinarij grijpa uthi löhnen medh dhee andre och dhen märckeligen afkortha emoot then confirmerade statens innehåldh, såsom och emoot alt här till, så vidh dhenne, som andre academier, öflighith bruck; hvar aff i längden motte dhen oredha vara, ath hvarcken ordinarij eller extraordinarij professores kundhe behåldhne bliffua, uthan begge för brist af nödhtorftighe medhell i sine embethes uthförande lijdha meen och hinder, studierne medh Academien till märckeligh skada. Dhenne wår ödmiucke insinuation haffuer mehr högstbe:te Hen:s M:t nådigst anseet och där vpå, förutan dhen försäckringh Hen:s Ma:jt haffver behagat dher om giffua uthi sielffue staten, låthit föllia dhenne skrifftelige resolution, som gaffs i Stockholm den 31 December 1652, ath alle ordinarie uthgiffter effter staten skolle aldraförst afläggas och betallas, och dhär något brista skolle, då måtte thet brista för deen, som extraordinarie haffua borde, hvadh heller dhedt

då skolle skee in totum heller ex parte. Där någhet öfverbleffue, ath dhe då pro quota och proportionaliter finge, effter som dhem elliest haffua bordhe. Och skulle inga extraordinarie uthgiffter tillåtas, förr än ordinarij hade sith fult uth, eller och man åth minstone visste, ath dhet för dhem allom tillräckte. Nu sedhermhera, effter wij merckeligen befinna, ath academiæ inkomster vedh dhenne tijdhz lägenheet ingalunda förslåå bådhe till academiens ordinarie stath och dheras, som öffver honom tillkomne ähro, afflöhnande, dy ländher här medh till E. Kongl. M:t allernådigeste Konungh vår underdånigeste böön, ath E. K. M:t af Kongl. ynnest och nådhe behagadhe uti anseende af förbe:te orsacker osz vedh bem:te Hen:s M:ts resolution nådighst maintinera och dhen medh sin Kongl. Confirmation än vijdare krafft giffua. Wi loffue oss som och wår skyldighe troheet och plicht fordhar, ath skolla all möijeligh flijth anwenda, landzens studerande ungdom så informera, ath förmodheligen skall E:s Kongl. Mj:t dher till altijdh eth nådight behagh fatta. Befallandes E. Kongl. Mj:t här medh vti gudz then höghstes nådige beskydh och beskärm till all önskeligh wällmågo sampt lyckelighet och longhvarigt Regementhe på dhet underdånigeste och förbliffuandes altidh:

Trooplichtige och underdånigeste undersåthare och tienare, samptl. ordinarij Professores vedh Ubsala Academia.

Sueno Bröms Med. R. Prof. p. t. Rector.
Laurentius Stixelius ss. Th. Profess.
Johannes Elai Terserus ss. Th. Prof.
Petrus Schomerus ss. Th. Prof.
Carolus Lithman ss. Th. Prof.
Daniel Sidenius Juris Prof.
Israel Bringius Jur. Prof. ord.
Olaus Stenius Med. Prof.
Johannes Franckenius Med. Prof.
Martinus Nijcopensis.
Hinricus Ausius Græc. Lit. Prof.
Olaus Vnonis Log. Prof.
Isaacus Isthmenius Phys. Prof.
Johannes Laurbergius ling. ori. Prof.
Benedictus Hedræus Math. Pract. Prof. ord.
Jonas Sundel Eloq. Prof. R.

Såsom ordinariorum Professorum begäran synes vara skäligh och grunder sigh på Hen:s Maj:ts här om giorda stat och dher på giffne re-

solution, alt så haffuer iagh icke underståt migh något här vti ath disponera, utan rådhsampt funnet ath referera thetta ährandet under Hans Kongl. Ma:ts vår allernådigeste Konungs wijdare förk[l]aringh och nådighe Confirmation. Ubsala den 4 Septemb. Anno 1654.

Johannes Canuti Lenæus
Archiep. et Procancellarius.

(Samtidig afskrift i Upsala Bibliotek, Olai Laurelii Acta n. 201. MS. in folio).

127.

Karl X skrifver till Konsistorium, att han utnämt M. G. De la Gardie till universitetskansler, men måste uppskjuta tillsvidare afhjelpandet af dess klagomål öfver de extra ordinarie anvisningarna, Stockholm d. 15 Dec. 1654.

Carl Gustaff med Gudz nåde, etc.

Wår ynnest, nådige willie och benägenheet med Gud Alzmechtig tillförende; oss ähre trogne undersåthere, H. Magnifice Rector och samptlige Professores i Upsala, twenne idre skrifwelsser, beggie den 28 Novembris sidstledin daterade, igenom idre uthskickade fullmächtige och medcollegam Dn. Olaum Sundelium wäl tilbrachte och öfwerandtwardade wordne, uthi den ene i påminnie underdånigst, att efftersom academiens för detta Cantzler ähr för någon tyd sedan med döden afgången, wy då uthi nåder wele derhän wara betänckte, huruledes hans vacerande ställe måtte åther med een skickelig och qualificerad man ersättias och försörias, efftersom i till den ände åthskillige af Rijkzens Rådh föreslå, och oss uthj wahlet underdånigst sättie och föreställe: uthi den andra beswäre i eder öfuer dee åthskillige extraordinarijs professoribus, serdeles Johanne och Nicolao Rudbeckio, som sig edher emoth skiäl och ordningen påträngia och obtrudera wele, hwarigenom academiens constitutioner icke allenast warda brutne och violerade, uthan och att idre wahnlige löhningar blifwa afskurne och förminskade, bediandes i lyka motto ödmiukeligen, att der opå tydige böther rådas måtte. Huad nu det första postulatum widkommer, så hafue wij derom dragit tydig åhuga och försorg, huru academien med een capabel Cantzler måtte åter försedd warda, och till den ände hafft wår nådige reflexion

på een och annan, som häruthinnan hafuer kunnat komma i consideration. Särdeles hafwe wy effter noga betänckiande funnet godt detta ämbetet wår och Rykzens skattmästare, wälborne grefwe Magno De la Gardie att opdraga och ahnförtro, så att i honom för academiæ Cancellario numehre hafve att respectera och erkienna. Anbelangande dee beswär och olägenheter, som edher genom de extraordinarie Professorum tillökning påbördadhe warda, deropå kunne wy oss för denne gången här icke förklara, uthan wele nådigst dermed anstå och beroo låta, till dess wy der in loco tyllijke medh academiæ Cancellario dem förhöra och ransaka och sedan effter saksens tarff och beskaffenheet botha och affhielpa kunne, effter som wy och med Gudz nådige tillhielp äre sinnadhe oss derhän med första lägenheet att begifwa. Detta wy edher till nådigt suar icke hafue welat förhålla. Och befale edher Gudh Alzmechtig nådeligen. Aff Stockholm den 15 Decembris, A:o 1654.

Carl Gustaff.

Johan Wijnbladh.

(Original i Konsistorii Arkiv).

128.

Ärkebiskop Jacob Ulfsson inskärper ytterligare sin förut gifna befallning att kanikerna i hans kapitel skola genomgå en treårig kurs i kanonisk rätt, Upsala d. 7 Januari 1486.

Jacobus miseratione diuina archiepiscopus Vpsalensis venerabilibus dominis nobis in Christo sincerissime dilectis, præposito et capitulo ecclesiæ Vpsalensis, dilectionem in domino et salutem. Quia nuper de vestro et singulorum vestrorum consensu circa statum ecclesie nostre felicem plurimum solliciti, ut tenemur, statuimus et ordinauimus, ut si qui in ipsa ecclesia per vos in canonicos reciperentur aut etiam hactenus recepti forent, qui in theologia aut in jure canonico per quinquennium in aliquo studio generali priuilegiato non studuissent et lectiones audiuissent, in eisdem tenerentur et deberent per triennium in jure canonico studere et lectiones audire et infra tres menses a tempore receptionis seu publicacionis hujus statuti incipere et studium hujusmodi incoare, prout in ipso statuto de mandato nostro in scriptis re-

dacto et in libro statutorum inserto plenius continetur, quare volumus et in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus, quatenus vos et vestrum quilibet, prout vos statutum ipsum concernit, vos ad satisfaciendum statuto hujus disponatis, prouidendo vobis de libris facultatis illius expensis vestris propriis, si ad hoc vobis suppetant, aut adjutorio ecclesie nostre facientes vobis libros hujusmodi accommodare, de restituendo prestita ydonea cautione. Si qui tamen vestrum sint, quos uel etas grauat uel longa experientia in ipso capitulo presidendo aut interessendo ab hujusmodi studio excusat, illos non volumus nec intendimus ad obseruationem dicti statuti quomodolibet coartari. In quorum omnium et singulorum premissorum fidem presentes literas fieri nostrique sigilli jussimus et fecimus impressione communiri. Datum Vpsalie in curia nostre Vpsalensis residentie, anno etc. [MCD]LXXXsexto in crastino epiphanie domini.

(L. S.)

(Original på papper i RiksArkivet med lemningar af det i rödt vax åtryckta ärkebiskopssigillet).

129.

Ärkebiskop Jacob Ulfsson gifver af sitt stift ett fast anslag till Upsala Universitet och förordnar om dess användning, Upsala den 22 Januari 1504.

Jacobus diuina miseracione archiepiscopus et capitulum ecclesiæ Ubsaliensis ad futuram rei memoriam. Quia thesaurus sapientiæ tam inestimabilis est, omnem auri splendorem et mundi delicias incomparabiliter superans, adeo ut qui eum comparaverit et (!) quamvis mortalis sit, veram tamen felicitatem, quæ in mundo quæri possit, videatur adeptus, hinc est quod nos patrum et predecessorum[1] nostrorum pia desideria revolvimus, qui pro ipsa sapientia nansiscenda, ut unum generale studium in hac provincia erigere[nt], aspirabant, sed diversis emergentibus causis suam non valuerunt, ut in votis gerebant,[2] perficere voluntatem. Nos tandem pluribus aliis tam privatis quam publicis paulolum

---

[1] Afskrifvaren har läst »professorum,» men annan samtidig hand ändrat till »predecessorum.»

[2] Så har samma hand rättat afskrifvarens »sperabant»

suspensis negociis, ac causis ....[1] conceptam exiguis quoniam [ɔ: quamvis] viribus aggressi sumus et, hujus prouinciæ episcopis ac capitularibus, prælatis abbatibusque et communibus ordinis responsionibus[2] eiusdem provinciæ dominisque regni consiliariis assensum præbentibus, studium ipsum apud ecclesiam nostram Ubsaliensem authoritate Romani pontificis videlicet .....[3]. anni [ɔ: domini] Sixti papæ qvarti ad instar studii Bononiensis erigi obtinuimus et fundari, prout in his ipsis domini Sixti desuper confectis plenius continetur. Nos insuper considerantes, quod spiritualia sine temporalibus diu subsistere non possunt, præfatam ecclesiam nostram Ubsaliensem pro sustentatione legentium[4] in ipso studio ad solvendum centum[5] triginta marcas obligavimus annuatim, ad quas solvendas primum computabitur præbenda theologorum prælectioni .....[6] dudum fundata, qui [ɔ: quæ] ut communiter sexaginta marcas annuatim exsolvat, deinde fructus capellarum sanctorum Erici majoris et Georgii, qui deductis expensis capellanorum et aliis oneribus $\overset{m}{cc}$ [7] viginti marcas faciunt, nec non viginti marcas pro pensione de Lula cum 30 marcis de cista pauperum dictæ nostræ universitati assignamus, quarum 30 marcarum viginti quondam dabantur rectori scholæ Ubsaliensis, reliquæ vero 10 sunt pro residuo de decimis in Tillinge, facta solutione viginti marcarum rectori scholæ Enecopensis, quod residuum quondam etiam dabatur eidem rectori, sed ante ipsam ordinationem reponebantur ad cistam pauperum inter pauperes dividendum. Istæ jam dictæ obventioni [ɔ: -tiones] faciunt simul centum triginta marcas vel $\overset{m}{cc}$, [8] quas ita distribui ordinavimus, ut primum Doctor ordinarius in Theologica facultate dictam theologorum præbendam habeat integram, ut ab antiquo fuerat consuetudo, per se reditus illius colligat nec alicui rationem reddere obligetur; dc reliquis vero redditibus supra dictis simul cum obventionibus aliis, quas universitas nostra habet de aliis ecclesiis cathedralibus hujus regni, Rectore [ɔ: Rector] pro tempore existens primum dabit Doctori ordinario

---

[1] Här är lucka lemnad i afskriften för ett ord.

[2] Här är tydligen någon missläsning, ehuru jag ej vågar göra någon conjectur.

[3] Tomrum är lemnadt för ett ord, kanske: sanctissimi.

[4] Så har samma hand rättat afskrifvarens »legendi.»

[5] Så har samma hand rättat afskrifvarens »tantum.»

[6] Tomrum är lemnadt för ett ord; troligen »jam.»

[7] Förmodligen har afskrifvaren här med siffror (ehuru origtiga) återgifvit samma belopp, som han sedan i bokstäfver uttryckt med viginti.

[8] Brefvets författare menar väl »120 eller 130 mark» alltefter som man kunde bekomma 10 mark eller ej från resten af Tillinge tionde.

facultatis Juridicæ annuatim, si suam lectionem per annum continuaverit, quadraginta marcarum [ɔ: marcas], quatuor vero collegiatis in collegio stantibus, si acta scholasticorum non interpolatim, sed secundum facultatis artium statuta continuaverint, dabit anno quolibet centum marcas; si quid postea residuum est, pro structura collegii et aliis universitatis necessitatibus iu fisco universitatis volumus observari [ɔ: reseruari]. Has igitur predictas centum triginta marcas ex parte ecclesiæ nostræ Ubsaliensis cum consilio et expresso consensu nostri venerabilis capituli præfatæ nostræ universitati assignamus et ad perpetua tempora appropriamus, hac tamen clausula et conditione adjecta, ut si futuris temporibus aliquo infortunio contingat, quod Deus avertat, ut sæpedicta nostra universitas desoletur, redeant tunc singuli redditus et obventiones ad priores suos status et in pristinos suos usus convertantur. In cujus rei fidem præsentes literas fieri [ac] nostrorum sigillorum appensione jussimus communiri. Datum et actum Ubsaliæ in sacrario nostræ metropolitanæ ecclesiæ anno domini millesimo quingentesimo qvarto, die vero lunæ vicesima secunda mensis Januarii.

(Afskrift gjord af hand från början, som det tyckes, af 1600:talet. Brefvet fins i Kongl. Biblioteket i en defekt afskriftssamling in 4:o, bestående af 5 blad, som nu förvaras i ett Qvart Konvolut: »Acta ecclesiastica Svecana, afskrifter ur Antiqv:s Arkivets samlingar». Första brefvet är Påfven Pauli II:s bref af Rom 1469 XV Kal. Januarii [= $^{16}/_{12}$] anno pontif. sexto, hvarigenom Jacob Ulfsson nämnes till Ärkebiskop; afskriften är af hand från tiden kring 1600. Andra brefvet är Ärkebisk. Jacobs bref af 1504, som jag ofvan tryckt. Det tredje är Johannis Salvisii de Tuscanis vidimation $^{10}/_{3}$ 1477 af Sixti IV:s bull. för Upsala Universitet. Att afskrifvaren haft en temligen gammal skrift för sig, synes af de misstag, han gjort och de luckor, som lemnats).

130.

Rektorspåbud om skyldigheten att infinna sig vid universitetets messa i S:t Eriks kapell, utan dato, men troligen affattadt kort efter år 1500.

Mandat omnibus et singulis magistris doctoribus et baccalariis necnon ceteris quibuslibet tam graduatis quam non graduatis suppositis hujus * universitatis ejusdem, quatenus cras hora octava in capella sancti Erici majori intersint misse universitatis a principio usque ad finem, offerendo et alia que ad devocionem pertinent faciendo, sub pena octo solidorum universitati irremissibiliter persolvendorum. Datum rectoratus sub sigillo

Sub unius hore pena
presencia nemo deponat.

(Ofvanstående är med hand från början af 1500talet skrifvet å sista bladet af en i Upsala Univ. bibliotek befintlig paleotyp »Exercitium puerorum grammaticale per dietas distributum,» å hvilken författarenamn eller tryckår ej angifvas, ehuru vid bindningen man å ryggen intryckt året 1499. Bandet, som är signeradt n 271, 8:vo, innehåller dessutom tvenne arbeten tryckta 1489 och 1496, i hvilka begge samma hand gjort smärre bräddanteckningar På främre permens insida står skrifvet af lika gammal hand »Nicolaus Vlphon[is] est possessor hu[ius libri]». Af föga yngre hand är äfven å 2 ställen namnet Torerus Holuidi ditskrifvet. — Uppenbart är, att rektorsanslaget ej är återgifvet i sin ursprungliga form, utan att afskrifvaren vid dess uppteckpande användt oratio obliqua i stället för oratio recta).

---

* Jag kan ej med säkerhet läsa ordet. Det ser ut som *huius*, hvilket ger god mening i och för sig, men tyckes obehöfligt, då *ejusdem* följer. Troligen har ursprungliga anslaget haft *hujus* hvilket afskrifvaren låtit qvarstå, men dessutom vid omsättningen till oratio obliqua tillagdt *ejusdem*.

Upsala, 1877.
Akademiska Boktryckeriet
Ed. Berling.

Rättelser och tillägg till Bihanget.

Sid. 7 rad. 8 nedifrån står: *certos*. Bör otvifvelaktigt läsas *ceteros*. Hvad sjelfva källan angår, så förvaras dessa Scheffers handskrifna tillägg till hans *Upsalia* i Kongl. Biblioteket, som dessutom eger en annan afskrift af sjelfva brefvet d. $^{20}/_{7}$ 1477 i ett afskriftsband in 4:o: »Acta academiæ Upsal:s antiquiora». Afskriften der är kanske gjord af prof. Magnus Celsius och angifves vara hemtad *Ex antiquo ms.*

Sid. 14 rad. 7, *criminalibus seu*. Dessa ord äro i handskriften öfverstrukna.

» 74 » 2 nedifrån, *primatim*	Läs:	*privatim*.
» 138 n. 158 i öfverskriften står: *Eskillus*	»	*Ericus*.
» 228 rad. 3 nedifrån, står: *26 Maj*	»	*28 Maj*.
» 258 » 2, conformandi	»	Confirmandi.
» 317 » 25, æqui	»	æque.

